DAN ROMALO

Cronica getă

apocrifă

pe plăci de plumb?

Prefaţă

De obicei prefeţele au un caracter encomiastic. Semnatarii lor încep prin a prezenta materia tratată în lucrare, formulează apoi o serie de judecăţi de valoare asupra ei – prin care încearcă, nu o dată, să dea impresia unui contact cu subiectul măcar egal cu al autorului – şi încheie recomandând călduros lucrarea publicului cititor.

Cronica apocrifă pe plăci de plumb a distinsului domn Dan Romalo este atât de insolită, încât semnatarul acestor rânduri se vede obligat la un lung detur – cu formularea a numeroase precauţii – înainte de a se încadra în această schemă.

Trebuie deci să încep cu mărturisirea că acum mai bine de 30 de ani – când am avut onoarea să devin cercetător la Institutul de Arheologie din Bucureşti (atunci şi acum, din fericire, al Academiei Române) – mi s-a propus să mă ocup de plăcuţele de plumb care fac obiectul *Cronicii apocrife*. Am pregetat să dau curs acestei propuneri mai puţin conştient, atunci, de dificultatea anchetei cât, mai cu seamă, pentrucă, filolog prin formaţie, aveam – şi mai am încă – mult de lucrat în domeniul arheologiei şi al istoriei vechi a Dobrogei. Iar dacă am evocat acest episod, este, pe de o parte, pentru a marca o apropiere subiectivă de problema în discuţie, motiv pentru care am privit şi privesc cu toată înţelegerea demersul ştiinţific al d-lui Romalo, pe de alta, pentru a preciza rigorile filologico-arheologice cu care trebuie abordat un asemenea subiect şi de la care este firesc să pornească şi propria noastră judecată de valoare.

În fapt – pentru a reveni la "schemă" – *Cronica apocrifă* pune, pentru prima oară, în circulaţie – altfel spus, publică – un număr de 79 plăcuţe de plumb pe care, alături de numeroase reprezentări, apare o scriere – predominant greacă, dar, cum se poate vedea, şi de altă sorginte – în care numele proprii clar descifrabile indică realităţi geto-dace de la cumpăna dintre era păgână şi cea creştină. Evocând mereu posibilitatea ca aceste plăcuţe de plumb să fie în fapt nişte falsuri moderne – rigoarea cu care autorul lasă deschisă tot timpul această alternativă ni-l învederează pe inginerul în electromecanică ca şi pe fizicianul care ar fi dorit să fie – dl. Romalo optează – repetăm, cu toată prudenţa necesară – spre prima ipoteză, anume aceea a caracterului autentic al acestor documente. Ar rezulta aşadar, urmându-l pe autor, că e vorba de limba getă dar în care apar o serie de cuvinte pe care le regăsim apoi în limba română, ceea ce înseamnă că preluarea lor s-a făcut direct din limba getă, fără intermediul latinei.

Nimic nu s-ar opune, în principiu, acestei concluzii. Dar pentrucă urmările ei ar putea provoca un adevărat seism în istoria limbii române – şi când afirm acest lucru, mă gândesc la uriaşul ecou pe care l-ar putea avea în lumea diletanţilor tracomani – este bine ca cititorul să fie de la bun început avertizat asupra riscurilor însuşirii *tale-quale* a unei asemenea concluzii.

Un prim şi grav impediment pentru a accepta caracterul autentic al acestor documente îl constituie faptul că nici unul dintre ele nu a fost găsit într-un context arheologic sigur din punct de vedere stratigrafic. În realitate problema provenienţei lor rămâne o enigmă – cititorul are posibilitatea să urmărească în descrierea tribulaţiilor apariţiei şi dispariţiei acestor documente un adevărat roman poliţist – şi numai acest lucru ar fi de natură să ne facă să respingem posibilitatea utilizării lor. Numai o fericită descoperire viitoare le-ar putea certifica autenticitatea, imposibil de susţinut acum din punct de vedere arheologic.

Lingvistic vorbind, dificultăţile sunt cel puţin la fel de considerabile. Căci una e a susţine că în limba română au penetrat din substrat cuvinte ca *baci*, *ţăruş* sau *zestre* (de unde faimoasa anecdotă cu "discuţia" dintre un centurion roman şi un dac, după căderea Sarmizegetusei) şi cu totul alta ar fi ca din substrat – şi nu din latină – să fi intrat în română cuvinte ca *acela, apă, an, arme, ăsta, viu, bou, a voi* (opresc enumerarea, după cum se vede, la primele două litere ale dicţionarului). Mai mult, ni se propune chiar un sistem flexionar, aceasta pentru a nu mai vorbi de faptul că paralelismele încercate nu sunt decât uneori implicate de sensul propoziţiilor. Cel mult s-ar putea sugera că plăcuţele de plumb în discuţie ar putea să reprezinte o limbă getă deja contaminată de cea latină, dar această ipoteză ar anula cea mai mare parte a demonstraţiei autorului.

Chiar şi cu această sugestie, ipoteza unor falsuri moderne ar părea să se impună – cel puţin în stadiul actual al cercetărilor – dacă vechiul principiu de drept *audiatur et altera pars* nu ne-ar obliga să enumerăm, fie şi pe scurt, contraargumentele autorului. Mai întâi ar trebui marcat faptul decisiv – cel puţin în viziunea unui nespecialist ca mine – că aliajul din care sunt confecţionate aceste plăcuţe este identic cu cel al pieselor antice; de vor fi fost doar falsuri moderne, falsificatorii trebuie creditaţi cu o ingeniozitate tehnică remarcabilă. Planul cetăţii Sarmizegetusa – reprezentat pe plăcuţa nr. 21 şi care nu va fi cunoscut arheologic decât după 1939, când nu se mai pune problema confecţionării unor asemena falsuri – ar putea fi un argument decisiv dacă comparaţia dintre planuri ar fi fost mai explicit prezentată. Tot aşa reprezentarea şarpelui pe câteva plăcuţe ar putea fi legată de piesa din tezaurul constănţean descoperit în 1962, dar atunci ar trebui să renunţăm la ipoteza Gabriellei Bordenache – de curând dispărută dintre noi – potrivit căreia piesa tomitană l-ar reprezenta pe Glycon, şarpele falsului profet Alexandros din Abonuteichos (Asia Mică).

În sfârşit, poate că cel mai important argument privind autenticitatea pieselor îl constituie concluzia logică a autorului, după care dacă e vorba totuşi de falsuri şi falsificatori, aceştia trebuie să fi fost absolut geniali. Şi când îi împărtăşim d-lui Romalo această concluzie ne referim nu numai la o remarcabilă familiaritate a acestor falsificatori cu textele antice (în principal Cassius Dio) ci, mai cu seamă, la introducerea tuturor acestor date într-un sistem lingvistic coerent, aşa cum caută să ne asigure autorul. Căci, desigur, una este să falsifici una, două piese şi alta este să procedezi la alcătuirea unei mini-biblioteci de plumb, în scopuri care rămân deocamdată greu de descifrat.

Recunoscând aşadar greutatea argumentelor în favoarea autenticităţii documentelor prezentate dar neuitând nici un moment dificultăţile pe care le implică această ipoteză, să fim deci de acord cu autorul că singura cale de a le expune discuţiilor lumii ştiinţifice era publicarea lor. Din acest punct de vedere inginerul Dan Romalo aduce un imens serviciu

culturii române, "înhămându-se" – pentru a-i relua metafora – la o lucrare pe cât de fastidioasă (a început cercetările încă din tinereţe) pe atât de ingrată. Învăţaţii vor decide de partea cui se află dreptatea în această adevărată *vexata quaestio*, dar până atunci să-i reamintim cititorului mai puţin avizat că unul din primele alfabete greceşti – aşa-numitul linear B – a fost descifrat de arhitectul englez (iar în armată, inginer de cifru) Michael Ventris, ajutat de elenistul J. Chadwick.

Să-i fie dat oare limbii geto-dacice să fie descifrată de un inginer în electromecanică? Precedentele, am văzut, nu lipsesc dar, în aşteptarea repetării lor, pentru a-mi salva şi eu sufletul, aşa cum o face autorul în finalul lucrării, să reamintesc faptul că prin anii 1944-1946 marele învăţat Ion Nestor recomanda Mariei Golescu publicarea acestor plăcuţe de plumb. Or dacă această adevărată culme a arheologiei româneşti – pe care a reprezentat-o fără îndoială Ion Nestor – considera necesară publicarea lor încă din anii '40, fie-i îngăduit unuia dintre numeroşii săi urmaşi să-şi exprime satisfacţia de a fi prefaţat această carte.

Dr. Al. Suceveanu

Preambul

Momentul în care omul – în esenţă specia umană – a trecut de pragul care separă pe homo erectus, sau chiar habilis, de homo sapiens este acela în care, pentru prima dată, imaginează o simbolizare semnificativă pe care, ulterior, o lărgeşte şi sistematizează până la nivel de ansamblu de semne cu semnificaţii convenţionale bine contugate. Vestigiile capabile să ateste astfel de activităţi umane primordiale au fascinat şi continuă să preocupe mulţime de cercetători de seamă. Interes firesc, deoarece din acele semne şi simbolizări primitive s-au dezvoltat apoi toate sistemele de scriere cunoscute azi. Aşa fiind, căutarea, descoperirea, recunoaşterea ca mesaj coerent, semnificativ-organizat, a unui ansamblu de semne înscrise pe monumente din trecut, înţelegerea sensului mesajului ce s-a dorit permanentizat în timp – în esenţă *decriptarea* lui – a constituit o preocupare constantă pentru mulţi cercetători eruditi. De la primele vestigii recunoscute ca suport pentru mesaje inteligibile sau doar bănuite că erau menite să transmită un mesaj – cum sunt organizările megalitice de la Stonehenge, aliniamentele de la Carnac (Morbihan, Franţa), figura şi orientarea Sfinxului, alinierea şi orientarea Piramidelor şi multe altele, nu în ultimul rând semnele de pe plăcuţele de la Tărtăria – poate semnificative dar cu sens neconfirmat până azi, când masa semnelor convenţionale şi a simbolurilor culese din trecut creşte continuu – preocuparea şi efortul de deslușire a mesajului transmis prin ele au fost constante

Prologue

The moment when man – in fact, the human species – crossed the evolutionary threshold that separates Homo erectus, or even Homo habilis, from Homo sapiens is the moment when he imagined for the first time a significant process of symbolization which he later broadened and systematized to the level of a group of signs with rigid conventional meanings. Remains able to give witness to such primordial human activities have fascinated and continue to preoccupy scores of outstanding investigators. Their activity and evidence of interest are normal because all the systems of writing known to us today were developed from those primitive signs and symbols. Thus, the search, discovery, and recognition of a series of signs written on remains of the past that provide a coherent, significantly organized message, and the understanding of the meaning of the message which was meant to be permanent in time – in essence, its *decryption* – have been constant concerns of a long list of scholarly investigators. From the first remains recognized as the bases for intelligible messages, or presumed to be intended to transmit a message – like the megalithic arrangements of Stonehenge, the alignments at Carnac (Morbihan, France), the face and orientation of the Sphinx, the alignment and orientation of the Pyramids, and many others, not least the signs on the small plates of Tărtăria (Romania) – possibly significant but with as yet unconfirmed meaning – until today, when the mass of conventional signs and the symbols collected from the past

şi susţinute. Poate că este util să fie amintite aici câteva din cele mai cunoscute, devenite exemplificări clasice de caz. Exemple semnificative sunt:

A. Descifrarea scrisului Egiptului antic (hieroglific), rezultat al eforturilor depuse – uneori până la periclitarea sănătăţii – de un impresionant şir de cercetători între care: A. Kircher, Joseph Guignes, Karsten Niebuhr, Sylvestre de Sacy, David Åkerblad, Thomas Young, Padrele Johan Severin, în sfârşit, Jean François Champollion şi Richard Lepsius, care, mai toţi, şi-au bazat eforturile pe *compararea şi corelarea unor secvenţe de semne hieroglifice structurate în mod evident sistematic, dar cu sens iniţial necunoscut, cu nume proprii scrise în alfabete cunoscute.* Piatra de la Roseta, pe care se află înregistrat *acelaşi* mesaj în trei limbi diferite, a constituit o bază epigrafică de nepreţuit în perfectarea descifrărilor (cf. E. Doblehofer, cap. II [40]).

B. Descifrarea celor trei forme de scriere cuneiformă i.e.: – cea în persană veche reuşită prin eforturile unui Olaüs Gerhard Tychsen, a prea puţin preţuitului Georg Friedrich Grotefend, a lui Rasmus Christian Rask şi a lui Henry Creswicke Rawlinson, enumerând astfel doar pe giganţi; apoi scrierea cuneiformă mesopotamiană, prin Edwin Noris, Löwenstern, Edward Hinks, Wiliam Henry Fox Talbot şi Julius Opert; în sfârşit, textele în scriere cuneiformă hitită de la Bogaz Keuy, decriptate de incredibilul Bedrich Hrozný. Şi aceşti cercetători, ca şi cei preocupaţi de descifrarea scrierilor hieroglifice, şi-au bazat eforturile pe căutarea şi recunoaşterea unor *secvenţe de semne* cu sens iniţial necunoscut, dar corelabile – pe baza unor asemănări semnificative – *cu nume proprii cunoscute* din scrierile şi limbile deja descifrate sau clasic cunoscute (cf. *op. cit.* [40], cap. III-V).

continues to grow, the study and effort to clarify the message transmitted through them have been constant and sustained. Perhaps it would be useful to recall here some of the best known that have become classic examples in the field. Significant examples are the following:

A. The decipherment of the writing of ancient Egypt (hieroglyphics), the result of the efforts – sometimes almost jeopardizing good health – of an impressive series of investigators including: A. Kircher, Joseph Guignes, Carsten Niebuhr, Sylvestre de Sacy, David Åkerblad, Thomas Young, Father Johan Severin, and finally Jean-Francois Champollion and Richard Lepsius who almost all based their efforts on *the comparison and correlation of sequences of hieroglyphic signs obviously structured systematically but with initially an unknown meaning, with proper names written in known alphabets.* The Rosetta stone, con-veying the same message in three different languages, was a precious epigraphic foundation for completing the decipherment (cf. E. Doblehofer, Chapter [40]).

B. The decipherment of the three forms of cuneiform writing, that is, the one in old Persian achieved through the efforts of Olaus Gerhard Tychsen, the insufficiently appreciated Georg Friedrich Grotefend, Rasmus Christian Rask, and finally Henry Creswicke Rawlinson, listing only the giants; then, the Mesopotamian cuneiform script, through Edward Norris, Löwenstern, Edward Hinks, William Henry Fox Talbot, and Julius Opert; and finally, the texts in Hittite cuneiform writing from Bogaz Koy, deciphered by the unbelievable Bedrich Hrozny. These investigators, like those concerned with decipherment of hieroglyphic writing, based their efforts on seeking and recognizing *sequences of signs* with initially an unknown

C. Descifrarea textelor din Creta şi de la Pilos, scrise în liniar B, iniţiată de Arthur Evans, descoperitorul primelor vestigii ale acestui sistem de scriere. El a încercat să le descifreze, dar fără succes. Primele încercări de descifrare bazată pe criterii ştiinţifice solide a fost întreprinsă de Alice Kober, *doctor în matematică şi fizică*, care identifică câteva cazuri de desinenţe flexionare ale acestui sistem de scriere. Pasul hotărâtor însă a fost făcut de Michaël Ventris, arhitect englez de origine greacă, care a "spart codul" şi, cu ajutorul lui John Chadwick, a definitivat descifrarea sistematică a acestui sistem de scriere [102].

De ce o citare atât de abundentă, deşi insuficientă încă, de nume de erudiţi preocupaţi de textele înscrise pe vestigii din cea mai îndepărtată antichitate?

În parte, pentru a dovedi interesul pe care îl prezintă cunoaşterea modului în care a evoluat gândirea umană în acest domeniu până să – şi ca să – ajungă la ce este azi. Dar, totodată, şi pentru a indica principalele surse şi temeiuri ale modului de gândire şi ale metodelor de rezolvare adoptate în prezenta lucrare. Este util să se observe că strădaniile tuturor acestor cercetători de seamă s-au organizat în jurul a două tipuri principale de activitate:

1) activitatea de descoperire/acumulare a unui fond cât mai amplu de vestigii materiale cu însemnări aparent semnificative şi

2) efortul imaginativ de aplicare-verificare a unor procedee specifice de deslușire a sensului acestor însemnări colecţionate şi corelarea-interpretarea lor.

Această observaţie dovedeşte că activitatea şi preocupările susţinute ale atâtor minţi de elită constituie, pe de o parte, dovada importanţei pe care o are în dezvoltarea culturală a unui popor normal cultivat înţelegerea semnificaţiilor pe care le au vestigiile

C. The decipherment of texts from Crete and Pilos, written in *linear* B, initiated by Arthur Evans, the discoverer of the first remains of this writing system. He tried to decipher it but failed. The first efforts at decipherment based on solid scientific principles were undertaken by Alice Kober, a PhD in mathematics and physics, who identified several instances of inflectional distinctions of this writing system. The decisive breakthrough, however, was the work of Michael Ventris, an English architect of Greek origin, who "broke the code" and, with the help of John Chadwick, completed the systematic decipher-ment of this writing system [102].

Why such an abundant set of citations, although still quite brief, of scholars engrossed by texts written on remains from farthest antiquity?

In part because knowledge of the manner in which human thought in this area evolved until – and in order to reach – the stage at which it is today is of interest to us. But at the same time in order to point out the principal sources and bases of the way of thinking and methods of resolution adopted in the present work. It is worth observing that the endeavours of all these outstanding investigators were organized around two principal activities: (1) Discovering/accumulating as large a body as possible of material remains with apparently significant signs, and (2) imaginatively applying/verifying specific procedures to unravel the meaning of the collected signs. This observation shows that the sustained activity and preoccupation of so many elite minds constitute evidence, on the one hand, of the importance which elucidation

trecutului său – un sens care poate fi lămuritor pentru evoluţia raţionalităţii la om şi, pe de altă parte, constituie un ghid în efortul de desluşire a semnificaţiei unor semne, iniţial criptice, înscrise pe vestigii aflate în patrimoniul cultural al unei anumite comunităţi sociale care se preocupă de identitatea ei istorică.

Un astfel de caz îl constituie **ansamblul de plăci de plumb** aflat cândva *ca obiecte materiale* în colecţiile Muzeului Naţional de Arheologie din Bucureşti, România, dar care nu a supravieţuit avatarurilor socio-politice de după războiul din 1941-1944 decât sub forma unei colecţii reduse de obiecte şi de fotografii. Amplul ansamblu de piese se afla, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în depozitele muzeului amintit, dar fără să i se cunoască inventarul originar şi fără vreo atestare privind provenienţa mai veche sau mai nouă. Lipsa unei atestări riguros fiabile a originii sale a făcut ca oamenii de cultură din trecut – şi regretabil este că şi cei din zilele noastre –, să respingă orice tentativă de studiere, măcar minimal-informativă, a sensului înscrierilor cu semne evident alfabetice şi a figurărilor neîndoios semnificative de pe plăcile ansamblului. Un refuz de implicare, motivat, poate, prin aceea că întreg ansamblul ar fi, sau *ar putea fi*, o gigantică născocire sau un fals calificat. Refuz inacceptabil, în opinia autorului prezentei lucrări, îndeosebi pentru că, tot atât de bine, s-ar putea ***să nu fie aşa***. De asemenea, pentru că, în mod foarte general, însemnele de pe vestigii *sunt semnificative* ***prin ele însele***, indiferent de existenţa sau inexistenţa suportului iniţial, în esenţă cel originar.

Pătruns fiind de credinţa că orice ansamblu de vestigii purtătoare de semne care *îngăduie ipoteza* că ar putea fi de origine antică – chiar dacă, iniţial, cu sens obscur sau total nedesluşit – *trebuie* trecut printr-un

of the meaning of significant remains of our past has for our cultural development – a meaning which may explain the evolution of rationality in mankind – and a guide, on the other hand, in the effort to clarify the meaning of some signs, initially cryptic, written on remains to be found in the cultural inheritance of a specific social community concerned with its historic identity.

Such a case is the collection of lead plates which were at one time *material objects* in the collection of the National Museum of Archaeology in Bucharest, Romania, but which did not survive the socio-political ravages following the 1941-1944 war except for a collection, unfortunately incomplete, of photographs and very few plates. In the first half of the 19th century, this assemblage of pieces to which we refer was in storage in that museum but lacked an original inventory or at least an attestation of its provenance, whether old or new. The absence of a statement of provenance that could be rigorously checked led cultural leaders in the past, like those nowadays, to reject any attempt to study, even for informational purposes, the meaning of the inscriptions with evidently alphabetic signs and the undoubtedly significant figures on the plates of the collection. The refusal to get involved was apparently motivated by the idea that the collection was, or *could be*, a gigantic invention or a skilful fraud. Such a refusal is unacceptable in the opinion of the author, because *it is just as possible* ***that it was not***. Also because, in general terms, the signs on the remains, if reproduced exactly, *are in themselves significant*, regardless of the presence, existence, or absence of the first or original foundation.

In the belief that any group of remains bearing signs *allowing the possibility* that they could be of ancient origin – even if, at

filtru de determinare/evaluare a plauzibilităţii *tuturor semnificaţiilor* compatibile cu sistemul de semne astfel înregistrat, autorul s-a hotărât să se angajeze în următoarele două acţiuni:

a) să încerce, folosind cunoştinţele filologice generale de care dispune, să regăsească sensul atribuit cândva de făuritorii necunoscuţi ai plăcilor de plumb, şirului de semne şi de figuri observabile pe fotografii. În esenţă, un efort de regăsire cu ajutorul unor criterii de bază, cel de *comparare etimologică* fiind principalul, a sensului originar purtat de textele descifrabile pe fotografii şi pe obiectele încă existente în colecţii.

b) să pună la dispoziţia celor interesaţi de subiect textele şi rezultatul cercetărilor sale, convins fiind că *soluţia propusă este doar o primă abordare, criticabilă, perfectibilă, în mare parte poate chiar înlocuibilă, dar măcar minimal verosimilă.* Un gest cu risc asumat, îndrăznit totuşi, chiar şi cu preţul unui posibil eşec, din dorinţa de a combate dezinteresul învăţaţilor faţă de posibila *semnificaţie* a acestui ansamblu de semne înscrise, cândva, pe plăci de plumb. O posibilă semnificaţie *intrinsecă*, independentă de atestarea sau lipsa de atestare a suportului vestigiilor aflate la origine. Această atitudine este motivată de convingerea că **semnele** sunt purtătoarele mesajului – în esenţă, imaginea lor – şi nu materialitatea suportului care le poartă. Şi de aici concluzia că ele **trebuie** să fie luate in seamă şi analizate *ca atare*.

Cercetarea însemnărilor de pe plăci a condus autorul la următoarele concluzii:

1) Textele sunt scrise fără spaţii sau semn despărţitor, i.e. în *scriere continuă*.

2) Ele sunt înscrise în trei alfabete distincte, două din acestea aparent total necunoscute. Al treilea alfabet, folosit mai frecvent de-a lungul textelor, este compus din caracterele alfabetului grecesc clasic, la

first, with obscure or totally unclear meaning – *must* be assessed to determine/evaluate the plausibility *of all imaginable meanings* compatible with the system of signs recorded, the author decided to undertake the following two actions:

a) to attempt, through the general philological knowledge at his disposal, to discover the meaning once attributed by unknown creators of the lead plates to the signs and figures that can be seen on photographs. Essentially, this was an effort to discover with the help of basic criteria, etymological comparison being the principal criterion, the original meaning of the decipherable texts on the photographs.

b) to place the texts and results of his investigations at the disposal of those who might at some time become interested in the subject because of his conviction that the proposed solution is simply an effort at a first approach that may be criticized, perfected, eventually even largely replaced, but at least to some extent plausible. This gesture contains a certain risk and was undertaken, at the cost of possible defeat, because of the desire to counteract the disinterest of scholars in the possible *significance* of the signs inscribed once upon a time on lead plates. In fact, a possible *intrinsic* significance, regardless of the existence or lack of attestation of the foundation of the remains at their origin. This attitude is motivated by the conviction that the **signs** are bearers of the message, and what matters is their image (in photographs) and not the material foundation on which they were placed. Hence, the conclusion that they must be taken into account and analyzed as such.

The investigation of the lead plates has led the author to reach the following conclusions:

care se adaugă patru caractere anomale specifice şi caracterul latin **V**, cu dublă semnificaţie, de "u" sau "v".

3) Înscrierile cu caractere greceşti conţin un mare număr de secvenţe asimilabile, prin similitudine condiţionată de presupunerea că valoarea fonetică a caracterelor greceşti este cea clasică, cu patronime şi toponime din istoria geto-dacilor atestate de izvoarele istorice clasice.

4) Prin extinderea acestei din urmă presupuneri şi la textele scrise cu sau conţinând caractere necunoscute, asemănări de tipul celor menţionate mai sus permit aproximarea valorii fonetice şi a acestor caractere anomale.

Ca urmare a rezultatelor obţinute pe baza observaţiilor de la punctele 3 şi 4, autorul *emite ipoteza că înscrierile de pe plăci ar fi de origine geto-dacă*. Mai exact, că ele se referă îndeosebi la *geţii* aflaţi sub autoritatea centrului religios politic din Sarmisegetuza Regia. Această din urmă ipoteză este propusă sub rezerva valabilităţii, încă neconfirmată, a traducerilor oferite de autor.

Din punctul de vedere al organizării datelor, volumul de faţă este conceput monografic, în sensul că sunt înregistrate toate informaţiile pe care autorul a reuşit să le strângă în legătură cu tezaurul de plăci din plumb, existent cândva în întregime, nu numai parţial şi în fotografii, ci format şi din alte câteva obiecte care par îndeaproape înrudite.

În ceea ce priveşte operaţia de decriptare, sarcina autorului a fost mult mai uşoară decât în cazul decriptărilor amintite anterior. Aceasta datorită faptului că marea majoritate a textelor aici studiate sunt notate cu caractere ale alfabetului grecesc. Problemele de rezolvat s-au redus astfel la stabilirea valorii fonetice a caracterelor greceşti folosite, la determinarea valorilor fonetice

1) The texts are written without spaces or signs indicating separation, that is, in *continuous script*.

2) They are inscribed in three distinct alphabets, two of which are apparently totally unknown. The third alphabet, which is more frequently used within the texts, is composed of characters of classical Greek, to which are added four specific anomalous characters and **V**, that is, the letter "u" or "v" in Latin.

3) The inscriptions in Greek characters contain a large number of comprehensible sequences – through their similarity based on the supposition that the phonetic value of the Greek characters is that of classical Greek – with patronymics and place names from the history of the Geto-Dacians attested by classical historical sources.

4) By also extending these assumptions to the inscriptions written in or containing unknown characters, similarities of this kind – mentioned above – permit approximation of the phonetic values for these characters as well.

As a result of the observations in points 3 and 4, the author accepts as a hypothesis that the inscriptions on the plates are of Geto-Dacian origin. More precisely, that they refer particularly to the Getae under the authority of the Sarmisegetuza administrative centre. The latter conclusion is put forward on condition that the author's translations are validated, which is as yet unconfirmed.

From an organizational point of view, the present work is conceived as a monograph in the sense that all the information the author has been able to gather in connection with the treasure of lead plates – material which once existed in its entirety, not only in photographs – is recorded, as well as a few other objects that appear to be closely related.

ale caracterelor anomale asociate acestui alfabet şi la împărţirea în cuvinte a şirurilor continue de semne înscrise fără spaţii sau semn separator. Aceste operaţii, parcurse într-o primă abordare simultan, au permis recunoaşterea unor grupări grafice identificabile, prin asemănare, cu nume proprii, cu denumiri de instituţii, cu nume de funcţiuni oficiale *istoric atestate*. Procedeu care, extins apoi şi asupra textelor redate cu grafii necunoscute, face posibil ca, în final, să se atribuie valori fonetice *de încercare* şi caracterelor aparţinând celui de al doilea alfabet.

S-a construit astfel un aparat preliminar pe baza căruia s-a trecut la despărţirea şirurilor de semne în ipotetice cuvinte prin recunoaşterea unor analogii de formă cu etimoane ale unor limbi europene, ale limbii române în primul rînd. Limba română în mod prioritar deoarece putem presupune în mod firesc că a derivat – ***direct*** şi nemijlocit – din limba autohtonă, chiar dacă la un moment dat a fost supusă, pentru scurt timp, unei puternice influenţe latinizante. Este drept că această influenţă este considerată ca fiind fundamentală de mai toţi filologii români, care acceptă premisa că limba geţilor şi a dacilor era complet diferită de cea latină. Autorul nu se încumetă să adopte această premisă până ce ea nu va fi dovedită prin fapte lingvistice clare.

Din cele ce prezentate rezultă că modul de gândire şi metoda de lucru adoptate de autor sunt cele folosite de cei mai mulţi dintre savanţii citaţi anterior. Mai concret, ele se aliniază după următoarele elemente programatice:

1) Acceptarea ipotezei că în textele scrise cu caractere greceşti clasice valoarea fonetică a acestora este şi ea cea clasică, ipoteză confirmată prin,

2) Identificarea de-a lungul acestor texte a acelor secvenţe de caractere/semne

With respect to the decryption operation, the author's task was much easier than in the case of the decryptions mentioned above due to the fact that the large majority of the texts studied were written in characters of the Greek alphabet. The problems to be resolved amounted to establishing the phonetic value of the Greek characters that were used, determining the phonetic values of the anomalous characters associated with this alphabet, and dividing into words the continuous sequences of signs without either spaces or signs indicating separation. These operations, undertaken by means of an initial simultaneous approach, resulted in recognition of some groups of graphics identifiable by their similarity with proper names, names of institutions, and names of official functions *historically attested.* This procedure was then extended to those texts with unknown writing and made possible the attribution, ultimately, of phonetic values *on a test basis* to the characters belonging to the second alphabet as well.

A preliminary structure was thus built in which rows of signs could be separated into hypothetical words by recognizing analogies of form with the etymons of European languages, and the Romanian language first of all. The Romanian language had priority because it may naturally be supposed to derive – ***directly*** and without any intermediary – from the native language, even if initially it was subjected for a while to a powerful Latinizing influence. This influence is considered fundamental by nearly all Romanian philologists who accept the premise that the language of the Getae and the Dacians was *completely different* from the Latin language. The author does not venture to adopt this premise until it is proven by clear linguistic facts.

care, pe bază de asemănare, sunt asimilabile cu patronime, toponime, nume de instituţii sau de funcţiuni istoric atestate.

3) Recunoaşterea – prin intermediul unor formaţiuni grafice repetate, identificabile în mod plauzibil cu nume istoric atestate – a valorii fonetice de atribuit semnelor anomale şi/sau a celor încă necunoscute.

4) Identificarea – folosind o fereastră cu lărgime variabilă deplasată în lungul şirurilor de litere în *scriptio continua* de pe plăcile de plumb – a unor secvenţe cu caractere asemănătoare ca formă sau structură cu entităţi lexicale proprii limbilor indo-europene şi construirea în acest fel a unui dicţionar de ipotetice cuvinte în limba care presupunem a fi fost cea a geto-dacilor.

5) Verificarea *corelării semantice* a secvenţelor de ipotetice cuvinte identificate la punctul anterior. Corelarea este validată dacă conduce la secvenţe şi grupări de cuvinte semantic-coerente. Această din urmă operaţie presupune în mod inevitabil reajustări de formă şi de sens ale corespondentelor propuse, reajustări care, evident, trebuie menţinute în limite logic admisibile.

6) Atribuirea unui sens plauzibil acelor secvenţe de caractere – i.e. ipotetice cuvinte – care au rămas neidentificate prin raportare la radicale sau cuvinte cunoscute, în aşa fel încât să se integreze în sintagme semantic inteligibile.

Adoptarea algoritmului astfel explicitat se justifică prin aceea că cele mai multe dintre descifrările celebre, amintite anterior, au respectat esenţa acestui algoritm. Aşa bunăoară, parte sau chiar ansamblul acestui mod de lucru se regăseşte la D. Åkerblad, la Thomas Young, *fizician* celebru şi *filolog amator*, la J.F. Champolion, apoi la C. Niebuhr, *matematician* la Göttingen. Într-o oarecare măsură, este folosit şi de O.G. Tychsen

From the preceding comments, it is vident that the author's way of thinking and work method are those used by most scholars mentioned above. More explicitly, the author's approach accords with the following programmatic components:

a) Acceptance of the hypothesis that in texts written in classical Greek characters the phonetic value of the characters is the same as that of the classical characters, a hypothesis confirmed by identification throughout these texts of those sequences of characters/signs which are comprehensible because of their similarity with patronymics, place names, and names of historically attested institutions or functions.

b) Recognition, by means of graphic formations plausibly identifiable with his torically attested names, of the phonetic values to be attributed to anomlous signs and/ or those as yet unknown.

c) Identification – using a window of variable size moving along the rows of letters in continuous script on the lead plates – of some sequences of characters similar in form or structure to the proper word entities of Indo-European languages and the construction by this means of a dictionary of hypothetical words in the language suspected to be that of the Geto-Dacians.

d) Verification of the semantic correlations of the sequences of hypothetical words identified by means of the previous point. The correlation is valid if it leads to sequences of semantically coherent words. The last operation inevitably assumes readjustments of form and meaning of the proposed correlations, readjustments that, it is clear, must be maintained within logically acceptable limits.

e) Attribution of a plausible meaning to these sequences of characters – that is, hypothetical words – that have remained

şi F.Ch.K.H. Münter. Îl foloseşte şi inspiratul G.F. Grotefend, care rezolvă descifrarea folosind filiaţia regilor perşi nominal atestată de Herodot, Chr. Lassen, H.C. Rawlinson, T. Noris, *matematicianul* Julius Oppert, Hans Bauer, în sfârşit, imaginativul Bedrich Hrozny. Acesta identifică într-o secvenţă mai largă de cuneiforme hitite *ideograma* "pâine" şi presupune, *pe bază de simplă asonanţă etimologică şi motivaţie semantică*, relaţia dintre *"é-iz-at"*, secvenţă silabică citită în text, şi etimoanele europene *édein, edere, ezzan*, legaţi de sensul lui "a mânca", declanşând astfel, în mod firesc, asocierea dintre *"wa-a-dar"* şi germanicele *waetar, wazzar*, cu sens de apă. Iar din aceasta deduce, în mod pur semantic, sensul *"a bea"* pentru *"e-ku-ut-te-ni"* ([40], cap. V).

Descifrarea scrierii cretane în *liniar* B se datorează îndeosebi temeinicelor cercetări ale lui Alice Kober, *doctor în matematică-fizică*, şi ale *arhitectului* Michaël Ventris. Kober identifică în texte câteva secvenţe de semne care diferă doar prin terminaţie şi, bazându-se pe asemănări cu sistemul de declinare din limba latină, stabileşte un început de grilă pur structurală, necorelată cu un anume limbaj. Legătura cu un anume limbaj, în esenţă cu elemente din limba greacă veche, o face M. Ventris, iniţial contrazis violent de filologii specializaţi. El explică astfel modul lui de gândire pe care îl consideră adecvat tentativelor de descifrare: *"Când încerci să descifrezi documente redactate într-o limbă şi scriere necunoscute, primul pas constă în determinarea faptelor* ***rezultând spontan*** (sublin. aut.) *din examinarea documentelor disponibile. Pasul al doilea trebuie să fie descoperirea – printr-o analiză temeinică şi prin raţionament logic – a deducţiilor de extras din aceste fapte fundamentale."* [102, p. 11].

unidentified by relating them to known words/roots so that they may be integrated into semantically intelligible syntagmas.

The adoption of such a detailed algorithm is justified in that most renowned decipherments, mentioned above, observed the substance of this algorithm. For example, a part or even the whole of this method of work may be seen in D. Ăkerblad, Thomas Young, the noted physician and amateur philologist, J.-.F. Champollion, and C. Niebuhr, the mathematician from Goettingen. To a certain extent, it is also used by O.G. Tychsen and F.Ch.K.H. Muenter. The inspired G.F. Grotefend – the scholar who solved the decipherment by using the names in the Persian kings succession attested to by Herodotus – also used this algorithm, as did Chr. Lassen, H.C. Rawlinson, T. Noris, the mathematician Julius Oppert, Hans Bauer, and finally the imaginative Bedrich Hrozny. Hrozny identifies the *ideogram* "bread" in a longer sequence of Hittite cuneiform, assuming, *on the basis of simple etymological assonance and semantic motivation,* the relation between *"e-iz-a"*, a syllabic sequence read in the text, and European etymons *edein, edere, ezzan,* connected to the meaning "to eat," thus naturally leading to the association between *"wa-a-dar"* and the Germanic *waetar, wazzar,* with the meaning of water. And from this he deduced, in a purely semantic manner, the meaning "to drink" for *"e-ku-ut-te-ni"* (40, chap. V.).

The decipherment of Cretan writing in *liniar* B is especially due to the profound investigations of Alice Kober, PhD in Mathematics-Physics, and to the architect Michael Ventris. Kober identified in the texts some sequences of signs that differed only in their endings. Relying on similarities with the system of declination in the Latin language, she established the beginning of a purely

În esenţă, adaptând grila de descifrare preluată de la predecesori, şi luând în seamă *forma anumitor nume proprii* oferite de relatările homerice, el identifică în textele de care dispune numele a cinci însemnate oraşe ale Cretei, ceea ce îi permite să determine valoarea anumitor semne, corespunzătoare unor consoane necunoscute. De aici mai departe descifrarea se desfăşoară sistematic. John Chadwick, filolog de profesionalitate riguroasă, formulează/exprimă descifrările într-o formă definitivată care demonstrează convingător că textele în cauză sunt exprimate într-un dialect grec antic.

Lunga recapitulare a istoriei principalelor descifrări alfabetice prezentată mai sus are ca scop să arate că: a) modul de gândire şi de operare folosite în prezentul studiu sunt cunoscute şi consacrate, şi b) că unele din cele mai semnificative realizări în domeniul descifrărilor de texte într-o limbă (şi scriere) necunoscute s-au datorat unor filologi amatori, dar cu studii sau preocupări temeinice de fizică sau matematică. Precizăm acest aspect nu pentru a scuza lipsa unei specializări filologice atestate academic a autorului, ci doar pentru a îndemna la reluarea cercetărilor cu mijloace riguros profesioniste, a textelor şi a descifrărilor prezentate. Suntem conştienţi că aceasta doar o formă provizorie, imperfectă, de decriptare a mesajelor trecutului, care trebuie abordată cu cele mai moderne mijloace ale cercetării ştiinţifice.

În concluzie se precizează că studiul întreprins de autor şi părerile exprimate în urma acestui act de investigare se sprijină pe imaginile fotografice a 73 de plăci din plumb cu text şi figuri – din care doar un număr redus s-ar mai afla în colecţii oficiale – şi patru piese-medalii păstrate în colecţiile unor amatori.

structural grid unconnected to any particular language. The connection to a specific language, essentially with elements of ancient Greek, was achieved by M. Ventris who at first was vehemently contradicted by specialized philologists. He explained his method of working in this way, which is adequately shown in his attempts at decipherment: *"When you try to decipher documents drawn up in a language and writing that are unknown, the first step is to determine facts* ***spontaneously resulting*** *from examination of the available documents. The second step should be the discovery – through analysis and logical reasoning – of deductions to be extracted from these fundamental facts."* (102, p. 11)

In essence, by adapting the decipherment grid taken over from predecessors and by taking into account *the form of certain proper names* presented by Homeric tales, he identified in the texts he had available the names of five important Cretan cities, which allowed him to determine the value of certain signs corresponding to unknown consonants. From here on, decipherment developed systematically, with John Chadwick, a rigorous philologist, presenting the decipherments in a finalized form that demonstrated convincingly that the texts were written in an ancient Greek dialect.

The purpose of this lengthy recapitulation of the history of the principal alphabetic decipherments mentioned above is to show the following:

1) The way of thinking and of working used in the present study are well established, and

2) some of the most significant breakthroughs in the decipherment of texts in unknown languages and writing are due to amateur philologists who, however, had seriously studied physics and mathematics.

Studiul întreprins asupra textelor a condus la întocmirea unui dicţionar care cuprinde peste 2200 de ipotetice cuvinte flexionate, cuvinte culese din aproximativ 70 de texte unitare, traduse – într-o primă încercare de tălmăcire – din limba atribuită, ipotetic, geţilor şi dacilor.

Conţinutul şi structura studiului prezentat în continuare reies din tabla de materii, redactată, pentru o mai largă adresare, bilingv.*

This is not to excuse the absence of academically certified philological professionalism on the part of the author, but to urge the revival of rigorous professional study of texts and decipherments here presented in a provisional form as a first approach.

In conclusion, the author's studies and opinions expressed as a result of his investigations are based on photographs of 73 lead plates with text or figures – five or six of which may be found in three museums as disparate objects – and four pieces or medals in the collections of amateurs.

The studies of the texts have led to the creation of a dictionary of over 2,200 hypothetical inflected words gathered from approximately 70 unitary texts, translated – in an initial attempt at interpretation – from a language hypothetically attributed to the Getae and Dacians.

The composition and structure of the study presented below emerge from the table of contents drawn up in two languages for a broader readership.

---

* Traducerea Preambulului (Prolog) şi a Tablei de Materii sunt rezultatul bunăvoinţei domnului Nicholas G. Andrews, căruia autorul îi mulţumeşte pe această cale.

Aspectul existenţial al demersului

(de fapt, o simplă destăinuire a autorului)

Pe când eram încă băiat cu mintea răsucită după tot ce părea că zboară şi dispreţuiam toate cele spre care cei din jur mă îndemnau, îndeletnicindu-mă doar cu ce alegeam eu din ceea ce întâmplarea îmi aducea în cale, îmi căzu în mână o carte minunată; o carte atât de încântătoare încât, după ce cu mintea-plug o brăzdai încoace şi încolo, n-am mai dat pace celor mari care, după cum credeam eu atunci, prin însăşi vârsta lor, aveau datoria să ştie tot ceea ce era de ştiut, tot ce eu nu ştiam încă, dată fiind nedreptatea de a fi copil. Întrebam, în dreapta şi în stânga, dacă acea carte minunată era într-adevăr un jurnal pierdut *şi regăsit* al lui Claudiu – Ce întrebare? Evident! Împăratul romanilor! (Robert Graves, *Eu, Claudiu Împărat*) – sau dacă autorul se pretase la un şiretlic atât de ieftin încât să pretindă acest lucru doar ca să-şi vândă marfa. Dar, indiferent de răspuns, rămâneam la certitudinea mea de bazalt: natura toată nu era în stare să nască un scriitor aşa de de dăruit încât să poată născoci o poveste atât de vie, de amănunţită, de fermecătoare, deci, neapărat şi adevărată.

A trecut o viaţă peste mine. Sunt acum, la rândul meu, adult bine trecut de amiaza vieţii, dar răspuns explicit la întrebarea din copilărie nu mi-a fost dat să primesc. Singur, din deziluzie în deziluzie – cum le e dat unora să simtă viaţa – a trebuit să descopăr că Graves, construise artificial povestea care mă fermecase în copilărie, împodobind realităţile istoriei. Mânat apoi întreaga viaţă de treburi pentru supravieţuire, nu m-am mai gândit la întrebarea de atunci. De-abia acum, când mă frământ să dezleg istoriile tainice destăinuite – sau, dimpotrivă poate, tăinuite într-un tâlc demult uitat – prin semnele înscrise pe aceste plăci de plumb, doar acum, când vreau să povestesc ce am desluşit eu în aceste scrieri, îmi revine în minte întrebarea de atunci şi cum soarta m-a legat de aceste tainice mesaje.

Mă revăd în limpedea tinereţe a vieţii mele. Nu mai eram băieţaşul cu *Eu, Claudiu Împărat*, dar nici mult mai mult nu eram. Urmam cursurile Politehnicii. Mă luptam cu grijile studenţiei şi cu greutăţile lăsate de război – pe care l-am trăit nu pe front, dar destul de îndeaproape ca să învăţ că, şi aşa, el te poate scutura zdravăn şi la trup şi la suflet deopotrivă. Îndeosebi la suflet, pe care, în anumite clipe, l-am simţit chiseliţă. Soarta a făcut însă ca familia noastră să scape întreagă, deşi bombele cădeau uneori foarte aproape de noi. Locuiam cu mama şi soru-mea la o mătuşă, refugiaţi, căci casa noastră fusese rechiziţionată de armată. Mătuşa mea avea un aparat de fotografiat dotat cu un set de *anexe de proximitate* – lucru rar şi deosebit de preţios pe vremea aceea – care m-a încântat, căci îmi dădea putinţa să creez o lume de imagini cu flori şi gâze gigantizate.

Cea mai bună prietenă a mamei, Marioara Golescu, medievalistă de mare cultură şi cu o minte fermecătoare, pasionată de istorie şi de arheologie – ca şi maică-mea de altfel – venea frecvent la noi în vizită, rămânând adesea la masă, fie la prânz, fie seara. Evenimentul mă bucura întotdeauna căci auzeam de la ea – în "timpii morţi", cum numeam pe vremea aceea orele trăite în afara preocupărilor tehnice – o serie de lucruri despre istoria de demult şi din cea mai aproapiată care mă fascinau întotdeauna.

Într-o zi, pe înserate, Marioara Golescu sosi la noi ca de obicei, doar că de astă dată aducea, ţinând anevoie sub braţ, o masivă placă de plumb învelită într-un ziar. A desfăcut ziarul şi a aşezat pe masa sufrageriei – de fapt, odaia mea de lucru şi dormitor pentru mine şi un fost coleg de liceu, student la medicină, refugiat la noi – la lumina scursă pe sub abajurul unei lămpi montate pe un frumos vas de ceramică, greaua placă de formă dreptunghiulară. Am privit-o cu interes. Curiozitatea mea era stîrnită. Placa avea înscris pe una din feţe un text care se întrerupea pe alocuri, pentru a face loc unor stranii figuri, profund misterioase. La întrebările noastre Marioara Golescu ne-a relatat că descoperise, din întâmplare, mai multe astfel de plăci în subsolul Muzeului Naţional de Antichităţi; că nimeni nu se preocupa de ele – părerea istoricilor consacraţi fiind că ele nu sunt decât falsuri moderne –, dar că, oricum, ea le consideră destul de interesante pentru a fi studiate atent şi publicate.

Am luat greaua placă în mână şi, la lumina lămpii, am desluşit stranii figurări de călăreţi, oşteni cu căciuli şi buzdugane, ziduri de cetate. Toate aceste figuri înotau într-un câmp de caractere – mai toate greceşti, cu vădit aspect milenar – opiniam eu în cel mai evident şi spontan stil *"wishfull thinking"*. Folosind cele câteva slove greceşti pe care le cunoşteam din arsenalul notaţiilor matematice, am descifrat din text ceva semănând a "Sarmi(?)etuza" – în transcriere latină. Vechiul meu sindrom de încredere aproape oarbă în aparenţe – aşa cum se manifestase el primar, dar tipic, la citirea romanului lui Graves – s-a declanşat din nou. Am sărit cu vorba declarând ritos că *"eu nu pot crede că ar fi falsuri"*. Un coleg de politehnică şi bun prieten al meu, care se afla în acea seară la noi, a protestat susţinând că sunt în mod cert falsuri. Nu văd oare că scrierea este un amestec fără noimă de caractere disparate, că nu are sens nici în greacă – era grec de origine –, nici în latină? Fusesem un latinist onorabil în primele clase de în liceu şi, în această privinţă, îi dădeam oarecum dreptate. Anumite figuri, zicea el, sunt cert anacronice, dovadă un călăreţ figurat cu talpa piciorului în ceva ce părea a fi scară de şa etc. S-au format, cum era firesc, două tabere şi, ca întotdeauna în astfel de ocazii, nici una din părţi n-a putut convinge pe cealaltă de veridicitatea tezei pe care o susţinea cu înverşunare. În cele din urmă, Marioara Golescu a declarat că, indiferent care ar fi originea şi valoarea istorică a plăcilor, ea dorea să obţină fotografii după ele, ca să le poată studia amănunţit şi să le discute apoi în amănunt cu specialiştii – colegii ei de breaslă. Din entuziasm, şi din juvenilă supraevaluare a propriilor puteri, m-am oferit să le fotografiez eu, cu gândul la aparatul năzdrăvan al mătuşii.

Şi aşa, în cursul săptămânilor care au urmat, am tot fotografiat plăcile, ba pe zi – mai rar –, ba pe înserate, ba chiar şi noaptea târziu, folosind un reflector improvizat; era o activitate pe care încercam să o împac, cât de cât, cu obligaţiile faţă de cursurile şi lucrările de la Politehnică. Activitate lăturalnică prin care "sindromul" meu de tip *E.C.Î.* (*Eu, Claudiu Împărat*) căpăta putere din ce în ce mai mare, pe măsură ce vedeam noile plăci. De studiat mesajul plăcilor în profunzime, nici vorbă. Ca s-o pot face, îmi lipseau şi timpul şi priceperea – *măcar* asta eram conştient. Dar de fotografiat le-am fotografiat pe toate, cîte mi-au fost puse la îndemână, mai bine sau mai rău, pe măsura priceperii şi a îndemânării mele. Când am terminat, Marioara Golescu a luat un rând de fotografii – câte or fi fost nu mai ştiu – dar, oricum, de ordinul sutelor. La maică-mea a rămas un rând de còpii, iar la mine filmele şi câteva còpii de format Leica – pentru că măririle nu erau tocmai la îndemână, la bugetul nostru de atunci.

Apoi, viaţa ne-a împrăştiat. Şi cum ne-a mai împrăştiat, prin vremuri şi prin locuri! Eu am rămas doar cu câteva fotografii de plăci în album; filmele s-au rătăcit pe drumul vieţii, prin bolovănişul acelor ani, deloc uşori pentru mine şi ai mei. Marioara Golescu a pierdut – sub povara unor grele necazuri şi a unei revoltător de neomenoasă condamnare la ani mulţi de închisoare – rândul ei de fotografii mărite. Numai maică-mea, în ciuda evacuărilor şi a reaşezărilor forţate, în pofida unui domiciliu obligator, îmi amintea din când în când – pe la 30, pe la 40, mai pe la 50 de ani ai mei: *"Să ştii că dacă vrei să te ocupi de plăcile «alea», am fotografiile puse bine"*. Dar eu îmi câştigam viaţa frământând în minte tehnică şi numai tehnică, şi nu găseam decât prea puţin timp pentru istorie. Până când năvăli peste noi blestemăţia de cutremur din 1977. Jumătate din blocul în care locuia maică-mea a căzut. Ea a scăpat nevătămată şi, ca un miracol, a reuşit să salveze din dezastru o parte din fotografiile plăcilor de plumb. Câte s-au păstrat din câte au fost, nu ştiu exact, dar într-o bună zi mă trezesc că îmi spune: *"Să ştii că dacă vrei..."*.

M-am gîndit atunci că destul încercasem să slujesc tehnica fără a izbuti să clădesc vreodată ceva cât de cât de folos în domeniu şi că, în consecinţă, ar merita poate să-mi îndrept atenţia spre aceste stranii obiecte pe care **soarta** mi le scotea din nou în cale. Însemnări peste care, atâta amar de ani, nu mă învrednicisem să mă aplec. Ca urmare, am început ca, în după amiezile şi serile libere de obligaţii rutiniere, în mai fiecare duminică dar mai ales concedii – şi asta de-a lungul a nenumărate luni care, treptat, s-au adunat în ani aşa cum se adună picăturile de rouă pe o frunză ferită de vânt – să iscodesc fotografiile salvate de maică-mea. Am transcris literă cu literă, caracter după caracter, alcătuind astfel lungi şiraguri de semne – fără îndoială bogate în tâlcuri ascunse –, care puteau fi sau de străveche cronică – gândeam eu atunci – sau, tot atât de bine, doar o amăgitoare plăsmuire. Şirurile de litere îşi dezvăluiau cu greu sensurile tainice, dar am trecut la segmentarea lor în funcţie de cunoştinţele mele etimologice şi de intuiţia mea aservită ştiinţelor exacte.

Primul pas spre identificarea de cuvinte l-am făcut presupunând, *în mod ipotetic*, că literele greceşti înregistrate pe plăcile de plumb ar avea, şi aici, valoarea lor clasică. Apoi, am căutat să identific, în lungul şirurilor continue de caractere, secvenţele care prezentau o asemănare evidentă cu nume proprii atestate în izvoarele clasice. Am constatat că astfel de *"cuvinte-insulă"* răsăreau din text la tot pasul, împrăştiate ici-colo în lungile şiraguri de slove – cele mai multe greceşti, de tip majuscule dar şi unele complet anomale. Aşa, bunăoară, întâlneam frecvent **Da(?)balo**, **Sarmi(?)etuzo**, **Boerobiseto**, **(?)enuclo**, **Cotisonio**, **Die(?)**, **Filipou**, **Istr(ii?)o**, şi încă multe altele, oricum destule ca să stârnească în mine – sub imboldul vechiului şi persistentului meu *"sindrom E.C.Î."* – o curiozitate ştiinţifică nărăvaşă care mă obliga să caut forme analoge etimoanelor din limbi europene. Imaginam, astfel, ipotetice cuvinte ordonate în jurul numelor proprii pe care le deslușisem până atunci. Prin încercări euristice căutam să aglutinez caracterele în cuvinte. Pe măsură ce mi se desluşeau, din nenumăratele taine, încă nedezlegate, câte una oricât de măruntă, am început să înaintez mai uşor şi, mai ales, cu mai puţină sfială. Într-o bună zi, m-am trezit cu credinţa că am *"spart" codul* tainicelor scrieri; am avut convingerea că mă aflu în faţa unor mărturii răsărite din adâncul veacurilor, scrise de strămoşii noştri de dinainte de romani.

Mărturiile lor, reapărute în mod inexplicabil, nicicând atestate, mi s-au înfăţişat mie după mai bine de două milenii. Cumpănite după principiile istoriei clasice, erau dificil de

acceptat. Chiar şi azi ele se dovedesc inacceptabile pentru mulţi cercetători. Eu însă, eram atât de convins de veridicitatea acestor înscrisuri încât am avut îndrăzneala să prezint rezultatele decriptării mele – de amator obscur, ştiam asta – unui istoric de mare prestigiu. Acesta, după câteva vorbe ale mele de introducere în subiect şi după ce a răsfoit câteva pagini cu fotografiile plăcilor studiate a conchis, cu blândeţe condescendentă, totuşi decis betonată, că mă aflam în plină *elucubraţie*; că mă preocupam de un *fals* evident. Argumentele invocate de istoric m-au uimit prin formalismul lor, prin lipsa unor judecăţi de valoare în contextul istoriografiei antice, prin fixarea propriului gând în spaţiul prejudecăţilor conjecturale care trebuiau să acopere comoditatea raţionamentului sau frica de a ieşi din rând. Un exemplu de argumentaţie: *"figurile de pe plăcile de plumb prea seamănă cu cele de pe Columna Traiană* ***ca să fie veridice****; nu văd oare că portul războinicilor daci este exact acela arătat pe Columnă? Dar acesta trebuie că a fost cu totul altul decât cel figurat pe Columnă,* ***dovadă*** *vestigiile din «Mormântul de la Cugir»"*.

Argumentele istoricului m-au uimit, dar nu mi-au putut surpa încrederea în *"cronica de plumb"* pe care mă legasem să o dezleg din cataramele ei de taină. Nici alţi istorici sau filologi cu care am stat apoi de vorbă, şi care adoptau aceeaşi atitudine în privinţa plăcilor, nu m-au putut convinge de nimicnicia textelor turnate în plumb. M-au convins însă doar de faptul că, în faţa unei probleme cu grad mare de necunoscut, de surprinzător, argumentele pur logice nu sunt suficiente pentru unii oameni de ştiinţă – chiar dacă savanţi consacraţi –, pentru a-i determina să analizeze temeinic şi obiectiv o ipoteză de lucru privind un material de origine sau de provenienţă arheologică necunoscute înainte de a o *respinge în mod* ***a priori*** *şi definitiv.*

În legătură cu această din urmă observaţie am făcut, întâmplător, o constatare care mi s-a părut atunci, şi mi se pare şi azi, *"întristător de hazlie"*. Mă refer la un pasaj dintr-o carte scrisă de un istoric de artă veche cu care încercasem să discut problema *"cronicii de plumb"*. Acesta, aflând de la mine că am fotografiile a peste o sută de plăci cu texte mulate în plumb, care s-au aflat cândva – poate că se mai află şi acum, dar pierdute din vedere şi din inventar – în colecţia unui alt muzeu decât acela în care el găsise o singură astfel de piesă – pe care, de altfel, o caracterizase într-o carte a sa ca fiind, *"în mod cert, un fals patriotic"* – nici n-a vrut să se uite la fotografiile pe care i le ofeream, şi cu atât mai puţin, să discute subiectul. A dat însă un verdict categoric: *"Sunt cert falsuri,* ***toate****, căci am dovedit că placa pe care am studiat-o eu* ***este falsă****. Şi atunci când un specialist spune că e vorba de falsuri,* ***trebuie să-l crezi!***". Acelaşi istoric însă, în prefaţa la cartea în care analizează placa amintită, scrie: *"Oricît ar părea de ciudat, «specializarea» – de cele mai multe ori, din păcate, rutină frizând ignoranţa doctorală – a operat ca o frână în domeniul cercetării artei antice. Arheologii nu puteau depăşi nivelul ceramic, numismaţii îmbătrâneau în contemplarea şi clasificarea aversurilor şi reversurilor monetare; ... În rarele conclavuri pluridisciplinare se înfiripa un vehement dialog al surzilor în cea mai molierescă ipostază cu putinţă."*

Într-adevăr, este de-a dreptul straniu cât de orbi putem fi uneori, fiecare dintre noi în specialitatea sa, în faţa noului, a imprevizibilului, a unei întâmplări care iese din tipare. Plăcile de plumb *nu contrazic nici una din atestările cunoscute*, dar şochează prin apariţia lor surprinzătoare, prin provenienţa total necunoscută şi, mai ales, prin multivalenţa lor culturală, care depăşeşte cu mult cadrul *acceptat* în lumea academică ca fiind definitoriu pentru cultura geto-dacă.

Povestea îndelung înfăţişată în aceste pagini mărturiseşte legătura autorului – poate chiar iubirea lui de o viaţă – cu rămăşiţele *"cronicii de plumb"*. Filele ei redau strădania sa spre desluşirea câtorva dintre semnificaţiile tăiniuite în puterea plumbului; a înţelesurilor, puţine la număr, care nu au depăşit statura minţii sale. Este o strădanie care încearcă să suplinească nepăsarea unor cărturari din trecut – din păcate şi a prea multora de azi – care nu le-au iscodit înţelesul, dispreţuind sensul lor tainic, totodată însă şi posibila dorinţă a străbunilor de a lăsa ştire despre vieţuirile lor.

Studiul cuprins în acest volum a fost compus şi dactilografiat în două exemplare, într-o primă formă aproape identică cu cea de faţă, prin anii 1984-1985. Prin aplicarea tehnicii moderne de editare, forma lui iniţială a fost ameliorată. Cu toate acestea, de-a lungul a mai bine de optsprezece ani de eforturi susţinute, autorul nu a reuşit să stârnească un interes semnificativ în lumea intelectualilor. Doar câţiva l-au înţeles şi susţinut. De curând, ca urmare a unei despăgubiri reparatorii, autorul a fost în măsură să tipărească şi să difuzeze această lucrare într-o foarte restrânsă ediţie publică. Această acţiune nu a fost motivată de vreun interes material, nici de dorinţa recunoaşterii unui merit personal. Ea este doar urmarea unui de nestăpânit îmbold de a nu lăsa să se piardă în van mărturii de o, poate, incalculabilă valoare culturală.

Filele care urmează prezintă ansamblul vestigiilor de tipul plăcilor de plumb aflate în anii 1940 la Institutul Naţional de Arheologie şi rezultatele obţinute în studierea lor, pas cu pas – la nivelul priceperii autorului – vizând interpretarea imaginilor şi desluşirea semnelor înscrise pe aceste piese din metal masiv.

Lista abrevierilor şi a simbolurilor utilizate

adj. = adjectiv
adv. = adverb
alb. = limba albaneză
arh. = arhaic
arm. = limba armeană
art. = articol
aux. = auxiliar (vb.)
bg. = limba bulgară
bret. = limba bretonă
cart. = cartuş
centr. = central
cf. = confer
circ. = circumstanţial
cond. = condiţional
copt. = limba coptă
dem. = demonstrativ
d.l. = diverse limbi
dr. = dreapta
ecl. = eclesiastic
e.g. = exemplia gratia
eng. = limba engleză
et. = etimologie
exp. = expresie
f. = feminin
fr. = limba franceză
frq. = limba francilor
gen. = genitiv
ger.s. = limba germană de sus
gr. = limba greacă
s. = substantiv
scan. = limba scandinavă
s.cr. = limba sârbo-croată
sig. = sigiliul
skr. = limba sanscrită
sl. = limba slavă
(n.gr) = neogreacă
i.e. = id est
i-e. = indo-european/ană
inciz. = incizat
instr. = instrumental
ital. = limba italiană
lat. = limba latină
m. = masculin
mag. = limba maghiară
med. = medieval/-ă
M.s. = motivaţie semantică
nec. = necunoscut/-ă
neer. = limba neerlandeză
neh. = nehotărât
nord. = limba nordică
num. = numeral
p./pp. = pagina/paginile
P.a. = prin analogie
part. = participiu
pas. = pasiv
pop. = populară
portr. = portret
pos. = posesiv
prep. = prepoziţie
pron. = pronume
r. = rândul
ref. = reflexiv
reg. = regional
rom. = limba română
sp. = limba spaniolă
st. = stânga
trec. = trecut
v. = veche
vb. = verb
vert. = vertical

Simboluri:

*(etimon) = formă etimologică reconstituită teoretic.

[1, 2, 3...] = sensul 1, 2, 3...

Prin ghilimele sunt marcate nu numai excerptele citate, ci, îndeosebi, sensul atribuit anumitor corespondente, rezultate din considerente pur etimologice.

I. DESPRE VESTIGII
ŞI ÎNSEMNĂRI FĂRĂ ANALOG CUNOSCUT

1. Introducere

În activitatea de cercetare istorică privind trecutul românilor există o lacună care, de mai bine de un secol, dăinuie ca o anomalie inexplicabilă faţă de efortul de lămurire a tuturor aspectelor trecutului acestui neam. Ne referim la existenţa unor vestigii care au constituit cândva un fond muzeistic cu mai mult de o sută de obiecte de colecţie. Aceste obiecte aveau drept caracteristică faptul că, toate, prezentau, înscrise în relief relativ înalt, pe plăci metalice de forme şi dimensiuni diferite, texte şi ilustraţii de un gen bine definit, dar greu de încadrat în corpul vestigiilor epigrafice atestate ca autentice.

Anomalia amintită constă în aceea că ele nu au făcut până acum, şi nu fac nici în prezent, obiectul unui studiu sistematic. Sau, dacă un astfel de studiu a fost vreodată întreprins, el nu a lăsat nici o urmă documentară cunoscută, nici o referire. Totuşi, numărul vestigiilor de acest fel este foarte mare şi ele prezintă, incontestabil, un caracter sistematic, constituindu-se într-un ansamblu unitar atât din punctul de vedere al epigrafiei cât şi din cel al stilului iconografic. Dar chiar în ipoteza unui presupus fals timpuriu sau a unei plăsmuiri moderne trebuie admis că, născocirea şi realizarea lor a cerut o imaginaţie şi un nivel de erudiţie extraordinare iar execuţia lor un volum de muncă artizanală imens. Însă specialiştii în cercetarea trecutului continuă să le dispreţuiască, evaluându-le, după o investigare superficială, ca falsuri sau plăsmuiri târzii, posibil din secolul XIX (cf. [57], p. 93 ş.u.).

Acest dezinteres este surprinzător şi profund regretabil, mai ales dacă este privit din punctul de vedere al tendinţelor moderne de investigare *treptat exhaustivă a tuturor formelor de dezvoltare umană*. Această cercetare caută să cuprindă întreg spaţiul vestigiilor *inteligibile*. Evaluată în acest spirit, completa ignorare sau chiar tratarea cu indiferenţă a motivaţiilor care au stat la baza creerii unui ansamblu de obiecte atât de *sistematic-coerent* şi de o amploare atât de mare precum ansamblul pus în evidenţă în continuare, implică riscul de a lăsa să se piardă un fond de vestigii de o nebănuită valoare care aparţine, de drept, generaţiilor viitoare.

Prezentarea în imagini a celor 96 de fotografii ale plăcilor de plumb şi analiza posibilelor semnificaţii ale înscrisurilor de pe ele, au fost redactate cu intenţia de a semnala – eventual, doar de a reaminti celor interesaţi – existenţa acestui fond de vestigii care în momentul de faţă se află în pericol de *totală* dispariţie.

Autorul acestor rânduri refuză să accepte această perspectivă. În consecinţă, şi în sensul concluziilor de la finele capitolul II din acest studiu, autorul, prin decizia sa de a publica rezultatul investigaţiilor sale, *îşi asumă în mod conştient* riscurile legate de evaluarea şi comentarea rezultatelor obţinute prin efortul de deslușire, *în primă aproximaţie*, a semnificaţiei înscrisurilor de pe obiectele prezentate. Demersul autorului e susţinut de speranţa că s-ar mai afla în viaţă persoane care ar deţine informaţii legate de originea vestigiilor puse în discuţie şi care ar putea depune mărturie într-un sens sau altul.

2. Delimitarea obiectului de studiu

Categoria de piese care constituie fondul de vestigii investigat în studiul de faţă cuprinde:

1. Un ansamblu de 71 de plăci din plumb, cu texte şi figuri în relief pe una din feţe. Acest ansamblu se afla, în anii 1944-1946, în colecţia Muzeului Naţional de Arheologie din Bucureşti. Tot atunci au fost executate şi majoritatea fotografiilor reproduse în prezentul studiu.

2. Placă de plumb din Colecţia dr. Severeanu, Muzeul de Istorie a Oraşului Bucureşti. Placa are 184 mm lăţime, 156 mm înălţime, cântăreşte 1962 g şi prezintă, pe o faţă a ei, text şi figuri în relief. Ea a fost publicată de Mihai Gramatopol în *Dacia Antiqua*, planşa I poziţia 4, şi este redată şi în prezentul studiu, în imaginea nr. 110 din cap. III.

3. Două plăci de plumb similare (poate chiar identice); una se află la Muzeul Mânăstirii din Sinaia, cealaltă la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan" din Bucureşti. Plăcile prezintă, pe una din feţe, text şi figuri în relief. Nu au fost publicate până acum. O reproducere fotografică a uneia din ele este redată în cap. III, reproducerea nr. 42.

4. Medalie rotundă, din aliaj pe bază de cupru, cu un diametru de 42 mm şi o greutate de 46,38 g. Această piesă a fost donată autorului de către sculptorul Ion Lucian Murnu, care nu a putut însă preciza proveniența ei. Figurile şi textul în relief de pe avers şi revers sunt redate în reproducerea nr. 112, cap. III.

5. Medalie rotundă, aflată la Muzeul Mânăstirii din Sinaia, prezentând figuri şi text pe ambele feţe. Piesa nu a fost publicată până acum şi parametrii ei dimensionali şi de material nu au fost determinaţi cu exactitate. Ea este redată fotografic, în condiţii imperfecte, în imaginea 113, cap. III.

6. Medalie aproximativ ovală, turnată dintr-o alamă cu o compoziţie anomală, prezentând pe ambele feţe câte o efigie în relief înalt. Piesa se afla la un moment dat în posesia domnului N. Pulopol, din Bucureşti, care însă nu-i putea preciza proveniența, susţinând însă că o ştie dintotdeauna între obiectele de artă ale familiei sale. Piesa este prezentată în detaliu la poziţia 132 din prezenta lucrare.

7. Plăcuţă groasă, dreptunghiulară, din alamă turnată, având figurată pe una din feţe, în relief foarte înalt, o scenă de ritual în templu. Această piesă, ca şi cea menţionată anterior, aparţinea domnului Pulopol. Ea este prezentată în amănunt la poziţia nr. 133.

8. Placă dreptunghiulară din plumb, prezentând pe una din feţe texte cu caractere accentuat anomale şi figuri. Atât textul cât şi figurile sunt executate în relief relativ înalt. Şi această piesă, ca şi cele două menţionate anterior, se afla în posesia domnului Pulopol şi este prezentată amănunţit la poziţia 131.

Obiectele catalogate mai sus, în total 79 piese, sunt prezentate în cap. III sub o numerotare care, cu mici excepţii, corespunde cu cea aflată pe spatele fotografiilor din 1946. Vitregiile soartei au făcut ca o parte din fotografiile atunci executate să se piardă, astfel că numerotarea a rămas lacunară. Totuşi, sub imboldul grijii de a nu pierde nimic din informaţiile aferente acelei perioade, numerotarea iniţială a fost menţinută, cu excepţia câtorva înlocuiri. Astfel, piesele de la poziţiile 2, 4 şi 5, respectiv 6-8 – despre existenţa cărora s-a aflat de-abia în anii din urmă – au fost inserate în această numerotare după cum urmează: primul grup în locuri din vechea numerotare rămase vacante, şi anume, la poziţiile 110, 112 şi 113, iar al doilea la finele ei, la poziţiile 131-133.

3. Despre proveniența obiectelor luate în studiu

Ansamblul de vestigii inventariate mai sus impresionează, încă de la prima vedere, atât prin amploarea sa cât şi prin rafinamentul execuţiei însemnărilor aflate pe componentele lui. Dacă, însă, este studiat riguros, el uimeşte prin complexitatea *profund-coerentă* a mărturiilor informaţionale pe care le oferă. Acest fapt face ca cercetătorul care vine în contact, chiar dacă doar informativ, cu piesele ansamblului să simtă îmboldul să le desluşească sensul şi, firește, să afle care este originea lor sau, măcar, ruta pe care au ajuns în colecţiile în care se află sau s-au aflat cândva. În această privinţă însă orice persoană interesată se va lovi de un neaşteptat şi, aparent, de nepătruns mister: determinarea originii sau chiar a provenienței, la intrarea în colecţiile, existente a vreuneia din piesele enumerate mai sus se dovedeşte, azi, imposibilă.

Faptul ar fi de înţeles dacă s-ar limita doar la obiectele disparate din categoria menţionată, adică, la obiectele aflate în colecţii particulare sau mânăstireşti, cum sunt cele specificate la punctele 2-8 de mai sus. Total inexplicabil rămâne însă faptul că, deşi mai mult de o sută de astfel de mărturii[1] s-au putut afla, cu certitudine – fotografiile păstrate de autor o dovedesc – în anii 1944-1946 în colecţia Muzeului Naţional de Arheologie din Bucureşti fără ca să existe o singură mărturie privind proveniența vestigiilor prezentate aici. Nu există nici o simplă notă de achiziţie sau de transfer dintr-o colecţie mai veche către muzeu, nici un document de donaţie sau de atribuire testamentară sau vreo mărturie de orice altă natură.

Această lacună este cu atât mai de neînţeles cu cât în faza critică de organizare a muzeului, curând după constituirea acestuia sub controlul comisiei prezidate de N. Mavros, director al muzeului a fost numit Grigore Tocilescu, istoric bine familiarizat cu ordinea şi cu metodele de evidenţă din marile muzee europene. Dar nici în opera publicată, nici în corespondenţa rămasă de la acest istoric, nici în notele lui de lucru, şi nici în cele de pregătire a cursurilor pentru universitate nu a fost găsită vreo referire la plăcile de plumb mai sus amintite.

Este firească presupunerea că dacă Grigore Tocilescu ar fi cunoscut existenţa ansamblului de piese menţionat aici şi ar fi fost înclinat să creadă că acestea – sau măcar unele dintre componente – ar fi de origine antică, el ar fi semnalat faptul în scrierile lui. Iar dacă ar fi bănuit că se află în faţa unui fals sau a unei plăsmuiri moderne, iarăşi, nu e de crezut că nu ar fi menţionat faptul şi nu ar fi analizat motivul şi mijloacele care ar fi stat la baza unei acţiuni de o asemenea amploare. Aceasta cu atât mai mult cu cât găsim, în notele lui de curs, un amplu capitol dedicat recomandărilor referitoare la modul în care un viitor istoric trebuie să analizeze, în mod riguros-critic, mărturiile privind caracterul unui posibil fals. Nu găsim însă în această largă expunere (Mss. 5171, p. 236 ş.u., Biblioteca Academiei Române) nici o referire la piesele amintite, deşi descrie mai multe cazuri de falsuri recunoscute.

În acelaşi sens, nici I.I. Rusu, deşi abordează în detaliu problema falsurilor epigrafice dace [92], nu aminteşte de vreo piesă din categoria aici analizată.

---

[1] Cercetători ca Vladimir Dumitrescu, Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, Ersilia Tudor confirmau, în 1986, în cadrul unor convorbiri particulare cu istoricul Radu Popa şi cu autorul acestor rânduri că, la un moment dat – i.e. în prima jumătate a secolului XX – Muzeul Naţional de Antichităţi deţinea în depozitele sale din subsol *"mai multe sute de astfel de plăci"*.

Din observaţiile prezentate mai sus rezultă concluzia că oricât de improbabil ar fi ca ansamblul pieselor care fac obiectul studiului de faţă să fi intrat în posesia Muzeului Naţional de Antichităţi după directoratul lui Gr. Tocilescu, aceste piese nu au lăsat, *totuşi*, nici o urmă de înregistrare în arhiva muzeului şi nici în opera sau în manuscrisele rămase de la acesta.

Absenţa oricăror informaţii referitoare la proveniența plăcilor de plumb constituie, foarte probabil, principalul motiv pentru care nici un istoric consacrat nu s-a angajat în studiul vestigiilor analizate aici. Amploarea şi complexitatea informaţională a ansamblului de artefacte de care ne ocupăm în continuare îl situează însă în istoriografie ca pe un *fapt de realitate* care nu poate fi pur şi simplu ignorat. Fie că plăcile ar fi de origine antică, încă nelămurită, fie că ele ar fi còpii după piese antice, escamotate între timp, fie, în sfârşit, că ele ar fi plăsmuiri tardive, concepute ca un ansamblu unitar de mare amploare, ele, *de n-ar fi decât* ***semnele*** *pe care le poartă*, acumulează un fond informaţional atât de amplu şi de elaborat încât nu este nici firesc, nici admisibil, ca întreg ansamblul să rămână caracterizat, după o eventuală privire sumară, ca "un fals fără nici o valoare".

II. INVESTIGAREA NATURII TEXTELOR. CRITERII LINGVISTICE DE PRELUCRARE

1. Identificarea sistemelor de scriere

Privind obiectele care constituie ansamblul de vestigii luat în studiu, se observă că ele se prezintă, aproape toate, sub forma unor plăci relativ plate, masive, cele mai multe din plumb – excepţie fac doar piesele nr. 112, 113, 132 şi 133 – plăci care par să fi avut grosimi apropiate dar forme şi dimensiuni foarte diferite. În marea lor majoritate ele prezintă, înregistrate doar pe una din feţe, figuri şi texte cu aspect variat, executate în relief convex bine marcat. Doar trei – cele trei medalii sau medalioane – prezintă desene sau înscrisuri pe ambele feţe. Înregistrările fotografice reproduc, în majoritatea cazurilor, figuri diferite asociate cu texte scrise cu mai multe feluri de caractere care, la o primă examinare, par să se grupeze în mai multe sisteme de scriere.

Analizate din punctul de vedere al sistemului de scriere, textele se dovedesc a fi fost înregistrate, toate, fără semn separator specific sau blancuri. Totodată, ele par distribuite în trei sau mai mult de trei sisteme de scriere clar diferenţiate. Dintre acestea cel puţin două se bazează pe alfabete evident sistematice care, în plus, sunt şi *coerent corelate între ele*. Această din urmă afirmaţie este dovedită de rezultatul unei analize comparative asupra regularităţilor observabile în câmpurile de semne grafice de pe plăci. Este o concluzie care se impune cu evidenţ= după parcurgerea a două etape analitice specifice, anume:

a. Analiza textelor în ansamblul lor, arată că cele mai multe dintre ele pot fi caracterizate prin aceea că sunt redate cu majusculele alfabetului grecesc, anomale fiind doar caracterele Σ în loc de Z, caracterul latin **V** şi caracterele complet anomale ⊬, Ψ, ⊞.

Dacă se atribuie caracterelor greceşti valorile fonetice cunoscute iar lui **V** valoarea din limba latină şi se caută, în textele scrise în acest sistem succesiuni – i.e. şiruri grafice finite – prezentând *analogii structurale evidente* cu cuvinte antice *istoric atestate*, se poate confirma valoarea fonetică a caracterelor clasice folosite şi, totodată, se poate stabili şi valoarea fonetică a caracterelor anomale semnalate, ceea ce permite identificarea unui *prim sistem de scriere*.

Alfabetul astfel determinat este redat în tabelul nr. 1, în care, în dreptul fiecărui caracter presupus geto-dac este indicată valoarea fonetică din limba română ce i se atribuie *în mod ipotetic*.

Tabelul nr. 1.

A = a	**Ψ = gi**	**M = m**	**T = t**
B = b	**X = h**	**N = n**	**Θ = t**
⊬ = ci	**I = i**	**O = o**	**⊞ = t**
Δ = d	**H = ii**	**Ω = o**	**V = u**
E = e	**Y = iu**	**Π = p**	**Ξ = x**
Φ = f	**K = c**	**P = r**	**Z = z**
Γ = g	**Λ = l**	**Σ = s**	**Σ = z**

Secvenţele cu caractere de tipul definit mai sus – extrase din şirurile neîntrerupte prin vreun semn specific *(scriptio continua)* – secvenţe presupuse în cadrul prezentului studiu a fi echivalentele autohtone ale unor denumiri şi cuvinte antice bine cunoscute, sunt reproduse în tabelul nr. 2, în paralel cu analogul clasic luat drept referinţă – *referinţă generală, de bază* – fiind lucrarea lui G. Wissowa [83]. Raportul cifric înscris în prelungirea presupusului cuvânt autohton indică numărul plăcii iar, dedesubt, numărul, rândul – socotit de sus în jos – în care formaţia grafică apare în text.

Tabelul nr. 2

AINPVBYO, 115/8. = **Arrubium, Arrubio**, aşezare romană cu nume celtic [38], situată la Dunăre, pe teritoriul actualului Măcin. Cf. e.g. *Itinerarium Antoninus*, 250, 4; – *Tabula Peutingeriana*, VIII, 4.

ΑΛΩΒΑΝΩ, 108/1. = **albani**, neam ilir aşezat pe teritoriul Macedoniei de azi, la vest de Dyrachium. Cf. Ptolemeu, *Geografia*, III, 12, 20. Este atestat şi un ţinut cu nume similar în vecinătatea Mării Caspice, cf. Dio Cassius, XXXVI, 54; – Ptolemeu, V, 12; – Plinius, *Istoria naturală*, VI, 29.

ΑΝΤΩΝΗΕΟΥ, 25/1. = **Antoniu**, lat. Antonius, în particular Caius Antonius Hibrida,
ΑΝΤΟΝΗΟ, 130/11. cf. de ex. *Decret Onorific pentru Acornion*, al lui Dionysios.

ΑΣΥ, 126/1-2. = **Asia**, cf. operele homerice, Strabon, Ptolemeu etc.

ΒΑΣΕΛΕΥ, 11/8-9. = **bazileu**, rege, termen foarte larg atestat, cf., e.g. Homer, Aristotel,
ΒΑΣΙΛΕΟ, 130/1. etc.
ΒΑΣΙΛΕΟΣ, 58/9-10;
58/13; 58/portr. st. şi dr.
ΒΑΣΥΛΕΩ, 92/1.

ΒΑΣΤΑΡΝ,126/6. = **bastarni, Βασταρνῶν, Βαστάρνας**, populaţie germanică de
ΒΑΣΤΑΡΝΥ, 126/1. la est de Vistula, cf. Strabon, *Geografia*, II, 5, 12; – Polibiu,
ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ, 115/8. *Istorii*, XXVI, 9, 1; – Iordanes, *Getica*, 11, 67.
ΒΑΣΤΑΡΝΟ,
20/1-2; 25/2; 106/11.
ΒΑΣΤΑΡΝΟV, 106/3.

ΒΕ Ƨ ΙΝΟ, 130/sub fig. = **Vezina, Οὐεζίνας**, cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, LXVII,
ΒΕ Ƨ ΥΝΟ, 84/fig. 10, 1-2.
ΒΙΕΣΙΝΟ, 94/6.
ΒΙΣΥΝΟ, 121/17st.
ΒΙ Ƨ ΙΝΟ, 65/st. vert.; 124/3.

ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ, = **Boerebista**, cf. [20], cap. III, 2. Atestări în: Strabon, *Geografia*,
25/8; 25/13. VII, 3, 5, 15; – Iordanes, *Getica*, 11, 67; – *Decret Onorific pentru Acornion*, al lui Dionysios.

ΒΟΕΡΙΒΙΣΤΟ, 118/4; 118/8.
ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ, 12/1; 12/11.

ΒΩΕΡΥΒΕΣΤΟ, 126/6.
ΒΩΕΡΥΒΙΣΤΟ, 12/5-6; 118/6-7.
ΒΩΕΡΟΒΙΣΕΤΟ, 21/fig.; 58/6-7.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΕΟ, 129/7.
ΒΩΕΡΩΒΥΣΕΤΟ, 13/1.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ, 9/1; 9/3.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΘΩ, 62/7-8.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΟ, 62/14; 25/5.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ, 122/1; 129/1.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΤΟ, 128/1.
ΒΩΕΡΟΒΗΣΕΘΩ, 62/10.
ΒΩΕΡΟΒΣΕΘΩ, 62/2.
ΒΟΥΡΕΒΥΣΕΤΟ, 20/1.
ΒΟΥ, 122/7. = boii, **Βοϊους**, trib celtic, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11.
ΒΩΥΟ, 122/14.
ΒΟΥΟΥ, 25/17.
ΒΩΟΙ, 79/14.
ΒΟΥΔVΝΧ, 130/2 = **Boidunum**, presupus oraş celtic.
ΨΕΝΕΩ, 13/2; 39/1; 80/7; 80/10. = Ceneu, ipotetic nume antic al personajului atestat istoric sub forma Deceneu, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11, şi Iordanes, *Getica*, 67, 69-71. Vezi cap. VI. 4 din prezentul studiu.
ΨΕΝΕΟΥ, 25/17.
ΨΕΝΙΟ, 118/7; 118/10; 122/10.
ΨΕΝΙΩ, 12/7.
ΨΕΝΥ, 39/2.
ΨΕΝΥΟ, 117/16.
ΔΑΒ, 5/10; 42/2; 42/cart.; 119/9. = dava, cu sens de aşezare urbană sau de organizare obştească tribală. Atestat, ca sufix, în multe toponime geto-dace. Cf. de ex. Ptolemeu, *Geografia*.
ΔΑΒΑ, 119/4-5.
ΔΑΒΙ, 11/2; 11/5.
ΔΑΒΟ, 9/fig.; 10/11-12; 12/1; 12/8; 21/4; 25/2; 25/3.
ΔΑΒΩ, 25/18; 28/ în text incizat; 69/13; 69/14; 80/5; 123/3; 123/7; 124/5; 126/2-3; 126/5; 126/11; 127/4; 127/6; 127/9; 128/2; 129/5; 130/1.
ΔΑΒΙΥ, 1/5.
ΔΑΒΙΟ, 117/1.
ΔΑΒΥΕ, 14/5.
ΔΑΒΩΕ, 9/3-4.
ΔΑΒV, 14/5; 119/3.
ΔΑΨ, 65/6; 84/8. = dacii, lat. Daci, ramură a geto-dacilor din spaţiul carpato-dunărean, cf. Iulius Caezar, *De Bello Gallico*; – Strabon, *Geografia*, VII, 3, 12;
ΔΑΨΕΟ, 5/1; 5/10; 6/1; 6/3-4; 22/8; 84/6.

ΔΑ ⊬ ΕΟΕ, 121/1-2.
ΔΑ ⊬ ΙΕΟ, 84/2.
ΔΑ ⊬ ΥΟ, 121/12-13; 94/2.
ΔΑ ⊬ ΩΕ, 25/cart.
ΔΑΚΗ, 126/5.
ΔΑΚΟΕ, 124/14 dr.
ΔΑΚΟ, 16/2; 28/1; 28/6.
ΔΑ ⊬ ΕΒΑΛΟ, 84/1; 84/4-5; 84/fig.
ΔΑ ⊬ ΕΒΙΑΛΟ, 28/cart.
ΔΑ ⊬ ΕΟΒΑΛΟ, 119/5-6.
ΔΑ ⊬ ΙΒΑΛΟ, 22/1; 22/3; 65/1; 94/1; 94/8; 98/1; 124/13 st.
ΔΑ ⊬ ΥΒΑΛΟ, 121/15 st.
ΔΑΧΙΒΑΛΟ, 28/2x, în text incizat.
ΔΕ ⊬ ΕΒΑΛΟ, 130/15.

– Trogus Pompeius, *Istoria Philippicae*, XXXII, 3, 16;
– Horatio, *Satire*, II, 6, 53 şi III, 8, 17-18;
– Dio Cassius, *Istoria Romana*, LI, 22, 8 etc.

= **Decebal, Δεκεβάλυ, Δεκεβάλλῳ**, lat. Decibalo, căpetenie majoră a geto-dacilor. Cf., e.g. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 67, 6-10; 68, 6 şi 8-14; – Suidas, *Lexicon*, II, 322; – Sextus Aurelius Victor, *Despre bărbaţii de seamă, ai oraşului Roma*, 13, 2; – Pliniu cel Tânăr, *Scrisori către Traian*, 74, 1.

ΔΑΛΜΑΤΟΥ, 91.

= dalmaţi, **Delmetis, Δαλμάται**, populaţie războinică din teritoriile Dalmaţiei. Cf. Veleius Paterculus, *Historia Romana* II, 39, 3; – Iosephus Flavius, I, 16, 4 etc.

ΔΑΝΕΟΥ, 35/10.

= danai, lat. ***danaos*** (greci). Cf. de ex. operele homerice, Strabon, Herodot, *Istorii*, Vergiliu, *Eneida*, II, 49.

ΔΑΠ Ι ⊬ ΙΕΩ, 79/st. fig.
ΔΑΠΥΕ ⊬ ΕΩ, 129/7.
ΔΑΠΥ ⊬ ΕΟ, 62/5.
ΔΑΠΥ ⊬ ΕΟΥ, 79/st. sub fig.
ΔΑΠΥ ⊬ Υ, 14/4.

= **Dapyx, Δάπυζ, Δάπυγι**, căpetenie tribală getică din regiunea Dobrogei. Cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 6, 1-3; 51.

ΔΑΡΔΑΝΩ, 91.

= dardanii, **Dardanni, Dardanos**, popor iliric din Moesia Superior, cf, Strabon, *Geografia*, VII, 315-317; – Titus Livius, *Ab Urbe Condita*, XL, 58, 4 şi 7.

ΔΕ ⊬ Ε, 84/2.
ΔΕ ⊬ ΥΟ, 14/3; 84/fig.

= Diegi, căpetenie dacă, poate frate cu Decebal. Cf. Dio Cassius *Istoria Romana*, 67, 7 şi Martialis, *Epigrame*, VI, 3, 1.

ΔΙΕ ⊬ , 22/5; 28/în text inciz.
ΔΙΕ ⊬ Ι, 6/11.
ΔΙΕ ⊬ ΙΟ, 6/7; 28/text inciz. 65/8; 94/6; 121/7.
ΔΙΕ ⊬ ΗΟ, 126/16 st.
ΔΙΕ ⊬ Ο, 22/4.

ΔΕΟ, ΔΕΩ, ΔΙΕ, 2/3; 6/8. = zeu, zei, analogie cvasi-perfectă cu lat. *deus, dei.*

ΔΙΕΟ, ΔΙΕΩ, 6/9; 11/6.

ΔΙΥ, ΔΗΕΩ, ΔΙΟ, 12/6; 20/3.

ΔΥ( ), ΔΥ( )Ι, 22/11; 35/3; 39/6; 40/5; 40/12; 72/1; 72/9; 80/10; 94/4; 98/7; 115/9; 122/11; 124/2; 124/7.

ΔΙΝΩΨΕΘΩ, 120/9. = **Dinogeţia, Δινογέτειαν**, aşezare geto-dacă de la vărsarea Siretului în Dunăre. Cf. Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 2 şi 10, 1.

ΔΟΜΙΤΕV, 121/15dr. = Domitianus, împărat roman, cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, 62, 6-10.

ΔΡΟΜΙΧΘΟ, 42/3. = **Dromichaites, Δρομιχαίτην**, căpetenie a unei uniuni tribale gete [38] sau personaj cu nume similar. Cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 14 şi XXI, 12, 26; – Suidas, *Lexicon*, I, 167.

ΔΡΟΥΟΜΙΚΤΟ, 23/1.

ΕΑΣΙΨΙΟ, 40/5; 40/7-8. = **iazigi, Ἰάζυγες, Ἰάζυγας**, neam sarmatic dintre Dunăre şi Tisa, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17.

ΕΑΣΨΟ, 40/9.

ΕΓΕΙΠΤΙΩ, 2/5. = Egipt, cf., e.g. Homer, *Odiseea II*, Strabon, *Geografia*, I, 58, II, 122 etc.

ΦΙΛΗΠΩV, 7/11 = **Filip, Φιλίππου**, Philipus, în particular Filip al II-lea al Macedoniei. Cf. e.g. Trogus Pompeius, *Istoriae Philippicae*. – Eschine, *Discursuri împotriva lui Ctesiphon*, III, 128; – Diodor din Sicilia, *Biblioteca Istorică*, XII, 50, 1.

ΦVΣΚV, 121/16 dr. = Fuscus, în particular Cornelius Fuscus, general roman, cf. Iuvenalis, *Satire*, IV, 111-112; – Suetonius, *De vita Caesarum, Domitianus*.

ΓΑΛΟ, 9/2. = gal, gali, neam celtic, cf. de ex. Iulius Caesar, *De bello gallico*.

ΨΕ, ΨΙΟ, ΨΗΕ, 25/13; 23/6; = Jiu, râu în Oltenia de azi. Neatestat sub o formă asemănătoare în antichitate.

ΨΥΟ, ΨΥV, 40/4; 42/5.

ΨΟ, ΨΟΥ, 79/2; 84/3; 98/1; 119/10.

ΨΕΝΑΙΚΛΟΕ, 79/5 = **Genucla, Γένουκλα**, cetate getică care s-a aflat, foarte probabil, pe Dunăre. Cf. Dio Cassius, *Historia Romana*, 51, 26, 5.

ΨΕΝΙΟΚΛΟ, 1/6.

ΨΕΝΟΥΚΛΩΕ, 79/cart. centr.

ΨΕΝΟΚΛΟ, 79/st. jos.

ΨΕNVXΛΟ, 126/7.

ΨΕNVΚΛΟ, 11/18.

ΨΕNVΚΛΩ, 62/6; 122/9.

ΨΕNVΚΛΟΕ, 94/17-20; 80/7-8.

ΨETA, 52/1. = **get, geţi, Γέτας**, neam carpato-dunărean, cf., e.g. Strabon, *Geografia*,
ΨETE, ΨEΘE, 79/7; 84/5; VII, 3, 13; – Tucidide, *Istorii*, II, 96, 1.
ΨET, 42/catr.; 118/2;
118/5; 119/9-10.
ΨETYO, 12/2; 72/1; 72/13.
ΨETO, ΨETΩ, 12/8; 25/18;
35/2; 35/5; 35/7; 79/fig. st.
80/5-6; 80/9; 119/3;
126/5; 126/11-12; 129/5.
ΨEΘΩ, 9/fig; 35/9.
ΨEⲂO, 31/2.
ΨETOVI, 130/1.
XATΩ, 2/3. = Hator, zeitate egipteană, cf. e.g. *Scrisoarea scribului Pabasa către scribul Amenempet*, papirus Anastasi II.
XIΛIAPXI, 84/8. = hiliarh, lat. *chiliarcus*, comandant a 1000 de oameni; gr. **χιλίαρχος**,
cf. Eschil, *Perşii*; – Arrian, *Anabasis* I, 22, 7; IV,
XIΛIAPXY, 6/11-12. 30, 5; VII,14,10; – **χιλιάρχης**, cf. Herodot, *Istorii*,
XIΛIAPXYO, 79/cart. VII, 81.
XIΛIAPXHOYΛ, 25/1.
IOΔΩY, 2/14. = iudeu, iudaic, lat. *iudaeus*, cf. Diodor din Sicilia, *Biblioteca*
YΔOY, 9/11. *istorică*, Strabon, *Geografia* etc.
IΣTPIANO, 52/21. = **Istru, Ιστρον**, numele antic al Dunării de jos, larg atestat, cf.
IΣTPIEO, 108/9. e.g. Hesiod, *Teogonia*, 337-339; – Diodor din Sicilia,
IΣTPHΩ, 69/3; 129/3. Pliniu, Strabon, Ovidiu, Horaţiu etc.
YΣΘPHV, 76/14.
HΣΘPYΩ, 76/6.
IVΛHAN, 121/17dr. = Iulianus, în particular Tetius I., cf. Dio Cassius, *Historia Romana*,
YΛEO, 15/1. LXVII, 10.
YEA Σ IΨ H, 91. = vezi **EA Σ IΨ IO, EA Σ ΨO**.
KAIOY, 25/1. = Caius. Vezi **ANTONHO**.
KAYΩ.
KAPΣEOY, 120/7. = **Carsium, Καρσύμ**, staţiune între Axiopolis şi Troesmis, azi Hârşova [38]. Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 10, 4.
KOMIEΩ ΔABA, 120/17. = **Cumidava, Κομίδαυα**, localitate getică, azi Râşnov, [38]. Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 8, 4.
KOΠONO, 23/4-5; = Căpâlna, numele actual al unei aşezări de pe Valea Sebeşului,
96/3-4. lângă care, pe vârful unui pinten de deal, se află vestigiile
KOΠONΩ, 127/2. unei puternice fortificaţii geto-dace. Ipoteticul nume get
KΩΠΩNO, 21/dr. sus propus aici, nu este atestat în izvoarele antice.
KΩΠΩNΩ, 28/3 inciz.
KOTIΣONIO, 69/1; = Cotiso, rege sau căpetenie tribală getă sau dacă, stăpânind regiunea
69/7. Banatului, după Boerebista [38]. Diferit de Cotys, regele-

K()TIS ()NI(), 72/cart.
ϬTIS ()NY(), 72/11-12 — poet, contemporan şi prieten cu Ovidiu, poetul exilat la Tomis. Mort la diferenţă de un an: Ovidiu – 18 e.n., Cotys – 19 e.n. Cf. Florus, *Epitomae*, II, 28, 18; – *Ode*, III, 8, 17-18 şi 29; – Suetonius, LXIII, 4; – Dio Cassius, *Historia Romana*, XLVIII, 54, 4 şi LI, 15, 5.

ΛΙΣΥΜΑΚΥ, 111/1.
ΛΥΣΙΜΑΞΟ, 23/3. = Lysimahos sau Lisimah, general macedonean în armata lui Alexandru cel Mare, cf. e.g. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Historica*, XIX, 73, 1-10 şi XX, 25, 1.

ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ, 13/6.
ΜΑΧΗΔΟΝΥΕΩ, 108/71.
ΜΑΧΗΔΩΝΙΟ, 7/3.
ΜΑΧΥΔΩΝΕΣΟ, 79/cart. centr.
ΜΑΧΥΔΟΝΙΟ, 115/6.
ΜΑΧΥΔΟΝVΟ, 106/5. = Macedonia, macedoneanul, cf. e. g. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Historica*, Strabon, *Geografia* etc.

ΜΑΡΙΣΥ, 28/3 inciz.
ΜΑΡΙΣΟ, 69/14-15.
ΜΑΡΙΣΥ, 128/5. = Marisus, Μάρισος, actualul râu Mureş. Cf. Herodot, *Istorii*, IV, 49; – Strabon, *Geografia*,, VII, 3,13; – Iordanes, *Getica*, 113, 114.

ΜΙΤΡΑ, 96/7. = Mithra, zeitate orientală [38], cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, LXIII, 10; – Strabon, *Geografia*, XI, 14, 16.

ΝΩΒΑΛΕΩ, 129/5. = nobil, lat. *nobilis,-e*.
ΝΟΒΑΛΙ, 79/10; 84/1.
ΝΟΒΑΛΙΕ, 118/12.
ΝΟΒΑΛΙΕΑ, 122/1-2.
ΝΟΒΑΛΙΕΟ, 94/2.
ΝΟΒΑΛΙΟ, 118/8; 121/12.
ΝΟΒΑΛΙΣΑ, 11/5.
ΝΟΒΑΛΗΟ, 124/2.
ΝΟΒΑΛΥ, 25/12.
ΝΟΒΑΛΥΩ, 126/11.
ΝΟΒΑΛΟ, 12/1; 28/cart.; 96/13; 122/1; 130/6.
ΝΟΒΑΛΩ, 128/7.
ΝΟΒΑΩΛΩ, 28/1-2 inciz.

ΝΟΒΥΔΟΥΝ, 120/10-11. = **Noviodunum, Νοvῖόδουνον**, numele unei aşezări de origine celtă de pe malul drept al Dunării, aproape de vărsare, azi Isaccea, cf. Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 2 şi *Îndreptar Geografic*, Harta a IX-a a Europei, III, 10, 5.

ΟΚΤΑΒΙΟ, 91. = Octaviu, lat. Octavianus, foarte probabil O. Augustus, împăratul roman contemporan cu Boerebista şi, apoi, cu Cotiso. Cf., e.g. Suetonius, Ovidiu, Strabon.

ΩΡΟΛΙΩ, 129/8.
ΩΡΟΛΗΩ, 62/8. = Oroles, căpetenie tribală getă sau dacă, cf. Trogus Pompeius, *Historiae Philippicae*, XXXII, 3, 16.
ΟΡΟΛΟ, 106/1; 106/7; 115/1.

ΠΑΝΟΝΙΟ, 69/4.
ΠΑΝΟΝΟ, 39/3-4.
= **Panonia,** lat. ***Pannonia***, provincie romană din nordul Iliriei. cf., e. g., Trogus Pompeius, *Historiae Philippicae*, XXIV, 4, 1; – Veleius Paterculus, *Istoria Romei*, II, 39, 3.

ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ, 2/6.
ΠΥΕΤΑΓΟΡΥΟ, 2/9.
= Pytagora, filosof grec, cf. e.g. Herodot, *Istorii*, IV, 95-96.

ΡΕΓΕ, 123/1; 76/6. = rege, similar evident cu lat. *rex, regis*.

ΡΕΓΙΟ, 7/4. = ai regelui, vezi **ΡΕΓΕ**.

ΡΙΟΜΙΟΝ, 118/2.
ΡΙΟΜΙΩΝΟ, 25/10.
ΡΙΟΜΥΝΟ, 121/1.
ΡΙΟΜΥΩΝΟ, 25/4; 25/7.
ΡΙΟΜVΝΟ, 113/5-6; 121/8; 121/11.
ΡΙΟΜVΝΟΙ, 69/2.
ΡΙΟΜVΝΟΣV, 69/6.
ΡΙΟΜVΝV, 96/2.
ΡΥΟΜΙΩΝΟ, 25/1.
ΡΥΩΜΙΩΝΟ, 129/1-2.
ΡΥΟΜΥ, 20/3.
ΡΥΟΜΥΟΝΟ, 126/6.
ΡΥΟΜΥΩΝVΣΩ, 126/4.
ΡΥΩΜΟΝV, 128/6.
ΡVΜV, 127/1.
ΡVΜVΝΟ, 28/în text inciz.
ΡVΜVΝΩΣ, 16/8
ΡVΜVΝV, 40/2; 40/10; 40/13.
ΡVΜVΝVΕ, 130/11.
= roman, romani, lat. *romanus,-i*, cf., e.g. Dionisiu din Halicarnas, *Antichităţi romane*.

ΣΑΡΨΕΤΟ, 21/4.
ΣΑΡΨΕ⫩Ο, 117/1.
= **Sargeţia, Σαργετίαν**, râu în Haţeg – azi Apa Oraşului sau a Grădiştii. Cf. Dio Cassius, *Istoria romana*, LXVIII, 14.

ΣΑΡΜΑΤΟ, 40/4-5; 40/9.
ΣΑΡΜΑΤΩ, 79/13.
ΣΑΡΜΑ⫩Ο, 40/7.
= sarmat, sarmaţi, gr. Σαυρομάται, Σαρμάται, Σαυρο μάτες, lat. *Sarmatae*, populaţii înrudite cu sciţii, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17; – Herodot, *Istorii*, IV, 119; – Hipocrate, *Despre aer, ape şi locuri*, 17.

ΣΑΡΜΑΘΩ, 9/1.
ΣΑΡΜΑΘΩII, 9/sub fig.
ΣΑΡΜΨΙΤΙΟΣΑ, 42/jos
ΣΑΡΜΙΨΕΤΑVΣΑ, 16/4-5.
ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ, 69/9; 84/4; 84/fig.; 96/12; 98/4; 121/14; 119/7-81; 124/11-12.
= Sarmisegetuza, ***"Sarmigietuza"*** fiind presupusul nume antic autohton al puternicului centru întărit, situat pe locul actualei Grădiştea Muncelului, nume poate greşit asimilat în antichitate cu *Sarmisegetuza*, gr. **Σαρμιζεγέθυσα**, cf. de ex. Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4. (Vezi observaţii şi comentarii în cap. VI, 4 al acestei lucrări).

ΣΑΡΜΙΨΕ#VΣΟ, 11/11-12.
ΣΑΡΜΙΨΕΤVΖΩ, 92/10.
ΣΑΡΜΙΨΕΤV≤Ω, 28/în text inciz.
ΣΑΡΜΙΨΕΤV≤Ο, 6/4-5; 65/5.
ΣΑΡΜΗΨΕΤV≤Ο, 62/12-13.
ΣΑΡΜΥΨΕΤΟΥ≤Ο,
25/17-18; 28/text inciz.
ΣΑΡΜΥΨΕΤΟΥΣΟ,
21/fig.; 21/jos.
ΣΑΡΜΥΨΕΤVΖΟ, 92/2.

ΣΕΨΕΣΘΩ, 91. = **Segesta, Σεγεστικὴ, Σεγεστικὴν, Σεγέστης**, oraş în Panonia Superioară, pe râul Sava, cf. Strabon, *Geografia*, IV, 6, 10; VII, 5, 2; – Apian, *Istoria Romana*, 22, 62 şi 23, 67.

ΣΕΨΕΣΤΟ, 120/18.

ΣΧΙΤΟ, 79/dr.jos. = **sciţi**, gr. **Σκύθαι**, lat. ***scythae***, populaţie nord-pontică. Cf. Herodot, *Istorii*, IV, 9.
ΣΧΙΤΩ, 79/11; 79/cart.
ΣΧΗΘΩ, 79/13.
ΣΚΗΤΟ, 2/11-12.
ΣΚΥΤ, 42/cart.
ΣΚΥΤΟ, 1/5.
ΣΚΥΤΕΩ, 2/1.

ΣΙΨΙΔΟΝΟΕ, 120/18. = **Singidunum, Σινγίδονυνον**, oraş în Moesia Superior, azi Belgrad. Cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 9, 2.

ΣΙΡΜΙΟ, 42/3. = **Sirmium, Σίρμιον**, oraş antic în Panonia, pe actualul râu Sava. Cf., de ex. Strabon, *Geografia*, VII, 5, 2; – Dio Cassius, *Istoria Romana*, LV, 29; – Ptolemeu, *Geografia*.
ΣΙΡΜΗΟΥ, 58/portr. dr.
ΣΙΡΜΥV, 8/7.

ΤΡΑΧΗΟ, 58/10-11. = **traci, Θρακες, Θρηίκων**, cf. de ex. Herodot, *Istorii*, V, 3; – Iosephus Flavius, *Antichităţi Iudaice*, II, 16, 4; – Pseudo-Scymnos, *Descrierea Pământului*, 664, 665.

ΘΡΟΥΠΕΥ, 91. = **trofeu**, gr. **τρόπαιον**, lat. ***tropaeum,-i***, în general, monument comemorând o victorie militară, aici şi cu posibil sens de recompensă militară.
ΤΡΟΥΠΕΩ, 91.
ΤΡΟΥΠΕΩ, 58/1.
ΤΡVΠΕΙΩ, 92/2.
ΤΡVΠΕΥΟ, 96/7.
ΤΡVΠΕV, 92/4.

≤ΑΜΟΛΧΙΟΥ, 117/7-8dr. = **Zamolxis, Ζάμολξις**, zeu get, cf. Herodot, *Istorii*, IV,94,95-96; – Platon, *Dialoguri*,156, d-e; – Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11; – Suidas, *Lexicon*, II, 500.

≤ΑΜΟΛΣΧΟ, 130/4.
≤ΑΜΟΛΣΣΞΟΥ, 2/1; 2/7.

Σ ΑΜΟΛΞΙΥ, 96/9.
Σ ΑΜΟΛΞΣΥ, 1/1.
Σ ΟΥΡΑΣΙΕΩ, 79/11. = **Zyraxes, Ζυράζου**, rege sau căpetenie a geţilor dobrogeni, cf. Dio Cassius, *Istoria Romana*, LI, 26, 5.
Σ ΩΡΑΣΩ, 62/5; 129/8.
ΖΟΥΡΟ ΔΑΒΩ, 120/10 = **Ziridava, Ζιρίδανα**, oraş în Dacia, cf. Ptolemeu, *Îndreptar Geografic*, III, 8, 4.

b. Prin aplicarea procedeului precedent şi asupra textelor scrise cu caractere anomale se poate identifica un *al doilea sistem de scriere*, având la bază un *al doilea alfabet*, sistematic şi coerent. Un alfabet anomal care nu pare a fi fost semnalat vreodată.

Textele din această categorie se găsesc înscrise pe obiectele cu nr. 10, 12, 13, 31, 39, 76, 80, 126 şi 129.

Analizând ansamblul textelor scrise în acest de al doilea sistem alfabetic se observă că o parte din semnele utilizate prezintă o asemănare grafică evidentă cu unele dintre caracterele alfabetului sistematizat în tabelul nr. 1. Astfel, pe baza asemănării grafice, se pot stabili următoarele echivalenţe ipotetice: B = B; ᚠ = Φ; E = E; Ψ sau Ψ = Ψ; Y = Y; ᛗ = M; ( ) sau ⊃ = O; Π = Π; ᚹ = P, ᚺ fiind comun ambelor sisteme alfabetice.

Folosind aceste echivalenţe şi urmând acelaşi mod de gândire ca în cazul precedent, s-a căutat de-a lungul textelor redate în acest sistem de scriere secvenţe care prezintă asemănări evidente cu unele cuvinte istoric atestate, îndeosebi cuvintele înregistrate în tabelul nr. 2. Au fost identificate astfel următoarele secvenţe inteligibile:

B ( ) E ᚹ Y B ᚳ ᚲ ᚺ { }, 31/9-10 = **BOEPYBIΣTVO**
B ( ) E ᚹ ( ) B ᚳ ᚲ E ᚺ ( ), 39/16 = **BOEPOBIΣETO**
B ( ) E ᚹ ( ) B ᚳ ᚲ ᚺ ( ), 13/17; 126/17 = **BOEPOBIΣTO**
ᚠ E ᛞ E { }, 13/17; 80/fig. = Φ **ENEVO**
ᚠ **E** ᛞ ᚳ { }, 12/17 = Φ **ENIVO**
✳ ᚷ ( ) Y ( ), 92/13 = Φ **ENOYO**
ᛟ ✲ B **V**, 10/2 = **ΔABV**
ᛟ ✲ B ( ), 10/11-12 = **ΔABO**
ᛟ ✲ B { }, 31/2; 31/13 = **ΔABVO**
ᛜ I Y, 72/3; 72/5-6 = **ΔIY**
ᛟ Y E ᛋ, 10/5 = **ΔYEV**
Ψ E ᛞ ᛋ ᚾ ᚷ, 126/17 = Ψ **ENVKΛ**
Ψ E ᛞ ᛋ ᚾ ᚷ ( ), 10/4 = Ψ **ENVKΛO**
Ψ E ᚺ ᚳ ( ), 10/12 = Ψ **ETIO**
Ψ E ᚺ Y ᚷ ( ) ᚹ, 31/13-14 = Ψ **ETYΛOP**
ᛋ ✲ ᚹ ᛗ ᚳ Ψ ᚺ ᛋ ᛦ Y ( ), 10/13 = **ΣAPMI** Ψ **TV Σ YO**
ᛋ ✲ ᚹ ᛗ ᚳ Ψ ᚺ ᛋ ᛦ { }, 129/fig. = **ΣAPMI** Ψ **TV Σ VO**
ᛋ ✲ ᚹ ᛗ ᚳ Ψ ᚺ ᛦ ⊃, 12/13-15st. = **ΣAPMI** Ψ **T Σ O**
T ᚹ { } Π E ᚳ ᛋ, 10/11 = **TPVOΠEIV** sau **TPOVΠEIV**.

Presupunând ipotezele avansate ca fiind confirmate, cel de al doilea alfabet ar căpăta structura generală redată în tabloul nr. 3.

Tabelul nr. 3

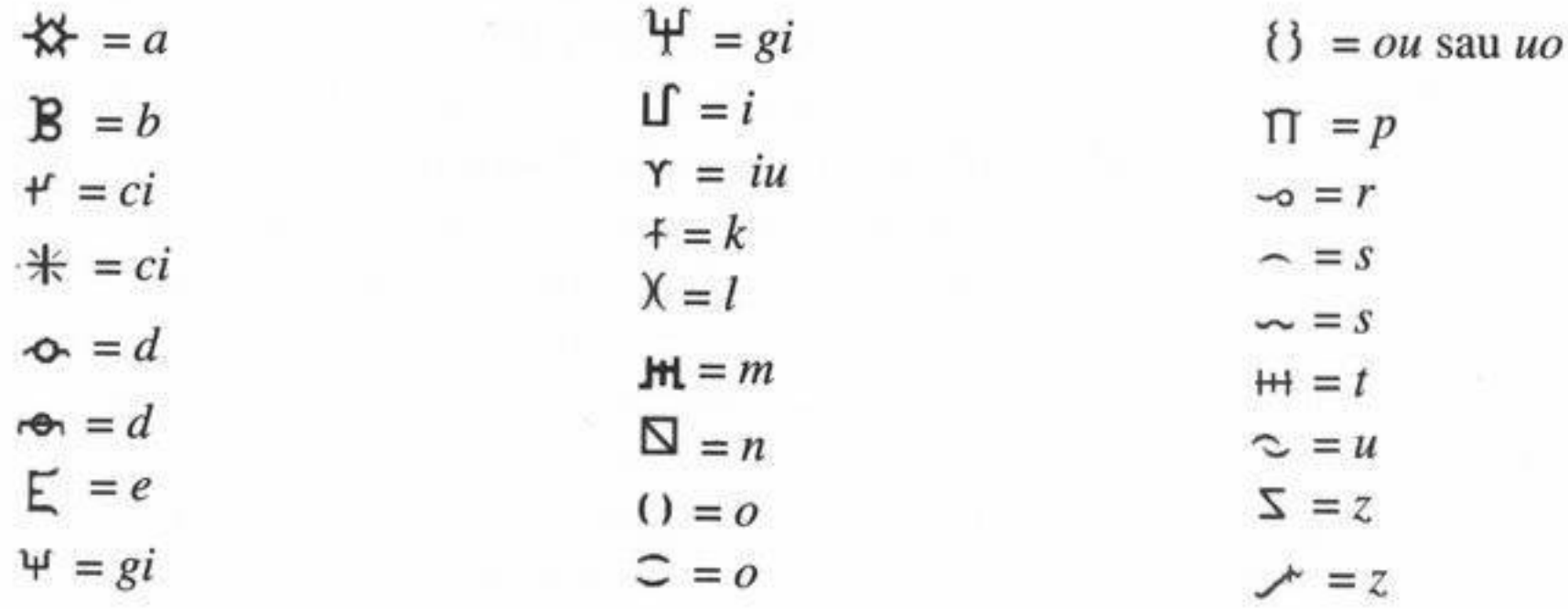

Trebuie observat că în acest al doilea sistem alfabetic lipsesc echivalentele caracterelor greceşti clasice Φ, Γ, X şi Ξ, fapt care ar putea fi explicat prin aceea că textele anterior luate în considerare însumează un volum total de incidenţe prea mic pentru a realiza apariţia acestor caractere. Este însă posibil ca unele dintre sunetele redate prin caracterele clasice mai sus citate să nu fi apărut şi în limba folosită în textele respective; un exemplu în acest sens ar putea fi presupusul fenomen lhl în limba geto-dacă, adus în discuţie de I.I. Rusu [91], [52]. Ipoteza că acest din urmă alfabet ar fi anterior primului pare plauzibilă şi merită să fie cercetată şi evaluată. În intenţia de a simplifica exprimarea, acest alfabet este denumit, în cele ce urmează, "preclasic", în contrast cu cel din tabelul nr. 1, desemnat în continuare drept "clasic".

Este interesant de subliniat că tabelul nr. 3 nu conţine toate semnele alfabetice "preclasice", ci numai pe cele care rezultă din numărul relativ restrâns de incidenţe, identificabile în perechile corespondente redate anterior. Un număr de alte caractere, aparţinând, fără îndoială, aceluiaşi sistem alfabetic vor apărea în cursul analizei privind ansamblul de texte reproduse şi, în paralel, în dicţionarul întocmit pe baza lor.

c. În sfârşit, pe obiectele nr. 1, 4, 8, 20, 90, 115, 116, 118, se mai desluşesc o serie de şiruri de semne complexe, sistematic repetate, care sugerează că s-ar putea să fi fost folosit şi un *al treilea sistem de scriere*. Scrierile exprimate în acest din urmă sistem de semne grafice par să fie mai vechi decât celelalte două, poate chiar de natură silabică arhaică. Semnele nu se regăsesc însă în serii destul de lungi şi nu prezintă regularităţi repetate, destul de bine marcate pentru a permite, în această primă fază de studiu, o sistematizare coerentă şi a acestui tip de scriere.

2. Precizarea metodei de decodare/traducere a textelor

Din tabelul nr. 2 rezultă că absolut toate numele proprii şi toate atributele ierarhice, identificate în texte prin procedeul explicitat anterior, *aparţin lumii şi epocii geto-dace*, fapt

care motivează şi, eventual, justifică adoptarea ipotezei că textele şi ilustraţiile de pe ansamblul pieselor studiate aici sunt exprimări originale sau – într-o ipoteză defavorabilă – doar plăsmuiri care *intenţionează* să se refere la istoria neamului geto-dac.

În baza acestei ipoteze şi cu ajutorul elementelor deslușite anterior, se poate încerca decriptarea textelor scrise în cele două sisteme alfabetice definite în tabelele 1 şi 3.

Acest lucru este posibil deoarece în ambele sisteme de scriere textele sunt destul de ample pentru a satisface dubla condiţie enunţată de M. Ventris în legătură cu decriptarea sa a textelor minoice – cele scrise în liniar B –: ele sunt destul de lungi ca să permită spargerea codului *("the breaking of the code")*, şi verificarea plauzibilităţii soluţiei propuse *("the proof of a successful solution")*, [102].

Elementele de metodă care stau la baza încercării de decriptare prezentate pot fi enunţate, sistematic, după cum urmează:

1. Se admite că textele de pe plăci reprezintă mesaje disparate, exprimate într-o limbă necunoscută, dar *sistematic-coerentă*, limbă al cărui cod de exprimare rămâne de descoperit. Mai precis, se admite premisa că textele au fost redactate sau într-o limbă antică reală, sau, dacă au fost plăsmuite mai recent, într-o limbă inventată ad-hoc, dar, şi aceasta, *sistematic coerentă* pe parcursul folosirii ei.

2. Textele sunt, în mod evident, înregistrate în scriere continuă, lipsind astfel atât un semn specific de segmentare în cuvinte – i.e. blancuri – cât şi unele semne de punctuaţie. Acest ultim fapt se încadrează firesc în uzanţele antichităţii, semnele de punctuaţie nefiind în uz nici măcar în scrierile latine culte. Primul pas către o decriptare a acestora va fi deci căutarea unei segmentări adecvate. Segmentarea arbitrar preconizată se va dovedi adecvată dacă, şi numai dacă, şirurile de cuvinte rezultate din distribuirea de blancuri în locurile potrivite vor satisface cerinţele – atât lexicale cât şi gramaticale – ale *limbii în care au fost exprimate textele*. Pentru a deveni inteligibile textele înregistrate în şiruri continue trebuie întrerupte *artificial* prin blancuri situate în locuri potrivite şi, eventual, prin semne de punctuaţie, astfel încât şirurile continue de caractere să se constituie în şiruri de cuvinte inteligibile.

3. Atât lexicul cât şi gramatica limbii în cauză fiind necunoscute, trebuie adoptat un *criteriu generativ* capabil să determine segmentarea şirurilor continue de caractere într-o succesiune de cuvinte semnificative, corect flexionate. Mai precis, trebuie determinat acel criteriu care, din *mulţimea segmentărilor posibile*, făcute euristic sau aleator, identifică *acea segmentare, **presupusă unică***, care transformă şirurile continue de caractere într-o succesiune de cuvinte *cu sens bine definit şi cu gramatică corectă*.

4. Un astfel de criteriu, foarte general şi totodată bine verificat prin rezultatele obţinute în cercetările lingvistice de până acum, este *criteriul etimologic*. Cazurile mai însemnate în care acest criteriu a condus la descifrări remarcabile au fost amintite în "Preambul". Situându-se în cadrul acestui mod de raţionament, E. Doblhofer recomandă în mod explicit *metoda de comparare a textului studiat cu limbile* care, în mod plauzibil, *ar fi putut fi înrudite* cu limba în care textul a fost scris [40, p. 310].

În consecinţă, *criteriul etimologic* este folosit, în cele ce urmează, în mod sistematic.

5. Deoarece toate numele proprii identificate în texte şi prezentate în tabelul nr. 2 sugerează că textele s-ar referi la istoria geto-dacilor, presupunerea că limba în care aceste texte au fost scrise – sau, în caz de fals, limba pe care falsificatorul dorea să o sugereze – ar

fi fost limba vorbită cândva de geto-daci este o ipoteză plauzibilă. Totodată, plauzibilă este şi *ipoteza* că, presupunând originalitatea textelor, *limba este unitară*, cunoscut fiind din izvoare antice că geţii şi dacii vorbeau aceeaşi limbă [98].

6. Din motive atât lingvistice cât şi arheologice, presupunerea că limba vorbită de geto-daci era de origine indo-europeană se impune cu cvasi-certitudine. Totodată, se adoptă şi *ipoteza de lucru* – neverificabilă direct şi neacceptată de majoritatea romaniştilor – că *limba română primitivă s-a dezvoltat* ***direct*** *din geto-dacă*, sub puternica presiune a latinei populare. În aceste condiţii, criteriul etimologic va fi aplicat în sensul segmentării textelor de pe plăci în cuvinte care să prezinte un maximum de asemănare etimologică, deci atât ca formă cât şi ca sens atribuit, cu cele din limba română în primul rând, cu unele cuvinte utilizate în limbile învecinate dar cu o anumită arie de răspândire şi, totodată, contemporane cu geto-daca. Dar, cu excepţia greacăi vechi şi a latinei, aceste limbi antice ne sunt fie necunoscute, cum este cazul celtei, fie doar imaginabile prin reconstrucţia pe baza continuatoarelor lor târzii. Aşa sunt vechea germană de sus în paralel cu vechea engleză sau, amintind doar pe unele mai apropiate, vechile limbi nordică, franceză, irlandeză, slavă.

În consecinţă, operaţia de segmentare a textelor în cuvinte se va baza, într-o primă aproximaţie, pe încercarea de a obţine o asemănare cât mai convingătoare între ipoteticele cuvinte geto-dace astfel decupate – iniţial, pe bază de simplă asemănare formală – din textul continuu, şi eşantioanele limbii române în primul rând, apoi a acelora din latină, din vechile limbi greacă, germana de sus, engleză, franceză şi slavă. Delimitarea astfel conturată nu este în nici un fel restrictivă, ea fiind determinată doar de cunoştinţele autorului.

7. Deoarece nu numai lexicul ci şi gramatica limbii gete sunt, în prima fază de lucru, încă necunoscute, segmentarea textelor în ipotetice cuvinte geto-dace se face neglijând fenomenul de flexionare. Asta înseamnă că fiecare cuvânt rezultat din segmentarea astfel condusă este înregistrat ca unul independent. Ulterior, cuvintele astfel obţinute vor putea fi distribuite în grupe, determinate pe baza asemănării de formă şi de înţeles între formele flexionate înregistrate, – a variantelor în care apar în funcţie de context – distribuţie din care se vor putea deduce, în final, formele şi procedeele flexionare corecte.

8. *Criteriul etimologic* singur nu este însă în măsură să determine segmentarea completă a textelor în cuvinte plauzibil-semnificative. Pentru segmentele de semne din text rămase fără analog etimologic, de fapt nu foarte numeroase, s-au atribuit sensuri compatibile cu ipoteticul context provizoriu, revelat incomplet prin aplicarea criteriului etimologic.

Cuvintele din această categorie sunt înregistrate în dicţionar cu sigla *m.s.*, amintind faptul că sensul le-a fost atribuit din *motive semantice*.

9. Dicţionarul întocmit cu ipoteticele cuvinte identificate conform acestei metode este reprodus în cap. IV. El face posibilă, într-o primă abordare, traducerea textelor de pe plăcile studiate. Piesele purtătoare ale textelor folosite la alcătuirea dicţionarului sunt prezentate în cap. III, concomitent cu traducerea – propusă ca o *încercare iniţială*, şi care, formal, precede dicţionarul din cap. IV.

Trebuie ţinut seama de faptul că dicţionarul şi ansamblul de traduceri propuse nu au fost definitivate independent, ci s-au conturat, în mare măsură, concomitent, ca rezultat al unui *proces de încercare-verificare-corectare extins de-a lungul cercetării întregului* ***ansamblu de texte***, proces algoritmic în mare, dar euristic în detalii.

10. În dicţionarul prezentat în cap. IV sunt redate formele presupuselor cuvinte gete, urmate de numărul plăcii/numărul rândului de text – socotit de sus în jos – de unde a fost extras cuvântul şi, în continuare, echivalentul din limba română contemporană atribuit, *în primă aproximare*, urmat de etimonul similar ca formă şi sens.

La întocmirea dicţionarului, *analogia de formă* a fost evaluată pe baza unor criterii mai puţin severe decât cele preconizate de specialiştii care explică desprinderea limbilor europene din ipotetica bază indo-europeană comună (iniţial desemnată ca *"uhr-indogermanische Sprache"*) pe baza evoluţiei lingvistice. S-a procedat astfel deoarece majoritatea regulilor de derivare/transformare a cuvintelor din presupusa limbă indo-europeană originară, *reconstruită prin mijloace teoretice*, sunt, la rândul lor, constructe teoretice clădite pe o bază încă, în mare măsură, ipotetică (Referindu-se la limba indo-europeană originară, scriitorul G. Herm caracterizează, cu humor, procedeul prin sugestia: *"renaşterea unei limbi care, poate, nici n-a existat"* ([62], p. 100).

11. În procesul de decriptare/traducere a textelor s-a acordat prioritate *metodei de analogie etimologică a cuvintelor*, căutarea intuitivă a sensului contextual fiind lăsată pe plan secund. Prin aceasta s-a putut verifica dacă, astfel tradus, textul capătă un sens coerent în ansamblu. În mod încurajator, de cele mai multe ori sensul de ansamblu a rezultat direct prin asocierea cuvintelor cu semnificaţia corespondentelor etimologice.

12. În toate cazurile în care decriptarea a condus la mai multe soluţii posibile, s-a preferat prezentarea celei mai plauzibile, fără a le mai menţiona pe celelalte. S-a procedat astfel pentru a nu rupe unitatea expunerii şi, totodată, din convingerea că, ulterior, în urma unor studii amănunţite şi mult mai riguroase, soluţiile propuse aici vor trebui amendate, eventual chiar în întregime modificate.

Textele studiate, analizate şi prelucrate sistematic prin metodologia descrisă mai sus, au permis descifrarea şi traducerea, în primă aproximare, a înscrisurilor de pe 74 piese-vestigii. Prin această încercare au fost identificate mai mult de 2300 forme flexionate înregistrate în dicţionarul care este prezentat în cap. IV al acestui volum.

Capitolul III reproduce în imagini fotografice totalitatea pieselor din categoria de vestigii definită mai sus. În paralel cu aceste imagini sunt redate transliterările textelor descifrate, cu traducerea şi ipotetica interpretare propusă de autor pentru succesiunea de caractere care au permis o astfel de prelucrare.

În mod cert, multe din ipotezele, interpretările şi concluzile cuprinse în prezentul studiu vor trebui reconsiderate, amendate sau reformulate. Autorul deploră faptul că în primele etape de lucru, el nu a reuşit să obţină sprijinul unui filolog indo-europenist care, fără îndoială, ar fi imprimat studiului mai multă rigoare.

În aceste condiţiuni autorul a trebuit să decidă singur modul de ieşire din următoarea dilemă: să lase, în continuare, subiectul prezentului studiu în întuneric – *cu pericolul ca fondul de mărturii semnalat aici să rămână necunoscut generaţiilor viitoare* – sau să-şi asume răspunderea prezentării unei prime interpretări în această încercare de "dezgheţare a subiectului". Abordare criticabilă, desigur, dar, prin chiar această ofertă, provocatoare de reacţii care s-ar putea dovedi revelatoare.

Prezentul volum este explicitarea modului, desigur temerar, de a ieşi din dilema menţionată.

III. VESTIGII FOTOGRAFIATE, TRANSLITERĂRI DE TEXTE, TRADUCERI PROPUSE, COMENTARII

1. Precizări preliminare

În cele ce urmează, piesele sunt prezentate în ordinea numerotării fotografiilor iniţiale, cea din anii 1944-46, conform precizărilor făcute la sfârşitul paragrafului I. 2 . Ele sunt redate aici în reproduceri fotografice asociate, acolo unde calitatea fotografiei şi modul de scriere o permit, cu o transliterare a textului şi o propunere de traducere, comentarii explicative, corelări cu vestigii înrudite şi, în încheiere, cu eventuale remarci particulare.

În transliterări, rândurile sunt numerotate începlnd cu 1 – *de acolo de unde începe textul analizat*. Asta înseamnă că nu se iau în consideraţie rândurile scrise în alt sistem de caractere decât cel al textului redat.

Păstrarea ordinii din numerotarea originară a pieselor face ca, în succesiunea textelor mai uşor inteligibile, cum sunt, de pildă, cele de pe obiectele nr. 1, 2, 5, 6… etc., să apară, intercalate, şi înregistrări total neinteligibile, ca cele de la numerele 3, 4, 17, 19, 45, 67, 90, 95, 109, 110, 114, 116 şi 125, sau unele ceva mai greu de tălmăcit, cum sunt cele de pe obiectele nr. 7, 8, 10, 15, 18, 22, 23, 31, 39, 40, 52, 72, 76, 84, 92, 96, 107, 108, 112, 113, 115, 119, 121, 122, 123, 124, 129 şi 130. Acest neajuns nu s-a putut evita. Alternativa ar fi impus schimbarea numerotării iniţiale, lucru nedorit.

Analizarea pieselor în această ordine, cu toate că mai aridă, familiarizează pe cititor, chiar de la primele reproduceri, cu dificultăţile inerente decriptării unor texte fără analog cunoscut şi cu o origine învăluită în mister. Cititorului grăbit, care preferă o abordare facilă, i se recomandă lectura studiului în ordinea plăcilor "facile", asta însemnând numerele 1, 2, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 16, 20, 21, 22, 28, 35, 42, 58, 62, 65, 69, 79, 80, 91, 94, 98, 106, 111, 117, 118, 120, 126, 127 şi 128.

2. Piesele ansamblului

Placa nr. 1

Σ AMOΛΞΣΥ O Δ 2|E Σ O ΛΥ ΣΚΑΔΥΝ 3|O KATYPE A Ψ E Σ AT 4|O A MOΑΣΑ A Ψ E TO 5|PA ΣΚΥΤΟ ΔΑΒΙΥ 6|ΣΥΟΣΑ Ψ ENIOKΛO 7|KOΠO BIΣIKA ΔI O ✳ YOΣ

ZAMOLXIU A DĂRUIT LUI SCADIUN UN OBSERVATOR (sau, calchiat, o "cătoare") AŞEZAT LA MOŢUL ("în vârful") ACELUI TURN AL ORĂŞTIEI SCITE, ŞTIUTA (în sens de vestită) GENUCLA, LA CAPUL TEMPLULUI (probabil, "sanctuarului") ACELORA DE AICI.

Zamolxis presented Skadiun with an observatory located at the top of the tower of the Scythian commonalty, the well-known Genukla, at the head of the temple of those living there.

Textul de la partea superioară a plăcii este scris cu caractere arhaice, fiind, neinteligibil deocamdată.

De remarcat, aşezarea celor două chipuri în cartuş, ca o posibilă reprezentare a unei supremaţii conjuncturale de pace, simbolizate prin situarea chipului *zeiţei păcii* – încununată cu aripi şi cu efigia unui elefant, figurat în profil, eventual simbol de înţelepciune şi de putere bine stăpânită – deasupra figurii ianiforme a zeului războiului. Aceeaşi asociere de

chipuri emblematice se regăseşte şi pe plăcile nr. 1, 11, 40, 117, chipuri care se regăsesc însă figurate şi separat, pe placa 42.

Chipul ianiform, observabil pe plăcile amintite mai sus, nu diferă cu nimic de cel aflat pe piesele monetare de tip geto-dac sau celtic, descoperite pe teritoriul ţării noastre [88], [62].

Forma lingvistică şi sistemul de scriere a textului – cu referire la vremea lui Zamolxis (sec. VI î.e.n. cf. [98] XVI, 2, 39, apud [20], p.164) – nu diferă esenţial de cele referitoare la epoci ulterioare, încheiate în zilele lui Decebal. Utilizarea formei arhaice a caracterului ⋇ în loc de ⊬ împreună cu scrierea arhaică, neinteligibilă, din primele rânduri de pe placă sunt singurele indicii privind vechimea mai mare a acestui vestigiu comparativ cu altele.

Placa nr. 2

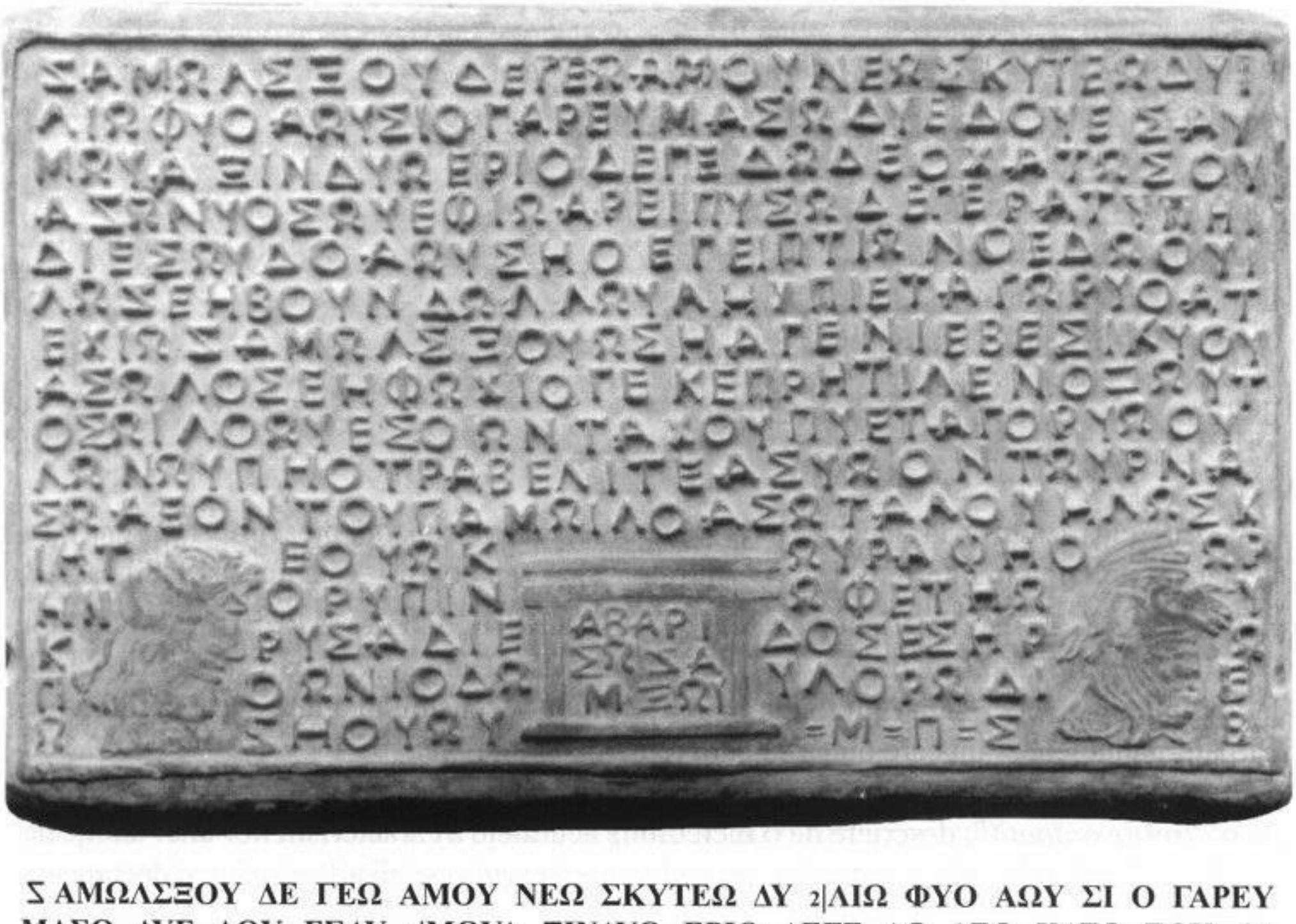

Σ ΑΜΩΛΣΞΟΥ ΔΕ ΓΕΩ ΑΜΟΥ ΝΕΩ ΣΚΥΤΕΩ ΔΥ 2|ΛΙΩ ΦΥΟ ΑΩΥ ΣΙ Ο ΓΑΡΕΥ ΜΑΣΩ ΔΥΕ ΔΟΥ ΕΣΑΥ 3|ΜΩΥΑ ΞΙΝΔΥΩ ΕΡΙΟ ΔΕΓΕ ΔΩ ΔΕΟ ΧΑΤΩ ΣΟΥ 4|Α Σ ΩΝΥΟ ΣΩΥΕ ΦΙΩ ΑΡΕΙΠΥ ΣΩ ΔΕΓΕ ΡΑΤΥ ΠΗ Ι 5|ΔΙ ΕΣΩΥ ΔΟΑΩΥ ΣΗΟ ΕΓΕΙΠΤΙΩ ΝΟΕ ΔΩ ΟΥ Ι 6|ΛΩ Σ ΕΗ ΒΟΥΝ ΔΩΛ ΛΩΥΑΗΥ ΠΙΕΤΑΓΩΡΥΟ ΑΤ 7|ΕΧΙΩ Σ ΑΜΩΛΣΞΟΥ ΣΗ Α ΓΕΝΙ ΕΒΕ ΣΗ ΚΥΟΥ 8|Α ΣΩ ΛΟΣΕΗ ΦΩΧΙΟ ΓΕ ΚΕΠΡΗΤΙ ΛΕ ΝΟΠΩ ΥΤ 9|Ω ΣΩ ΙΛΟ ΩΥΕ ΣΟ ΩΝ ΤΑΧΟΥ ΠΥΕΤΑΓΟΡΥΩ ΟΥ 10|ΛΩ ΝΩΥ ΠΗΟΤΡΑ ΒΕΛΙΤΕΑ ΣΥ Ω ΟΝΤΩΥΡΝΑ 11|ΣΩ ΑΕ ΟΝΤΟΥ ΠΑ ΜΩΙ ΛΟΑΣΩ ΤΑΛΟΥ ΗΛΩ ΣΚ 12|ΙΗΤΕΟ ΥΩΚΩΥ ΡΑΦΗΟ Ω Ρ 13|ΗΝΟ ΡΥΠΙΝΩ ΦΕΤΗ ΩΥ 14|ΚΡΥΣΑ ΔΙΕ ΔΟΣΕ ΣΗ ΡΩΠΟ ΩΝ ΙΟΔΩΥ ΛΟΡΩ ΔΙ Ε 15|Ω Σ ΗΟ ΥΟΥ = Μ = Π = Σ Β

În interiorul figurii centrale – care pare să reprezinte o poartă sau un altar – se poate descifra textul: **ΑΒΑΡΙ 2|ΣΩ Σ Α 3|ΜΞΩΥ**

MARELUI ZAMOLXIS DE PEŞTERĂ ÎI PLACE NOU ACOPERĂMÂNT DE LA FII SĂ AIBĂ, ŞI O GĂTEALĂ BĂTUTĂ DIN DOUĂ EBOŞURI, TURNATE CÂND ERA CĂLUGĂR AL ZEIŢEI HATOR, SORA SOARELUI. AI SĂI FII NELEGITIMI, SUB CĂLUGĂRIE ZĂMISLIŢI, ÎN IDEE PIOASĂ ("gând conform obiceiurilor fireşti"), AU FOST DAŢI ALOR SĂI DIN EGIPT. TURME DE OI EL ZEILOR A ÎNCHINAT, DE L-A LUAT PYTAGORA ASOCIAT. MARELE ZAMOLXIS ŞI-A CÂŞTIGAT PLECAREA ŞI CHIUIE SUB SCÂNTEILE FOCULUI TROZNIND VESEL LA ÎNOPTAREA IUTE SUB A LUI PRIVIRE. SUB UN ACOPERIŞ MARE, PYTAGORA PRIVEŞTE LA O NOUĂ PIATRĂ, DEZVELITĂ PE O FAŢĂ. ALE EI SEMNE, INTALIATE PE MOALE, (el) CITEŞTE, ACELE FOARTE ÎNALTE (poate în sens de: savante) SCITICE ÎMPODOBIRI (textual, JOCURI), TRASATE (cu) O TRESTIE PRIN CRĂPARE FĂCUTĂ, SCRISE DEANDOASELEA ŞI ÎMPĂRŢITE ÎN IUDAICE VORBE DE A LOR ZILE DE VESELIRE ("sărbătoare"?).

The great cave-lodging Zamolxis would like to obtain a new garment from his sons as well as an ornament made of two hammered sketches cast when being a monk to the goddess Hator, the Sun's sister. His illegitimate sons, conceived while in sanctity, were, with pious intent, entrusted to his relatives in Egypt. Flocks of sheep he dedicated to the gods to be Pythagoras' associate. The great Zamolxis has won his departure and shouts with joy as the fire sparks and crackles cheerfully in the quick nightfall under his gaze. Under a big roof, Pythagoras studies a new stone uncovered on one side. He reads its signs, those very skilful Scythian adornments traced when soft with a cracked reed, inversely written and separated into Judaic holiday words.

Literele răzleţe de la finele textului reprezintă, foarte probabil, prescurtări cu sens încă neclar. Textul aflat în interiorul figurii centrale – altar sau poartă – este interpretabil ca: **AB ΑΡΙΣΩ ≤ ΑΜ(ολ)ΞΩΥ**, cu ipoteticul sens de: DE LA RIDICAREA MARELUI ZAMOLXIS.

Este interesantă precizarea din text *"...la apusul iute..."*, deoarece se ştie că, la latitudinile mici, deci şi în Egipt, înnoptarea se produce sensibil mai iute decât în ţinuturile carpato-danubiene, fapt care putea să pară remarcabil unui get.

Izbitoare este şi descrierea pietrei *"dezvelită pe o parte"*, care fusese scrisă, *"pe moale"*, cu o *"trestie crăpată"*, descriere de o incredibilă acurateţe a caracteristicilor unei tăbliţe de lut şi "sigilarea" ei în "plic", tot din lut, procedeu atestat prin vestigii arheologice şi documente (cf. [44]).

De asemenea, menţiunea *"scrise deandoaselea şi întrerupte în iudaice cuvinte"* pare a fi expresia mirării unui get obişnuit cu sistemul de scriere continuă şi de la stânga spre dreapta, care diferă prin aceasta de scrierea cuneiformă babiloniană sau de cea ebraică.

Herodot (*Istorii*, IV., 94) atestă prezenţa lui Zamolxis în Samos, ca sclav al lui Pytagora, iar Huszti [63. A], afirmă, fără a cita sursele pe care se bazează, că Zamolxis ar fi studiat împreună cu Pytagora în Egipt. Ambii autori precizează că el s-a întors apoi acasă, în ţara geţilor.

Este firească presupunerea că cele două portrete de la partea inferioară a plăcii ar putea să-i reprezinte pe Pytagora şi pe Zamolxis, acesta din urmă închipuit cu o căciulă complicată din blană, aşa cum îi şedea bine unui "barbar" din ţinuturile bântuite de Boreus.

Placa nr. 3

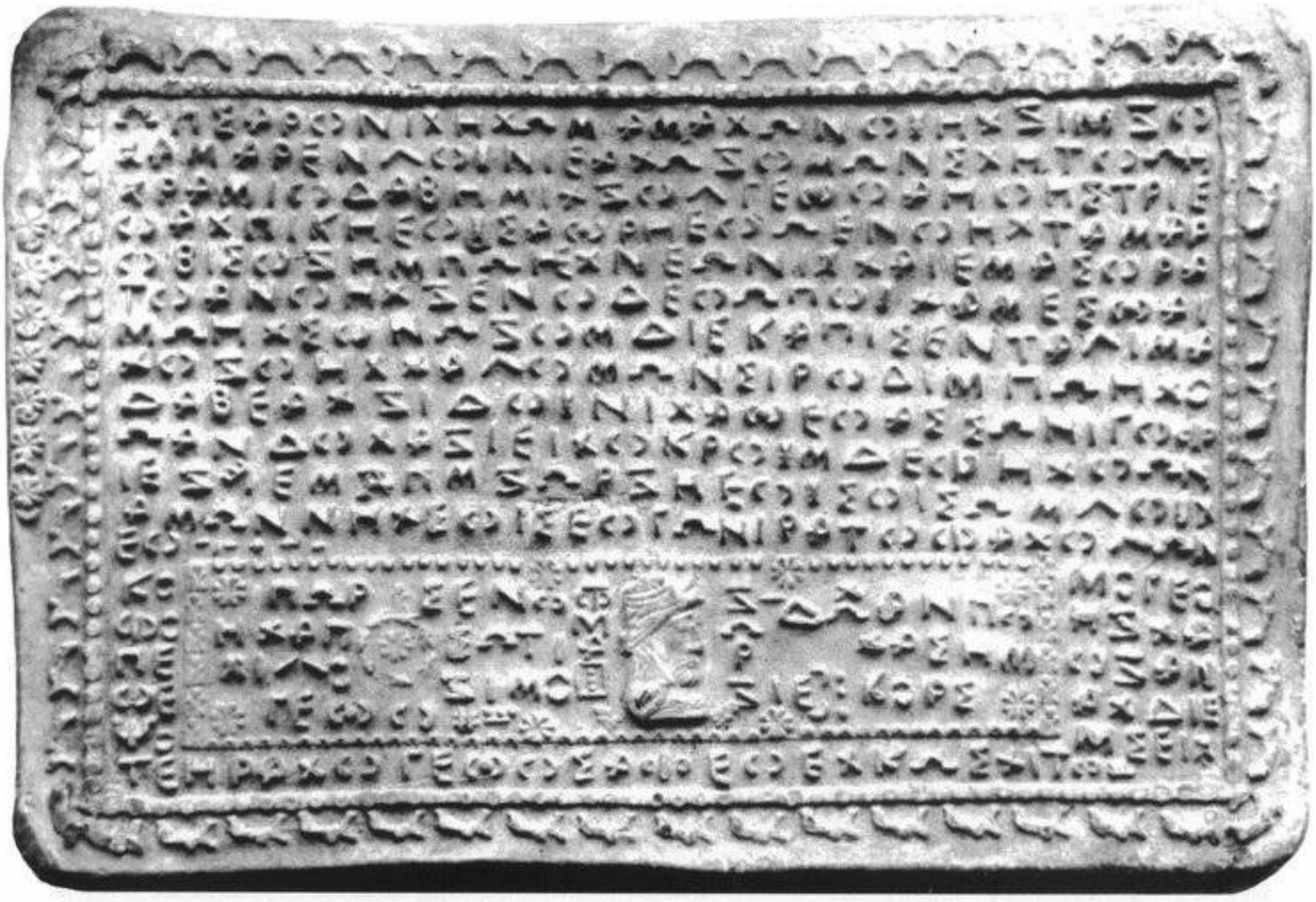

Textul de pe această placă este uşor de descifrat, scris fiind cu caractere "clasice", dar este adevărat, cu unele anomalii precum în loc de A, şi cu valoare incertă. Decriptarea textului este însă mult mai dificilă, şirul de caractere descifrabile dovedindu-se refractar la segmentarea în cuvinte, conform cu dicţionarul întocmit *pe baza ansamblului de texte* sau cu etimoane indoeuropene, adecvate procedeului utilizat în prezentul studiu.

Frecvenţa mare de apariţie a caracterului X = |hl şi lipsa totală a lui ⊬ şi ✳ ne sugerează că textul de pe această placă s-ar putea să nu fi fost exprimat în aceeaşi limbă cu aceea a textelor decriptate de pe alte plăci.

Aşadar, problema decriptării acestui text rămâne deschisă. Singura grupare de semne eventual semnificativă este **Σ ΩP Σ IE( )**, posibil a fi numele unui conducător de trib din lumea geto-dacilor. Numele este înscris, de altfel, în dreapta portretului aflat în cartuş, dar este înregistrat şi în text, în rândul 11, sub forma **Σ ΩP Σ HE( )**.

Placa nr. 4

Placa nr. 4 prezintă, în cele două cartuşe laterale înscrise în relief, cuvinte redate aparent, cu caractere "clasice", dar atât de complex imbricate între ele încât descifrarea lor şi interpretarea ulterioară a textului nu pare posibilă în această primă etapă de studiu.

Scena figurată în cartuşul central se regăseşte, foarte asemănătoare, pe plăcile 8 şi 98, şi, aparent identică, pe placa 12. Peceţile din rândul de sus – triunghiulară cu figură neclară în interior, bufniţă aşezată pe cracă sau pe provă de navă, dreptunghiulară cu figură de bovideu în picioare, pătrată cu semne amintind hieroglifele egiptene, triunghiulară cu litere înscrise în interior – sugerează că placa ar putea avea un caracter comemorativ sau de înţelegere intertribală.

Placa nr. 5

ΣΑΡ ⊬ Ε ΔΑΒ

ΔΙΤΕ ⊬ Ε ΝΟΣΤΕΟ ΔΑ ⊬ ΕΟ - ΣΟ 2|ΤΟ ΒΑΛΟ - ΔΙΕ ⊬ Ε Ο ΠΡΙΝΔΕ ΡΟ 3|ΤΟ ⊬ ΕΟ ΟΝ ΣΟΛΕ ΤΟΛΕ ΡVΜVΝ 4|Ο ΣΟΤ ΔΟΜΙ ⊬ Ο ΚΟ ΣΕ ΔΟΣΟΥ 5|ΑΡΜΟΣΟ ΣΤΟ ΠΙΤΟ ΔΙ ΟΝ ⊬ Ε 6|ΡΕ ΣΟ ΔΕ Ψ ΙΝΟΤV ⊬ ΕΟ ΠΡ ⊬ ΙΛΟ 7|ΝΟ Ε ΑΣΟΝΔΙΟ ΣΟ 8|Π ΙΟ Ψ Ι Ε Σ ΕΡΟΤΑ ΓΟ 9|ΡΙΟ Α ⊬ Ε ΝΟ ΠΟΣΕΡ 10|Α ΝΟΣΤΙΟ ΔΑ ⊬ ΕΟ Τ 11|ΡΑΣΟ + ΠΕΤΟΣΙΟ

SARCINA ORĂŞTIEI

ZICEŢI ASTA DACILOR NOŞTRI: LASAŢI-VĂ ÎN VALE! (Din) ZIUA ÎN CARE OR PRINDE RĂDĂCINI CELE ÎN SCOCUL TOLOSULUI (templului rotund al) SOARELUI AL (pro?) ROMANILOR, LOCUIŢI CU EI, ÎN DOSUL ARMATEI. STAŢI PITIŢI (până în) ZIUA ÎN CARE S-OR DUCE ÎNOT ("plutind pe apă") CEI URMĂRIŢI DE NOI ŞI AZVÂRLIŢI-VĂ ASUPRA(?) ACELA CARE PE JIU E ZĂRIT. CHEMAŢI DIN GURĂ PE ACEI AI NOŞTRI (care) VOR POSEDA A DACILOR NOŞTRI ÎMPUTERNICIRE (cu sens posibil de "emblemă", sau "stindard"). + PETOSIO

THE COMMONALTY'S TASK. Tell this to our Dacians: Go down in the valley! On the day that roots grow in the trough of the sun's round temple of those friendly to the Romans, live with them at the rear of their army. Stay put until the day those trailed by us float away and throw you on those on the river Jiu. Call by voice those of ours who possess the mandate of our Dacians. PETOSIO.

Textul incizat este greu descifrabil pe fotografie.

Este plauzibilă, în rândurile 8-9, şi segmentarea: **Σ ΕΡΟΤ Α ΓΟΡΙΟ**, cu sens de *chemaţi din gură*. Segmentarea **Α ΓΟΡΙΟ** este considerată plauzibilă în baza posibilei analogii cu vechiul francez *"à voix"*.

Textul – dacă tălmăcirea propusă s-ar dovedi veridică – ar fi de un deosebit interes deoarece ar atesta, *nemijlocit*, o conducere politico-militară centralizată în societatea geto-dacă.

Placa nr. 6

ΔΙΤΕ ⊬Ε ΝΟΣΤΕΟ ΔΑ⊬ΕΟ ΤΟ 2|⊬ΕΟ ΡVMVNV ΣΟ ΣΤΟΠ ΤΟ Α 3|⊬Ε ΟΝ ΠΟΣΕΡΕΑ ΝΟΣΤΙΟ Δ 4|Α⊬ΕΟ ΣΟΡΟΜΕΣΟ ΑΟ ΣΟ ΣΑΡ 5|ΜΙΨΕΤV Σ Ο ΣΟ ΚΟΤΟΠΟΛΟ Β 6|ΟΙ⊬ΙΡΟ ΣΟ ΛΙΣΤΟ 7|ΔΕΨΙΟ ΠΑ⊬ΙΕΟ 8|ΔΙΥ ΦΙΣΕ VN ΒΙΣΥ 9|ΚΟ ΑΔΕΣ ΔΙΥΟ Σ 10|ΑΒΕΛΟ ΤΡΑΣΟ 11|ΔΙΕΨΙ ΧΙΛΛΙΑΡΧ 12|ΥV ⊬ΕΤΑ Σ VΡΟΒΑ 13|ΔΟ

ZICEŢI ASTA DACILOR NOŞTRI, TUTUROR CELOR PROROMANI SĂ (se) OPREASCĂ TOŢI ACI, ÎN (sau pe) STĂPÂNIRILE DACILOR NOŞTRI: SUPUSU-S-A SARMIGIETUZA SUB

Say this to our Dacians, to all those friendly towards the Romans, to halt here all of them on the possessions of our Dacians: Sarmigietuza surrendered to the rule of the Boiciero's high priest, under Diegi's

MARELE PREOT AL BOICIERILOR, SUB ASCULTAREA LUI DIEGI. ZEIŢEI (sau zeului) PĂCII I SE FACE UN ALTAR LIPIT (de cel) AL ZEULUI RĂZBOIULUI. ÎMPUTERNICITU (l-au) PE DIEGI HILIARH AL CETĂŢII SURPATE.

submission. A shrine will be built to the goddess of Peace, next to the one dedicated to the god of War. Diegi is empowered as military head in the crumbling citadel.

Traducerea propusă fiind problematică, ea este doar o sugestie la prima încercare. Interesant de observat este faptul că, lângă altar, stă figurat doar stindardul cu cap de bovideu, cel în formă de balaur, care, în mod obişnuit este reprezentat alături, lipsind în cazul de faţă.

Dacă textul astfel tradus s-ar dovedi fiabil, el ar putea, în mod plauzibil, fi pus în legătură cu urmările primului război daco-roman. Textul incizat este dificil sau chiar imposibil de descifrat după fotografie.

Placa nr. 7

ΕΡΥΓΗΡΙ ΕΩ Ο ΡΕΒΟ ⊆ Α ΒΗΟ VKV Ε Τ 2|ΡΑΚΙΩ ΡΕΝΗ VNΥΟ ΠΟΡΧΗΝΔΟ ΩΝ Ι 3|Ο ΣΩΝΘΗΕΟ ΜΑΧΗΔΩΝΙΟ ΕΣΣΥ 4|Ι ΩΝ ΙΠΣΕ ΡΕΓΙΟ ΦΥΛΗ ΠΩΥΕΝΙ Ω 5|Ν VΑΔV ΟΥ ΚΩ ΝΟΣΘΕ ΡΙΕΩ ΕΔΗ Ε 6|ΚΑΡΗ ΛΟ ΛΕΡΥ ΩΛΟ ΡΑΓΕ ΘΕΡΟ ΝVΑ 7|ΡΩΠΑ ΛΗ Ε ΛΕΣΑ ΔΥΕΩ ΔVΝΗ ΓΕΛΙ 8|ΩVΚΟ ΓΕΤΟ ΘΥ ΣΕV ΓΡVΠΕΟ ΚΟ ΡΗ 9|Ν ΣΟ ΓΕΤΟ ΛΥΩ ΑΣΟ ΣΟΜΕΣ ΥΣ 10|Ο ΠΩθΥ ΒΗΣΟ ΔΑ ΜΑρ 11|ΥΩ ΦΙΛΗΠΩV Α ΔΕΛ ΟΠ 12|ΑΧΗΕΟ ⊆ ΥΕΩΥ 13|Ε ΤΟ ΜΕΘΕ ΟΣΙΩ ΣΥΕ Ρ 14|ΑΤΙ ΦΗΩ Ε ΠΥΟ ΡΩΘ ΟΒ 15|ΙΩ ΣΟ ΟΥΕ ΓΕΛΕ ΡΙΤΩΡΩ

LE-A PUS ÎN FAŢĂ (ridicat) O POFTIRE: SĂ VINĂ ACOLO UNDE ESTE DRUMUL; ÎN FUGĂ SĂ SE UNEASCĂ, PORNIND PE ACELE POTECI ALE PAJIŞTILOR MACEDONIEI, ÎN ÎNSĂŞI AI REGELUI FII POIENI; ÎN MERSUL OILOR, CU AI NOŞTRI, A RÂURILOR VADURI SĂ TREACĂ, ŞI SĂ CARE LA CULCUŞUL ĂLORA PĂMÂNT REAVĂN, NOUA RÂPĂ (cu sens probababil de val de pământ) SĂ PREGĂTEASCĂ, ŞI SĂ ÎMPLETEASCĂ O DUBLĂ ÎMPREJMUIRE DIN STEJARI SUBŢIRI TUNŞI, SOLID ŢESUŢI ÎMPREUNĂ CU STUF, SĂ PĂZEASCĂ AŞEZAREA AŞA PUSĂ, (ca să) POATĂ VIŢĂ DE VIE DA MARELUI FILIP, ĂL DE ÎNTUNECĂ (în sens de depăşeşte în strălucire) ZIUA (în amiaza) MARE. CHEAMĂ PE TOŢI SĂ SE ÎNTÂLNEASCĂ LA OSPĂŢ. AI SĂI FII LEGIUIŢI ŞI ROATA PIUEI PIAPTĂNĂ (textual, îndreaptă) PRODUSUL TUNSULUI OILOR SALE.

He put forward an offer: To come to the road; to unite in a hurry and start moving on those paths of the Macedonian meadows, in the King's own meadows; at the sheep's pace, together with our sheep, to cross the streams' fords and to carry fresh earth to their fold; to extend a new earth-wall and ditch, and to weave a double-enclosure of trimmed thin oaks interlaced with reeds; to guard the settlement so arranged to be able to give grapevines to the Great Philip, the one brighter than midday light. He calls on all to convene at the feast. His legitimate sons and the mill wheel comb the yield of his sheep's shearing.

Textul pare să descrie întemeierea, în ţinuturile Macedoniei, a unei aşezări pastorale getice situată, dacă se dă crezare textului tradus, pe domeniile lui Filip al II-lea însuşi, şi asta la dorinţa lui. Indicaţiile referitoare la construcţia şi amenajarea acestei aşezări par extrem de interesante, îndeosebi cele privitoare la împrejmuire şi la pieptănatul lânii la roata piuei, desigur mânată de apă, o tehnică încă în uz şi azi, la Rucăr (Muscel) de pildă.

Traducerea adoptată pentru ultima propoziţie nu este singura plauzibilă, varianta …**ΠΥΟΡΩ ΘΟΒΙΩ**…, cu sensul de …***piuarii tobează***… fiind tot atât de plauzibilă.

În colţul din dreapta jos se distinge un semn neuzual, interpretabil ca o iscălitură a aceluia care a întocmit textul, în timp ce pecetea centrală constituia, fără îndoială, certificarea conţinutului textului de către stăpânitorul puterii locale. În prezenta fază a studiului, textul din pecete se dovedeşte însă neinteligibil.

Placa nr. 8

ΑΝ ΑΠΛΥ ΣΙΝΤΥΟ ⊆ Ω 2|ΗΞ ΣΟ ΝΟΙΧΤ ΟΙΧ 3|ΟΥ ΣΕΤΙ ΜΟΥΝ 4|ΔΑΒΥ ΓΕΘΥΝ 5|ΣΥΡΜΥΝ (-)

LA CHEMAREA VESTITULUI ZEUS – SUB AI NOPŢII OCHI, ACELE ŞAPTE LUNI – CEI DIN ORĂŞTIE PÂNDESC (sau VEGHEAZĂ) PE CEI DIN SIRMIUM

At the call of the celebrated Zeus – under the night's eyes, i.e., the seven moons – those of the commonalty survey Sirmium.

Scrierile de pe placă se grupează în două texte distincte. Unul, scris cu caracterele alfabetului "clasic", ocupă rândurile 3-7, îmbrăcând scena centrală. El a fost reprodus mai sus, împreună cu traducerea propusă.

Al doilea text este scris într-un sistem cu caractere arhaice, înşirate în rândurile 1, 2 şi 8, 9, 10. Cu toate că este uşor de descifrat, acest din urmă text, din cauza singularităţii sale, nu face posibilă stabilirea sistemului alfabetic în care a fost scris, şi nici decriptarea sensului său. Se poate deduce din grupurile de caractere 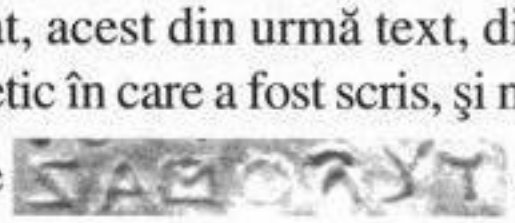 şi 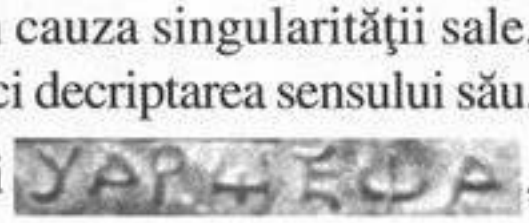 , de la extremitatea din dreapta a rândurilor 9 şi 10, dacă li se atribuie, ipotetic, semnificaţiile Zamolsiu şi Sargetia, valorile alfabetice specifice: = lml, care se încadrează în acelaşi sistem cu = lnl, = lll, = lsl, = ltil, la care se pot adăuga = ldl şi = luol, altfel stilizate, dar similare cu echivalentele lor din alfabetul preclasic (tabelul nr. 3).

Scena centrală ar putea fi o ilustrare a textului decriptat, călăreţul înarmat cu lance reprezentând paza de noapte la un templu în care o Victorie înaripată ţine în mână o coroană, simbolizând probabil încheierea unei păci pre- sau postconflictuale. Figurile, privite atent, oferă unele indicii în legătură cu procedeul de confecţionare a plăcilor. Muchea uşor observabilă sub picioarele calului, prelungită, aproape imperceptibil pe laturile unui

pătrat ce încadrează călăreţul, precum şi conturul templului, şi "modelé"-ul chipurilor, sugerează că figurile ar fi fost obţinute prin baterea unei foiţe de metal subţire – poate din aur, material extrem de ductil – cu poansoane-ştampilă pe un suport din lemn moale. Metoda este cunoscută din antichitate, folosirea ei fiind atestată la traci încă din secolul VI î.e.n. (cf. [57.A], p. 122 şi planşa XLVII/78 de ex.). Literele puteau fi formate apoi – una câte una – prin acelaşi procedeu de poansonare. În sfârşit, în partea negativă a foliei astfel prelucrate, concavizată din motive tehnologice, s-ar putea să se fi turnat plumb, pentru rigidizarea ansamblului.

Placa nr. 9

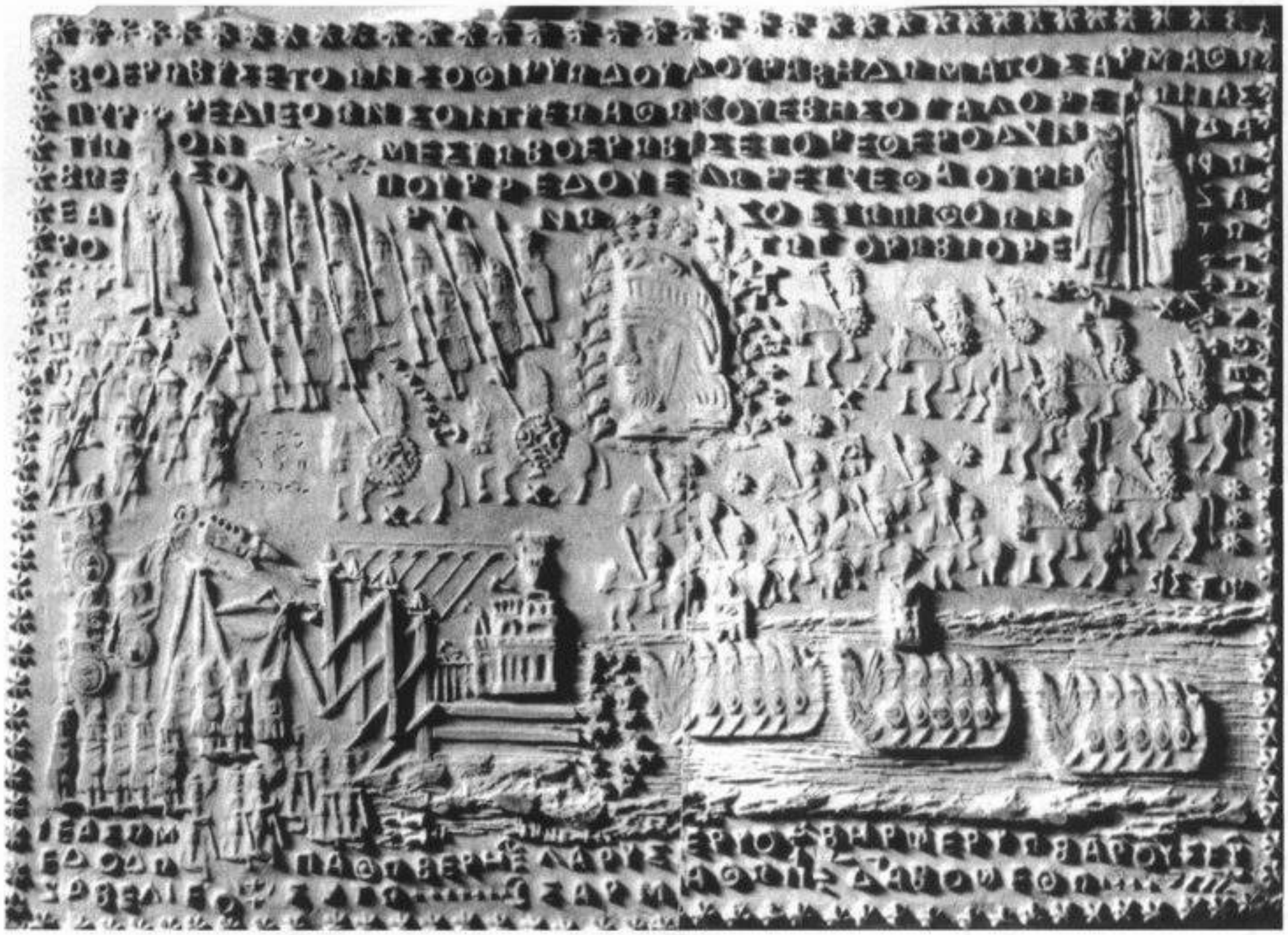

ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ ΩΝΣΟΘΙ ⊬ ΥΩ ΔΟ ΥΔΟΥ ΡΑΒΗ ΔΩ ΜΑΤΟ ΣΑΡΜΑΘΩ 2|ΠΥΡΡΕΔΙΕΟ ΩΝΣΟΝΤΥΕΩ ΑΘΩΚΟΥΕ ΒΗΣΟ ΓΑΛΟ ⊬ Ε ΩΝΑΣ 3|ΤΥΩ ΟΝ ΜΕΣΥΩ ΒΟΕΡΩΒΙΣΕΤΟ ΡΕθΕΡΟ ΔΝΝ ΔΑ 4|ΒΩΕ ΣΟ ΠΟΥΡ ⊬ ΕΔΟΥΕ ΛΩ ⊬ ΕΤΝΕΘΑΟΥ ΡΗΝΩ 5|Ε Α ⊬ ΥΝΩ ⊆ ΟΕ ΤΟΠΙΘΟ ΩΝ ⊆ Α 6|ΡΟ ΤΩΤΟ ΡΩΒΙΟ ⊬ ΕΤΩ ΓΑΛΩΕ.

Text sub figuri: **ΥΕΑΣΩ ΜΕΔΟ ΔΩ ⊆ ΑΒΕΛΙΕΟ ΠΑΘΩ ΒΕΡΗ ΣΝΤΩ+++++++ ΛΑ ΡΥ ΣΕΡΥΟ ΣΑΡΜΑΘΩΙΙ – ΒΗΡ ΦΕΡΥΩ ΒΑΡΟΥ ΣΕ ΥΟ ΔΑΒΟ Ψ ΕΘΩ++++–///**

În stânga, scris pe verticală: ⊰ • ⊬ Ε ⊠ ϒ ( )

a) BOEREBISTA, ÎNSOŢIT DE ÎNŢELEPTUL IUDEU (şi) DE STĂPÂNITORUL SARMAŢILOR PURCED, ÎMPREUNĂ (textual, ÎNSOŢIŢI), SĂ ATACE BURDUFURILE GALILOR CE PLUTESC ÎN MIJLOC. BOEREBISTA SE RETRAGE DIN ORAŞ SĂ PURCEADĂ LA MAREA "CETĂŢEA" RINOE, ACI UNDE AU FOST TOCATE (sau TOPITE) ÎN SARE TOATE (cele) PRĂDATE CETELOR GALILOR (ultimul cuvânt e scris pe verticală).
b) IES, (în) MIEZ DE RĂZBOI, PATRU BĂRCI ÎMPODOBITE. ++++ LA RÂU SE ÎNŞIRĂ SARMAŢII. – OŞTENII, MARI BARE FERECATE CU EI IAU, GEŢII ORĂŞTENI. ++++ – /// Pe verticală: K., prescurtare pentru Kotopol ("marele preot")
CIENEU.

a) Boerebista accompanied by the Jewish rabbi and the Sarmatian chief proceed together to attack the inflated bladder-bags of the Celts which float in the middle of the river. Boerebista retires from town to proceed to the big town of Rinoe, where everything ransacked from the Celts was chopped up in salt.
b) In the middle of the battle, four decorated boats appear. The Sarmatians are spread out along the river bank. The Getae Commonalty warriors take with them big clubs hammered with steel.

Întrucât figura 9 este o reconstituire a întregului piesei din două fotografii parţiale, pe linia de joncţiune apar mici discrepanţe.

Deosebit de interesantă este iconografia acestei plăci. Sus, în dreapta, o figură reprezintă, poate, pe "învăţatul iudeu" stând în faţa lui Boerebista. Învăţatul iudeu pare că poartă o pălărie asemănătoare cu cea a unui personaj de pe o monedă tracică emisă de tribul deroniţilor (cf. [41], fig. 11 a).

În mijloc, un bust, foarte probabil al lui Boerebista, reprezentat cu căciula rituală în formă de bovideu, însemn al apartenenţei lui la clasa "boicierilor".

Scuturile oştenilor, atât pedestraşi cât şi călăreţi, sunt de formă rotundă şi ornamentate, aparent, în felul aceluia dovedit de vestigiile arheologice, îndeosebi de cele de la Piatra Roşie (cf. [22] şi [26], fig. 41).

În stânga, sus, figurarea probabilă a lui Cieneu (asimilat cu Deceneu, – vezi cap. VI, 3) şi dedesubt, oşteni ce ar putea fi galii menţionaţi în text, ei purtând coifuri cu aparenţă celtică.

Pe râu, sunt trei bărci cu provele decorate cu mari figuri umane înaripate – aparent asemănătoare cu sfincşii de pe altare – şi cu bordajele protejate prin scuturi rombice. Este surprinzătoare asemănarea cu drakarele vikingilor, cu atât mai mult cu cât sunt ocupate de oşteni geţi identificabili prin căciulile caracteristice şi prin stindardul cu cap de bovideu vizibil deasupra bărcii a doua (vezi şi figura de detaliu).

În partea stângă, jos, un şir de oşteni cu buzduganele "la picior", conform menţiunii din text.

Semnificaţia construcţiei din stâlpi zăbreliţi oblic şi a bârnelor paralele cu firul apei – sprijinite, aparent, pe un dublu şir de mici gâlme aşezate transversal – construcţie figurată în dreptul oraşului, este incertă. O ipoteză îndrăzneaţă constă în închipuirea acestora ca fiind reprezentarea unui pod plutitor din bârne, sprijinite pe câteva rânduri de *burdufuri* din piele de animal mare, umflate cu aer; podul e prevăzut şi cu parapete laterale zăbrelite, rolul lor fiind de stabilizare a construcţiei şi, totodată, de apărare laterală la trecerea unor cirezi de vite.

Placa 9, detaliu

Ipoteza propusă merită să fie luată în seamă şi ca urmare a faptului că, în Dacia, funcţionau "*colegia de utricularii*, ca în Galia" (cf. V. Pârvan [84.A], p. 141 şi nota 442), adică asociaţii de plutaşi, cu plute pe burdufuri.

Rândul de arcade oblice, vizibile în spatele oraşului, sugerează un apeduct aflat în peisaj. Oblicitatea arcadelor ar putea fi consecinţa unei încercări stângace de reprezentare în perspectivă.

Placa nr. 10

Transcrierea textului în caractere "clasice":

PEKEYO VΣO EΔE ΣPIVMI ΠE VKV E ΔABV OA PEMEVO PIO PAΔA ΠV VO ΔEΛV OVN Ψ ENVKΛO ΛO BIΣKO ΔV ΔYEV ????// EZO MIΣO KOPO A ΛO MATVO ΛO AEΠV NEY ΔOMVON TOPA ZIV ON AN ϟ IO ΠVOEΣTO EΔI MAEPE BYPIO ΣVO TPVOΠEIV ΔABO Ψ ETIO OVN ΣAPMI Ψ TVZYO

S-AU RETRAS FOLOSIND VADUL SRIUMI, PE ACOLO UNDE E ORĂŞTIA OII. RĂMÂN ÎN LUNCA RÂULUI, PE UN DEAL ÎN GENUCLA, LA ALTARUL ZEULUI ???? (Jiului sau de pe Jiu?). A FOST PUSĂ A DOMNULUI (textual, *a lui Stăpânu*) INIMĂ LA APĂ, LÂNGĂ AL STĂPÂNIRII TURN, AŞEZAT ÎN SLUJIRE ("cult") PESTE ODĂILE (probabil "morminte zidite" sau "sarcofage") A MARILOR ÎNMORMÂNTAŢI, SUB TROFEUL GEŢILOR ORĂŞTENI ÎN SARMIGIETUZA.

They retire by the Sriumi ford, where the sheep-ford is. They stay in the river's meadow, on a rise in Genukla, at the god's shrine. The prince's heart was placed in water near the lord's tower located, for ritual purposes, above the burial chambers of the great men, under the trophy of the Commonalty's Getae from Sarmigietuza.

Unele caractere au fost scrise unul deasupra celuilalt, sau imbricate între ele în dorinţa vădită de a economisi spaţiul (vezi rândul 13). Grupul de caractere complexe prin care se exprimă numele zeului în rândul 5, rămâne neînţeles.

Ultimul rând cu *"în Sarmigietuza"* ar putea să nu se lege direct cu ultima propoziţie dinaintea sa, ci să fie doar menţiunea privind locul unde trebuia păstrată placa, similar cu indicaţia finală de pe placa nr. 42.

Placa nr. 11

ΔVK E ⊬ERO ON MEΣIO ENEIO AIO 2|NOΣ⊬RI ΔABI AΓNVΛO ON ΣOΛE 3|TOΛE PVMYN ΣO PAΔ AVKO ΣENΔ 4|O NE ON⊬E PIΣO⊬E ΦON⊬ IO ΔIAΓ 5|P ΠA NOBAΛIΣA NOΣTIO ΔABI IA 6|ΣO ΔEO ΣON⊬ IO ⊬EROTA ΓORIO O 7|N ASOTO Σ IO ENPOΛAM ΦAΛO ΣO 8|⊬II OENO ⊬ENVKLO TPASO BAΣEΛ 9|EV ΔVPO E⊬EPIO ΔABV ⊬ETV Σ 10|OPOME⊬E MOΛV EIO MAIPE 11|BIPIO KAΠO ON ΣARMI⊬E 12|⊬VΣO.

Sub sfincşi: **Σ** şi **B**, poate şi **Δ** şi **Ω.**

DUC ŞI ŢĂRUŞAZĂ, ÎN MIJLOCUL INELULUI (cu sens posibil de *sanctuar rotund*) PE AI NOŞTRI MIEI (sau ÎNGERAŞI) ORĂŞTENI. ÎN TOLOSUL SOARELUI PARTIZANII ROMANILOR SE RAD. ACU, VĂZÂNDU-NE ÎNCĂ DEZBINAŢI (poate, *nehotărâţi*), O FAC PE ACEEA ORACOL, PE CEA MAI NOBILĂ DINTRE AI NOŞTRI ORĂŞTENI. ZISELE ZEULUI SUNT DE EA ROSTITE PE GURĂ. ÎN

They lead (carry) and stake in the center of the ring our commonalty lambs (or angels?). In the Sun's round temple the supporters of the Romans shave. Now, seeing us still undecided, they establish as the oracle the noblest of our commonalty's women. The god's words are spoken by her. That day, we make pledges with fair wives who have arrived in Genukla. The powerful Egerio, a Getae from the town, is invested as king. They surrender

ASTĂ ZI FACEM LEGĂMÂNT CU MÂNDRE SOŢII VENITE (posibil, *înzestrate*) LA GENUCLA. ESTE INVESTIT REGE PUTERNICUL EGERIU, GET AL ORAŞULUI. SUPUN (sau predau) VALUL LOR DE APĂRARE MARILOR ORĂŞTENI, CAPI ÎN SARMIGIETUZA.

their fortified earth wall to the great men, leaders of the Sarmigietuza Commonalty.

Interesantă este figura altarului cu copil (*înger?*) şi sfincşi, poate un obiect de cult specific geto-dac care a fost menţionat în text sub denumirea "**ΔΑΒΙ ΑΓΝΥΛΟ**" – sintagmă tradusă, ipotetic, prin *"miei orăşteni"* sau *"miei ai orăştiei"* –, cu toate că asemănarea **ΑΓΝΥΛΟ/** ANGELUS/ ÎNGER este evidentă şi ar putea să se impună.

Grupul alcătuit din chipul zeiţei păcii reprezentat deasupra chipului zeului ianiform al războiului şi cu o victorie înaripată cu o coroană florală în mână ilustrează, ca în alte cazuri, o pace sau o împăcare sau o alianţă intervenită între *"Sarmigietuza"* şi *Genucla*, sugerată în text.

Utilizarea în scriere a caracterului ⲏ, oarecum de tip preclasic sau arhaic, constituie o indicaţie că textul s-ar referi la o epocă mai veche, dinainte sau din prima perioadă de domnie a lui Boerebista.

Placa nr. 12

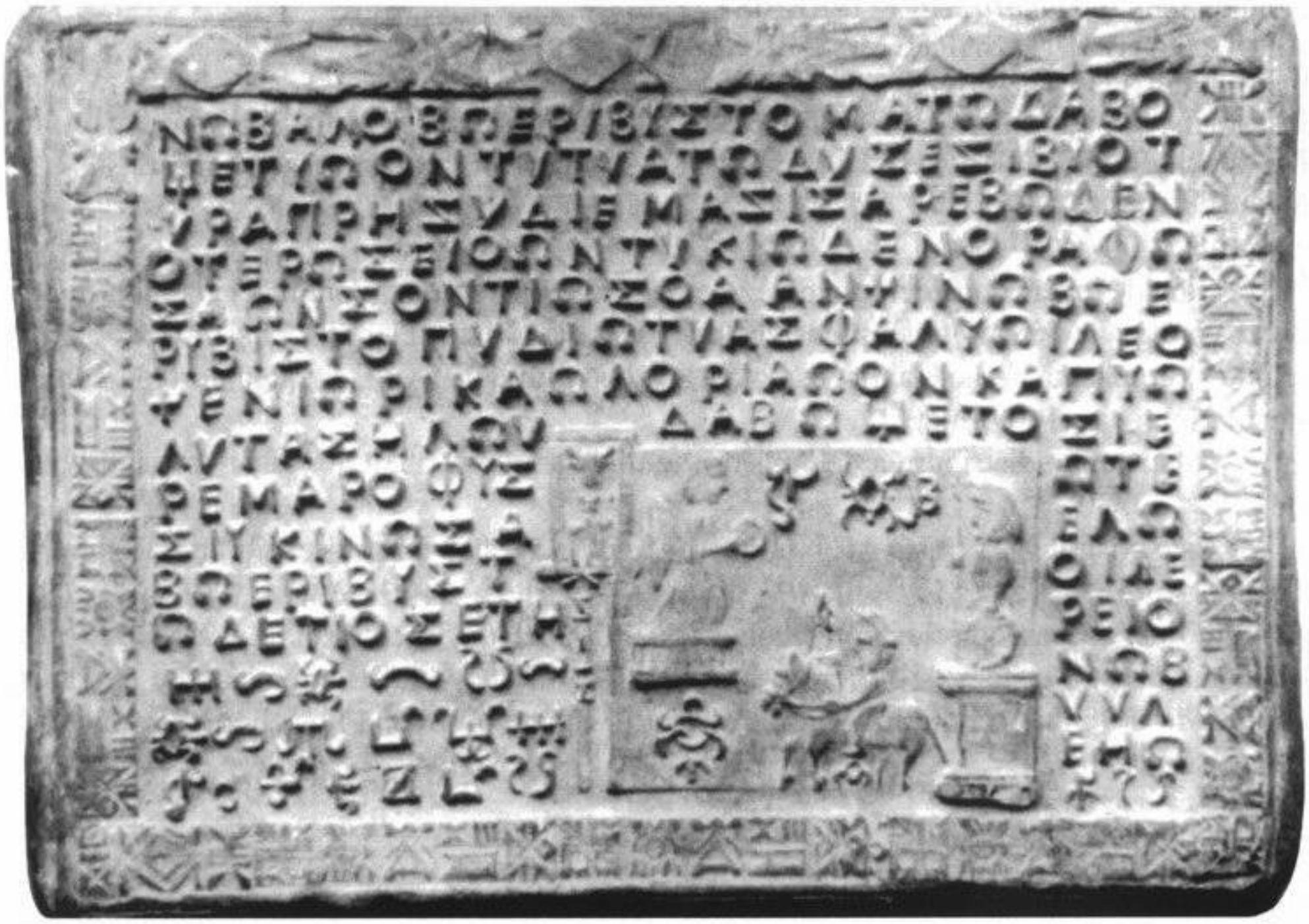

ΝΩΒΑΛΟ ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ ΜΑΤΩ ΔΑΒΟ 2|ΨΕΤΥΟ ΟΝΤVΤVΑΤΩ ΔV ΣΕΣΙ BVOT 3|VPA ΠΡΗΣV ΔΙΕ ΜΑ ΣΙ ΣΑ ΡΕΒΟ ΔΕΝ 4|Ο ΤΕΡΩ ΣΕΙΟ ΩΝΤV ΚΙΩ ΔΕ ΝΟΡΑ ΦΩ 5|ΣΑ ΩΝΣΟΝΤΙΩ ΣΟΑ ΑΝ⊬ΙΝΩ ΒΩΕ 6|ΡΥΒΙΣΤΟ ΠV ΔΙΩ ΤVΑΣ ΦΑΛΥΩ ΙΛΕΟ 7|⊬ΕΝΙΩ ΡΙΚΑΩ ΛΟ ΡΙΑΩ ΟΝ ΚΑΠΥΩ 8|ΛV ΤΑΣΗΛΩV ΔΑΒΩ ΨΕΤΟ ΣΙΕ 9|ΡΕΜΑΡΟ ΦΥ ΣΩ ΤΕ 10|ΣΙΥ ΚΙΝΩ ΣΑΕ ΛΩ 11|ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ ΙΛΕ 12|Ω ΔΕΤΙΟ ΣΕΤΗ ΡΕΙΟ 13dr|ΝΩΒ 14dr|V VΛ 15dr|ΕΗΩ

13st| 14st| 15st| 15dr|

NOBILUL BOEREBISTA, STĂPÂN AL GEŢILOR ORĂŞTENI, ÎNSOŢIT DE ŞAISPREZECE CARE ACOPERITE, CAPTURATE DE MAREA SA ZI, VISEAZĂ SĂ EXTINDĂ ŢARA SA ÎN SPRE CEA DE NORD ALBIE (probabil braţul de Nord al Deltei Istrului). ÎNSOŢIT A FOST, AICI UNDE BOEREBISTA PE ZEUL TUAS ÎL DOBOARĂ, (de) ACEIA AI LUI CIENIU. SE RETRAG LA RÂU, ÎN CAPĂTUL TASILOULUI, GEŢII ORĂŞTENI. AŞEZAT PE LOC RĂMÂNE FIUL SĂU TEZEU. CINE SARE (în sens probabil de *schimbă tabăra*) LA BOEREBISTA, ĂLUIA DATE SUNT ŞAPTE MĂSURI (textual, rânduri) DE ULEI NOU.
În caractere "preclasice": ÎMPUTERNICIREA la SARMIGIETUZA a lui CIENEU ca M(are) P(reot).

The noble Boerebista, lord of the Getae-Commonalty, escorted by sixteen covered wagons seized on his great day (day of victory?), dreams of extending his country towards the river's north bank. He was escorted, here where Boerebista the god Tuas down falls, by Cienio's men. The warriors of the Getae-Commonalty retire towards the river, at the head of Tasileo-Lake. Here, on this spot, remains his son, Thezeo. Whoever jumps to Boerebista's side, to him are given seven measures of fresh oil.

The figure's legend: Consecration in Sarmigietuza of Cienio as High Priest.

Sunt de luat în consideraţie ipotezele că "TUAS" ar fi echivalentul get al toponimului antic **Τύραζ** , numele coloniei milesiene de la vărsarea Nistrului, cf. [25], şi că **ΤΑΣΙΛΩV** ar putea reprezenta numele antic, băştinaş, al actualului lac Taşaul, situat la nord de Tomis, sau al râului care l-a format.

Referirea la distribuirea de "măsuri de ulei" are echivalent atestat în istoria Romei ([48 A1], p. 330).

Este posibil ca "...**ΚΙΟ ΔΕ ΝΟΡΑ ΦΟΣΑ**..." să fi fost o referire la braţul de Nord al deltei Istrului.

Folosirea caracterelor "preclasice" în ultimele rânduri ale textului dovedeşte că utilizarea acestui sistem de scriere s-a extins până în epoca lui Boerebista. De remarcat eroarea de ortografiere, în rândurile 14 şi 15 din stânga, în esenţă lipsa unui V în numele cetăţii de scaun.

Placa nr. 13

Placa nr. 13, incidenţa 1

ΥVΒΕΡΩ ΑΕΔΗ ΑΕ ⊬ Υ Ψ ΕΟ ΛVΕ ΒΩΕΡΩΒΥΣΕΤΟ 2|ΜΑΡΩ ΦΕΡΕΩΑ ΑΡΜΩΣ ΕΥ ⊬ ΕΝΕΩ ΣΩΕΑ Ω 3|Ν ΛΩΣΥ ΦΟΧΕ ΣΩ ΠΟΕ ΠΩΕΣΤΙ ΕΩ Α ⊬ Ε VΝΔΙ 4|V ΛΩ ΚΑΣΕ ΤΟ ΕΡΩ ΔΕ Ψ Υ ΧΕ Ο ΜΕΛΕ Ε ΔΙ 5|Ω Σ ΑΒΩΛΥ ΕΩΑ ΣΕΝΔΗ ΧΥ ΣΩΠΟ 6|ΡΥ ΠΩΕΟ ΕΔΙΩ ΑΝΕ ΤΟΤΗΩ 7|ΟΑΥ ΕΩ ΩΝ ΡΟΠΩΥ ΕΡΟ ΩΝΑ 8|ΡΜΩ ΣΕΩ ΕΛVΕ VΔV ΑΣΣΥΩ 9|ΣΩ ΒΑΗΟ ΜΑΤΕΟ ΣΩ ΩΝ Σ 10|ΑΤ ΡΙΩ ΩΝ ΑΡΕΥ ΚΩ Ε 11|ΡVΜΩΕ ΣΩ ΠΕΤΡΕΩ ΑΠΩ 12|ΣΕΜΕΝΥΡΩ ΣΥΕΤΙ Ν 13|VΕ ΓΡΑΜΑ ΤVΗΩ Α 14|ΝΩ Ε ΔΙ ⊬ Υ ΠΩΕ Ε ⊬ Υ 15|Ω ΑΛΩ ΕΣΩ ΔΕ 16|ΝΩΕ ΜΑΧΕΔΩ 17|ΝΙΕΩ

Scris în jurul figurii călăreţului din dreapta, jos: 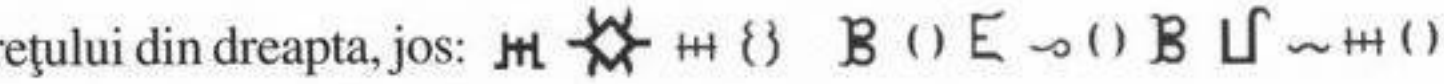

AJUTOARE IUBITOARE ASCUT, LA REŞEDINŢA LUI BOEREBISTA, MARILE ARME FERECATE CU FIER ALE LUI. CIENEU STĂ PESTE LIMBILE FOCULUI SĂ PUNĂ, PESTE ĂI DE ACI CARE (textual: unde), LA CASE (probabil în sens de "cu casele"), TOŢI ERAU DE PE JIU, CE A AMESTECAT, ŞI ZEUL ZA (*ZEUS?*) AL SOMNULUI (textual: al *BOLII*) ĂLORA, PE LOC, LE TRIMETE SOMNUL. APOI AJUTĂ SĂ

At Boerebista's residence, loving assistants sharpen his iron-strengthened great weapons. Cienio stands over the fire's flames to spread, on all those whose homes were in the Jiu valley, what he had mixed, and instantly the god of sleep sent slumber upon them. Then he helps to fence in corral his sheep which were in the steep ravine. He arms those chosen by him. He waters his sacrificial creatures. He takes charge of his

ÎNŢARCE (textual, să strângă în cerc), TOATE OILE LUI (care) ÎN MAREA RÂPĂ ERAU. ÎNARMEAZĂ PE AI SĂI ALEŞI. UDĂ (poate *adapă*), JERTFA SA. PREIA GRIJA (administrarea) STĂPÂNIRII SALE, UN RÂU DE SATE ÎN ŞIRAG CARE E VÂRÂT SUB APA PIETRELOR. SEAMĂNĂ ŞAPTE NOI TUIA PENTRU SCOARŢĂ, ÎN CERC (posibil în sens de *în sanctuarul rotund*), ŞI ZECE CHIUPURI DE STEJAR, (din) ĂLA (de) ESTE RĂSPÂNDIT ÎN MACEDONIA. MARELE PREOT CIENEU STĂPÂNITORUL BOEREBISTA

possessions, a string of villages in a row wedged along the stony stream. He plants seven new thuia-tree, for their bark, in a circle, and ten big pots of oak of the kind prevalent in Macedonia.

Linked to the standing figures: High Priest Cienio, Lord Boerebista.

De remarcat greşeala de ortografiere – lipsa unui O – din cuvântul KOT(O)POL (rândul 12).

Placa a fost fotografiată sub două incidenţe şi iluminări diferite, cu scopul de a pune mai clar în evidenţă detaliile. Sunt redate alăturat ambele fotografii.

Placa nr. 13, incidenţa 2

Textul pare să se refere la zilele de început ale domniei lui Boerebista, îndeosebi la relaţiile lui cu *Cieneu* (Deceneu). Din text pare să rezulte că "Cieneu", mare preot fiind, colaborează la dotarea şi amenajarea domeniului stăpânit de Boerebista, dar nu este clar unde se afla situat acesta.

Interesantă este menţiunea privind plantarea de "tuia pentru scoarţă", probabil în vederea fabricării de tămâie, şi semănarea/plantarea extensivă sau *"în chiupuri"* a stejarului, în locuri în care probabil că domnea şi atunci fagul.

Merită să fie relevată menţiunea din text privind amestecul aruncat peste foc şi efectele acestei acţiuni. Herodot menţionează, în *Istorii*, IV, 75, un obicei similar practicat de sciţi, cu altă intenţie însă.

Deosebit de interesantă este menţiunea **ΔΙΟ Σ ΑΒΟΛΥ**, care diferă ca formă de toate celelalte referiri la **ΔΙΕΟ** sau **ΔΙΟ Σ ΑΒΕΛΟ**. Din context pare să rezulte că nu este o eroare de redactare, ci se referă la un alt personaj mitologic. Asta ar justifica ipoteza că **Σ Α ΒΕΛΟ** şi **Σ Α ΒΟΛΥ** ar reprezenta două personaje mitologice diferite, unul pe *Zeul Războiului*, celălalt pe *Zeul Somnului*. În această ipoteză, **Σ Α** ar reprezenta echivalentul geto-dac al lui *Zeus*, iar **ΒΕΛΟ** şi **ΒΟΛΥ** ar fi doar substantive comune, cu semnificaţia de "război", analog lingvistic al lat. ***bellum***, şi "somn", având un analog lexical în rom. ***boală***, ***a boli***. Ultimul este considerat, în mod curent, ca verb de origine slavă, fără însă a se putea exclude plauzibilitatea unei origini autohtone pe fond indoeuropean.

Placa nr. 14

ΤΥΟΡΝΑΘΟ ΔΥ Ο ΟΡΟΕΛΙΝ ΔΑ ΣΟΒ Α 2|ΚΥΡΕΝ ΒΥΣΥΚΑ ΑΥΟ ✳ ΕΟΥ 3|ΠΟΡΤΟ ΔΕΨΥΟ ΠΑΤΕΛΑ ΠΑ 4|ΝΤΕ ΔΑΤΟ ΣΟΝΤΑ ΔΑΠΥΨΥ 5|ΜΑΘΟ ΔΑΒΥ ▯ ▯ΠΑ ΔΑΒΥΕ

ÎNAPOIAT DE LA O ASCULTARE DE TRIBUT (PLÂNGERI?) Á SLUJITORILOR SANCTUARULUI, MARELE ACELA (în sens presupus de *om însemnat*) POARTĂ LUI DIEGI JALBA (sau solia). ÎNSEMNELE DE PROTECŢIE (sau de înstărire) SUNT DATE DE DAPIEGI STĂPÂNITORULUI ORAŞULUI *Iiuopa* (?) AL (din) ORĂŞTIE(I).

Having returned from listening to the sanctuary servants' grievances, the great one conveys the complaint to Diegi. Dapiegi gives safety-guarantees to the ruler of the town *Iiuopa* which belongs to the Commonalty.

Remarcabilă este imaginea sanctuarului înfăţişând trei temple sau altare. Pe cel din stânga stă un personaj care poartă pe cap un vas mare de cult, din care se ridică flăcări sau fum. Este o figurare extrem de interesantă deoarece personajul, preot sau preoteasă, este reprezentat într-o atitudine izbitor de asemănătoare cu cea a unor figurine sau incizări aflate pe vase antropomorfe din perioada eneolitică atât din lumea mediteraneană cât şi din ţinuturile noastre. Dintre acestea din urmă este foarte cunoscut vasul descoperit în anul 1963 la Gumelniţa [42], [43], ilustrat mai jos, din faţă, în figura 14 a. De observat la figură împunsăturile în lut nu numai la urechi, dar şi sub gură, împunsături ce ar putea indica intenţia artizanului de a implanta fire care să sugereze o barbă – indiciu care pledează în favoarea reprezentării unui personaj masculin, preot sau ofertant votiv. Dat fiind că vasul reprodus aici, văzut din faţă, revelează, dacă este privit din profil, un chip ianiform, *eventual masculin-feminin*, este posibil ca şi pe placă reprezentarea să fi vrut să evoce o zeitate ianiformă, poate chiar aceea a zeului războiului, *"Zabelo"*, întâlnit frecvent atât în iconografie cât şi în textele de pe plăci.

Fig. 14 a. Vas eneolitic [42]

Altarul central, mai înalt şi purtând o figură din profil care aminteşte clar lupoaica etruscă – căreia romanii i-au adăugat apoi perechea "gemenilor întemeietori" – este demn de a fi luat în seamă deoarece sugerează probabila înrudire a unui cult autohton al lupului cu cel similar, de origine latino-romană sau preromană (cf. M. Eliade [45], cap. I).

Imaginea templului, vizibilă în partea dreaptă a sanctuarului, devine elocventă dacă este comparată cu cea reprezentată pe piesa nr. 133. Se clarifică astfel semnificaţia siluetei încadrate între coloanele de la intrarea în templu – foarte probabil o figură de preot/ preoteasă sau zeitate cu veşmântul amplu la umeri, strâns pe glezne, sprijinit în două toiage. Frontispiciul templului diferă însă în cele două reprezentări, ceea ce ar putea sugera faptul că acelaşi cult s-ar fi oficiat, în mod specific, în localităţi diferite.

Din punct de vedere lingvistic, remarcabilă este perechea **ΔABV / ΔABYE**, din rândul 5, care ar putea fi interpretată ca o particularizare gramaticală a cazurilor *"a oraşului"* şi *"din orăştie"*.

Pe verticalele laterale ale plăcii şi în cele două cartuşe din interiorul figurii se văd texte scrise cu caractere diferite sau în sisteme de scriere arhaice, incomprehensibile în actuala fază de studiu.

Placa nr. 15

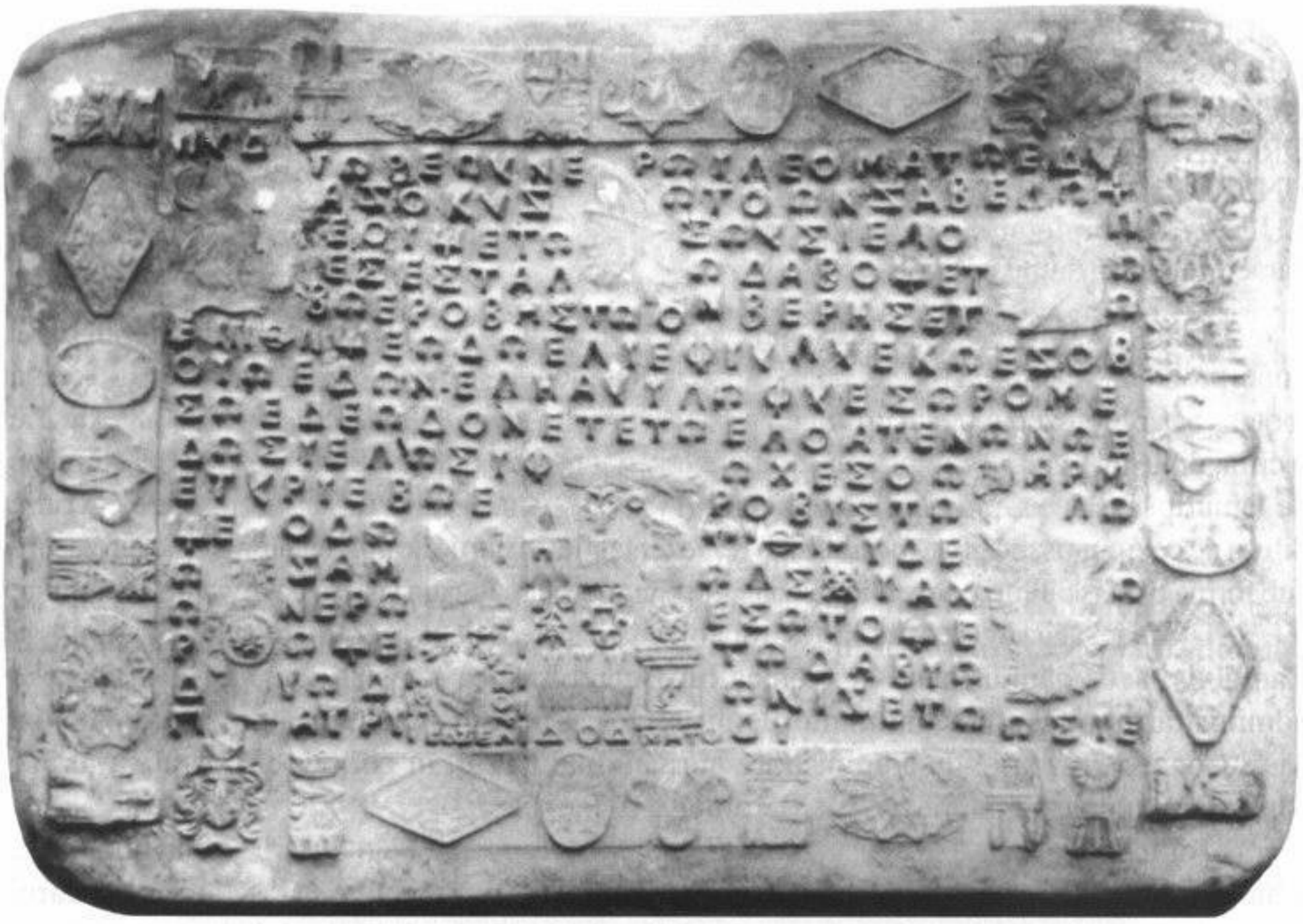

ΠVΔ ΤΟΡΕΩ VΝΕΡΩ ΥVΛΕΟ ΜΑΤΩ Ε ΔV 2|Α Σ Ο ΚV Σ ΩΤΟ ΩΝ Σ ΑΒΕΛΩΥ Ψ 3|ΕΟΥ Ψ ΕΤΩ ΣΩ VΣΙΕ ΛΟ Π 4|ΕΣΕ ΣΤΑ ΛΩ ΔΑΒΟ Ψ ΕΤΩ 5|ΒΩΕΡΟΒΗΣΤΩ ΟΝ ΒΕΡΗ ΣΕΤΩ 6|ΕΝΙΟΝ Ψ ΕΩ ΔΩ ΕΛΥΕ ΦΥV ΛVΕ ΚΩ Ε Σ ΟΒ 7|ΟΥΩ Ε ΔΩΝΕ ΛΗΑV ΥΛΩ ΦVΕ ΣΩΡΟΜΕ 8|ΣΟ Ε ΔΕΩ ΔΟΝΕΤ Ε ΤΟ ΕΛΟ ΑΤΕΝΩ ΝΩΕ 9|ΔΩ ΣΥΕ ΛΩΣΥ ΦΩΧΕ ΣΟ ΩΝΑΡΜ 10|Ε TVΡΥΕ ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ ΛΩ 11|Ψ ΕΟ ΔΩ ||| Ø |- ΥΔΕ 12|Ω Σ ΑΜΩΛΣΧΥ ΑΧΩ ΩΝ ΕΡΩ ΕΣΩ ΤΟ Ψ Ε 13|ΡΩ Ψ ΕΤΩ ΔΑΒΥΩ 14|ΔΥ Ω ΔΩ ΝΙΣΕΤΩ ΩΣΥΕ 15|ΠΑΤΡΥ ΔΥ

(Prin) POD CU TURNURI (se) UNIRĂ CU IULEO, (care) STĂPÂN E AL MĂGARILOR CU ŢINTE ("caiele"), ÎN MARELE RĂZBOI AL GEŢILOR DE PE MARELE JIU. SUB UŞĂ, LA CONTROL (poate în sens de "cântărire"), STĂ, LA GEŢII

In the great war of the on the big Jiu-River livin Getae, they join Iuleo, the master of the shoed donkeys, by a towered bridge. Boerebista, in charge of the Getae-Commonalty, stays at the gate. He places in boats everyone from the lands of his son – who is a

ORĂŞENI, BOEREBISTA. ÎN BĂRCI AŞEAZĂ PE ORICINE DIN CÂMPIA AL ĂLUI FIU AL LUI CARE E ZĂLOG LA VEDERE (textual, "sub privire" sau "în ochi"), ŞI ÎI DĂ PRIZONIERI (textual, luaţi) LUI IULIU. A FOST SUPUS ŞI ZEUL DONET ŞI TOATE DE EL ŢINÂND TURME, DE SUIE LIMBILE FOCURILOR (să cheme) LA ARME, ŞI CĂLĂTOREŞTE (sau "pledează") BOEREBISTA LA REGELE ||| O |- . JUDECĂTORII MARELUI ZAMOLXIS ACOLO ÎN CINSTIRE SUNT, CA SĂ ORGANIZEZE O ORĂŞTIE GETĂ DE A UNEI DE A NISETULUI GURI, PATRIE A LUI ..... (completarea trebuie căutată în caracterele distribuite în figura centrală.

hostage under watches – and turns them over, as captives, to Iuleo. Also subdued were the god Donet and all his flocks so that the fire's flames rise as calls to arms and Boerebista journeys towards King ?..?. There the judges of the Great Zamolxis are in homage in order to organize a Getae-Commonalty on one of the Niseto's mouths, homeland of ...(?).

Textul, destul de obscur, ridică probleme delicate de traducere/tălmăcire. În primul rând, pune problema interpretării caracterului Ø, nemaiîntâlnit în alt text. Se poate lua în seamă ipoteza că ar reprezenta fie un diftong, loal sau luol, echivalentul lui {} , des întâlnit în texte, fie o cifră, dintr-un sistem de numerotare, ambele variante fiind compatibile cu contextul. Rămâne de lămurit sensul însemnării din rândul 11, (||| O |-) materializată într-un sistem de scriere diferit de cele cunoscute. Este posibil să fi reprezentat fie un nume de conducător, nume înregistrat sub forma unei iscălituri convenţionalizate, fie o numerotare într-un sistem de divizare a ţinutului.

Ultima frază sugerează foarte probabil că un sistem de precepte sau de legi, stabilit de Zamolxis, ar fi dăinuit până în vremea lui Boerebista, ca legislaţie ce ar fi stat la baza administrării populaţiilor din ţinuturile nistrene sau transnistrene de către un corp de juzi sau judeci. O instituţie de administrare atestată mai târziu, în perioda prestatală a ţărilor române, şi cunoscută în trecut şi în Sardinia [101].

Tot în ultima frază descoperim şi un indiciu care ar sugera dăinuirea, din antichitate, a hidronimului Nistru, la vărsarea căruia ar fi fost situat domeniul unui conducător al cărui nume, deşi nu este specificat în text, pare să fie înregistrat, neinteligibil azi, în jurul portretului de sub figura de sfinx din cartuşul central.

Placa nr. 16

ΔΑ ⊬ ΕΒΑΛΟ ΟΝ ΑΝ ⊬ ΕΑ ΔV 2|ΑΡΜΟΣΑ ΔΑΚΟ ⊬ Ε Ο Α ΔΕΣ 3|Ο ΣΟΝΤΑ ΔΟΜΥ ⊬ ΙΟΙΛΑ 4|ΔV ΠΟΡΙΡΕ ΣΟ ΣΑΡΜΙ Ψ 5|ΕΤΑVΣΑ Α ⊬ ΙΝΟ ΙΛ Α ΔVΠ 6|VΣ ΕΡΕ ΣΤΟΠΕ· 7|ΣΤΕ ΑΡΜΟΣ 8|Α PVMVNOΣ

DECEBAL, ÎN SLUJIREA ("grija") ARMATEI DACE CE O A (con)DUS-O, ESTE AŞEZAT SĂ PUTREZEASCĂ SUB SARMIGIETUZA, ACI UNDE EL A DEPUS SUFLET SĂ STĂVILEASCĂ ARMATA PRO-ROMANILOR (sau *"a celor daţi cu romanii"*).

Decebal, by assistance of the Dacian army which he led, is laid to rot under Sarmigietuza, here where he laid down his life to hold back the army of the Romans' allies.

În partea de jos a plăcii, într-un cartuş, se află înscris prin incizare un text greu de descifrat pe fotografie. Textul a putut însă fi transliterat după preluarea amprentei lui cu plastilină, atunci când autorului i-a fost îngăduit să studieze placa aflată în 1987 la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan".

Fotografia 16 a redă aspectul amprentei textului incizat.

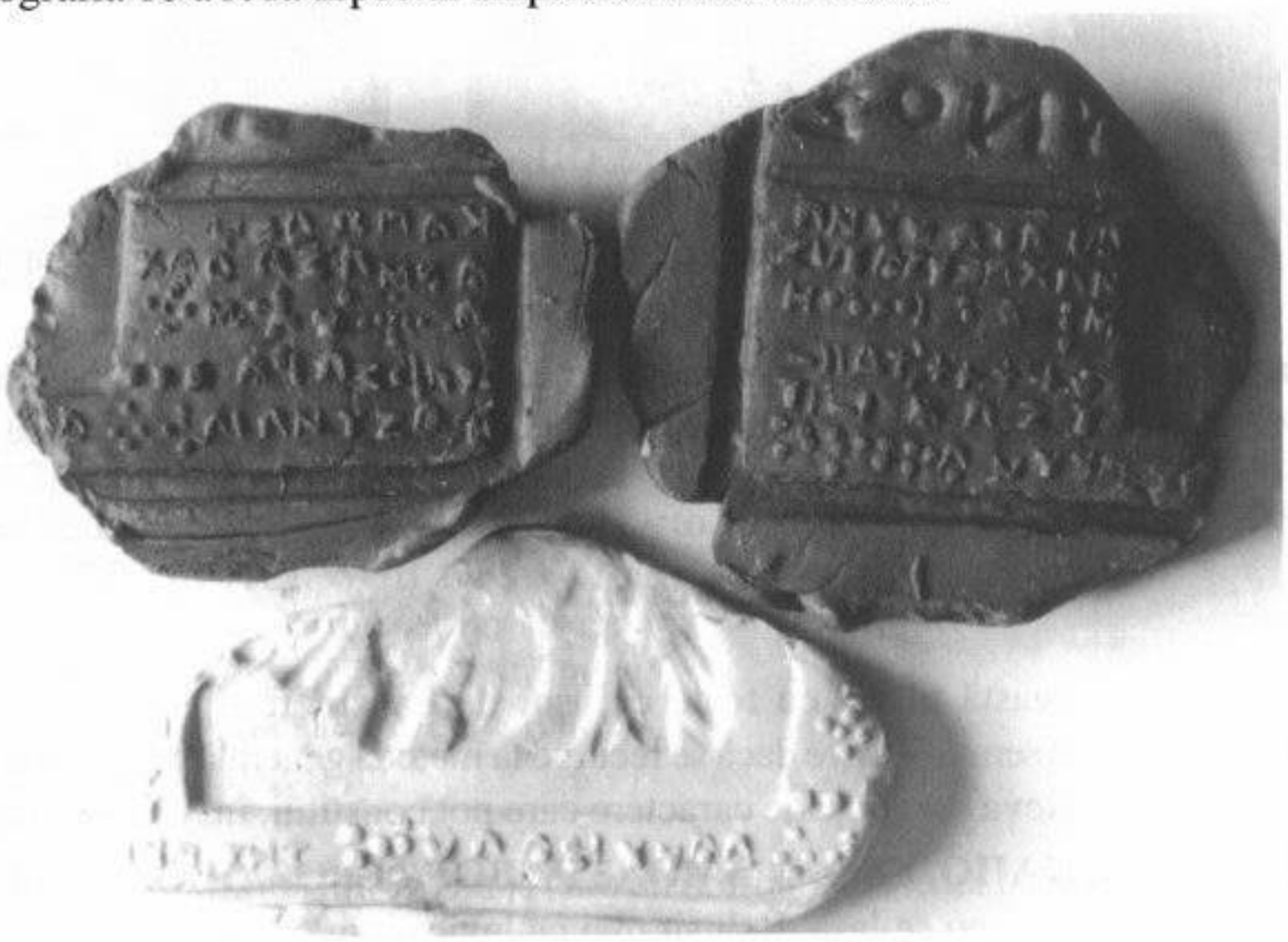

Fig. 16 a. Mulaj al textului incizat

Transliterarea propusă este:

ΚΑΠΩ ΔΕΨ **ΔVΩTΩ ⊬ YNΩ**
APMΩΣΑΔΑΧ **NΩXΠΕYZATVZ**
Ω...=.. ⊬ ...M... Π++++τΔ| |-
ΓΩΡΣΩΡΑ... **T ≤ ΩXIΞIT**
ΩA ≤ YNΩIΩ... .ΔA ⊬ YBAΛV:.:THΞΠY ⊬ VA.::

Transliterarea este incertă iar sensul textului de nepătruns.

În figura 16 b, sunt redate mulajele urmelor lăsate pe placă de elementele cu care aceasta a fost fixată pe un suport, urme evidente de cuie-colţar de o formă particulară.

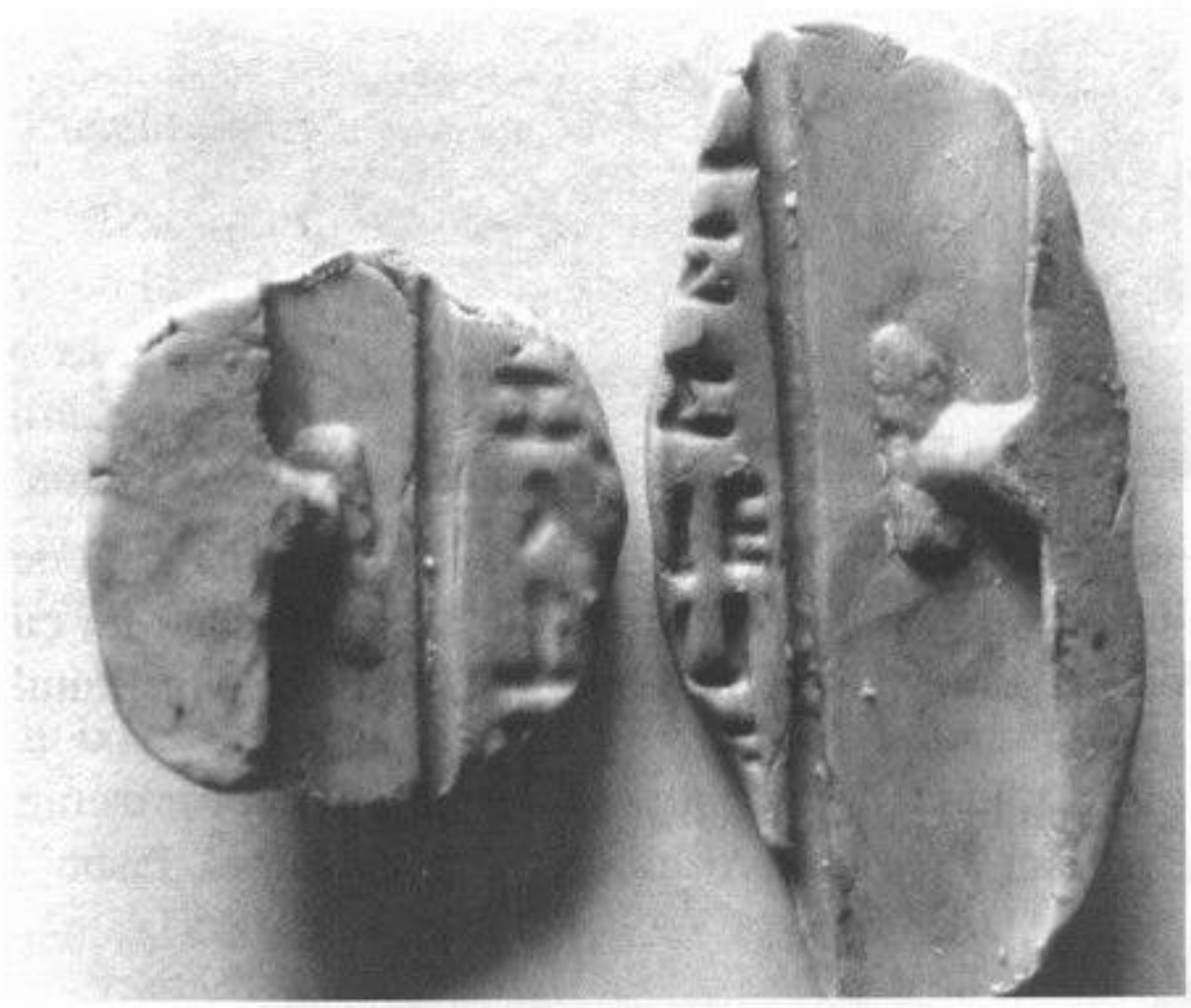

Fig. 16 b.
Amprenta cuielor-colţar (mulaj)

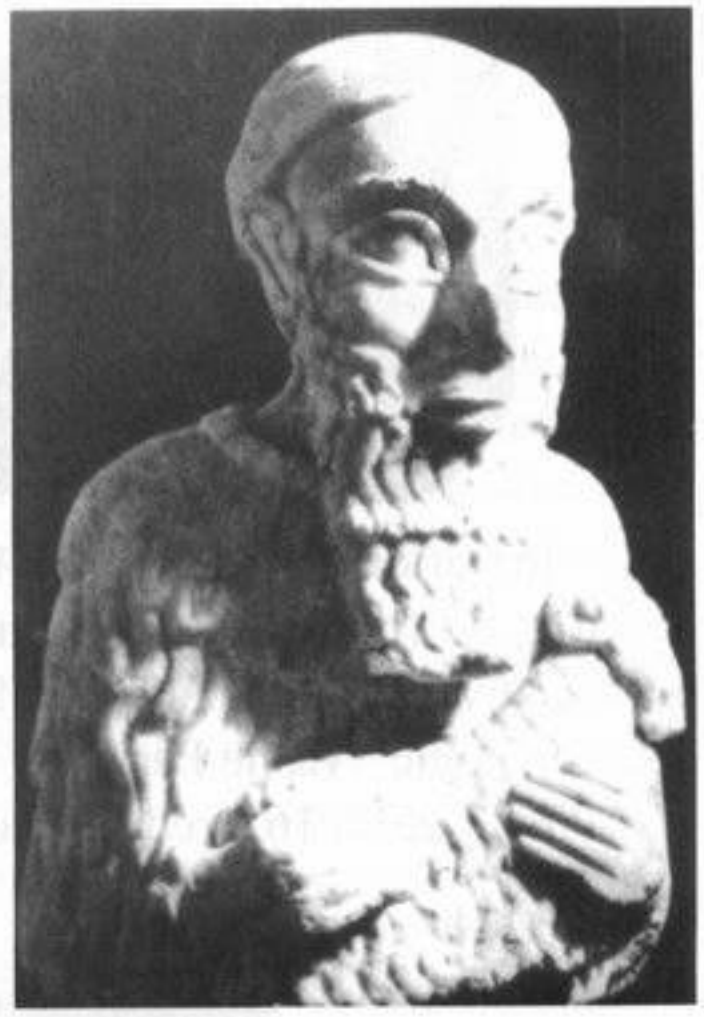

Fig. 16 c.
Ofertant asirian (apud [67])

Imaginea din cartuşul central, aparent a unui ofertant cu un miel, ilustrează, foarte probabil, un rit funerar străvechi. O figurare foarte asemănătoare se găseşte pe vestigiile străvechii culturi asiriene (cf. fig. 16 c).

Placa nr. 17

Textul de pe această placă, cu toate că uşor de transliterat, prezintă dificultăţi la fragmentarea în cuvinte semnificative dacă se recurge la metoda generală adoptată în prezentul studiu. Excepţie fac câteva secvenţe de caractere care pot constitui, în mod evident, cuvinte cunoscute, cum sunt: **ΚΑΠΟ, ΣΕΟ, ≤ AMOΛΞIV, BOI ⊬ EPO, ΔIEO, ΔA ⊬ EO**. Textul însă – în ansamblul său – nu se lasă desluşit nici ca lexic şi, în consecinţă, nici ca sens. În

stadiul actual al studiului, nu se poate preciza dacă textul prezintă doar dificultăţi de tălmăcire, sau dacă el este scris în alt grai decât cel folosit în textele descifrate până acum.

Placa nr. 18

ΦΑΞΟ Σ ΕΣΑ ΜΑΡΙΚ 2|Ο ΚΟ ΚΟΜΠΟ ΣΟ ΦΙ 3|ΙΕΣΕ ΠΟ Α 4|Σ ΙΣΟ ΟΝΤ 5|ΙΟΤΕΑ ΣΟ 6|ΚΡΟΣ ΤΕΡΕ 7|ΔΟΤΟ ΦΙΛ 8|Ο ΜΥΟ ΣΑΤ 9|Ο ΚΑΠ ΔΙ Ο Ψ Ι ΣΟ ΔΑ 10|ΒΙΚΟ ΦΥΟΣΚΟ .....

ÎNTREGESC ZESTREA MARICĂI CU CÂMPUL (care) SĂ FIE IEŞIRE PE AŞEZAREA ÎNSOŢIND PĂMÂNTUL SOCRULUI, DAT FIULUI MEU ÎN AL SATULUI CAP DE ACI, SUB ORĂŞTIOARA LUI FUSCUS. Urmează un şir de caractere total anomale, arhaice sau străine, cu sens nedesluşit. Ar putea reprezenta, foarte probabil, iscălitura donatorului.

I complete Mariko's dowry with the field which is to be the exit from the dwelling associated with the land the father-in-law gives to my son, here at the village's end, under Fuscus' small commonalty.

Figura centrală arată un templu la care un ofertant aduce un purcel, probabil ca ofrandă sau drept taxă de transcriere a actului de donaţie sugerat în text.

În partea stângă a templului se distinge aceeaşi stranie siluetă de personaj sacerdotal figurat şi pe piesele 14 şi 133.

Identificarea ofrandei ca *porc* situează scena în lumea geto-dacă sau tracă, dovadă în acest sens fiind afirmaţiile lui Aristotel că *"...tracii îngraşă porcii..."*, (*Istoria animalelor*, VIII, 6), asociate cu aceea a lui Herodot după care *"...nu se jertfesc niciodată porci la sciţi..."* (*Istorii*, IV, 63).

Tulburătoare este identificarea în text a secvenţei **MAPIKO**. Interpretată ca nume propriu, aceasta sugerează o stabilitate a tradiţiilor onomastice care se situează la limita credibilului, fără însă a putea fi exclusă din principiu. Nume biblice sau istorice au supravieţuit peste milenii.

Tot surprinzătoare este şi identificarea în text a secvenţei **ΣATO**, căreia i s-a atribuit, ipotetic, sensul de ***"sat"***. O ipoteză care diferă fundamental de părerea larg admisă de către filologi, care derivă termenul *sat* din latinul *fossatum*. Totuşi, prima variantă nu poate fi exclusă în mod aprioric, deoarece originea indo-europeană comună a geto-dacilor şi a latinilor este o certitudine ştiinţifică.

Placa nr. 19

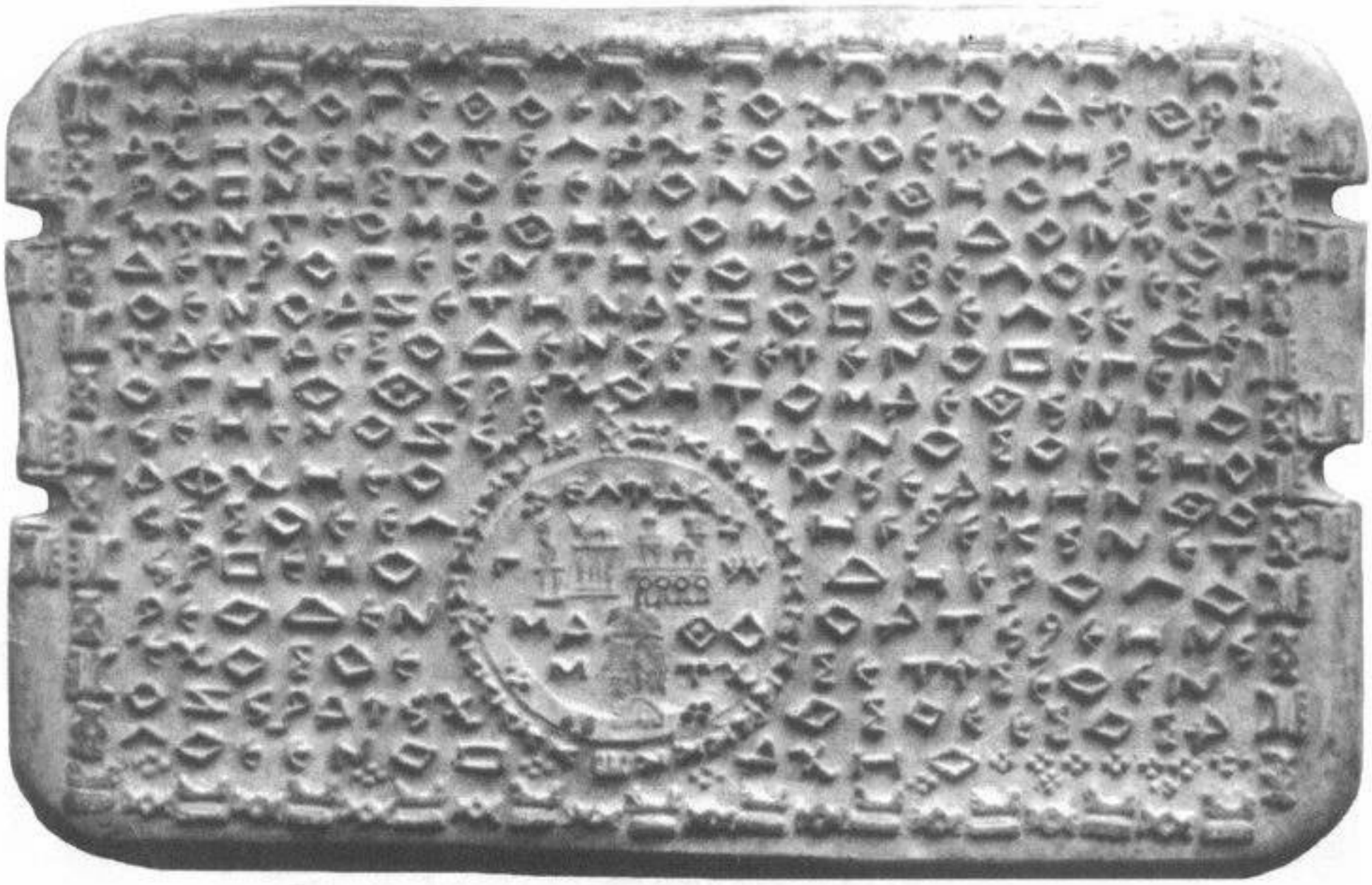

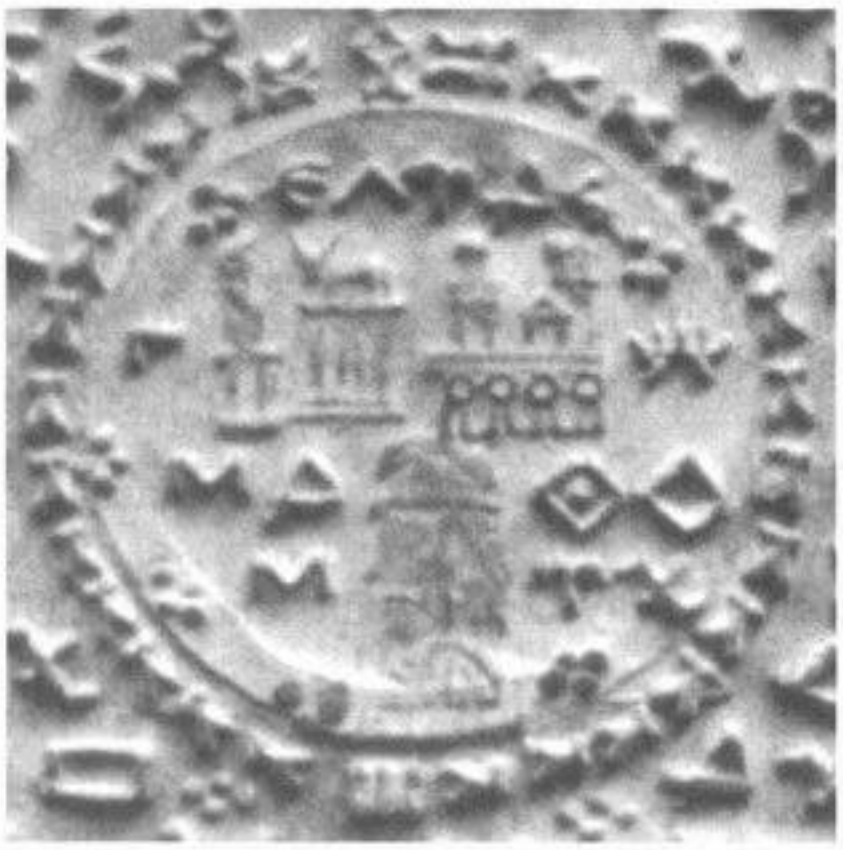

Placa nr. 19, detaliu

Textul de pe placa nr. 19, scris cu caractere în majoritate anomale, prezintă dificultăţi de transliterare şi, cu atât mai mult, de decriptare.

Faptul că pe placă se află doar o singură pecete sugerează că textul intenţiona să consfinţească fie un fapt de cronică, fie de legiferare în cadrul unui trib sau a unei formaţiuni statale unitare. În pecete se distinge clar un text scris cu caractere anomale, care, dacă e transcris în caractere clasice echivalente, ar avea forma **ELYA MATO MYST**. Acestui text i se poate atribui, într-o primă interpretare, semnificaţia ipotetică: "EL ÎNSUŞI, STĂPÂNITORUL MIUST".

Placa nr. 20

ΒΟΥΡΕΒΥΣΕΤΟ ΔΙ ΟΧΥΟ ΥΣΙΑ ΒΑ 2|ΣΤΑΡΝΟ ΠΑ Σ Υ ⊬ ΕΟ ΣΟΤΙΑ ΣΕ Ψ ΙΣ 3|ΘΑ ΔΥ Ο ΣΟΤΡΑ ΡΥΟΜΥ ΟΝ ΥΣΟ ΔΙΟ 4|⊬ ΕΤΑ ⊬ ΙΡΑ ΒΙΣΙΚΑ ΣΟ ΡΟΓΙΑΟ

BOEREBISTA DIN OCHI UŞA BASTARNILOR PĂZEŞTE ÎN TIMP CE SOŢIA SA, GĂTITĂ DE ("cu") O NĂFRAMĂ ÎN FOLOSIRE LA ROMA, ZEULUI CIETA, ÎNGRĂDIT ÎN ALTAR, SE ROAGĂ.

Boerebista keeps his eyes on the Bastarnae's door while his wife, dressed in a shawl in use in Rome, prays to the god Cieta, enclosed in a shrine.

Figurat în centrul cartuşului, foarte probabil, este chipul soţiei lui Boerebista. De remarcat aşezarea părului şi năframa.

În spatele acestui chip, în stânga imaginii, se află culcat pe un altar un animal cu coadă lungă, prelungită printr-un ornament în formă de ciucure mare. Judecând după poziţia picioarelor din faţă şi după forma urechilor ar putea fi o felină mare sau, mai puţin probabil, un viţel. De remarcat asemănarea izbitoare cu animalul figurat pe vasul ceramic din sec. 17 î.e.n., găsit la Arkhanes, în Creta, vas reprezentând un mic templu sau altar votiv destinat unui cult sau unor mistere strict feminine (fig 20 a, reprodusă după [94]).

Fig. 20 a. Urnă votivă din sec. 17 î.e.n., găsită în Creta, la Arkhanes (apud [94]).

În partea din dreapta jos a cartuşului central este reprezentat un animal cu bot scurt şi urechi rotunde sau lăsate pe spate. Poziţia picioarelor ar indica o felină mare. Ea pare închisă într-o îngrăditură sau într-un spaţiu izolat prin gratii. Nu este de respins nici ipoteza prin care s-ar presupune că măcar unul din cele două animale figurate în cartuş ar fi reprezentarea unei feline mari, leu sau panteră, deoarece Plutarh atestă prezenţa acestor animale la curtea unor căpetenii din lumea geto-dacă [85. A]. Mai exact, ar putea fi un/o ***cita***, rasă de feline africane, eventual suport exotic al unui cult al fecundităţii rezervat strict femeilor. Cuvântului ⊬ ETA din text i s-a atribuit sensul menţionat mai sus prin analogie cu hindicul ***cità***, din sanscritul ***citrakàia*** cu semnificaţia de "tigru" (cf. [106], articolul *cheetah*). Semnele grafice diseminate în spaţiile dintre figuri, precum şi cele aliniate între cartuşul cu figuri şi chenar au un caracter vădit arhaic, unele chiar cu aparenţă accentuat figurativă. Sensul lor rămâne, pentru moment, neclar.

Placa nr. 21

(1). ΣΘΡΑΤΟΥ ΛΟ ΜΩΛΥΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT LA VALUL DE APĂRARE A ORĂŞTIEI.

Big paved road to the defensive earth-wall of the Commonalty.

(2). ΣΘΡΑΤΟΥ ΛΟ Σ ΙΔΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT LA ZIDUL ORĂŞTIEI.

Big paved road to the Commonalty's wall.

(3). ΣΘΡΑΤΟΥ ΣΑΡ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT (spre) APA ORĂŞTIEI. ***ΣΤΡΑΤΟΥ*** este scris vertical şi cu unele litere inversate.

Big paved road to the Commonalty's Creek.

(4). ΣΘΡΑΤΟΥ ΗΧΨΟΕ ΛΟ ΣΑΡ ΨΕΤΟx˙

MARELE DRUM PAVAT TĂIAT (poate, *în trepte*) LA APA GEŢILOR (Sargeţia).

Big paved road, cut in steps, to the Getae's Creek.

(5). ΣΘΡΑΤΟΥ ΗΧΨΟΕ ΛΟ ΚΩΠΩΝΟ +++

MARELE DRUM PAVAT TĂIAT LA (către) CĂPÂLNA.

Big paved road, cut in steps, towards Kopono.

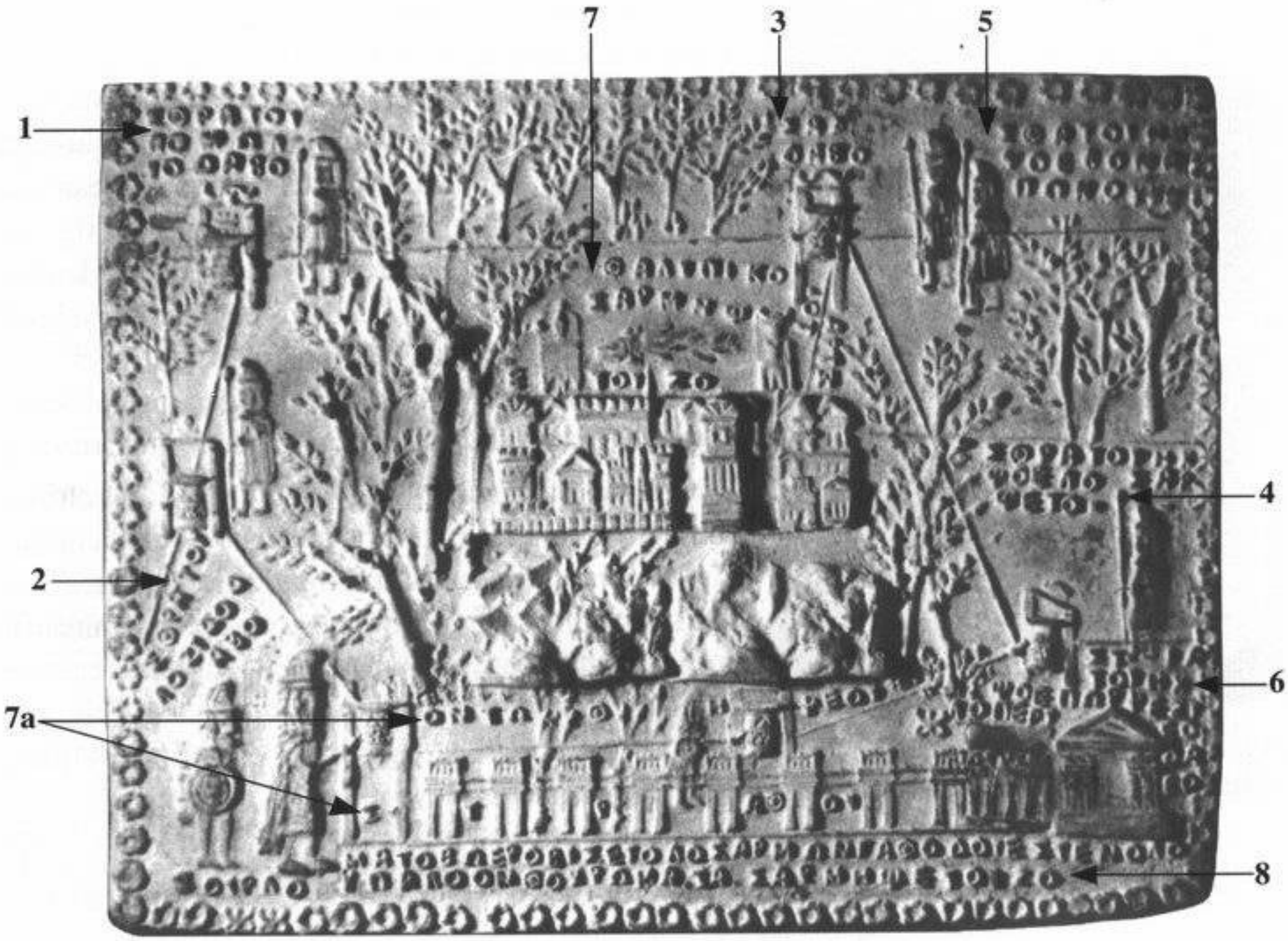

Placa nr. 21, incidenţa a

(6). ΣΘΡΑΤΟΥ ΗΧΨΟΕ ΠΩΡ⊬ΕΣΥ ΛΟ ΠΕΡΥΕΟ ΔΑΒΟ

MARELE DRUM PAVAT TĂIAT (poate, *în trepte*), DUCÂND LA SANCTUARUL ORĂŞTIEI.

Big paved road, cut in steps, towards the Commonalty's sanctuary.

(7). ΘΑΛΥΠΙΚΟ ΣΑΡΜΗΨΤΟΥΖΟ (7a) ΟΝ ΤΩΘΗ ⊬Ε ΟΥ ΣΤΡΑΘΟΥ

VÂRFUL ÎNALT AL SARMI(se)GETUZEI ÎN TOATE CE LE ARE MARI DRUMURI PAVATE.

The high summit of Sarmigetuza with all its big paved roads.

(8). ΜΑΤΟ ΒΩΕΡΟΒΙΣΕΤΟ ΛΟ ΣΑΡ-ΜΩΝ-ΓΑΘΟ ΔΟ ΥΕΣΤΕ ΝΟΠΟ ΣΟΙΡΛΟΥ ΠΑΛΟ ΟΝ ΘΟΧΡΩ ΜΑΡΑ ΣΑΡΜΗΨΕΤΟΥΖΟ.

STĂPÂNITORUL BOEREBISTA LA POARTA PĂZITĂ CU APĂ DE ESTE LA APUS, CHIAMĂ ("sună tare") DIN SURLĂ pe PRIETENUL ÎN (din) TURNUL MARE AL SARMISEGETUZEI.

Lord Boerebista, at the sun-set gate guarded by water, trumpeting call the companion in Sarmigetuza's tall tower.

Placa a fost preluată şi în altă incidenţă fotografică, cu o altă iluminare, în intenţie de descifrare cât mai corectă a textului.

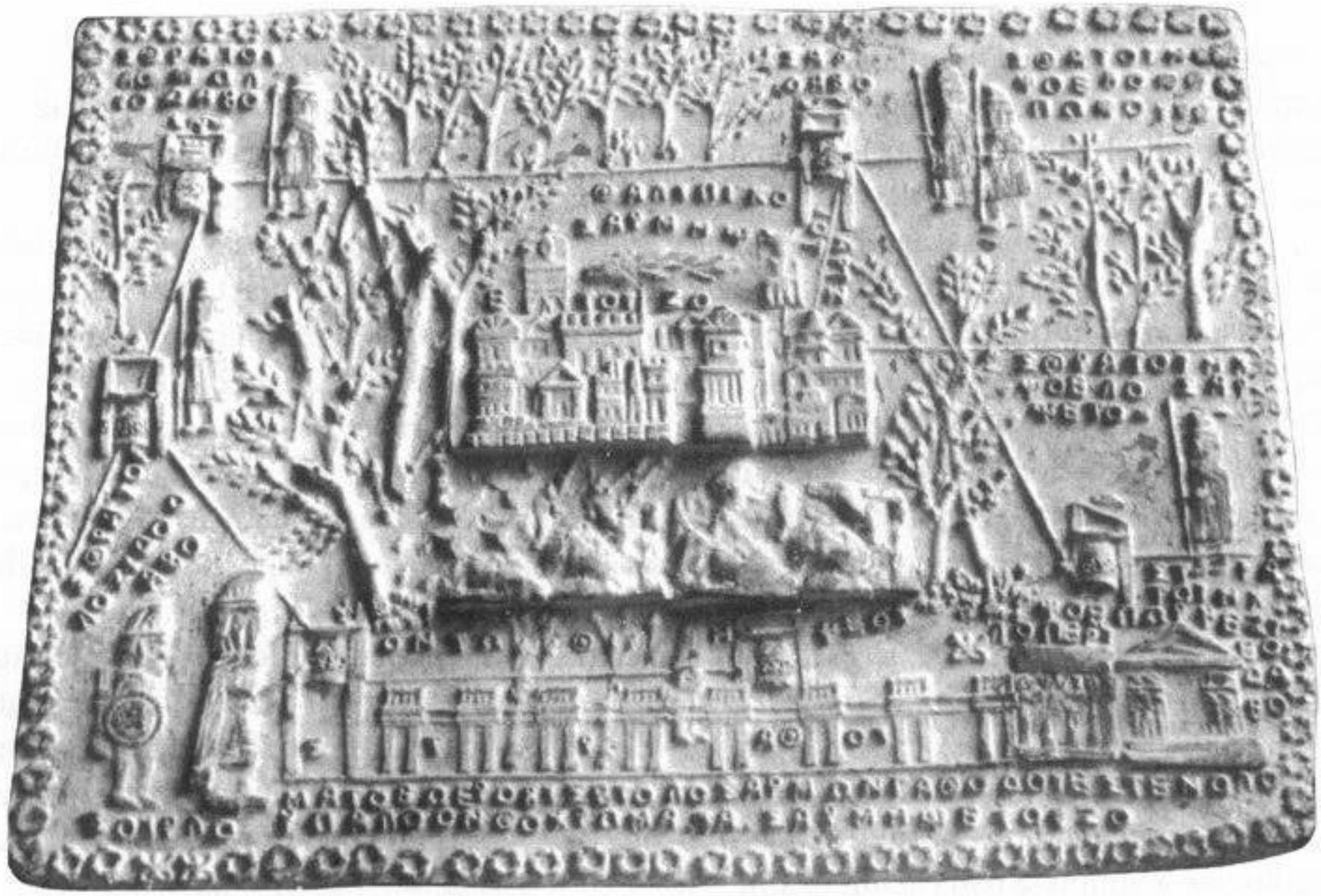

Placa nr. 21, incidenţa b

Ilustrarea de pe această placă înfăţişează atât modul de acces din exterior cât şi organizarea interioară într-o mare aşezare antică. Care anume, rezultă clar din chiar unul din textele înscrise pe placă în secvenţe înlănţuite: (7) de deasupra imaginii palatelor şi de peste stânci, 7a de sub stânci, şi succesiunea de litere de pe zidul de apărare însuşi. Un text care se constituie chiar ca titlu de *plan-hartă* nominalizează obiectivul figurat. Dacă se acceptă ca premisă echivalenţa *Sarmigietuza* = *Sarmisegetuza* şi se comparară topografia înregistrărilor de pe placa de plumb cu cea a vestigiilor puse în evidenţă de cercetările arheologice de la Grădiştea Muncelului se constată o riguroasă corespondenţă a acestora. Comparaţia revelează faptul că indicaţiile de text şi dispoziţia drumurilor de pe planul turnat în plumb corespund foarte exact cu dispoziţia interioară a cetăţii, şi, totodată, cu topografia vecinătăţilor acesteia. În particular, drumul spre **ΚΟΠΩΝΩ**, aşezare antică, asimilată în acest studiu cu actualele urme ale cetăţii de la Căpâlna – drum indicat pe plan la poziţia (5) – apare ca pornind din cetate către o culme orientată spre Masivul Godeanu de azi, de unde s-ar fi prelungit pe culmi şi feţe până în Valea Sebeşului.

Indicaţia amintită mai sus trebuie corelată şi cu cea din textul de pe placa nr. 127 în care este menţionat un *mare drum de pază* care duce de la ***"ΚΟΠΟΝΩ"*** spre o *"semeaţă zidire a marelui stăpân"*, referire neîndoielnică la *"Sarmigietuza"*.

Denumirile hidronimice *"Sar Dabo"*, interpretat în acest studiu ca Apa sau Râul Oraşului sau al Orăştiei, şi *"Sar Gieto"*, înţeles ca Apa sau Râul Geţilor, identificat cu antica "Sargetia" – menţionată şi de Dio Cassius (*Historia Romana*, LXVIII, 14) – ar corespunde celor doi afluenţi care, reunindu-se mai jos de cetate, dau naştere Apei Oraşului sau Grădiştii, cum e cunoscut râul azi.

De asemenea, trebuie atent reconsiderate şi sanctuarele cetăţii, reprezentate pe placă în dreapta jos, şi trebuie comparat templul cu frontispiciu triunghiular şi marele zid, figurat în prelungirea lui, spre stânga, cu vestigiile marelui templu dreptunghiular şi cu cele ale masivului zid care îl sprijinea, la marginea terasei nr. 11 din cetatea Sarmisegetuzei de Munte, puse în evidenţă de ultimele decopertări [20], [22], [31].

I.H. Crişan prezintă şi analizează riguros atât vestigiile marelui sanctuar dreptunghiular – pe care le consideră rămăşiţe ale unui mare templu – cât şi pe cele ale masivului zid despre care presupune a fi fost destinat sprijinirii terenului la marginea terasei din incinta sacră (cf. [20]). Comparaţia între aspectul templului din reconstituirea teoretică propusă de H. Crişan ([20], p. 418-420) şi aşezarea acestuia faţă de marele zid de susţinere, revelat de decopertările recente ale rămăşiţelor cetăţii, cu aspectul şi dispunerea elementelor, presupus omoloage, de pe placa de plumb poate convinge pe oricine că se află în faţa unei asemănări atât de izbitoare încât nu ar putea fi considerată doar un rezultat al întâmplării sau al unei plăsmuiri ticluite înainte ca cetatea să fi fost investigată arheologic.

Tot în acest sens pledează şi faptul că pe harta de plumb, edificiile şi clădirile cetăţii par a fi grupate în sectorul în care, pe teren, se situează "incinta militară" – astfel caracterizată de C. Daicoviciu [23], [24], [31] – în timp ce *Templele* – care ilustrează harta de plumb şi care, fără îndoială, simbolizează ansamblul sanctuarelor revelate pe teren de săpături – apar situate în afara incintei întărite *(extra muros)*, fapt care corespunde exact informaţiei arheologice acumulate până acum *in situ*.

Imaginea plăcii mai reprezintă vestitul stindard dac – des atestatul "balaur dacic" – fluturând peste cetate, încadrat între un stindard cu cap de bovideu şi unul la care nu se distinge emblema.

Fig. 21 c. Hartă pe tăbliţă de lut (apud [48])

Demne de o analiză atentă sunt imaginile celor şase porţi ale incintei. Ele par să fi fost constituite din cadre dreptunghiulare înalte dotate cu panouri culisante pe verticală, panouri ce par a fi toate lăsate jos. Excepţie face poarta din faţa lui Boerebista (în colţul din stânga jos), la care panoul apare ridicat.

Informaţiile înregistrate pe această placă sunt de un interes cu totul deosebit. Atât concepţia de ansamblu, sintetizată în textul identificat mai sus prin (7), cât şi detaliile configurative din imaginea planului turnat în plumb, în mod deosebit identificările *explicite* prin text, tind să dovedească o concepţie cultă uimitor de evoluată, chiar dacă ea corespunde cunoştinţelor noastre despre antichitatea autohtonă. Implicaţile deosebite pe care le au informaţiile conţinute în notaţiile de pe placă sunt analizate pe larg în cap. VI.

Este de menţionat, în încheiere, că se cunosc cazuri de utilizare, în antichitate, a unor planuri de aşezări importante. Ca exemplu, este redat (în fig. 21 c) planul oraşului Nipur, aproximativ 1500 î.e.n., înregistrat pe o plăcuţă de lut (reprodus după [48]), fig. 32).

Placa nr. 22

ΔΑ ⊬ ΙΒΑΛΟ ΔΙΥ ⊬ ΕΡΕ 2|Ν ⊬ ΕΑ ΚΕ ΦΥΣΚΟ ΣΕΡ 3|VΤΟ ΔΑ ⊬ ΙΒΑΛΟ ΣΙΟΡΟ 4|ΜΕΤΟ ΣΟ ΔΙΕΨΟ Α ⊬ ΕΑ 5|Ο ΣΟ ΠΑ ⊬ ΕΟ ΔΙΕΨ Ι ⊬ Ε 6|ΧΟΥ ΚΑΠΟ PVMV 7|ΑΟ ΣΟ ΚΑΝΟΣ ΚΑΡΟ ΤVΤΑΣΟ 8|ΔΑ ⊬ ΕΟ ΤΡΕ ΣΕΤ

DECEBAL ZEILOR CERE («pe zei îi întreabă»), CEEA CE VA FI FOST STABILIT SĂ FIE. DECEBAL SUPUSU-S-A LUI DIEGI. ACELA, SUB PACEA LUI DIEGI ÎNSUŞI, AL LUI CAP (în) SPAŢIUL ALOR SĂI CÂINI – DRAGI TUTUROR DACILOR – ÎN POM ÎL AŞEAZĂ.

Decebal asks the gods what has been agreed to take place. Decebal surrenders to Diegi. That one, under the peace terms of Diegi himself, puts his head on a tree in the yard of his dogs, dear to all Dacians.

Imaginea centrală intenţiona, foarte probabil, să-l reprezinte pe Decebal (personajul în tunică militară, scurtă) ascultând voinţa zeilor, grăită prin marele preot (personajul în mantie lungă şi căciulă rituală).

În spaţiile libere din partea de jos a plăcii, se află un text incizat, doar parţial descifrabil, în care se distinge: **K** (prescurtare pentru kotopol), **MVΣKO** sau **ΘVΣKO**.

Interesantă este partea din text care afirmă că Diegi ar fi ţinut câini, şi că această trăsătură era specifică dacilor, de unde ar rezulta că Diegi era dac, nu get. Această informaţie, corelată cu cea datorată lui Martialis [27], [72], care afirmă că Diegi era fratele lui Decebal,

sprijină ipoteza că Decebal ar fi fost, la origine, dac, nu get. În cadrul acestei ipoteze numele de Decebal ar fi, în mod plauzibil, interpretabil ca **"ΔΑ ⊬ IE ΒΑΛΟ"**, cu semnificaţia *"Dacul din Vale"* (cf. dicţionar, cap. IV, la **ΔΑ ⊬ E** şi **ΒΑΛΟ**).

Textul astfel tradus sugerează că Diegi, în faza finală a războiului contra Romanilor, l-ar fi trădat pe Decebal. O presupunere care este plauzibilă, deoarece şi alte texte dintre cele aici studiate pot fi interpretate în acest sens.

Placa nr. 23

ΔΡΟΥΟΜΙΚΤΟ ΓΙΕΒΥ 2|ΣΟ ΓΕΤΟ ΤΟΡΣΟ Σ 3|ΑΠΟ ΣΟΝΤΟ ΛΥΣΙΜ 4|ΑΞΟ ΒΡΕ ΒΥΡΟ ΚΟΠ 5|ΟΝΟ ΕΛ ΙΧ ΛΑ ΚΙΜΑ 6|ΕΙΔΕ VΝΥΟ Ψ YV VT Λ 7|Α ΕΟV ΓΕΡΟ ΠΟVΤ Κ 8|Ε ΔΟ ΑΝΟΙ ΣΥΜΟ 9|ΡΟΠΤΟ ΕΑΟΙ 10|ΝΟΒΟ ΣΥΡΕΙ 11|ΓΑΛΤΟ ΑΨΕ 12|Ο ΡΕΠΟ ΒΙΣΑ

DROMIHETE DĂ, SUB PAZĂ, TRUPURILE CARE ÎNGROPATE AU FOST DE LISIMAH ÎN VRERE DE ÎNMORMÂNTARE LA CĂPÂLNA. EL ÎNSUŞI, LA "CHIMA" (nume topic, poate "Culmea"), AJUTĂ SĂ UNEASCĂ A JIULUI ALBIE LA ("cu") APELE PUŢULUI AMENAJAT CARE, DE ANI, ADUNĂ ROPOTELE APELOR DE PLOAIE (literal "apă nouă"), SCOASĂ CU GĂLEATA DE ACEIA DE PE RÂPA JOASĂ.

Dromikto turns over, under escort, the corpses buried by Lisimah with a view to their funeral in Kopono. He himslef, at Kima, helps to join the Jiu riverbed with the wells' cisterns which for years have gathered rain showers and from which buckets are filled by those on the lower bank.

"Eaoi novo" este interpretat aici nu ca "apă nouă", ci ca ***ape de ploaie***, iar *"ghero pout"*, tradus prin ***puţ amenajat*** din motive de similitudine etimologică şi lingvistică, ar avea aici sens de ***cisternă***.

"BPE BYPO" a fost tradus prin interpretarea lui **"BPE"** ca "vre", de la a vrea (...vre să le îngroape...), iar **"BYPO"** ca îngropare, înmormântare, prin analogie cu slavul *berech'* = a conserva, vechiul german de sus *bergan*, similar cu vechiul englez *byrgan* = a adăposti, din care a rezultat englezul modern: *to bury*, a îngropa [106].

Foarte importante de luat în seamă sunt găurile din cele patru colţuri ale plăcii. Găuri destinate, fără îndoială, fixării ei cu cuie pe un suport – perete sau stâlp masiv – din lemn. Dar mult mai important de observat este faptul că floarea cuielor a lăsat, la baterea lor, urme imprimate pe suprafaţa de plumb, dovadă că placa a fost, cândva, *efectiv* "bătută în cuie", sau, altfel spus, *afişată* cu intenţia clară de a face public textul înscris pe ea.

Placa nr. 25

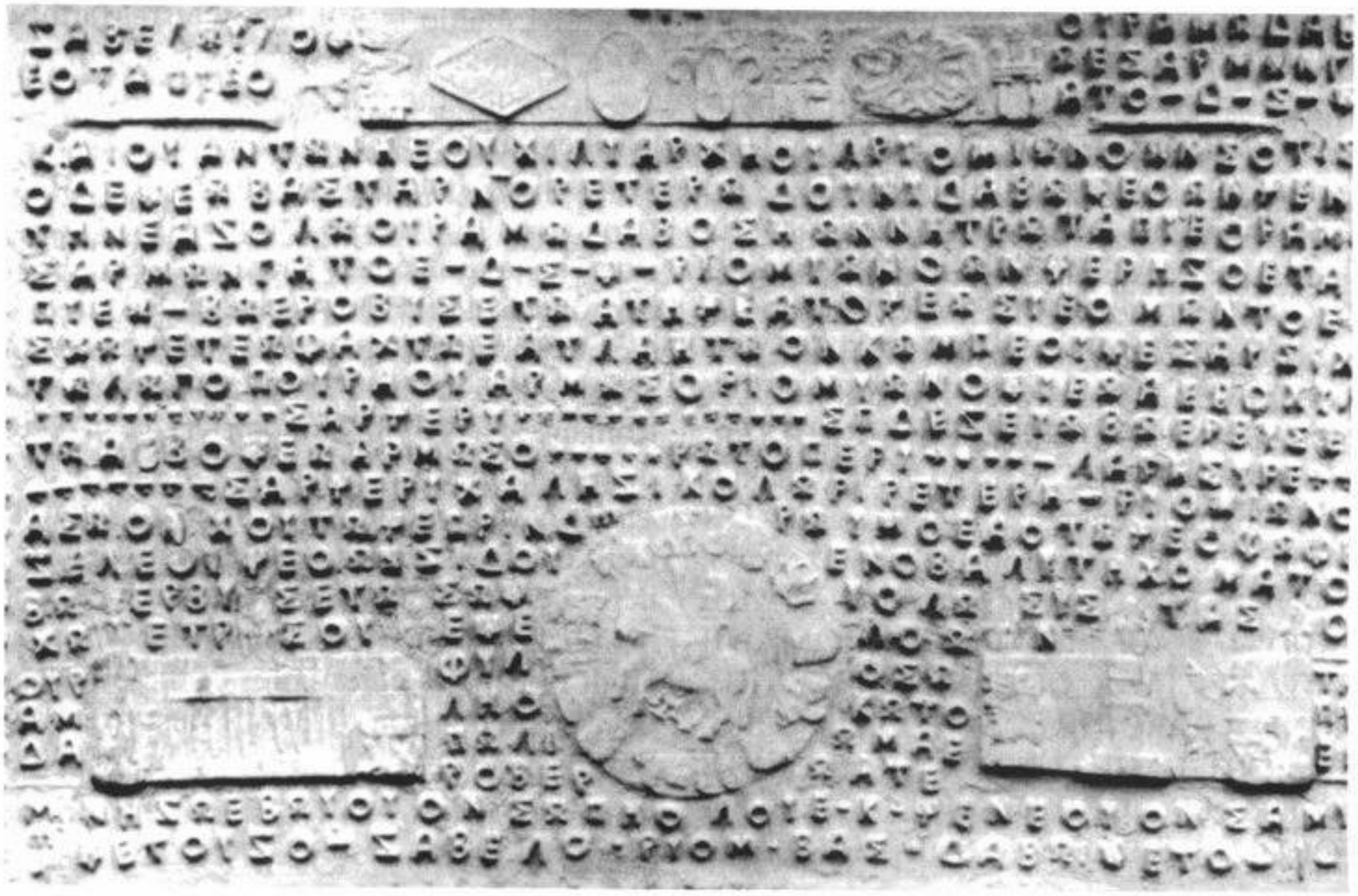

ΚΑΙΟΥ ΑΝΤΩΝΗΕΟΥ ΧΙΛΥΑΡΧΗΟΥΛ ΡΥΟΜΙΩΝΟ ΩΝΣΟΤΙΣ 2|Ο ΔΕ Ψ ΕΩ ΒΑΣΤΑΡΝ¯Ο ΡΕΤΕΡΩ ΔΟΥ ΝΥ ΔΑΒΩ Ψ ΕΟ ΩΝ ⊬ ΕΝ 3|ΤΗΝΕΑ Σ Ο ΛΩ ΟΥ ΡΑΜΩ ΔΑΒΟ ΣΗ ΩΝ ΝΗΤΡΩ ΤΑΩΕΥΕΟ ΡΑΜ 4|ΣΑΡ ΜΩΝ ΓΑΤΟΕ –Δ–Σ–Ψ– ΡΙΟΜΥΩΝΟ ΩΝ ⊬ Ε ΡΗ Σ ΟΕ ΤΑ 5|ΠΥ ΕΩ – ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΩ ΑΤΗ ⊬ ΕΑΤΟ ⊬ ΕΩ ΣΥΕΟ ΜΩΝΤΟΕ 6|ΣΧΩ ⊬ ΕΤΕΩ ΦΑΧΤΩ Ε ΑΤΛΑΗΤΩ ΟΝ ΚΩΜΠΕ ΟΥ Ψ Ε ΣΑΡ ΣΙΧ 7|ΤΩ ΛΩΓΟ ΠΟΥ ΡΗΟΥ ΑΡΜΩΣΟ ΡΙΟΜΥΩΝΟ Ψ ΙΕΩ ΑΕ ΒΟΧΥΑ(?) 8|++++++++++ΣΑΡ ⊬ ΕΡΥ ++++++++++- ΣΩ ΔΕ Σ ΕΥΩ ΒΩΕΡΒΥΣΕ 9|ΤΩ ΑΕΒΟ Ψ ΕΩ ΑΡΜΩΣΟ +++++ ⊬ ΩΤ ΟΠΕΡΥ ++++- ΛΑ ΡΗΣΥΡΕ ++ 10|+++++++ ΣΑΡ ⊬ ΕΡΥ ΧΑΛΗ Σ ΙΚΟ ΛΩ ΡΙΡΕ ΤΕΡΗ – ΡΥΟΜΙΩΝΟ 11|ΑΣΩ ΟΝ ΧΟΥ ΤΩ ⊬ Ε ΠΡΙΝΔΕ ΡΩΥΜΟ ΕΑΟ ΤΩ ⊬ ΕΟ ΦΩ ΦΕ 12| Σ Ε ΛΕΟΥ ⊬ ΕΟ ΩΝ Σ ΙΔΟΥΕ ΝΟΒΑΛΥ ΤΗΧΟ ΜΑΤΟ 13|ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΩ ΣΩ Ψ ΥΟ ΛΩΣΥ ΣΤΑΣΟ 14|ΧΟ Ε ΤΡΑΣΟ ΥΕ Ψ ΕΛΟ ΩΝ 15|ΦΥΛΟ ΣΩΛΗΟ ΚΩΤΟΠ 16|ΩΛΙΩ ΜΑΕΡΟ ΒΕΡΩ Α ΤΕ 17|ΜΝΗ Σ ΩΕ ΒΩΥΟΥ ΟΝ ΣΩΠΗΟ ΛΟΥΕ –Κ– ⊬ ΕΝΕΟΥ ΟΝ ΣΑΜΥ 18|Ψ ΕΤΟΥ Σ Ο – Σ ΑΒΕΛΟ – ΡΥΟΜ – ΒΑΣ – ΔΑΒΩ – Ψ ΕΤΟ – | –.

MARELE CAIUS ANTONIUS, MAI MARELE GENERALILOR ROMANI, ÎNSOŢIT DE REGELE BASTARNILOR, SE RETRAGE DIN ORAŞUL NOU (sau nostru). REGELE ÎNCETINEŞTE LA OCHIUL FUNIEI ORAŞULUI ŞI, ÎN TUMULT, TAIE FUNIA PORŢII PROTEJATĂ CU APĂ A O(raşului) G(eţilor) S(ciţi). ROMANII, ÎNCĂ RISIPIŢI (sau rămaşi în urmă), SE LOVESC DE EA. --- BOEREBISTA, FIDEL ACELOR MUNTENI AI SĂI, CETELE SALE (le) STRÂNGE ŞI ÎNHAMĂ ("leagă") ÎN CÂMP PE ĂIA CE SAR ("trec"), ÎN ŞASE LOCURI, DINCOLO DE MARELE RÂU. ARMATELE ROMANILOR, LA PĂMÂNT ÎNSEMNELE PLEACĂ, 110 DRAPELE, 1300 SE DAU LUI ÎNSUŞI BOEREBISTA. ÎN FAPT, REGELE ARMATEI 50 CIUNGI TAIE (textual, "operează"), 400 LA RĂZOR (posibil "ucide", mai probabil "expulzează"), 90 DE STEAGURI ÎN SALA MARE EXPUNE, LA RÂSUL ŢĂRII. – ROMANII AŞEZAŢI ÎN A LUI ÎNCUVINŢARE, PRIND A RĂMÂNE ÎN ALE LOR ÎNVOIRI. AU FOST FĂCUŢI PRIZONIERI CEI ÎN ZIDURI. PE NOBILUL TICU, STĂPÂNITORUL BOEREBISTA SUB JII ÎL LASĂ

The great Caius Antonius, the greatest Roman general, accompanied by the King of the Bastarnae, retreats from the new (or, perhaps: our) town. The King slows down at the town's rope and, in the uproar, hacks the rope of the water-defended gate of the Scythian-Getae town. The Romans, still scattered, bump into it. Boerebista, faithful to his mountaineers, gathers his squads and ties up on the field those who, in six places, leap beyond the big river. The Roman armies lower their standards to the ground, 110(?) flags; 1300(?) give themselves up to Boerebista himself; in fact, the army leader cuts one arm off 50(?) men, sends 400(?) to the outskirts, and hangs 90(?) banners in the great hall, to the laughter of the country. The Romans, seated with his approval, get to keep their settlements
Those caught in the walls are made captive. Lord Boerebista lets the nobleman Ticu stay here, below the river Jiu, and authorizes in his place, in a spirit of filial respect for the High Priest, the chief jailer of the powerful Celt in submission to High Priest Cienio in Sarmisegetuza.

SĂ STEA (sau, "rămas") AICI, ŞI A ÎMPUTERNICIT ÎN LOCUL ACELUIA, ÎN SPIRIT (de respect) FILIAL FAŢĂ DE MARELE PREOT, PE MARELE PAZNIC AL TEMNIŢEI PUTERNICULUI CELT (textual, marele boiu), ÎN SUPUNEREA LUI, (a) M(arelui preot) CENEU, ÎN SARMISEGETUZA. --- RĂZBOIUL – ROM(anilor) – BAS(tarnilor) – GEŢILOR ORĂŞTENI – | –.

The Romans – Bastarnae – Commonalty-Getae at war.

Sus, în cartuş, la stânga şi la dreapta şirului de peceţi:

ΣΑΒΕΛΩ ΥΛΟ ΨΕΟ ΤΑΥΕΟ ΟΥ ΡΑΜΩ ΔΑ ⊬ ΩΕ ΣΑΡ ΜΟΝ ΓΑΤΟ – Δ – Σ – Ψ

cu ipoteticul sens de:

ÎN RĂZBOIUL DIN IULIE (sau: *în război, Iulu...*), REGELE TAIE OCHIUL FUNIEI PORŢII DACE PROTEJATĂ CU APĂ (a) O(răştiei) G(eţilor) S(ciţi).

Related to the figure: In the Iulu war the king cuts the rope's loop of the water-defended-gate.

Episodul la care se referă textul pare să fie acţiunea militară romană condusă de Caius Antonius Hibrida, proconsul al Macedoniei în anii 62-60 [38], care, după Dio Cassius (*Historia Romana*, XXXVIII, 10, 3 şi LI, 26, 4), a fost înfrânt în anul 59 î.e.n. [83], la Istropolis (Histria de azi).

Tot Dio Cassius menţionează insignele luate de bastarni romanilor cu această ocazie. Ele ar fi fost păstrate un timp la Genucla, şi recucerite, în 29 î.e.n., de Licinius Crassus (cf. *Historia Romana*, LI, 26, 5).

Participarea lui Boerebista la această luptă este considerată de către D.M. Pipidi şi R. Vulpe ca probabilă [20], [85], [104], dar contestată de H. Daicoviciu [29], p. 67-68. Textul de faţă, dacă ar fi autentic, ar aduce informaţii noi şi extrem de interesante în această privinţă.

Operaţia de "ciungire" a unora dintre învinşi, menţionată în rândul 9, nu constituie un fapt neuzual pentru antichitate (cf. de ex. Herodot, *Istorii*, IV, 62).

Interpretarea numerelor este extrem de incertă. Din motive de plauzibilitate istorică, s-a presupus că semnele + ar indica zecile sau, dacă sunt urmate de o linioară, ca sute.

Construcţia şi modul ipotetic de funcţionare a porţii oraşului sunt comentate în cadrul prezentării pieselor nr. 31 şi 42.

Placa nr. 28

ΔΑΚΟ ΑΡΜΟΣ⌋ ΣΟΝΤΟ ΡΟΜ 1bis|VNO 2|ΔVΣΑ ⊬ ΕΟ ΣΙΟ ΡΟΤΟΙΠΑΝΟ 3|ΦΑΚΤΟ AV ⁜ ΕΟΙV ΚΟ ΣΟΑ ΒΙΡ Ψ Λ 3bis|A 4|ΣΟΜΟ ⊬ ΙΡΟΑΣΟ ΓΙΛΑ 5|ΚΟΣΑ ⊬ ΕΟ ΒΟΡVΣΑ 6|ΒΑ ⊬ ΕΡΑ ΚΑΣΕΡΟ 7|ΚΟ ΔΑΚΟ ΑΡΜΟΣΑ

ARMELE DACE (sau *ale dacilor*) SUNT DE ROMANI DUSE CU EI. VOR FI FĂCUŢI BUZDUGĂNARI ACEIA CARE AU FOST

The Romans take the Dacians' weapons with them. Those who were brave will be made mace-men. The sheep are gathered together

VITEJI. OILE SÎNT STRÂNSE (textual, *"cirezite"*) CU TINERII PENTRU CA CEI CHEMAŢI (textual, *porunciţi*) SĂ PREGĂTEASCĂ CAŞUL CU ARMATA DACĂ.

with the youths so that those called upon will have to prepare the cheese with the Dacian army.

Textul din cartuş, sub figură:

ΔV ✳ EOIV A ΠΑΡΟ ΣΕ ΚΑΠΟ ΔΑ ↾ EBIΑΛΟ ΣΟΣΙΝΤΟ ΝΟΒΑΛΟ

cu ipoteticul sens:

DUCERE SOLEMNĂ (*"solemnă"* prin sufixul OY), LA PARUL SĂU A CAPULUI LUI DECEBAL. SOSIREA CAVALERULUI.

Related to the figure:
Solemn conveyance of Decebal's head to his stake. The horseman's arrival.

Text incizat între rânduri. Gruparea I:

ΔA ↾ IBAΛΩ Ψ EΩИ TVΩИΩ ΔIE Ψ ΩИΣΩИTA PVMVИΩ ИΩBAΩΛΩ IX(?) ΣKΩ ΓE ✳ E MHΣΩ ΓΛΩTEΛΩ ΔV ΣAPMI Ψ ETV Σ Ω ΔA ↾ IBAΛΩ ΓE ✳ E YΣΩ ΔE Ψ MAPIΣY KΩΠΩNΩ Σ.M: Ψ :T:Ω: Σ ..

Placa nr. 28. Detaliul 1

cu presupusul sens:

DECEBAL, LA PĂMÂNT, BLESTEAMĂ PE ÎNSOŢITORII LUI DIEGI, PRO-ROMANII ÎNOBILAŢI. ÎŞI TAIE, CU SPATELE AŞEZAT, GÂTLEJUL. DIN SARMISEGETUZA, DECEBAL, PE ASCUNS (textual, *prin spate*), A IEŞIT SĂ SE DUCĂ, PE MUREŞ, LA CĂPÂLNA. Urmează o siglă pentru *Sarmigietuza*.

Incised text #1: Decebal, fallen to the ground, curses Diegi's companions ennobled by the Romans. Backward sitting, he cuts his throat. Decebal secretly came out from Sarmigetouza to go by the Mures valley to Kopono.

Text incizat între rânduri. Gruparea a II-a:

ΩΝΔΩ ΤΙΣ ΔΑ ΕΨ ΔΙΨΙΩ ΚΕΛΩ ΣΩΑ ΜΑΤΩ ΠΩΕΣΤΑ ΔΑΒΩ ΓΗ✳Ω ΜΙΣΑ ΚΩΡΩΛΑ ΠΩΕΣΤ ≤ ΑΒΕΛΩ -V-+++ Μ +Π∵∴∵.. Ε.Λ:Κ∵∵..

cu ipoteticul sens:

UNDE ("când") TISA (specie de arbore) DA BOABE (textual, *ouă*), DIEGI, CARELE A FOST STĂPÂN PESTE ORĂŞTIE, PRIN SPATE ("prin trădare", sau "pe ascuns") A PUS O COROANĂ PESTE RĂZBOI.

Incised text #2: When the Tissa-tree (a kind of Carpathian conifer) makes "eggs" (i.e. little red fruits), Diegi, who was lord of the commonalty, treasonously put a wreath on the war.

Sensul literelor disparate din capătul acestei porţiuni de text rămâne, pentru moment, nelămurit.

Placa nr. 28. Detaliul 2

Atât textul incizat din cartuşul inferior dreapta cât şi literele incizate diseminate printre figuri nu pot fi citite cu certă exactitate pe fotografie.

Figura reprezintă, foarte probabil, întoarcerea la tabără a cavalerului menţionat în text, el aducând, dacă se dă crezare textului, capul lui Decebal. În urma lui, un grup de oşteni daci – stindardul, căciulile şi forma scuturilor pe care le poartă par să o dovedească – ar fi *"pro-romanii"* menţionaţi în text.

Incidentul cu capul lui Decebal adus lui Traian, la Ranistorum, de către un cavaler roman, este atestat istoric [26]. Se cunoaşte azi identitatea cavalerului, pe numele lui Tiberius Maximus, făcut decurion de către Traian în urma prinderii lui Decebal [97].

Din textul de pe placă, şi presupunând că traducerea redată mai sus ar fi corectă, rezultă că – înainte de a fi dus lui Traian, capul lui Decebal a fost expus pe domeniul sau la reşedinţa lui Diegi. Informaţiile livrate de textele de pe placă, informaţii care corespund în mare măsură cu cele din izvoarele antice şi cu interpretările moderne ale imaginilor de pe Columna Traiană şi de pe monumentul de la Adamclisi [26], [105] pun în lumină aspecte noi referitoare la rolul lui Diegi în faza finală a războiului. Reiese că Diegi, trădându-l pe Decebal, ar fi colaborat în acea perioadă cu romanii.

Din textele de pe plăcile 6, 28, 65 şi 94 pare să rezulte că Diegi ar fi fost hiliarh, demnitate cu atribute încă necunoscute în cazul geto-dacilor, apoi *"kotopol"*, adică mare preot – funcţia de *pontifex maximus* la romani – şi asta încă de pe vremea stăpânirii lui Deceneu, atunci când Decebal este menţionat ca *"purtător de stindard al luptătorilor cu buzdugane"* (a se consulta textul de pe placa nr. 94). În sfârşit, spre încheierea războiului,

romanii l-ar fi numit pe Diegi stăpânitor al "Orăştiei" şi al *"Sarmigietuzei"* – azi, Sarmisegetuza de Munte – cucerite prin fapte de război, acordându-i dreptul de a numi un *"hiliarh în cetatea surpată"* (vezi placa nr. 6).

Deosebit de semnificative sunt cele patru decupaje din colţurile plăcii, decupaje menite să faciliteze prinderea ei cu cuie-colţar pe suportul de destinaţie, probabil un perete sau o coloană dintr-un edificiu public sau de cult.

Placa nr. 31

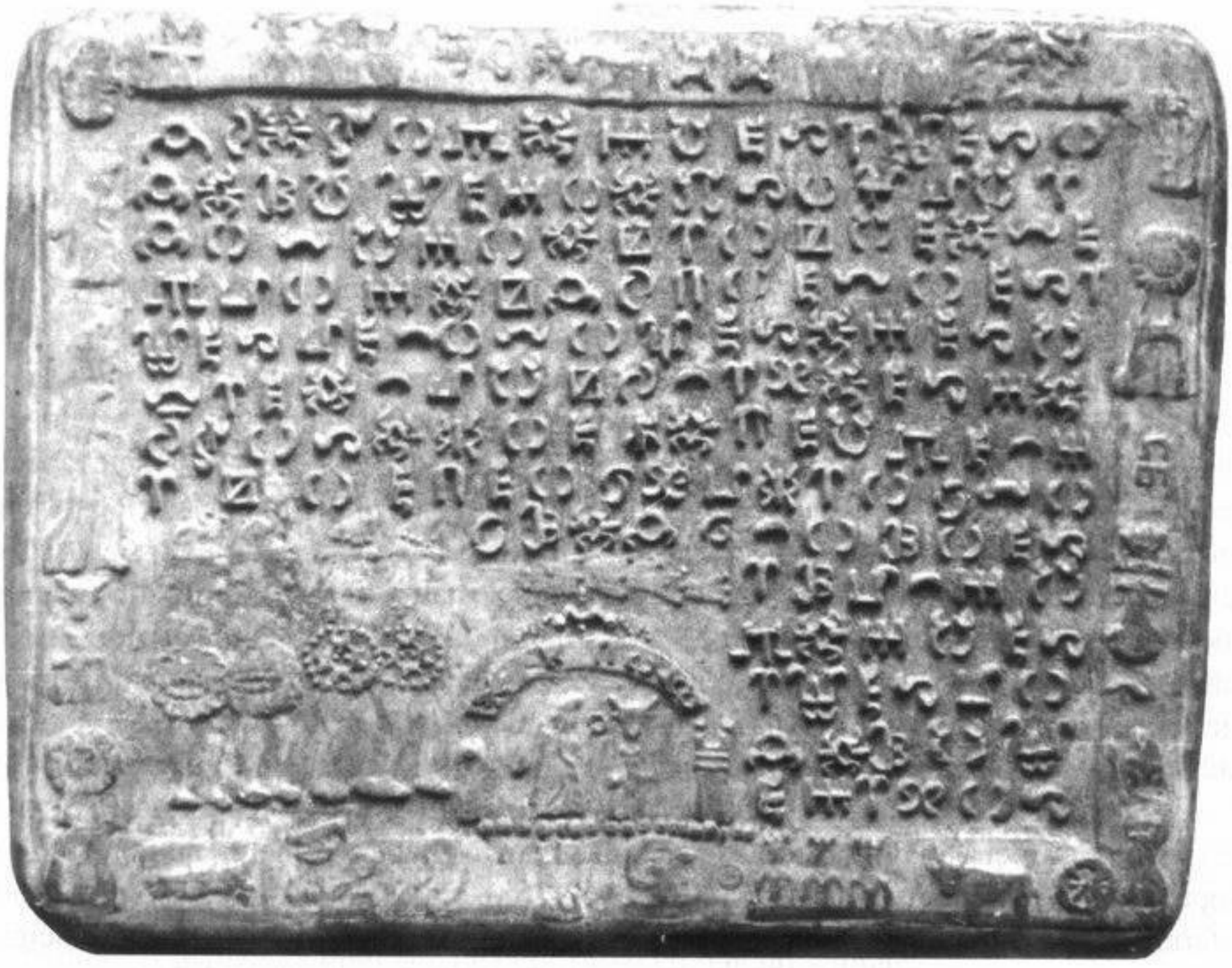

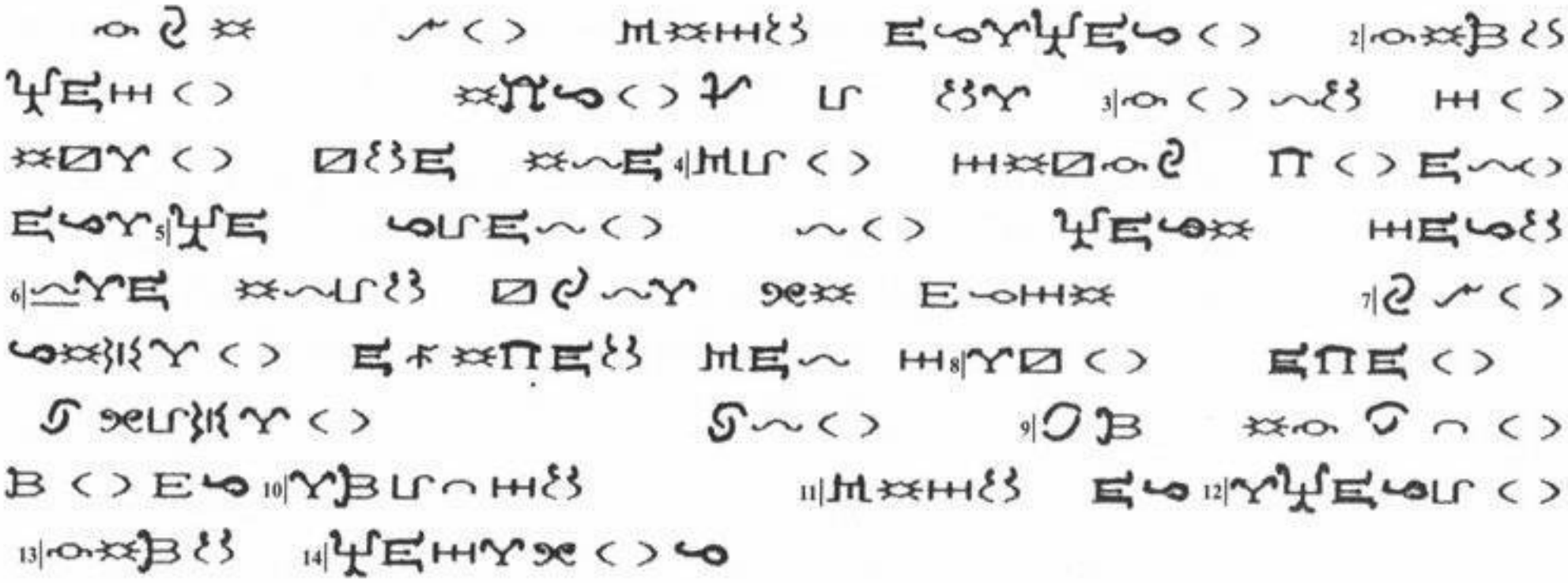

A DOUA ZI, STĂPÂNITORUL S-A RIDICAT ("a suit") LA GEŢII ORĂŞTIEI. SE APROPIE DE ĂIA PRIN OCHIUL (cu sens probabil de *"intrarea"*) DIN DOS, CA SĂ DEA OCOL LA NOUĂ ASEMĂNĂTOARE PANOURI, PUSE RIDICAT ("în poziţia lor de sus"), ÎNĂLŢATE SUB (prin) ACŢIUNEA (în sens de *"greutatea"*) PĂMÂNTULUI. SACRIFICĂ JERTFELE CUVENITE LA STATORNICIRE (mai aproape de text, *"împământenire"*). FOLOSEŞTE, (pentru ca) RAŢELE SĂ (le) DECAPITEZE, *TONUL-CUŢIT* (?). ULIŢA IEPELOR FOLOSIND, STRUGURI A ADUS BOEREBISTA. STĂPÂNITORUL RIDICĂ (probabil în sens de clădeşte sau întăreşte") ORĂŞTIA GEŢILOR.

The next day, the lord climbed up to the Getae Commonalty. He approaches them by the rear opening so as to tour nine similar panels, placed high), raised by the earth's weight. To behead the ducks, he uses a tuna cutlass. Boerebista, using the mares' path, brings grapes. The lord strengthens the Getae Commonalty.

Textul pare să se refere la festivitatea de inaugurare a complexului întărit de la *"Sarmigietuzo"* – cum este el denumit în textele studiate aici – definit organizatoric ca *"orăştie"* şi localizat, după cum se presupune, în actuala Sarmisegetuza de Munte, adică pe terasele din vecinătatea actualei *Grădiştea Muncelului*. Localizarea şi, totodată, identificarea *davei* la care se referă textul cu aceea ale cărei urme arheologice se află pe situl actualei Sarmisegetuza de Munte se bazează pe faptul că nici o altă aşezare întărită din timpul lui Boerebista nu ar fi putut fi concepută, la origine, cu nouă porţi, boltite şi prevăzute cu panouri culisante acţionate prin contragreutăţi încărcate cu pământ, după cum rezultă din tălmăcirea mai sus propusă, care nu este însă singura posibilă. Rândurile 3, 4 şi 5 ar putea fi traduse şi prin: *"... ca să dea ocol la nouă tiranţi, puşi vertical, înălţaaţi ca să ţină pământul"*. Această traducere, cu toate că ar fi plauzibilă – o sugerează prezenţa marelui zid de sprijin, de peste zece metri înălţime, aflat în vecinătatea imediată a ruinelor marelui sanctuar dreptunghiular din incinta sacră (cf. [20], p. 362-363), zid care, desigur, a cerut o ancorare puternică la ridicarea lui – pare mai puţin verosimilă decât cea propusă anterior. Principalul argument este acela că pare mai firesc ca un text de cronică, cum este cel fixat pe placa de plumb, să menţioneze numărul şi principiul de funcţionare – foarte evoluat pentru acea epocă – al porţilor aşezării, decât să amintească un detaliu de tehnică a zidirii, oarecum clasică, adică referirea la "murus dacicus".

În legătură cu porţile astfel concepute, merită să fie analizat aici presupusul cuvânt OY, sau, echivalentul ( ) Y, întâlnit şi în alte texte cu sensul, atribuit ipotetic, de "ochi" (cf. Dicţionar, cap. IV). Ipotetic, cuvântului i s-a dat şi aici şi în textul de pe placa nr. 25, sensul de *"ochiul porţii boltite cu panou culisant suspendat"*, sens care, din punct de vedere tehnic, clarifică încadrarea în context şi, totodată, ţine seama şi de asemănarea cu pleoapa ochiului care se lasă atunci când îl izolează.

Textul este scris cu caractere de tip preclasic, ceea ce sugerează că ar putea fi databil în perioada de început a domniei lui Boerebista. Caracterului 𐌚, rar întâlnit, i s-a atribuit

valoarea |ţ| care explică, în mod plauzibil, cuvintele "RAŢO" şi "ULIŢIUO", ambele cu analog evident în limba română. Primul este considerat a proveni din fondul autohton [11], [19], [91], al doilea având şi echivalent slav.

Caracterul preclasic , căruia i-a fost atribuit anterior, prin ipoteză, valoarea de |z|, pare să capete aici valoarea compusă de |zi|, fapt sugerat atât de grafia caracterului cât şi de cuvintele () şi ~ (), identificate şi pe alte plăci, cu acelaşi sens, dar înregistrate în grafie clasică, echivalentă, sub forma **Σ IO** şi **V Σ IΩ**.

Şi ultimul cuvânt din text, **ΨETYΛOP**, merită o cercetare atentă, deoarece ar putea ilustra o formă remarcabilă de flexionare genitivală care, dacă ar fi confirmată, ar constitui o surprinzătoare dovadă de perenitate a procedeului gamatical extins până azi, în limba română. Nu pare să existe motiv întemeiat de îndoială că sufixul -**Y**)(() ar îndeplini aici funcţia de genitivare, exact ca în limba română modernă, deoarece este greu de imaginat un sens independent pentru -**YΛOP** la sfârşit de text şi succedând lui **ΨET**-, aparent un radical uzual în cadrul celor mai mult de 20 de apariţii ale acestuia în fondul de texte studiat.

Solemnitatea de inaugurare a cetăţii descrisă în text pare să fi avut un caracter sacru. Boerebista, după cum pare să rezulte din traducerea propusă, deţinea în acel moment şi funcţia de mare preot, oficiind ca sacrificator al animalelor de jertfă. Referirea la jertfirea rituală a unor raţe nu pare anomală pentru acele vremuri; dovadă în acest sens stau unele basoreliefuri şi sculpturi pictate în Egiptul antic care reproduc scene cu raţe aduse ca ofrandă la templu. Astfel de scene se pot vedea la mormântul lui Ti şi la cel al lui Kagemmi – acesta din urmă având reprezentarea a patru raţe aduse în coş –, morminte aflate la Saqqara. De asemenea, statuia din lemn stucat şi pictat de la Deir el Bahri reprezintă un personaj feminin aducând ca ofrandă o raţă [14. A]. Folosirea, însă, la sacrificarea raţelor a unui instrument fără îndoială neuzual – altfel nu ar fi avut rost menţionarea lui explicită în text – este profund anomală. Dorinţa de a explica sensul textului a condus la ipoteza îndrăzneaţă prin care se atribuie grupării de caractere E~ Y() semnificaţia propusă în text şi în dicţionar. S-a considerat astfel plauzibil ca partea osoasă a maxilarului unor peşti din specia tonului – specie prezentă încă până nu de mult în Marea Neagră (cf. [73], la *ton*[1]), să fi fost folosită, în antichitate, la realizarea unui gen de cuţit ritual cu muchii zimţate.

Placa nr. 35

ΔE TY E MOTΩE ΠETOΣΩ KΩ TEΛOΛ 2|KΩ ΔABO ΨETΩ ΨEO ΔΩ AZEP ΦHO 3|XOY E Ω A ΠΛΩKAPO ΛO ΔHEΩ Z 4|OEΩ ΣOE ΩNΔO YPE ΣΩ ΠO ΠΩEΣ 5|TO ΔABO ΨETO+ TPAΣ ΩI ΣOY ΠEN 6|TO ΔENΩEOY ONKΩ ΛO NOΔOY 7|ZABEΛO ON KAP ΛΩ TO MONΓA 8|TO ΨETΩ ΣOYΠEO – M• E· ΔAΠH 9|ΨEO – M • E • ZOYPAΣIEO – KOTΩΠ 10|OΛEΩ • A • ΔANEOY – 11|÷ TIΠ APB ΨEOY XO 12|NHΠE ΓIΣ EO OY ΓE 13|NΩ ΠIΛΩNH TΩE Z 14|ΩEOY .\· AXΩ OY NATH

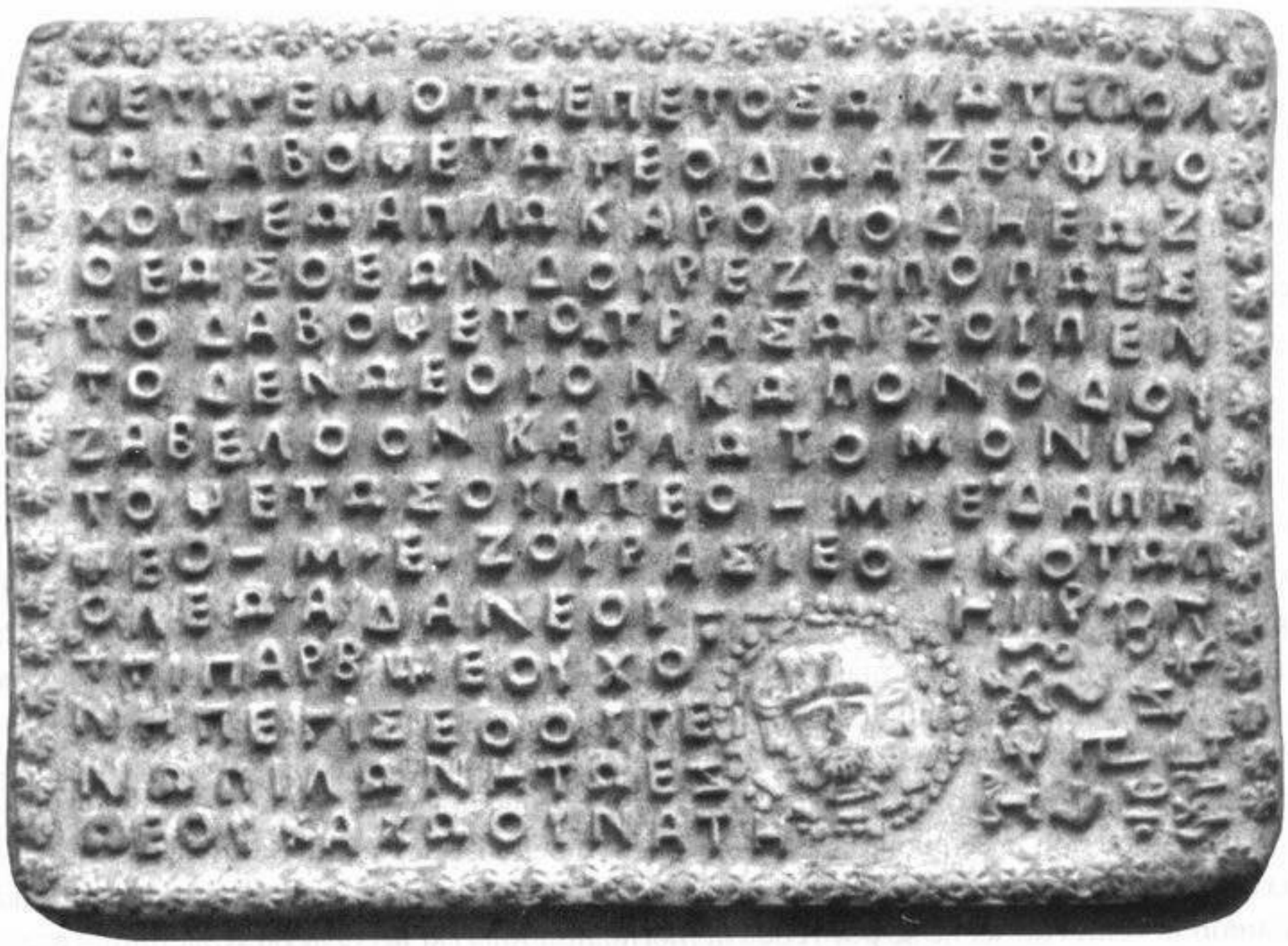

DE ÎNVĂŢAT CUVÂNT CU CUVÂNT: PETOSO, CU GEŢII ORĂŞTENI DIN TELOLCO, ÎN REGATUL AI LUI AZER FII – A ACELUIA CE O (avut) A PLECARE LA ZEUL ZEUS – SĂ FIE, UNDE LEGE SĂ PUNĂ PESTE GEŢII ORĂŞTENI. ÎMPUTERNICIŢI (să fie) AI SĂI PÂRCĂLABI, FOARTE RĂZLEŢIŢI ÎNCĂ LA MARELE NOD AL RĂZBOIULUI, ÎN SERVICIU (textual, *îngrijire*) LA TOATE PORŢILE PĂZITE ALE SUPUŞENIEI GETE. E(l însuşi) M(arele) DAPIEGI; E(l însuşi) M(arele) ZOIRASE: MARELE PREOT AL MĂRIŢILOR GRECI. LA EXTREMITATEA DELTEI MARELUI JIU, ACI UNDE NIPEUL VARSĂ APELE ALEA NĂSCUTE DIN PILONII DEGETE DE PICIOR AL MARELUI ZEUS. ACOLO M-AM NĂSCUT.

To be learned word by word: Petoso with the Commonalty-Getae from Telolco in Azer's sons' kingdom – the one's who had to go to the god Zeus – must be there to impose legality on the Commonalty's Getae. Empowered are his governors, still scattered at the great climax of the war, to be in charge of all the guarded gates of the Getae ownership. (Signed by) the Great Dapiegi himself; the Great Zoirase, the Great Priest of the esteemed Greeks, at the extremity of the great Jiu-River delta, where the river Niip pours its waters which rose from the pier-like toes of the foot of the great Zeus – there I was born.

În cadranul din dreapta jos, între pecete şi chenar, se găsesc înscrise caractere arhaice greu descifrabile, ceea ce ar putea fi una sau mai multe iscălituri. În mod neobişnuit, de-a

lungul acestui text litera Z este folosită sistematic în forma ei clasică, spre deosebire de marea majoritate a celorlalte texte în care apare, aproape peste tot, în forma simetrică Σ. Această folosire a literei Z poate fi interpretată ca un indiciu că placa ar fi fost scrisă în alt sanctuar decât cel al Sarmisegetuzei de Munte, ipoteză întărită şi de ortografierea numelui **ΠΕΤΟΣΩ**, care aici apare în altă formă decât cea înregistrată pe placa nr. 5 – **ΠΕΤΟΣΙΟ**.

Semnul + din rândul 5, după ΨETO, întâlnit ca numeral în alte texte, ca şi semnul *:/:* din rândul 14, au aici, aparent, valoare de semne de punctuaţie, fapt cu totul singular în textele din prezentul studiu.

Merită să fie analizat mai în amănunt termenul **ΜΟΝΓΑΤΟ** care, apărând numai aici în această formă particulară, dovedeşte că secvenţa **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ**, întâlnită în texte în mai multe incidenţe, trebuie interpretată ca un compus de forma **ΣΑΡ-ΜΟΝΓΑΤΟ** sau **ΣΑΡ-ΜΟΝ-ΓΑΤΟ**, cu semnificaţia probabilă de "poartă ridicată, protejată – sau acţionată – cu apă".

Extrem de interesantă este gruparea de caractere **ΤΕΛΟΛΚΩ**. *În mod ipotetic*, ar putea reprezenta un toponim antic aflat la originea numelui actual de *Tilişca*, o localitate existentă şi azi în judeţul Sibiu. Este o localitate pe teritoriul căreia au fost găsite numeroase vestigii de cultură geto-dacă în rămăşiţele unei aşezări puternic întărite [32], [20]. Matriţele pentru bătut imitaţii de denari romani găsite pe teritoriul localităţii şi structura întăriturilor antice ale aşezării justifică ipoteza că aici s-ar fi aflat, în antichitate, un important centru al puterii geto-dace şi că numele unuia dintre conducătorii locali ar fi putut fi Petoso sau Petosio.

Grupului de caractere **APB** i s-a atribuit sensul de "deltă", asta nu numai pe baza analogiei cu lat. *arbor*, care are, prin extensie, sens general de *"încrengare"*, de *"împărţire în ramuri"*, dar şi ca urmare a faptului că în *Geografia* lui Ptolemeu (LXXVIII), cursul inferior al Jiului este denumit Arabon – poate o formă grecizată a presupusului geto-dac ***Arb***. În aceste condiţii, nu pare deloc absurdă ipoteza că în antichitate, Jiul se vărsa în Dunăre nu direct, ca acum, ci printr-o deltă care cuprindea, pe malul stâng al Dunării, o regiune întinsă de la actualul Lac Bistreţul, la vest, până la fosta Baltă Potelu – existentă încă acum 50 de ani – , la est.

Dacă aşa a fost, atunci putem extinde raţionamentul şi să avansăm ipoteza că, în antichitate, actualul râu Isker s-ar fi vărsat în Dunăre într-un punct opus capătului estic al presupusei delte a Jiului de atunci – prin urmare, în concordanţă cu indicaţia din text referitoare la ipoteticul râu *Nipe*. În acest caz *"pilonii, degete ale marelui Zeus"* ar trebui căutaţi în vecinătatea izvoarelor actualului Isker din Bulgaria, undeva în masivul muntos din care se înalţă vârful Musalla, la mai mult de 2900 m altitudine.

De remarcat chipul trifacial din pecete, foarte probabil simbolizarea unei înţelegeri tripartite, posibil între Dapiegi, Ziraxes şi marele pontif al unor colonii greceşti din regiunea cetăţilor pontice.

Analizat şi interpretat în acest fel, textul de pe placă pare să reprezinte statuarea regimului politic al unei puternice aşezări cucerite de geţi în regiunea pontică a Dobrogei de azi.

Placa nr. 39

Textul înscris în jumătatea superioară a piesei este:

ΠΟΥ ΡΗΜ ΣΕΤΟ ΜΕΣΟ ΟΝ ΜΕΓΑΛ ⊬ ΕΝΕΟ 2|ΣΙΝΟΕ ΖΟΑ ΤΟ ΟΝ ⊬ ΕΝΥ ΑΣΩ Η ΕΔΟΥΕ 3|ΖΑΒΕΛΟ ΟΙΧΙ Ε ΒΟΕ ΛΩΡΟΥ ΟΝ ΠΑΝ 4|ΩΝΟ ΣΩ ΚΟΤΟ ΣΟ ΠΕΖΗ ΕΟ ΠΑ 5|ΤΡΙ ΔΟ ΔΑΒΟ Ψ ΕΘΟ

APOI MĂRGINAŞII SE AŞEAZĂ LA MIJLOC, ÎN ZONA SINOE AL FOARTE MARELUI CIENEU, TOŢI (sau, poate, tot) ÎN A LUI CIENEU GARANŢIE DE PROTECŢIE (pentru) EI. SE MOLCOMEŞTE (stagnează) RĂZBOIUL AICI ŞI DELEAGĂ PE MĂRITUL LORO ÎN PANONIA SĂ CATE SĂ TOCMEASCĂ (textual, *cântărească*) PENTRU EI MOŞTENIREA GEŢILOR ORĂŞTENI.

After that, the people from the borders settled in the centre, in the Sinoe zone of the much respected (great) Cieneo, under his protection. The war eases here, and he sends the Much Respected Loro into Panonia as his delegate to try to negotiate the Getae-Commonalty's heritage for them.

Textul înscris în dreapta jos şi în continuare, între medalionul central şi imaginea de cetate de sub el, precum şi cel din dreapta acesteia este:

6|ΔΥΕΟ ΖΑ 7|ΒΕΛΗΟ Ο 8|ΣΟΙ Ψ ΕΟ 9|ΘΡVΔ 10|Ψ Ι Χ 11|ΣΙ 12|ΠΩ ΦΙΛΟ 13|ΑΣΟ 14|ΜΑΤΟ Μ

ZEUL RĂZBOIULUI ASALTEAZĂ PE REGE, MUNCEŞTE (pe) H(iliarhii) JIILOR ŞI PE FIUL OSTATEC (textual, *garanţie*, în sens probabil de *zălog*) AL STĂPÂNITORULUI M.

The god of War assaults the King, tortures the generals on the Jiu-River and the Lord's as hostage taken son.

Textul învecinat, cu personajul reprezentat în picioare, în partea stângă a discului, cu călăreţul lângă el şi imaginea de clădiri şi templul în partea de jos a plăcii, l-am descifrat astfel:

15|ΚΟΤΩΠΟΛΟ(Ι) Ψ ΕΝΕΟ ΟΝ ΣΑΡΜΗΨ ΘΟΥΖΟ

MARELE PREOT CENEU ÎN SARMISEGETUZA

The High Priest CIENEO, in Sarmigietouza.

Legenda din medalionul central:

16| 𐌌 𐌁 ( ) 𐌄 ⊸ ( ) 𐌁 𐌓 ~ 𐌄 𐌇 ( )

cu al doilea *E* rotit 90 de grade spre stânga şi scris sub ~ , caracterele 𐌇 şi ( ) fiind şi ele înscrise unul sub celălalt. Semnificaţia ansamblului este, evident:

M(ato) BOEROBISETO

Master Boerebista

Tot în medalion, se disting două grupuri separate: în stânga portretului, un grup de caractere suprapuse, greu de identificat cu certitudine iar sub portret:

17|Δx Ψ x

prescurtarea cunoscută pentru *"dabo gieto"*, cu semnificaţia

GET ORĂŞTEAN sau *AL GEŢILOR ORĂŞTENI*

From the Getae's commonalty.

Placa nr. 40

ΔΕ 𐌇Ι Ψ Μ ΔVΡΟ ΚΟΣΕΝΔΟ ΣΟ ΚΑ𐌇V Λ 2|Α ΤΟ ΔΕΨ PVMVNV ΣΟ ΡΕΚΑΟ ΝΙΣΙΒΕ Ο 3|Ν ΜΕΣΙΟ ΔVΡΟ ΦΑΧΣV Ψ ΙΕΟ ΟΙ Ψ ΙΡΕΝ𐌇Ι 4|Α ΔΕ ΨΙΟ 𐌇ΟΡΟ Σ ΙΟ Ψ ΙΝΙ ΛΟ ΡΕΙΒΙ ΛΟ ΣΑΡ 5|ΜΑΤΟ ΔΙΕ ΕΑ Σ Ι Ψ ΙΟ ΡΑ Ψ Ε ΝΑV ΛΟ VΜ 6|Ο ΟΝ ΠΕΡΙΟ ΣΟ ΒΙΣ ΠΑΣΟ Ψ ΕΙΟ ΓΑ𐌇ΙΣΤΕ 7|ΡΕΠΟ ΣΟΝ𐌇Α ΝΟΣΤΕΡΟ-ΣΑΡΜΑ𐌇Ο ΕΑ 8| Σ Ι Ψ ΙΟ ΔVΠΙΟ Ψ Ε ΡΕΝΤΕΑ ΑΔΕΣΙΟ ΔVΡΟ Ρ 9|ΑΔV 𐌇ΡΙ ΓΑΙV ΣΑΡΜΑΤΟ ΕΑ Σ Ψ ΙΟ Ψ ΕΟΝ 10|ΠΕΡ Ψ ΛΑ PVMVNV ΣΟ ΔVΡΟ ΚΟΣΕΝΔΟ Ε 11|ΣΟ ΡΑΣΙ 𐌇ΟΠΙ ΟΨ Ε Ψ ΙΝΙ ΛΟ ΡΕΒΙ ΛΟ ΑΕΣΙ 12|Ε ΔΙΕ ΣΟ ΝVΚΟ ΣΑV ΠΟΣΟ ΣΙ ΟΝΚ 13|Α ΣΕΡΑ𐌇Ο PVMVNV ΣΟ ΔΙ ΟΧΙΟ 14|ΠVΡ Ψ ΕΔΕ ΜVΙ ΣΟΝ𐌇Ο ΛΟ ΡΙΟ Λ 15|Ο ΤΡΑΣΟ Ψ 𐌇 Π

DE ÎNVĂŢAT (poate *"de ţinut minte"*): S(tăpânitorul), PUTERNICUL COSENDO SĂ CAUTE LA TOŢI ZECE PRO-ROMANII SĂI, RETRAŞI ÎN NISIPURI, ÎN MIJLOCUL STUFULUI TARE, PE ACEIA CARE AICI AU IRUMPT DE ZIUA TURNULUI (sau a *TAURULUI*?) JIULUI. CINE L-A POFTIT LA SAR-MATUL ZEU AL IAZIGILOR, ALEARGĂ ACUM LA UMO, ÎN SANCTUAR, SĂ TREACĂ DIN NOU ACASĂ. GĂSEŞTE CĂ MALURILE SUNT ALE ALOR NOŞTRI. IAZIGII SARMAŢI, DUPĂ CE AU ÎNCHIRIAT ("cumpărat") ALIANŢA PUTERNICULUI RADU TREI ("al treilea") CÂŞTIGĂ ("ajung") PE PĂ-MÂNTURILE IAZIGILOR SARMAŢI. STRĂPUNG LA PROROMANI SUB PU-TERNICUL COSENDO. SUNT NETEZITE CREŞTETELE ACELORA.

To be learned (memorized). The powerful lord Kosendo must search between all ten of his followers of the Romans who retreated into the sands, among the strong reeds, for those who here rushed violently on the Jiu River tower's (or bull's) day. The one who invited him to the Sarmatian god of the Iazigae now runs to Umo, in the sanctuary, to cross home again. He finds that the riverbanks are ours. The Sarmatian Iazigae, after having bought the alliance of the pow-erful Radu the Third , regain the lands of the Sarmatian Iazigae. They break through to the followers of the Romans, under the power-ful Kosendo. Their heads are levelled.

CINE L-A POFTIT LA OSPĂŢUL ZEILOR, SUB NUCUL SĂU POPOSEŞTE ŞI, ÎNCĂ ÎMBRĂŢIŞÂND DIN OCHI PRORO-MANII SĂI, PURCEDE PE POTECA CATÂRILOR LA RÂU, LA ÎMPUTERNI-CIRE ÎN G(enucla de) V(ârf) Î(nalt).

That one who invited him to the gods' feast halts under his walnut tree and, still looking at his Roman followers, starts moving on the mules' path towards the river, to attend the solemnity in Genukla of the High-Summit.

În traducerea acestui text se întâlnesc mai multe dificultăţi decât la majoritatea celor-lalte. Suntem conştienţi că traducerea propusă este o primă încercare şi ea trebuie supusă unei analize critice amănunţite. În câteva locuri sensul textului rămâne obscur. El pare să se refere la un incident petrecut între geţii orăşteni din Sarmisegetuza şi geţii pontici (dobrogeni), originari şi ei din orăştia Sarmisegetuzei, dar stabiliţi şi organizaţi în dava (orăştia?) Genuclei, aşezare antică ce încă nu a putut fi localizată (vezi şi textele de pe plăcile nr. 79 şi 80). În acţiune au fost implicaţi, într-un mod care nu reiese clar din text, şi iazigii sarmaţi din regiunea nord-pontică.

Presupunând că traducerea propusă ar fi corectă şi textul corect interpretat, prezenţa în text a numelui propriu ***Radu*** ar fi o dovadă de remarcabilă stabilitate onomastică autohtonă. Fenomen nu chiar singular, dacă se au în vedere numele de origine antică, laică sau biblică, folosite până azi şi, totodată, alte fapte de limbaj din textele analizate în prezentul studiu.

Chipul zeiţei păcii este figurat deasupra aceluia al zeului războiului, formând astfel un ansamblu, şi e încoronat cu o victorie înaripată ţinând o coroană în mână. Este interpretabil ca simbolizând un incident războinic încheiat cu o pace sau, conform textului, ca o victorioasă alianţă între geţii orăşteni – reprezentaţi prin bovideul emblematic din stânga plăcii – şi geţii pontici, reprezentaţi prin şarpele emblematic din dreapta plăcii, deoarece fiecare din animalele reprezentate poartă pe spate o victorie înaripată cu coroană în mână.

Stindardul în formă de balaur cu cap de fiară se regăseşte la oştenii *ambelor* tabere, fapt ce ar putea sugera că tribul care utiliza ancestral această emblemă, ar fi fost acela care a determinat realizarea uniunii tribale ce s-a aflat la baza statului geto-dac centralizat.

Placa nr. 42

ΔΟΠΑ ΚΑΠΟ ΔΥΟ Σ ΑΒΕΛΙΟ ΑΥΟ ΣΟΡ 2|ΣΟ ΣΕΡΙΝΑ ΓΛΟΤΟ ΑΡΜΟΣΑ ΔΑΒ 3|ΣΙΡΜΙΟ ΔΡΟΜΙΧΘΟ ΚΡΟΜΟΣ 4|ΠΟΛΤΑ ΒΙΟ ΛΙΝΑΤΟ ΙΣ 5|Ο ΡΑΧΑ Ψ ΙΟ ΟΡV 6|ΣΥ ΣΕ Ψ ΕΘΑ ΒΡΕ 7|ΝΟ ΔΕΝ ΟΣ ΓΕΟΤΟ

Şi, în cartuşul central:

ΣΑΡ-ΜΟ-ΓΑΤΟ ΔΑΒ ΣΚΥΤ Ψ ΕΤ

iar jos, sub figuri:

ΚΟ ΣΡΑ ΣΑΡΜ Ψ ΙΤΙΟ Σ Α ΤΟΠΟ

DUPĂ CE CAPĂTUL RĂZBOIULUI A FOST ATUNCI STRIGAT PRIN GLAS ARMATEI DIN ORAŞUL SIRMIUM, DROMIHETE,

After the end of the war was announced by the army in the town of Sirmium, Dromihto, still bleeding, dresses with mint his wound

ÎNROŞIT (în sens probabil de *însângerat*), TOTUŞI VIU, OBLOJEŞTE CU IZMĂ RANA CĂPĂTATĂ (textual, *întâmplată*) PE JIU DE SĂGEATA ARZÂNDĂ, DIN OS DE CAPRĂ.

suffered on the Jiu River by a burning arrow made of goat's bone.

Pe placa nr. 42, în cartuş, în locul în care, firesc, ar fi fost reprezentată poarta oraşului, se poate descifra textul:

POARTA PROTEJATĂ CU APĂ A ORAŞULUI GEŢILOR SCIŢI.

The water-protected gate of the town of the Scythian Getae.

Jos, pe toată lăţimea plăcii:

CA SĂ FIE LA SARMISEGETUZA MĂRTURIE.

To be exhibited in Sarmisegetuza.

Spre deosebire de textele de pe celelalte plăci, în textul de faţă se distinge destul de clar împărţirea în cuvinte – prin intercalarea unor spaţii mai mari decât cele dintre literele constitutive ale unui singur cuvânt – împărţire care a fost riguros respectată în transcriere şi în traducere. Acest fapt, particular textului aici studiat, îl face deosebit de preţios pentru că el confirmă structura multor cuvinte obţinute – prin segmentare ipotetică – din textele cu structură continuă.

Privitor la traducere este de observat că pasajul **"...ΓΛΟΤΟ ΑΡΜΟΣΑ..."** poate fi tradus – respectând principiile de decriptare utilizate de-a lungul întregului studiu – în mai multe feluri: fie ca mai sus, fie ca *"...armatei înghiţite în oraşul..."*, fie, dar mai puţin plauzibil, ca *"...gloatei din oraşul..."*.

Informaţia menţionată în text privind războiul, cu toate că nu are atestare istorică, este interesantă prin aceea că se referă la o presupusă zonă de influenţă a lui Dromihete. Textul se referă, evident, la o incursiune a lui Dromihete în sudul Dunării, spre vest, în oraşul antic Sirmium pe care Ptolemeu îl situează în Panonia Inferioară, la sud de Dunăre [75].

De remarcat, în partea superioară a plăcii, pe axa mediană, chipul de bărbat cu căciulă ornată, aparent cu imaginea unui *bour* culcat sau doar cu cea a unui cap de bour. Chipul îl reprezintă, foarte probabil pe Dromihete. În stânga chipului, un triunghi include imaginea unui şarpe sub care se disting câteva litere – posibil **ΠATPE** (?) – iar în dreapta, tot un triunghi, cu imaginea unui cal în interior şi cu ceva neclar ce pare a fi **IΛANE** (?) scris dedesubt. Însemnele acestea par a fi atributele reprezentative ale unor triburi getice – foarte probabil pontice. Astfel, *calul* reprezintă pe geţii din regiunea de nord-vest a Dobrogei de azi (vezi calul figurat, în stânga, pe zidul cetăţii), geţi denumiţi într-o serie de texte **"ΣKIT Ψ ET"**, adică *geţii sciţi*, iar *şarpele* pe geţii din jurul Genuclei, aşa cum pare să rezulte din textul de pe placa nr. 40 spre pildă. În această ipoteză, triada astfel reprezentată – *bour, cal, şarpe* – ar putea fi interpretată ca simbolul unei alianţe de moment a geţilor "orăşteni", din regiunea actualului Haţeg, cu cei pontici, aşa numiţii *geţi-sciţi*, alianţă realizată sub autoritatea personajului central, despre care se poate imagina că ar fi fost Dromihete.

Din textul înscris în cartuş reiese că referirea la poarta oraşului se face, aici, prin două cuvinte, **ΣAP** şi **MOΓATO**, ceea ce, ţinând seama de sensurile indicate şi de alte texte pentru **ΣAP** = *apă, izvor* sau *râu*, şi **ΓATO** = *poartă*, conduce la sensul de *"poartă mobilă, poartă pe apă* – i.e. *culisantă – cu şanţ de apă"* atribuită întregului grup de caractere astfel menţionate .

Din textul de faţă şi din textele de pe alte plăci pare să rezulte că poarta denumită de geţi **ΣAP MOΓATO** sau **MONΓATO / MON-ΓATO** ar fi fost o poartă cu panou culisant pe verticală, panou prevăzut, fără îndoială, cu o contragreutate astfel potrivită încât, în mod normal, poarta să stea închisă şi numai atunci când era trasă, într-un fel oarecare, cu o funie, ea să rămână deschisă. În această ipoteză, textul de pe placa nr. 25 s-ar clarifica deoarece, prin tăierea funiei de menţinere în poziţie deschisă, poarta s-ar fi închis de la sine.

De remarcat chipul ianiform al zeului războiului – vizibil în dreapta – şi, simetric, în stânga, cel al zeiţei păcii, oarecum neclar. Lângă aceste figuri sunt înscrise caractere arhaice, posibile prescurtări cu sens încă nelămurit, iar lângă cele cinci figuri cu aspect uman de pe stâlpii porţii sau ai templului, câte o literă clasică – o posibilă identificare a personajului reprezentat.

Şi la această placă sunt vizibile două lăcaşuri laterale destinate prinderii ei la locul cuvenit, şi, ca un indiciu deosebit de interesant, amprentele lăsate pe placă de capetele elementelor de prindere (a se compara cu urmele de pe placa nr. 16).

Placa descrisă este singura care a existat în două exemplare, aparent identice, unul la Institutul Naţional de Arheologie din Bucureşti, celălalt la Muzeul Mânăstirii din Sinaia. Ultimul rând din text ar putea explica această dualitate prin aceea că placa a fost elaborată într-un alt sanctuar decât cel al *"Sarmigietuzei"*, confecţionându-se un al doilea exemplar pentru a fi trimis sanctuarului central. Un obicei atestat încă din antichitatea sumeriană (cf. [67], p. 94-95).

Placa nr. 45

Placă ilustrată cu cinci portrete şi cu un text abundent, parţial trunchiat pe margini din cauza unui defect de fotografiere. Textul cuprins în fotografie – cu toate că uşor de transliterat – nu se lasă desluşit. Cu excepţia câtorva cuvinte bine cunoscute din alte texte, cum sunt **ΜΑΘΟ ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΕΩ** în rândul 1, **ΨΕΝΕΩ** în rândul 8 şi **ΔΑΠΥΕΨ** în ultimul rând al textului, scris cu caractere clasice şi

B () Ε ⊸ () Ш)I(() . ⋕ . ⟜ . Ψ (·) şi ~ ✲ ⊸ ⋕ Y Ψ T≈ ↗ {} ,

scrise cu caractere preclasice în rândurile de jos ale plăcii, textul nu a putut fi interpretat cu ajutorul schemei de decriptare utilă în alte cazuri. De remarcat, caracterele anomale)I(= lstl şi ↗ , rar întâlnite în alte texte.

Dintre portrete, deosebit de interesant este cel de sus, vizibil şi pe plăcile nr. 79 şi 80. Calitatea imaginii permite să se distingă bine atât câinele ţinut în braţe cât şi paftaua, în formă de cap de zimbru, de pe umărul drept al personajului. În mod surprinzător, acest portret are – pentru adepţii unei origini antice a textelor şi a imaginilor de pe plăci – un aspect mai mult medieval decât antic.

Portretul din stânga pare a fi foarte asemănător cu cel de pe placa nr. 58, identificat acolo – prin legendă – ca fiind unul al lui Boerebista.

Judecând după coiful sau căciula cu bovideu culcat, al doilea portret din stânga ar trebui să fie cel al unui mare preot get, probabil al lui *Cieneu* – Deceneu în interpretarea adoptată – pomenit în text şi care se regăseşte, foarte asemănător, pe placa nr. 58.

Cele două figuri din dreapta, în picioare, sunt posibile reprezentări ale lui Boerebista, stând cu faţa – vezi şi plăcile nr. 9, 52, 62, 80, 91 – şi *Cieneu*, acesta din profil dreapta – vezi şi plăcile 80 şi 92. Reprezentările sunt interesante îndeosebi prin redarea gestului de sprijinire pe toiag, gest caracteristic ciobanilor români din toate timpurile.

Placa nr. 52

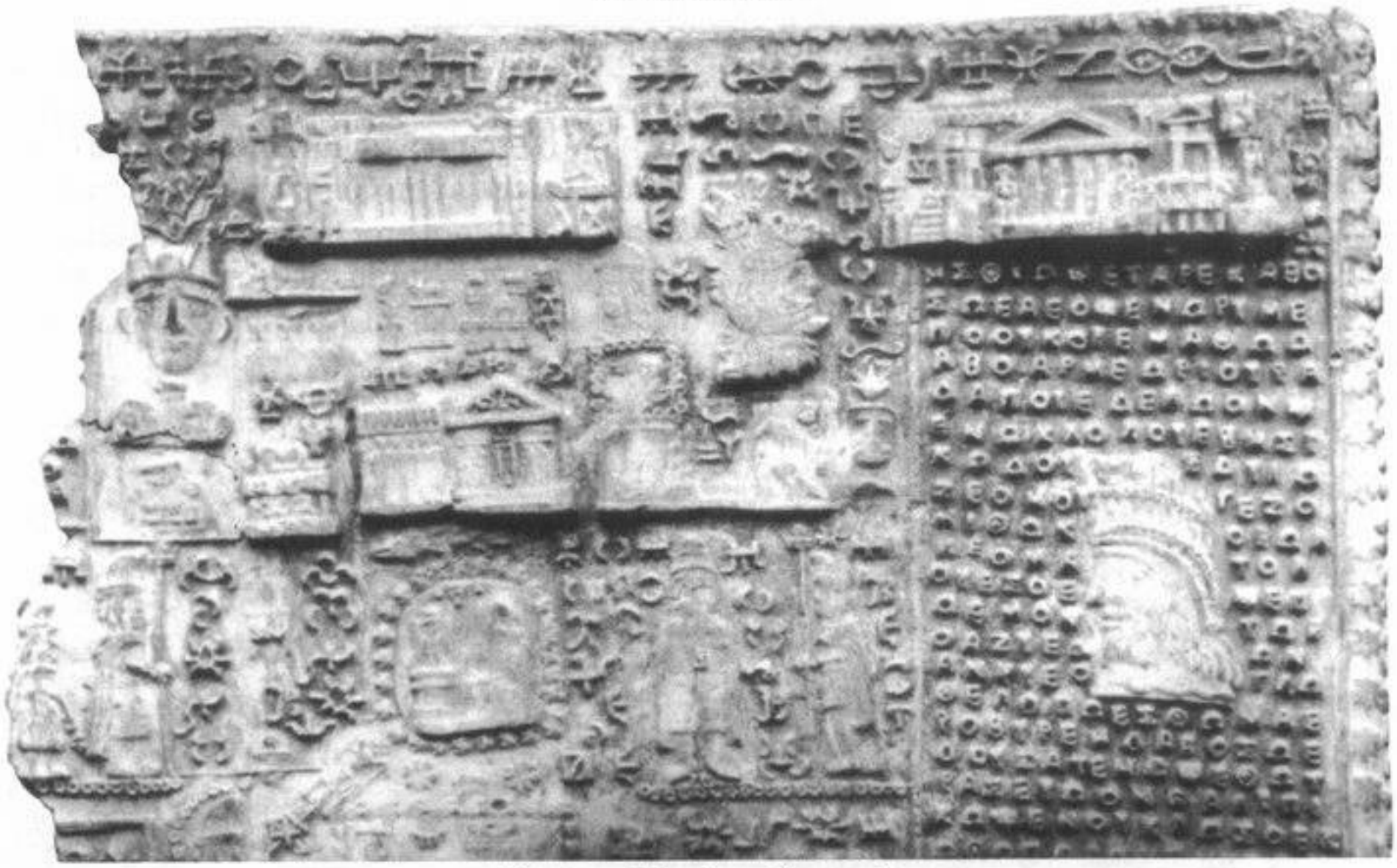

Placa nr. 52, câmpul superior

Această piesă constă dintr-o bucată de placă bogat ilustrată, ruptă în stânga pe întreaga ei înălţime, după un contur foarte neregulat. Placa trebuie să fi avut dimensiuni mai mari decât celelalte, dovadă că a trebuit să fie fotografiată în două câmpuri, dimensiunile ei putând fi şi motivul pentru care probabil, la un moment dat, s-a rupt. Este singura placă din ansamblu care apare în această stare.

Se disting în câmpul acestei plăcii o serie de texte înregistrate cu diferite tipuri de caractere. Textul principal, înscris într-un cartuş mare în partea dreaptă a plăcii, utilizează alfabetul clasic. Legendele la figuri sunt însă scrise, în majoritate, cu caracterele alfabetului preclasic, dens imbricate între ele şi dispuse într-o succesiune foarte fragmentată. Se disting şi segmente, relativ lungi, cu caractere de tip arhaic.

Transliterarea textului din cartuşul principal este:

ΗΣΘΡΩ Ψ ΕΤΑ ΡΕΚΑΒΟ 2|ΣΩ ΕΑΕΟ Ψ ϜΝΩ ΡΥΜΕ 3|ΠΟ ΟΥΚΟΥΕ ΜΑΘΩ Δ 4|ΑΒΟ ΑΡΜΕΩ ΡΙΟΥ ΡΑ 5|ΔΑ ΠΟΥΕ ΔΕΛΩ ΟΝ Ψ 6|ΕΝΩΚΛΟ ΠΟΥΕ ΒΗΣΥ 7|ΚΩ ΔΟΕ ΔΥΙΩ 8|ΖΕΟΜΟ ΓΕΖΟ 9|ΜΙΘΩ ΚΟΡΩΛ 10|ΝΕΟ ΜΑΤΟ Π 11|ΟΥΕ ΣΟΕ Ψ ΕΠ 12|ΟΒ ΜΟΝΤΩ Κ 13|Ο ΑΖΥ ΕΩ ΩΝ 14|ΑΝ ⅄ ΕΟ ΓΛΩ 15|ΘΕΛΟ ΠΩΕΣΘΩ ΜΑΕ 16|ΡΟ ΒΥΡΕΗ ΔΑΒΟ ΣΩΕ 17|ΔΟΥ ΣΑΤΕ ΗΩ Ψ ΕΘΩ Υ 18|ΡΑΣΕ ΥΩ ΟΝ ΘΑΛΥΠΙ 19|ΚΩ Ψ ΕΝΟΥΚΛΩ ΣΟΕ Κ 20|ΩΘΟΠΩΛΟ ⅄ ΕΝΥ Ε ΟΠ 21|ΑΗΧ ΙΣΤΡΙΑΝΟ ΚΟΡ 22-29|ΜΥΟ SAPMONΓΑΤΩ

GEŢII ISTRULUI SE RETRAG SUB (cel) DE EI ÎNŞIŞI GENERAT SPAŢIU, PE ACOLO UNDE STĂPÂNUL ORĂŞTIEI ARMEAZĂ ("amenajează") AL MARELUI RÂU PORT (textual, *radă*), ÎNAPOIA DEALULUI ("acropolei"?) ÎN GENUCLA, ÎNAPOIA VIILOR CARE DAU ZEIASCA ZEAMĂ LUATĂ GHIRLANDELOR ("ciorchinelor") NOI. STĂPÂNUL, PRIN SPATE, SUIE ÎNJEPATUL ("cu jepi/ jnepenit") MUNTE CU PAZNICUL LUI ("acestuia") ÎN SERVICIUL ("îngrijirea") GÂTLEJULUI ("canal de acces în port"). PESTE MARII ÎNMORMÂNTAŢI AI ORĂŞTIEI SE AFLĂ DOUĂ SUTE DIN ACEI GEŢI (pe care) IURASE I-A LUAT. ÎN VÂRFUL ÎNALT AL GENUCLEI SE AFLĂ MARELE PREOT CENIU (Deceneu) ŞI ŢINE FLACĂRĂ DE VEGHE ("de opaiţ"?) INIMII ISTRIENILOR ("dunărenilor") MUIATĂ ÎN APA DE APĂRARE A PORŢII.

The Getae from the Ister River withdraw to the space they themselves made, there where the lord of the community organizes a wharf on the big river, behind Genukla's hill, behind the vineyards which produce divine juice from green grape clusters. The lord, from the rear, climbs the juniper-covered mountain with the watchman who guards the channel to the port. Above the Commonalty's great men burial stand two hundred of those Getae Iurase seized. On Genukla's high summit stands the high priest Cienio holding the remembrance-flame of the Ister's-Getae hearts immersed into the gate's protective waters.

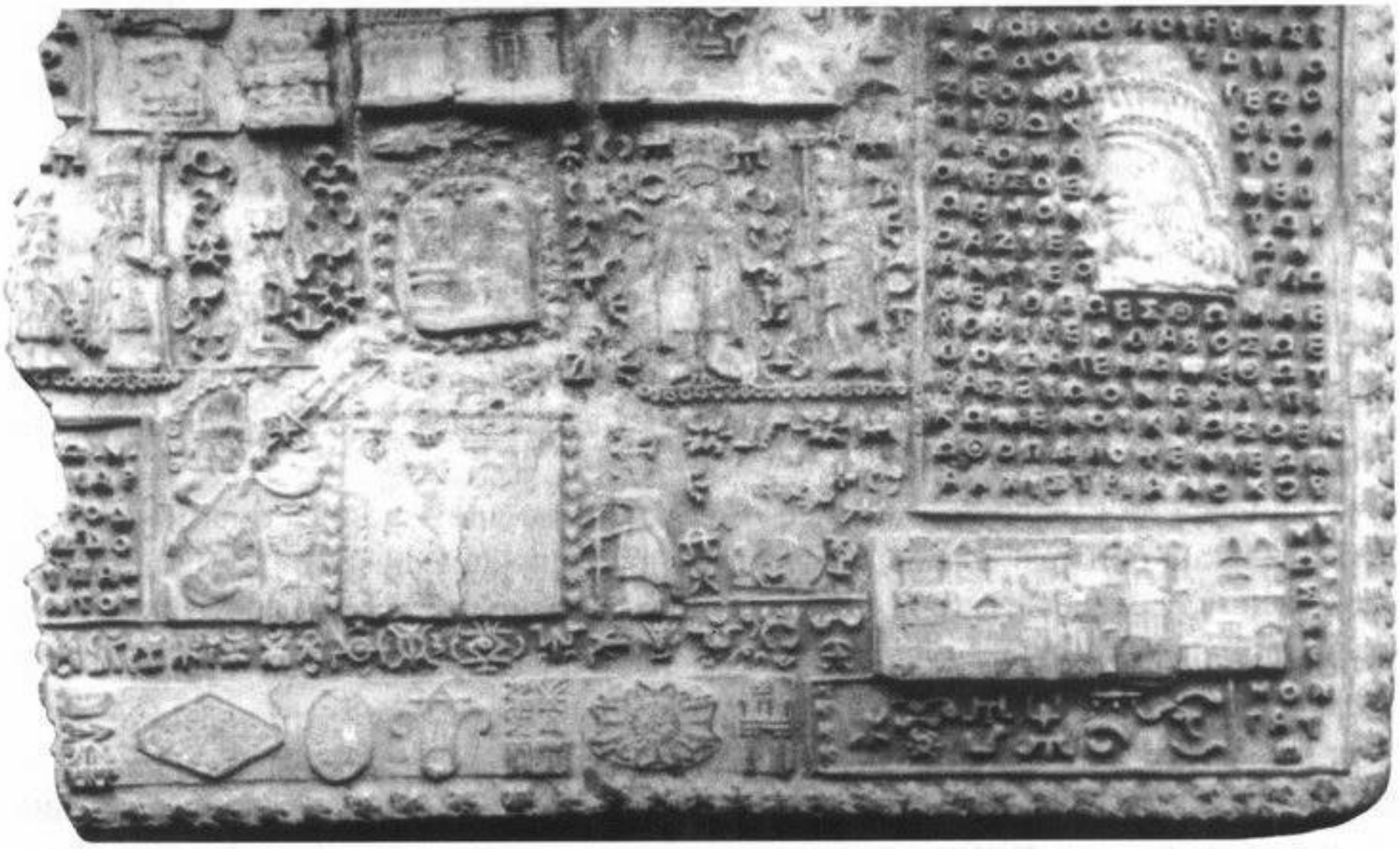

Placa nr. 52, câmpul inferior

Lângă cartuşul mare conţinând textul transliterat mai sus, în stânga lui, într-un cartuş mai mic, sunt reprezentate două figuri în picioare: una din faţă, cu legenda

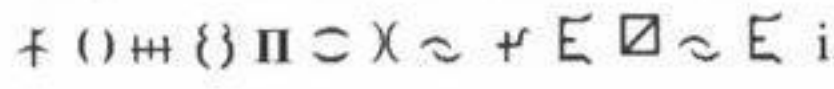
i.e.

având sensul:

"marele preot Cieneu", High Priest Cieneo,

cealaltă din profil spre stânga, cu legenda:

cu presupusul sens:

"stăpânitorul Bouerobiusto". Master Boerobiusto.

Lângă marginea de jos, pe mijloc, un şir de 7 peceţi cu posibilă semnificaţie emblematică reprezintă scuturi ornate specific, sau, mai probabil, semne de tip "tamga" evoluat [71].

Traducerea mai sus oferită de autor este doar o sugestie de decriptare într-o primă abordare. Din cauza multelor probleme pe care le pune, ea cere o analiză critică competentă şi amănunţită.

Placa nr. 58

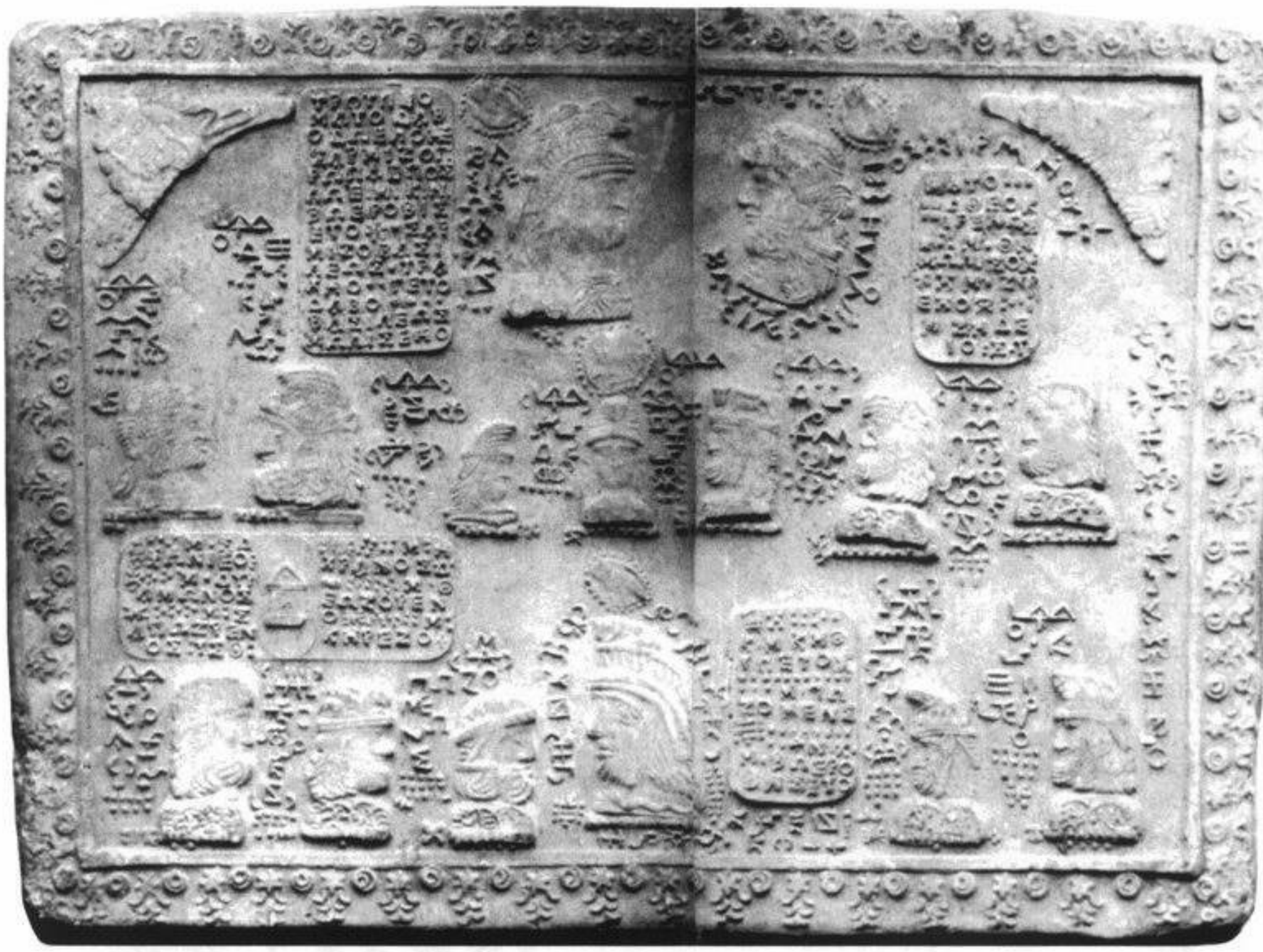

Piesa nr. 58 constă dintr-o placă de dimensiuni mai mari decât media, dovadă că pentru fotografierea ei au fost necesare două clişee. Pe placă sunt figurate numeroase portrete însoţite de texte explicative, fie ca legende la figuri, fie înscrise în cartuşe.

Textul din cartuşul de sus, stânga:
ΤΡΟΥΠΕΟ 2|ΜΑΤΟ ΔΑΒ 3|Ο ΔΩ ΕΛΟΗΕ 4|ΣΑΡΜΙΖΟ Π 5|ΡΩ ΠΑΖ ΠΟΣ 6|ΛΩΕ : Μ.Κ.Ν. 7|ΒΩΕΡΟΒΙΣ 8|ΕΤΟ * · ΣΑΡ 9|ΜΙΖΟ ΒΑΣΙ 10|ΛΕΩΣ : ΤΡΑ 11|ΧΗΟ ·· ΓΕΤΟ 12|ΔΑΒΟ ·Χ· ·· 13|ΒΑΣΙΛΕΩΣ 14|ΜΩΛΙΣΕΗΟ

TROFEU (poate în sens de *"recompensă"*) STĂPÂNITORUL ORĂŞTIEI DĂ (dăruieşte) ĂLUIA SARMIZ (sau *Sarmizo*) PENTRU PAZA PUSĂ LUI : S(tăpânitorul). M(are preot). N(obilul) BOEREBISTA * · SARMIZ BAZILEUL · TRACIILOR ·· STRAJA ORĂŞTIEI ·X· ·· BAZILEUL MOLISEIU

The Community's lord gives a reward to Sarmizo for his guard service.

În textele care însoţesc portretele din dreapta cartuşului – vizibile şi în fotografia-detaliu – se desluşeşte: **ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙΖ** şi **ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΛΗΣΕΙΟΣ : ΣΙΡΜΗΟΥ-:-**

Celelalte texte de pe placă sunt, în această fază, greu de decriptat. Studierea lor rămâne deschisă.

Textul desluşit în cartuşul din stânga sus, dacă e bine înţeles, sugerează că Boerebista, personajul principal în tematica plăcii, tratează cu o căpetenie tracă, i.e. "regele *Sarmis*", referitor la o formă de pază în "orăştie", şi că îi acordă acestuia un "trofeu" sau o recompensă. Rolul regelui Moliseu rămâne neclar. Din legenda la portretul din dreapta sus, acest personaj pare legat de *"Marele Sirmium"* menţionat în text.

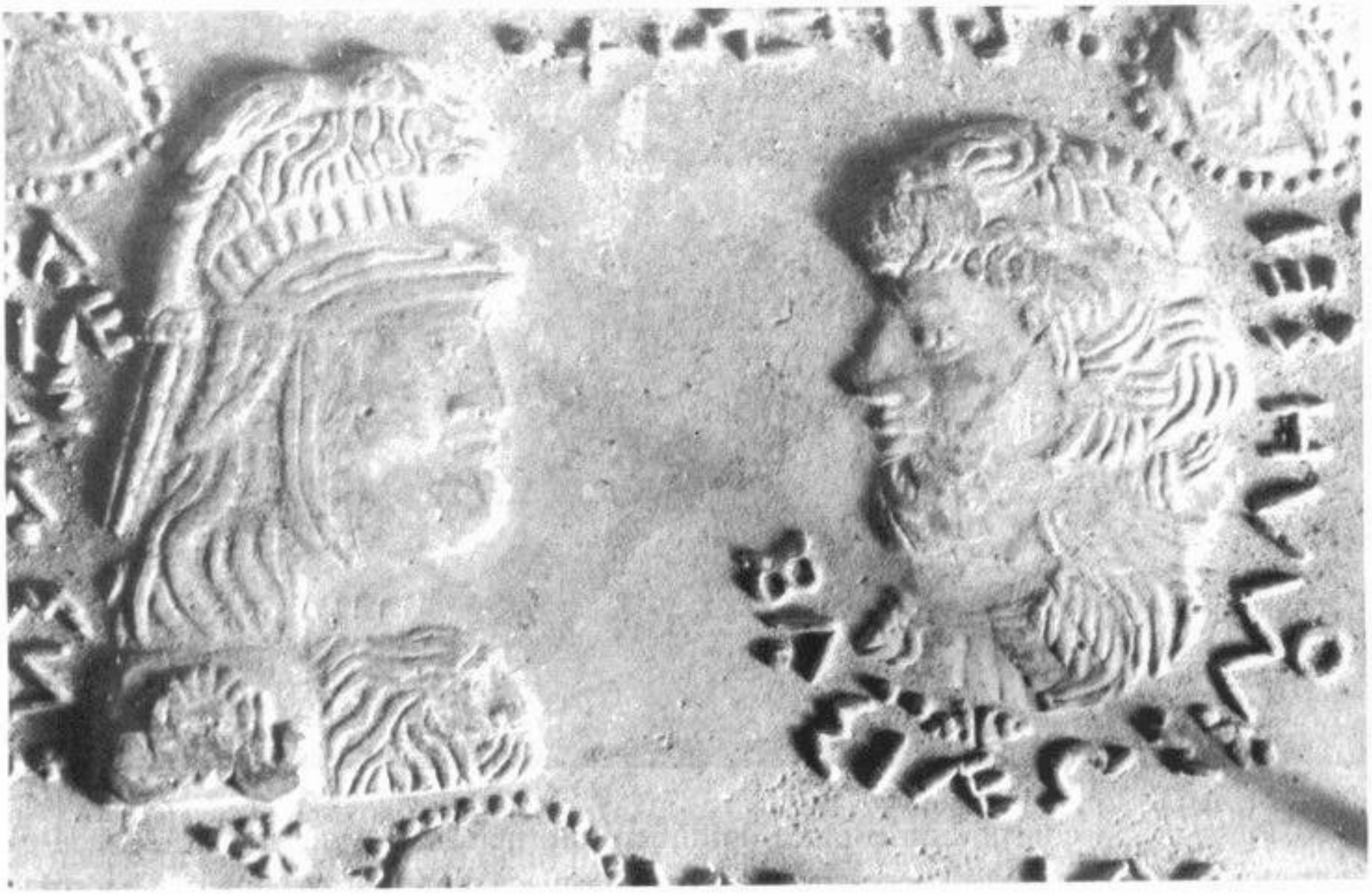

Placa nr. 58, detaliu

Pe lângă cele două portrete amintite, mai sunt înregistrate pe placă şi o serie de alte chipuri. Inscripţiile care le însoţesc sunt însă greu de descifrat, deoarece au fost scrise într-un sistem cu caractere arhaice, imbricate unul în altul în aşa fel încât ordinea literelor nu este evidentă. Singurul portret clar identificabil, în afara celor două comentate mai sus, este portretul lui Boerebista, situat jos, în centru. În jurul lui, parcurs în sens orar, poate fi descifrat textul: **MATO**, scris cu litere imbricate, urmat de ⊠ pentru *nobalo*, ⊀ pentru *kotopolo*, şi

$\text{B}\left(\frac{Y}{A}\right)\multimap\subset\text{B}\sqcup\nearrow\text{TY}()$ în transliterare nu tocmai sigură, echivalentul presupus fiind *Boiuarobiztiuo.*

Deasupra fiecăruia dintre portretele celor trei personaje menţionate în textul descifrat, şi numai deasupra lor, este reprezentată, în medalion, imaginea unei păsări, aparent o bufniţă, simbol al înţelepciunii. Acest detaliu, asociat cu aspectul general al plăcii, sugerează că ea ar fi putut constitui un document care parafa o înţelegere politică intertribală.

Placa nr. 62

ΣΥΩ Α Σ Ο Ε ΣΩ ΑΕ ΝΛΤΡΥΟ ΕΠΩ Ε ΘΩΣΕΩ ΣΩ 2|ΕΣΚΟΕ ΛΥΕΩ ΒΟΕΡΩΒΣΕΘΩ ΑΧΥ ΜΑΤΟ ΕΠΩ 3|Ε ΝΝ ΔΟΕ ΔΕΨΥΝΩ ΧΗΛΕΑΡΚΥ ΛΩ ΕΨΗΕ Ο⊀ 4|ΕΩΥ ΜΑΝΟ ΔΕ ΨΙΠΡΩ ΠΕ Ο ΡΑΔΕΩ ΑΝΩ Ε ΠΩΚ 5|Ο ΕΣΩ ΣΟΡΩΜΕΣΩ Ε ΔΑΠΥΨΕΟ

Σ ΩΡΑΣΩ ΣΟ 6|Υ ΦΩΗΛΟ ΛΩΕ Ψ ENVKΛΩ ΔΟΝΕΘΕ ΠΕ ΗΩ 7|ΣΩΕ ΒΥΩ ΟΝΔΟ ΥΣΑ ΤΩΡΕ ΛV ΕΛΟ ΒΩΕΡΟΒΥΣ 8|ΕΘΩ ΩΡΟΛΗΩ ΟΝΣΩΘΥ ⊬ ΕΟ Ε ΔΥΩ .Χ. Σ ΑΠΥΟ 9|ΒΕΡΥΣΩ ΚΑΡΠΟΔΩ ΜΟΝΓΑΥΩ ΠΟΡ ⊬ ΕΔΩ ΩΝ 10|ΣΩΝΤΩ ΛVΕ ΒΩΕΡΟΒΗΣΕΘΩ ΔΕΥ ΧΕ 11|Ω ΩΝ VΣΥΑ ΔΟ ΠΕΡΕΣΗΟ Τ 12|ΑΛΥΠΥΚΩ ΣΑΡΜΗ Ψ 13|ΕΤV Σ Ο ΠΩΣΕΡΩ ΛVΕ 14|ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΟ ΣΩΕ 15|ΣΘΩΠΥΤΟ ΣΩ ΕΚVΕ ΕΡΗ Ψ ΕΡ 16|ΥΩ ΛVΕΩ ΣΩ Ε Σ ΤΕΣΟ + Î|.o -Τ- MVKPNYNO

AI SĂI MĂGARI ŞI ALE SALE SUPERBE IEPE ŞI TOŢI CAII SĂI I-AU LUAT LUI BOEREBISTA. ACU, STĂPÂN AL IEPELOR, E UN HILIARH DE DOUĂ ZECI ŞI UNU (de ani). LA IEŞIREA ACELORA MÂNAŢI DE FRICA NIMICIRII, PE O TERASĂ ROTUNDĂ ŞI PUŢINĂ (mică), A FOST SUPUS ŞI DAPIEGI. LUI ZURASE (Ziraxes), FIUL (poate nepotul, sau doar finul) SĂU I-A LUAT GENUCLA. L-A DAT PE ACELA SĂ FIE VIU CÂND (probabil "atâta timp cât") FOLOSEŞTE ("stă în") TURNUL LUI BOEREBISTA ÎNSUŞI. OROLES ÎNSOŢIT DE H(iliarhii) ZAPIU, BERIUSU, CARPODU, MONGAIU, PORNESC ÎN URMA ("urmărirea") LUI BOEREBISTA. DAU DE ACESTA ÎN UŞA SANCTUARULUI DIN VÂRFUL ÎNALT AL SARMISEGETUZEI. STĂPÂNIREA (posibil, în sens de puterea) LUI BOEREBISTA ESTE STĂVILITĂ. EGALII SĂI RĂSCULAŢI AU LUAT A SA STĂPÂNIRE.

His donkeys and superb mares and all his horses were taken away from Boerebista. Now, the master of the mares is a twenty-one year old chief. At the departure of those driven by fear of destruction, on a small, round terrace Dapiegi also was subdued. The son took Genukla from Zurase. He was let to stay alive as long as he remains in the tower of Boerebista himself. Oroles, accompanied by chiefs Zapio, Beriuso, Carpodo, and Mongaio, proceed to follow Boerebista. They meet up with him on the high summit of Sarmigetuza. The power of Boerebista is blocked. His insurgent equals have taken his power from him.

Urmează o serie de semne grafice nenteligibile, probabile iscălituri convenţionale.

Dacă textul s-ar dovedi autentic şi traducerea corectă, documentul ar putea furniza o serie de informaţii extrem de interesante în legătură cu răsturnarea de la putere a lui Boerebista. Ele ar fi în concordanţă cu informaţiile istorice care relatează că "...*Burebista a sfârşit prin a fi răsturnat de nişte răsculaţi ...*" (cf. [98], VII, 3, 11). Strabon mai menţionează, în acelaşi pasaj, că Cesar a pregătit o armată de intervenţie în teritoriile stăpânite de Boerebista şi acestea au fost împărţite, după răsturnarea lui, în cinci domenii mai mici. Numărul cinci, astfel atestat, coincide cu numărul "hiliarhilor" menţionaţi în text ca participând la urmărirea şi capturarea lui Boerebista, şi, totodată, şi cu numărul de portrete figurate pe placă.

O analiză amănunţită a acestor evenimente relatate după izvoare istorice, referitor la răsturnarea lui Boerebista, se găseşte în lucrarea lui I.H. Crişan, [20], p. 484-491.

Apariţia concomitentă, într-un acelaşi text, a secvenţelor **ΕΣΚΟΕ**, rândul 2, şi **EKVE**, rândul 15, foarte asemănătoare ca formă, dar cărora li s-au atribuit, ipotetic, sensuri diferite,

impune o analiză etimologică mai profundă. Se poate presupune că prima formă este conexă cu lat. ***equus*** = *cal*, şi v. fr. *escuier* = *purtător de scut şi îngrijitor de cai*, iar a doua, cu lat. ***aequus*** = *egal*. Această presupunere pune sub semnul întrebării temeinicia bazării v. fr. *escuier* pe lat. *scutum* cf. [33], sugerând, în schimb, o eventuală corelare cu un **ΕΣΚΟΕ** poate comun geţilor şi celţilor.

Placa nr. 65

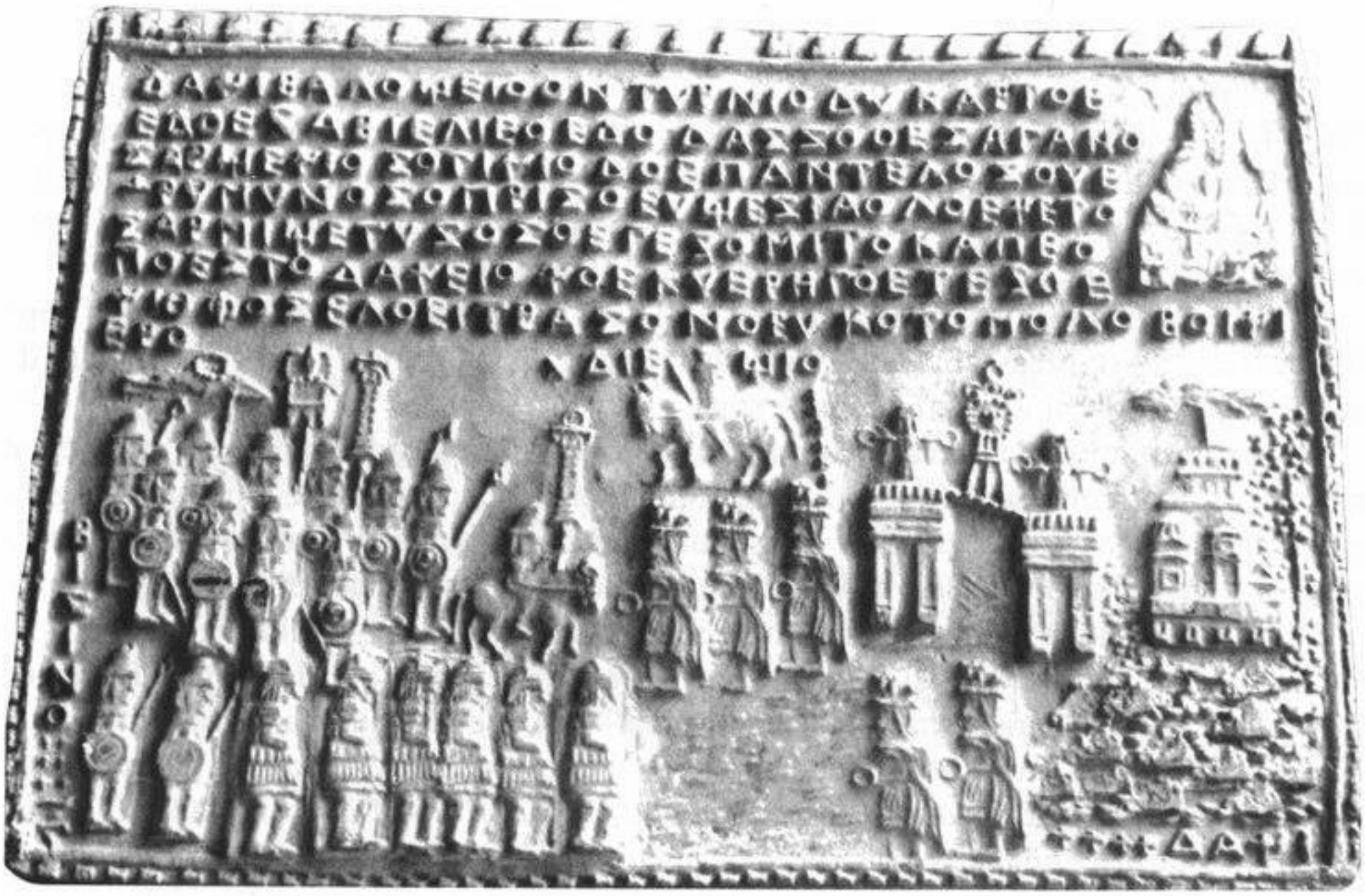

ΔΑ ⊬ ΙΒΑΛΟ Ψ ΕΙΟ ΟΝΤVΡΝΙΟ ΔV ΚΑΕΤΟΕ 2|Ε ΔΟΕ ≤ ΑΒΙΕΛΙΕΟ Ε ΔΟ ΔΑΣ ≤ Ο ΟΕ ΣΑΓΑΝΟ 3|ΣΑΡ Ψ Ε ⊬ ΙΟ ΣΟΤΙ ⊬ ΙΟ ΔΟΕ ΠΑΝΤΕΛΟ ΣΟVΕ 4|-|- PVMVNO ΣΟΠΡΙΣΟ ΕV Ψ Ε ≤ ΙΑΟ ΛΟ Ε ⊬ ΕΤΟ 5|ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤV ≤ Ο ΣΟΕ ΓΕ ≤ ΟΜΙΤΟ ΚΑΠ ΕΟ 6|ΠΟΕΣΤΟ ΔΑ ⊬ ΕΙΟ ⊬ ΟΕ ΚVΕ ΡΗΓΟΕ ΤΕ ≤ ΟΕ 7|⊬ ΙΟ ΦΟΣΕ ΛΟΕΙ ΤΡΑΣΟ NOEV ΚΟΤΟΠΟΛΟ ΒΟΙ ⊬ Ι 8|ΕΡΟ Χ. ΔΙΕ Ψ ΙΟ

Este posibil ca iniţiala şi numele de la finele textului să fie independente de acesta, referindu-se doar la figura cavalerului cu lance de sub ele.

În stânga, în spatele oştenilor, pe verticală, stă scris, **ΒΙ ≤ ΙΝΟ**, cu semnificaţia evidentă VEZINA sau AI LUI VEZINA. În colţul din dreapta jos, **++++ΔΑ ⊬ Ι**.

DECEBAL ACASĂ SE ÎNTOARCE DE LA CETE (în sens de oaste) ŞI DE LA RĂZBOIRE ŞI DE LA DAREA DE ÎNALTE PORUNCI ÎN TABERE, ÎNSOŢIT DE

Decebal and his companions return home from the armed bands and from waging war and from giving high-level orders in the encampments. Those friendly to the Romans

TOVARĂŞII SĂI. PRO-ROMANII ÎL SURPRIND ZĂCÂND LA IEŞIREA DIN SARMISEGETUZA. A FOST LUAT AL SĂU CAP. PESTE DACII LUI, ACEIA CARE CA PE UN REGE ("regeşte") L-AU PREŢUIT PE CEL CE FUSESE PRINS, AU ÎMPUTERNICIT, DIN NOU, MARE PREOT AL BOICERILOR (pe) H(iliarhul) DIEGI.

take him by surprise lying near the exit from Sarmisegetuza. His head was severed. Over the Dacians, who had respected the caught one like a king, the Boiciero's high priest Diegi was again put in authority.

Din grupul militar, merită să reţină atenţia rândurile oştenilor geţi – identificabili după căciula tipică şi după *scuturile rotunde cu medalion uşor excentric* (a se compara cu fig. 35 din [54]), – înarmaţi cu lănci şi ducând trei stindarde. Unul dintre acestea este de tip "dragon dacic", cu o coroană împletită deasupra lui, poate în semn de împăciuire. În fruntea lor este figurat un cavaler cu căciulă dacică înaltă, care poartă un stindard, foarte probabil o reprezentare a lui Vezina, al cărui nume e menţionat la stânga grupului.

Reprezentat mai jos, în paralel cu oştenii geţi, un rând de oşteni care, judecând după îmbrăcămintea lor, se aseamănă cu legionarii romani. Este posibil ca geto-dacii trecuţi de partea romanilor să fi fost astfel reprezentaţi.

În faţa cetăţii deasupra căreia stindardul dacic flutură în vârful turnului, este reprezentat un cavaler, foarte probabil Diegi. Cinci preoţi purtând căciuli specifice – ornate cu figura emblematică a unui bovideu culcat sau şezând – întâmpină, ţinând în mâna dreaptă câte o coroană floral, grupul de oşteni condus de Vezina. Scena vrea să redea, fără îndoială, predarea cetăţii Sarmisegetuza Regia după înfrângerea şi, probabil, şi moartea lui Decebal.

În cazul în care textul şi tălmăcirea propuse ar fi veridice, informaţia că atât Vezina cât şi Diegi s-ar fi alăturat romanilor, abandonându-l pe Decebal în ultima fază a conflictului, ar fi de mare interes istoric. Presupunerea acestei duble reorientări se bazează pe menţiunea din acest text, că *"proromanii"* sunt cei care îl *"surprind"* pe Decebal *"zăcând"* lângă cetate, ca şi pe inscripţia de pe placa nr. 28, că *"Decebal blesteamă pe proromanii înnobilaţi, trimeşi de Diegi"*.

Figurarea în cadrul grupului de oşteni comandaţi de Vezina a unui rând de luptători în costume şi cu coifuri de tip roman ar putea constitui o mărturie surprinzătoare care cere însă o analiză mai aprofundată. În acest sens se observă că oştenii astfel particularizaţi în imaginea de pe placă nu se constituie într-un grup separat de cel al luptătorilor evident geto-daci şi nici nu par comandaţi de o căpetenie proprie, în mod necesar şi firesc, un cavaler. Singura căpetenie pentru grupul hibrid astfel constituit pare să fie cavalerul dac, purtător de *signum* aflat în fruntea întregului grup.

Deoarece este de neconceput ca un grup de oşteni romani să fi luptat, oricare ar fi fost împrejurările de moment, ca trupă integrată într-un corp de oaste geto-dac dizident, cu atât mai puţin este imaginabilă o astfel de situaţie în reprezentarea predării solemne a cetăţii Sarmisegetuza , *"Scaunul Domniei"* lui Decebal.

În consecinţă, singura explicaţie plauzibilă a imaginii astfel interpretate ar fi presupunerea existenţei, în rândurile căpeteniilor geto-dace, a unei disidenţe *"proromane"* care ar fi participat la conflict, în ultima fază a sa, sub protecţia costumului militar roman – clasic în acele vremuri – şi nu în cel "barbar".

În lumina cercetărilor arheologice din ultimii ani acest fapt pare firesc, deoarece descoperirile arheologice din ultimele două decenii – de la Cugir, Popeşti, Crăsani, Poiana, Cetăţeni, cf. I.H. Crişan [21], p. 78-79 de ex. – arată că iconografia de pe placa de plumb studiată este apropiată atât de vestigiile arheologice cât şi de imagistica generală a Columnei Traiană.

În legătură cu procedeul tehnic prin care s-a realizat placa se observă la rândul cel mai de jos al oştenilor reprezentaţi în grup urmele evidente ale formării prin mularea unei folii metalice subţiri fie pe o matriţă specifică, fie prin poansonare, folia fiind sprijinită în timpul poansonării de un suport plastic rezistent. Conturul poansonului este mai clar la primul oştean din rând.

Placa nr. 67

Placa aceasta înregistrează, pe cea mai mare parte din suprafaţa ei, un text scris cu caractere anomale, asemănătoare cu cele cu care este scris textul de pe placa 109.

Atât la partea superioară cât şi la cea inferioară a plăcii se află câte un rând scris cu caractere arhaice de un tip necunoscut, dar evident înrudite cu caracterele preclasice. Atât caracterele, cât şi forma clădirilor schiţate în imagine par să sugereze o influenţă orientală, sau îndepărtat orientală, influenţă greu de stabilit în faza actuală de studiu.

În părţile laterale ale plăcii se disting, înregistrate lângă margine, câte un rând de imagini emblematice, posibil de tip "tagma" evoluat [71].

Placa nr. 69

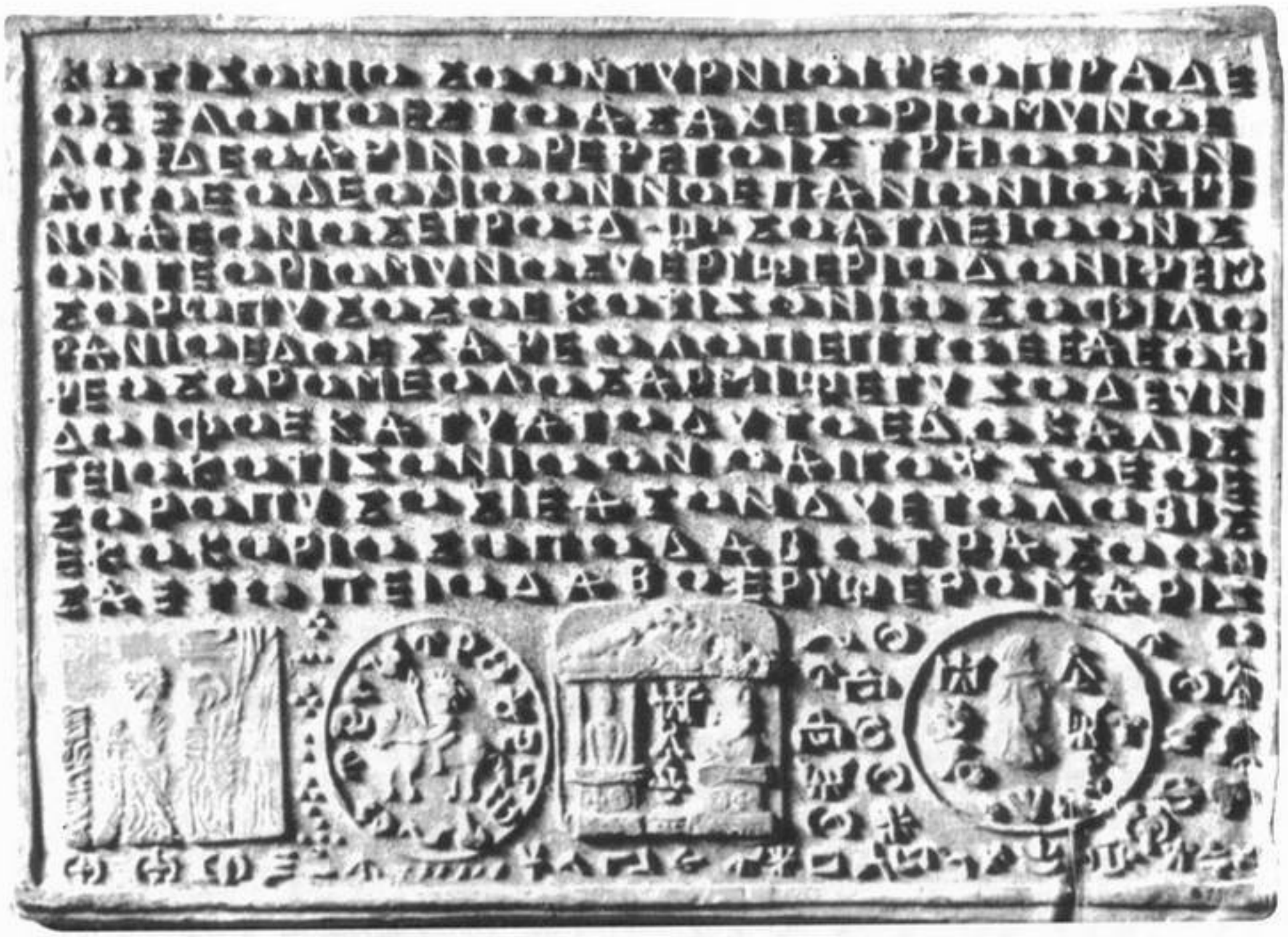

ΚΟΤΙ Σ ΟΝΙΟ ΣΟ ΟΝΤVΡΝΙΟ Ι ⊬ ΕΟ ΠΡΑΔΕ 2|ΟΣ ΕΛΟ ΙΤΟ ΕΣΤΟ ΑΣΑΧΕΙΟ ΡΙΟΜVΝΟΙ 3|ΛΟ ΕΔΕΟ Α ⊬ ΙΝΟ ΡΕ ⊬ ΕΓΟ ΙΣΤΡΗΟ ΟΝ Ν 4|ΑΠΟΕΟ ΔΕ ΟΧΙΟ ΟΝ ΝΟΕ ΠΑΝΟΝΙΟ Α ⊬ Ι 5|ΝΟ ΑΕΟ ΝΟ ΣΕΓΡΟ = Δ-Ψ· ΣΟ ΑΤΛΕΙΟ ΟΝ Σ 6|ΟΝΓΕΟ ΡΙΟΜVΝΟΣV. ΕΡΙ Ψ ΕΡΙΟ ΔΟΝΙ ⊬ ΕΙΟ 7|ΣΟΡΟΠΙVΣΟ ΣΟΕ ΚΟΤΙ Σ ΟΝΙΟ ΣΟ ΦΙΛΟ 8|ΡΑΝΙΟΕ ΔΟΕ ΣΑ ⊬ ΕΟ ΛΟ ΠΕΓΙΤΟΕ ΕΑΕ ΟΗ 9| ⊬ ΕΟ ΣΟ ΡΟΜΕΟ ΛΟ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤV Σ Ο ΔΕ VΝ 10|ΔΟΙ ΦΟΕ ΚΑΤVΑΤΟ ΔVΤΟΕ ΔΟ ΚΑΛΙΣ 11|ΤΕΙΟ ΚΟΤΙ Σ ΟΝΙΟ ΟΝ ΛΑΙΓΟ Ψ Σ Ο ΕΟ Ε 12|ΣΟΡΟΠΙVΣΟ ΣΙΕΑ ΣΟΝ ΔVΕ ΤΟΛΟ ΒΙΣ 13|ΕΚΟ ΚΟΡΙΟ ΣΟ ΠΟ ΔΑΒΟ ΤΡΑΣΟ ΟΝ 14|ΣΑΕ ⊬ ( ) ΙΤ ΕΙΟ ΔΑΒΟ ΕΡΥ Ψ ΕΡΟ ΜΑΡΙΣ 15|Ο

COTIZO SE ÎNTOARCE CU ALE LUI PRĂZI. EL, LA RÂNDUL SĂU (sau, de asemenea), ESTE ATACAT DE ROMANI LA TRECEREA VADULUI, ACI UNDE SE LĂRGEŞTE ISTRUL ÎNAPOI DE OCHIUL (bucla) ÎN (din) NOUA PANONIE, ACI UNDE APELE NU FIERB. = G(eţi) O(răşteni) SE LUPTĂ ÎN SÂNGELE ROMANILOR. SE SUIE (textual, *se ridică*) ÎN LOTCI. RĂPUS A FOST COTIZO. FIUL

Cotizo returns with his spoils. When crossing the ford, he also is assailed by the Romans, there where the Ister broadens behind the bend in New Panonia, where the waters do not bubble up. The Commonalty's Getae fight in Roman blood. They climb into long boats. Cotizo was killed. His son, wounded by a spear in the leg, takes the ones returning to Sarmigietuza, among who was Kalisteios who conscientiously tended him.

SĂU, RĂNIT DE O SULIŢĂ LA PICIOR, ÎI IA PE ACEIA CE SE ÎNTORC LA SARMIGIETUZA, DINTRE CARE (textual, de unde) FU (sau a fost) CĂUTAT ("îngrijit") CONŞTIINCIOS DE KALISTEIOS.* COTIZO ÎN PAT ZACE. EL E RĂPUS. CLĂDITE (textual, aşezate) SUNT DOUĂ ÎNALTE ALTARE. INIMA SA PE DAVĂ AU AŞEZAT-O ÎN SULIŢĂ PENTRU CA ORĂŞTIA LOR SĂ SE RIDICE DE PE MUREŞ.

Cotizo lies on his bed. He is dead. Two tall shrines were raised. They placed his heart on a spear so that their Commonalty would get up to (or from) the Mures River.

În partea de jos, între figuri, un text neinteligibil cu caractere arhaice.

Secvenţa **ΕΛΕΟ** a fost interpretată ca reprezentând verbalizarea substantivului **ΕΛΕ**, însemnând "vad"; rezultă astfel sensul de *trecere prin vad*. Ţinând seama de informaţiile din text, se presupune că vadul în cauză ar fi fost situat pe Istru, fie în dreptul Dunării lăţite dinainte de fostele Cazane, acolo unde se află azi Moldova Veche, fie în regiunea aflată între Cazane, puţin în amonte de actuala comună Pescari. Faptul că pe malul stâng al Dunării, în dreptul ambelor locuri de traversare sugerate în text, deci în vecinătatea actualelor localităţi Moldova Veche şi Pescari în primul caz, Gornea, Liubcova şi Berzeasca, în al doilea, au fost descoperite numeroase vestigii geto-dacice, sugerează că grupul lui Cotizo, la întoarcerea sa *"cu prăzi"* s-ar fi putut sprijini în aceste locuri pe autohtoni prietenoşi.

În cazul în care traducerea propusă s-ar dovedi veridică, puţinele informaţii istorice ajunse până la noi referitor la domnia şi moartea lui Cotiso [53], [63], [75] s-ar îmbogăţi semnificativ. Înainte de toate ar fi confirmată informaţia conţinută în versurile lui Horaţiu despre uciderea lui Cotiso în sudul Dunării, de către trupe romane conduse, foarte probabil, de Licinius [73]. Ar mai rezulta din text, ca o noutate, şi faptul că sediul de guvernare al lui Cotiso ar fi fost, măcar pentru un scurt interval de timp, la Sarmisegetuza (de Munte), transferat fiind din locurile Banatului unde era, pare-se, stăpânirea sa de baştină [38].

Foarte interesantă ar fi, în acest caz, şi semnalarea prezenţei în oastea lui Cotiso sau la Sarmigietuza a unui medic grec, dovadă numele lui menţionat în text.

Ultima frază nu e perfect clară ca sens. Din traducerea propusă aici pare să rezulte că geţii ar fi practicat un rit funerar prin care inima conducătorului lor, după moartea acestuia, era expusă în vârf de suliţe la Sarmisegetuza Regia, sau cufundată *în apa marelui râu* la Genucla. Informaţia este confirmată de textul înscris pe placa nr. 10. Ritualul pare a fi fost îndeplinit pentru ca puterea grupului tribal condus de cel decedat să se împământenească în locul astfel cucerit şi marcat. În acest sens pot fi interpretate şi ultimele cuvinte de pe această placă. Cunoscut fiind că stăpânirea lui Cotiso era, la origine, situată în actualul Banat [38], extinderea puterii lui până la Mureş, în zona Sarmisegetuzei de Munte constituia, fără îndoială, o *"ridicare"*, o creştere însemnată de putere pentru urmaşii lui.

Din punct de vedere lingvistic, merită să fie observată în cadrul aceluiaşi text, unitar şi coerent, prezenţa verbului *a fi*, înregistrat cu două forme flexionare distincte. Observaţia se referă la formele **ΕΣΤΟ** din rândul 2 al textului, formă interpretată – prin analogie cu lat. *est*, v. fr. *est*, rom. *este* – ca prezentul verbului ***a fi*** la persoana a treia singular şi **ΣΟΕ** din

rândul 7, interpretat, pe motive de context, ca având valoarea particulară *"a fost să fie"*. Astfel interpretat, **ΣOE** ar prezenta o accentuată asemănare de formă şi de sens cu subjonctivul francez (qu'il) ***soit***, acesta din urmă greu de explicat etimologic prin evoluţie nemijlocită din lat. *sum, fui, esse//essere* (cf. [33]), dar firesc prin transformarea unui eventual geto-celt comun **ΣOE**, autohton.

Placa nr. 72

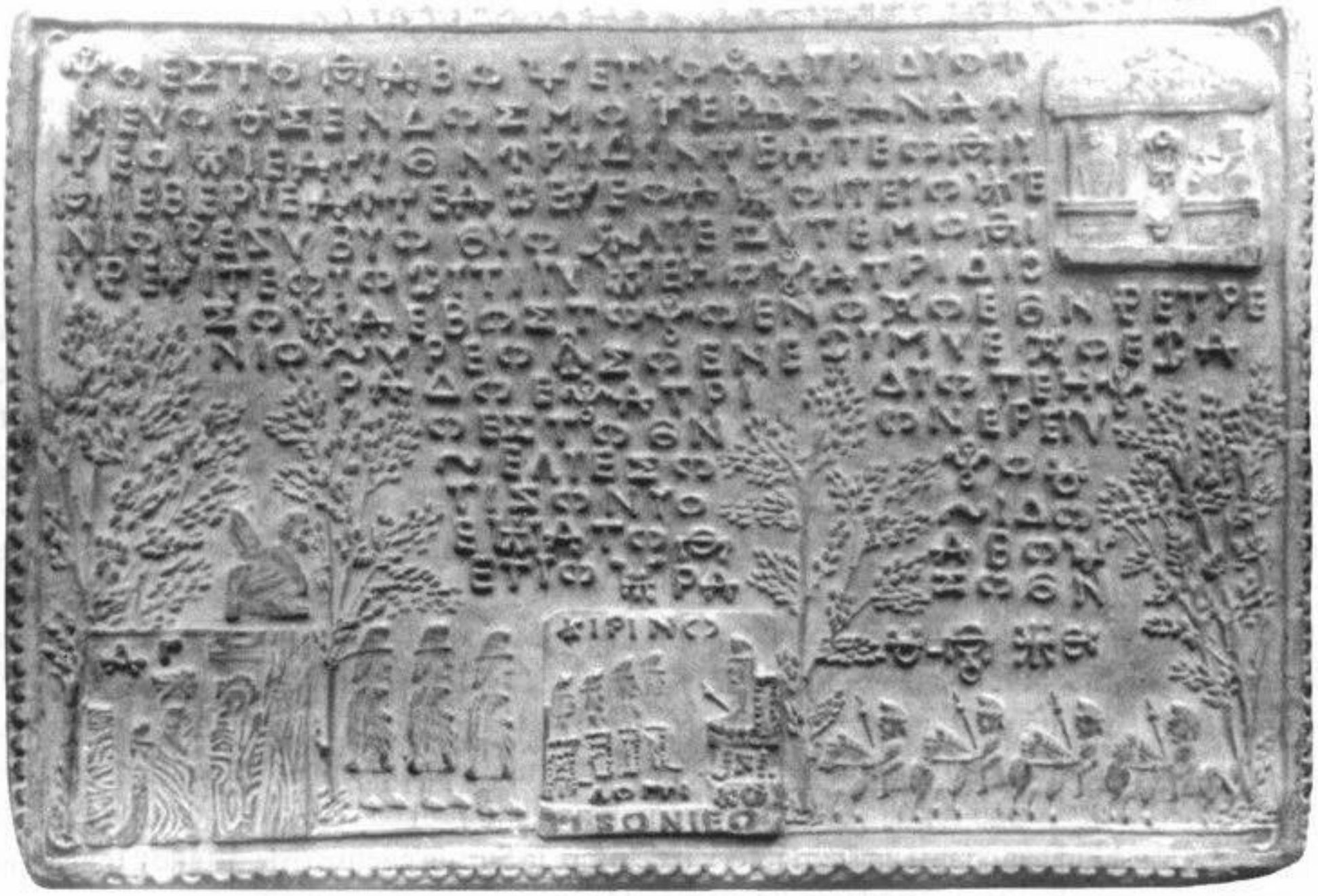

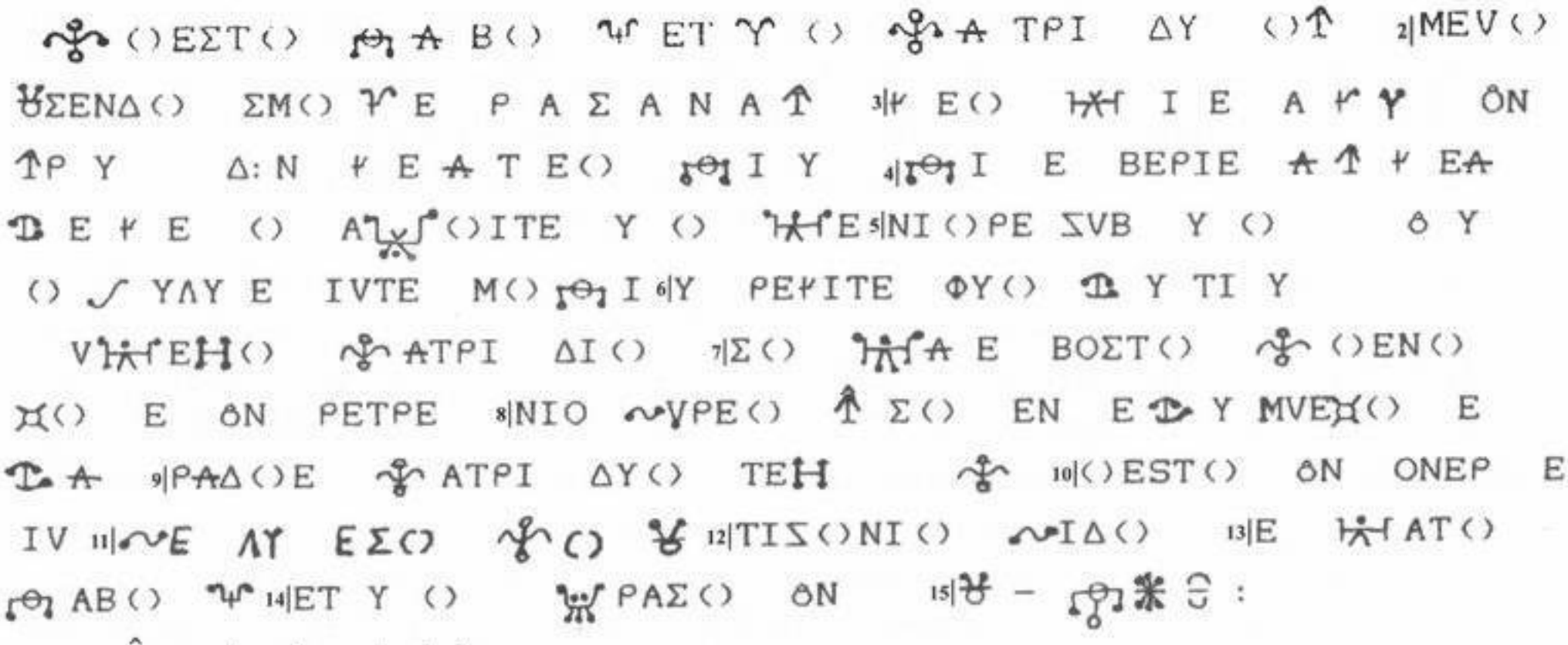

În cartuşul central, jos:

KIPIN() ΛOΓYI KOTIΣ ()NIE().

PESTE CEI DIN ORĂŞTIA GEŢILOR STRĂMOŞI AI ALOR MEI, COSENDO FUMEGĂ RĂŞINI ÎN TIMP CE RĂMÂNE AICI ÎN MÂNIE. DIN CASTELUL ZEULUI DE E ÎN DREPT AICIA, ÎNTEMEIAZĂ O ATOATE IA (în sens probabil de *"vămuire"*) AŞEZARE ÎNTĂRITĂ, TRIBUT SĂ IA. ÎI ADĂPOSTEŞTE ÎN MOD RAPID ("iute") PE FIII RETRAŞI, RĂMAŞI (textual, *staţi*) UMILI ZEULUI STRĂMOŞILOR SUB MAREA VOASTRĂ POIANĂ CE E ÎN RETRAGEREA NOUĂ. ZUREU IESE ÎN ISCOADĂ (textual, *estimare*) ŞI STĂ PE TERASA ZEULUI STRĂMOŞILOR ALOR TĂI. PESTE, ÎN ONOARE ŞI FOLOS LUI, ESTE PUS COTISONIU, ZID ŞI STĂPÂNITOR GEŢILOR ORĂŞTENI, ÎMPUTERNICIT (înscăunat) ÎN KO(topolia) DOCIOI.

Above my ancestors from the Getae Commonalty, Cosendo burns raisins while he remains here in anger. From the castle of the lord ruling here, he sets up a reinforced settlement in order to collect trade-taxes. He quickly shelters the sons who were in seclusion and who had been faithful to the ancestors' god under your big meadow in the new retreat. Zureo comes out and stands on the terrace of the god of your ancestors. Above, in his honour, Cotisonio is placed, the lord of the Getae Commonalty, being empowered... in Kotopolio...

În cartuş se poate desluşi: SLUJITORUL (probabil "guvernatorul") LOCURILOR, COTISONIU.

The lands' servant, COTISONIO.

Textul de pe această placă este dificil de decriptat şi, în final, rămân secvenţe obscure. El este însă deosebit de interesant, îndeosebi prin faptul că atât conţinutul său informaţional cât şi natura alfabetului cu care este scris diferă în mod esenţial de specificul majorităţii celorlalte texte. De asemenea, numele proprii ale căpeteniilor menţionate în text cât şi propoziţia finală – cu o structură clară de localizare teritorială – diferă de cele consacrate în textele *"sarmigietuzeene"*. Diferenţele sunt atât de sensibile încât justifică luarea în considerare a ipotezei că această placă nu ar proveni, ca celelalte multe, din centrul sacru al Sarmisegetuzei de Munte ci, ar fi fost concepută şi realizată de preoţii cărturari dintr-un alt sanctuar, foarte probabil undeva în regiunile extracarpatice, în Banat sau în Oltenia de nord. Este firească presupunerea ca acest centru sacru să fi cultivat, pe baza unei tradiţii comune, acelaşi procedeu de înregistrare a evenimentelor de însemnătate obştească ca şi cel presupus a fi fost în uz la Sarmisegetuza Regia.

În privinţa numelor proprii, extrem de interesantă este menţionarea, într-unul şi acelaşi text, atât a numelui lui *Cotizonio* cât şi cel al lui *Cosendo*, o dovadă că erau personaje distincte. Cotizonio reprezintă, fără îndoială, numele autohton al conducătorului dac sau get care, în izvoarele clasice, apare sub forma Cotiso [53], [63], [99] – deosebit de Cotys [51] – izvoare care îl situează în exercitarea puterii sale în regiunea Munţilor Banatului [38]. Cosendo ar putea să fi fost numele geto-dac al conducătorului înregistrat sub forma **ΚΟΣΟΝ** pe monede [88] şi **κόσον** în [84], p.p. 84 şi 604, căpetenie sau conducător de trib peste o populaţie extracarpatică şi, în măsura în care textul şi traducerea de faţă ar fi fiabile, contemporan cu Cotiso.

Faptul că nicăieri în text nu se face vreo referire la *"Sarmigietuza"*, centrul puterii politico-administrative din vremea lui Boerebista, şi că ultima frază a textului localizează înscăunarea lui Cotiso – urmaş al lui Boerebista, atestat istoric – nu la Sarmisegetuza, ci

într-o instituţie indicată prescurtat prin sigla ☿ = **KO**, cu presupus sens de *"kotopolìe"* – i.e. sanctuar sau reşedinţă a marelui preot (cf. cap. IV, la KOTOPOLO) – urmată de un presupus toponim ***Docioi*** sprijină premiza că Sarmisegetuza Regia nu ar fi fost unicul centru politico-religios al geto-dacilor din timpul şi de după domnia lui Boerebista.

Interesantă şi semnificativă ar putea fi asemănarea presupusului nume al *"kotopolìei* ***Docilor***" sau *Sanctuarul Dacilor*, cu temeinicul atestat «Dochia» din folclorul românesc.

Tot în sensul unui cadru politico-religios diferit de cel localizat în Sarmisegetuza Regia pledează şi faptul că alfabetul utilizat la scrierea textului acestei plăci conţine un număr important de caractere anomale, fundamental diferite atât de cele ale alfabetelor grecesc şi latin, cât şi de cele identificate în textele de tip *"sarmigetuzean"* preclasic sau clasic. Sunt anomale faţă de acestea următoarele caractere distinse în text şi transcrise mai jos, asociate cu presupusele lor valori fonetice deduse din context: 𐊰 = |ia|; ô = |îl|; ¤ = |k| sau |ci|; ☿ = |ko|; ☥ = |p|; 𐊴 = |st|; 𐊲 = |t|; 𐊵 = |z|, puternic specifice, îndeosebi caracterul 𐊲, grafic foarte complex, care se adaugă la seria deja abundentă de caractere utilizate în lungul textelor aici investigate i.e. **T**, **Θ**, ⧻ pentru a exprima unul şi acelaşi sunet |t|.

Caracterul **ô** care, din context, pare să fi corespuns, cu mare probabilitate, fonemului |il, sau poate chiar |îl – acesta din urmă existent în limba română încă din prima ei fază de atestare – poate sugera o eventuală provenienţă dintr-un fond autohton ancestral. Faptul că sunetul amintit este transcris printr-o literă "încăciulată" poate pune pe gânduri atât pe adeptul ipotezei că plăcile cu textele prezentate ar fi fost falsuri târzii, cât şi pe acela care îşi închipuie că s-ar afla în faţa unei coincidenţe ce face din textul studiat o dovadă a stabilităţii, peste

Placa nr. 72. Detaliul 1

veacuri şi adversităţi, a gândirii şi culturii unor oameni fundamental ataşaţi unui anumit habitat şi anumitor tradiţii carpato-istro-pontice autohtone.

Interesantă, şi în mare măsură singulară pare să fie imagistica de pe această placă. Vegetaţia care, aparent, nu pare foarte diferită de reprezentările de pe alte plăci, caută însă să redea o pădure de deal sau de şes – dovadă în acest sens fiind şi lipsa stâncilor întotdeauna vizibile în imaginile legate de centrul de la Sarmisegetuza.

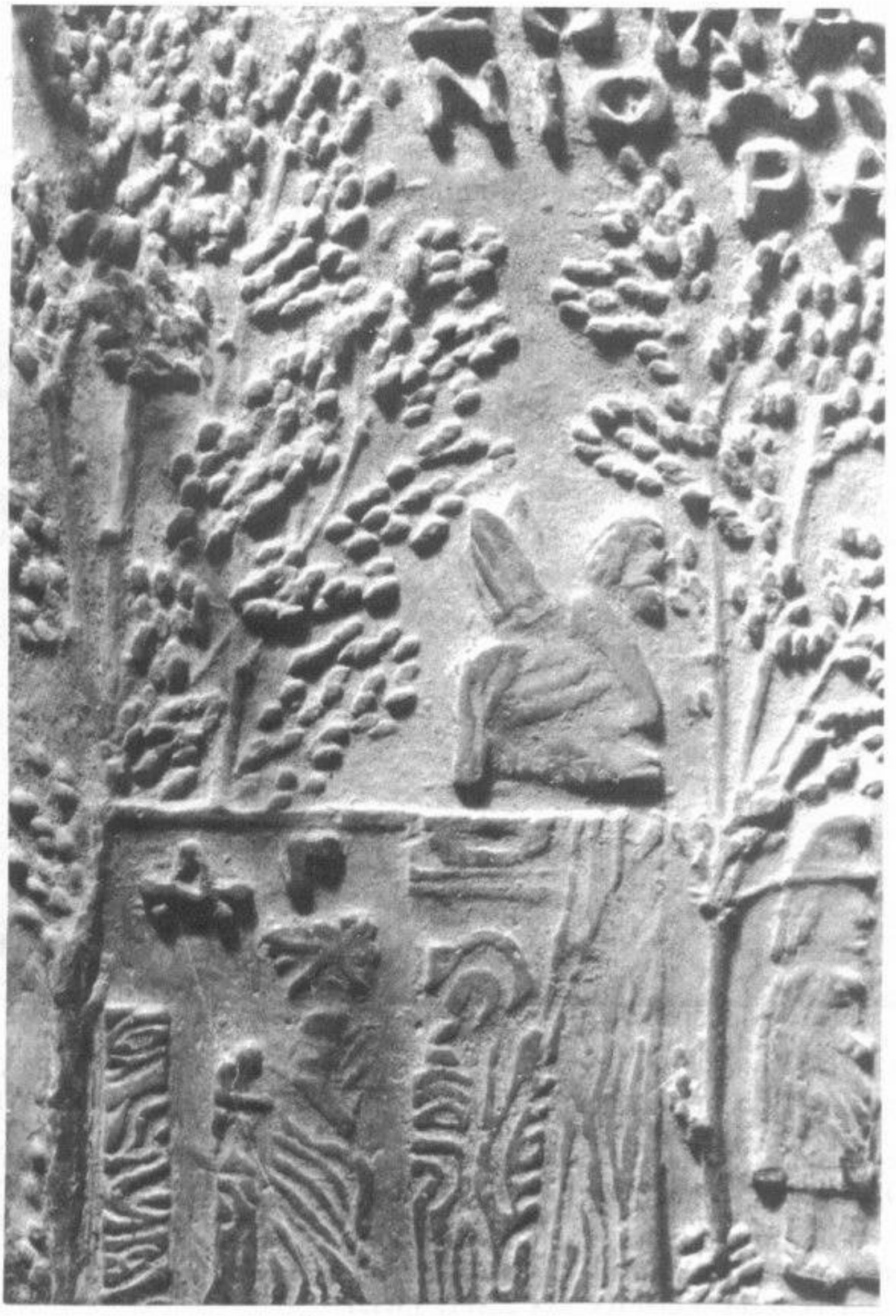

Placa nr. 72. Detaliul 2

Portretul lui Cotiso – reprezentat stând la sfat cu mai marii neamului – pare remarcabil dacă se presupune că el ar proveni din lumea antică. Conducătorii de oaste pedeştri şi cavalerii înarmaţi cu suliţe – răspunzând, pe semne, la chemarea sfatului domnesc – constituie, un ansamblu iconografic de o remarcabilă expresivitate şi putere de evocare.

Deosebit de straniu şi misterios pare templul sau altarul figurat în stânga scenei descrise mai sus. Pe semne că intenţia ilustratorului a fost să redea o structură rotundă din trunchiuri de copaci cu forme chinuite şi scoarţă adânc marcată – poate de fag, specie care adesea prezintă un astfel de aspect. Figura înaripată aşezată în partea superioară a acestui altar pare intens exotică, aparent înrudită cu sfincşii şi grifonii orientului antic. Figuri asemănătoare se observă şi pe plăcile 6, 11, 96, 98, şi ca figuri de probă pe placa nr. 9.

Se regăsesc şi pe această placă, sus, în dreapta, imaginea templului cu ofertantul de purcel, imagine observabilă şi pe piesele nr. 18, 69, 96, 117 şi comentată mai pe larg la nr. 18.

Placa nr. 76

ΒΑΣΟΡΥΩΜΑΘΩΣΟΓΕΤΟΙΩΝΣΕΘΥΒΟΛΕΣΤΟ
ΚΟΦΟΡΙΕΩΡΕΧΕΤΟΡΥΠΩΝΜΑΧΕΛΟΣΙΥΦΥ
ΧΟΘΩΣΣΟΙΧΕΩΝΟΝΘΥΛΑΝΕΩΣΠΥΕΜΥΠΤΟ
ΠΩΙΥΜΥΑΝΟ□ΓΕΤΩΔΥΝΙΣΑΒΕΣΟΩΑΠΡ
ΩΠΕΟΣΩΦΕΙΟΑΠΥΧΑΘΙΥΕΔΕΛΩΣΠΑΤΟ
ΕΣΩΡΕΓΕΘΕΡΩΡΕΤΑΧΥΟΗΣΘΡΥΩΚΥΔΥΝ
ΔΥΥΜΕΝΙΣΩΑΕΜΥΤΟΜΥΛΘΥΕΠΡΗΣΕ
ΩΣΥΕΑΤΩΘΑΥΦΥΕΜΑΧΕΛΩΕΔΥΜΥΝ
ΕΡΑ ΥΝΤΥΚΥΕ ΧΟΡΓΗΑ
ΣΩ ΝΓΕΛ ΑΟΣΩ ΡΥ
ΑΕ Μ ΤΩ
ΜΟ ΒΑ ΡΙΥ
ΔΩ ΡΕΧ
ΕΤΕΡΗ ΥΣΘΡΗΥΩΝΣΑΡΟ ΓΕΤΩ

ΒΑΣΟΡΥΩ ΜΑΘΩ ΣΟ ΓΕΤΟΙ ΩΝΣΕΘΥ ΒΟΛΕΣΤΟ 2|ΚΟ ΦΟΡΙΕΩ ΡΕΧΕΤΟ ΡΥΠ ΩΝ ΜΑΧΕ ΛΟ ΣΙΥ ΦΥ 3|ΧΟ ΘΩΣΣΕΟ ΙΧΕ ΩΝ ΟΝΘΥΛΑΝΕΩ ΣΠΥΕ ΜΥΠΤΟ 4|ΠΩΙΥ ΜΥΑΝΟ □ ΓΕΤΩ ΔΥ ΝΙΣ ΑΒΕ ΣΟ Ω ΑΠΡ 5|ΩΠΕΟ ΣΩΦΕΙΟ ΑΠΥΧΑΘΙΥΕ ΔΕ ΛΩ ΣΠΑΤΟ 6|Ε ΣΩ ΡΕΓΕ ΘΕΡΩΡΕ ΤΑΧΥΟ ΗΣΘΡΥΩ ΚΥ ΔΥΝ 7|ΔΥ ΥΜΕΝΙ ΣΩ ΑΕ ΜΥΤΟ ΜΥΛΘΥΕ ΠΡΗΣΕ 8|Ω ΣΥΕΑ ΤΩ ΘΑΥ ΦΥΕ ΜΑΧΕ ΛΩ ΔΥΜΥΝ 9|ΕΡΑ ΥΝΤΥΚΥΕ ΧΟΡΓΗΑ 10|ΣΩΝΓΕ ΛΙΑΟ ΣΩ ΡΥ 11|Α Ε ΜΑΤΩ 12|ΣΟ ΒΑΣ ΩΡΙΥ 13|ΜΟΝΔΑ Ω ΡΕΧ 14|ΕΤΕ ΡΗΑ ΥΣΘΡΗΥ ΩΝ ΣΑΡΟ ΓΕΤΩ

În peceţi, în jurul portretelor scrise în sens antiorar şi cu caractere preclasice ***înregistrate în negativ***, legendele:

În pecetea din dreapta

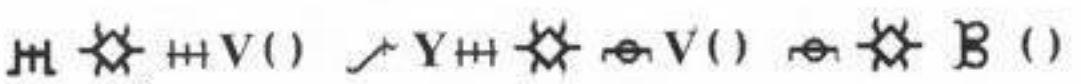

În cea din stânga

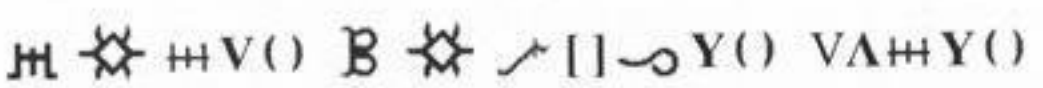

STĂPÂNITORUL BAZORIU (poate poreclă cu sens de *"din josul râului"*), SUB LOCUL DE PAZĂ, ÎNSETAT, BOLEŞTE CU DIAREE (sau cu *furie*), RETRAS ÎN RÂPĂ. ÎN MERS LA AI SĂI FU, AICI, AMĂGIT EL ÎNSUŞI ÎN RĂSCRUCEA SPRE MUPTA DE DUPĂ MUANO. PAZA NISIPURILOR SE A APROPIAT DESTUL CA SĂ-L APUCE DE LA SPATE ŞI, SUB IMPERIUL SPAIMEI, SĂ-L CUFUNDE ÎN ISTRU CU DATUL ALOR SALE SEMNE, PE TĂCUTE, LUI OCHEANOS. MULTELE CAPTURI ALE SALE, TOATE SCUFUNDATE AU FOST. MERSUL LUI DIUMUN ERA ŞONTÂC. HORCĂIA SÂNGE, CULCAT SUB ADĂPOST, ŞI STĂPÂNUL SĂU, BAZORIU, DIN LUME S-A RETRAS (prin) CANALUL ISTRULUI ÎN PAZA CU APĂ ("şanţul").

The lord Bazorio, under the guard post, thirsty, is ill with diarrhoea and solitary in the ravine. On the way to this folk, he let himself be lured here at the crossing towards Mupta, the one after Muano. The guard of the sands approached close enough to grab him from the back and, swayed by fear, plunged him in the Ister with its own signs quietly given to Ocheanos. All his numberless captures were sunk. Diumun's walk was halting. Lying under the guard post, he rattles with blood and his lord, Bazorio, withdrew from the world through the channel of the Ister.

În pecetea din dreapta: STĂPÂNITORUL ZIUTADO (nume, sau cu sens de *"al cetăţii"*) DIN ORĂŞTIE.

The Commonalty's lord, Ziutado.

În pecetea din stânga: STĂPÂNITORUL BAZORIU, ULTIMUL (descifrare nesigură).

Lord Bazorio, the last (?).

Textul se referă la evenimente neconfirmate istoric şi nu conţine elemente cunoscute care să permită precizarea epocii la care s-ar referi.

Din context rezultă că *"sub pază"* (rândul 1), trebuie, foarte probabil, înţeles ca "sub drumul, locul, sau postul de veghe". De asemenea, ţinând seamă de context, se poate interpreta **"...ΚΟ ΦΟΡΙΕΩ..."** ca însemnând *"cu diaree"*, interpretarea *"cu furie"* rămânând însă şi ea, din punct de vedere etimologic, perfect valabilă.

Important de subliniat este faptul că peceţile apar pe placă în negativ. Acest fapt constituie un indiciu în favoarea ipotezei că la confecţionarea plăcii prin turnare de plumb topit în folie s-au folosit ştampile destinate execuţiei de peceţi din ceară, lut, sau alt material similar. Acest fapt poate avea importanţă în evaluarea gradului de plauzibilitate privind executarea plăcilor care s-a realizat prin refularea unor folii metalice subţiri, fiind utilizate în acest scop poansoane din material dur (vezi cap. VIII).

Placa nr. 79

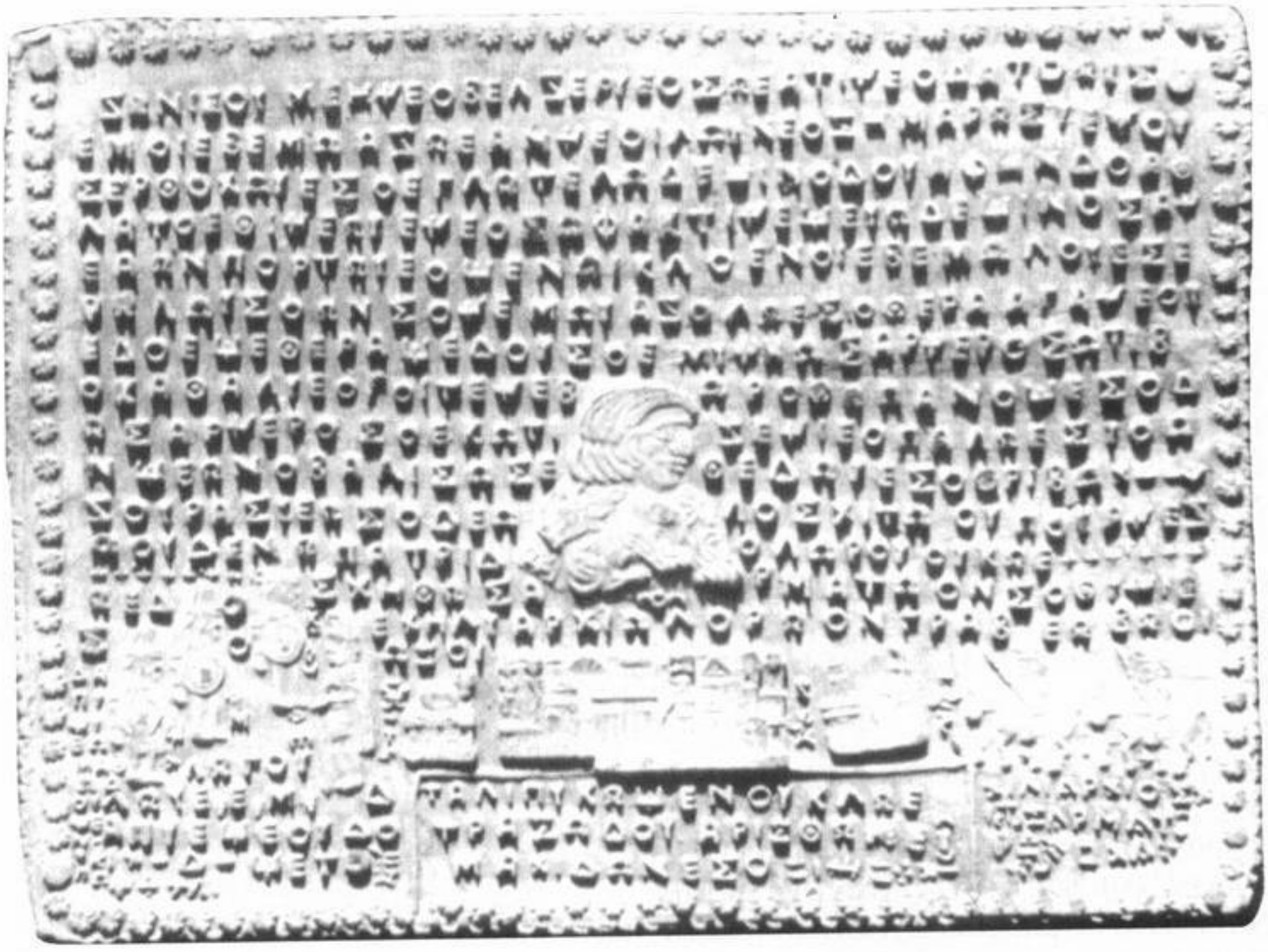

Σ ΩΝΙΕΟΥ ΜΕΗ ⊬ ΕΟ ΒΕΛ Σ ΕΡΥΕΟ ΣΩ ΕΑ ΤΙ ⊬ Ε Ο ΔΑΤΟ ΩΙΣΟ 2|Ε ΜΟΙ ΒΕΜΩ Α Σ ΩΕ ΑΝ ⊬ ΕΟ ΙΛΩ ΥΝΕΟ Σ Η ΜΑΡΩ ΣΥΕ Ψ ΟΥ 3|ΣΕΡΘΟ ΧΩΥ ΕΣΟΕ ΓΛΩΤΕΛΩ ΔΕ Η ΙΝΟΔΟΥΑ ΦΗΝΔΟ ΑΘ 4|ΛΑΤΟ Ε ΘΙ ⊬ ΕΩΥ Ε ⊬ ΕΟ ΣΩ ΦΑΚΤΙ ⊬ Ε Ψ ΕΙΩ ΔΕ Ψ ΙΝΟ ΣΑ ⊬ 5|ΕΑ ΩΝ ΠΟΡΤΩ ΥΕΟ Ψ ΕΝΟΙΚΛΟΕ ΝΟΙΕ ΒΕΜΩ ΛΩ ΙΕΣΕ 6|ΡΩ ΛΩΥ ΣΟ ΩΝ ΣΟ ⊬ Ε ΜΩΥ Α Σ Ο ΛΩ ΕΞΟΘΕΡΑ ΑΓΑ ⊬ ΕΟΥ 7|Ε ΔΟΕ Ψ ΕΘΕ ΡΑ Ψ Ε ΔΟΥ ΣΟΕ ΜΥ ⊬ ΗΩ ΣΑΡ ⊬ ΕΡΟ ΣΟΤΙ Β 8|ΟΧΑ ΘΑΛΥΕΟ ΓΟΙΤΕ ⊬ ΕΒΩ ΡΟΤΩΠΑΝΟ Ψ ΕΣΟ Δ 9|Ω ΣΑΡ ⊬ ΕΡΟ ΣΟΕ ΚΟΤΙ Σ Ε ⊬ ΙΕΟΠΑ ΛΩ ΕΣΥΟ Ω 10|Ν Ψ ΕΩ ΝΟΒΑΛΙ ΣΩ ΣΕΘΕ ΔΩΥ ΕΣΟ ΘΡΙΒΩΧ -v 11| Σ ΟΥΡΑΣΙΕΩ ΣΟ ΔΕΩ ΛΟ ΣΧΙΤΩ ΟΥ ΠΟΙΡ ⊬ Ε Σ 12|Ω ΟΥ ΔΕΝ Ω ΠΑΤΡΙ ΔΟ ΛΩΡΟ ΥΟΙ ΚΩ Ε +++++++ 13|+++++++|●|: ΣΧΗΘΩ ΣΑΡΜΑΤΩ ΟΝΣΟΘΙ ⊬ Ε 14|Ω Ε ΔΟΕ ΧΗΛΥΑΡΧΙΩ ΛΟΡΩ ΟΝ ΓΡΑΒΕΩ ΒΩΟΙ ΣΟ 15|Ω Σ ΟΙ

Jos, sub figurile din stânga:

ΛΩΓΟΥ ΛΩΥΕ +Ε+Μ+ΔΑΠΥ Ψ ΕΩΥ ΔΟ -Δ- Ψ ΕΤΟ

Lateral, în stânga acestui text, cu caractere mai mici:

ΔΑΠΥ Ψ ΥΕΩ ΜΑΘΩ ΔΟΥ Ψ ΕΝΟΥΚΛΩ

În cartuşul central, sub imaginea cetăţii:

ΤΑΛΙΠΠΙΚΩ Ψ ΕΝΟΥΚΛΩΕ ΤΡΑΣΩ ΔΟΥ ΑΡΙΣΘΩΤΙΕΟ ΜΑΧΙΔΩΝΕΣΟ =|●●● = ●:● x –

În cartuşul din dreapta:

ΧΙΛΙΑΡΧΥΟ ΣΧΙΤΟ ΣΑΡΜΑΤ⊃

urmat de un text cu caractere arhaice, cu sens nedesluşit.

MARELE SOARE DE MAI, CEL CARE FRUMOASE SPICE (cereale sau grâne) SUB EL CREŞTE, A DAT DE ASEMENEA ŞI MOI ("mlădioase") FIRE (înalte până) LA GENUNCHIUL MĂGARULUI. ÎN ACELE ZILE DE IUNIE MARELE SEAMĂN (sau următor) AL MARELUI JIU, SIRETUL, CARELE ESTE GÂTUIT DE ALE SALE ÎNDOITURI ("meandre"), FIIND LĂŢIT ŞI MULT CRESCUT ACIIA, S-A UNIT CU LANURILE DE GRÂU CÂT SULIŢA. ÎN PORT, TINERII GENUCLEI NOI FIRE (de in sau de cânepă) LA IEŞIREA LUI, SUB O SALCIE, MOAIE. MĂGARII, LA INSULĂ, ZĂDĂRÂŢI DE GEŢI, RAG DE SUNT RĂVĂŞITE (amestecate) STEAGURILE (sau *ordinele militare*). SCOT PE BOT ASTFEL DE GUIŢĂRI (încât) CHIAR BUZDUGĂNARII IES DIN ORDINE. SUNT IZOLATE ZECE IEPE LA PĂSCUT, ÎN CÂMPURILE NOBILILOR, ÎN DORINŢA (textual, *în setea)* DE A FI MONTATE ("prăsite", textual, *lucrate*). ZOIRASE SE DĂ LA SCIŢI. AU PORNIT (textual, *purces*) ĂIA DINTR-O PATRIE ("stăpânire paternă") A LUI LORO. IAU CU EI ŞI 3912 (?) SARMAŢI SCIŢI, ÎNSOŢIŢI ŞI DE HILIARHUL LORO. ÎN GRABĂ BOII SE SUPUN.

The great sun of May, the one under which beautiful wheat ears mature, also gives forth willowy grains as high as a donkey's knee. In those June days, the neighbour of the majestic Jiu, the big Siret River, which is strangled by its meanderings, being swollen and much broadened here, joined with the spear-high wheat fields. In the harbour, the youth of Genukla dip newly picked threads (of linen or hemp) at its merging under a willow tree. On the island, the donkeys teased by the Getae holler so loudly that the commands are all mixed up. They let out such shrieks that even the mace-men lose their alignment. Ten mares are set apart to graze on the nobles' fields so as to be trained. Zoirase attacks the Scythians. They started from a country of Loro's. They also take with them 3912 (?) Sarmatian-Scythians, accompanied by the chief Loro.The Celts hastily submit.

Jos, în stânga: MAREA CUVÂNTARE (a) LUI + E(l însuşi) + S(tăpânitorul) Â MĂREŢUL DAPIEGIU AL GEŢILOR ORĂŞTENI. DAPIEGI, STĂPÂN AL GENUCLEI.

Below, at left: The big speech of the lord himself and the splendid Dapiegi of the Getae Commonalty. Dapiegi, lord of Genukla.

În cartuşul central: VÂRFUL ÎNALT ("acropola") AL GENUCLEI. ÎMPUTERNICIREA ("înscăunarea" sau "investirea") LUI ARISTOTIEU, MACEDONEANUL.

Center: The high summit of Genukla. The investiture of Aristoteio, the Macedonian.

În dreapta, jos: HILIARHUL SCIŢILOR SARMAŢI.

Below, at right: The chief of the Sarmatian-Scythians.

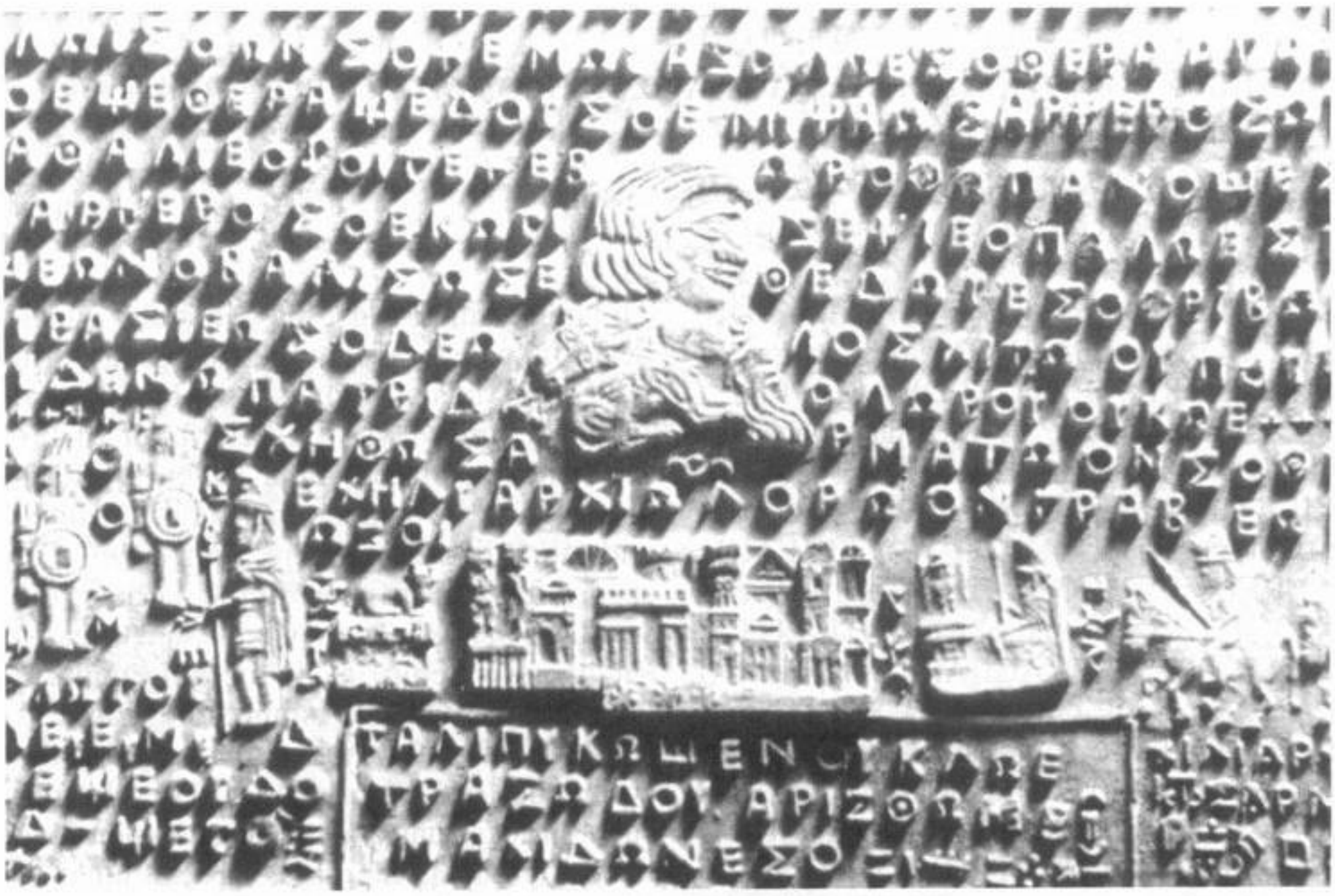

Placa nr.79, detaliu

De observat, jos în stânga, scena adresării lui Dapiegi către armată, în concordanţă cu menţiunea din text.

Sus, în mijloc, chipul lui Dapiegi cu litera D, în forma ei preclasică ⟜, înscrisă dedesubt. Pe mantia sa, la nivelul umărului drept, se vede figurat un cap de bour – emblemă care, foarte probabil, trebuia să afirme în mod public, poate şi în mod civic-autoritar, apartenenţa sa la grupul conducătorilor geţi-orăşteni din Sarmisegetuza Regia.

Jos, în mijloc este reprezentată, se pare, cetatea Genuclei şi alături, o scenă arătându-l pe conducătorul ei în *"scaunul domniei"* – în concordanţă cu conţinutul textului din cartuşul central. În dreapta, venind către cetate, sunt figuraţi doi cavaleri, unul din ei reprezentând, foarte probabil – concordant cu textul – pe Oroles, *"hiliarhul sciţilor sarmaţi"*.

Din punct de vedere lingvistic, foarte interesantă este reprezentarea verbală a noţiunii de *soare* prin gruparea de caractere în cuvântul **Σ ΩNIE** (sufixul **OY** având şi aici doar rol de augmentativ). O asemănare lexicală surprinzătoare cu vechiul englez ***sunne*** şi vechiul german de sus ***sunna***, acesta din urmă substantiv feminin, astfel încât şi genul ar fi coincident cu cel al presupusului get **Σ ΩNIE** sau **Σ ΩNIEO**. În această inscripţie genul e indicat prin corelarea în text cu pronumele EA, nu cu **ΕΛ / ΕΛΟ**. Textul pare să indice în mod surprinzător utilizarea denumirii de *"iunie"*, denumire considerată în mod obişnuit de origine pur romană.

Numele proprii şi evenimentele menţionate în text nu au atestare istorică certă. Este foarte probabil ca Dapiegi să corespundă lui *Dapyx*, menţionat de Dio Cassius, iar Loro şi Zurase lui *Oroles* şi *Zyraxes*, menţionaţi de acelaşi autor.

Numărul "3912" este interpretat în acelaşi fel ca şi în textul de pe placa nr. 25, deci, în mod ipotetic şi cu grad mare de incertitudine.

Dacă şi textul şi traducerea prezentate aici s-ar dovedi credibile, textul reliefat în plumb ar putea constitui o pagină de proză descriptivă antică de o rară frumuseţe.

Placa nr. 80

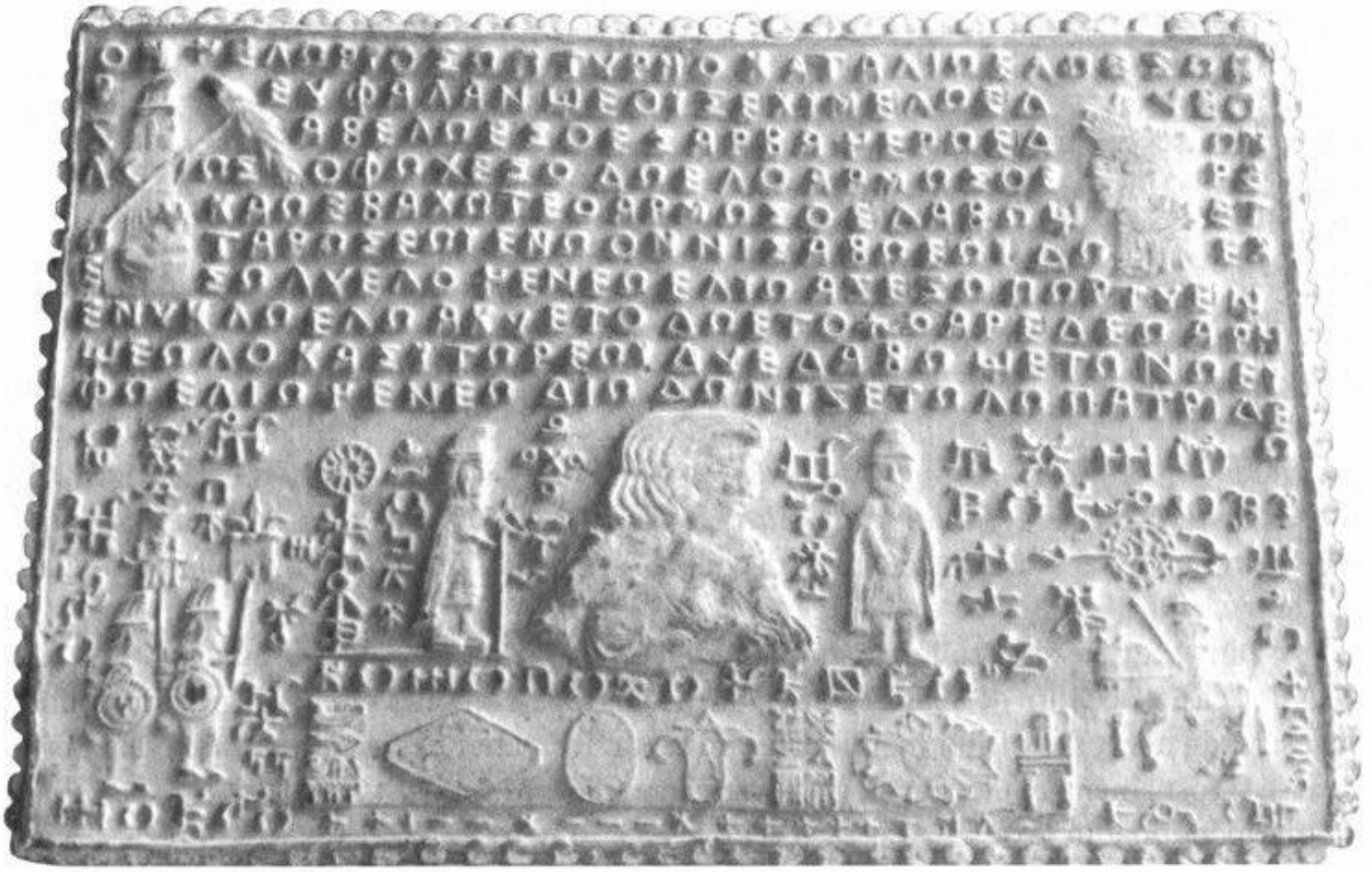

ON ⊬ E ΛΩ PYO ΣΩΠ TVPNO KATAΛIΩ EΛΩ E ⊆ ΩE 2|PEV ΦAΛAN Ψ E OY ΣE XYME ΛO EΔV EO 3| ⊆ ABEΛΩ ESOE ΣAPBA ⊬ IEPΩ E ΔΩN 4|ΛΩ ΣOΦΩXE ΣO ΔΩEΛO APMΩΣOE PE 5|KAΩE BAX ΩTEO APMΩΣO E ΔABΩ Ψ ET 6|Ω TAPO ΣE OYENΩ ON NIΣABΩE ΩY ΔΩ EX 7|ESΩ ΛV EΛO ⊬ ENEΩ EΛY Ω A ⊆ E ⊆ Ω ΠΩPTVE Ψ 8|ENVKΛΩE ΛΩ AKVETO ΔOE TO ✳ OAP E ΔEΩAPN 9|Ψ E ΩΛO KAΣYTΩ PEΩY ΔV E ΔABΩ Ψ ETΩ NΩEY 10|ΦΩ EΛIΩ ⊬ ENEΩ ΔI Ω ΔΩ NY ⊆ ETΩ ΛΩ ΠATPI ΔE 11|Ω

Urmează, intercalate printre figuri, fragmente de text scrise în caractere preclasice, fragmente cu sens nedesluşit în prezent.

Sub portretul central, scris cu caractere preclasice, transliterarea este:

⊬ ( ) ⊬⊬ ( ) Π ( ) ⟩(( ) ⊬ E☑E { } , în esenţă *"marele preot Ceneu"* (i.e. Deceneu).

ÎNCĂ LA RÂU, SUB TURNUL CASTELULUI, EL ESTE ÎN CONTACT CU FALANGA. AI SĂI PUN UMĂRUL (îl *sprijină*) LA

Still at the riverbank, under the castle's tower, he is in contact with the phalanx. His partners give him a helping hand at the river's

VADUL APEI. RĂZBOIUL ESTE SEMNALAT PRIN FLAMURI ŞI ÎN ÎNĂBUŞEALĂ SE DUELEAZĂ ARMATELE. SE RETRAG SPRE SPATE AMBELE ARMATE, ŞI GEŢII ORĂŞTENI SE TÂRĂSC PÂNĂ ÎN NISIPURILE ALEA DE I-AU REVENIT LUI EL ÎNSUŞI CIENEU. EL A ÎNTEMEIAT PORTUL GENUCLEI LA VĂRSAREA TOCIOAREI ŞI, DEOARECE ĂLA A CĂZUT ÎN ŢINUTUL DE E AL GEŢILOR ORĂŞTENI, DIN NOU FU ALES CIENEU DE A DA (ca să dea) NOUĂ AŞEZARE ZEULUI STRĂMOŞILOR.

ford. The battle is signalled by banners and the two armies fight in turmoil. Both armies withdraw to the rear, and the Getae of the Commonalty move slowly towards those sands returned into the ownership of Cieneo himself. He set up Genukla's harbour at the mouth of the Tocioara river and because this falls within the territory of the Getae's Commonalty, Cieneo was again elected to establish a new location of the god of the ancestors.

Textul pare să se refere la întemeierea portului Genuclei de către o căpetenie a geţilor intracarpatici din regiunea Sarmisegetuzei, pe nume Cieneu – fără îndoială acel Deceneu din izvoarele antice (cf. cap. VI. 4). Evenimentul trebuie să se fi petrecut pe vremea stăpânirii lui Boerebista deoarece, în partea dreaptă a plăcii, cu caractere preclasice, se distinge o referire la (Y) descifrat ca MATIUO, sau MATOIU, BOEROBIUCISTO i.e. *marele stăpânitor Boerebista*. Între acest text şi portretul central, pare să fie înfăţişat Boerebista, arătat din faţă, în picioare, înveşmântat în mantie lungă şi purtând căciulă, posibil cea tipică de *boicero*.

Din text pare să rezulte că, iniţial, pe locul Genuclei, probabil pe o înălţime, se afla doar un "castel" cu turn de apărare, posesiunea unei căpetenii scite sau una a grecilor pontici, sugestivă în acest sens fiind menţionarea în text a formaţiei de luptă în *"falangă"*. Portul pare să fi fost amenajat ulterior şi, într-o oarecare măsură, deplasat faţă de poziţia castelului întărit, menţionat în text.

Referitor la ipoteticul hidronim **TO ✳ OAP**, a se consulta comentariile la acest cuvânt din dicţionarul propus în prezentul studiu (cap. IV., 3).

Placa nr. 84

N-M-ΔA ⊬ EBAΛO ΔY AN ΔA E MA OΛO PE ⊬ EHOE MA NOBAΛI BOEN 2| ⊬ EYO ΔA ⊬ EO ΣH E ONΣOTY ⊬ EIO Ψ HE ΔO ΔE Ψ E-K-BOI ⊬ EPO ΔYA 3|E AHO ⊬ EO ΣO ⊬ E ΣOE ≤ ΦEM ΣYPΛAPI ΛO PO Ψ EATH ⊬ EY YNΔOA 4|VY EHO PIOMYNO ENIO XAMO ΣOΠIO ΣAP Ψ E ⊬ IO OΠAO -M-ΔA 5| ⊬ EBAΛO ΠOP ⊬ E ≤ YNΔO KV E ΔE Ψ MEΓAO Ψ ETE ΛO ΛOE AVNI 6|ΔO O ΠAP ⊬ EO EN Ψ INO APMOΣO ΔA ⊬ EO ΣOH KOME OΠOΣIE ΣO 7|ΣTPAΓO EΛO Ψ EO ΠVP ⊬ ENΔ ΛO ΣAPMI Ψ ETVΣO AMH ΓΛO 8|TE ΛO ΔA ⊬ EIO XIΛIAPXI HNAVM ΦO ΦEA ≤ OE 9|++ TAΛIΠIKO NEΣI BHO ON ≤ ABEΛO IE ⊬

Pe verticală, de o parte şi de alta a figurii căpeteniei cu scut în dreapta:

X. ΔIE Ψ YO şi, încadrând căpetenia figurată peste cetate: **X. BE ≤ YNO**.

Sub imaginea cetăţii: **TAΛH ΣAPMI Ψ ETVΣO**,

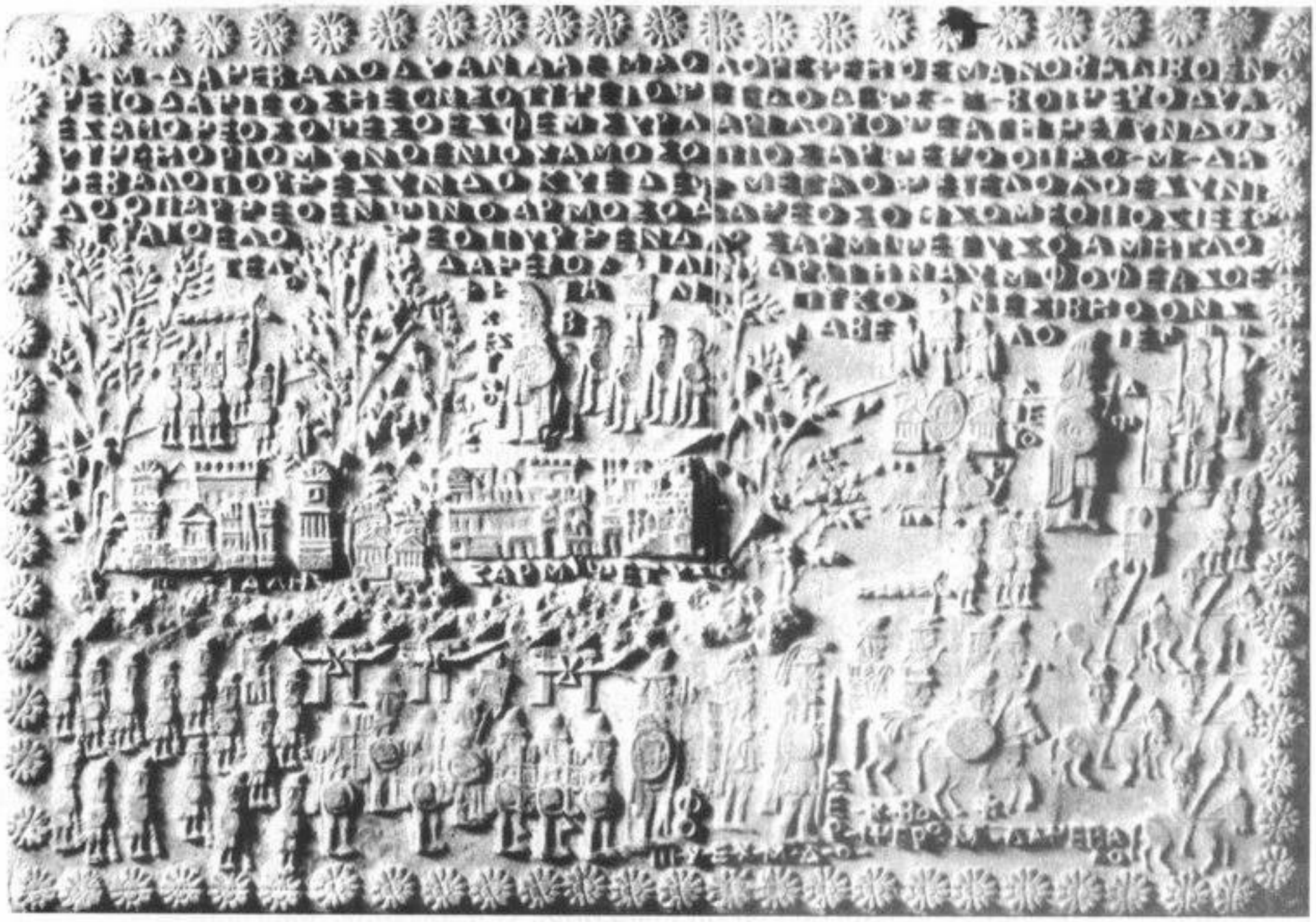

iar sub figurile de jos:

|||-Y-E-X-M-D- ΣΕΡΟ K-BOI ⊬ EPO M- ΔA ⊬ EBΛΟ

N(obilul) S(tăpânitor) DECEBAL, DE UN AN DE E MAI MARELE ĂLORA, PRIMEŞTE PE MAI MARII NOBILILOR DEDICAŢI CELOR ALE DACILOR ("intereselor" sau "voinţei" dacilor) ŞI E ÎNSOŢIT PE JII DE ZECE ŞI DE MARELE PREOT AL BOICERILOR. A DOUA ZI CE SUB JIU SUNT (sau au fost), FACE (sau făcu) CHEMARE PRIN SURLE LA ÎNCHINARE (către) CEI ÎNDOIŢI ("în dubiu"), ACEIA PE CARE ROMANII ÎMPOTRIVA HAMULUI ("jugului, obligaţiei") SUPUNERII AŞEZĂRILOR ÎNTĂRITE ÎI RIDICĂ (textual, *îi opune*). S(tăpânitorul) DECEBAL PORNIND CU ĂI ZECE CEI MAI MARI GEŢI, LUI ALIAŢI, A AŞEZAT TABĂRA ÎN GRÂU. ARMATA DACILOR, ALOR SĂI LE VINE ÎMPOTRIVĂ. SE RETRAGE (textual, se *sustrage*) EL ÎNSUŞI DIN CÂMPIE (sau

The noble lord Decebal, for a year now their leader, receives the most important nobles committed to the Dacians' interests. He is accompanied on the Jiu River by ten of them and by the Boicero's high priest. The next day downstream on the Jiu, he summons by trumpet those who are wavering to submit, those whom the Romans incited against the obligation to surrender reinforced settlements. Lord Decebal, advancing with those ten most important Getae laid his camp in a wheat field. The Dacian army comes up against him. He himself withdraws from the plain and goes to his friends in Sarmigietuza. He calls out to the Dacians that their chiefs were rendered harmless. From the high citadel, no one came out to go on the way to war.

regat), MERGÂND LA PRIETENII DIN SARMIGIETUZA. FACE STRIGARE LA DACI CĂ AI LOR HILIARHI INOFENSIVI AU FOST FĂCUŢI. DIN VÂRFUL ÎNALT NICI UNUL PE CALEA ÎN (sau, de) RĂZBOI (nu) A IEŞIT.

Legendele la figuri: H(iliarhul) DIEGI; H(iliarhul) VEZINA; ÎNALTA SARMIGIETUZA.

În partea de jos, sigle cu sens nelămurit, subscrise unui şir de trei figuri de conducători cu coifuri diferit ornate. În faţa aceluia aflat în frunte, purtând un coif cu aspect celtic, înscris pe verticală, SERO, poate fi numele personajului. În continuare, M(arele preot al) BOICERILOR, referire probabilă la personajul fără scut din spatele primului şi, în sfârşit, S(tăpânitorul) DECEBAL.

Textul de pe această placă prezintă dificultăţi evidente de traducere, conţinând pasaje cu sens incert. Dacă interpretatrea aici propusă s-ar dovedi corectă, textul ar prezenta un interes deosebit deoarece ar face să se întrevadă o dualitate socio-politică în societatea geto-dacă, în esenţă, o disjuncţie între geţii "orăşteni" – cu puterea concentrată în Sarmisegetuza de Munte – şi dacii tribali, organizaţi în formaţiune socio-politică centrată, probabil, undeva în câmpia din vecinătatea cursului mijlociu sau inferior al Jiului.

Interesantă este şi menţiunea că Diegi ar fi fost, în primul an de stăpânire a lui Decebal, doar hiliarh, el devenind de-abia mai târziu mare preot al *Boicerilor*, după cum reiese şi din textul de pe placa nr. 6.

Din textele aflate sub figuri reiese că Vezina făcea parte din suita lui Decebal, fapt cunoscut şi din documentele istorice. Mai rezultă însă din textul studiat aici că, încă din primul an al stăpânirii lui Decebal ar fi existat – manifestându-se activ în societatea geto-dacă – o puternică opoziţie cu caracter filo- sau pro-roman, îndreptată împotriva autorităţii acestuia.

Privitor la ilustrarea plăcii, merită să fie remarcată complexitatea cetăţii situată pe un rând de puternice stânci, cetate în care se disting turnuri de pază – foarte asemănătoare cu cele imaginabile pe baza vestigiilor arheologice de la Costeşti, Blidaru, Piatra Roşie –, temple de formă grecească clasică, şi, totodată, numeroase edificii sugerând o neîndoielnică măreţie.

La baza stâncilor sunt reprezentate trei structuri al căror sens nu este inteligibil. Reprezintă ele maşini de război sau instalaţii utilitare, sau ce altceva?, este o întrebare care rămâne momentan fără răspuns.

Din grupurile de oşteni figurate pe placă, doar două poartă stindardul dacic, în formă de balaur. Grupul lui Vezina şi cel al cavalerilor lui Decebal poartă stindarde diferite de acesta, de formă dreptunghiulară cu trei colţuri la partea inferioară; emblema din câmpul lor nu se desluşeşte pe fotografie. Personajul figurat cu coif de tip celtic, vizibil în spatele grupului de călăreţi ai lui Decebal – identificaţi ca atare prin legenda de sub imagine – rămâne neidentificat.

Placa nr. 90

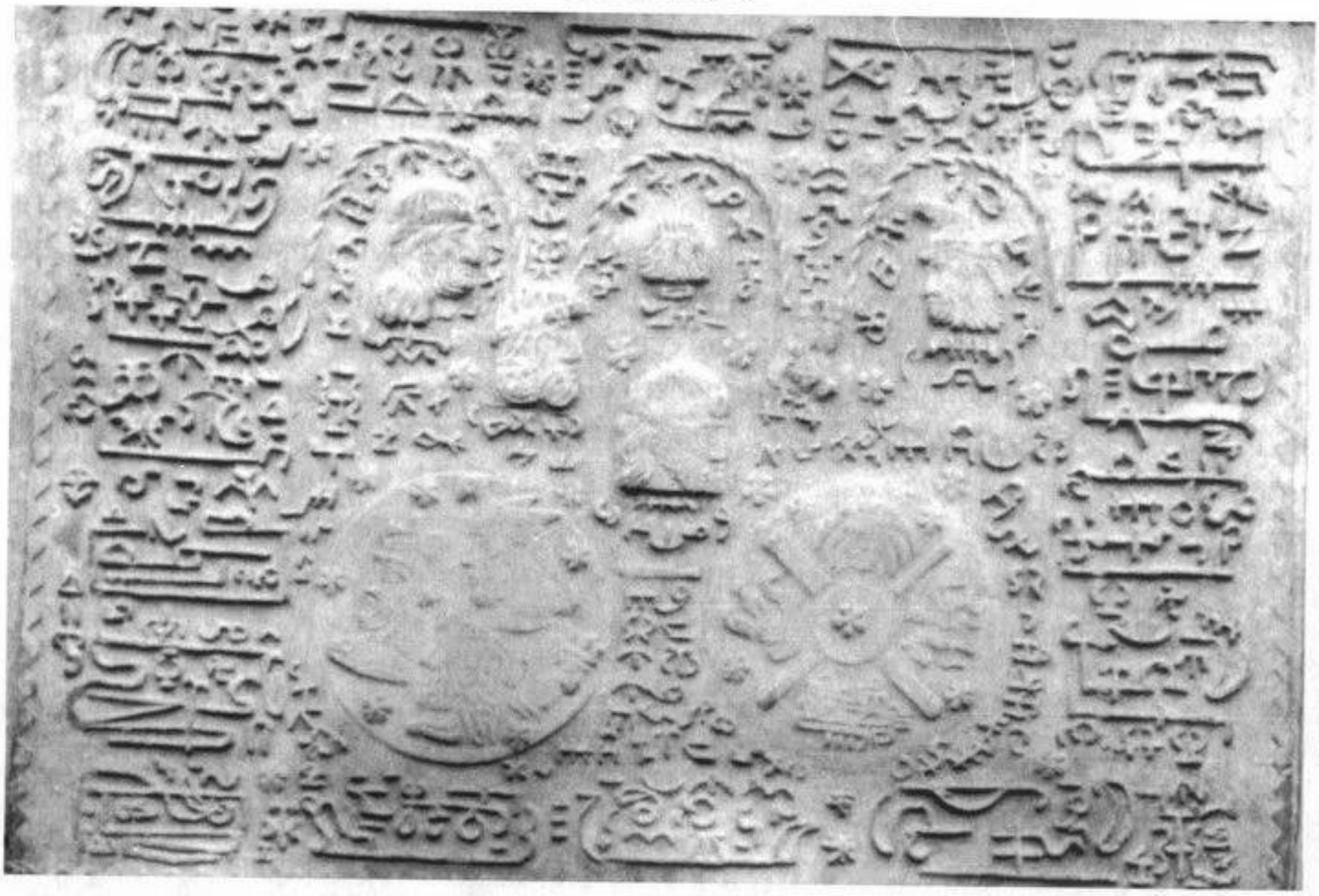

Placa este ilustrată cu câteva portrete cu text circumscris – foarte probabil embleme de pecete – şi, totodată, cu două ecusoane de formă rotundă. Pe restul suprafeţei se află, dens repartizat, un text exprimat într-o scriere extrem de "barocă". În câmpul lui se disting formaţiuni

Placa nr. 90, detaliu

grafice având asemănări evidente cu unele caractere din alfabetul preclasic, fapt care îndreaptă gândul către ipoteza că această formă de scriere ar fi fost – poate chiar cu mult – anterioară scrierilor clasică şi preclasică, utilizate majoritar. Întreg textul rămâne însă, pentru moment, neinteligibil, încât nici chiar legendelor din jurul portretelor nu li se poate desluşi sensul.

Este redat alăturat, într-o fotografie de detaliu, aspectul ecusonului aflat în partea stângă a plăcii. El cuprinde patru chipuri dintre care trei sunt, cu certitudine, asociate în mod voit cu figuri de animale: două sunt amplasate pe coiful sau căciula personajului reprezentat – *pasăre*, respectiv *şarpe* – acesta din urmă poate cu cap de mamifer, şi, în sfârşit, *peşte* sub bărbia personajului din stânga. Atât structura ecusonului cât şi structura întregii plăci sugerează că e vorba de încheierea unei înţelegeri intertribale.

Placa nr. 91

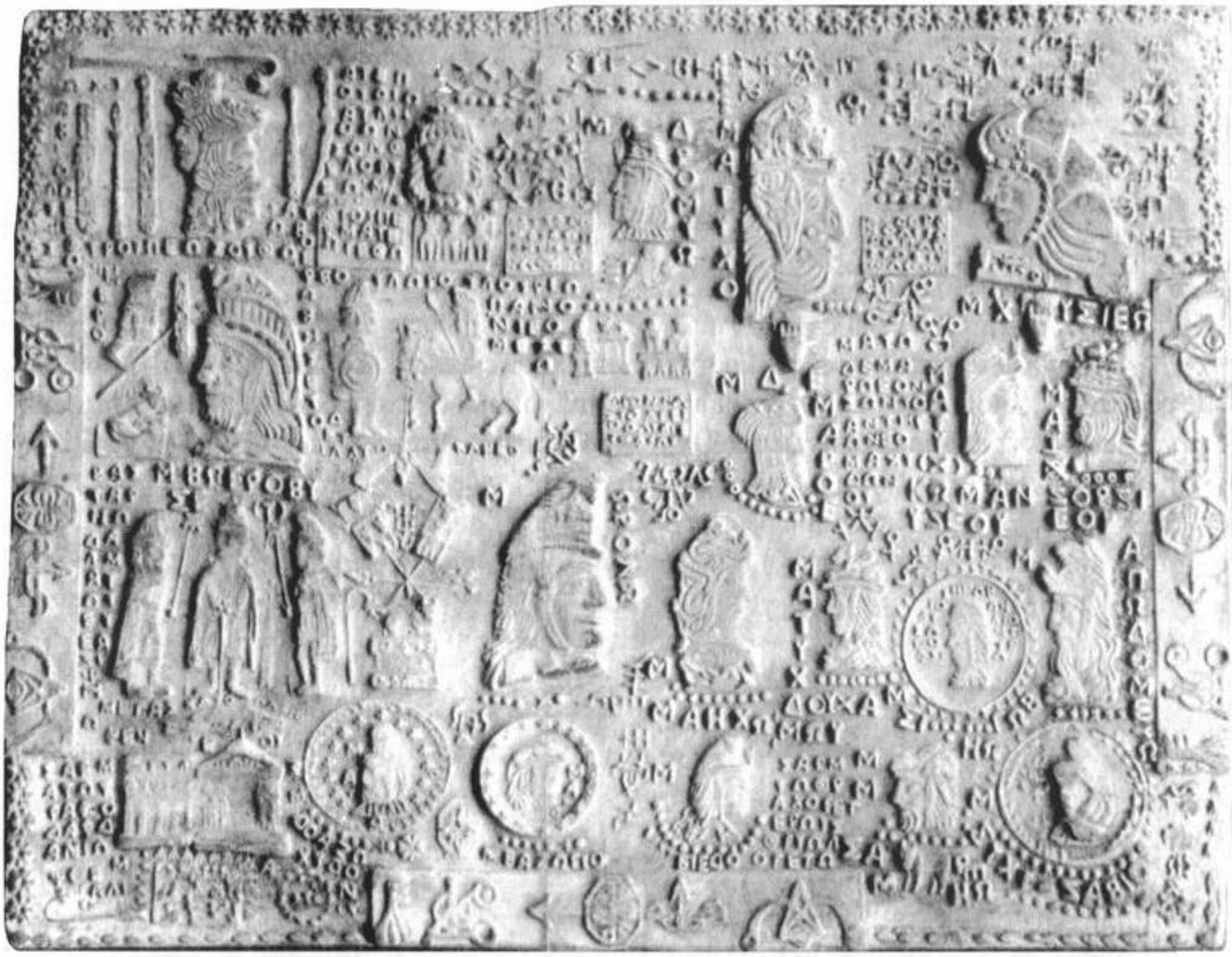

Din câte se poate deduce din fotografie, placa pare să fi fost de dimensiuni sensibil mai mari decât media. Ea a fost ilustrată cu numeroase şi felurite portrete, cu câteva peceţi rotunde, cu reprezentări de detaliu – arme, animal sacru, trofeu, templu – şi, pe trei din cele patru laturi, cu câte un şir de semne ce par a fi fost însemne emblematice de tip "tamga" [71]. Textul intercalat între figuri este foarte fragmentat şi constituit, în general, din legende la figuri.

Din analiza însemnărilor şi a imaginilor aflate în colţul superior stâng al plăcii se poate desluşi, înscrisă paralel cu tripletul de arme – tolbă, sceptru, sabie – secvenţa: **ΩKTABIO ΛΩ ΣE Ψ EΣΘΩ** cu semnificaţia probabilă OCTAVIU LA SEGIESTE.

Încadrat între arme, un frumos chip de bărbat tânăr, din profil stânga, cu o complicată găteală pe cap, meşteşugită din blana unui animal jupuit, cu capul întreg. Sub acest portret se distinge, legenda: **TPOYΠEΩ ΣOYΘO**, unde primul cuvânt are sensul bine cunoscut de "trofeu" sau de "răsplată", iar al doilea, poate, cel de "cuvenit", "potrivit". În prelungire, într-un mic cartuş dreptunghiular *în relief spre exterior*, textul: **ΘPOYΠEY MATΩ ΓEΘΩ**, cu sensul probabil: TROFEUL STĂPÂNULUI PAZEI şi, în prelungire, un alt mic cartuş cu trei obiecte tripodice, urmat de un alt cartuş, cu text greu descifrabil. În stânga portretului de deasupra acestui cartuş, textul: **ATEΠOYΔIΩATΛHO ONΣONΘEΛOPYEΩ**, cu sens nelămurit.

În rândul al doilea – în stânga, într-un cartuş aproape pătrat – portretul, bust şi profil stânga, al lui Boerebista, iar alături, figura unui purtător de insignă având un bovideu culcat la picioare. Pe verticală, în dreapta portretului, pe lângă cartuş: **+ATΩ BOEPΩBHΣETO** cu sens clar de STĂPÂNITORUL BOEREBISTA. În stânga, în cartuş: **Ψ EPO** cu sens posibil de "suită" sau "echipament". Sub acest cartuş, o scenă cu trei personaje aflate în picioare, cel central, din faţă, cu mâinile sprijinite pe un toiag, părând a fi cel identificat prin legenda care, parţial, îi încadreaază capul: **M.BΩEPOBYΣET( )**. În laterale, două personaje, din profil, care ţin ceva în vârf de băţ, poate făclii. În stânga aceluia din stânga, pe verticală, textul: **BAΣTAPNΩ ΔAΛMATΩY E YEA Σ IΨH**, cu sens probabil de: BASTARNII, MARII DALMAŢI ŞI ACEI IAZIGI.

Placa nr. 91. Detaliul 1

Începând de la picioarele personajului din stânga se poate desluşi: **ΜΕΓΑΣΩ ⊬ ENEY( )** cu sensul probabil de MĂREŢUL CIENEU (i.e. *"Deceneu"*). În dreapta cartuşului cu portretul lui Boerebista, o scenă cu un ostaş în faţa unui călăreţ cu lance. Sus, în dreapta, textul: **BOY ΛΩΡΟ ΥΛΟ ΥΡΙΩ ΠΑΝΟΝΙΕ ΟΜΕ ΣΥΩ** cu posibilul sens: CELTULUI LORO IULU, PRIN JURĂMÂNT, PANONIA O FĂGĂDUIEŞTE ALOR SĂI iar jos, cu litere mai mici, **ΔΕΤΙ ΛΑ ΤΟΚΑ ⊬ ΕΟ** cu sensul foarte probabil: DETE LA TOŢI CAPTURILE sau PRADA.

Pe rândul de sus, în mijloc, un portret – de profil stânga – cu indicaţia: **Μ. ΔΡΟΜΥΩ** sensul fiind, evident, S(tăpânitorul) DROMIUO. În continuare, un alt portret – de profil dreapta – personajul purtând un coif complicat, cu obrăzare. Alăturat este vizibilă legenda **ΜΑΤΥΧΟ** cu sens neclar, reprezentând un nume sau un atribut de putere. În extrema dreaptă, un portret în profil stânga – aparent de tip central-asiatic – cu legenda **Μ. ΧΥΣΙΕΩ**, transliterarea fiind incertă.

Sub portretul lui *Dromiuo*, sunt figurate două altare iar dedesubt, într-un mic cartuş în relief, inscripţia: **ΔΡΟΜΗΩ ΤΟΑΤΕ ΙΟ ΔΩΥ ΛΙΣΙΜΜΑΧΩΥ** – interpretabilă ca sens în două posibile modalităţi, din păcate contradictorii: fie DROMIUO TOATE (le) IA DE LA MARELE LISIMAH, fie, DROMIUO TOATE I-A DAT MARELUI LISIMAH.

Placa nr. 91. Detaliul 2

Dedesubt, un portret mare, în profil dreapta, are înscris: **Μ. ΩΡΟΛΙΩ**, cu sensul evident de S(tăpânitorul) OROLES, personaj menţionat şi în alte texte.

În rândul de jos, în ordinea de la stânga spre dreapta, se desluşesc: un edificiu cu templu şi legenda: **ΣΑΡΜΑΤΟ ΤΡΑΚΟ ΔΑΡΔΑΝΩ ΜΑΧΥΔΟΝΥ** cu posibilul sens de: SARMAŢII PE DRUMUL DARDANILOR (sau, *"urmăreau pe dardanii"*) DIN

MACEDONIA, apoi o pecete, cu figura neclară şi inscripţia **M. ΔΟ ΑΖΩ** , interpretabilă ca S(tăpânul) ASINILOR; o altă pecete cu fond neclar şi cu inscripţia **M. ΒΑΖΩΡΥΟ** însemnând S(tăpânitorul) BAZORIU sau *Cel Din Josul Râului*, apoi, un mic profil dreapta, cu legenda **M. ΒΙΣΔΟ** şi unul spre stânga cu o mică figură de bovideu având dedesubt legenda **M.M. ΣΑΡΜΗΕΩ**. Între aceste ultime două portrete, textul: **ΣΑΡΜΥΩ ΘΡΑΧΟ ΡΕΤΕΡΩ ΥΣΘΡΥΩ ΛΟ ΓΕΤΩ**, cu sensul probabil de TRACII LUI SARMIU SE RETRAG PE ISTRU, LA PAZĂ (sau *"pândă"*).

La capătul rândului, o pecete cu un chip imprecis conturat şi legenda periferică: **M. ΣΥΧ.... Σ ΑΒΙΟ** incomplet desifrabilă.

În rând cu – şi la dreapta portretului lui Oroles – se află un şir de patru portrete cu legendele: **M. ΜΑΗΧΩ ΜΑΤΥΧ ΔΟΥ ΧΑΜΩΥ** cu posibilul sens de: S(tăpânul) MAIIHO, STĂPÂNAŞ AL MARILOR HAMURI; apoi, în pecetea următoare, pe lângă portret, textul: **ΣΗΓΩΒΙΟ ΩΝΔΥΛΙΟ ΣΟΝΤΕΟΥΡΑΧΙΛ** cu sens total neclar, iar dedesubt **M. ΣΙΓΩΒΙΩ** şi, în sfârşit, pe verticală, lângă ultimul portret din rând: **M. ΑΠΩΔΟΜΕΥΩ**.

Deasupra acestora, un grup de trei portrete cu legendele: **M. ΔΕΜΑΡΟΕ, ΜΑΤΥΧΟ ΚΩΜΑΝΥ Σ ΕΟΥ, ΜΑΤΙΧΟ Σ ΟΡ Σ ΙΕΟΥ**, iar între primul şi al doilea portret este interpus, textul: **ΜΑΤΩ ΔΕΜΑΡΩ Ε ΟΝΣΩΝΤΟ ΑΝΤΗΓΩΝΕΟ ΜΑΧΙΔΩΝΟΥ** cu sensul probabil: STĂPÂNITORUL DEMARO E(ste) ÎNSOŢITOR (lui) ANTIGONIU (în) MACEDONIA MARE.

Diseminat între portretele şi textele cu caractere clasice descrise mai sus se mai pot distinge, îndeosebi în colţul din dreapta sus, secvenţe constituite din caractere preclasice, arhaice, sau anomale, sensul lor rămânând total nedesluşit.

Interesantă este secvenţa: **ΩΚΤΑΒΙΟ ΛΩ ΣΕΨΕΣΘΩ**. Primul cuvânt este interpretabil ca unul care ar evoca numele împăratului roman Octavian Augustus, contemporan, în tinereţe, cu Boerebista. Numele acestuia din urmă este şi el prezent pe placă. Următoarele două cuvinte sunt interpretabile în două feluri:

1) fie *"la Segestis"*, Segestis fiind numele unui oraş din Pannonia (cf. Strabon, *Geografia*, IV, 6, 10; vezi dicţionar, cap. IV, la **ΣΕΨΕΣΘΩ**), şi, totodată, al altor aşezări omonime, în Liguria, lângă Genoa, în ţinutul antic al Carnilor (cf. Pliniu, III, 131), aşezări care nu prezintă însă importanţă pentru studiul de faţă;

2) fie *"la Segestes"*, Segestes fiind în cazul acesta un conducător cerusc, aliat fidel al romanilor (cf. Strabon, VII, 291), căruia Octavian Augustus i-a conferit drept de cetăţenie romană, astfel că el a devenit *Caius Iulius Segestus*.

A doua variantă, cu toate că este interesantă, pare mai puţin plauzibilă. Totuşi, dacă ea ar fi confirmată prin informaţii provenind şi din alte surse, textul de pe placă ar constitui o mărturie explicită a existenţei unei înţelegeri între conducătorii tribali – ilustraţi prin portretele lor de pe placă şi nominalizaţi prin textele aferente – şi personajul Segestes, înţelegerea vizând, probabil, sprijinirea lui Octavian împotriva lui Antoniu. Ipoteza nu este implauzibilă deoarece se ştie că o astfel de alianţă chiar a existat, în sensul că geto-dacii l-au sprijinit pe Pompei împotriva lui Caezar, în războiul civil dintre ei. Lupta decisivă dintre Octavian şi Antoniu s-a dat, ca şi în cazul luptei dintre Caesar şi Pompei, în nordul Peninsulei Balcanice, fapt care ar explica eventuala implicare în conflict a conducătorilor geţi şi/sau daci.

Placa nr. 92

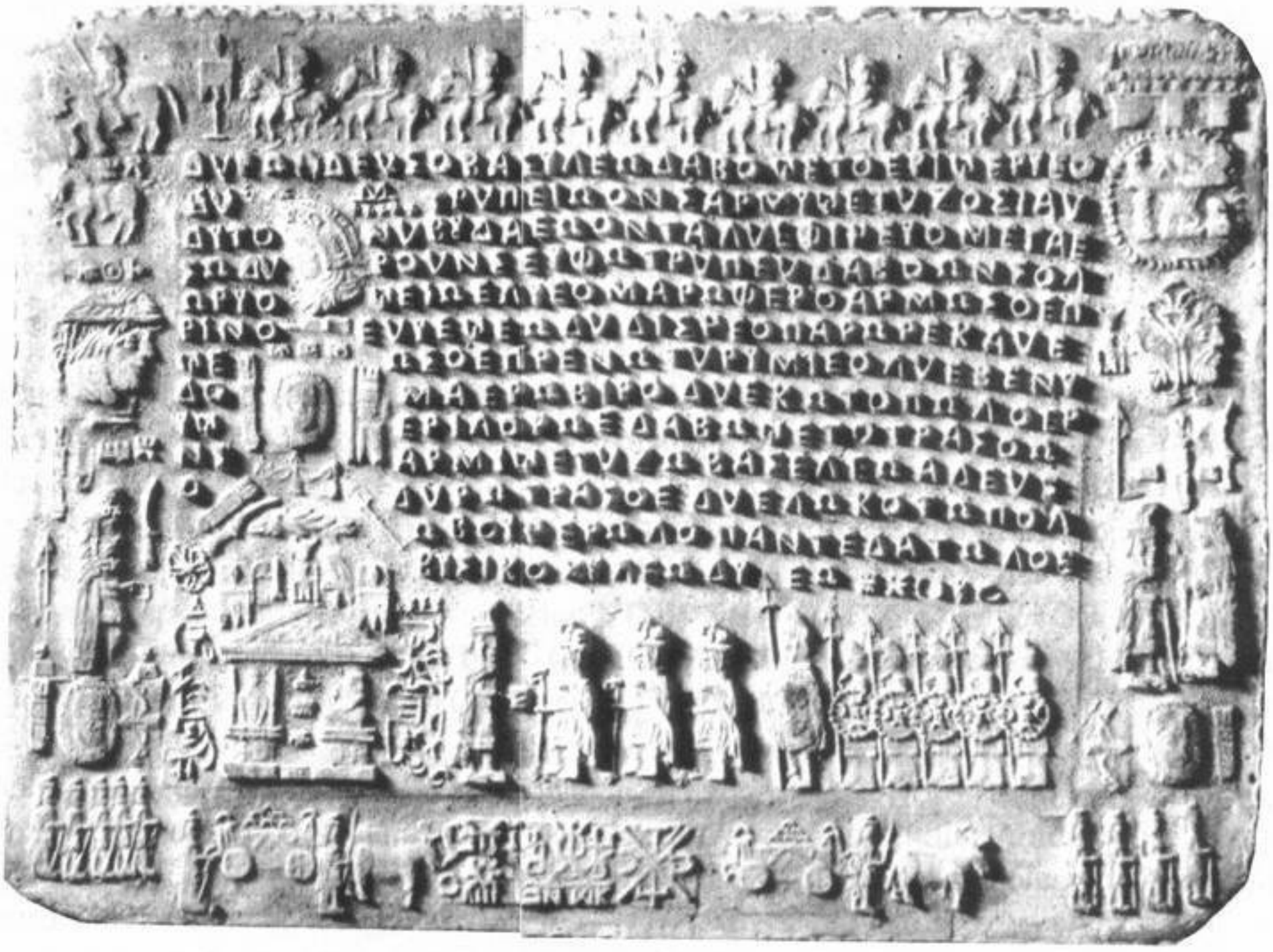

Această placă era, fără îndoială, mai mare decât majoritatea celorlalte, dovadă necesitatea redării ei prin două clişee.

ΔVPΩ AΔEVΣO BAΣYΛEΩ ΔABO Ψ ETO EPIΨE PYEO 2|ΔV $\frac{M}{+++++}$ TPVΠEIΩ ON ΣAPMYΨETVZO ΣI AV 3|ΔY TO NVBY ΔAEΩ ON TAΛVE ΦIϒ EY OME TAE 4|ΣΩ ΔVPO VNΣEY ΦΩ TPVΠEV ΔABO ΩN ΣOΛ 5|Ω PYO ΨEIΩ E ΛYEO MAPΩ ΦEPO APMΩ ΣOEΠ 6|PYNO EV YE ΨEΩ ΔV ΔIΣPEO ΠAPΩ PEKAVE 7|ΨEΩ ΣOEΠPENΩ TVPYMEO ΛVE BENV 8|ΔO MAEPΩ BIPO ΔVE KΩTOΠΩΛO EP 9|YΨEPI ΛORΩ E ΔABΩ ΨETO TPAΣO Ω 10|N ΣAPMIΨETVZΩ BAΣEΛEΩ AΔEVΣ 11|O ΔVPΩ TPAΣO E ΔVE ΛΩ KOTΩΠOΛ 12|Ω BOYϒ EPΩ ΛO ΠANTE ΔATΩ ΛOE 13|BYΣIKO XYΛEΩ ΔY EΩ ⁜ ⁜ ( ) Y ( )

PUTERNICUL BAZILEU ADUS (sau, poate: *"prin putere adus bazileu al"*) GEŢILOR ORĂŞTENI RIDICĂ PE RÂUL CELOR (? CINCI STĂPÂNI ?), UN TROFEU DESPRE SARMISEGETUZA ŞI AUDE PE TOŢI NOII DĂRUIŢI (cu stăpâniri?) DESPRE ASTFEL DE FAPTE (pe care) LUI (i le)

The powerful (or by power imposed) King brought to the Getae Commonalty, raises on the river of the five landlords (?) a trophy related to Sarmigetuza and listens to the assurances all the newly enriched give him. He cuts under heavy watch the undeserving trophy of the community in the bed of the river

PROMIT. TAIE, SUB PUTERNICĂ SUPRAVEGHERE, FOSTUL (sau falsul) TROFEU AL ORĂŞTIEI ÎN SOLUL ("patul") RÂULUI DE ACASĂ ŞI LUĂ MARI ARME DE FIER. ÎL SURPRIND PE EL ĂIA DIN DOMENIUL PARULUI DEZALINIAT. SE RETRAGE (spre) CASĂ. SURPRINDE TURMELE LUI BENUDO, MARE OŞTEAN. DE DOUĂ ORI MARELE PREOT ÎL RIDICĂ PE LORO, ŞI GEŢII ORĂŞTENI ÎL ÎNSCĂUNEAZĂ ÎN SARMISEGETUZA PE BAZILEUL ADUS. PUTERNIC (poate "cu forţa") ESTE ÎNSCĂUNAT DE DOUĂ ORI LA MARELE PREOT AL BOICERILOR (şi) LA ÎNSEMNELE DATE LUI ÎN AL ALTARULUI (sau templului) PRIDVOR DE EL ÎNSUŞI MARELE CIENEU.

close to home and picks up big iron weapons. He is taken by surprise by those from the uncommitted area. He withdraws towards home. He takes by surprise the flocks of sheep of Benudo, the renown warrior. Twice the High Priest raises Loro, and the Getae Commonalty enthrones the so selected King in Sarmisegetuza. He is twice forcibly confirmed – by the Boicero's High Priest and when he received, on the temple's porch, the emblems of office from the great Cieneo himself.

Textul pare să se refere fie la perioada imediat premergătoare domniei lui Boerebista, fie la cea imediat următoare acesteia. El nu conţine, aparent, decât două nume proprii: acela care îl încheie – ca o iscălitură scrisă într-un amestec de caractere clasice şi arhaice – şi cel de **ΛΟΡΩ**, întâlnit în numeroase alte texte (vezi 39/3, 79/12, 79/14, 122/7, 122/8, 122/10).

Numele care încheie textul conţine un caracter preclasic, ⋇ , caracter căruia i s-a atribuit valoarea de |ci| – dedusă ipotetic dintr-o serie de cuvinte ca: **ΑΥΟ ⋇ ΕΟΥ**, **ΔΥΧΕ ⋇ Ε**, **ΔV ⋇ ΕΟΙV**, **Ο ⋇ ΥΟΣ** – şi un alt caracter, necunoscut, după toate aparenţele tot cu valoare compusă, ✕. Dacă se atribuie acestui din urmă caracter valoarea ipotetică |en|, numele de la sfârşitul textului s-ar transcrie prin CIENOIUO, formă care diferă doar neînsemnat de cele înregistrate în alte texte – vezi de ex. 12/7, 12/17, 13/2, 13/16, 22/17, 39/1, 39/2, 80/7, 80/10, 80/fig., 117/16 s, 118/7, 118/10, 122/15, şi dicţionarul la ⊬ **ΕΝΕΩ** etc. – prin care este indicat Cieneu, marele preot get contemporan cu Boerebista, atestat în izvoarele istoriei sub denumirea de *Deceneu* (vezi cap. VI. 4).

Personajele citate mai sus, Cieneu şi Loro, sunt menţionate şi în alte câteva texte din prezentul studiu. Aşa, de pildă, din textele înscrise pe plăcile nr.12, 13, 25, 122 rezultă că Cieneu/Deceneu ar fi fost mare preot contemporan cu Boerebista, dar că, în urma unor posibile divergenţe de păreri intervenite între ei, el ar fi fost îndepărtat de la treburile de stat, aşa cum pare să rezulte îndeosebi din textul de pe placa nr. 118, în care se afirmă că Cieneu *"a fost reaşezat mare preot după ce, în timpul lui Boerebista, stătuse fără întrebuinţare"*.

Din cele de mai sus pare să rezulte că dubla referire din text la un bazileu *"adus"* şi înscăunat *"cu putere"* în *"Sarmigietuza"* ar corespunde unui act de forţă al marelui preot care l-ar fi impus pe Loro fie ca precursor al lui Boerebista, fie, mai probabil, ca succesor al acestuia, după înlăturarea lui de la putere de către un grup de opozanţi coalizaţi. În acest sens pledează şi numărul de cinci stăpâniri citate în text, număr care corespunde cu cele cinci căpetenii nominalizate în textul de pe placa nr. 62 ca fiind personalităţile care l-au răsturnat pe Boerebista.

Mai merită să fie subliniat faptul că, de-a lungul întregului text de pe acestă placă, caracterul |z| este scris sub forma sa normală Z, proprie antichităţii greco-romane, dar anomală faţă de forma Ƨ întâlnită în marea majoritate a celorlalte texte studiate aici.

Din figurile care ilustrează acest text, singurul element care pare mai interesant este reprezentarea, deasupra templului şi a ofertantului cu purcel, a unui rând de *cinci stindarde peste care flutură balaurul dacic*, iar sub imaginea templului, un car încărcat cu acareturi de o natură ce nu poate fi precizată, tras, pe semne, de o pereche de boi.

Placa nr. 94

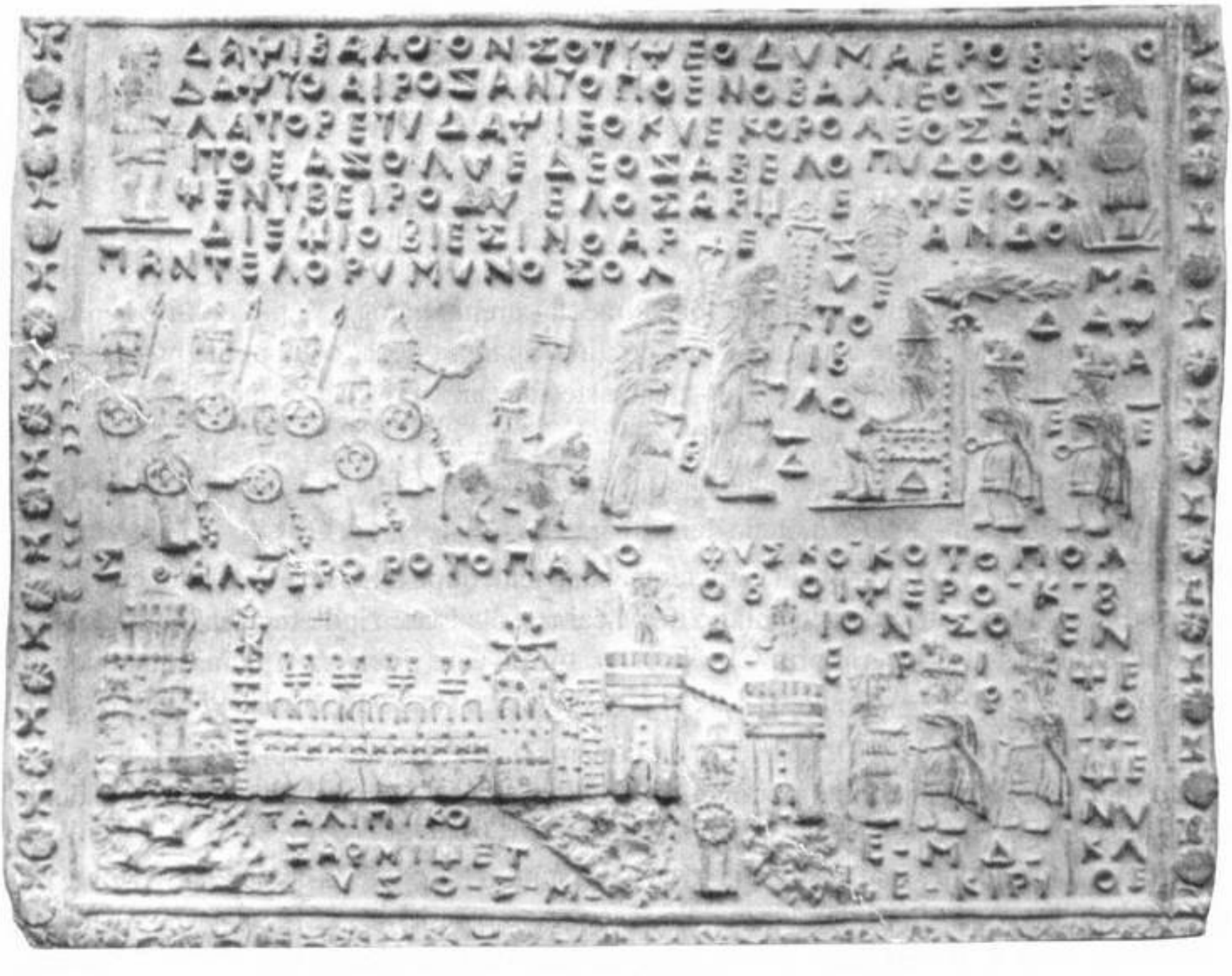

ΔΑ ⊬ ΙΒΑΛΟ ΟΝΣΟΤΥ ⊬ ΕΟ ΔV ΜΑΕΡΟ ΒΙΡΟ 2|ΔΑ ⊬ ΥΟ ΑΙΡΟ Ƨ ΑΝΥΟ ΠΟΕ ΝΟΒΑΛΙΕΟ Ƨ ΕΒΕ 3|ΛΑΤΟ ΡΕΥV ΔΑ ⊬ ΕΟ ΚVΕ ΚΟΡΟΛΕΟΣΑΜ 4|ΙΤΟΕ Α Ƨ Ο ΛVΕ ΔΕΟ Ƨ ΑΒΕΛΟ ΠVΔΟ ΟΝ 5|Ψ ΕΝΥ ΒΕΥΡΟ ΔV ΕΛΟ ΣΑΡ Ψ Ε ⊬ ΕΙΟ - Χ. 6|ΔΙΕ Ψ ΙΟ ΒΙΕΣΙΝΟ ΑΡΕ Ƨ ΑΝΔΟ 7|ΠΑΝΤΕΛΟ ΡVΜVΝΟ ΣΟΛVΕ ΜΑ 8|ΤΟ ΔΑ ⊬ 9|ΙΒΑ 10|ΛΟ 11|ΣΑΛ ⊬ ΕΡΟ ΡΟΤΟΠΑΝΟ ΦVΣΚΟ -ΚΟΤΟΠΟΛ 12|Ο ΒΟΙ ⊬ ΕΡΟ -Κ- Β 13|ΑΙΟΝ ΣΟΕΝ 14|ΟΕ ΡΙ Ψ Ε 15|ΙΟ 16|- + - 17|Ψ Ε 18|ΝV 19|ΚΛ 20|ΟΕ

Jos, sub figuri, textele:

ΤΑΛΙΠΙΚΟ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤV Ƨ Ο - Σ(?)-Μ şi Ε-ΜΔ- Ε- ΚΙΡΥ

DECEBAL, ÎNSOŢIT DE MARII OŞTENI AI DACILOR, A CHEMAT ÎNAPOI LA JUDECATĂ PE NOBILII RĂZVRĂTIŢI ÎMPOTRIVA REGELUI DACILOR, (cei) CARE CU DUŞMĂNIE HRĂNESC MĂGARUL ZEULUI RĂZBOIULUI PÂNĂ ÎN NEAMUL DIN A LUI ÎNSUŞI TABĂRĂ. PE VEZINA H(iliarhul) DIEGI CHEMÂNDU-L LA JUDECATĂ, PROTECTOR AL SOLIEI PROROMANILOR ("acelora de sunt de partea romanilor") STĂPÂNITORUL DECEBAL, PURTĂTORUL FLAMUREI LUPTĂTORILOR CU BUZDUGANE, VA FI. - MARELE PREOT AL BOICERILOR - M(arele preot) AL GOLFULUI SOENOE, REGE AL CELOR 1000 (?) DIN GENUCLA.

Decebal, escorted by the great Dacian warriors, has summoned back into court the nobles who rebelled against the Dacian King, those who feed with rancour – even towards the people in their own camp — the war-god's donkey. Because the leader Diegi called into court Vezina, the protector of the delegation of those favourable to the Romans, the lord will be Decebal, the bearer of the banner of the mace-fighters.
(Signed by the:) High Priest of the Boicero. High Priest of the Sinoe Gulf. King of the 1000 from Genukla.

Sub figuri: VÂRFUL ÎNALT AL SARMISEGETUZEI - S(?) –M- şi siglele E-MD- şi E-KIRIU cu sens nelămurit.

Under the images: The High Peak of Sarmigetouza.

Textul pare să se refere la perioada de domnie a lui Diurpaneus – iniţiala **Δ** înscrisă sub "tronul domniei" reprezentat pe placă, în figura centrală, pare să pledeze, şi ea, în acest sens. Decebal, Diegi şi Vezina par să fi fost, în acel moment, demnitarii principali ai statului daco-get ce avea centrul în cetatea Sarmisegetuza Regia. Nu reiese clar dacă funcţiile menţionate în ultimele rânduri ale textului sunt, toate, deţinute de Decebal. Dacă într-adevăr aşa a fost, ar rezulta că, în acel moment, el era mare preot al "boicerilor", probabil cea mai înaltă autoritate în stat după cea a regelui, dacă nu chiar la nivelul acesteia. Diegi şi Vezina se situau, probabil, la aproape acelaşi nivel, fapt care ar explica rivalitatea sugerată de sensul textului.

Referirea în text la titlul de *"mare preot al golfului Soenoe"* are o semnificaţie de mare interes. Fără îndoială că, dacă ar fi confirmată înrudirea unui antic *Soenoe* cu actualul *Sinoe*, acest fapt ar constitui o dovadă nu numai de surprinzătoare permanenţă toponimică, dar, totodată, ar fi şi un indiciu de densă locuire getică, dependentă politic de Sarmisegetuza Regia, în regiunea actualului Lac Sinoe. Locuire antică prelungită etnic, în mod continuu, până în zilele noastre. Această posibilă atestare – desigur condiţionată de confirmarea autenticităţii sensului atribuit mai sus textului – s-ar afla în concordanţă cu descoperirile arheologice aduse la lumină în anii din urmă, în particular cu vestigiile importantului centru comercial grecesc din zona actualei localităţi Tariverde, centru care pare să fi fost în antichitate un târg situat în mijlocul unei mase de băştinaşi geţi (cf. de ex. [88]).

Imaginea principală conţine un portret surprinzător de expresiv al lui Diurpaneus reprezentat pe tronul domniei – litera **Δ** marcată sub tron sprijină acestă presupunere. El are în faţă, la judecată, pe Diegi (indicat prin **Δ**), şi pe Vezina (indicat prin **B**). În spatele lor, călare şi purtând un stindard de formă pătrată, stă probabil Decebal. El se află în fruntea unui grup de oşteni înarmaţi, unii cu lănci, alţii cu buzdugane. Unul dintre ei sună din surlă.

Placa nr. 94, detaliu
Probabil Diegi şi Vezina, judecaţi de Diurpaneus

Lângă imaginea cetăţii Sarmisegetuza, reprezentată cu două turnuri masive la intrare – o structură confirmată de vestigiile arheologice de la Grădiştea de Munte – sunt reprezentate figurile lui Decebal (vezi indicaţia **E-MΔ**, iniţiale cu semnificaţia probabilă de *"el însuşi stăpânitorul Decebal"*) şi a unui dregător neidentificat istoric (indicat prin **E-KIPY**). Ei par să întâmpine un personaj purtând un costum militar de tip roman clasic, poate tocmai solul proroman menţionat în text.

Căciulile pe care le poartă personajele din spatele lui Diurpaneus, ca şi ale acelora reprezentate în faţa personajului în costum roman au vizibil forma unui bovideu, culcat sau pe jumătate ridicat, indiciu ilustrativ pentru apartenenţa la casta *"boicerilor"*.

Placa nr. 95

Placa este abundent ilustrată, desfăşurând însă şi un text amplu. Din cauza dimensiunilor mari ale plăcii imaginea a fost reconstituită din două clişee juxtapuse care, însă, au permis o racordare aproape riguroasă. Totuşi, fotografia nu redă textul cu suficientă claritate pentru a asigura o transliterare sigură pe tot cuprinsul plăcii.

În pecete se distinge clar portretul, de profil stânga, al lui Burebista, identificat prin sigla deseori întâlnită: 𐌌 𐌁 𐌏.𐌖, semnificaţia ei fiind: **MATO BOEPOBIΣETO ΔABO 𐌖ETO**.

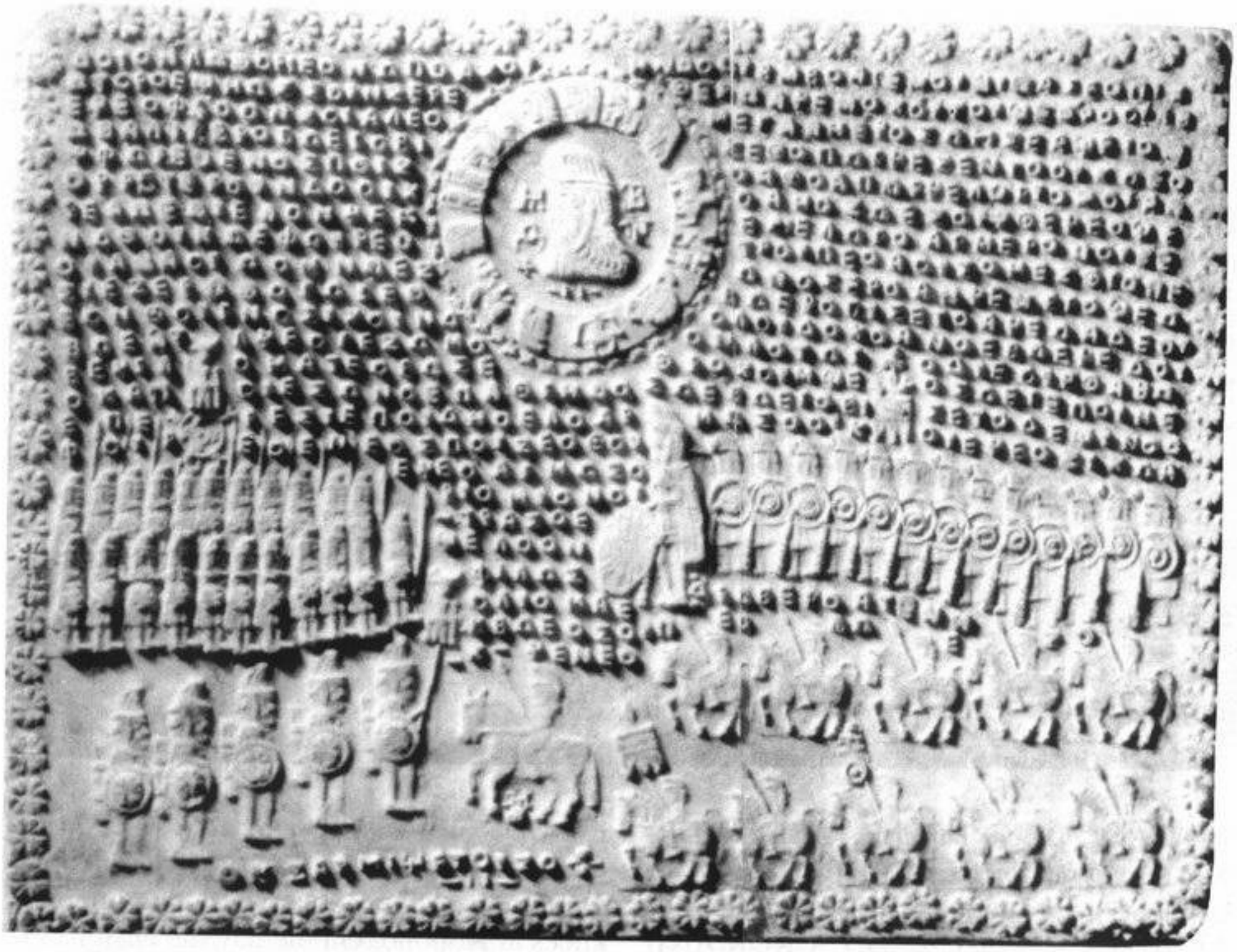

În ultimul rând al textului se distinge clar ⊬ **ENEO** şi, jos de tot, în stânga: **ON ΣAPMI⊬ETOYZO**.

În jurul peceţii au fost, foarte probabil, reprezentate – din păcate insuficient de clar – însemnele emblematice ale triburilor care alcătuiau statul centralizat pe care îl întemeiase Boerebista.

Placa nr. 96

MATO ΔAE⊬ BAΛO ΣO ONTVPNO ΣH ΠOPTO 2|ΔE⊬YNO ΠANTE ΛO PIOMVNV ΣO 3|MI⊆ERATO ON AN⊬E ΛO KOΠO 4|NO AIO ΔIE OΛO ΠANT 5|E ΔATA ON AΣO M 6|ATO H ⊬EY ON TVA 7|X ΦOM TPVΠEYO MHTPA ΛO⊆O M-Δ- 8|ONKO ΣIMEPO ON AΠO ΦIEPOM 9|⊆AMOΛΞY AXΣHME ΣO MA 10|PEXO - ⊆ABEΛO OXΠATO 11|MA ΛO ARMOΣO+ Δ + ΔVE 12|⊆IO MO ΣAPMI⊬ETV⊆O 13|NOBAΛO -ATO- MATO ΔA⊬EBAΛO TPAΣO 14|KOTOΠOΛO BOY⊬ERO 15|ON ΠAPTA MINEMA A ΦORO TAΛΠIKO -M- Σ....

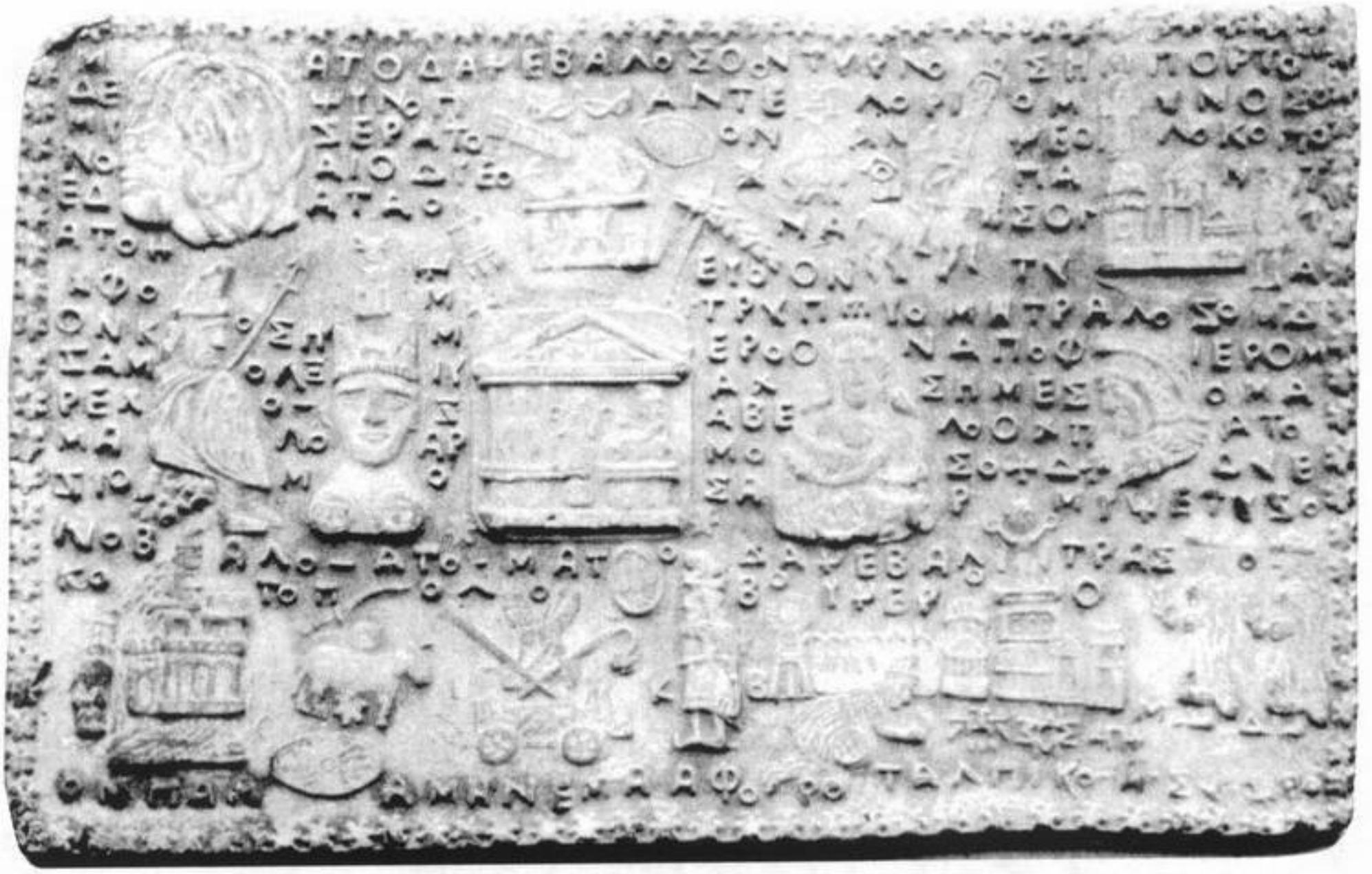

STĂPÂNITORUL DECEBAL SE ÎNTURNĂ ("înapoiază") ŞI POARTĂ ZECE (ŞI) UNU ("unsprezece") ÎNSEMNE DE ALIANŢĂ (*"protecţie"*?) LA ROMANII SĂI, ÎNCHINAŢI ÎN GENUNCHI, LA CĂPÂLNA. ÎN ACEA ZI (în care) ĂLORA ÎNSEMNELE DE ALIANŢĂ (au fost) DATE ÎN GAJ (de protecţie), STĂPÂNUL ACELORA SE ÎNDREAPTĂ ÎN SPRE FUMUL (pe care) TROFEUL LUI MITRA ÎL LASĂ (în sens de *ridică*). S(tăpânitorul) D(ecebal), ÎNCĂ CU COIF, ÎN APA LUI ZAMOLXIS-FĂURAR (sau *"de fier"*) PÂNĂ LA UMERI (textual, "axile", sau "până la securea", purtată nu ştim exact cum, – vezi dicţionar, la **AXΣHME**) SE CUFUNDĂ. RĂZBOIUL A OCUPAT (*"mobilizat"*) PE MAI MARII LA ARMATĂ. + DOUĂ ZILE MAI TÂRZIU, LA SARMIGIETUZA, NOBILUL A-TOT STĂPÂNITORUL DECEBAL A ÎMPUTERNICIT (*"investit"* sau *"înscăunat"*) PE MARELE PREOT AL BOICERILOR ÎN PARTEA CEA MAI MICĂ A PIEŢII DE VÂRF ÎNALT A M(arii) S(armigietuza).

Lord Decebal returns and conveys eleven ensigns of alliance to his Romans (or favourable to the Romans) praying on their knees at Kopono. On the day the ensigns of alliance have been pledged, their lord points towards the smoke that Mitra's trophy causes. Lord Decebal, still helmeted, plunges shoulder-high into the water of Zamolxis, the Forger. The war has engaged the leaders with the army. Two days later, in Sarmigetouza, the noble lord-of-all, Decebal, gives official authority to the Boicero's High Priest on the narrowest part of the square of the high summit of Sarmigietouza.

Placa nr. 96. Detaliul 1

Placa nr. 96. Detaliul 2

Textul de pe această placă se dovedeşte mai greu de tradus decât altele, fapt care face ca unele pasaje să rămână obscure datorită incertitudinii privind sensul cuvenit unor cuvinte ca: **AXΣIME, Ψ EY, MAPEXO, TVAX** şi **ΛO ≤ O**.

Textul se află fragmentat prin numeroase figuri inserate în spaţiul său. Deosebit de interesantă pare să fie scena figurată în partea din dreapta-jos a plăcii. Scena reprezintă, pe semne, închinarea în piaţa publică a unui personaj îmbrăcat în costum geto-dac – care ar putea fi un refugiat sau un captiv roman eliberat – îngenunchiat în faţa a două personaje înveşmântate în mantii lungi, cel din faţă reprezentându-l, fără îndoială, pe Decebal (deoarece este indicat prin iniţialele **M-Δ**). Ambele personaje poartă în mână câte un obiect în formă de ramură înfrunzită, poate însemnele de alianţă sau protecţie menţionate în text.

Jos, în mijloc, pare să fie reprezentat, stând în picioare, marele preot – identificat prin iniţialale **K** şi **B** care îl încadrează, o prescurtare cu sens evident de **ΚΟΤΟΠΟΛΟ ΒΟΙ ⊬ ΕΡΟ**. Merită să fie studiate îmbrăcămintea şi, în mod deosebit, acoperământul de pe cap al acestui personaj, aparent o căciulă croită sau decorată în formă de bovideu ce pare aşezat, cu capul sus (vezi detaliul la placa nr. 94), indicând un cult al taurului, sau al bourului (zimbrului) sau, de ce nu, al liniştitului, îmblânzitului şi utilului bou domestic, aflat, poate, la baza credinţei proprii a ordinului ***boicerilor***.

În faţa marelui preot, un altar pe roţi poartă obiectele de cult cu specific greu de precizat. Se distinge o figură înaripată – sfinx sau grifon cu cap de războinic – aşezată între două obiecte încrucişate despre care e greu de spus dacă reprezintă un toiag, o cârjă, un buzdugan, bici cu ghiulea, tijă de floarea soarelui, sau altceva.

În stânga, jos, sunt reprezentate un altar cu scena de cult sacrificial şi, alături, între o sabie scurtă şi un scut oval sau romboidal, un animal ce ar putea fi o vacă de muls.

În registrul median, demn de remarcat este oşteanul aşezat pe stâncă, păzind, se pare, figura unui zeu reprezentat în bust, foarte probabil Zamolxis care este figurat cu semnele soarelui şi al lunii pe piept.

De partea cealaltă a altarului, este înfăţişată o divinitate feminină, bust, posibil echivalent al lui Ceres sau Fortuna. Lângă ea, figurat cu coif pe cap, foarte probabil, chipul lui Decebal. Pentru restul figurilor sunt greu de imaginat interpretări plauzibile.

Placa nr. 98

ΔΑ ⊬ ΒΑΛΟ ΟΝΤVΡΝΟ Ψ Ε ΔΙ 2| Ψ ΕΟΝΟ ΛV ΒΕΣΕΡΟ ΠΟΕΣΤΑ 3|ΔΑΚΟ ΠΑΝΤ ΓΕ ⋇ Ο ΜΙΣΑ ΚΕ 4| ⊬ ΙΤΑ ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤVΣΟ Ψ ΕΟ ΠΟ 5|ΝΤΑ ΣΟΛΟ ΡΑ 6| ⊬ ΙΝΟ ΟΝ ΑΝ ⊬ Α 7|ΔΙΕΟ ⊆ ΑΒΕΛ 8|Ο 8|ΣΕ Ψ Ο ΚΟΡΟ 9|ΛΥΟ

DECEBAL ÎNTOARCE (în sens de *înapoiază*) JIUL DIN CÂMPIE (sau, poate, *al pământenilor*) LUI ĂL MAI BUN (în sens probabil de *căpeteniei*) PESTE ALIANŢA DACĂ (cea) AŞEZATĂ CU SPATELE (*"împotrivită"*, sau *"negând autoritatea"*) CETĂŢII SARMIGIETUZA, PREOTEASA REGATULUI, (acesta fiind) SINGURUL MOTIV ÎN SLUJBA ZEULUI RĂZBOIULUI. OPRITĂ ESTE CEARTA (*"stinsă e pricina"*).

Decebal returns the Jiu River plains to the leader of the Dacian alliance opposed to the Getae of Sarmigietuza Citadel, the Kingdom's High Priestess. Since this was the only motive to serve the god of war, the quarrel is settled.

Sub rezerva confirmării autenticităţii şi a fiabilităţii traducerii, textul de pe placă oferă informaţii extrem de interesante în legătură cu ierarhia puterii şi cu exercitarea teritorială a autorităţii în statul geto-dac centralizat din timpul stăpânirii lui Decebal.

Este util să se coreleze semnificaţia textului de pe această placă cu cel de pe plăcile nr. 84 şi 94.

Figura din stânga altarului reprezintă, foarte probabil, pe Decebal cedând puterea locală pământenilor Jiului din câmpie, prin mijlocirea cavalerului urmat de doi oşteni cu lăncii şi scuturi rotunde, aparent daci, reprezentaţi de partea cealaltă a altarului. Deasupra lui Decebal, un steag pătrat cu emblema capului de bovideu, observabil pe multe alte plăci.

Pe altar este reprezentat un copil sau un înger stând între doi sfincşi – figuri specifice artei ilustrative de pe obiectele aici studiate – vezi **ΑΓΝΥΛΟ** în dicţionar.

Textul incizat în colţul din stânga jos este indescifrabil după fotografie.

Importantă de luat în seamă este gaura din partea de sus a plăcii, destinată, fără îndoială, suspendării ei cu un cui.

Placa nr. 106

ΟΡΟΛΟ ΣΥΟ Ε Ψ ΕΡΟ ΣΙΟ Ψ ΙΛ ΓΕΤ 2|Ο ΔΥ ΝΕΣΑΒΙΟ ΔΙ ΣΙΛΕ ΛΟΥ ΒΕ 3|ΣΕΡ ΟΝΚΟ ΒΑΣΤΑΡΝΟΥ ΦΟΣ 4|Ο ΛΙΣΤΟ ΑΧΕΟ ΝΑΛΥΤΑΥ ΚΟΜ 5|ΑΤΟ ΠΕΡ ΣΟ ΜΑΧΥΔΟΝΥΟ ΡΕΚΑ 6|Υ ΚΟ ΜΑΤΟΡΑ ΡΕΚΟΕΣΟ ΑΟ ΦΟ 7|ΝΙΔΟ ΠΕΤΡΑ ΜΕΣΙΟ ΟΡΟΛΟ Σ 8|ΟΥ ΚΟ ΜΑΤΟΡΑ ΓΕ 9|ΤΟ ΜΕΡ Ψ Ε ΟΝ ΟΝ 10|ΦΑΞΥΟ ΕΔΕ ΚΑ Σ 11|Ο ΤΟ ΒΑΣΤΑΡΝΟ 12|ΑΧΕΟΣ ΕΝΥΟΠ ΜΙ 13|ΤΑ ΜΑΤΟΡΑ ΓΕΤΟ

OROLES SUIE ŞI ORGANIZEAZĂ PAZA OILOR SALE DIN NISIPURI. DE SILĂ ("ne-având încotro") A LUAT ŞEF (textual, *"pe cel mai bun"*) ÎNCĂ (*"cu toate că"*) BASTARN CĂ ERA. ÎNSCRIE ("înrolează") PE ACEIA CU STĂPÂNIREA ("calificarea") CERUTĂ PRINTRE MACEDONENII SĂI. RECUNOSCUŢI (fiind) CU STĂPÂNIREA CERUTĂ, AU FOST CUIBĂRIŢI ÎN MIJLOCUL PIETRELOR. OROLES, SIGUR CU ("de") CALIFICAREA PAZEI, MERGE ÎN ÎNTÂLNIREA ("târgul" de la) VAD CA SĂ LEGE ("recruteze" sau "tocmească") DE LA BASTARNI PE ACEIA DESTUL DE ÎNZESTRAŢI CU PRICEPERE (la) PAZĂ.

Oroles climbs to arrange the watch of his sheep located in the sands. Compelled by lack of alternatives, he hires the best boss in spite of the fact he is a Bastarn. He enlists among his Macedonians those possessing the necessary ability. The ones confirmed with the required skill are settled in the middle of the rocks. Oroles, satisfied with the skill of the chosen guards, goes to the meeting by the ford to enroll those Bastarns sufficiently skilled in keeping watch.

În cazul în care textul ar fi autentic antic, el ar aduce lămuriri extrem de interesante în legătură cu organizarea păstoritului oilor în spaţiul istro-pontic în sec. I î.e.n., îndeosebi în ceea ce priveşte vechimea relaţiilor de transhumanţă între aceste ţinuturi şi Macedonia încă de pe vremea urmaşilor direcţi ai lui Boerebista.

Placa nr. 107

ΤΕ ⊬ Ε ΡΕΠΟΣ ΥΞΟ ΕΙ ΔΑΤΕ Ο 2|ΧΕΙ ΤΑΛΗ ΦΙΟ Α ΣΟ ΟΝΤΟΡΕΣ 3|ΙΑ ΑΣΥΛ ΕΠΑ ΕΟ ΠΡΕΤΟ ΕΡΙΨΙ 4|ΡΟ ΜΑΛΗΟ ΓΕΤΟ ΤΡΑΚΥΟ ΧΟ 5|⊬ΙΠΗΟ ΑΣΤΑ ⊬Υ Ο ΔΕΝΥΑ ΡΟΣΟ 6|ΡΕ ΤΙΣ Ε ΙΝΔΥΞΟ ΠΑ⊬Ε ΙΟ ΣΙΥ Σ 7|Ι ΦΙ ΣΥΟ ΑΕΒΙΟ Α ΣΙΟ ΡΕΣΙ Φ 8|ΙΡΟ ΤΕΛΥ ΠΕΛΙΥ ΟΝ ΡΙΤΟ Γ 9|ΕΤΟ ΤΡΑΚΙΟ ΣΟΠΙΕ ΔΙ⊬ 10|ΕΙ ΑΝΥ ΙΟΒΙΟ ΤΙΝΙΡΥ ΠΟ 11|ΞΤΑΡΕΤΟΣ

TACI ŞI ODIHNEŞTE SOŢIE (care) AI DAT ACEI ÎNALŢI FII. LA A SA ÎNMORMÂNTARE JERTFA IEPEI (sau *iapa de jertfă*) EL A PREGĂTIT CA SĂ RIDICE (în sens de *a sui*) MALURILE DRUMULUI DE PAZĂ. AICI, STELA ASTA ACIA O DĂINUI, PE HOTARUL TISEI, ŞI VA ÎNDEMNA LA PACE PE AI SĂI ŞI PE FIII EI AEVEA (*în fapt* sau, poate, *în veci*). A ŞTIUT SĂ RĂSUCEASCĂ (i.e. să *toarcă*) FIRUL ÎN ACEL FEL ÎN OBICEI PE DRUMUL DE PAZĂ, ÎN LUNGUL A ZECE DIN ANII EI (în care) CU DRAGOSTE L-A ŢINUT PE XTARETOS.

Be silent and rest, wife who gave birth to those tall sons. At her burial, he sets up the mare's sacrifice so as to ascend the watch-road's cliff. Here, on the Tissa river border, this stone slab will last to inspire her people and her sons to be peaceful. For ten years of her life, while lovingly keeping up to Xtaretos, she skilfully wove thread in the way it was done on the watch-road.

Textul prezintă unele pasaje obscure. Traducerea ridică probleme care se pretează la discuţii. Interpretarea propusă mai sus ar putea pune în evidenţă informaţii potenţial interesante în privinţa obiceiurilor şi a modului de gândire a strămoşilor noştri. În acest sens, deosebit de interesantă pare motivarea imaginativ-pragmatică care ar fi stat la baza ritualului de jertfire a iepei.

Numele de Xtaretos, ţinând seama de transcrierea sa, pare să fi fost propriu unui grec. În acest caz, căsnicia menţionată în text ar fi fost rezultatul căsătoriei unui grec – foarte probabil cetăţean al uneia din coloniile pontice – cu o fată getă din părţile Tisei, ipoteză care ar putea explica aluzia din text privind neînţelegerile dintre fiii ei şi membrii familiei sale.

Placa nr. 108

ΜΑΤΥΧΩ ΛΟΥ ΧΑΜΟ ΜΑΥΧΩ ΓΕΤΩ 2|Ε ΣΟΡΕ ΓΕΝΗΣΩ ΔΙΝ Ο ΑΛΟΒΑΝΩ ΕΣ 3|Ο ΚΟ ΚΑΠΕ ΝΩ ΣΩΤ ΔΑΧΗΕΩ ΡΕΧΙΘΩΥ 4|ΛΟ ΓΕΤΩ ΔΕΝΟ ΦΕΑΖΩΥ ΤΑΝΤΗ ΧΥ 5|ΕΩ ΕΛΥΑ ΡΑΔΩΥ ΠΟΝΩ ΥΕ ΜΙΕΩΥ Ο 6|Υ ΛΩ ΤΑΜΑΙΧΟ Ε ΛΗΑΣΩ ΣΟ ΧΕΘΩ 7|ΚΟ ΕΗ ΛΕΡΥΩ ΟΕ ΒΑΕ ΠΥ Ω ΜΑΧΗΔΟ 8|ΝΥΕΩ ΕΣΥΩ ΩΠΑΧΟ ΠΑΘΕΩ ΣΕΔΕ 9|ΩΥ ΣΤΡΙΕΟ ΟΝ ΣΩΧΙΤΟ ΔΥΕ ΣΑ 10|ΡΜΙΖΟ ΔΕΤ ΡΩΓΕ ΕΚΟ ΔΑΒΙΩ ΔΕ 11|ΝΟ ΦΗ ΑΖΩΥ ΣΑΡΜΙΕ ΓΕΘΩ ΤΩ ΥΖΟ

Sub portretul din stânga: **Μ. ΔΩΥ ΧΑΜΩ**, iar la dreapta portretului din dreapta: **ΜΑΥΧΟ**. Textul din ştampilă nu se poate desluşi în mod util.

MICUL STĂPÂN AL HAMURILOR, MAIORUL PAZEI ŞI SORA – NĂSCUTĂ DINTR-O ALBANEZĂ STIRPE – CU CĂPETENIA ALUI NOSTRU SCOC (apeduct către) MAREŢUL REFUGIU AL CULMILOR, LA PAZĂ SE DESFĂŞOARĂ. ÎI FĂCURĂ ATÂTEA HULELI ÎNSUŞI MARELUI RADU PÂNĂ (îşi) IA OILE CU MIEI MARI (în sens probabil de exceptare a berbecuţilor) LA TĂMAŞ ŞI LASĂ SUB ARŞIŢĂ OILE SURE, CU ALE LOR CULCUŞURI, PE O PĂŞUNE MACEDONEANĂ. CA O PATĂ ÎNTUNECATĂ ŞED OILE ISTRIENILOR (i.e. *dunărenilor*) ÎN LIPSURI (textual, *dorinţe*). DE DOUĂ ORI SARMIZO A DAT DE RUGĂ STRIGĂT (textual, *ecou*) CELOR DIN ORĂŞTIE CA FIII DISPERSAŢI ASINII MARI AI PAZEI SARMIEI SĂ-I FOLOSEASCĂ.

The little harness master, the captain of the watch, and the sister – from an Albanese family – of the chief in charge of our aqueduct supplying the majestic Top-Hill-Retreat unfold as a watch team. They made so many calls by voice to the great Radu himself until he walks those sheep with grown-up lambs into the shade, while leaving the grey sheep in the heat at their hollow on a Macedonian meadow. The Istria men's sheep, revealed as a dark spot, stay in deep need. Twice had Sarmizo asked the scattered sons of the Commonalty to use the big mules belonging to (the town of) Sarmie's defense.

Sensul textului rămâne, în mare parte, obscur. El pare să se fi referit la o neînţelegere între oierii macedoneni şi oierii dunăreni privind anumite drepturi tribale de transhumanţă.

Numele Sarmizo, menţionat în text în rândul 9-10, pare să situeze textul de faţă, ca şi cel de pe placa nr. 58, pe vremea stăpânirii lui Boerebista. Grafia neuzuală a caracterului Z şi referirea la unele căpetenii prin **ΜΑΤΥΧΩ** şi **ΜΑΥΡΩ** sugerează că placa s-ar putea să fi fost elaborată într-un centru extracarpatic, pe vremea când Sarmisegetuza de Munte nu avea încă amploarea şi importanţa pe care le-a căpătat ulterior. În acelaşi sens pledează şi referirea la "marele refugiu de culmi", poate Sarmisegetuza de Munte pe vremea când era gândită ca "refugiu", nu ca "cetate de scaun".

Placa nr. 109

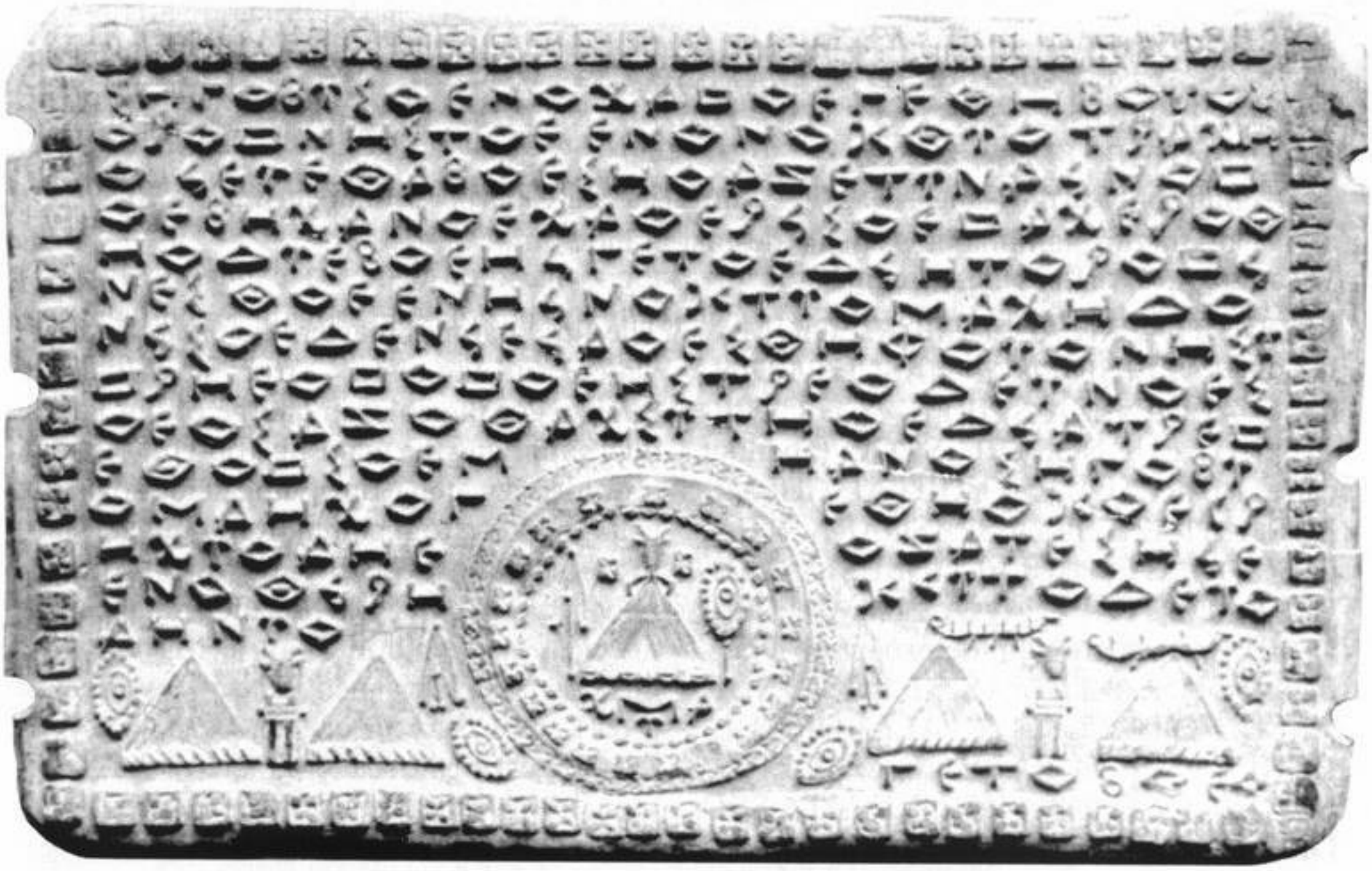

Placa aceasta este sumar ilustrată doar în partea de jos a unui amplu text exprimat cu caractere anomale, asemănătoare acelora utilizate pe placa nr. 67. Textul este, pentru moment, incomprehensibil. Se poate descifra, cu grad satisfăcător de credibilitate, etnonimul Sigobiu, cu care începe textul şi care se mai desluşeşte şi pe parcursul lui.

Figurile par să reprezinte colibe sau căpiţe de stuf – semănând foarte bine cu cele vizibile şi azi în Delta Dunării sau nişte corturi. Deasupra a două din ele, se remarcă două forme ce par a fi două bărci sau lotci, cu prova şi pupa înălţate.

De remarcat şi cele trei capete emblematice de bovideu, ce sugerează apartenenţa tribală.

Placa nr. 110

Această placă, în foarte bună stare de conservare, a făcut parte din colecţia Dr. Severeanu. Are dimensiunile de 184 mm cu 156 mm şi o masă de 1962 g, constituită fiind din plumb practic pur – fapt dovedit prin analiză spectrală. Textul înregistrat, cu toate că perfect lizibil, nu a putut fi decriptat prin metoda utilizată în acest studiu. M. Gramatopol, analizând acest text, ajunge la concluzia că, cu toate că se pot identifica secvenţe de caractere asimilabile cu unele cuvinte greceşti, care însă au suferit deformări, sau cu nume proprii cunoscute din antichitate, el nu poate fi considerat ca un text exprimat în limba greacă. Concluzia emisă de M. Gramatopol este că înscrisul ar fi un fals text oracular ([57], p. 93-94).

După modul de investigare adoptat în prezentul studiu sunt identificabile următoarele secvenţe de caractere ce pot fi asociate cu cuvinte aflate în izvoarele antice: în rândul 2,

dreapta: **ΓΗΜΙΝΟΣ = Γεμινος** , filosof stoic, astronom şi matematician grec, considerat originar din Rodos, autorul lucrării *Introducere la fenomene*; în rândurile 3-5 din dreapta: **ΔΡΟΗΖΟ... ΖΑΜΩΛΞΙΟΥ** = *druidul... măritul Zamolxis*. (*"Druidae"*, preoţi învăţători şi îndrumători ai naţiunii, cf. Caesar, *De bello galico*, VI, 13-4, 8, 9 etc. şi **δρουιδαι**, filosofi şi teologi, cf. Diodor din Sicilia, *Biblioteca Istorică*, V, 31).

Jos, în penultimul rând din dreapta: **KABIPH** = Cabirii, **Κάβιρος** sau **Κάβειρος**, zei cu origine şi specific incomplet lămurite, menţionaţi atât în Egipt cât şi în lumea ebraică, cultul lor fiind foarte răspândit în întreaga Tracie şi în ţinuturile învecinate ei. După Pherèkides şi Strabon (X, p. 472), ei ar fi fost cei trei fii sau nepoţi ai Kabeirei, fiica lui Protaeus.

Ilustraţia plăcii prezintă elemente interesante. Portretul ianiform din medalionul de sus este foarte asemănător cu aversul unor monede de tip comun atât celţilor cât şi geto-dacilor [88]. În schimb, par să fie fără analog cunoscut portretele celor doi regi – reprezentaţi pe placă unul sub celălalt (vezi detaliul alăturat) –, aşezaţi pe tronuri cu decoraţiuni zoomorfe: sus lupi (?), jos şerpi încolăciţi, cu capete anomale de natură greu identificabilă. Anomal este şi altarul în cadrul căruia se distinge un copil stând în picioare lângă, sau chiar pe spinarea unui bovideu culcat. Lângă altar se distinge o figură preoţească aparent cu un oştean prosternat la picioare. Pe altar, două chipuri cu aspect foarte puţin obişnuit, greu de interpretat ca sens.

Placa nr. 110, detaliu

Piesa aceasta permite o investigare oarecum mai temeinică a procedeului prin care vor fi fost executate plăcile din categoria studiată aici. Cartuşul central – în plan uşor înălţat faţă de fondul general al plăcii – şi rândul de butoane care îl mărginesc sunt deosebit de ilustrative în acest sens, deoarece ele arată clar cum refularea butoanelor a afectat marginile cartuşului (subiect analizat în cap. VIII).

Placa nr. 111

ΛΙΣΥΜΑΚΥ ΟΝ ΙΒΟ ΔΕ VΣΟ ΣΙΕΤΡΑ 2|ΓVΡΟ ΦΑΛΑΝ Ψ ΕΟ ΣΑ ΤΡΥΟΤΙΡΟ Ρ 3|ΕΝ ΔVΠΟ V ΜΑΥΟ || ÷÷ Σ ΕΡΙΝΔ Ο Δ 4|ΕΚΑΠΕΟ ΠVΡ Ψ ΕΔΕ ΣΑ ΤΡΙΟ Σ VΝΑ 5|PVΔΑΟ Α Ψ ΙΝΟ Α ΝΟΣΤΡΕΟ ΤΑΜΑ 6|PO ΟΝ V ΜΑΡΟ ΝΟΕ 7|ΔΕ ΟΙ || ÷÷÷÷ ΟΝ ΛV 8|PE ΣΟ ΡΟΠΟ ΣΙ ΚΑΔ 9|Ο ΠΡΥΝΣΟ ΔΕ Ο ΓΕΟ 10|ΛΟ Ψ IV Ε ΔΟ ΛΟ ΔΡΟ 11|ΜΙΟΞΤΟ ΔΟΓΥΟ Ο 12|ΔVΕΙΣΟ ΒΟΡΙ ΟΚΟΛ 13|Ο ΤΕΙΝΟ ΡΙΠΟ ΥΣΟ

LISIMAH, ÎN EXERCIŢIU DE UTILIZARE A FLAMURILOR, DIN GURĂ FALANGA SA O MANEVREAZĂ (textual *"o frământă"*) ÎN FUGĂ (în fuga oştenilor) DUPĂ UN MAI MARE AL LOR 2000 (?). ZĂRIND O DESPĂDURIRE PORNEŞTE

Lisimah, in a banners-handling exercise, maneuvers by voice his phalanx of 2000 (?) men who run following their chief. Seeing an entrance in the woods, he starts a wild charge towards where our men stay put in a ravine among their big flock of sheep (4000?)

SĂ DEA NĂVALĂ, CU SĂLBĂTICIE, ACI UNDE AI NOŞTRI STAU TUPILAŢI ÎNTR-O MARE TURMĂ DE OI A LOR, 4000 (la număr), ÎN MOMEALĂ, SUB RÂPĂ, ŞI CADE PRINS DE O PEŞTERĂ A LOCULUI ŞI DE AI LUI DROMIXETE CĂCIULAŢI ("oşteni de frunte") ADUŞI PE RÂND ("unul după altul") ACOLO, ÎN TAINĂ, FOLOSIND RÂPA.

used as a lure, and is entrapped into a local cave by Dromihto's helmeted men brought here secretly one after the other by way of the ravine.

Faptele relatate în text concordă cu evenimentele consemnate de Strabon şi de Diodor din Sicilia (cf. de ex. [75], p. 31-33), în legătură cu intervenţia lui Lisimah în nordul Dunării. Dacă s-ar da crezare textului şi traducerii aici propuse, ar fi puse în evidenţă o serie de noi elemente privitoare la căderea diadohului macedonean Lisimah în puterea lui Dromihete. Această interpretare ar face posibilă evaluarea dimensiunilor reale ale evenimentului, descris aici ca o captură abilă, în care s-a folosit o conjunctură favorabilă, şi nu ca rezultat al unui război purtat sistematic şi câştigat în final de Dromihete.

Interpretarea semnelor – presupuse numerale – este foarte puţin sigură şi nu poate fi corelată coerent cu aceea referitoare la textele de pe plăcile nr. 25, 79, 94.

Piesa nr. 112

Medalia sau insigna de mai sus nu face parte din categoria plăcilor de plumb descrise anterior. Ea este confecţionată dintr-un aliaj de cupru cu zinc (alamă), cu adaos apreciabil de argint şi cu impurităţi de elaborare, i.e. Fe, Ni, Sn, Ca etc. Prezenţa argintului într-o concentraţie sensibil mai mare decât cea a cositorului pare să indice intenţia de a înobila un aliaj artizanal, obţinut fără ajutorul unor metode moderne de purificare a minereurilor sau de rafinare a metalelor. Problema compoziţiei acestei piese este reluată mai departe, fiind discutată pe larg în cap. V. 6.

Piesa, aproape rotundă, are 40,5 - 44 mm diametru, grosimea maximă de 7,6 mm şi masa de 46,38 g. Ea a fost donată autorului de către profesorul Ion Lucian Murnu, care o ştia de mult în colecţia familiei sale, fără însă a putea preciza proveniența ei.

Relieful foarte accentuat al aversului cât şi prezenţa calciului – pus în evidenţă de analiza spectrală de suprafaţă – indică un mod de obţinere a piesei prin turnare şi nu prin matriţare, aşa cum se executau în mod obişnuit, în antichitate, atât monedele cât şi medaliile de dimensiuni mai mici.

Se descifrează clar pe aversul piesei caracterele: 𐌷 𐌁 2| 𐌏 Ψ 3|x probabilă prescurtare pentru MATO BOEROBISETO / DABO GIETO adică *Stăpânitorul Boerebista, Orăştia* (i.e. *dava*) *geţilor*.

Sub chipul lui Boerebista, se află o serie de semne, greu lizibile, poate iscălitura făuritorului medaliei.

Pe revers, textul: **ΤΑΠΩ** 2|**ΠΑΝΤΕΛ** 3|**O + Ψ T** 4|**ΔΑΒΩ** 5|**W** ↗ cu semnificaţia ipotetetică de ATESTAT (textual, *bătut cu palma* – poate un obicei asemănător cu cel al ridicării la rang de cavaler prin baterea pe umăr cu latul săbii) SFETNIC (sau *curtean*) + (al) ORĂŞTIEI (în exprimare tradiţională, al *davei*). În stânga emblemei, jos, caracterul **Σ**, roti

cu 90 de grade, căruia i se atribuie semnificaţie în pereche cu caracterul preclasic ⌿, din dreapta, poate fi o siglă pentru *Sarmigietuza*.

Rezultatele oarecum neaşteptate ale analizei calitative de compoziţie menţionate anterior au condus la ideea efectuării unor analize comparative, *paralele*, între, pe de o parte, un obiect similar de certă provenienţă antică şi, pe de alta, unul uzual, modern – în fapt din secolul XVIII. Au fost efectuate astfel analize spectrale paralele – deci în condiţii identice – asupra următoarelor obiecte: **a**) piesa nr. 112, bănuită a fi de origine getă, descrisă mai sus; **b**) monedă romană de tip dupondius (fig. 112 a) din aliaj de cupru, (cf.[41], p. 110-111), emisă în timpul domniei împăratului Traian (fig. 112 a); **c**) farfurioară din secolul trecut, din tablă de alamă, marca fabricantului fiind АЛЕНЧИКОВЪ и ЗИМИНЪ; МОСКВА. Spectrele obţinute dovedesc că atât medalia presupusă aici a fi de origine getă cât şi moneda romană sunt din alamă înnobilată apreciabil cu argint, *impurităţile de elaborare fiind, **calitativ**, exact aceleaşi*, în timp ce aliajul din care a fost confecţionată farfurioara nu conţine urme decelabile nici de argint şi nici din metalele detectate în proporţii mici la celelalte două piese. Această constatare dovedeşte izbitoarea asemănare de esenţă dintre dupondiusul luat drept referinţă şi medalia studiată. Constatarea conduce la acceptarea posibilităţii ca moneda romană să fi fost bătută, după cucerirea Daciei – vezi inscripţia "dac(icus)" de pe aversul monedei reprodusă în fig.112 a –, din chiar metalul capturat în Dacia. Textul de pe reversul medaliei-insigne şi caracteristicile ei generale îngăduie ipoteza că aceasta, dacă s-ar dovedi autentică, se poate presupune să fi fost folosită în antichitate drept piesă de legitimare, asigurând posesorului ei liberul acces la curtea lui Boerebista, sau, mai puţin probabil, un rol de recompensă pentru merite deosebite în administrarea statului.

Figura 112 a

Emblema de pe revers merită o analiză mai atentă. Capul de bovideu înconjurat de un şarpe cu coada uşor globulată şi cu cap anomal – imagine care se regăseşte şi pe alte plăci cu referiri la cetatea Genuclei –, poate sugera că teritoriul în care Boerebista îşi exercita puterea se întindea, minimal, de la *"orăştia Sarmigietuzei"* până la cea a *Gienuclei*.

Piesa nr. 113

Piesa aceasta, aparent din argint, se afla, în anul 1985, în colecţia Muzeului Mânăstirii din Sinaia, unde, în condiţii foarte nefavorabile, a fost fotografită. Ea pare să fi fost, la origine, un medalion găurit sau cu inel de atârnare, ruptura care se observă la partea superioară a piesei sugerând acest fapt.

Pe avers se află figurat un chip din profil dreapta, poate cel al lui Boerebista, ipoteză sugerată de asemănarea evidentă cu chipurile titrate pe plăcile nr. 9, 52, 58, 91, 112. Textul alăturat portretului este neinteligibil, cu excepţia unui *Sarmigietuzuo* scris cu caractere de factură preclasică sau arhaică imbricate la partea de jos a aversului.

Textul de pe revers, exprimat în caractere clasice, poate fi, într-o primă abordare, transliterat şi segmentat după cum urmează:

ΠV ΔIO 2|ΑΤΛΕV ΛVE 3|ΣΑMVΕΛ 4|( ) ( )N Σ ⊃ 5|NT( ) PI( ) 6|MVN( ) Σ⊃ 7|N( )ΒΑΛΙΕ Λ 8|( ) ΕΔ( )Λ( ) 9|ΠΑΤΡ Δ( )

cu desluşirea propusă:

PENTRU ("către") ZEUL ÎNHĂMAT LUI SAMUEL A TRIMES LA ROMANI A SA NOBILĂ, LA IDOLUL (care) PATERNITATE (moştenitori?) DĂ.

He sends his noble wife in Roman territory, towards the god connected to Samuel, at the idol which progeny bestows.

Interpretat astfel textul de pe reversul piesei sugerează că aceasta putea să fi fost un medalion având menirea unui document de însoţire şi de protecţie oficială acordată, pentru călătorie, soţiei unui mare demnitar get. Sensul textului rămâne totuşi destul de obscur, tălmăcirea lui fiind mai puţin plauzibilă decât cea atribuită altor texte.

În partea centrală a textului de pe avers este figurat un chip care ar putea fi cel al bazileului Sarmis, el prezentând o asemănare vizibilă cu cel nominalizat de data aceasta, în pecetea din partea stângă a plăcii nr. 125, şi, totodată cu portretul de pe placa nr. 116, acesta fiind netitrat dar contingent cu o porţiune de text ce face referire la acest personaj.

Placa nr. 114

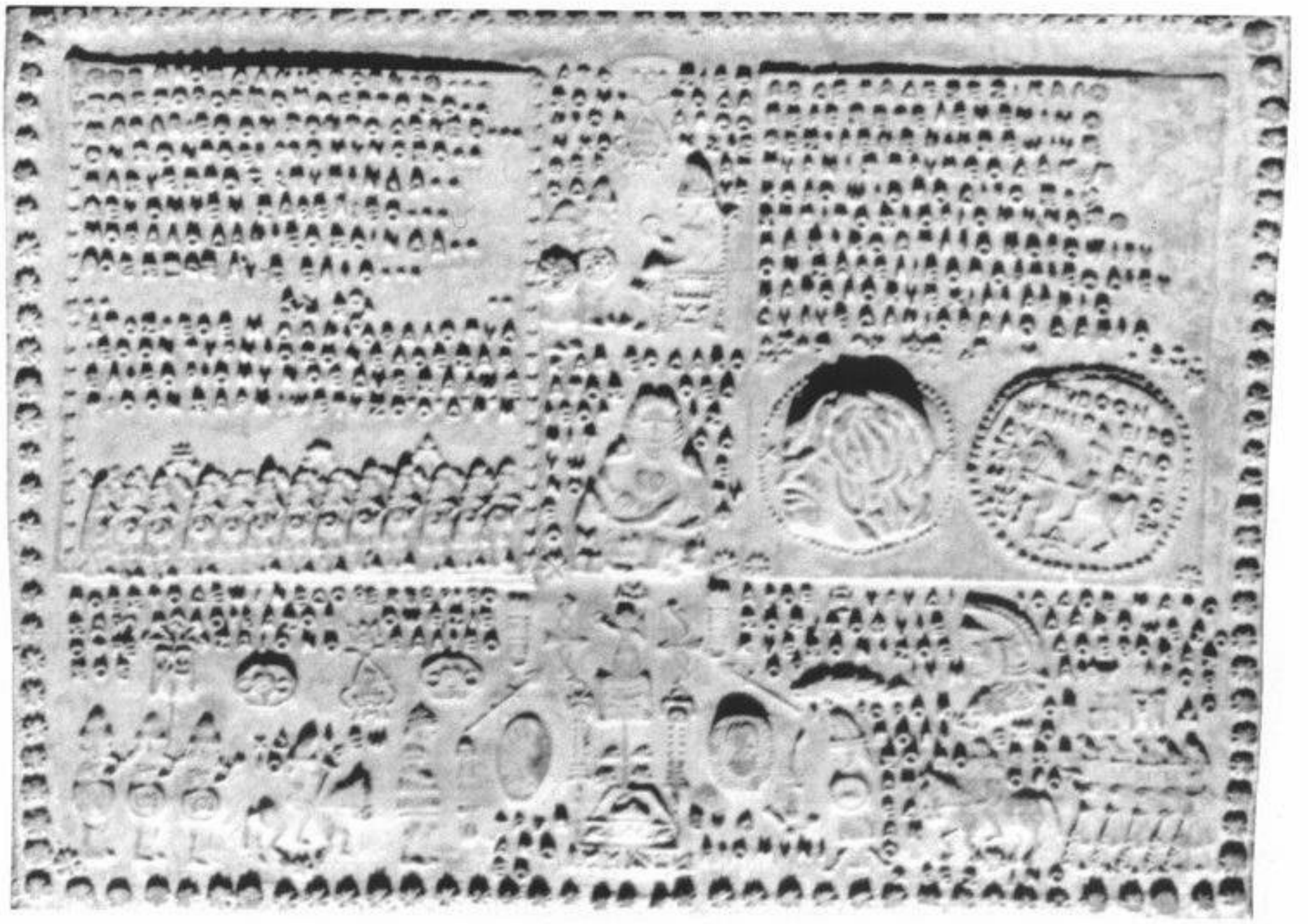

Piesa are structura unei plăci bogat ilustrate şi cu text larg extins între imagini. Din păcate textul oferă puţine informaţii deoarece calitatea reproducerii fotografice face incertă transliterarea şi, în consecinţă, blochează încercarea de decriptare.

Placa nr. 115

ΟΡΟΛΟ ΣΟ ΜΑ ΔΑΤΟ Ε ΔΟΨ ΕΡΙ ΚΟ 2|ΔΟΡΥΝΔΟ ΣΟ VΚΟΤV ΛVΤΟ Ε ΣΙΡΥΚΑ 3|ΑV ΦΟ ΖΑ ϟ ΙΟ ΡΟΝ ΟΝ ΠΕΤΙΡΑ ΝΟΣΕ 4|ΤΟ ΤΟΡΣΟV ΛΑ ΚΟΜΠΟΝΟ ΕΛ Ι Α VΠΡ 5|ΙΤΙ ΜΙΞΙΣ ΚV ΥVΤΟΡΙ ΛΟ ΓΕΤΟ Ε ΠΝΑΤ 6|Α ΛΕΑΤV ΜΑΡΑ ΜΑΧΥΔΟΝΙΟ ΓΕΤΟΙ Κ 7|Ε ΑΝΟΝ ΤΑΛΥΠΙΚΑ ΕΛ ΙΑVΑ V 8|ΣΑΤΑ ΒΡΙΑΣΤ ΑΙΝΡVΒΥΟ Ε ΡΕV ΛΑ TVΛBV Α 9|ΚΟ ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ

În stânga şi în dreapta peceţii se poate citi cu caractere mici:

10St|ΣΕΛΤ. ΤΗΟ.ΔΕΥ 11St|ΕΣ 10dr|ΔΙΟ ΖΑΒVERT|ΕΛΟ 11dr|ΓΕΤΟ 12dr|ΔΑΧΙΕΟ 13|ΟΤΕ ΤΙΠ ΤΑΛΟ ΜΙΝΙΕ ΣΟ VΝΣΟ ΤΟ

LUI OROLES S-AU MAI DAT ŞI DOGARI, CU DORINŢA SĂ ASCULTE LĂUTĂ ŞI SCRIPCĂ. AU FOST ÎN ZECE ALERGĂRI (*în zece rânduri*) ÎN PEŢIREA (posibil *cerere de restituire a*) TRUPURILOR ALOR

One also gave coopers to Oroles so he could listen to the lute and violin at his desire. Ten times they ran at Kopono asking for the corpses of our men. He hindered them from fighting with the watching lancers and from

NOŞTRI LA COMPONO. EL I-A OPRIT SĂ SE AMESTECE CU LĂNCIERII LA PÂNDĂ ŞI SĂ SE ÎNCAIERE (textual, să se ia la pumni cu) GRUPUL (textual, *leatul*) MAREI DIN MACEDONIA. (Din) PĂZILE CARE ÎNCONJOARĂ VÂRFUL ÎNALT EL A LUAT (sau ia) O SUTĂ DE BRITOLAGI DIN ARRUBIUM ŞI ÎI ÎMPĂMÂNTENEŞTE LA APA TULBURE A BASTARNILOR.

wrestling with the gang of Mara of Macedonia. From the guards watching around the hilltop he took a hundred Britolages from Arrubium and established them at the Bastarnae's Tulbuako (Troubled Waters?).

Cu caractere mai mici, în stânga peceţii, cuvinte prescurtate cu sens nedesluşit. În dreapta peceţii şi, în continuare, pe ultimul rând:

(Pe) ZEUL RĂZBOIULUI PAZA CULMILOR (îl) SCOT (în) VÂRFUL ÎNALTULUI TURN DE VEGHE, SĂ VADĂ, DE JUR ÎMPREJUR, TOT (sau *să fie văzut de toţi*).

The guards of the summits position the god of war at the top of the high watch-tower, to see (or to be seen) all (by all).

Sensul textului, oarecum greu de stabilit, pare să se refere la evenimentele care au încheiat procesul de înlăturare a lui Boerebista de la putere , evenimente descrise mai amănunţit pe placa nr. 62 unde Oroles este prezentat drept şef al coaliţiei care a pus capăt stăpânirii lui Boerebista.

În cazul în care şi textul şi traducerea propusă aici s-ar dovedi corespunzătoare cu realitatea istorică, prima frază din text ar constitui o mărturie interesantă privitoare la modul de viaţă a geţilor "barbari" în secolul I î.e.n.

Din text pare să rezulte că numele soţiei lui Boerebista ar fi fost Mara – fără a se putea elimina însă şi posibilul sens adjectival de *marea* – şi că era de origine macedoneană, aşa cum pare să arate textul de pe placa nr. 122.

Denumirea de *Kompono*, înscrisă în rândul 4, pune problema interpretării ei fie ca toponim, de forma Câmpina sau Cumpăna, fie ca o variantă dialectală sau o formă coruptă a denumirii *Kopono*, întâlnită în multe alte texte din prezentul studiu. Dacă se acordă încredere textului şi traducerii aici propuse, rezultă că *Mara* ar fi fost soţia lui Boerebista şi că aşezarea întărită ale cărei vestigii se văd şi azi la Cetatea Căpâlnei, ipotetic antica *Kopono*, ar fi aparţinut lui Boerebista, fapt sugerat şi de textul de pe placa nr. 118.

Placa nr. 116

Partea de sus a plăcii este ocupată de un text, extins pe trei rânduri, exprimat cu caractere arhaice, posibil parţial silabice care, eventual, ar putea fi înrudite cu scrieri vechi central-asiatice. În continuare, urmează un text exprimat cu caractere clasice extins pe şapte rânduri şi jumătate. Este un text uşor de citit, dar greu de interpretat, deoarece în prima sa parte el este fragmentat, prin semne neconvenţionale, în secvenţe scurte. Acestea nu se leagă în cuvinte asemănătoare acelora identificate în textele de pe celelalte plăci studiate. Se regăsesc totuşi câteva secvenţe cunoscute ca, de pildă: **ΔΑΒ** în rândul 1, **ΤΡΩΠΕΩ** şi **ΝΟΒΑΛΩ** în rândul 5, **ΔΑΒΟ Ψ ΕΤΩ** în partea stângă a rândului 7, **ΣΑΡΜΥ Ψ ΕΤV Σ Ω** în partea din dreapta a rândurilor 7 şi 8, şi 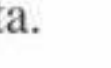 sub chipul situat în colţul de jos, dreapta.

La partea inferioară a plăcii sunt grupate o serie de portrete şi de figuri printre care se recunoaşte, în mijloc, chipul ianiform al *zeului războiului*. Printre figuri se află diseminate o serie de caractere ale alfabetului preclasic, fără a se putea însă desluşi semnificaţia şi/sau rolul lor.

Placa nr. 117

ΣΑΡΨΕΗΗΟ ΜΟΛΕ ΔΑΒΙΟ ΣΑΚ ΟΗΗΟ 2s|ΟΒΑΔΑ 3s|ΒΑΣΟΗΗ 4s|Ι ΔΟ ΒΥΣ 5s|ΚΑ ΣΕΙΤ 6s|Ο ΝΑΓΛ 7s|Ο Ε ΗΗ ΛΟ 8s|ΔΥ Ο ΦΑ 9s|ΛΑΝΨΕ 10s|ϟ ΕΟ ΣΑΠ 11s|ΗΗ ΑΥΟΣ ΝΕ 12s|ϟ Ο ΔΑΒ 13s|ΙΚΟ 14s|ΚΟΗΗ 15s|ΟΠΟ 16s|ΛΟ ϟ ΕΝΥΟ 2d|ΔΟΨΕΟ 3d|ΧΑΒΕΝ 4d|ΚΑ ΣΑ 5d|ΗΗ Ο Σ ΟΤ 6d|ΑΡΑΜΥ 7d|ΚΟ Σ ΑΜ 8d|ΟΛΧΙΟΥ 9d|ΚΟΠΟ Δ 10d|ΥΧΕ ⋇ Ε 11d|ΟΥΟ Β 12d|ΟΥ Ο Χ 13d|Α ΠΟΣ 14d|ΣΥΕ Α 15d|ΠΟ ΛΟ ΣΟΤ

SARGEŢIA MACINĂ (ai celor) DIN ORĂŞTIE SACI CU GRÂNE (sau, poate, *grâu* ori *mei*). OBADA, CONSTRUITĂ DIN BUCĂŢI ALĂTURATE (prinse în) CUIE, ESTE STRĂPUNSĂ DE O OSIE. ACEEA (i.e. obada,

The Sargetia stream grinds sacks of cereal grain brought by those belonging to the Commonalty. The outside part of the wheel, made from connected pieces fastened by pins, is pierced by a shaft. The device is

într-o) TĂIETURĂ SĂPATĂ, ÎNECATĂ (în sens probabil de *alimentată cu apă*) ESTE ÎN ORĂŞTIOARA MARELUI PREOT CENIU. DOAGELE (probabil *spiţele*) AU, CA SĂ LEGE (să reziste), ŢINTE DIN ARAMĂ CU AL MĂRITULUI ZAMOLXIS CAP. DUPĂ CE OCHIUL BOULUI (probabil *tăblia zăgazului*) A FOST PUS, SUIE APA LA SCOC.

immersed in a ditch located on the High Priest's little Commonalty. To increase the ensemble's strength, the spokes are fastened by copper brooches wearing the head image of the most revered Zamolxis. After the bull's eye is laid, the water rises to the duct.

Cu rezerva confirmării autenticităţii textului şi a valabilităţii traducerii propuse, relatarea de pe această placă apare ca un atestat al faptului că pe vremea marelui preot Cieneu – înregistrat în izvoarele istoriei ca Deceneu, contemporan cu Boerebista – a fost construită şi pusă în funcţiune, undeva pe apa Sargeţiei – actuala Apă a Grădiştii –, o moară cu apă. Textul descrie simplu şi cu detalii instalaţia hidraulică a morii cu apă, constituind astfel, dacă s-ar dovedi autentic, o izbitoare mărturie despre mentalitatea şi simţul tehnic al geţilor din regiunea Sarmisegetuzei antice. Că geţii intracarpatici cunoşteau şi foloseau morile de apă pare să fie un fapt istoric recunoscut, cf. [12] de ex.

Din iconografia bogată a plăcii se desprinde ca element deosebit de semnificativ – şi, ca atare, meritând o analiză de fond amănunţită – grupul cu zeul războiului subpus zeiţei păcii – ceea ce pare să fi fost, într-o anumită perioadă, *simbolul statului get centralizat*. Simbolul, constituit din capul de bovideu – foarte probabil emblema geţilor orăşteni din Sarmisegetuza Regia – este aşezat pe un piedestal în jurul căruia este încolăcit un şarpe mare cu cap de mamifer şi coadă globulată, presupusă emblemă a geţilor pontici localizaţi în cetatea Genuclei.

Profund semnificativă este figura din cartuş, foarte probabil reprezentarea lui Zamolxis cu soarele şi luna figurate pe piept şi luceafărul deasupra creştetului. Reprezentarea aceasta poate fi corelată cu efigiile de pe un anumit tip monetar geto-dac pe care se regăseşte, pe avers, respectiv pe revers, cuplul Apolo-Artemis, aceasta din urmă foarte probabil în figurarea Bendis (cf. [64], p. 43). Dacă ar fi înţeleasă aşa, figura de pe placă ar putea fi interpretată ca o trinitate alcătuită din Zamolxis – cu semnificaţia posibilă de Cronos – purtând la piept cuplul fraţilor gemeni Apolo şi Artemis, în interpretare getică – soarele şi luna. O interpretare care se sprijină (cf. [64], p. 44), pe mărturia lui Diogenes Laertios şi pe cea a lui Manaseas din Patra, care, ambii, relatează că geto-dacii îl venerau pe Cronos în întruchiparea lui Zamolxis.

Posibilă însă, şi tot atât de plauzibilă, ar putea fi şi o altă interpretare. Deoarece izvoarele istoriei atestă că Zamolxis a avut o existenţă reală, el însuşindu-şi în timpul unei şederi în Grecia, apoi în Egipt, cunoştinţe de matematică şi de astronomie foarte înalte pentru acea epocă – motiv probabil pentru care el, după întoarcerea sa acasă, a şi fost divinizat de cei din neamul său – este posibil ca figurarea amintită mai sus să fi simbolizat puterea pe care i-o atribuiau geţii în stăpânirea fenomenelor cereşti, legate de evoluţia soarelui, a lunii şi, poate, şi a luceafărului, dacă se atribuie această semnificaţie punctului amplasat deasupra capului lui Zamolxis. Faptul că Zamolxis ar fi fost privit de contemporani şi de urmaşii imediaţi ai acestora ca fiind înzestrat cu puteri divine s-ar explica, în această interpretare, prin aprofundatele lui cunoştinţe în domeniul mişcării astrelor şi corelarea lor cu elementele unui calendar sistematic capabil, poate, să prevadă eclipsele.

Placa nr. 118

ΝΙΠΡΟ ⊬ΙΟ VIO ΛΑΣΕ ΚΟΡΙΟ ΔV ΔΑΒΟ 2|Ψ ΕΤ ΡΙΕΠΕΝΤ ΡΙΓΑΝΙΟ Ψ Ε ΡΙΟΜΙΟΝ 3|ΣΟ VIO ΦΑΚΤΙΟ ΣΕΥ ΝΙΔΟ ΟΝ ΙΝΤΡV 4|ΚVΕ ΒΟΕΡΙΒΙΣΤΟ ΡΕVΝΕΡΟ ΔV ΑΝΥ 5|Ο ΝΕV ΠΟΕΣΤΑ ΔΑΒΟ Ψ ΕΤ ΣΙ ΙΛΟ Β 6|ΕΡΤΟ ΟΝ ΣΟΝΤΑ ΛV ΕΛΟ ΒΟΕΡΥΒΙΣ 7|ΤΟ ΣΟ ΡΕΠVΣΟ ⊬ ΕΝΙΟ ΣΕ ΣΤΑΣΕ 8|ΣΕΝ VΣΑ ΝΟΒΑΛΙΟ ΒΟΕΡΙΒΣ 9|ΤΟ ΣΟ ΣΟΡΕΜΕΣΟ ΟΝ ΚΟΠΟΝ 10|Ο ΣΑΡ-ΜΟΝ-ΓΑΤΟ ΛV ΤVΜΟ 11|ΤΙΠΟ ⊬ ΕΝΙΟ ΡΙΟΜΤΟ ΛΕΣ ΕΥ 12|ΝΟΒΑΛΙΕ ΔΑΒΙΚΟ

ORICE VREA SĂ LASE INIMA GETULUI ORĂŞTEAN CU REMUŞCĂRI RECÂŞTIGĂ JIUL (pe care) ROMANUL (sau getodacii filoromani?) AL SĂU VREA SĂ-L FACĂ (pentru ca pe) AI SĂI ÎN EL SĂ-I CUIBĂREASCĂ, ÎNTRUCÂT (deoarece) BOEREBISTA AR DOMNI DE ANUL NOU PESTE GETUL ORĂŞTEAN DACĂ ACELA SE RIDICĂ. ÎN URMA LUI EL ÎNSUŞI BOEREBISTA S-A (în sens de *a fost*) REPUS CENIU CE STĂTUSE FĂRĂ ÎNTREBUINŢARE (până când) NOBILUL BOEREBISTA S-A SUPUS, ÎN A CĂPÂLNEI POARTĂ PROTEJATĂ CU APĂ, LUI TUMOTIP.
CIENIU, REAŞEZAT, ÎI LASĂ NOBILEI LUI ORĂŞTIOARA.

Anything able to induce remorse in the Commonalty Getae's heart aids recovering the Jiu River which those friendly to the Romans want to make theirs so as to settle there because Boerebista would reign over the Commonalty's Getae at the new year's beginning if that one is allowed to rise. After the one Boerebista, Cieneo is put in charge, he who stayed unemployed until the noble Boerebista submitted to Tumotip at the water-protected door of Copono.
Once reinvested, Cineo let the noble dame (wife of Boerebista?) keep the small Commonalty.

Textul, oarecum greu de înţeles, pare să se refere la prima fază de înlăturare a lui Boerebista de la puterea supremă. Din text rezultă că funcţia cea mai înaltă în conducerea statului i-a revenit, în această fază, lui Cieneu (Deceneu în izvoarele clasice) care era, sau fusese anterior, mare preot al boicerilor. O funcţie cu caracter religios ce pare să fi fost semnificativ mai importantă la geţi decât era cea de pontifex maximus la romani.

Textul de faţă pare să dovedească faptul că aşezarea întărită de la Căpâlna era proprietatea personală, sau dobândită dotal, a lui Boerebista. În acest sens semnificativă pare afirmaţia din text referitoare la *"orăştioara de nobil"*, pe care, pe semne, Deceneu i-o lasă soţiei lui Boerebista după înlăturarea de la putere a acestuia. Menţiunea aceasta pare să indice un mod de organizare socială destul de apropiată de cea feudală.

Este neclară referirea la *remuşcările din inima getului orăştean* şi, de asemenea, sensul referirii la eventualul sprijin pe care Boerebista l-ar fi putut căpăta de la romani, sau de la geto-dacii proromani.

Din punct de vedere lingvistic se impune, în modul cel mai firesc, întrebarea dacă **ΣE** din rândul 7 este o eroare de scriere – în fapt, trebuind să se citească **ϮE** – sau dacă este exprimarea corectă. Interesant de investigat pare să fie şi asemănarea – accidentală sau cu eventuale rădăcini reale în antichitate – între structura gramaticală **"...ΦΑΚΤΙΟ ΣΕΥ ΝΙΔΟ ΟΝ..."**, din rândul 3, comparată cu modul de exprimare din limba engleză modernă "...made themselves nested in..." cu o eventuală ancorare în trecut necunoscută autorului.

Figura de pe placă, tălmăcită în limitele unor supoziţii prudente, poate fi presupusă ca fiind chiar emblema statului get centralizat de pe vremea domniei lui Boerebista. Ţinând seamă de situarea capului de bovideu în vârful structurii de susţinere a ansamblului figurativ, acesta ar fi putut sublinia supremaţia geţilor din Sarmisegetuza Regia asupra geţilor pontici din regiunea Genuclei, reprezentaţi aici prin şarpele cu cap de mamifer şi coadă globulată. De asemenea, este absolut firească presupunerea că ansamblul acestor două embleme, prin cuprinderea lor în cadrul structurii comune a stativului din figură, ar fi simbolizat cândva statul get centralizat. Acest punct de vedere este analizat, mai pe larg, în capitolul VI. 2. al prezentului studiu.

Textul din partea inferioară a plăcii, exprimat cu caractere arhaice, este neiteligibil în clipa de faţă.

Urmele imprimate pe urechile plăcii sunt, fără îndoială, consecinţa fixării plăcii cu cuie-colţar la locul de destinaţie. Ele merită o examinare atentă şi o analiză comparativă cu urmele similare ce pot fi observate pe alte piese (cf. cap. VI. 4).

Placa nr. 119

ΚΟΤΟΠΟΛV ΒΟΙϮΙΡΟ ΣΑΡΜΕΤΟ 2|ϮΕΟ ΤVΤΟΣΟ ΜΑΙΡΕ ΒΙΡVΙ ΚΟ 3|ΠΟ ΔV ΔΑΒV ΨΕΤΟ ΣΙ ΣΤΑΞΙΡ 4|Ο ΣΑΡΒΑϮΕΡΟ ΠΟΕΣΤΑ ΔΑΒ 5|Α ‘ ΟΣΟ ΑΕΣΟ ΔVΚΠΟ ΔΑϮΕΟ 6|ΒΑΛΟ ΣΟΠΟΣΕΡΕ ΠΟ ΔIϮ Ε Α 7|ΒΑΚVΤΟ ΟΝ ΣΑΡΜΙΨΕΤV 8|ΣΟ ΤΟϮΥΜΙΤΟ ΚΑΠΙ ΣΕV Δ 9|ΟΓΟ ΟΛΟ ΤΟΔΧV ΔΑΒ ΨΕ 10|Τ ΟΨ Ο ΠΟΡΤΟ ΝVΜVΑ 11|ΔΕ Ο ΨΕΑ ΔΑ Ε 12|ϮΟ

MARELE PREOT AL BOICERILOR A SUPUS CELE (posesiunile?) ALE TUTUROR MARILOR BĂRBAŢI, CĂPETENII ALE ORAŞULUI GEŢILOR ŞI A ÎNĂLŢAT FLAMURA (stindardul) PESTE ORĂŞTIE. AŞA FIIND, DUPĂ CE DECEBAL A SUPUS PE ZECE ŞI I-A BĂGAT ÎN SARMISEGETUZA, A POTRIVIT PE CAPUL SĂU BONETA (căciula, coiful?) AIA (ăla) PE CARE TOT GETUL DIN URBEA (i.e. *orăştia*) DE AICI (sau de azi?) O POARTĂ NUMAI DE O IA DE-A SMULSELEA (în sens de *cucerită prin forţă*).

The Boicero High Priest seizes the belongings of all the great men, leaders in the Getae's town, and raises the banner above the Commonalty. Thus, after Decebal had subdued ten of them and had them kept in Sarmigetouza, he puts on that cap which any Getae of the city wears only if acquired by force.

Textul pare să se refere la perioada de început a domniei lui Decebal, perioadă în care el s-ar fi impus în mare măsură prin forţă (cf. textelor de pe plăcile nr. 84 şi 98). Din păcate textul nu precizează dacă marele preot al boicerilor din acea perioadă era Diegi, menţionat în această funcţie la sfârşitul stăpânirii lui Decebal (cf. plăcile nr. 65 şi 121), sau un altul.

Referirea din text la acoperământul ritual de cap – presupunând că textul şi traducerea pot fi crezute – sugerează că Decebal ar fi cucerit puterea prin supunerea unor oponenţi şi că

unul din însemnele puterii era, în mod neaşteptat, un anumit tip de acoperământ de cap comparabil cu *boneta* dogală a veneţienilor.

Referitor la figuri, se observă că portretul din partea stângă a plăcii ar fi fost acela al unui conducător nominalizat prin textul incizat alăturat figurii: **ΔVPΩ ΒΑΣΙΛΕΩ ΚΩΡΠΣΩΔV**, deci *puternicul bazileu Corpsodu* (Corpsodu descifrat incert).

Şi pe această placă se găseşte figura simbolică a stativului cu cap de bour şi şarpele încolăcit, vizibil şi pe o serie de alte plăci, probabilă efigie a statului get centralizat. În faţa şarpelui se distinge o figură care pare că se închină, iar în spatele ei un personaj în picioare, cu scut rotund şi lance, cu căciulă cu vârf înalt adus spre faţă, personaj identificat prin secvenţa de caractere *incizate* **ΔA ⊬ YBAΛV**.

Jos, în dreapta, un portret cu aspect şi semnificaţie necunoscute, iar lângă el un text incizat, greu descifrabil.

Placa nr. 120

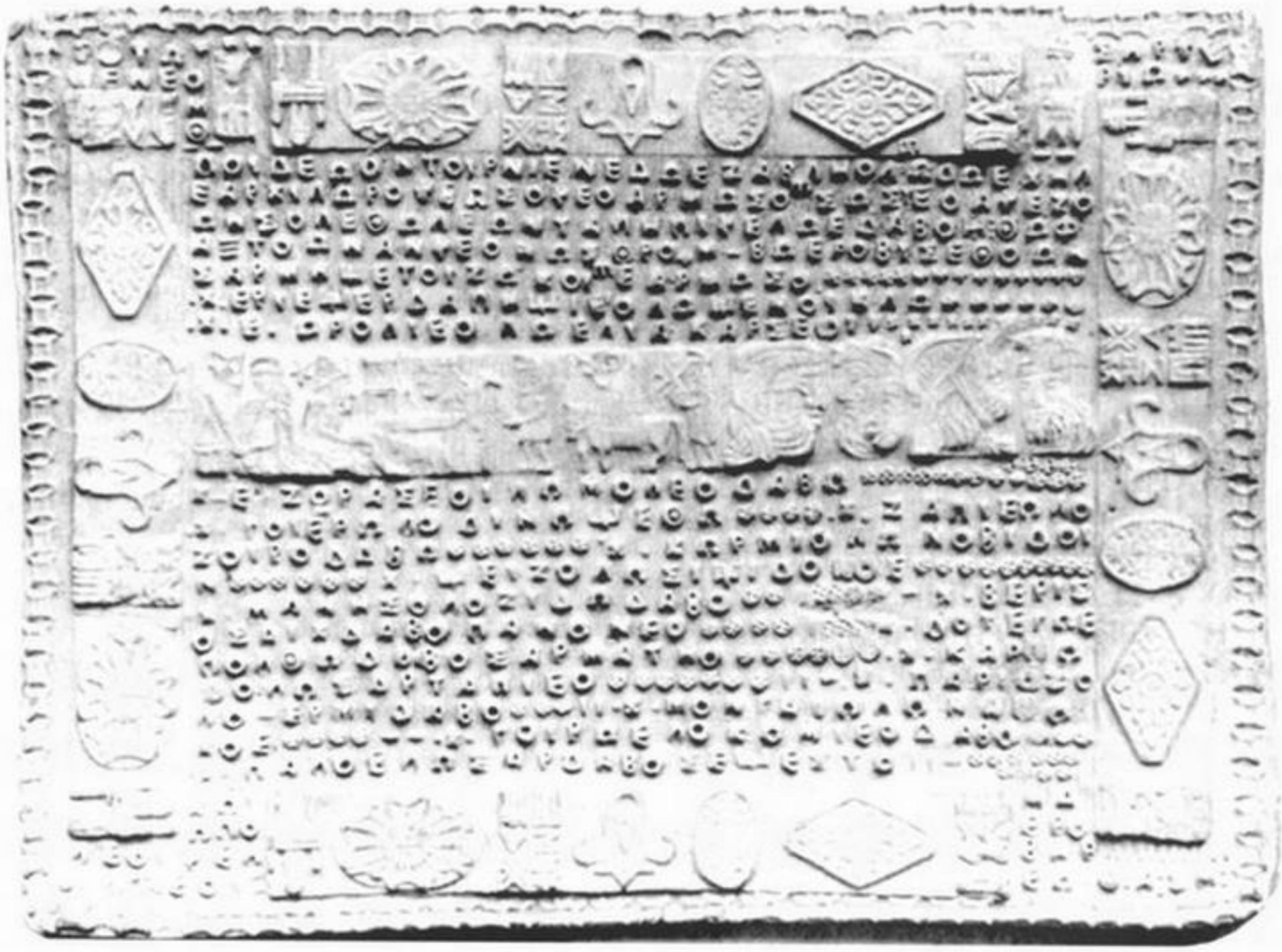

ΠOY ΔE Ω ONTOYPNIE NE ΔΩE ZABEΛHO ΛEΩ ΔΩE XHΛ 2|EAPXI ΛΩ PO Ψ EΩ ΣO ⊬ EO APMΩΣO ΣΩ ΣYEO A ⊬ EZO 3|ΩN ΣOΛE ΘΩΛE ΩN TAΛHΠI ⊬ E ΛΩE ABO Ψ EΘΩ Φ 4|AΞ TO ΩN AN ⊬ EO NΩΣEΘPO + M – BΩEPOBYΣEΘO ΩN 5|ΣAPMH Ψ ETOYZΩ KO YΣ APMΩΣΩ 6|X. EPI Ψ EP ΔAΠH Ψ E'O ΛΩ Ψ ENOYKΛO**

**** 7|.X.E. ΩΡΟΛΥΕΟ ΛΩ ΕΛΥΑ ΚΑΡΣΕΟΥ** 8|X-E ΖΟΡΑΣΕΟΥ ΛΩ ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΩ** 9|.X. ΓΟΥΕΡΩ ΛΟ ΔΙΝΩΨΕΘΩ** .X. ΖΑΠΥΕΩ ΛΟ 10|ΖΟΥΡΟ ΔΑΒΩ** 'X. ΚΩΡΜΥΟ ΛΩ ΝΟΒΥΔΟΥ 11|Ν ** X. ΨΕΥΖΟ ΛΩ ΣΙΨΙΔΟΝΟΕ *.** 12|.X. ΜΑΝΗΣΟ ΛΟ ΖΙΔΩ ΔΑΒΟ** - X. ΒΕΡΥΣ 13|Ο ΣΑΥΧ ΔΑΒΟ ΠΑΝΟΝΕΟ** .X. ΔΟΥΕΓΩΕ 14|ΠΟΛΘΩ ΔΑΒΟ ΣΑΡΜΑΤΗΟ** .X. ΚΑΡΠΩ 15|ΔΟ ΛΩ ΣΑΡΥ ΑΠΙΕΟ** ||.X. ΠΑΡΙΩΖΟ 16|ΛΟ ΕΡΜΥ ΔΑΒΟ *** –.X. ΜΟΝΓΑΙΩ ΛΩ ΝΑΠΩ 17|ΚΟΕ **** .X. ΓΟΥΡΩΕ ΛΟ ΚΟΜΙΕΩ ΔΑΒΟ ** 18|.X. ΠΑΛΟΕ ΛΩ ΣΑΡ ΔΑΒΟ ΣΕΨΕΣΤΟ ||-**

Texte înscrise în colţurile plăcii:

în stânga sus: **ΡΟΤΩΠΕΝΕΟ ΜΘ - -**, cu sensul de: AL BUZDUGĂNARILOR ST(ăpân),

în dreapta sus: **ΣΑΡ ⊬ Ε ΡΥΩ** ÎNŞIRUIREA SARCINILOR,

în stânga jos: **ΚΩΤΩΠΟΛΕΟΥ ⊬ ΕΝΕΟΥ** MARELE PREOT, MĂRITUL CENEU

în dreapta jos: **ΜΑΕΡΟ ΒΗΡΕΩ Θ=Α=ΣΜ=** MAI MARII OŞTENILOR, după care urmează o siglă cu sens probabil de ÎNALTA SARMISEGETUZA.

DUPĂ CE DE A ÎNTORSU-NE-A DE LA RĂZBOAIE, LUĂ (cu sens probabil de *a ridicat în rang*) DOI HILIARHI, LA RUGA LOR. TOVARĂŞI la ARMATĂ (sau *de arme*) SUB AI SĂI ÎI AŞEAZĂ ÎN TEMPLUL ROTUND AL SOARELUI, PE VÂRFUL ÎNALT AL GEŢILOR ORĂŞ-TENI, REUNIŢI, TOŢI, ÎN SLUJBA ALOR NOŞTRI. + S(tăpânitorul) BOEREBISTA, ÎN SARMISEGETUZA, CU COMANDA ARMATEI. **** H(iliarh) RIDICAT (cu sens probabil de *avansat în grad*): DAPIEGI, LA GENUCLA. *** H(iliarh) R(idicat): OROLES, LA AL LUI ÎNSUŞI MARELE CARSIUM. *** H(iliarh) R(idicat): MĂREŢUL ZURASE (*Ziraxes*), LA MORILE ORĂŞTIEI. *** H(iliarhul) GOIUERO, LA DINOGEŢIA. *** H(iliarhul) ZAPIUEO, LA ZIRIDAVA. *** H(iliarhul) CORMIU, LA MARELE NOVIODUNUM. ***H(iliarhul) GIEIUZO, LA SINGIDUNUM. *** H(iliarhul) MANIUSO, LA ZIDUL ORĂŞTIEI. *** H(iliarhul) BERIUSO PĂSTREAZĂ DAVELE PANONIEI. *** H(iliarhului) DOIUEGO POLTO DAVA A SARMA-ŢILOR. *** H(iliarhul) CARPODO, LA SĂRITURA (poate în sens de *cascada*) APELOR. *** H(iliarhul) PARIOZO, LA

Once he brought us back from the wars, he appoints, at their own request, two (new) generals. On the high summit of the Getae Commonalty, in the round temple of the sun, he ranks them as fellow-fighters under his own warriors (discipline), all united in our service.

Begining with "Boerebista in Sarmigietuza", the text continues with a list of names of leaders sent to administer targeted towns.

ERMIUDAVA. *** H(iliarhul) MONGAIO, LA NAPOKOE (descifrare incertă pe a treia literă). *** H(iliarhul) GOIUROE, LA COMIDAVA. *** H(iliarhul) PALO, LA DAVA PE RÂU, SEGESTA.

Textul de pe această placă, dacă ar fi autentic, ar oferi o serie de informaţii extrem de interesante în legătură cu antichitatea autohtonă. În primul rând, ar fi de mare interes precizările referitoare la aria teritoriului stăpânit de Boerebista, stăpânire ce pare să se fi exercitat nu numai prin căpetenii locale împuternicite, ci şi prin guvernatori sau şefi militari cu rang de *hiliarhi*. Din localizarea aşezărilor menţionate în text, rezultă că teritoriile stăpânite de Boerebista s-ar fi întins spre apus până la Singidunum şi Segesta, în Pannonia iar spre răsărit, ipotetic, până la aşezarea menţionată în text *Polto Dava a Sarmaţilor*, aşezare care, cu puţină îndrăzneală, ar putea fi asemuită ca nume şi, în consecinţă, asimilată ca sens şi aşezare cu Poltava, din Ucraina de azi. Atestările istorice şi evidenţa arheologică arată că sarmaţii, în sec. I î.e.n., se învecinau cu tirageţii din ţinuturile Niprului, unde se şi află actuala Poltava.

Importante sunt şi informaţiile ce decurg din lista numelor de căpetenii şi a localităţilor în care aceştia erau delegaţi să-şi exercite autoritatea. Decurge de aici că stăpânirea lui Boerebista nu reprezenta o simplă uniune tribală, ci se constituise într-un puternic stat centralizat, cu centrul la Sarmisegetuza Regia.

Interesante sunt şi concluziile ce pot fi deduse din analiza toponimelor amintite în text. O primă categorie de astfel de toponime e constituită din cele care au un evident analog atestat de izvoarele istorice, cum sunt: **ΣΑΡΜΗ Ψ ΕΤΟΥΖΟ** = Sarmisegetuza Regia, **Ψ ΕΝΟΥΚΛΩ** = Genucla (încă nelocalizată), **ΚΑΡΣΕΟΥ** = Carsium (Hârşova), **ΔΙΝΩ Ψ ΕΘΩ** = Dinogeţia (Bisericuţa), **ΖΟΥΡΟΔΑΒΩ** = Ziridava (Pecica), **ΣΙ Ψ ΙΔΟΝΟΕ** = Singidunum (Belgrad), **ΚΟΜΙΕΩ ΔΑΒΟ** = Comidava (Râşnov?), **ΝΟΒΥΔΟΥΝ** = Noviodunum (Isaccea), şi, dacă descifrarea propusă ar fi corectă – incertă fiind citirea doar a lui **Π**, care apare strivit, – **ΝΑΠΩΚΟΕ** = Napoca (Cluj).

Din categoria denumirilor fără analog cert atestat, extrem de incitante însă şi cu mari posibilităţi interpretative pare să fie acel **ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΩ**, numele unei presupuse aşezări sau al unui ţinut care, în interpretarea aici oferită, ar fi avut ca ocupaţie specifică morăritul. Făcând legătura cu descrierea morii de apă, obiect al textului de pe placa nr. 117, şi cu faptul că, cursurile superioare şi mijlocii ale râurilor moldovene – Bistriţa, Siret, ***Moldova*** – se pretau foarte bine la instalarea unor astfel de mori, nu este nefirească ipoteza că **ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΩ** ar putea sta, etimologic, la baza numelui de *Moldova*. Conform acestei ipoteze pare plauzibil ca ţinuturile stăpânite de romani să fi rămas, după restrângerea imperiului, cu denumirea de Terra Romana / Terae Romanae, care s-a transformat treptat în Ţara Română sau Românească, în timp ce ţinuturile Dacilor Liberi de dincolo de limesul roman să-şi fi păstrat vechia lor denumire autohtonă de **ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΩ**, devenită cu timpul *Moldova*.

Privitor la iconografia piesei se observă că pe cele patru laturi ale ei sunt înregistrate, cu un acelaţi poanson, şapte figuri convenţionale, posibil de tip tamga evoluat. Se poate imagina că aceste însemne – care se regăsesc, aparent identice, şi pe alte plăci – reprezentau

semne simbolice specifice, de identificare a unor grupuri sociale, poate tribale, care, asociind aceste însemne la text, autentificau acordul grupurilor respective la cele consemnate.

Cartuşul central prezintă, în partea sa din dreapta, portretele a patru personaje, ultimul din dreapta purtând singulara căciulă sau coif cu bovideul pe jumătate ridicat – presupus însemn getic al autorităţii de mare preot sau de apartenenţă la casta *boicierilor*. În stânga, se desfăşoară o scenă ce pare a fi o procesiune sau o scenă de închinare, poate chiar a celor doi sau trei hiliarhi "ridicaţi în rang", la care se referă textul. Fotografia, din păcate, nu permite să se distingă detaliile acestei scene.

Placa nr. 121

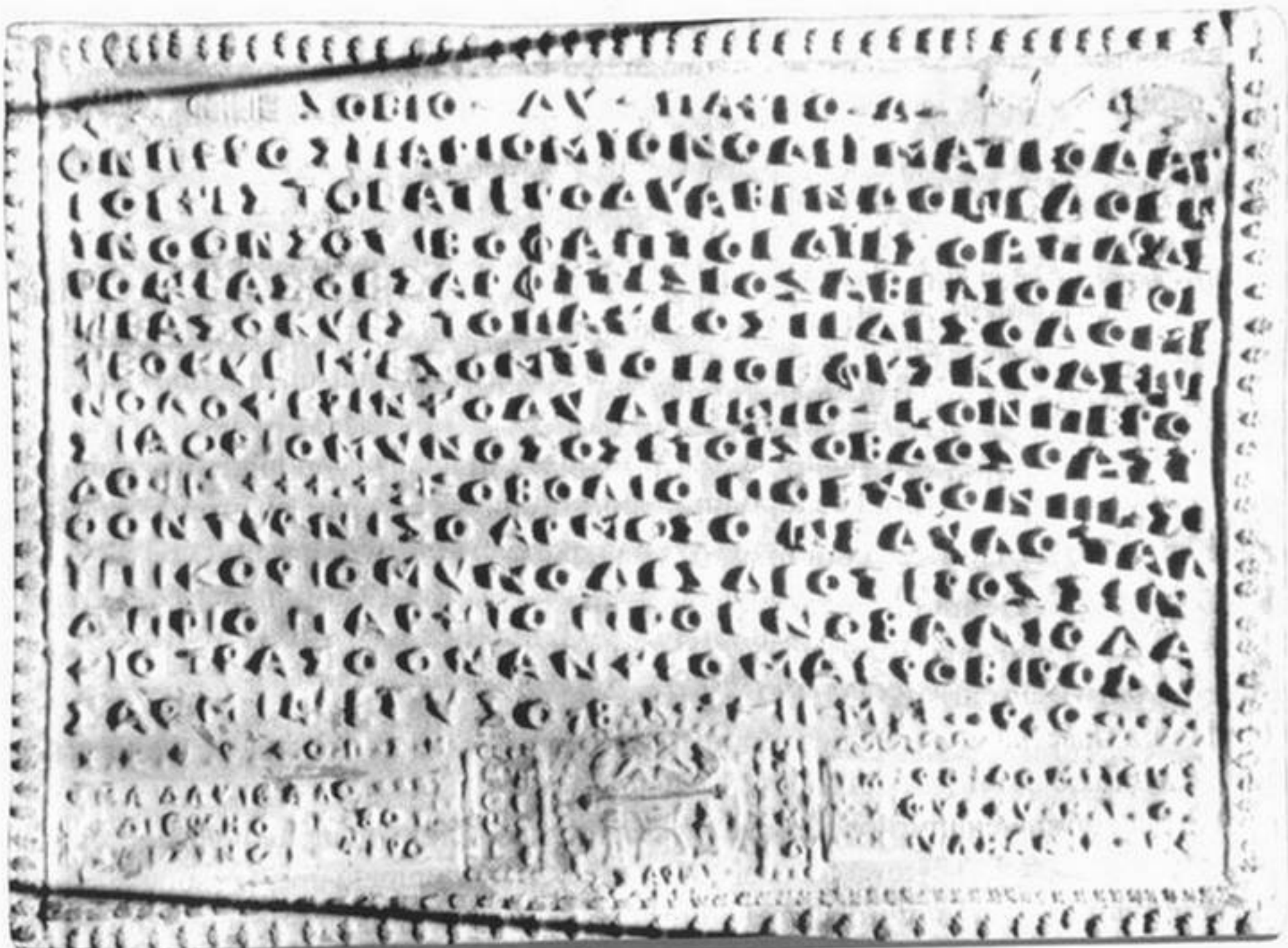

Σ OBIO - ΔV - ΠA ⊬ EO - Δ -

1|ON ΠEPO ΣYE A PIOMYONO ΔEY MATEO ΔA ⊬ 2|EOE ⊬ E ΣTO BATEPO ΔVA BENΔ O Ψ E ΔOE Ψ 3|YNO ONXO VIBO ΦAΠTO E ΔY EXOA ΠΛOΔE 4|PO Ψ EA ΣOB ΣAP ΦIVTE Σ IO Σ ABEΛIO ΔE OE 5|Ψ BAΣO KVE XTO ΠA ⊬ EO ΣI ΕΛΕΣΟ ΔOΠY 6|⊬ E OKVE I ⊬ E Σ OMY TOΠOE ΦVΣKO ΔE Ψ I 7|NO ΛO ⊬ BPIN ⊬ O ΔV ΔIE Ψ IO - | ON ΠEPO 8|ΣIA O PIOMVNO ΣO ΣETOI Σ OB ΔO Σ O A EY 9|ΔO ·‖ ∴ +++.+-|- OBOΛIO ΠOE XPONI II. ΣI 10|O ONTVPNI Σ O APMOΣ O Ψ E ΔV ΛO TAΛ 11|YΠIKO PIOMVNO ΔE Σ ΔEO TEPO Σ ΣIN 12|Δ ΠPIO ΠAP ⊬ Y OΠPO NOBAΛIO ΔA 13|⊬ YO TPAΣO ON AN ⊬ EO MAEPO BIPO ΔV 14|ΣAPMI Ψ ETVΣO

În partea de jos a plăcii se află un text, doar parţial lizibil, în care se disting:

ΔΑ ⊬ ΥΒΑΛΟ +++

ΔΙΕΨΗΟ Κ - ΒΟΥ ⊬ ΙΡΟ
ΒΙΣΥΝΟ

Μ:ΡΟ: ΔΟΜΥΤΕV

Χ: ΦVΣΚV
Χ: IVΛΗΑΝ: Κ – ΡΟ

TRIBUTURILE DE PACE (ale) O(răştiei). ÎN PUTEREA LOR, A ROMANILOR, SE DAU STĂPÂNIRILE DACILOR CE STAU BĂTUŢI ÎN DOUĂ RÂNDURI AICI ŞI (cele) ALE FEMEILOR ÎNCĂ ÎN STARE (textual, *abile*) SĂ FĂPTUIASCĂ (să lucreze? sau să nască?) ŞI DE LA AI ACESTORA COPII, RUGĂTORI PLÂNGÂND LA ALIMENTAREA CU APĂ DIN ZIUA RĂZBOIULUI, CELE A ACELORA DE RÂND (textual, *de jos*) CARE ACEASTĂ PACE ŞI-AU ALES-O DUPĂ CE, CU OCHII LOR PROPRII, MARTORI VOR FI FOST (la distribuirea) RAŢIILOR DE GRÂU, ADUS (la faţa) LOCULUI DE DIEGI. ÎN PUTEREA SA A ROMANULUI SE AŞEAZĂ TRIBUTUL, DE DAT LUI, DE ....?..... OBOLE ÎNAPOI (în sens de *arierate*) PE HRANA LUI. VOR FI ÎNAPOIATE ARMELE ACELORA DE LA VÂRFUL ÎNALT (probabil castrul de munte) AL ROMANILOR. ÎMPĂRŢITE SUNT PĂMÂNTURILE, CU EXCEPŢIA PARCELELOR OPRITE PENTRU NOBILII DACILOR ÎMPUTERNICIŢI, ÎN GENUNCHI, CA MARI BĂRBAŢI (oşteni?) DIN SARMISEGETUZA (*ai Sarmisegetuzei*).

The Commonalty's peace tribute. Under Roman power are gathered the possessions of the Dacians who stand here, two times defeated, and those of women still in power to perform, and also those of their children which, on the day of battle, stood prayerfully crying at the water duct. And also those of the commoners who chose yet that peace after witnessing with their own eyes the wheat ration distribution brought on the spot by Diegi. Under the power of the Romans is put, to be his, the tribute of ??? oboles to deal with past expenses. The weapons of those at the Roman hilltop will be returned to them. The land will be handed out, except for the plots of land for those noble Dacians who, on their knees, are assumed to be great men in Sarmigetouza.

În continuare, cu caractere mărunte: DECEBAL +++; DIEGI, M(are preot) AL BOICERILOR; VEZINA. / S(tăpânitorul) RO(manilor), DOMIŢIAN; G(eneral) FUSCUS; G(eneral) IULIANUS.

Textul de faţă, destul de credibil în traducerea propusă, pare să constituie partea geto-dacă a tratatului care consfinţea condiţiile de pace impuse de romani, după victoria lui Tettius Iulianus, la Tapae (cf. Dio Cassius, LXVII, 10, 1-3), din cadrul celei de a doua campanii a lui Domiţian în Dacia (anul 88 e.n.). Conţinutul textului nu contrazice nici una din datele istorice înregistrate până azi. În plus, el pare să precizeze cine au fost demnitarii garanţi ai păcii din ambele tabere. Din partea geto-dacilor sunt nominalizaţi în această ordine, Diegi – ca mare preot al *boicerilor*, deci ca reprezentant suprem al puterii spirituale –, Decebal şi Vezina, ca primii în rang în cadrul puterii executive ("...*Vezina, care venea în locul al doilea*

după Decebal...", cf. Dio Cassius, LXII, 10, ap. [26]). Din partea romanilor, sunt trecuţi: împăratul Domiţian (indicaţia M: PO: din text este interpretabilă ca **"MATO PIOMVNO"**, deci ca "împărat al romanilor", deoarece termenul de MATỌ indica, în sensul textelor prezentate, puterea supremă în statul geto-dac), apoi generalii Fuscus, prefect al pretoriului, menţionat de Iordanes ("*...în prima ciocnire (dacii) învîng pe romani, omoară pe generalul lor Fuscus şi...*", *Getica*, 78, ap. [26]), şi Iulian, fără îndoială Tettius Iulianus, menţionat de Dio Cassius ca fiind generalul care a condus a doua campanie a lui Domiţian împotriva geto-dacilor, şi a obţinut victoria asupra acestora la Tapae.

Faptul că înscrisul de pace, în traducerea propusă aici, menţionează pe Fuscus, marele învins al campaniei militare anterioare – ocazie cu care şi-a pierdut şi viaţa – şi că în acest înscris sunt menţionaţi dacii "*...care stau bătuţi în două rânduri aici...*" corespunde dorinţei, istoric atestată, a romanilor de negare a înfrângerii lor din anul 87, confruntare prezentată ca o victorie a lor. Situaţia a fost aparent acceptată de învinşi, dovadă că în textul presupus geto-dac ea este înregistrată ca atare.

Textul turnat în plumb pare să fi fost realizat foarte curând după înfrângerea geto-dacilor la Tapae, oricum, înainte de înfrângerea lui Domiţian, în Pannonia, de către marcomani – eveniment care a făcut ca pacea cu Decebal să se încheie, în final, în condiţii mult mai bune pentru el decât cele prezentate aici.

Unele pasaje din text nu sunt clare, în consecinţă nici traducerea oferită nu poate fi socotită întru-totul credibilă. Cauza este incertitudinea privind sensul unor cuvinte ca: **Ƨ OB/ Ƨ OBIO, ΠΕΡΟ, Ψ YNO, Ƨ OMY, TOΠOE** şi a valorii sumei exprimate, în rândul 9, într-un simbolism care nu a putut fi corelat în mod coerent cu înscrierile de pe alte plăci.

Placa nr. 122

NOBAΛO BΩEPOBYΣTΩ TEV ΔI O NO 2|BAΛIEA ΩNΣΩNTIΩ TPAKΩ ΣIE ΣO Ω 3|NTVPNYO ON ΣONTΩ KAPE ⊬ E ΣYO Δ 4|VΦIΩ POTΩ BOYO ÷ * A ⊬ INO AΩPE MYΩ 5|Ƨ AP BAPO NE Ψ V Ƨ IΩ PAΔE O KEVTVPO 6|Ƨ ΩA ΛV EΛΩ ΔEO Ƨ ABEΛΩ TE ⊬ I OPE 7|NTE ΛΩ BΩY ΛOPV ΣO PΩΠVΣ * ÷ ΠPYN 8|Ƨ O ΣI ΩΔIEO ΛΩ ΛΩPO VNA ΣATΩ Ƨ IEO A 9|MON V Ƨ IΣ ΩN Ψ ENVKΛΩ A ⊬ INO Π 10|E O MOΠE ΛΩΣO ΛΩPO VN Ψ IE Ƨ I 11|⊬ E OΛO KAΠO NOΛVI ΛO ΔIE 12|Ω A ⊬ INΩ 13|ΦEP Ƨ E ΣKO 14|BΩYO ΠPINΣΩ 15|TPAΣO KΩTOΠΩΛO ⊬ ENIO ≡

NOBILUL BOEREBISTA, CĂLĂUZIT (textual, *remorcat*) DE O NOBILĂ ÎNSOŢITOARE, PE DRUMUL SĂU SE ÎNAPOIAZĂ ÎN URMA (textual, *pe drumul*) CĂRUŢELOR SALE DUSE, PE ROATE, DE BOI. ACI UNDE AUR UDĂ (în sens de *aderă la*) BARA UNSĂ CU ZARĂ FOLOSITĂ ÎNECATĂ, NIVELEAZĂ (terasează) O ZONĂ DE CĂUTARE. LUI

The Noble Boerebista, guided by a noble lady-companion, returns, on his way, following his ox-drawn wagons. Here where gold wet the immersed bar anointed with whey he levels a search zone. To himself the god of war silently bestowed to be, at the Celt Loro, put to death. Secure at Loro's residence, he got room and board for one hundred days, here in Genukla where Loro

EL ÎNSUŞI, ZEUL RĂZBOIULUI, PE TĂCUTE, ÎI SORTEŞTE (ca) LA BOIUL (în sens de *celtul*) LORU SĂ (fie) RĂPUS. PRÂNZ ŞI ODAIE LA LORU UNA SUTĂ ZILE, PĂZIT, A FOLOSIT (în sens de *locuit*), ÎN GENUCLA, ACI UNDE, PE O MOVILĂ, LASĂ LORU UN PÂNDAR (textual, *un aşezat*) CARE AL ĂLUIA (intrusului?) CAP ÎL NIMICEŞTE LA ZEUL (în sens de *sacrifică zeului*) AICI UNDE FIER SE SCOATE. PE BOIUL CARE L-A PRINS, L-A INVESTIT MARELE PREOT DECENEU.

directs the guard on a hillock to take to the god the head of the one who intrudes here where iron is extracted. The Celt who caught him was empowered by the High Priest Deceneo.

Textul de pe această placă pare să se refere la ultima perioadă din viaţa lui Boerebista, după înlăturarea sa de la putere, ipoteză sugerată de coerenţa dintre sensul informaţiilor de pe această placă cu cele de pe placa nr. 118, din care rezultă că Cieniu – Deceneu în atestare

clasică – i-ar fi lăsat în folosinţă lui Boerebista, după înlăturarea lui de la putere, libertatea şi stăpânirea sa de nobil. Cum a ajuns Boerebista să-şi termine zilele la Loro (Oroles?), nu reiese din text. Oricum, incitant şi oarecum misterios este episodul intermediar, acela care se referă la procedeul de exploatare a aurului din râu printr-o tehnologie primitivă şi, s-ar părea, absolut originală.

Din punct de vedere lexical, termenul **MONV Σ IΣ** cere o analiză comparativă atentă cu **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ**. Sensurile **ΣΑΡ** = *apă* şi **ΓΑΤΟ** = *poartă* sunt confirmate de mai multe incidenţe, în texte diferite, compararea componentei comune MON din aceste două secvenţe conducând la ideea atribuirii, în mod ipotetic, sensului de *păzit, păzită* acestei structuri, sens ce se dovedeşte a fi concordant în totalitatea contextelor în care apar cuvintele amintite.

Placa nr. 123

ΒΑ Σ ΩΡΥΟ ΡΕΓΕ ΛΕΝΘΩ ΜΑΤΟ ΣΩ ΓΕΤ 2|Ο ΟΝ ΙΥΟ ΩΣΕ ΘΩΧΟ ΤΡΑΚΗΩ ΟΝ ΤΕΛ 3|ΑΧΥ ΕΩ ΚΥΕ Σ ΕΑΔΟ ΜΑΘΩ ΣΟ ΔΑΒΟ 4|ΔΕΤ ΡΟΓΕΥ ΣΘΡΕΩ ΧΟ Ε ΠΡΗ ΔΥ ΜΕΣΥΟ 5|ΕΝ V Σ Ε ΘΥ ΝΑ V Σ Ε ΠΡΩΠΙΕΟΕ ΔΩ Σ 6|ΥΝΓΗ ΔΥΝ ΚΟΣΩ ΕΣΥ ΟΝ ΝΥΕ ΡΙΕΠ 7|Ω ΕΥ ΚΟ ΜΑΘΩ ΣΟ ΔΑΒΩ Η ΧΥ ΥΕΡΙΕ 8|ΑΓΥΑ ΤΟ ΣΟ ΕΡΕΧΕΘΩ ΕΝΙ ΔΟ ΤΑΝ 9|Α ΘΥΩ ΟΝ ΒΟΝΩ ΝΙΟ ΒΑ Σ ΩΡΥΟ ΣΟΕ 10|ΝΑΠΟΙΩ ΡΕΠ ΣΟ ΠΑΓΥ ΕΩ ΑΚV Σ 11|ΩΕ ΣΥΑ ΝΕV ΣΙΕΩ ΧΟΥ ΔΑ 12|Ρ ΔΑΝΗ ΕΟΑ ΡVΔΩ ΑΚΙΝ 13|Ο KV ΑΛΗΕ ΑΥΟΝ ΦVΧΙΕΟ 14|ΠΡΙΤΟΡΥ ΠΟΣΩ ΡΟΓ ΥVΘΑ Μ 15|ΑΡΕΟ

În pecete, cu caractere arhaice:

LUI BAZORIU, REGELE I-A ÎNCHIRIAT STĂPÂNIREA SA (în sens probabil de *dreptul său*) DE PAZĂ PE (asupra) ACELORA CARE AR ÎNDRĂZNI SĂ IA DRUMUL ÎN ŢEL (ca ţintă). ACUM, ĂLORA CARE ZIDESC, STĂPÂNUL, SUB ORĂŞTIE, LE-A DAT, RUGAT (fiind), STREIUL (de) ACI ŞI DINAINTE DE MIJLOC, ÎN FOLOSINŢĂ PÂNĂ ACUM, CU FOLOSUL (scopul) SĂ-I APROPIE DE SIUNGHII (Siunghidunum?) DIN CAUZA PĂSCUTULUI ÎN (pe) NOI RÂPE CU EL CA STĂPÂN, SUB ORĂŞTIA LOR (a ălora). ACI DĂ DREPT LA APA TOATĂ, SĂ AJUNGĂ FIECĂRUIA DE UN TĂU (de) ARGĂSIT, ÎN LOCUINŢĂ NOUĂ. BAZORIU SUIE ÎNAPOI (prin spate?) RÂPA (ca) SĂ-I PLĂTEASCĂ PE EI. ACU SUIE LA A SA NOUĂ AŞEZARE ACEIA CARE ÎN DAR DANII ADUC RUDEI LOR, ACI UNDE CU USTUROI COMESTIBIL (probabil "usturoi de cultură", în contrast cu usturoiul sălbatec) ÎMPĂNEAZĂ FRIPTURI PUSE PE JĂRATEC (textual, *rug*) LA MARE IUŢEALĂ.

The king hires grants to Bazorio the right to watch those who would challenge (dare to take?) the toll road as a target. Now the lord gives to those who build in stone, at their request, the Streo strem from here, especially the middle one, usually used until now. Being the landlord, he does so aiming to draw them near Siungi for grazing rights in new ravines sited under their small Commonalty. Here, he assigns the whole stream to be sufficient for anyone for a tanning tarn in a new home. Bazorio climbs back up the ravine to pay them. Now the ones who bring offerings to their relative are climbing to his new settlement where roasts, stowed with edible garlic, are quickly grilled on embers.

În pecete, în caractere preclasice: TIMSMER – descifrarea fiind incertă în privinţa iului presupus inclus, grafic, în |m| – cu semnificaţie necunoscută, urmat de Bazoriu, presupus nume de căpetenie getă.

Textul acesta pare să fie actul de întemeiere, cu relatarea festivităţii inaugurale, fie a cetăţii de la Piatra Roşie, fie a aceleia de la Băniţa, ipoteză bazată pe faptul că ambele se află în vecinătatea apei Streiului, nume menţionat în text. Referirea la paza drumului sau a drumurilor, ar indica, cu mai mare probabilitate, Cetatea Băniţa. În schimb, referirea la păscutul vitelor şi la acordarea unui privilegiu de folosire a apei Streiului acelora care au zidit *noua aşezare* – asta însemnând, foarte probabil, o cetate permanent-locuibilă, cum a fost Piatra Roşie şi cum mai greu este de închipuit că ar fi fost Băniţa – ar indica Piatra Roşie ca localizare pentru ipotetica aşezare *Siunghii*. În această ipoteză, *asumată cu un oarecare risc*, s-ar putea imagina că actuala Apă a Luncanilor era cunoscută în antichitate tot ca un Strei, *"Streiul de la Siunghii"*, în original **ΣΘΡΕΩ ΣΥΝΓΗ**, iar actuala localitate Streisângeorgiu, situată în vecinătatea vărsării Luncanilor în Streiul de azi, să fie reminiscenţa acestui ipotetic toponim get, modificat ulterior sub influenţa patronimicii creştine.

Textul, dacă s-ar dovedi autentic şi traducerea corectă, ar constitui un document revelator în privinţa obiceiurilor şi a sistemului de organizare socială a strămoşilor noştri. Deosebit de interesante par a fi referirile la acordarea drepturilor la păscut şi la folosirea apei pentru argăsit (dreptul la adăpat fiind presupus, firesc, liber).

Placa nr. 124

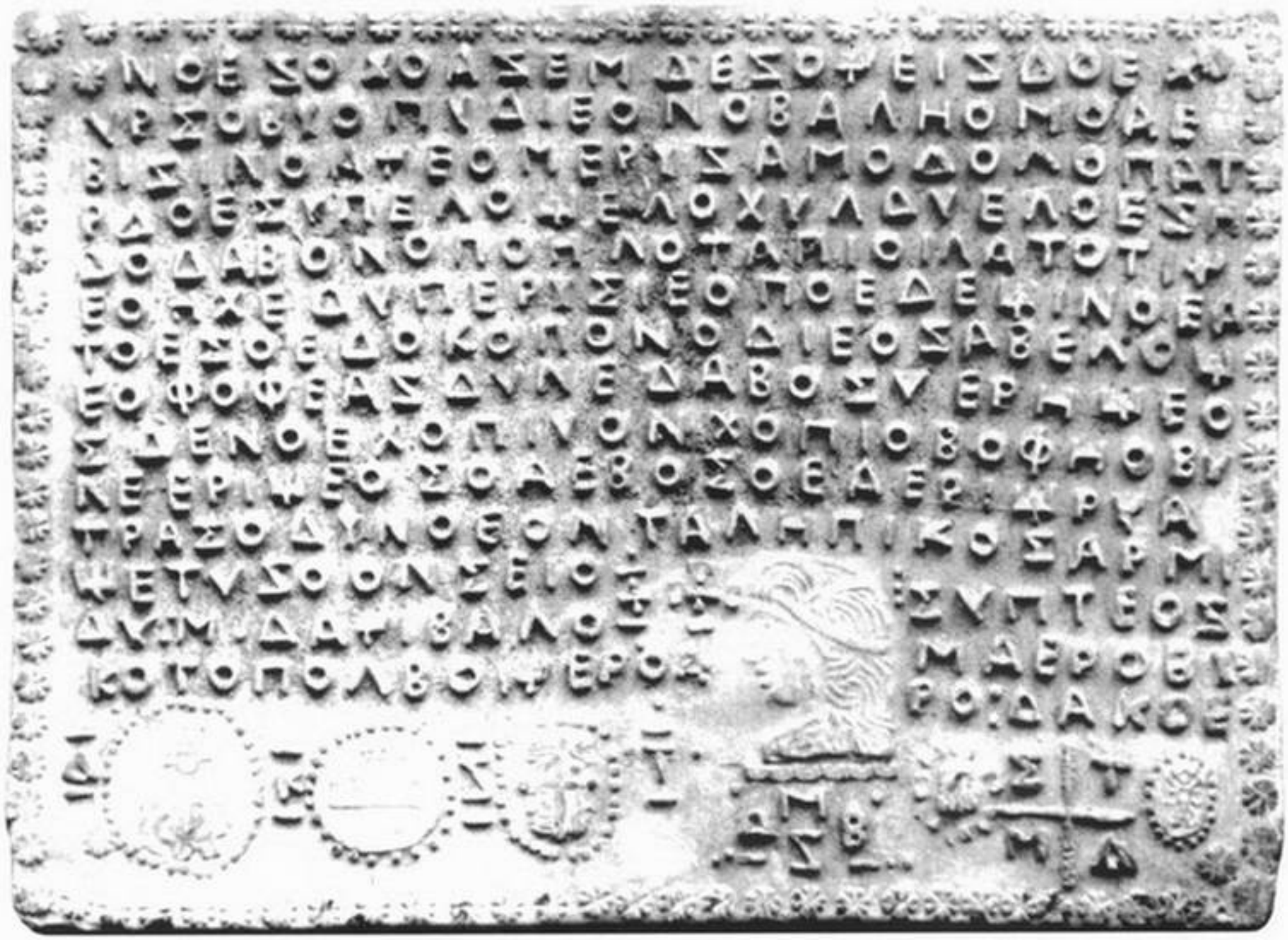

NO E Σ O XO A Σ EM ΔE Σ O ⊬ E I Σ ΔO EX 2|VP ΣO BYO ΠV ΔIEO NOBAΛHO
MOAE 3|BI Σ INO A ⊬ EO MEPY Σ A MO ΔO ΛO ΠAT 4|P ΔOE ΣVΠ EΛO Ψ E
ΛOXVΛ ΔV EΛO E ΣH 5|ΔO ΔABO NΠOH NOTA ΠI OIΛA TOTI ⊬ 6|EOH XE ΔVΠE
PYΣIEO ΠOE ΔE Ψ INO EA 7|TOE Σ OE ΔO KOΠONO ΔIEO Σ ABEΛO Ψ 8|E O
ΦO ΦEA Σ ΔV NE ΔABO Σ V EPH Ψ E O 9|Σ ΔE NOE XOΠIV ON XOΠIO BO ΦHO
BV 10|NE EPI Ψ E OΣO AEBO ΣOEA EPI Ψ PVA 11|TPAΣO ΔY NOE ON TAΛIΠIKO
ΣAPMI 12|Ψ IETV Σ O ON ΣEIO ΣVΠTEO Σ 13s|ΔV : M. ΔA ⊬ IBAΛO 14s|– KOTOΠOΛ
BOI ⊬ EPO ·+· 13d|MAEPO BY 14d|PO : ΔAKOE

NU EXISTĂ AICI ASEMENEA DARURI CE SUNT (ce ar fi) DE CĂDERE (destul de preţioase) SĂ CUMPERE PE ZEUL NOBILILOR. MUIEREA LUI VEZINA ACOLO (poate aici?) MERSE SĂ MAI DEA MOŞTENITORULUI DE E SUB EL ÎNSUŞI JIUL, ÎN LOCUL DE UNDE EL ÎNSUŞI ESTE (de baştină?), ŞI DĂ ÎNAPOI

One cannot find here presents appropriate to buy (bribe?) the god of the nobles. Vezina's woman proceeds there to give back to the heir – a native himself of the Jiu country – the debt due to the Commonalty for all the huge pots of wheat which were eaten by those in Kopono. The God of War was adopted by us from the Commonalty. That raises new

ORĂŞTIEI NOTA (în sens de *datoria*) PE ALEA TOATE CELE (multe) CE, DUPĂ RĂSCOALĂ, OALE MARI (chiupuri) DE GRÂU MÂNCATE AU FOST DE CĂPÂLNA. ZEUL RĂZBOIULUI DE PE JIU A FOST FĂCUT DE NOI ORĂŞTEAN. RIDICĂ OS (în sens probabil de *motiv*) DE SPERANŢE NOI, ÎN SPERANŢA (că) FIII VOŞTRI BUNI SE VOR RIDICA ŞI EI. ÎN FAPT (în veci?) RIDICAT (slăvit) SĂ FIE. ÎNSCĂUNAREA DIN NOU ÎN VÂRFUL ÎNALT AL SARMISEGETUZEI, PESTE SUPUŞII SĂI, A : S(tăpânitorului) DECEBAL – MARE PREOT AL BOICE-RILOR •÷• MARII ÎNMORMÂNTAŢI AI : DACILOR.

hopes that your good sons will also be strengthened. Let us hope he will always be exalted. At Sarmigetouza on the Hill, Decebal is again confirmed as lord over his subjects by the Boicero's High Priest and the blessing of the Dacians' great ancestors.

Traducerea textului ridică dificultăţi esenţiale, motiv pentru care ea este redată "mot à mot". Textul pare să se refere la o răzmeriţă a căpâlnenilor împotriva autorităţii Sarmisegetuzei, probabil în timpul stăpânirii de început a lui Decebal – poate o răsturnare de moment a lui Decebal de către Vezina, acesta din urmă fiind stăpânul Căpâlnei – dacă desluşirea sensului din text este cea bună.

Textul, mult mai greu de tălmăcit decât altele, pare să relateze despre intervenţia soţiei lui Vezina pe lângă *zeul nobililor*, foarte probabil Decebal, privind plata către orăştie a unei despăgubiri pentru daunele provocate de cei din Căpâlna în timpul răscoalei.

Sfârşitul textului rămâne, în parte, nelămurit. Nu se distinge clar care era relaţia, în acel moment, dintre Decebal şi funcţia de mare preot, şi nici rostul menţionării a "marilor înmormântaţi" ai dacilor.

Se mai observă că Decebal pare să fi fost dac de pe Jiu, Vezina fiind exponentul unor interese sau al dorinţei de supremaţie a băştinaşilor din regiunea Sarmisegetuzei de Munte.

Placa nr. 125

Placa (p. 142) prezintă un text uşor de citit, dar cu un sens ce nu poate fi stabilit prin aplicarea sistemului de decriptare adoptat în prezentul studiu. Frecvenţa mare a caracterului X în acest text, cu presupusa valoare |h|, indicată de toate textele decriptate până aici, sugerează că mesajul de pe această placă ar putea fi exprimat în alt idiom decât cel presupus desluşit de pe alte plăci.

Cele două peceţi introduse în câmpul textului sunt asemănătoare cu unele existente pe alte plăci, textul lor fiind uşor de citit: **ΒΑΣΕΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙ(Ο?)** şi **Μ. ΣΗΧΤΟ Σ ΑΒΥΟ ΓΕΘΟ**, sensul lor rămânând însă neclar.

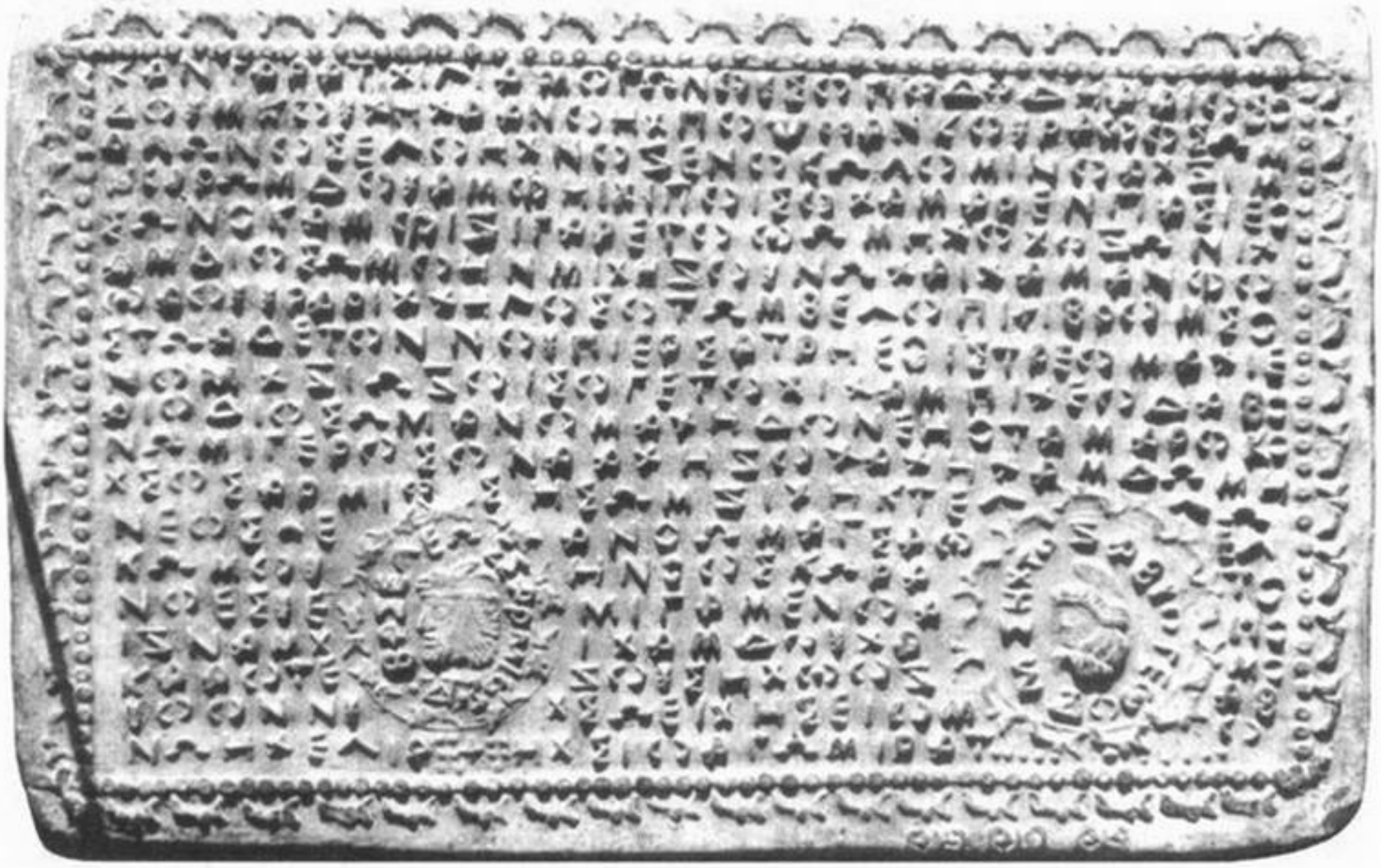

Placa nr. 126

ΒΑΣΤΑΡΝΥ ΩΕΝΗ ΝΥ ΔV ΒΗΟ Α 2|ΣΥ ΤΙΣΕΩ ΤΕΠΝΕ ΣΟ ΕΚΥΟ Δ 3|ΑΒΟ ΜΑΧΕ Α ΝΩΠΟΕ ΚΑΥΟ ΣΟ 4|ΜΑΥΡΕ ΒΕΡΟ ΡΥΩΜΥΟΝV ΣΩ ΩΝΣΟΝΤΙ 5|Ω ΔΑΒΩ Ψ ΕΤΟ ΔΑΚΗ ΔΕΡΩΑ ≤ ΑΒΕΛΩ ΛΟΕ 6|ΒΩΕΡΥΒΕΣΤΟ ΒΑΣΤΑΡΝ ΡΥΩΜΥΟΝΟ ΡΥΩ 7|ΝΙΡΕΩ ΣΩ ΩΝ ΤΕ≤ ΙΕΟ ΛΩ Ψ ΕΝVΧΛΩ ΒΩΕ 8|ΡΩΒΥΣΤΩ ΤΡΗΠΑΛΕΤΟ ΑΡΜΟ ΣΟ ΩΝ 9|ΔΩΕ ΤΟ ΠΕΡ ⊬ Υ ΛΩ ΔΥΣΥ Ε ΠVΡ ⊬ ΕΔ 10|ΩΕ ΣΩΝΤΩ ΛΟ ΡVΣΩ Α ⊬ ΥΝΩ ΑΥΩ 11|ΝΩΣΣΕΤΡΥΩ ΝΟΒΑΛΥΩ ΔΑΒΩ Ψ 12|ΕΤΩ ΩΝ ⊬ Ε ΡΥΣΥΩ ΔΕ Ψ ΙΝΟ Τ 13|VΕΤΙ Ε ΠΗΡ ⊬ ΛΟ ΝΟΕ ΑΣΟΝΔΙ ΜΟ 14|ΣΩΠΥ Ο Ψ ΙΕ Α ⊬ ΥΕΟ ΟΝ ΠΟΣΙΡ 15|Ε ΑΩ ΝΩΣΣΕΤΡΙΩ

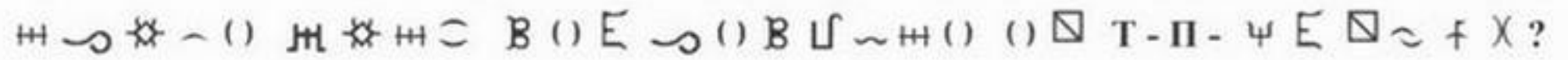

BASTARNII VIN DIN NOU DE PE CALEA ASIEI, PE TISA, BĂTÂND CU PALMA (biciuind?) AI LOR CAI. ORĂŞTENII DAU ÎNAPOI. CAIUS, SUB MAJORĂ PAZĂ ROMANĂ, SE ÎNSOŢEŞTE (aliază?) CU GEŢII ORĂŞTENI. DACII DECLARĂ (sau desfăşoară) RĂZBOI LUI BOEREBISTA. BASTARNII CU ROMANII SE REUNESC, SUB UN(ul) TEZEU, LA GENUCLA. BOEREBISTA TRANSPORTĂ CU TRIVÂSLE ARMELE SALE ÎN DOUĂ (rânduri)

On Asian paths, along the Tisza River, the Bastarns come again whipping their horses. The Commonalty's men back away. Caius, under heavy Roman guard, merges with the Getae of the Commonalty. The Dacians declare war on Boerebista. The Bastarns, under one Tezieo, meet the Romans at Genukla. Boerebista carries his weapons – in two rounds to succeed in crossing by triremes – and advances on the way to Ruso, where our nobles from the Getae Commonalty are still

CA SĂ STRĂPUNGĂ LA DUS ("să reuşească să le ducă") ŞI PORNEŞTE PE DRUM (sau potecă) LA RUSO, AICI UNDE AI NOŞTRI NOBILI GEŢI ORĂŞTENI ÎNCĂ REVOLTAŢI (sunt) DE GRÂUL TĂIAT (sau *omorât*) ŞI STRĂPUNGE LA UN NOU ASALT. MAI SUPUNE ACIA PE ACEIA ÎN (din) STĂPÂNIRILE ALOR NOŞTRI.

in revolt because of the wheat's destruction. In a further assault, he breaks through. He also subdues the ones found here on our possessions.

În caractere preclasice:

ÎMPUTERNICIREA ("înscăunarea") STĂPÂNITORULUI BOEREBISTA ÎN V(ârful) Î(nalt) AL GENUCLEI.

Lord Boerebista's confirmation on Genukla Hilltop.

Textul prezintă dificultăţi de traducere, sensul lui fiind discutabil. În cazul în care traducerea ar fi adecvată, el ar oferi informaţii interesante în legătură cu geţii, dacii, bastarnii şi romanii implicaţi într-unul din conflictele lui Burebista pentru stăpânirea malului drept al Istrului inferior.

Ipoteticul toponim *Ruso*, desprins din text, rămâne subiect de cercetare şi investigare a originii acestui nume.

Partea finală a textului, cea înscrisă cu caractere preclasice, pare să se refere la chipurile din partea mediană a plăcii reprezentând, sus, probabil pe Boerebista văzut din faţă şi cu căciula rituală cu formă de bovideu pe jumătate ridicat şi jos o căpetenie purtând pe cap ceva neobişnuit, aparent blana unui animal – miel sau lup – jupuit cu cap cu tot şi aparent crestată la gât şi piept doar atât cât să permită trecerea peste capul aceluia care o poartă, lăsându-i astfel doar faţa liberă. Din context s-ar putea deduce că ar fi chipul unei căpetenii bastarne sau dace.

De remarcat, jos, în stânga, scutul în formă de octogon alungit, care susţine flamura cu cap de bovideu, emblema geţilor *sarmigietuzeeni*, iar în dreapta, scutul oval, cu emblema dragonului dacic deasupra, emblemă ce pare să fi fost proprie, conform textelor studiate, acelor daci care populau cu precădere teritoriile de pe Jiul de sus şi din câmpie.

Sensul textului pare să fie relatarea unei victorii a lui Boerebista, ajutat pe semne de romani şi de bastarni, asupra dacilor. O luptă având ca ţel stăpânirea unor teritorii istro-pontice din regiunea Genuclei.

Placa nr. 127

ΛVKΩ ΔE NOXΘΩ E ΔE PVMV ANOY HΔE AYX ΠV 2|PXEΔΩE ΩN NVPETE ΦOY ΩN KOΠONΩ YEΛ IAV 3|ΔE VNΔΩ MAΘEΩ ΣO BA Σ ΩPIΩ YΣHE MATEΩ Σ 4|O Σ IEAΔΩ ΔABO ΦEKOYΩ ENAΛIΘΩ E ΠOE TΩ 5|PY BHEΘΩ AXINΩ ESYOY ON NVBOI ΣOT A MAPI 6|OE ΘPAKΩ ΔABΩ ΓETO ΔENΩE PEΠO ΠAΔVEA 7|E TAΘ ΩΛY OYNΓIΩ ΣO ΔENΩY ΣH MOAΛΩEOY 8|PΩΘO BIΣΩE VXHPO EAOYA XHΩTA MAP 9|O MAΘΩ Σ IEAΔO ΔABO ΓETO ON MEΣO

ASTRUL LUMINOS DE NOAPTE ŞI DE TIMP (perioadă) DE IDE (i.e. *mijloc*) DE AN MARE AJUTĂ SĂ PURCEADĂ ÎN STRÂNGEREA FÂNULUI ÎN CĂPÂLNA. EL IA DE UNDE, ÎN STĂPÂNIREA SA, BAZORIU OBIŞNUIA (să ia), DIN STĂPÂNIRILE DE SUB ZIDURILE PE CARE ORĂŞTIA LE-A FĂCUT ÎNALTE, ŞI DINAPOI DE TURNUL VITELOR, ACI UNDE MARI PAJIŞTI PE NOUL SCOC AL MARELUI DRUM DE PAZĂ A ORĂŞTIEI SE DESFĂŞOARĂ PRIN RÂPELE PĂDURII ŞI TOT ĂLA AJUNGE SĂ DESFĂŞOARE ŞI MARI, MOI (*largi*) ROTIRI (*curbe*) ÎNŞURUBATE (textual *agăţate*) DE IEŞIREA ACELOR SEMEŢE ZIDURI (sau zidiri) ALE MARELUI STĂPÂN DIN MIEZUL PAZEI ORĂŞTIEI.

The bright night star aster, the one specific to the middle of the year, supports the gathering and storing of hay in Kopono. He takes from where Bazorio in his possessions used to take, that is, from the properties under the high walls built up by the Commonalty, and also from behind the cattle's tower, where large pastures unfold between the forest's ravines, along the new ditch of the Commonalty's big watch road which unfurls itself in large and soft bends hooked to the exit from those haughty walls, the lord's inner stronghold of the Commonalty.

În tălmăcirea adoptată, textul pare să relateze un fapt care azi poate părea minor, dar care, în antichitate, avea importanţa lui deoarece era determinant în relaţiile de stăpânire a cetăţilor, prin asigurarea sistemului de apărare a "orăştiei". Este vorba de aprovizionarea cetăţilor cu rezerve de fân. Numele "vasalului" lui Bazoriu chemat să gospodărească domeniul Căpâlnei este, probabil, înscris cu caractere arhaice printre figuri sau în pecetea centrală, text neinteligibil în momentul de faţă.

Extrem de interesante ar fi, în cazul în care textul s-ar dovedi autentic, referirile la *drumul de pază al orăştiei* – un drum care ar fi legat Căpâlna de Sarmisegetuza Regia (vezi şi placa nr. 21) – şi la *semeţele zidiri*, desigur cele ale Sarmisegetuzei Regia, aflate în mijlocul sistemului de apărare a orăştiei. Aceste menţiuni ar confirma faptul că cetăţile din Munţii Sebeşului au fost concepute, de la început şi cu bună ştiinţă, ca un ***sistem unitar*** de apărare a unei comunităţi sociale specifice. Un fapt care, acum, este doar sugerat de interpretarea vestigiilor arheologice din acea regiune. În scopul verificării indiciilor oferite de textul astfel decriptat, ar fi interesant de cercetat dacă vestigiile drumului antic, menţionat în text, mai sunt detectabile azi.

Placa nr. 128

ΒΕΡΕΣΤΟ ΛΩΕ ΒΟΕΡΩΒΥΣΤΟ ΛΩ ΑΡΜΟΣΩ ≡ Δ : Ψ : 2|ΚΑΤΕΛΕΥΩ ΔΑΒΩ Ψ ΕΤΟ ΝΕΗ ΥΣΕΛΕ Α ΤΡΕΣΣΩ ΜΟ 3| Σ ΙΛΕΩ ΡΟΣΩΤΡΥ ΒΟΑΙΩ ΣΥΤΟ ΡΙΩ ΔΙΜΕ Ε ΔΥ Ο Τ 4|ΥΛΥ ΜΙΩΡΥΕ ΟΤΥ ΠΩΜΥ ΛΟΕ ΧΑΥΩ ΡΥΕΟΔΩ ΕΣ 5|ΟΕ ΛΥΒΥΩ ΜΥΕ Σ Ι Ψ ΕΟ ΝΥΕΩ Σ Ι ΜΑΡΟΣΥ Ε ΠΥ 6|ΣΕΡΕΤ ΩΧΥΟ ΡΥΩΜΥΟΝΥ ΣΟ ΩΝ ΑΔΟΒΕΡΕΟ Δ 7|Ε Ψ ΣΥ ΕΝΔΥΟΣΩ ΝΟΒΑΛΩ ΣΥΡΟ ΣΩ ΤΡΥΒΟ ΣΩΦ 8|ΤΑΥΟ ΝΩΠΟ ΑΕΣΤΩ Σ ΥΕΟΙ ΝΥΕ ΠΑΤΥ ΕΥΛ ΑΧΙ 9|ΦΑΤΥ ΣΩ Α++ΡΥΔΥΩ ΚΥ ΕΝΥΕ ΤΕΤΥΠ ⊬ ΥΟ 10| ⊬ Ε Α ΦΕΤΩ 11|ΥΥΟ ΠΑΣΩ

Legată de figura călăreţului:

12| Y {} 12|

Jos, în cartuşul adâncit în chenar:

PORUNCA LUI BOEREBISTA LA ÎNARMARE ≡ O(răştia) G(eţilor) CASTELANI AI ORĂŞTIEI GETE! NOI OBIŞNUIAM A TRAGE, ÎN ZILELE MARI (sau, poate, *de mai*), RĂZOR (hotar?) CU BOI ÎMPODOBIŢI CU RÂURI (*panglici*) DIN DIMIE ŞI DE A TULNICI MIOARELE ÎN JURUL POMULUI LUI CAIUS, CARE ROD ESTE AL IUBIRII MUZELOR CÂMPIEI. ÎN ZIUA NOASTRĂ, PE MUREŞ ŞI PE SIRET OCHIUL ROMANULUI, SUB O ADEVĂRATĂ DEGHIZARE LUATĂ ÎN SPATE DE UN NOBIL SUR (sau *sire, domnitor?*), SE AFLĂ ASCUNS (sau la pândă), LA APUS, ÎN ACESTE ZILE, PE ALE NOASTRE CĂRĂRI. EL PE LOC FĂCUTU-S-A RUDĂ CU VREUN CĂPOS CARE A FĂCUT AL ĂLUIA PAS.

Boerebista's order to the Commonalty's Getae to watch well-armed.
Castle Nobles from the Getae Commonalty! Our custom was to plough, some day in May, a furrow cut by oxen dressed with embroidered ribbons of thick woven wool and to induce, by playing the pipes, nice little lambs to gambol around Caius' tree, the fruit of the muses-of-the-fields' love. Yet, today, on the Marisus River and on the Seret, the Roman eye under a genuine disguise undertaken by a grey noble is nowadays hiding on our sundown paths. He right away made himself the next of kin of a blockhead who took the same step.

În caractere preclasice, peste imaginea cavalerului şi sub cal: MARELE STĂPÂN al O(răştiei) iar în cartuşul adâncit în chenar: ÎN SRMIGIETUZA. A se observa lipsa literei A în *S(a)rmigietuza*, evidentă eroare de scriere.

Textul astfel revelat se oferă ca un surprinzător rechizitoriu împotriva unor nobili geţi sau daci care s-ar fi aliat cu una din facţiunile romane rivale, în timpul războiului civil dintre Pompei şi Caesar, foarte probabil cu cea a lui Caesar. Prin aceasta însă se împotriveau lui Boerebista, despre care se crede că intenţiona să-l sprijine pe Pompei (cf. [20], p. 262-265 şi placa nr. 129).

Foarte interesantă este figurarea armatei geto-dace. În stânga, un şir de oşteni înarmaţi cu scuturi rotunde, ornate, şi cu buzdugane în poziţie "la picior". Oştenii din acest grup poartă căciulile dacice clasice şi ţin un drapel cu emblema capului de bovideu. În dreapta, un dublu şir de oşteni, înarmaţi cu suliţe şi cu scuturi rotunde, care poartă, şi ei, căciuli dacice şi au deasupra lor stindardul în formă de balaur, dar şi un drapel cu o emblemă foarte clară, însă cu semnificaţie necunoscută. Diferenţa aceasta figurativ-precisă între geţii orăşteni şi daci, fiecare cu armele şi drapelele specifice, este extrem de interesantă şi pare să confirme existenţa, pe vremea lui Boerebista, a unei conduceri de stat centralizate, localizată în Sarmisegetuza de Munte, dar acţionând asupra unor triburi puternice, bine diferenţiate.

Poate că nu este fără semnificaţie şi asemănarea între obiceiul semnalat la începutul textului şi tradiţia "Boului Înstruţat" şi a tragerii brazdei protectoare – ambele în uz sătesc şi azi [99 a], p. 22.

Placa nr. 129

ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ ΠΥΡ ᛘ ΕΔΩ ΟΝ ΣΩΝΤΟ ΡΥ 2|ΩΜΙΩΝΥ ΣΟΕ ᛘ ΗΕ ΝΥ ΒΙΩΣΣΟ ΟΝ ΜΕΣΥΩ ΣΥΠ 3|ΤΩΕ ΜΑΥΕΡΩ ΛΩ ΚΟΛΩ ΡΕ ᛘ ΕΤΩ ΥΣΤΡΗΟ ΣΟ 4| ᛘ Ι ΡΑΠΤΩ ΩΝΔΕΟ ΤΡΙΠΑΛΕΛΕ ΛΩ ΜΟΡΩ ΕΣΟ 5|Α ᛘ Ι ΝΩΑΙΩ ΝΘΣΕΤΡΩ ΝΩΒΑΛΕΩ ΔΑΒΩ ΨΕΤΟ 6|ΤΩΕ ᛘ ΤΡΙΠΑΛΕΛΕ ΡΥΟΜΥΩΝΥ ΣΩ ΣΟΥΠΑΤΩ 7|ΤΡΑΣΩ ΜΑΤΟ ΒΩΕΡΩΒΥΣΤΕΩ .Χ. ΔΑΠΥΕΨΕΩ. 8|Χ. ΟΡΩΛΙΩ -Χ- ≤ VΡΑΣΩ -Χ- ΤVΕΡΩ •÷• 9|•Χ• ≤ ΑΠΥΩ -Χ-ΚΩΡΜΥΟ +++ 10|-Χ-Ψ ΕΥ ≤ Ω -Χ-ΜΑΝΥΣΩ 11|–Χ-ΒΕΡΣΩΕ -Χ-ΔΩΓ 12|VΕ -Χ-ΚΑΡΠΩΔΩ 13|-Χ-ΠΑΡΥΩΩ 14|-Χ-ΜΩΝΤ 15|VΕΩ -Χ-ΤVΡΩΕΣΟ -Χ-ΠΕΛVΕ

Asociată figurii călăreţului, înscrierea: 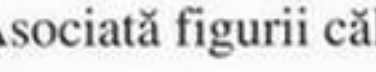 ,

iar pe soclul statuii: .

Jos, în dreapta:

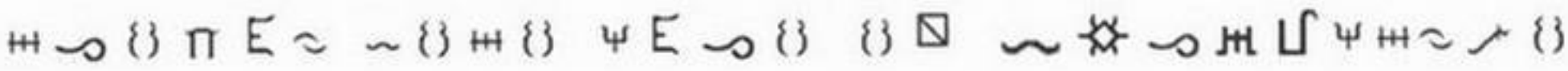

BOEREBISTA PORNEŞTE ÎN URMĂRIREA ALIAŢILOR ROMANI, DIN NOU SUPĂRAŢI, ÎN MIJLOCUL MAI MARILOR SUPUŞILOR (săi), LA TRECĂTOAREA ÎNDEPĂRTATĂ (sau *largă*). (La) SĂLCILE ISTRULUI ÎI AJUNGE, ACOLO UNDE TRIVÂSLE LA CHEI SE AFLĂ.
ACI, NOUĂ DINTRE NOBILII NOŞTRI GEŢI ORĂŞTENI TOCMESC (*pregătesc* sau, în termeni marinăreşti *armează*) TRIVÂSLELE. ROMANII S-AU MUIAT. ÎL ÎMPUTERNICESC (poate *susţin*) STĂPÂNITOR PE BOEREBISTA: H(iliarhul) DAPIEGI, H. OROLES, H. ZURASE, H. TUERU, H. ZAPIU, H. CORMIU, H. GEIUZO, H. MANIUSO, H. BERSOE, H. DOGUE, H. CARPODU, H. PARIUOSO, H. MONTUEO, H. TUROESO, H. PELUE.

Boerebista, among his most important subjects, proceeds towards the far away pass on the track of the Roman allies who are again angry. He rejoins them later at the Ister's willow trees, where the triremes are waiting at the quay. Here, nine noble Getae from our Commonalty work to equip the triremes. The Romans have softened. They confirm Boerebista as leader.
The text continues with a list of chieftain's names.

Cavalerul este redat cu caractere preclasice prin: N(obilul) STĂPÂNITOR al O(răştiei).

În dreapta jos: TRUPELE AU FOLOSIT TOT ECHIPAMENTUL DIN SARMISEGETUZA.

In the down-right corner: The troops used all the gear in Sarmigetouza.

Pe soclul statuii se află litera preclasică Z, posibilă invocare a lui Zamolxis.

Textul pare să descrie evenimente legate de încheierea unei înţelegeri între Boerebista şi un număr de partizani ai lui cu reprezentanţii unei facţiuni romane – fără îndoială cea a lui Cneius Pompeius, deoarece faptul este atestat în izvoarele clasice ([4], [34] rândurile 30-35 şi vezi şi placa nr. 128). Textul tălmăcit ca mai sus ar confirma faptul că discuţiile preliminare

s-ar fi purtat undeva în interiorul arcului carpatic, încheierea înţelegerii făcându-se, probabil, pe malul drept al Istrului, poate pe teritoriul roman.

Textul, autentic sau plăsmuit, nominalizează hiliarhii geţi care îl împuternicesc pe Boerebista să sprijine – eventual şi militar – facţiunea romană cu care se aliase, cea a lui Pompei [20] (vezi şi placa nr. 128). Această alianţă, sau înţelegere, care s-a dovedit până la urmă defavorabilă geto-dacilor, e probabil să fi fost motivul înlăturării lui Boerebista de la putere după imprevizibila înfrângere a lui Pompei de către Caesar [4].

Placa nr. 130

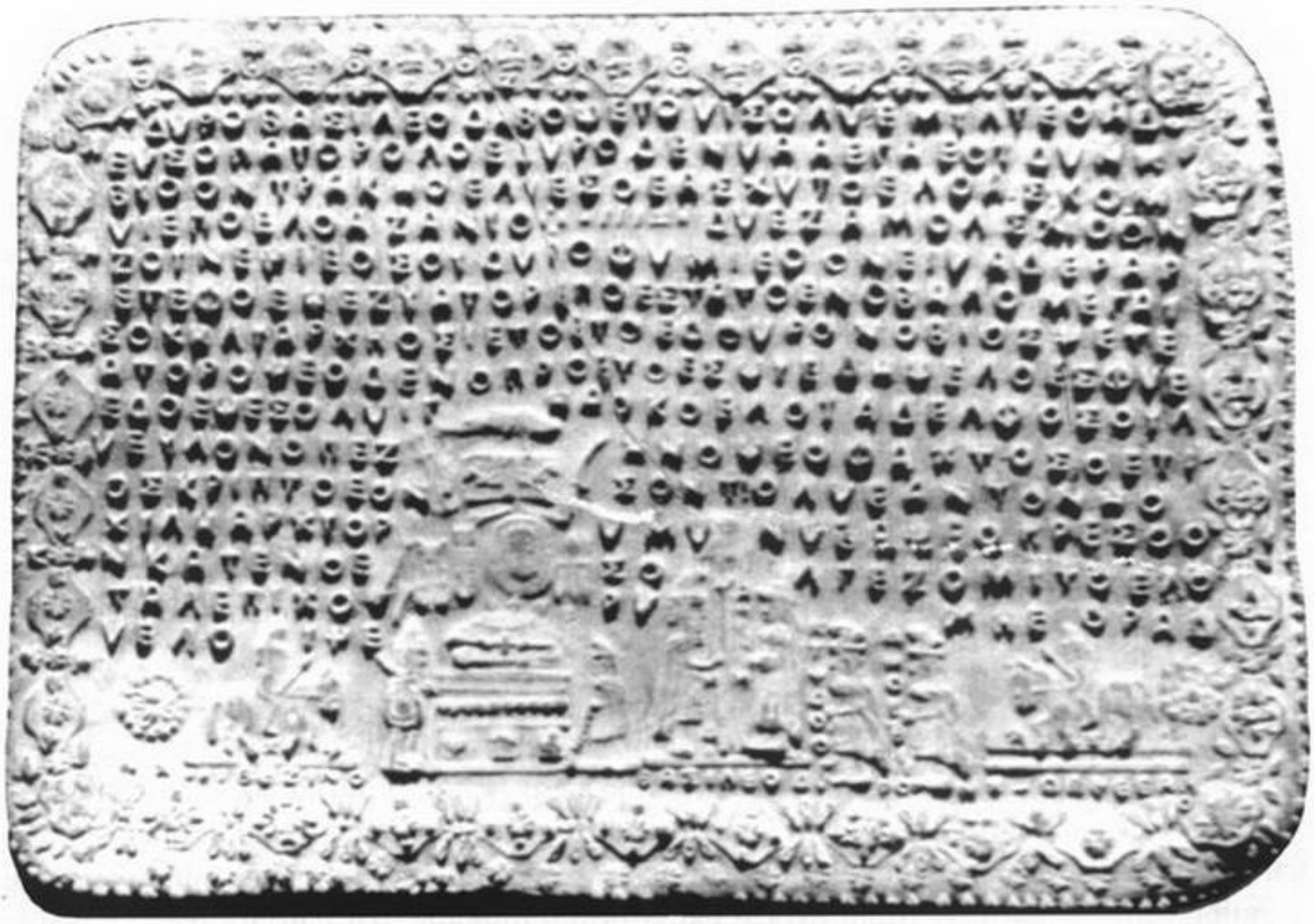

ΔVPO ΒΑΣΙΛΕΟ ΔΑΒΟΨ ΕΤΟVΙ ΣΟΛVΕ ΜΥΛΤΕΟ ΑΔ 2|ΕVΣΟ ΠΑΤΟΡ ΟΛΟΕ ΑVPO ΔΕ NVA ΑΕΠΑ ΒΟΥΔVNX 3|ΒΥΟ ΟΝ ΤΡΑΚΗΟ ΕΛVΕ ΣΟΕΑ ΣΧVΤΟΕ ΛΟ ΑΣΚΟ Μ 4|VΥΕ ΠΟ ΕΛΟΑ Σ ΑΝΙΟ •:• - /// = • ΔVΕ Σ ΑΜΟΛΣΧΟ ΟΝ 5|ΣΟΥ ΝΕΨΙ ΒΟΣΟΥ ΔVΙΟ ΦVΜΙΕΟ ΟΝ ΕΙV ΑΔΕΡΑΡ 6|ΕΤΕ ΦΟΕ ΨΕΣ ΥΑ ΤΟΡΣ? Ο |ΟΕ ΣΤΑΤΟΕ ΝΟΒΑΛΟ ΜΕΓΑΙ 7|ΣΟ ΧΗΛΥΑΡΧΗΟ ΣΙΕΤΟ ΣΤΟ Ε ΔΟVΟ ΟΝΟ ΒΙΟΣ ΨΕΤΕ 8|Α ΤΟΡΟ ΨΕΟ ΔΕ ΝΟΠΟ ΟΕΤΟΕΣ ΨΥΕΔΗΨΕ ΛΟΕΣ ΦVΕ 9|Ε ΔΟΕ ΨΕΣ ΟΛVΙ ΓΙΑΟΚΟ ΕΛΟΥΑ ΔΕΛ ΦΟ ΣΟΥ Λ 10|VΕΥ ΛΟ ΝΟΠΕ ΖΗΝΟ ΨΕΟ ΦΑΧΤΟ ΣΟΕ ΤΡ 11|Ο ΣΚΡΙΠΤΟ Ε ΟΝΣΟΝΤΟ ΛVΕ ΑΝΤΟΝΗΟ ΧΥΛΑΡΧΥΟ PVMVNV Ε Α ΨΕΟ ΠΡΕΣΟ Ο 12|Ν ΚΑΤΕΝΟΕ ΣΟΑ ΓΕΖΟΜΙΤΟΕ ΛΟ 13|ΤΑΛΕΠΙΧΟ PVMΗΕΟ ΡΑΔ 14|VΕ ΛΟ VV ΨΕ Ν Χ ||| ΒΕΖΙΝΟ ΒΑΣΙΛΕΟ ΔVPO Ν * - ΔΕ ΨΕΒΑΛΟ

PUTERNICULUI DOMNITOR AL GEŢILOR ORĂŞTENI SOLUL MIULTEU I-A ADUS PATRU OALE DIN AUR, DE APĂ NOUĂ. CUMPĂRATE LA BOIDUNUM, ÎN DRUM, ELE AU FOST DECORATE LA CEREREA NEVESTEI PE AL EI GUST. DE DOUĂ ORI ZAMOLXIS, ÎN A SA ÎNECĂCIOASĂ MARE MÂNIE, DOUĂ FUMURI PE EI A LIPIT. A FOST AŞEZAT SĂ ZACĂ TRUPUL NOBILULUI ÎNALT DE STAT, CEL MAI MARE (dintre) SUBHILIARHI. PREGĂTITE STAU ŞI DOUĂ, GRELE (gestante?) VII CIUTE, LA TURNUL CEL DE APUS, GATA DE SACRIFICIU. SPĂLATE AU FOST ŞI DOUĂ GÂŞTE. ĂLUI GHIAOCO, ĂLUIA DE FU EL ÎNSUŞI LUAT, LA APUS, DE ZÂNELE REGELUI (sau domniei), FĂCUTE (sau *strânse*?) SUNT TREI SCRISORI ŞI TRIMISE LUI ANTONIU, GENERALUL. PRO-ROMANII ŞI ACEIA PRINŞI ÎN LANŢURI AU FOST LUAŢI (cu forţa) LA VÂRFUL ÎNALT PE CARE ŞERBII (robii?) ÎL TERASEAZĂ LA IUŢEALĂ.
Sub figurile de călăreţi: în stânga, N(obilul) H(iliarh) VEZINA, iar în dreapta, DOMNITORUL, PUTERNICUL N(obil) – DECEBAL.

To the powerful king of the Getae Commonalty, Miulteo's emissary has brought four golden bowls for "new" water. Bought at Boidunum they were decorated on the way at the wife's request and according to her taste. Twice Zamolxis, in his overpowering wrath, dispatched two veils of smoke on them. The corpse of the high-ranking noble, the most important among the deputy military chiefs, was put to lie down. Two living heavy female deer are also held in reserve at the sundown tower, ready for sacrifice. Two geese have also been washed. Three letters are made to Ghiaoko, the one that was taken to the west by the king's fairy, and are so sent to Antonio, the military commander. Those friendly to the Romans and those bound with chains are taken to the hilltop where the slaves speedily level it.

Relatarea pare să se refere la două grupuri de evenimente distincte, despărţite în text la nivelul semnului • : • -///= •. Prima parte se referă la procurarea, printr-un sol al domnitorului, a unor vase de aur pentru *"apă nouă"*, înţelesul antic al acestui termen fiind, probabil, fie de apă de băut sau de spălat pe faţă, fie de apă rituală. Vasele ar fi fost cumpărate într-o localitate cu nume celtic – atât prin tribul evocat cât şi prin terminaţie, dar care nu pare să fi fost atestată şi/sau localizată până acum. Dacă traducerea este corectă, trimisul ar fi fost instruit de soţia domnitorului cu privire la modul de decorare a vaselor.

Referitor la pregătirile sacrificiale menţionate în text, este interesantă includerea unor ciute printre animalele destinate îndeplinirii ritualului. Vestigii despre jertfe de căprioare sunt semnalate de A. Bolomei [9], care afirmă: "The discovery and excavation… have given the first glimpse of animal offerings in the Romanian Plain in the early Hallstatt (Hallstatt A). The almost complete skeleton of a roe-deer was found.", cu precizarea: "roe-deer = a small European and Asiatic deer (capreolus capreolus)…", cf. [106].

Semnificativ pare şi faptul că referirea la ritualul de sacrificiu se face prin termenul ΨΥΕΔΗΨΕ, atât de apropiat de vechiul *judeţ/judecată*, de unde ar rezulta că, la geţi, sacrificiul ar fi avut un sens de judecată divină, rituală, în care zeul **cântărea** pricina prezentată şi îşi manifesta, într-un anume fel, hotărârea.

Propoziţia care relatează despre trimiterea unui sol cu trei scrisori conţine părţi obscure. Interpretarea acestui pasaj rămâne incertă, deoarece personajul desemnat în text prin "Antoniu, generalul" şi căruia îi erau adresate scrierile menţionate în text, este greu de identificat în mod convingător. Nu pare însă absurd de a corela această informaţie apocrifă cu relatarea lui Dio Cassius (LXVIII, 8), care relatează că lui Traian *"i-a fost adusă o ciupercă mare pe care sta scris, cu litere latine..."* (apud [105]), totodată şi cu imaginea corespunzătoare de pe Columna Traiană [105], p. 32.

În sfârşit, ultima frază, în care lui **PVMHEO** i s-a atribuit, ipotetic, sensul de "şerb", prin analogie cu vechiul cuvânt românesc *rumân* având acelaşi sens, pare să indice că şerbia, dacă nu chiar şi robia, ar fi fost instituţionalizată la geto-daci, dar nu la nivelul populaţiei autohtone, ci la nivelul administraţiei de stat, fiind aplicată doar asupra unor prizonieri sau condamnaţi (cf. [29], p. 29 şi 138). Aceste informaţii trebuie comparate cu cele din textul înscris pe placa nr. 123, referitoare la zidirea presupusei cetăţi de la Piatra Roşie, informaţii din care pare să rezulte că modul normal de efectuare a unor lucrări mari şi grele era o formă de clacă sau de servicii obligatorii, datorate pe baza unor relaţii destul de lax "feudale", care însă nu par să fi avut nimic comun cu robia.

Scena figurată în partea de jos a plăcii, redând, fără îndoială, un ritual funerar, are un aspect remarcabil. În mijloc este reprezentat un catafalc – nu se distinge clar dacă în formă de rug, de sicriu pus pe piedestal sau de sarcofag – iar deasupra lui, structurat, pare a fi un trofeu cu arme. Scutul este ornat cu un chip de oştean, drapel amplu şi, în vârf, stindardul dacic în formă de balaur. În părţi, sub cele două drapele dreptunghiulare, unul având capul emblematic de bovideu, celălalt asemănător, dar cu emblema indiscernabilă, sunt înfăţişaţi, stând de pază, doi oşteni: unul cu scut rotund şi, poate, buzdugan "la umăr", celălalt cu buzduganul "la pământ".

Placa nr. 130, detaliu

În cele două laterale, sunt reprezentaţi Vezina şi Decebal, venind călare, identificaţi şi în textul subscris figurilor.

Cei doi demnitari care sunt reprezentaţi faţă în faţă, în picioare, rămân neidentificaţi; la fel şi cei doi preoţi cu căciuli ornate în formă de bovideu culcat, cu toate că ei sunt nominalizaţi prin cele câteva litere aflate în dreptul lor.

În ansamblul ei, chiar şi prin chenarul foarte elaborat, placa pare a fi o lucrare deosebit de evoluată.

Placa nr. 131

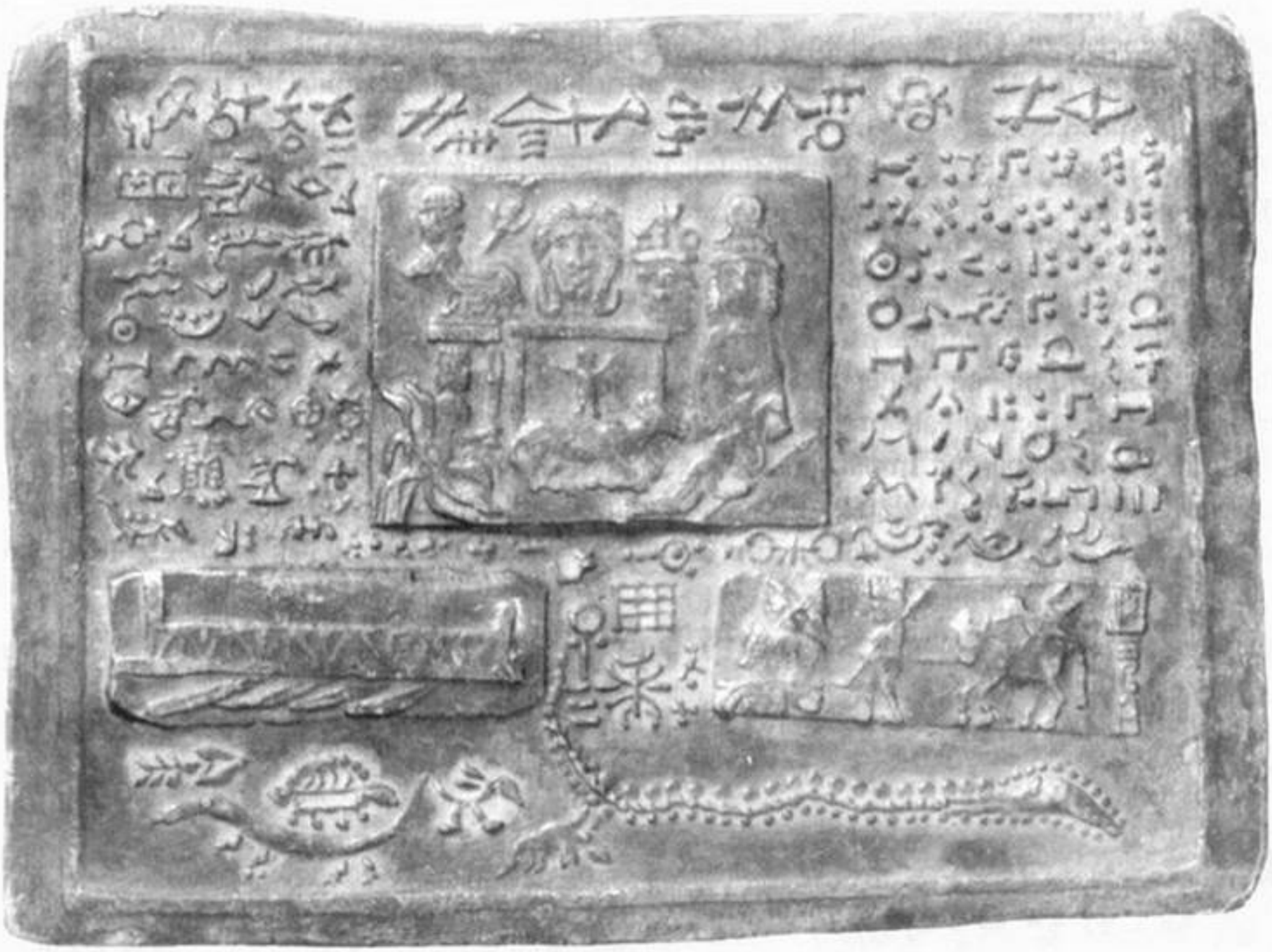

Placă dreptunghiulară de aproximativ 184 cu 142 mm, din plumb, cu suprafaţa acoperită de o patină densă, verde-gălbui. Pe placă sunt înregistrate şiruri de semne ce par a se grupa în mai multe texte, scrise cu caractere care diferă de la un text la altul. Sistemele de scriere folosite sunt de tip necunoscut, excepţie făcând doar câteva caractere, care prezintă o oarecare asemănare cu cele preclasice sau arhaice, observabile pe alte plăci. Totuşi, în partea dreaptă a plăcii se află o porţiune scrisă cu majuscule greceşti clasice, din care se pot desprinde secvenţele **ΓΗΜΙΝΟΣ** şi **ΜΥΣΤ**..., similare cu cele înregistrate pe placa nr. 110.

Cartuşul central este replica exactă a cartuşului aflat pe placa nr. 110, diferenţa fiind dată de lipsa ornamentaţiei cu buline a conturului. Imaginea din cartuş este comentată în cadrul analizei piesei nr. 110.

Similitudinea absolută a celor două cartuşe pare a fi dovada evidentă a faptului că pentru confecţionarea pieselor s-au folosit poansoane sau, mai puţin probabil, matriţe.

În cartuşul dreptunghiular din dreapta se distinge o secvenţă cu trei imagini: 1) un bovideu (în galop?) cu o pasăre mare pe spate; 2) un oştean cu suliţă şi coif; 3) figurat doar pe jumătate, un animal în alergare, aparent şi el cu o pasăre pe spinare.

În cartuşul din stânga pare să fie reprezentat un pod sprijinit pe bârne sau luntri.

La partea inferioară a plăcii, în reprezentare accentuat schematizată se distinge un grup compus dintr-o săgeată în zbor, o şopârlă, o broască ţestoasă, o pasăre şi un cuadruped de speţă incertă şi, în sfârşit, un şarpe uriaş cu cap anomal, prins într-o plasă sau cu intenţia reprezentării unor mari solzi pe întregul său corp.

Figurarea şarpelui în partea de jos a plăcii, precum şi forma unora dintre semnele de scriere pot sugera o eventuală înrudire peste timp cu înregistrările din manuscrisul *Rohonczi Codex* [90 A].

Piesa nr. 132, avers şi revers

Piesa nr. 132 are aparenţă de medalie şi prezintă pe avers, în relief foarte înalt, un chip de bărbat, din profil stânga, iar pe revers, în relief relativ înalt, realizat în interiorul unui oval adâncit, un chip feminin din profil dreapta. Sub acest din urmă chip, pe fondul ovalului inclus, se găsesc câteva litere, poate iscălitura indescifrabilă a făuritorului piesei.

Piesa este aproximativ rotundă, cu un diametru de 46,5-55 mm, grosimea ei maximă fiind de 9,6 mm iar masa de 108 g, cu o densitate aparentă de 8,4 g/cm^3.

Din câte se ştie, piesa s-a aflat în posesia unui colecţionar din Bucureşti, care nu i-a putut însă preciza provenienţa, dar o ştie dintotdeauna în colecţia familiei sale.

Deosebit de straniu este aspectul decoraţiei sub profilul înfăţişat pe revers. Semnificaţia acestei structuri nu este evidentă. Reprezintă oare o intrare de cetate, păzită de doi oşteni cu suliţe, cetate stăpânită de personajul feminin reprezentat deasupra în efigie? Sau este doar reprezentarea unui pectoral complex-decorat cu subiectul presupus mai sus, reprezentat plat, ca rabătut în profil? Sau este un guler foarte amplu brodat cu subiectul descris?

Adoptarea uneia din variante este riscantă. Cert însă este faptul că cele două caractere

şi , observabile lângă oşteni, constituie o siglă care apare des în textele studiate. Semnificaţia ei, *Dabo Gieto*, cu toate că ipotetică, este concordantă cu contextul în toate numeroasele ei apariţii. Ea se regăseşte în foarte multe dintre textele turnate în plumb, aici prezentate. Sigla apare, în mod deosebit de semnificativ, pe aversul unei piese foarte asemănătoare cu cea de faţă, anume piesa nr. 112.

Asemănarea menţionată mai sus nu se limitează la aspect. Ea se manifestă şi în compoziţia aliajelor. Analizele spectrale, efectuate doar calitativ pentru a nu deteriora piesele dovedesc o compoziţie pe bază de Cu ca element majoritar, înnobilat cu Ag la nivel de procente, şi cu prezenţa de Ni, Fe, As, Ca în proporţii de ordinul 0,1%, Si, Pb, Sb, Al la nivel de 0,01-0,1%, Au, Bi ≈ 0,01%, Mg 0,001-0,01%, Mn, Sn ≈ 0,001% .

Numărul mare de elemente nesemnificative şi larga dispersie a concentraţiilor acestora sugerează că aliajul este unul elaborat în mod artizanal, în condiţii relativ primitive, şi că, în mod voit, el a fost îmbogăţit cu argint, fapt care dă piesei o frumoasă culoare aurie. Un aliaj cu atare compoziţie nu are plauzibilitate modernă decât în ipoteza în care el ar fi fost elaborat cu bună ştiinţă în scop de falsificare, în esenţă, de imitaţie antică. Densitatea piesei, mică în comparaţie cu cea teoretică, este o dovadă că ea a fost obţinută prin turnare în mulaj de pământ sau nisip, cu conţinut însemnat de calcar.

Piesa nr. 133

Piesa se prezintă sub forma unei mici plăci dreptunghiulare, de 125,7 g masă şi 8 g/cm^3 densitate aparentă, cu un relief figurativ adânc pe una din feţe. Încadrat în ceea ce pare a fi o intrare de templu, relieful reprezintă imaginea unui straniu personaj sacerdotal sprijinit pe două toiege şi purtând un veşmânt amplu pe umeri dar îngustat spre glezne. Contururile nu sunt destul de nete pentru a permite identificarea veşmântului sau a obiectului purtat pe cap.

Izbitor de expresivă este figura bovideului plasat deasupra intrării în ceea ce pare a fi un templu, dar care, tot atât de bine, ar putea fi intrarea într-un mormânt zidit sau într-o sală subterană de cult. Bovideul şi "boschetele" din friză ar putea să reprezinte, în acest din urmă caz, lumea activă, violentă, de la suprafaţă.

Simbolurile descifrate în câmpul scutului situat deasupra intrării, în micile cartuşe de la baza coloanelor şi pe fondul din dreapta intrării, par să fie inscripţii cu un anumit sens, neinteligibil în momentul de faţă.

Placa este confecţionată din alamă. Analizele calitative au pus în evidenţă compoziţia: Cu ca element majoritar, Zn 0,1-1% , Ca 0,01 -0,1% , Pb, Mg, Ag 0,001% , Fe 10^{-3}-10^{-4} % , ceea ce dovedeşte, în mod evident, că piesa sau a fost confecţionată din minereuri nerafinate

prin metode artizanale primitive, caracteristice antichităţii, sau că este, pur şi simplu, o falsificare modernă *extrem de evoluată*.

IV. ELEMENTE DE DICŢIONAR

UNITĂŢI LEXICALE REZULTATE DIN SEGMENTAREA ŞI INTERPRETAREA TEXTELOR

Forme, sensuri atribuite, apropieri etimologice

1. Explicitări referitoare la modul de înregistrare în dicţionar

Cuvintele gete care au rezultat din segmentarea cu caracter ipotetic propusă în prezentul studiu sunt înscrise cu litere majuscule îngroşate în cap de rând, după care urmează, în succesiune consecventă, corespondentele româneşti adoptate, funcţia gramaticală *sugerată de text*, analoagele etimologice utilizate în stabilirea sensului, eventualele corespondenţe cu alte forme gete – identificate prin sistemul de decriptare adoptat –, în sfârşit, încadrate în paranteze-acoladă sunt date numărul plăcii, respectiv numărul rândului unde se află înregistrat presupusul cuvânt. Similitudinile etimologice încercate sunt redate, fără spaţiu intermediar, după prescurtarea ce indică limba căreia îi aparţin. Prescurtările folosite se găsesc în lista de abrevieri de la începutul volumului (p. XXIV).

Atât caracterele consacrate cât şi semnele presupuse că ar fi deţinut funcţia de element de scriere sunt înregistrate în tabelul care urmează într-o succesiune mai puţin riguros-convenţională, din cauza caracterelor anomale de care a trebuit să se ţină seama. O succesiune care determină şi ordinea alfabetică în care sunt redate ipoteticele cuvinte geto-dace din dicţionarul care urmează.

2. Caracterele asimilate şi succesiunea alfabetică adoptată

1. A; **= |a|**

2. B; **= |b| sau |v|**

3. **;** **,** **= |ci|**

4. **= |ci| sau |k|**

5. Δ; **;** **= |d|**

6. E; **= |e|**

7. **= |en|**

8. Φ = |f|

9. Γ = |g|

10. **;** **;** **= |gi|**

11. X = |h|

12. I; **= |i|**

13. H; **= |ii|**

14. Y; **= |iu|**

15. K; **= |k|**

16. **= |ko|**

17. L; **= |l|**

18. M; **;** **= |m|**

19. N; **;** **= |n|**

20. O; Ω; **;** **= |o|**

21. Π; **;** **= |p|**

22. P; **= |r|**

23. Σ; **;** **= |s|**

24. **;)|(= |st|**

25. T; Θ; **;** **= |t|**

26. V; **;** **= |u|**

27. **= |uo|**

28. Ξ = |x|

29. Z; **;** **; şi**

 , **= |z|**

3. Elemente de Dicţionar

A; ☼

A[1] = a, al, art. pos. P.a. rom., lat. ad+*illum* [37], v. fr. *à*, prep. De remarcat, în 121/8 asemănarea **A EY** cu v. fr. à *eux*. {14/1; 25/16; 35/10; 96/15; 121/1; 121/8; 127/5}.

☼ = **A**. {10/6}.
A[2] = la, prep. P.a. rom., lat. *illac*, v. fr. *à* [22], [24]. {1/4; 28/cart.; 107/2; 126/3; 130/8}.
A[3] = a, au, vb. P.a. rom., lat. *habere*, v. fr. *avoir* [22], [24]. {2/7; 16/2; 16/5; 35/3; 107/7; 115/4; 119/6; 122/8; 128/2; 128/9; 128/10}.
A[4] = ăl, adj. dem. P.a. rom., lat. [24]. {7/11}.
AB = de la, prep. P.a. lat. *ab*. {2/fig.}.
A ⊬ E[1] = aci, de aci, adv. P.a. rom., lat. *ad hicce* sau *ecce hic*, v. fr. *ici* [22], [24]. {6/2-3; 13/3}.
A ⊬ E[2] = acelei, pe acei, pron. P.a. rom., lat. *ecce ille*, v. fr. *celui*, [22], [24]. {1/4; 5/9}.
A ⊬ EAO = acela, aceea, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi şi **A ⊬ E**[2]. {22/4-5}.
A ⊬ EO = la acela, aceia, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi şi **A ⊬ E**[2]. {124/3; 130/11}.
A ⊬ E ≤ ATO = aşezată, adj. P.a. rom., lat. *assediare* [24]. {1/3-4}.
A ⊬ E ≤ O = aşează, vb. Vezi precedentul. {120/2}.
A ⊬ INO = aci unde, adv. P.a. rom., lat. *ad hicce unde* [24]. Vezi şi **A ⊬ YNΩ**. {16/5; 69/3; 69/4-5; 111/5; 122/4}.
A ⊬ YNΩ = aci unde, adv. P.a. rom., lat. *ad hicce unde*. Vezi **A ⊬ INO**. Ambele s-ar putea explica simplu prin transformarea, sub influenţa latinei, a ipoteticului geto-dac *"aciuno"* în *"aci undo"*, apoi *aci unde*. {9/5; 126/10}.
A ⊬ YEO = pe aceia, adj. dem. P.a. rom. lat. Vezi **A ⊬ E**[2]. {126/14}.
A ⊬ V = aci, adv. P.a. rom. lat. Vezi **A ⊬ E**[1]. {72/3}.
AΔEPAPETE = a lipit, vb. P.a. lat. *adhaerere*. {130/5-6}.
AΔEΣ = alăturat, lipit de, adj. P.a. lat. *adhaesio*. Vezi următorul. {6/9}.
AΔEΣIO = alăturarea, alianţa, s. P.a. lat. *adhaesio*. Vezi şi precedentul. {40/8}.
AΔEVΣO = adus, a adus, vb. P.a. rom. lat. *adducere* [24]. Vezi şi ☼ ⌓ ⌒ ⌢ ( ). {92/1; 92/10-11; 130/1-2}.
AΔOBEPEO = adevărat, adj. P.a. rom., lat. *ad+de+verum* [24]. {128/6}.

☼ ⌓ ⌒ ⌢ ( ) = a adus, vb. P.a. rom., lat. Vezi **AΔEVΣO**. {31/9}.
AE = semne, însemne, s. M.s. {2/11; 25/7; 62/1; 76/7}.
AEBIO = aevea, în fapt, în veci, adv. P.a. rom. aievea, similar sl. *javè*, bg. *jave* [24]. Vezi şi **AEBO**. {107/7}.
AEBO = **AEBIO**. {25/9; 124/10}.
AE ⊬ Y = ascut, vb. P.a. lat. *acies, ei* = ascuţit. Vezi şi **E ⊬ O**. {13/1}.

AEΔH = ajutoare, s. P.a. lat. *adjutare*, v. fr. *aidier, aide*. Vezi **EIΔE**. {13/1}.
AEO = apele, s. P.a. v. fr. ewe < lat. *aqua* cf. [58]. Un **AEO** geto-celtic comun ar fi mai aproape de *ewe* decât *aqua*. {69/5}.
AEΠA = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi şi **AEO**. Posibil că **AEΠA** să fi reprezentat singularul şi **AEO** pluralul. {130/2}.
☼ Ε Π ~ = **AEΠA**. {10/7}.
AEΣIE = masa, ospăţul, s. P.a. v. ger. s. *ezzan*, similar cu v. eng. *etan*. Vezi şi **AΣYΛ**, **EATOE**. {40/11-12}.
AEΣO = fiind, a fi, vb. P.a. lat. *sum, fui, esse*. Vezi şi **EΣO**. {119/5}.
AΓA ⊬ EOYE = stârniţi, zădărâţi, adj. P.a. fr. *agacer* < lat. pop. *adaciare* < aces, "vârf", "ţeapă". {79/6-7}.
AΓNVΛO = miel, miei, s. P.a. lat. *agnus, agnulus*. {11/2}.
AΓVA = apa, la apă, s., expr. adv. P.a. rom., lat. *aqua*. {123/8}.
A Ψ EO = de aceia, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E²**. {23/11-12}.
AXEO = pe acela, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E²**. {106/4}.
AXEOΣ = aceia, pe aceia, pron. dem. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E²**, **AXEO**. {106/12}.
AXI = aci, pe loc, adv. M.s. {128/8}.
AXINΩ = aci unde, adv. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ INΩ**. {127/5}.
AXY = acu, acum, adv. P.a. rom., lat. *eccum modo* [24]. Vezi şi **AIKO** şi **AKV**. {62/2; 123/3}.
AXΩ = acolo, adv. M.s. în corelare cu **AXI** şi **XΩ**. {15/2; 35/14}.
AXΣIME = axile (prin extensie: umeri), sau secure, "topor de luptă", s. P.a. lat. *axilla*, respectiv gr. *axiné*, v. eng. *aecx*, v. ger. n. *ackus*, cf. [69]. {96/9}.
AΞ ⊬ EA = aicea, adv. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E¹**. {72/4}.
AINPVBYO = Arrubium, castru şi aşezare romană (cf. *Tabula Peutingeriana*, VIII. 4, [25]), localizate pe teritoriul oraşului Măcin de azi. {115/8}.
AIO¹ = aia, în acea, adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E²**. {96/4}.
AIO = ai, art. pos. P.a. rom., lat. *illum* [24]. Vezi şi **AYΩ², AO²**. {11/1}.
AIPO ≤ ANYO = cheamă la judecată, vb. P.a. v. fr. *à raison* [58]. Vezi şi **APE ≤ ANΔO**. {94/2}.
AYX = ajută, vb. M.s. {127/1}.
AYO¹ = a fost, vb. M.s. {42/1}.
AYΩ² = ai, art. pos. P.a. rom., lat. *illum, illam*, [24]. Vezi **AIO², AO²**. {126/10}.
AYO ⋇ EOY = acela mare (mare prin sufixul augmentativ **OY**), adj. dem. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ E²**. {14/2}.
AYON = usturoi, s. P.a. rom. reg. aiu, lat. *allium* [24], v. fr. *ail*. {123/13}.
AKINO = aci unde, adv. P.a. rom., lat. Vezi **A ⊬ INO**. {123/12-13}.
AKO = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi şi **AEO, AΠO**. {115/8-9}.
AKV = acu, acum, adv. P.a. rom., lat. Vezi **AXY**. {123/10}.
AKVETO = vărsarea, s. M.s. Interpretabil, poate, ca: **AKVE + TO** cu sens de "ape legate". {80/8}.
AΛHE = comestibil, adj. P.a. lat. *alere* = a hrăni. {123/13}.
AΛΩ = ăla, din ăla, pron. P.a. rom., lat. *ille*. {13/15}.
AΛΩBANΩ = albaneză, adj. Sens imprecis, deoarece se cunosc mai multe denominări

antice cu această structură, îndeosebi cea a unui neam ilir, în Macedonia, la vest de Dyrachium (cf. Ptolemeu, III,12, 20), o regiune la vest de Marea Caspică, şi câteva localizări în peninsula italică. {108/2}.

AMH = prietenii, s. P.a. lat. *amici*, v. fr. *ami*. {84/7}.

AMOY = iubeşte, îi place, vb. P.a. lat. *amo, amare*, v. fr. *aimer*. {2/1}.

AN[1] = an, s. P.a. rom., lat. *annus*. Vezi şi **ANY, ANOI, ANYO, ANOY**. {84/1}.

AN[2] = la/în, prep., P.a. lat. *in*, fr. sec. XI *en*, eng. med. *on*, v. ger. s. *ana*. {8/1}.

AN ⊬ A = slujba, s. P.a. lat. *ancilla* ("slujnică"). Vezi şi **AN ⊬ EA**, ☼ ⊡ ⊬ ⊔ ( ). {98/6}.

AN ⊬ E = genunchi, s. P.a. lat. *ancyla* "genunchi" [56], şi v. eng. *anklèow*, v. ger. s. *anchlào* < lat. *angulus*, toate cu semnificaţia "încheietura piciorului" [106]. Vezi şi **AN ⊬ EO**. {96/3}.

AN ⊬ EA = slujba, "grija", s. P.a. lat. Vezi **AN ⊬ E**. {16/1}.

AN ⊬ EO[1] = în/până la genunchi, adj. Vezi **AN ⊬ E**. {52/14; 79/2; 121/13}.

AN ⊬ EO[2] = slujba, s. Vezi **AN ⊬ E**. {120/4}.

AN ⊬ INO = aci unde, adv. Vezi şi **A ⊬ INO**. {12/5}.

☼ ⊡ ⊬ ⊔ ( ) = slujire, cult, s. P.a. lat. Vezi **AN ⊬ A**. {10/8}.

ANE = să strângă în cerc, să înţarce, vb. P.a. lat. Vezi **ANO**. {13/6}.

ANY = ani, s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {107/10}.

ANYO[1] = anul, s. Probabil la genitiv pentru că precedat de **ΔV**. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {118/4-5}.

☼ ⊡ ϒ ( )[2] = dea ocol, înconjoare, vb. Vezi **ANΩ**, din care ar fi putut deriva. {31/3}.

ANΩ = rotundă, în cerc, adj. P.a. lat. *annelus*, v. fr. *anel*. Vezi şi **ANON**. {13/13-14; 62/4}.

ANOI = ani, s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {23/8}.

ANOY = an mare (mare, prin acţiunea sufixului augmentativ **OY**), s. P.a. rom., lat. Vezi **AN**. {127/1}.

ANON = înconjoară, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ANΩ**. {115/7}.

ANTHΓΩNEO = Antigones, ipotetic nume de personaj neidentificat. {91}.

ANTΩNHEOY = Marele Antoniu (marele, prin sufixul augmentativ **OY**). Referire, fără îndoială, la Caius Antonius Hibrida, proconsul în Macedonia, înfrânt în regiunea Histriei de grecii aliaţi cu geţii şi bastarnii. Un ecou al evenimentului dăinuie prin textul *Decretului Onorific pentru Acornion* al lui Dionysios (cf. [27], p. 37-38 şi 70; [20], cap. III, 3). Vezi şi **KAIOY**. {25/1}.

ANTONHO = Antoniu, presupus general roman, neidentificat documentar. {130/11}.

AO[1] = are, au, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere*. Vezi şi **AΩY**. {6/4; 106/6}.

AO[2] = alor, art. pos. P.a. rom., lat. Vezi **AIO**[2], **AYO**[2]. {22/7; 126/15}.

AΩY = să aibă, vb. P.a. rom., lat. *habere* [37]. {2/2}.

AΩPE = aur, aurul, s. P.a. rom., lat. *aurum*. Vezi şi **AVPO**. {122/4}.

APΛY = apel, chemare, P.a. lat. *appellare*, fr. sec. XI *appel*. {8/1}.

APO = apa, s. P.a. rom., lat. *aqua*. Vezi şi **AEO**. {13/11; 96/8; 117/14-15}.

APΩΔOMEYΩ = Apodomeiu, presupus nume al unui personaj istoric neatestat. {91}.

☼**ΠP**( ) ⊬ ⊔ = se apropie, vb. P.a. lat. *apropiare*, v. fr. *approcher*. Vezi şi **APΠΡΩΠEO**. {31/2}.

APΠΡΩΠEO = (s-a) apropiat, vb. P.a. rom., lat. *appropiare*. Vezi şi **ΠΡΩΠΠEOE**. {76/4-5}.

APVXAΘIYE = să-l sau ca să-l apuce, vb. P.a. rom. şi lat. *aucupare* [37]. {76/5}.

APAMY = din aramă, adj. P.a. rom., lat. *aramen* sau *aeramen* [37]. {117/6d}.
APB = deltei, s. M.s. Posibil înrudit cu lat. *arbor*, "încrengare". {35/11}.
APEIIIY = venit pe ascuns, furişat, "nelegitim"?, adj. P.a. lat. *arrepo, is, repsi, reptum, repere*. {2/4}.
APEY = şirag, aliniament, s. P.a. v. eng. *arrayen*< v. fr. *arrayer*, "a aşeza în rând". {13/10}.
APE ≤ ANΔO = chemând la judecată, vb. P.a. v. fr. *à raison* > *arraisonner*, atestat în *Chanson de Roland* (anul 1080), "a se adresa cuiva, a încerca să convingă" [33]. Vezi şi **AIPO ≤ ANYO**. {94/6}.
APIΣΩ = ridicarea, ardicarea, s. P.a. v. eng. şi v. ger. s. *rìsan*, lat. *oriri* [106]. {2/cart.}.
APIΣΘΩTEIO = Aristotieio, personaj ipotetic, care ar fi fost primit sau împuternicit conducător în Genucla. {79/cart. centr.}.
APMEΩ = **APMΩ**. {52/4}.
APMO = armele, armamentul, s. P.a. rom. lat. *arma*. Vezi şi **APMOΣ**. {126/8}.
APMΩ = arme, s., armează, vb. Vezi **APMO**. {92/5}.
APMOΣ = armele, s. P.a. rom., lat. Vezi **APMO**. {28/1; 121/10}.
APMΩΣ = **APMOΣ**.
APMOΣA = armata, armatei, s. P.a. rom., lat. *arma, orum*. {28/7; 42/2}.
APMOΣO = armata, armatei, s. Vezi **APMOΣA**. {5/5; 84/6}.
APMOΣΩ = armată sau înarmare, s. P.a. rom., lat. Vezi **APMO**. {128/1}.
APMΩΣO = **APMOΣO**. {80/5}.
APMΩΣOE = armatele, s. P.a. rom., lat. *arma, armorum*. Vezi **APMOΣO**. {80/4}.
APMO ≤ O = **APMOΣO**. {96/11}.
ΑΣΑΧΤΙΟ = asaltat, atacat, part. P.a. lat. pop. *assaltus*. {69/2}.
☼ ~ Ε ⋕ ⊔ ( ) = asemănătoare, adj. P.a. rom., lat. *assimilare*. Vezi şi **A ≤ EM**. {31/3-4}.
☼ ~ ⊔ ( ) = jertfele, s. M.s. Vezi şi **ΑΣΥΛ, ΑΣΥΩ**. {31/6}.
ΑΣΥ = Asiei, nume de continent P.a. rom., lat. *Asiae*, cf. [83]. {126/1-2}.
ΑΣΥΛ = jertfa, s. M.s. Vezi şi ☼ ~ ⊔ ( ) , **ΑΣΥΩ**. {107/3}.
ΑΣΥΩ (scris **ΑΣΣΥΩ**, probabil din eroare) = jertfa, s. M.s. Vezi şi **ΑΣΥΛ**, ☼ ~ ⊔ ( ). {13/8}.
ΑΣΚΟ = cererea, s. P.a. v. eng. *àscian*, v. ger. s. *eiscòn*, lat. *aeruscare* [106]. {130/3}.
ΑΣΟ[1] = asigurare, "garanţie", gaj, poate şi ostatec, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *assuré*, lat. *assecùrare*. {39/2; 39/13; 96/5}.
ΑΣΟ[2] = aşa, adv. P.a. rom., lat. *eccum-sic*, apud [37].
ΑΣΩ[3] = aşezaţi, adj. P.a. v. fr. *assis* < *asseoir*, lat. *assidère*. {25/11}.
ΑΣΟΝΔΙΟ = asaltaţi, "atacaţi", vb. P.a. lat. pop. *assaltus* < *assalire* [33], v. fr. *assault*. Vezi şi **ΑΣΟΝΔΥ**. {5/7}.
ΑΣΟΝΔΥ = asalt, atac, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣΟΝΔΙΟ**. {126/3}.
ΑΣΟΤΟ = astă, această, pron. dem. P.a. rom., lat. *iste*. Vezi şi **ΑΣΤΑ**. {11/7}.
ΑΣΤΑ = asta, pron. dem. P.a. rom., lat. Vezi **ΑΣΟΤΟ**. {107/5}.
ΑΤΕΧΙΩ = asociat, discipol, s. P.a. v. fr. *atachier* < *tache, à tache* "agrafă" [33]. Vezi şi **ΑΤΗ ⊬ ΕΑΤΟ**. {2/6-7}.
ΑΤΕΝΩ = dependente, ţinând de, adj. P.a. lat. *attendere*, "a întinde". {15/8}.
ΑΤΗ ⊬ ΕΑΤΟ = legat de, împreună cu, adj. P.a. v. fr. Vezi **ΑΤΕΧΙΩ**. {25/5}.

ATΛAHTO = prinde în luptă, vb. P.a. lat. pop. *attelare* "a înhăma" [56]. {25/6}.
AΘΛATO = lăţit, adj. P.a. rom., lat. *at latus*. {79/3-4}.
ATΛEIO = luptă, vb. P.a. gr. *athlon* "luptă" [90]. {69/5}.
ATΛEV = înhămat, adj. P.a. lat. pop. *attelare*, v. fr. *atteler*. {113/2}.
ATO poate **A TO** = a tot, ipotetic prefix adjectival de superlativ. M.s. Vezi şi **TO**. {96/13}.
A⅂ᚓ()ITE = a tot sau a toate, adj. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi şi **ATO**. {72/4}.
AΘΩKOYE = să atace, vb. P.a. rom., lat. *attingo, attactum* "a apuca, a pune mâna pe". Vezi şi **ATΛAKTO**. {9/2}.
AV = au, vb. P.a. rom., lat. *habere* [37]. Vezi şi **A**^{3}, **AO**^{1}. {115/3}.
AVΔY = aude, vb. P.a. rom., lat. *audire*. {92/2-3}.
AVKO = acu, adv. P.a. rom., lat. Vezi **AXY**. {11/3}.
AVNIΔO = aliaţi, s. sau adj. Eventual interpretabil, ca **A VNIΔO** "de-a unitelea". P.a. rom., lat. *unitus, unire*. {84/5-6}.
AVPO = din/de aur, adj. P.a. rom., lat. Vezi **AΩPE**. {130/2}.
A Σ EM = asemenea, adj. P.a. rom., lat. *assimilare*. {124/1}.
A Σ EP = Azer, presupus patronim. {35/2}.
A Σ E Σ Ω = aşezat, "întemeiat", vb. P.a. rom., lat. *assèdère*. Vezi şi **A Σ IΣO, ΣIEΩ**. {80/7}.
A Σ IΣO = aşezarea, s. P.a. rom., lat. Vezi **A Σ E Σ Ω**. {18/3-4}.
A Σ Y = paznicul, gardianul, s. P.a. lat. *asylum* < gr. *asulon*, "loc inviolabil". {52/13}.
A Σ O = măgarul, măgarii, poate "catâr", s. P.a. rom., lat. *assinus*, v. eng. = v. irl. *asan*. Vezi şi **A Σ ΩE**. {15/2; 62/1; 79/6; 94/4}.
A Σ Ω = **A Σ O**. {91}.
A Σ ΩE = măgarilor, poate "catârilor", s. P.a. rom., lat. Vezi **A Σ O**. {79/2}.
A Σ ΩY = măgarii sau "catârii" cei mari (prin sufixul augmentativ **OY**), s. P.a. rom., lat. Vezi **A Σ O**. {108/11}.

B; ℬ

BA ⅄ EPA = să pregătească (brânza), vb. P.a. rom. baciu/baciţă, etimologie necunoscută [37]. Prezentat ca fond dacic în [9] şi [58], p. 109. {28/6}.
BAE = sure, adj. P.a. lat. *badius*, v. fr. *bai* "brun". {108/7}.
BAX = înapoi, spre spate, adv. P.a. v. eng. *baec*, v. ger. s. *bah* "spate, spinare". {80/5}.
BAION = al golfului, s. P.a. lat. vulg. *baia*, sp. *bahia*. Presupus a fi fost golful portuar în care se afla Istropolis în antichitate. Golful pierzându-şi treptat funcţionalitatea – ca urmare a fenomenului de înnisipare a gurilor Dunării – a făcut ca şi cuvântul, ne mai având obiect, să se piardă. {94/12-13}.
BAHO = ia în sarcină, se îngrijeşte de, vb. P.a. v. fr. *bailler* "a duce în spinare, a căra o sarcină", apud [56]. {13/9}.
BAKVTO = (i-a) băgat, part. P.a. rom. a băga, etimologie necunoscută [37]. {119/7}.

ΒΑΛΟ = în vale, adv. P.a. rom., lat. *vallis*. Primul caracter din cuvânt a avut, pe semne, valoare fonetică de lvl. {5/2}.
ΒΑΡΟ = bară, băţ, s. P.a. v. fr. şi eng. med. *barre* "bucată dreaptă de lemn sau de metal", galezul *barro* "extremitate, vârf". Vezi şi **ΒΑΡΟΥ**. {122/5}.
ΒΑΡΟΥ = bare mari, "ghioage", s. Vezi **ΒΑΡΟ** + sufix augmentativ **ΟΥ**. {9/sub fig.}.
ΒΑΣΕΛΕΩ = bazileu, domnitor, s. P.a. gr. *basileus*. {92/10}.
ΒΑΣΕΛΕV = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {11/8-9}.
ΒΑΣΙΛΕΟ = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {130/1}.
ΒΑΣΙΛΕΟΣ = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {58/9-10; 58/13; 58/portr. st.; 58/portr. dr.}.
ΒΑΣΥΛΕΩ = **ΒΑΣΕΛΕΩ**. {92/1}.
ΒΑΣΟ = de jos, "de rând", adj. P.a. gr. *basis*, lat. pop. *bassus*. Vezi şi **ΒΑ Σ Ο, ΒΙΣΑ**. {121/5}.
ΒΑΣΟ⊞Ι = construită, part. P.a. francă, *bastjan*, "a asambla, a construi din scoarţă" [33]. {117/3-4st.}.
-ΒΑΣ- = prescurtare pentru bastarni. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {25/18}.
ΒΑΣΤΑΡΝ = bastarnul sau bastarnii, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {126/6}.
ΒΑΣΤΑΡΝΥ = bastarnii, s. Populaţie de neam germanic din nordul Carpaţilor, trăitori la vest de Vistula, atestată în numeroase documente, cf. [38], [83]. {126/1}.
ΒΑΣΤΑΡΝΥΟ = a bastarnilor, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {115/9}.
ΒΑΣΤΑΡΝΟ = bastarnilor, de la bastarni, s. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {20/1-2; 25/2; 106/11}.
ΒΑΣΤΑΡΝΩ = bastarnii. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {91}.
ΒΑΣΤΑΡΝΟV = bastarn, adj. Vezi **ΒΑΣΤΑΡΝΥ**. {106/3}.
ΒΑΤΕΡΟ = bătuţi, învinşi, adj. P.a. lat. *battuere, battere*, de origine galică [33]. {121/2}.
ΒΑ Σ Ο = de jos, adj., componentă în presupusa poreclă **ΒΑ Σ ΟΡΙΩ**. Vezi **ΒΑΣΟ**. {76/1}.
ΒΑ Σ ΩΡΙΩ = Bazoriu, nume al unui ipotetic personaj geto-dac. Foarte probabil ca să fi avut semnificaţia de *"de la râul de jos"* sau *"din josul râului"*. {127/3}.
ΒΑ Σ ΩΡΙV = Bazoriu. Vezi **ΒΑ Σ ΩΡΙΩ**. {76/12}.
ΒΑΖΩ Σ ΥΟ = Bazoriu. Vezi **ΒΑ Σ ΩΡΙΩ**. {91}.
ΒΑ Σ ΩΡΥΟ = Bazoriu. Vezi **ΒΑ Σ ΩΡΙΩ**. {123/1; 123/9}.
Ƀ ☼ ⸝ [ ] ⊸ ϒ [ ] = Bazoriu. Vezi **ΒΑ Σ ΩΡΙΩ**. {76/pecete st.; 123/pecete}.
ΒΕΥΡΟ = însăşi, chiar, pron./adv. sau adj. dem. P.a. lat. *verus*. Prima literă a cuvântului avea, aparent, valoare fonetică de lvl. {94/5}.
ΒΕΛ = frumoase, adj. P.a. lat. *bellus*, v. fr. *bel*. {79/1}.
ΒΕΛΙΤΕΑ = belită, "jupuită", adj. P.a. rom., sl. *beliti*. {2/10}.
ΒΕΜΩ = fire, tije, nuiele, s. P.a. v. eng. *bèm*, v. ger. s. *boum*, ambele "pom". {79/2; 79/5}.
ΒΕΝΔ = rânduri, s. în combinaţia **ΔVΑ ΒΕΝΔ**, interpretabil fie ca "de două ori", fie "pe două rânduri". P.a. lat. *binda*, de origine germanică, v. ger. s. *binta* sau *bandwa*, "stindard", "flamură". {121/2}.
ΒΕΝVΔΟ = Benudo sau Venudo, numele unui ipotetic personaj geto-dac însă neatestat istoric. {92/7-8}.
ΒΕΡΕΣΤΟ = porunca sau chemarea, s. M.s. Vezi şi **ΒΟΡVΣΑ**. {128/1}.
ΒΕΡΙΕ = în drept, adv. P.a. v. fr. *voirie*, "jurisdicţie seniorială de drept comun". Vezi **VΕΡΙΕ**. {72/4}.

BEPH = bărci, s. P.a. gr. *baris* < v. egiptean *ba-ra*, "barca lui Ra", cf. [59], p. 26, lat. *barca*, lat. pop. *barica*. {9/sub fig.; 15/5}.
BEPYΣΩ = Beruso, numele unui presupus conducător get, contemporan cu Boerebista. Istoric neatestat. {62/9; 120/12-13}.
BEPΩ = pază, paznic, s. M.s. Poate înrudit cu lat. *veru*, "agrafă, bară de zăvor". {25/16; 126/4}.
BEPΣΩE = Berzoe, numele unui presupus conducător get, contemporan cu Boerebista. Istoric neatestat. {129/11}.
BEPTO = se ridică, vb. P.a. lat. *verticalis, vertex*, "vârf". {118/5-6}.
BEΣEP = şef, textual cel mai bun, s. P.a. v. eng. *betera* şi skt. *bhadra*. Vezi **BEΣEPO**. {106/2-3}.
BEΣEPO = şefului sau celui mai bun, s. P.a. v. eng. şi skt. Probabil la genitiv, cerut de precedentul **ΛV**. Vezi **BEΣEP**. {98/2}.
BE ≤ INO = Vezina, personaj important în conducerea centralizată de stat a geto-dacilor. Menţionat de Dio Cassius (*Istoria Romana*, LXVII, 10, 1-3), în legătură cu lupta de la Tapae din anul 88 e.n. [75]. Textul de pe placa 94 sugerează că Vezina, sub Diurpaneus, deţinea o funcţie de prim rang în conducerea de stat. {130/sub călăreţul din stânga}.
BE ≤ YNO = **BE ≤ INO**. {84/fig}.
BIEΣINO = **BE ≤ INO**. {94/6}.
BIO = viu, adj. P.a. gr. *bìos*, "viaţă". Vezi şi **BIOΣ, BYO**. {42/4}.
BIOΣ = vii, în viaţă, adj. P.a. gr. Vezi **BIO**. {130/7}.
BIP = oşteni, bărbaţi, s. sau viteji, adj. P.a. lat. vir. Vezi şi **BIPIO, BIPYO, BIPO, BHP, BHPEO**. {28/4}.
BIPIO = **BIP**. {11/11}.
BIPYI = **BIP**. {119/2}.
BIPO = **BIP**. {92/8; 94/1; 121/13}.
BIΣ = iar, din nou, adv. P.a. lat. *bis*, "de două ori". {40/6}.
BIΣA = joasă, de jos, adj. P.a. gr. *basis*, lat. pop. *bassus*. {23/12}.
BIΣΔO = Bisdo, presupus nume de personaj, neatestat istoric. Nume posibil înrudit cu cel al unei localităţi dace, Bisdina, citată de Procopius din Cesarea în *De aedificiis*. {91}.
BIΣEKO = altare, temple, s. P.a. lat. *basilica*, "loc de cult". Vezi şi **BIΣIKA, BIΣYKO**, 𐊁 ⊔ ∽ ⊀ (). {69/12-13}.
BISIKA = templu, altar, în altar, sanctuar, s. P.a. lat. Vezi **BIΣEKO**. {1/7; 20/4}.
BIΣYKO = templu, altar, s. P.a. lat. Vezi **BIΣEKO**. {6/8-9}.
BIΣYNO = Vezina. Vezi **BE ≤ INO**. {121/17st.}.
𐊁 ⊔ ∽ ⊀ ()= altarul, s. Vezi **BIΣEKO**. {10/4-5}.
BIΣOE = înşurubate, agăţate, adj. P.a. lat. *vitis*, "vrej, viţă de vie", v. fr. *visser*. {127/8}.
BI ≤ INO = Vezina, lui Vezina, s. Vezi **BE ≤ INO**. {65/st. pe vert.; 124/3}.
BHEΘΩ = vitelor, s. P.a. lat. *vita*, "viaţă", prin extensie "vietate". {127/5}.
BHO[1] = calea, pe calea, s. P.a. lat. *via*. {84/9;126/1}.
BHO[2] = vină, a veni, vb. P.a. rom., lat. *venire*. {7/1}.
BHP = oştenii, s. Vezi **BIP**. {9/sub fig.}.
BHPEΩ = oştenilor, bărbaţilor de stat, s. P.a. lat. Vezi **BIP**. {120/dr. jos}.

ΒΗΣΥ = viilor, s. P.a. lat.**vitea* = *vitis*. Vezi **ΒΗΣΟ**. {52/6}.
ΒΗΣΟ = viile, viţa de vie, s. P.a. lat. Vezi **ΒΗΣΥ**. {7/10; 9/2}.
ΒΥΟ[1] = să cumpere, cumpărate, vb. P.a. v. eng. *bycagn*, gotul *bugjan*. {124/2; 130/3}.
ΒΥΟ[2] = viu, lăsat în viaţă, part. P.a. rom., lat. *vivus*. {62/7}.
ΒΥΩΣΟ = supăraţi, adj. P.a. v. ger. s. *bòsi*. Vezi şi **ΒΟΣΟΥ**. {129/2}.
ΒΥΡΕΗ = înmormântaţi sau morminte, s. P.a. v. eng. *byrgan*, v. ger. s. *bergan*, "a adăposti". {52/16}
Β Υ ⌒ Ш ( ) = înmormântaţi, s. P.a. v. eng. Vezi **ΒΥΡΕΗ**. {10/10}.
ΒΥΡΟ = înmormântaţi, s. P.a. v. eng. Vezi **ΒΥΡΕΗ**. {23/4; 124/13-14 dr.}.
ΒΥΣΙΚΟ = templului, altarului, s. P.a. lat. Vezi **ΒΙΣΕΚΟ**. {92/13}.
ΒΥΣΥΚΑ = **ΒΥΣΙΚΟ**. {14/2}.
ΒΥΣΚΑ = bucăţi, s. M.s. Ar putea însemna şi lemn, în care caz, etimologic, ar corespunde cu lat. *boscus*. {117/4-5 st.}.
ΒΟ = voştri, adj. pos. P.a. rom., lat. *vos, vostris*. {124/9}.
ΒΟΑΙΩ = cu boi, s. instr. P.a. rom., lat. *bos, bovis*. Vezi **ΒΟΥ, ΒΟΥΟ**. {128/3}.
ΒΟΕ = deleagă, vb. P.a. lat. *votum*, v. fr. *voeu, vouer*. {39/3}.
ΒΟΕΝ = dedicaţi, închinaţi, adj. P.a. v. fr. *voeu*, lat. *votum*. Analog cu i-e. *beugh*, "care dă", > v. eng. *bùgan*, v. ger. s. *biogan*, "a îndoi". {84/1}.
ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ = Boerebista, lui Boerebista. Conducătorul şi foarte probabil întemeietorul primului stat geto-dac centralizat [38], [75]. Vezi şi formele de ortografiere care urmează, redate – prin derogare de la ordinea alfabetică strictă – grupat. {25/8-9; 25/13}.
ΒΟΕΡΙΒΙΣΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {118/4; 118/8}.
ΒΩΕΡΙΒΥΣΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {12/1; 12/11}.
ΒΩΕΡΥΒΕΣΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {126/6}.
ΒΩΕΡΥΒΙΣΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {12/5-6; 118/6-7}.
ΒΩΕΡΟΒΙΣΕΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {21/8; 58/6-7}.
Β ( ) Ε ⌒ Υ Β Ш ~ Ε ⫶ { } = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {31/9-10}.
Β ( ) Ε ⌒ ( ) Β Ш ~ Ε ⫶ ( ) = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {39/16}.
Β ( ) Ε ⌒ Υ Β Ш ~ ⫶ ( ) = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {13/17; 126/16-17}.
ΒΟΕΡΩΒΗΣΕΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {91}.
ΒΩΕΡΟΒΗΣΕΘΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {62/10}.
ΒΩΕΡΟΒΗΣΤΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {15/5}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΕΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {129/7}.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {13/1}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤ( ) = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {91}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΘΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {120/4}.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΕΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {9/1; 9/3}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΕΤΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {25/5; 62/14}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΘΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {62/7-8}.
ΒΩΕΡΟΒΥΣΤΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {15/10; 122/1; 126/7-8; 129/1}.
ΒΟΕΡΩΒΥΣΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {128/1}.
ΒΩΕΡΟΒΣΕΘΩ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {62/2}.
ΒΟΥΡΕΒΥΣΕΤΟ = Boerebista. Vezi **ΒΩΕΡΒΥΣΕΤΟ**. {20/1}.

BOXA = din/pe bot, s. P.a. lat. *bucca*. {79/7-8}.
BOXYA = pleacă, apleacă, vb. P.a. răd. i-e. *beugh* > v. eng. *bùgan*, v. ger. s. *biogan*, "a îndoi". Vezi şi **BOEN, BOYN**. {25/7}.
BOI ⊬ EPO = boicerilor, s. Numele unui presupus ordin preoţesc, probabil slujitorii sanctuarelor din Sarmisegetuza Regia şi sfătuitori care participau la conducerea centralizată de stat. Figurile de pe plăci sugerează că purtau, ca semn distinctiv, căciuli în formă de bovideu aşezat. Ordinul nu este atestat în izvoarele istorice sub acest nume, ci sub variate forme – **καπνοβάται, χτισται, πλείστοι, πολισταί, σκίσται** – care pretează la interpretări diferite (cf. [6], [26], p. 274, [27], [20], p. 460-61). Flavius Josephus (Ant. jud. XVIII, 22) îi aseamănă cu essenienii din Judea, fapt ce ar putea face ca menţiunea **"ΥΔΟΥ ΡΑΒΗ"** din textul de pe placa nr. 9 să pară mai puţin surprinzător decât este la prima vedere. Nu pare total absurdă ipoteza că denumirea de *boicero*, care apare cu numeroase incidenţe în textele studiate, să fi avut o semnificaţie apropiată de "celţii cerului" sau chiar de "boii cerului", boul fiind respectat la geţi pentru liniştea, puterea şi constanţa sa în efort, în contrast cu puterea dezlănţuită a taurului – simbol minoic – sau a calului, iute la mers dar mai slab în puteri şi deseori nestăpânit. {84/2; 84/fig.; 124/14 st.}.
BOI ⊬ IEPO = BOI ⊬ EPO. {65/7-8}.
BOI ⊬ IPO = BOI ⊬ EPO. {6/5-6; 119/1}.
BOY ⊬ EPO = BOI ⊬ EPO. {96/14}.
BOYEPΩ = BOI ⊬ EPO. {92/12}.
BOY ⊬ IPO = BOI ⊬ EPO. {121/16}.
BOY¹ = boului, s. P.a. rom., lat. *bos, bovis*. Vezi şi **BOAIΩ**. Sensul atribuit se supune ipotezei că un anumit tip de vană care comanda admisia apei la roată s-ar fi numit "ochiul boului". {117/11-12 dr.}.
BOY² = boiul, "celtul", s. Vezi şi **BOYOY, BΩOI, BΩYO**. {91; 122/7}.
BOYΔVNX = Boidunum, nume, neatestat istoric, al unei ipotetice aşezări celtice. {130/2}.
BOYN = a închinat, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **BOEN, BOXYA**. {2/6}.
BOYO¹ = de boi, s. instr. P.a. rom., lat. Vezi **BOY¹** , **BOAIV**. {122/4}.
BΩYO² = pe boiul, "pe celtul", s. Vezi **BOYOY, BΩOI**. {122/14}.
BOYOY = marelui, "puternicului" – prin augmentativul **OY** – celt, s. Vezi **BOY²** , **BOYO, BΩOI**. {25/17}.
BΩΛΕΣΤΟ = boleşte, vb. P.a. rom., sl. *boleti* [37]. {76/1}.
BONΩ = locuinţă, s. P.a. v. ger. s. *wonèn*, "a locui". {123/9}.
BΩOI = boii, s. Trib celtic. Vezi **BOYO, BOYOY**. {79/14}.
BOPI = pe rând, înşiraţi sau cu grijă (sens nesigur), adv. P.a. v. eng. *wyrgan*, v. ger. s. *wurgen* "a strangula". Comp. eng. *wory*, lit. *verzti*. {111/12}.
BOPVΣA = porunciţi, "chemaţi cu poruncă", adj. M.s. Vezi şi **BEPEΣTO**. {28/6}.
BOΣOY = mare (prin sufixul **OY**) mânie, s. P.a. v. ger. s. *boesi*. Vezi **BYΩΣO**. {130/5}.
BOΣTO = voastră, pron. P.a. rom., lat. Vezi **BO**. {72/7}.
BPE = vrere, s. P.a. rom., lat. *volere*. {23/4}.
BPENO = arzândă, adj. P.a. v. eng. *byrnan, baernan*, v. ger. s. *brinnan*. {42/6-7}.
BPIAΣT = britolagi, populaţie celtică menţionată de Ptolemeu (*Geografia*, III, 10, 7 şi 5, 15),

ca locuind la nord de braţul nordic al Deltei Dunării, învecinaţi cu populaţiile traco-getice. Pot fi puşi în legătură cu o serie de aşezări cu nume specific celte, între care Arrubium (azi, Măcin) [38]. Vezi **AINPVBYO**. {115/8}.

BPIN ⊬ O = adus, part. sau adj. P. a v. eng., v. ger. s. *bringan* "a aduce". {121/7}.

BVNE = buni, adj. P.a. rom., lat. *bonnus*. {124/9-10}.

BVOTVPA = vagoane, care acoperite, s. P.a. v. fr. *veiture* < lat. *vectura* "acţiune de a transporta".

⊬ ; ⊬ ; ✳

⊬ E¹ = ce, care, în care, pe care, pron. P.a. rom., lat. *quid* sau *qualis* [37]. Vezi şi **⊬ EPE, XE, KE**. {5/2; 9/2; 16/2; 21/7; 35/3; 40/8; 121/2; 121/6; 122/11; 124/1; 128/10}.

⊬ E² = asta, aceasta, pron.dem. P.a. fr. *ce, ceci* < lat. pop. *ecce-istu* [33]. {5/1; 6/1}.

⊬ EA-KE = ceea ce, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce quae*, v. fr. *ce qui*. {22/2}.

⊬ EATE( ) = castelul, s. P.a. v. fr. *chastel* < lat. *castellum* [33]. {72/3}.

⊬ EHO = aceia, acelora, sau pe care, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce illo* [370]. Vezi **⊬ EY, ⊬ EYO**. {84/4}.

⊬ EY( ) = cei, celora, pron. P.a. rom., lat. Vezi **⊬ EHO, ⊬ EYO**. {84/3}.

⊬ EYO = celora, acelora, pron. P.a. rom., lat. Vezi **⊬ EHO, ⊬ EY**. {84/2}.

⊬ ENEY = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {91}.

⊬ ENEΩ = Ceneu, Cieniu sau Cieneu. Numele unui mare demnitar get atestat în forma ***Deceneu*** de Strabon (cf. *Fontes* I, p. 231 şi 237-239) şi Iordanes (cf. *Fontes* II, p. 413-419). După plăcile studiate aici ar rezulta că ***Cieneu*** ar fi fost mare preot, contemporan cu Boerebista. O încercare de explicare a faptului că atât Strabon cât şi Iordanes menţionează pe marele preot, presupusul Cieneu, ca Deceneu, se prezintă în cap. VI, 4. {13/2; 39/1; 80/7; 80/10}.

⊬ ENEOY = Marele (prin sufixul **OY**) Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {25/17; 120/ st. jos}.

⊬ E ⊠ E = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {52/fig.}.

⊬ E ⊠ E {} = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {13/17; 80/sub fig. centr.}.

⊬ ENIO = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {118/7; 118/11; 122/15}.

⊬ ENIΩ = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {12/7}.

⊬ E ⊠ ⊔ {} = Ceniu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {12/15}.

⊬ ENY = Ceneu, a lui Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {39/2; 52/20}.

⊬ ENYO = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {117/16 st.}.

✳ ✕ ( ) ϒ ( ) = Ceneu. Vezi **⊬ ENEΩ**. {92/13}.

⊬ EO¹ = cei, cele, acei, acelora, cea, cel/cel care, pron. rel. P.a. rom., fr. *ceux< celui*, lat. *ecce illo* [33]. Vezi şi **⊬ EO, ⊬ EOH, ⊬ IO**. {5/3; 5/6; 6/2; 25/5; 25/12; 28/5; 79/1; 130/8}.

⊬ EO² = cu ei, pron. M.s. {28/3}.

⊬ EO³ = pe/de când, *în timp ce*, după ce, adv. M.s. {20/2; 72/3; 84/3}.

⊬ EOH = acei, cei/cele, adj. dem. P.a. rom., lat. *ecce illi* [37]. Vezi **⊬ EO, ⊬ IEO**. {124/5-6}, {119/2}.

ⱶ EPE = care, pron. P.a. rom., lat. *quale*. Vezi şi **ⱶ E, KO**. {5/5-6}.
ⱶ EPEN = cere, întreabă, vb. P.a. rom., lat. *quaerere*. {22/1-2}.
ⱶ ETA¹ = cetatea, s. P.a. rom., lat. *civitas*, fr. *cité*. Vezi şi **ⱶ ETV̇EΘAOY**. {6/12}.
ⱶ ETA² = cetah, "tigru", s. P.a. hindi *cità* < skrt. *citrakaia*, "tigru". A se compara cu eng. *ceetah*, "felină cu picioare lungi şi coadă lungă. Acest sens este sugerat de figurile de pe placă, cu toate că, pe baza criteriilor lingvistice şi semantice, ar fi putut fi ales sensul de "ciută" (vezi **ⱶ ETE**). {20/4}.
ⱶ ETE = ciute, s. P.a. rom. şi alb. *shutë*, considerat ca substrat autohton de I. Coteanu [18], p. 309 şi de Gr. Brâncuş [9], [11]. Jertfe de căprioare sunt semnalate de A. Bolomei [9], următorul citat fiind elocvent: "Descoperirea şi excavarea... au scos la vedere pentru prima oară în Câmpia Română jertfe animaliere din perioada Hallstatt-ului timpuriu (Hallstatt A). A fost găsit scheletul aproape complet al unei căprioare" (Roe-deer, "căprioară europeană şi asiatică (capreolus capreolus)", cf. [106]). {130/7}.
ⱶ ETEO = cetele, oaste, s. P.a. rom., sl. *ceta*. {25/6}.
ⱶ ETΩ = cetei, oastei, s. P.a. rom., sl. Vezi precedentul. {9/6}.
ⱶ ETVEΘAOY = cetăţeaua mare (mare, prin sufixul augmentativ **OY**), s. P.a. rom. Cetăţuie, cf. [20] p. 291. Toponime cu această formă atestate la Ardeu, comuna Balşa, jud. Hunedoara, Arpaşu de Sus etc. Vezi şi **ⱶ ETA¹**. {9/4}.
ⱶ IEO = pe cei/acei care, pron. dem. P.a. rom., lat. *ecce illo*. Vezi şi **ⱶ EO, ⱶ EOH, ⱶ IO**. {40/3}.
ⱶ INI = cine, pron. P.a. rom., *lat. *quene*. Vezi şi **KINO**. {40/4; 40/11}.
ⱶ IO¹ = pe cel ce, pron. dem. M.s. Vezi **ⱶ EO, ⱶ IEO**. {65/7}.
ⱶ IO² = ce sau cine, pron. M.s. Vezi **ⱶ EO, ⱶ IEO**. {118/1}.
ⱶ I Π H O = stâlpul, "stâlp cu inscripţie", s. P.a. lat. *cippus*. {107/5}.
ⱶ IPA = îngrădit sau legat, adj. M.s. Vezi şi **ⱶ IPOAΣO**. {20/4}.
ⱶ IPOAΣO = îngrădite, textual *cirezite* "făcute cirezi", adj. sau part. P.a. rom., sl. *črěda*. {28/5}.
ⱶ Y = aici, aci, adv. P.a. rom., lat. (ad-) *hicce*. Vezi şi **XY**. {107/5}.
ⱶ OE = aceia care, pron. adj. P.a. rom. ceia. {65/6}.
ⱶ OT = ciungi, adj. P.a. rom. ciot, etimologie necunoscută, cf. [37]. {25/9}.

Δ; ⟲ ; ⟲

ΔA¹ = da, dădea, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. {7/10; 28/text inciz.}.
ΔA² = de, de-a, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi şi **ΔATE, ΔATO** etc. {14/1; 84/1; 119/10}.
ΔAB = oraşului, din oraşul, s. Vezi **ΔABA**. {5/0; 42/2; 42/cart.; 119/9}.
ΔABA = oraş sau "orăştie", s. Cuvântul este atestat – cu B = lvl – de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, care îi atribuie sensul de *oraş, aşezare cu sistem de apărare*. Din textele prezentate aici, **ΔABA** şi derivatele sale pare să aibă un sens mai larg, atât de aşezare civică cât şi, mai ales, de organizare socio-politică a unui grup uman de pe un teritoriu bine delimitat [48],

[28]. Pentru redarea sensului acestui cuvânt, în studiul de faţă s-a adoptat forma noţională "orăştie", atribuindu-i-se sensul indicat mai sus. E o formă lexicală care se identifică cu numele oraşului de la intrarea în Valea Grădiştii, fără însă a i se atribui acestei coincidenţe valoare de reminiscenţă a unui sens ancestral. {119/4-5}.
ΔABI = orăşteni, s. sau adj. Vezi **ΔABA**. {11/2; 11/5}.
ΔABIY = orăştiei, al orăştiei, s. Vezi **ΔABA**. {1/5}.
ΔABIO = celor/ai celor din orăştie, s. Vezi **ΔABA**. {117/1}.
ΔABIΩ = **ΔABIO**. {108/10}.
ΔABIKO = orăştioară, s. Sens atribuit prin analogie cu **ΔABA**, asociat un diminutivul înrudit eventual cu lat. *vicus*, "sat". {18/9-10; 117/12-13 st.; 118/12}.
ΔABY = cei din orăştie, s. Vezi **ΔABA**. {8/4}.
ΔABYE = al orăştiei, adj. Vezi **ΔABA**. {14/5}.
ΔABYΩ = o orăştie, s. Vezi **ΔABA**. {15/13}.
ΔABO, ΔABΩ¹ = orăştean, orăşteni, orăştenilor, ai/din orăştie, s. Vezi **ΔABA**. {9/fig.; 12/1; 12/8; 15/4; 25/18; 35/2; 35/5; 39/5; 52/3-4; 52/16; 58/2-3; 58/12; 69/14; 80/5; 80/9; 91/1; 91/9; 118/1; 118/5; 120/3; 126/11; 126/5; 129/5; 130/1}.
ΔABO, ΔABΩ² = orăştia, orăştie, orăştiei, dava, "polis", s. Vezi **ΔABA**. {21/în 4 localizări; 25/2; 25/3; 28/inc.; 69/13; 69/14; 92/4; 120/8; 120/13; 120/18; 123/3; 123/7; 124/5; 126/2-3; 127/4; 127/6; 127/9; 128/2}.

B ( ) = ΔABO¹. {10/11-12}.

A B ( ) = ΔABO². {72/1; 72/13}.
ΔABΩE = davă, orăştie, s. Vezi **ΔABO²**. {9/3-4}.
ΔABOΣV = orăşteanului, adj. Vezi **ΔABO²**. De remarcat aici eventuala flexiune de adjectivare a substantivului. {124/8}.
B { } = ΔABO². {31/2; 31/12}.
ΔABV = ΔABO². {14/5; 119/3}.
BV = orăştia, poate "târg", s. Vezi **ΔABA**. {10/2}.
ΔA ⊬ = daci, dacii, s. Cf. [38]. {65/6; 84/8}.
ΔA ⊬ EO = dacilor, a dacilor, dacii, s. Vezi **ΔA ⊬** . {5/1; 5/10; 6/1; 6/3-4; 22/8; 84/6; 94/3}.
ΔA ⊬ EOE = dacilor, s. Vezi **ΔA ⊬** . {121/1-2}.
ΔA ⊬ IEO = ale dacilor, s. Vezi **ΔA ⊬** . {84/2}.
ΔA ⊬ YO = dacilor, ai dacilor, s. Vezi **ΔA ⊬** . {121/12-13}.
ΔA ⊬ ΩE = dacică, "de tip dacic", adj. Vezi **ΔA ⊬** . {25/cart.}.
ΔA ⊬ EBAΛO = Decebal, ultimul conducător al statului geto-dac independent. Cf. [38]. {16/1; 84/1; 84/4-5; 84/fig.; 96/1; 96/13}.
ΔA ⊬ EBIAΛO = lui Decebal. Vezi **ΔA ⊬ EBAΛO**. {28/cart.}.
ΔA ⊬ EOBAΛO = Vezi **ΔA ⊬ EBAΛO**. {119/5-6}.
ΔA ⊬ IBAΛO = Vezi **ΔA ⊬ EBAΛO**. {22/1; 22/3; 65/1; 94/1; 94/8-9-10; 98/1; 124/13 s.}.
ΔA ⊬ YBAΛO = Vezi **ΔA ⊬ EBAΛO**. {121/15 s.}.
ΔAEΩ = dăruiţi, part. P.a. rom., lat. *do, dare*, "a da". {92/3}.

ΔΑΧΙΒΑΛΟ = Vezi **ΔΑ ⊬ ΕΒΑΛΟ**. {28/2x în text inciz.}.
ΔΑΧΙΕΟ = culmilor, s. P.a. v. ger. s. *Dah*, lat. *tego*. Vezi şi **ΔΑΧΗΩ, ΤΑΧΟΥ**. {115/12}.
ΔΑΧΗΩ = acoperiş, "culme", "creste", s. P.a. v. ger. s. *Dah*, lat. *tego*. {108/3}.
ΔΑΚΗ = dacii, s. Vezi **ΔΑ ⊬** . {126/5}.
ΔΑΚΟ = dacă, dace, adj. {16/2; 28/1; 28/6; 98/3}.
ΔΑΚΟΕ = ai dacilor, s. Vezi **ΔΑ ⊬** . {124/14d.}.
ΔΑΛΜΑΤΩΥ = dalmaţii, populaţie războinică din regiuneile Dalmaţiei de azi. {91/..}.
ΔΑΝΕΟΥ = marilor sau măreţilor (prin sufixul amplificativ **ΟΥ**), greci, s. P.a. lat. *danaos*. {35/10}.
ΔΑΝΗ = danii aduc, vb. P.a. rom., sl. *danje*. {123/12}.
ΔΑΠΥ ⊬ ΥΕΩ = Dapiugi, foarte probabil conducătorul get menţionat de Dio Cassius sub forma Dapix, *Istoria Romana*, 51, 26, 1-3, ca şef al unei formaţiuni politice gete din regiunile Istro-Pontice. Contemporan cu M. Licinius Crassus. {79/în stânga extremă a figurilor.}.
ΔΑΠΗ ⊬ ΕΟ = Dapix. Vezi **ΔΑΠΙ ⊬ ΙΕΩ**. {35/8-9; 120/6}.
ΔΑΠΥΕ ⊬ Ω = Dapix. Vezi **ΔΑΠΙ ⊬ ΙΕΩ**. {129/7}.
ΔΑΠΥ ⊬ ΕΟ = Dapix. Vezi **ΔΑΠΙ ⊬ ΙΕΩ**. {62/5}.
ΔΑΠΥ ⊬ ΕΟΥ = măreţul (prin sufixul augmentativ **ΟΥ**) Dapix. Vezi **ΔΑΠΙ ⊬ ΙΕΩ**. {79/ sub fig.}.
ΔΑΠΥ ⊬ Υ = lui Dapix. Vezi **ΔΑΠΙ ⊬ ΙΕΩ**. {14/4}.
ΔΑΡ = în dar, s. P.a. rom., sl. *darovati*. {123/11-12}.
ΔΑΡΔΑΝΩ = dardanilor, popor iliric din Moesia Superior, cf. Strabo, VII, 315, 318. {91/.. }.
ΔΑΤΕ = ai dat, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi şi **ΔΑ**[1], **ΔΑΤΟ**, **ΔΕΤ**, **ΔΟΤΟ** etc. {107/1}.
ΔΑΣ ≤ Ο = darea, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ**[1]**?**, **ΔΑΤΕ** etc. {65/2}.
ΔΑΤΟ = dat, date, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ**[1], **ΔΑΤΕ** etc. {14/4; 79/1; 115/1}.
ΔΑΤΩ = **ΔΑΤΟ**. {92/12}.
ΔΕ = de, de la, din, dintre, prep. P.a. rom., lat. *de*. {2/1; 12/4; 13/4; 25/2; 35/1; 40/1; 40/4; 62/4; 69/4; 69/9; 76/5; 79/3; 79/4; 111/1; 111/7; 111/9; 119/11; 120/1; 121/4; 121/6; 124/6; 124/9; 126/12; 127/1; 127/3; 130/2; 130/8}.
ΔΕΓΕ = călugăr sau preot, călugărie, preoţie, s. M.s. {2/3; 2/4}.
ΔΕ ⊬[1] = ducă, să se ducă, vb. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi şi **ΔVK**. {5/6; 28/text inciz.}.
ΔΕ ⊬[2] = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi şi **ΔΕ ⊬ ΥΝΟ, ΔΙ ⊬ , ≤ Α ⊬ Ο**. {40/2; 84/2; 84/5}.
ΔΕ ⊬ ΥΝΟ = unu şi zece, "unsprezece", num. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΕ ⊬**[2]. {62/3; 96/2}.
ΔΕ ⊬ ΥΟ = Diegi. Vezi **ΔΙΕ ⊬** . {14/3; 84/fig.}.
ΔΕ ⊬ ΣΥ = deghizare, s. P.a. v. fr. *déguise*, "fel de a fi" cf. [33]. {128/6-7}.
ΔΕΥ = dau, se dau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ, ΔΑΤΕ** etc. {62/10; 121/1}.
ΔΕΚΑΠΕΟ = despădurire, deschidere, s. M.s. {111/3-4}.
ΔΕΛ = de l(-au), prep. P.a. rom., lat. *de ille*. Vezi **ΔΕ** etc. {7/11; 130/9}.
ΔΕΛΩ = dealul, s. P.a. rom., sl. Vezi şi ⟡ Ε Χ ≈ . {52/5}.
⟡ Ε Χ ≈ = deal,s. P.a. rom., sl. dělu. {10/3-4}.

ΔEMAPΩ = Demaro, ipotetic nume al unui personaj necunoscut. {91/.. }.
ΔEMAPOE = **ΔEMAPΩ**. {91/.. }.
ΔEN = din, dintr(-o), prep. P.a. rom., lat. *de+in*. Vezi şi **ΔI**, **ΔVN**. {42/7; 79/12}.
ΔENYA = dăinui, vb. P.a. rom. şi, poate, s. cr. *danovati* [37]: {107/5}.
ΔENO = să extindă, lărgească, desfăşoare, vb. sau dispersaţi, adj. P.a. v. ger. s. *dehn(n)en*, gr. **τεινω**, lat. *tendo, tenus*, v. sl. *teneto*, cf. [36]. Vezi şi **ΔENΩE**. {12/3-4; 108/4; 108/10-11}.
ΔENΩE = desfăşurat, răspândit, adj. Vezi **ΔENO**. {13/15-16; 127/6}.
ΔENΩEOY = mult, sau foarte (prin sufixul augmentative **OY**), răzleţiţi, adj. Compus din **ΔENΩE** + amplificativul **OY**. Vezi **ΔENO**, **ΔENΩY**. {35/6}.
ΔENΩY = (să) desfăşoare, sau înşire, vb. Vezi **ΔENO**. {127/7}.
ΔEO[1] = zeului, zeiţei, s. P.a. rom., lat. *deus*. Vezi şi **ΔIEΩ**, **ΔIY**, **ΔIO** etc. {2/3; 11/6; 94/4; 122/6}.
ΔEΩ[1] = **ΔEO**[1]. {15/8; 80/10}.
ΔEΩ[2] = se dedică, vb. M.s. {79/11}.
ΔEΩAPNΨE = deoarece, conj. P.a. rom., lat. {80/8-9}.
ΔEPΩA = desfăşoară, "declară", "dezlănţuie", vb. M.s. Posibil înrudit cu lat. *de + rotulare*, [37]. {126/5}.
ΔEΣO = dus, condus, part. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi şi **ΔVΣA**. {16/2-3}.
ΔET = dete, a dat, vb. P.a. rom., lat. *do, das, dedi, datum, dare*. Vezi şi **ΔA**[1], **ΔAΣ ≤ O**, **ΔATE** etc. {123/4}.
ΔEΘ = **ΔET**. {108/10}.
ΔETI = **ΔET**. {91}.
ΔETIO = date sunt, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΔET**. {12/12}.
ΔE ≤ = dau, "predau". P.a. rom., lat. Vezi **ΔET**. {25/8}.
ΔE ≤ ΔEO = împărţite, destrămate, part. pas. M.s. {121/11}.
ΔE ≤ O = dăruit, dăruiri, "daruri", part./s. P.a. **ΔO ≤ O**. Vezi **ΔET**. {1/1-2; 124/1}.
ΔI[1] = ziua, s. P.a. rom., lat. *dies*. Vezi **ΔIE**[1], **≤ AHO**. {5/5}.
I = **ΔI**[2]. {72/4}.
ΔI[2] = de, de-a, de la, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi **ΔE**[2], **ΔIE**[2], **ΔO**, **ΔOE** etc. {1/7; 2/14; 18/9; 80/10; 98/1; 122/1}.
ΔI[3] = din, prep. P.a. rom., lat. *de + in*. Vezi şi **ΔY**, **ΔVN**. {20/1; 40/13}.
ΔIAΓP = oracol, preoteasă, s. P.a. v. fr. *diacre*, lat. *diaconus*, gr. *diakonos*. {11/4-5}.
ΔIΨ = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*, v. fr. *dix*. Vezi şi **ΔEΨ**, **ΔEΨE**, **ΔEΨYNO**. {107/9; 119/6}.
ΔIΨY = **ΔIΨ**. {13/14}.
ΔIE[1] = zi, ziua, în ziua, s. P.a. rom., lat. *die*. Vezi şi **ΔI**[1], **ΔEY**. {5/2; 96/4}.
ΔIE[2] = zei, zeilor, s. P.a. lat. *dei*. Vezi şi **ΔEO**, **ΔIY**, **ΔIO** etc. {40/5; 40/12}.
ΔIE[3] = de, de-a, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔI**[2]. {2/14; 12/3}.
ΔIEΨ = lui Diegi. Vezi **ΔIEΨI**. {22/5; 28/text inciz.}.
ΔIEΨI = Diegi, numele unei căpetenii geto-dace, menţionat ca frate al lui Decebal [39], [72]. A fost reprezentantul lui Decebal la tratativele de pace purtate cu Domiţian (anul 89 e.n.),

de la care primeşte, în locul regelui dac, *diadema regală* [38], [27], [39], [72]. Textele studiate aici sugerează că Diegi era "hiliarh" pe vremea lui Diurpaneus (vezi placa nr. 94) şi apoi, după primul război cu romanii, mare preot (placa nr. 121). După înfrângerea lui Decebal, hiliarh fiind, el ar fi fost din nou investit, de către romani însă, mare preot al "boicerilor" (placa nr. 65). Este menţionat pe placa nr. 28, ca stăpânitor – titulatura de "mato" o dovedeşte – al Sarmisegetuzei, şi hiliarh *"în cetatea surpată"*. {6/11}.

ΔIEΨIO = Diegi. Vezi **ΔIEΨI**. {6/7; 28/text inciz.; 65/8; 94/6; 121/7}.

ΔIEΨHO = Diegi. Vezi **ΔIEΨI**. {121/16 st.}.

ΔIEΨO = lui Diegi. Vezi **ΔIEΨI**. {22/4}.

ΔIΨIO = Diegi. Vezi **ΔIEΨI**. {28/text inciz.}.

ΔIEO = zeu, zeul, pe zeul, s. P.a. rom., lat. *deus, dei*, v. fr. *dieu*. Vezi şi **ΔEO**[1], **ΔIE**[2], **ΔIY, ΔIYO, ΔIO, ΣEH** etc. {98/7; 124/2; 124/7}.

ΔIEΩ = **ΔIEO**. {122/11-12}.

ΔIY = zeului/zeiţei, zeilor, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΔIEO**. {6/8; 22/1}.

IY = **ΔIY**. {72/3;72/5-6}.

ΔIYO = al zeului, s. Vezi **ΔIEO**. {6/9}.

ΔIO = zeul, zeului, pe zeu/zeiţă, s. Vezi **ΔIEO**. {20/3; 72/6; 113/1; 115/pecete dr.}.

ΔIΩ = **ΔIO**. {12/6; 13/4-5}.

ΔIME = dimie, s. P.a. rom., turcă. {128/3}.

ΔIN = din, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔEN**. {108/2}.

Δ:N (?) = **ΔIN**. {72/3}.

ΔINΩΨEΘΩ = Dinogeţia, aşezare getă situată pe teritoriul actualului sat Bărboşi, la vărsarea Siretului. Atestată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 2, 10, 1. {120/9}.

ΔIΣPEO = dezaliniat, adj. M.s. Poate similar cu v. fr. *raie* din gaulicul *rica*, galicul *rhych* etc. + prefixul *dis*. {92/6}.

ΔITE = ziceţi, vb. P.a. rom., lat. *dicere*, v. fr. *dittes*. {5/1; 6/1}.

ΔHEΩ = zeul, s. Vezi **ΔIEO**. {35/3}.

ΔY = de, din, de la, prep. sau al, a lui, ai, pron. P.a. v. fr. *du*, < lat. prin *de le, del* [90], [33]. {2/1; 14/1; 15/14; 15/15; 20/3; 72/1; 84/1; 92/13; 117/8 st.; 121/3; 124/11; 128/3}.

ΔYAE = a doua, num. P.a. rom., lat. *duo, duae*. Vezi **ΔOE**[3], **ΔYEΩ**. {84/2-3}.

ΔYE[1] = de două ori, num. Vezi **ΔYAE**. {108/9}.

ΔYE[2] = din, de, prep. P.a. v. fr. *de* < lat. Vezi **ΔYO**. {2/2}.

ΔYEΩ[1] = **ΔIEO**. {39/6}.

ΔYEΩ[2] = dublă/în dublu, în două rânduri, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔYAE**. {7/7}.

Υ Ε = zeul, zeului, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΔIEO**. {10/3}.

ΔYXE ✳ E = după ce, conj. P.a. rom., lat. *de post quid*, apud [37]. Eventuala derivare a termenului românesc echivalent pare mai firească din acest ipotetic cuvânt get decât prin etimologie din latină. {117/9-10 dr.}.

ΔYIΩ = zeesc, divin sau de la zei, al zeilor, adj. P.a. lat. Vezi **ΔIEO**. {52/7}.

ΔYMVN = Diumun, ipotetic nume al unui personaj necunoscut. {76/8}.

ΔYO[1] = al sau de, pron. prep. P.a. v. fr. *du*, "al". Vezi şi **ΔY**. {42/1}.

ΔΥΩ = **ΔΥΟ**. {62/8}.
ΔΥΙ( )² = zeului, s. Vezi **ΔΙΕΟ**. {72/9}.
ΔΥΣΥ = dus, ducere, s. P.a. rom., lat. *ducere*. {126/9}.
ΔΟ¹ = de, mai rar din, prep. P.a. rom., lat. *de*. Vezi şi **ΔΕ¹**. {2/5; 9/1; 9/1; 9/sub fig.; 15/9; 21/8; 23/8; 65/2; 69/10; 79/8-9; 80/6; 84/2; 121/9; 123/5; 123/8; 124/1; 124/7}.
ΔΟ² = al/de al, ai, ale, pron. P.a. v. fr. *de, du*. Vezi şi **ΔΥ, ΔΥΟ**. {2/3; 15/6; 15/11; 15/14; 35/2; 39/5; 79/12; 79/st. sub fig.; 91}.
ΔΟ³ = dă, dea, a da, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi **ΔΑ¹**. {58/3; 80/10; 113/9; 124/3; 124/5}.
ΔΟΑ = daţi, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΑ¹**. {2/5}.
𐊗𐊉𐊍 = Dociio sau Docioi, ipotetic nume sau toponim (descifrare foarte problematică, încât aceasta e doar propunere de primă încercare). {72/15}.
ΔΟΕ¹ = de, de la, de către, prep. P.a. rom., lat. de. Vezi şi **ΔΕ¹, ΔΟ¹** etc. {65/2; 65/3; 69/8; 79/7; 79/14; 120/1}.
ΔΟΕ² = a, ale, cele ale, pron. P.a. v. fr. *de*. Vezi şi **ΔΟ²**. {80/8; 121/2}.
ΔΟΕ³ = doi, două, în două rânduri, num. P.a. rom., lat., gr., v. eng. etc. Vezi **ΔΥΕ, ΔΟΥ** etc. {62/3; 126/9}.
ΔΩΕ = **ΔΟΕ**. {130/9}.
ΔΟΕ⁴ = dau, vb. P.a. rom., lat. *do, dare*. Vezi şi **ΔΑ¹, ΔΟ³** etc. {52/7}.
ΔΩΕΛΟ = duelează, luptă corp la corp, vb. P. analogie lat. arh. *duellum*, înlocuit prin *bellum*. {80/4}.
ΔΟΓΥΟ = căciulaţi, purtători de căciuli, "oşteni de elită" sau "căpetenii", s. P.a. **ΔΟΓΟ**. {111/10}.
ΔΟΓΟ = bonetă, coif sau căciulă, s. M.s. {119/8-9}.
ΔΟΓΥΕ = Dogue, numele unui ipotetic conducător militar – pe semne hiliarh geto-dac – neatestat istoric. {129/11-12}.
ΔΟ Ψ ΕΟ = doagele, s. P.a. rom., lat. *doga*, atestat în. [37] dar neinclus în [56]. {117/2 dr.}.
ΔΟ Ψ ΕΡΙ = dogari, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {115/1}.
ΔΟΥ¹ = de, prep., de a, al, al lui, sau doar funcţie de genitivare. {79/7; 79/10; 79/st. jos; 79/cart. centr.; 91}.
ΔΟΥ² = de la, din, prep. P.a. v. fr. *du*. Vezi **ΔΕ¹, ΔΥ, ΔΟ²** etc. {25/2; 91}.
ΔΟΥ³ = doi, două, num. P.a. rom., lat. *duo*. Vezi şi **ΔΥΑΕ, ΔΟΕ³**. {2/2; 52/17}.
ΔΟΥΕΓΩΕ = lui Dogue. Vezi **ΔΟΓΥΕ**. {120/13}.
ΔΩΛ = de-l, pron. prep. P.a. rom., lat. *de+ille*. {2/6}.
ΔΟΜΥ ⊬ ΙΟΙΛΑ = aşezat, lăsat, part. P.a. lat. *domicilium*. Vezi şi **ΔΟΜΙ ⊬ Ο**. {16/3}.
ΔΟΜΙ ⊬ Ο = locuiţi, "staţi", vb. P.a. lat. Vezi precedentul. {5/4}.
ΔΟΜΥΤΕV = Domiţian, împărat roman care a iniţiat o campanie împotriva geto-dacilor. În anul 89 e.n. încheie o pace pe care Dio Cassius o califică drept ruşinoasă pentru romani. {121/15 dr.}.
𐊐 ( ) 𐊍 { } 𐊒 = stăpânirii. s. P.a. lat. *domo, domare*, "a învinge", "a stăpâni oameni". {10/7}.
ΔΩΝ = în, prep. P.a. v. fr. *dans*, lat. *de intus* [33]. De observat asemănarea **"...ΔΩΝ ΛΩ..."** cu v. fr. *denz la*. (*mélé*, de pildă). {80/3}.
ΔΩΝΕ = dă, vb. P.a. lat. *donare*, v. fr. *donner*. Vezi şi **ΔΑ¹**. {15/7}.

ΔONET = Donet sau Doneţ, ipotetic theonim particular al unui ţinut care, în mod temerar, ar putea fi asociat cu râul şi/sau Podişul Doneţului de azi. {15/8}.
ΔONEΘE = l-a dat/predat, vb. P.a. lat. *donare*. Vezi **ΔΩNE**. {62/6}.
ΔONI ⊬ EIO = luntri, lotci, "ambarcaţiuni", s. P.a. rom. şi s. cr. *doniţă/dojnica*, "recipient din doage de lemn" [37]. {69/6}.
ΔOΠA = după ce, prep. P.a. rom., lat. *de post* [37]. Vezi şi **ΔOΠY, ΔVΠE, ΔVΠIO, ΔVΠOV** {42/1}.
ΔOΠY = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΠA**. {121/5}.
ΔOPYNΔO = dorinţa, s. P.a. rom., lat. pop. *dolus* < *dolere*, "a suferi" [37]. {115/2}.
ΔOΣE = (de-a) îndoasele, adv. P.a. rom., lat. pop. *dossum* < *dorsum*. Vezi şi **ΔOΣOY**. {2/14}.
ΔOΣOY = în dosul sau în spatele, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΣE**. {5/4}.
⌒ ( ) ~ { } = din dos, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOΣE**. {31/3}.
ΔOTO = dat/dată, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔATO**. {18/7}.
ΔOVO = două, num. P.a. rom., lat. *duo*. {130/7}.
ΔO ≤ O = de dat, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΔOTO**. {121/8}.
ΔPOMIXΘO = Dromihete, "Dromichaites", conducătorul unei uniuni de triburi geto-dace care a purtat lupte cu diadohul Lisimah, pe care l-a înfrânt (cca. 300 î.e.n.). Cf. [20], p. 65, 106, 133, 291; [38]. {42/3}.
ΔPOMHΩ = Dromio, numele unei ipotetice căpetenii nereţinută de istorie. {91}.
ΔPOMYΩ = **ΔPOMHΩ**. {91}.
ΔPOMIOΞTO = Dromihete. Vezi **ΔPOMIXΘO**. {111/10-11}.
ΔPOYOMIKTO = Dromihete. Vezi **ΔPOMIXΘO**. {23/1}.
ΔV[1] = de, de la, de pe, de a, "ca să", prep. P.a. rom., lat. *de*, v. fr. *du*. Vezi şi **ΔE**[1], **ΔY** etc. {12/2; 16/4; 65/1; 80/9; 94/1; 118/4; 121/0; 121/7; 121/10; 123/4; 124/8; 126/1}.
ΔV[2] = din, al, ai celor, sau simplă funcţie de genitivare. P.a. v. fr. *du*. {7/5; 15/1; 16/1; 28/text inciz.; 76/4; 92/2; 92/6; 94/5; 106/2; 118/1; 121/13; 124/13 st.}.
⌒ ~ = **ΔV**[2]. {10/5}.
ΔVA = în/pe două rânduri, num. P.a. rom., lat. *duo, duae*. {121/2}.
⌒ ☌ ☼ = **ΔVE**. {31/1}.
ΔV ✳ EOIV = marea (prin sufixul **OIV**) ducere, "ducerea solemnă", s. P.a. rom., lat. *ducere*. {28/cart.}.
ΔVE = două, a doua, de două ori, num. P.a. rom., lat. *duae*. Vezi şi **ΔOE, ΔVIO** etc. {69/12; 92/8; 92/11; 96/11; 130/4}.
ΔVΦIΩ = dusă, duse, adj./part. P.a. rom., lat. *duco, ducere*. Transformarea lui f în s este anomală, explicabilă, poate, doar prin intermediul latinei. Semnificativ ar fi, eventual, faptul că în 1972, în Zarand, era în uz transformarea inversă, e. g. forma fierpi pentru şerpi, era în uz. {122/3-4}.
ΔVIO = două, num. P.a. rom., lat. Vezi **ΔVE**. {130/5}.
ΔVK = duc, vb. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi **ΔV ✳ EOIV**. {11/1}.
ΔVKΠO = după ce, prep. M.s. Vezi **ΔVΠE**. {119/5}.
ΔVN = din, prep. P.a. rom., lat. *de+in*. Vezi **ΔE**[2], **ΔEN, ΔI, ΔV** etc. {9/3; 123/6}.
ΔVNΔV = datul, s. P.a. rom., lat. donare. Vezi **ΔA**[1], **ΔOTO** etc. {76/6-7}.
ΔVNH = subţiri, adj. P.a. v. ger. s. *dunni*, v. eng. *thinne*, ambele cu sens de "subţire". {7/7}.

ΔVΠΕ = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔΟΠΑ, ΔΟΠΥ** etc. {124/6}.
ΔVΠΙΟ = după, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΔVΠΕ**. {40/8}.
ΔVΠΟV = după, prep. Vezi **ΔVΠΙΟ**. {111/3}.
ΔVΠVΣ = pus, depus, adj/part. P.a. lat. *deposui, deponere*. {16/5-6}.
ΔVPO = tare, puternic, puternicului, adj. P.a. lat. *durus*, "tare". {11/9; 40/1; 40/3; 40/8; 40/10; 92/1; 92/11; 130/1}.
ΔVΣA = dusă, adj./part. P.a. rom., lat. *ducere*. Vezi şi **ΔΕΣ, ΔVK** etc. {28/2}.
ΔVTOE = cu grijă, "conştiincios", adv. P.a. v. fr. *deu*, eng. med. *duete* [106]. {69/10}.

E ; Ε ; Ϫ (en-)

E[1] = e, este, vb. P.a. rom., lat. *est*. Vezi şi **ΕΣΟ** etc. {5/8; 7/1; 10/2; 13/10; 15/1; 15/6; 62/3; 69/11; 72/4; 80/9; 84/1; 84/2; 91; 92/11; 117/7 st.; 124/4; 124/4}.
E[2] = şi, conj. P.a. lat. *et*, v. fr. *et* şi *e*. {5/7; 7/5; 7/7; 7/14; 11/1; 13/4; 13/14; 15/7; 15/8; 15/8; 15/10; 25/6; 25/14; 39/3; 52/20; 62/1; 62/1; 62/4; 62/5; 62/8; 65/2; 65/2; 72/6; 72/7; 72/8; 72/10; 72/13; 76/6; 76/11; 79/2; 79/12; 79/14; 80/3; 80/5; 80/8; 84/2; 92/5; 92/9; 107/1; 107/6; 108/2; 108/6; 111/10; 115/1; 115/2; 115/5; 115/8; 119/6; 121/2; 121/3; 123/4; 126/9; 126/13; 127/1; 127/4; 127/7; 128/3; 128/5; 130/7; 130/9; 130/11; 130/11}.
E[3] = ăi, prescurtare pentru **ΕΛΟ**, pron. {79/sub fig.; 84/5}.
EA = ea, pron. P.a.rom., lat. *illa*. {79/1}.
EAE = ia, vb. P.a. rom., lat. *levo, levare* [37]. {69/8}.
EAEO = de ei înşişi, pron. M.s. {52/2}.
EAO = a lui, ale lor, pron. pos. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi şi **EIO, EIV** etc. {25/11}.
EAOI = de apă, adj. P.a. v. fr. *ewe* "apă". Vezi şi **AEO, AEΠA** etc. {23/9}.
EAOYA = acelor, ălor, ăleia, pron. dem. P.a. rom., lat. *illa*. {127/8}.
EAΣΩ = ies, vb. P.a. rom., lat. *exire*. {9/sub fig.}.
EATOE = mâncate, part. P.a. rom., v. eng. *etan*, v. ger. s. *ezzan* "a mânca". {124/6-7}.
EA ⊆ ⊬ IO = probabil, formă coruptă a următorului. {40/9}.
EA ⊆ I ⊬ IO = iazigii sau iazigilor, numele unei populaţii de origine iraniană din familia sarmaţilor. Aflaţi iniţial la est de Volga, se infiltrează în stepele nord pontice. În secolul I e.n. ei pătrund în număr mare, prin nordul Daciei, în câmpia panonică iar de aci, în vestul actualei Românii, în zona de şes [38]. {40/5; 40/7-8}.
EBE = plecarea, s. P.a. v. ger. s. *aba* "plecat, îndepărtat", v. eng. *ebba* "reflux, retragere". {2/7}.
EBΩ = încât chiar, adv. P.a. v. eng. *efne* < *efen*, v. ger. s. *eban* "plat, egal". {79/8}.
E ⊬ EO = acia, adv. P.a. rom., lat. *ad hicce*. Vezi şi **A ⊬ E**[1] etc. {79/4}.
E ⊬ ETO = ieşirea, s. P.a. rom., lat. *exit*. Vezi şi **E ⊬ HE, IAΣO**. {65/4}.
E ⊬ YO = stejar, s. P.a. v. eng. *àc*, v. ger. s. *eih*, gr. *aigilops*. {13/14-15}.
E ⊬ O = smuls, smulselea, poate "(cu d-a) sila". P.a. lat. *exio* < *excieo, excere* "a scoate", eng. *etch* "a smulge", v. ger. s. *azzen*. Ar fi de luat, poate, în seamă un primitiv i-e. comun. {119/11-12}.

ΕΔΕ = vad/vadul, vadului, s. M.s. Vezi şi **ΕΔV**. {106/10}.
 = **ΕΔΕ**. {10/1}.
ΕΔΕΟ = trecutul vadului, vb. M.s. Foarte probabil conex, prin verbalizare, cu **ΕΔΕ** {69/3}.
 = odăile "morminte din zid", mai puţin probabil "sarcofagele", s. P.a. lat. *aedes, aedis* "cameră de cult", poate şi rom. odaie, transformat ulterior sub influenţa bg. şi tc. [37]. {10/9}.
ΕΔΙΩ = ajută, vb. P.a. rom., v. fr. *aider* < lat. *adjutare* [33]. Vezi şi **ΕΙΔΕ**. {13/6}.
ΕΔΗ = la/prin vaduri-să-treacă, vb. M.s. Vezi **ΕΔΕΟ**. {7/5}.
ΕΔΟΥΕ = se molcomeşte, stagnează, vb. M.s. Poate înrudit cu **ΕΔΕ**. {39/2}.
ΕΔΟΛΟ = idolul, s. P.a. gr. *eidôlon*, lat. *idolum* "imagine". {113/8}.
ΕΔV = vadul, s. M.s. Poate înrudit cu v. eng. *ebba* "apă joasă", transformarea b→d fiind eventual similară cu cea din *bellum* < *duellum* [33]. Vezi şi **ΕΔΕ**. {80/2}.
ΕΓΕΙΠΤΙΩ = din Egipt, statul Nilului de Jos, probabil după cucerirea persană (sec. 6-5 î.e.n.). {2/5}.
ΕΨ = ouă, "boabe", s. P.a. v. eng. *aèg, egg*, v. scan. *egg*. {28/text inciz.}.
ΕΨΕΡΟ = Egeriu, nume al unui ipotetic personaj geto-dac, neatestat istoric. {11/9}.
ΕΨΗΕ = ieşirea, s. P.a. rom., lat. *exire*. {62/3}.
ΕΧΕΣΩ = au revenit, s-au cuvenit, vb. P.a. fr. *échoir*, lat. *excadere* < *excidere* [33]. {80/6-7}.
ΕΧΟΑ = a/ai acestora, pron. P.a. răd. i-e. *ego-*, lat. *ego*, gr. *egô*. {121/3}.
ΕΧVΡ = cădere "cuvinţă, valoare", s. P.a. lat. *excadere*, v. fr. *eschoir*. Vezi şi **ΕΧΕΣΩ**. {124/1-2}.
ΕΙ[1] = ai, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere* [37]. {107/1}.
ΕΙ[2] = ei, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi* [37]. {107/10}.
ΕΙΔΕ = ajută, vb. P.a. v. fr. *aidier* < lat. *adjutare* [33]. {23/6}.
ΕΙΟ = lui, ai lui, lor, ai lor, al celor, pron. pos. P.a. lat. *illos*, v. fr. *els*. Vezi şi **ΕΑΟΥΑ**, **ΕΙV**, **ΕΥ** etc. {11/10; 65/6; 69/14; 84/8; 94/14-15}.
ΕΙV = ei, pron. pers. P.a. rom., lat. *illi*. {130/5}.
ΕΗ = ale lor, pron. pos. P.a. lat. *illi*. Vezi şi **ΕΙ**[2]. {108/7}.
ΕΥ = lui, ale lui, pron. pos. Vezi **ΕΙΟ**, **ΕΙV** etc. {13/2; 92/3; 118/11; 121/8}.
ΕΥΟ = lui însuşi, pron. Vezi **ΕΙV**. {25/8}.
 {} = să decapiteze, vb. P.a. rom., lat. *caput*, v. fr. prefix e-, de ex. *ereinter*. {31/7}.
ΕΚΥΟ = caii, s. P.a. lat. *equus*. Vezi şi **ΕΣΚΟΕ**. {126/2}.
ΕΚΟ = strigăt, s. P.a. gr. *échó* "strigăt", *éché* "sunet". {108/10}.
ΕΚVΕ = egalii (lat. "pares"), s. P.a. lat. *aequus* "la acelaşi nivel". {62/15}.
ΕΛ = el, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi şi **ΕΛΥ**, **ΕVΛ**, **ΕΛΟ** etc. {23/5; 115/4; 115/7}.
ΕΛΕΣΟ = ales-o, vb. P.a. rom., lat. *eligere*. Vezi şi **ΕΛΙΩ**. {121/5}.
ΕΛΙΩ = ales, part. P.a. v. fr. *élu*, lat. *eligere*. Vezi şi **ΕΛΕΣΩ**. {80/10}.
ΕΛΥ = el însuşi, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi şi **ΕΛ**, **ΕΛΟ** etc. {80/7}.
ΕΛΥΑ = ăluia, însuşi, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΕΛΥ**, **ΕΛΥΕ** etc. {108/5; 120/7}.
ΕΛΥΕ = al lui însuşi, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΕΛΥ** etc. {15/6}.
ΕΛΟ / ΕΛΩ = el însăşi, pron. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi şi **ΕΛ**, **ΕΛΟ**, **ΕVΛ** etc. {15/8; 62/7; 69/2; 80/1; 80/7; 84/7; 94/5; 118/6; 122/6; 124/4; 124/4}}.

ΕΛΟΑ = a/al ei, pron. pos. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi şi **ΕΛΟΗΕ**. {130/4}.
ΕΛΟΗΕ = ăluia, pron. P.a. rom., lat. *ille*. Posibil "slăvitului", adj. Vezi şi **ΕΛΟΥΑ**. {58/3}.
ΕΛΟΥΑ = ăluia, aceluia, pron. P.a. rom., lat. *ecce illu* [33]. {130/9}.
ΕΛΥΕ[1] = ele, pron. pers. P.a. lat. *ille*. Vezi şi **ΕΛ, ΕΛΟ** etc. {130/3}.
ΕΛΥΕ[2] = aleşii, s. P.a. v. fr. *élus* < *eslus*. {13/8}.
ΕΝ = în, prep. P.a. rom., lat. *in*. Vezi şi **ΟΝ**[1]. {72/8; 84/6; 123/5}.
ΕΝΑΛΙΘΩ = înalte, adj./adv. P.a. rom., lat. *in+altum*. {127/4}.
ΕΝΔΥΟΣΩ = luat în spate, vb. P.a. v. fr. *endosser* < lat. *dossum* < *dorsum* [33]. Vezi şi **ΔΟΣΕ, ΔΟΣΟΥ**. {128/7}.
ΕΝΕΙΟ = inelului, cercului, s. P.a. rom., lat. *an(n)ellus*, v. fr. *anneau*. {11/1}.
ΕΝΙ = fiecăruia, tuturor, pron. P.a. v. eng. *aènig*, v. ger. s. *einag* [106]. Vezi şi **ΕΝΙΟΝ** {123/8}.
ΕΝΙΟ = împotriva, prep. M.s. {84/4}.
ΕΝΙΟΝ = fiecare, oricine, pron. P.a. v. eng. Vezi **ΕΝΙ**. {15/6}.
ΕΝΥΟΠ = destul, destul de, adv. P.a. eng. med. *ynough* < v. eng. *genòg*, v. ger. s. *ginuog*, ambele dintr-un compus preistoric germanic [106]. {106/12}.
ΕΝΡΟΛΑΜ = facem legământ cu, vb. M.s. Poate înrudit, cu toate că aparent anacronic, cu fr. med. *enroler* < *en+ròle* "înscris în listă". {11/7}.
ΕΝΥΕ = vreun, pron. M.s. Poate înrudit cu v. eng. *aenig*. {128/9}.
ΕΟ[1] = apei, apele, s. Vezi **ΑΕΟ** etc. {35/12; 80/2}.
ΕΟ2 = lui, ale lui, le, lor, ale lor, pron. pos. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *els* < lat. *illos* [33]. Vezi şi **ΕΟΑ**. {65/5}.
ΕΩ[2] = **ΕΟ**[3]. {2/14-15; 7/1; 13/7; 120/2; 123/3}.
ΕΟ[3] = el, ei, ea, de ea, acestuia etc., pron. pers./dem. M.s. Vezi şi **ΕΟ**[2]. {25/5; 39/4; 69/11; 107/3}.
ΕΩ[3] = **ΕΟ**[3]. {7/1; 13/3; 92/13; 123/3}.
ΕΟΑ = lor, a lor, pron. pos. M.s. Vezi **ΕΟ**[2]. {123/12}.
ΕΩΑ = **ΕΟΑ**. {13/5}.
ΕΟΥ = apa, apele, s. P.a. v. fr. Vezi **ΑΕΟ, ΕΟ**[1]. {23/7}.
ΕΠΑ = iepei, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi şi **ΕΠΩ**. {107/3}.
Ε Π Ε ( ) = iepelor, s. Vezi **ΕΠΑ**. {31/8}.
ΕΠΩ = iepe, iepelor, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi şi **ΕΠΑ, ΙΕΟΠΑ**. {62/1; 62/2}.
ΕΡΑ = era, a fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, es, fui, esse*. Vezi şi **ΕΡΙΟ, ΕΣΟ, Ι ≤ , ΣΙΝΔ, ΣΙΟ, ΣΟΕ, ΣΡΑ** etc. {76/9}.
ΕΡΕ = suflet, străduinţă, s. P.a. lat. *aer, aeris*, v. fr. *air*, sau poate similar cu v. fr. *erre* = elan, < lat. i *terre*. {16/6}.
ΕΡΕΧΕΘΩ = să ajungă, "să fie destul", vb. P.a. v. ger. s. *reichòn, reichen*, v. eng. *raecan*, ambele din rădăcina i-e. *rèig* [36], [106]. {123/8}.
ΕΡΙΕ Ψ ΕΡ = ridicat, nou-instituit, adj. Vezi **ΕΡΙ Ψ ΕΡ**. {120/6 şi 120/7, 120/8, prin prescurtarea E.}.
ΕΡΙ Ψ Ε = ridică, vb. P.a. lat. *erigere* "a scula, a ridica", v. fr. *eriger* "dresser". Poate înrudit cu **ΕΕΧΕΘΩ**. {92/1; 124/10}.
ΕΡΙ Ψ ΙΡΟ = să ridice, "suie", vb. Vezi **ΕΡΙ Ψ Ε**. {107/3-4}.

EPIΨIPVA = ridicat, "slăvit", part. Vezi **EPIΨE**. {124/10}.
EPIO = era, vb. P.a. rom., lat. Vezi **EPA**. {2/3}.
EPHΨE = ridică, vb. Vezi **EPIΨE**. {124/8}.
EPYΨEPI = îl ridică, vb. Vezi **EPIΨE**. {92/8-9}.
EPYΨEPIO = se ridică, se suie, vb. Vezi **EPIΨE**. {69/6}.

= ridică, "modernizează", vb. Vezi **EPIΨE**. {31/11-12}.
EPHΨEPYO = ridicaţi, "răsculaţi", adj. Vezi **EPIΨE**. {62/15-16}.
EPYΓHPI = a ridicat, "înaintat, propus", vb. Vezi **EPIΨE**. {7/1}.

= ridicat, adj. Vezi **EPIΨE**. {31/4-5}.
EPYΨEPO = să se ridice, vb. Vezi **EPIΨE**. {69/14}.

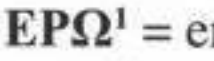 = s-a ridicat, "a suit", vb. Vezi **EPIΨE**. {31/1}.
EPMY-ΔABO = Ermidava, numele unei ipotetice aşezări geto-dace. Posibilă semnificaţie de "Dava Închisă". {120/16}.
EPΩ¹ = erau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **EPA**. {13/4;13/7}.
EPΩ² = cinstire, respect, s. P.a. v. ger. s. *èra*, v. eng. *àr* "venerare". {15/12}.

= statornicirea, întemeierea, "inaugurarea", poate "împământarea", s. M.s. Posibil înrudit cu v. eng. *eorthe*, v. ger. s. *erda* "pământ". {31/6}.
ΕΣΑΥ = încercări, "eboşuri", s. P.a. v. fr. *essay* <lat. *exagium* "cântărire, încercare". {2/2}.
ΕΣΙΟ = la păscut, adv. P.a. gr. *esthiô*, v. ger. s. *ezzan*. Vezi şi **ΑΣΙVΛ**, **ΕΣΥ**, **ΕΣΥΟΥ**, **ΕΣΣΥΙ**. {79/9}.
ΕΣΥ = păscutului, s. Vezi **ΕΣΙΟ**. {123/6}.
ΕΣΥΟΥ = mari (prin sufixul augmentativ **OY**) pajişti, s. Vezi **ΕΣΙΟ**. {127/5}.
ΕΣΚΟΕ = cai sau armăsari, s. P.a. lat. *equus*. Vezi şi **ΕΚΥΟ**. {62/2}.
ΕΣΟ¹ = este, se află, vb. P.a. lat. *essere*. Vezi şi **E¹**, **ΕΣΟΕ**, **ΕΣΤΟ** etc. {40/10; 72/11; 79/10; 129/4}.
ΕΣΩ = **ΕΣΟ¹**. {13/15; 15/12; 62/5}.
ΕΣΟ² = stirpe, s. P.a. lat. *exire*. {108/2-3}.

 = iscoadă, textual evaluator, s. P.a. lat. *estimare*. {72/8}.
ΕΣΤΟ = este, vb. P.a. rom., lat. *est*. Vezi **ΕΣΟ**. {69/2}.
EV = pe/cu el, pron. P.a. rom., lat. *ego* [37]. {65/4; 92/6; 123/7}.
EVΛ = el, "el însuşi", "el singur", pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. {128/8}.
ΕΞΟΘΕΡΑ = insulă, s. P.a. lat. *ex terra*. {79/6}.
E≤O = există, vb. P.a. lat. *essere*. Vezi [i **ΕΣΟ**. {124/1}.

 = **E≤O**. {10/5}.
E≤OE = este, "se află", vb. P.a. lat. *essere*. Vezi şi **ΕΣΟ**. {80/1}.
E≤TEΣO = stăpânire, "proprietate, posesiune", s. P.a. v. fr. *estat*, lat. *status*. {62/16}.

Φ

ΦΑΧΤΟ = strânge, strânse, vb. sau part. P.a. lat. *fascio-fasciare*. Vezi şi **ΦΑΞΟ**, **ΦΑΚΤΙ Ψ Ε**. {130/10}.
ΦΑΧΤΩ = **ΦΑΧΤΟ**. {25/6}.
ΦΑΚΤΙ Ψ Ε = unit, reunit cu, part. P.a. lat. Vezi **ΦΑΧΤΟ**. {79/4}.
ΦΑΚΤΙΟ = a face, vb. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi şi **ΦΑΚΤΟ**, **ΦΑΤΥ**, **ΦΑ Σ** , **ΦΕΑ Σ ΟΕ**, **ΦΕΚΟΥΩ** etc. {118/3}.
ΦΑΚΤΟ = făcuţi, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {28/3}.
ΦΑΧΣV = stufului, s. M.s. {40/3}.
ΦΑΛΑΝ Ψ Ε = osie, falangă (milit.), s. P.a. gr. *falangeos*, lat. *phalanga* "sul de lemn" [56]. {111/2; 117/8-9st.}.
ΦΑΛΥΩ = îl doboară, vb. P.a. v. eng. *felan*, v. ger. s. *faldan* "a cădea". {12/6}.
ΦΑΛΟ = mândre, falnice, adj. P.a. rom., sl. *havala* [37]. {11/7}.
ΦΑΠΤΟ = să făptuiască, posibil "lucreze" sau "nască". P.a. rom., lat. *facto* < *facere*. {121/3}.
ΦΑΤΥ = făcutu (s-a), part. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {128/9}.
ΦΑΞ = strânşi, reuniţi, adj. P.a. lat. Vezi **ΦΑΞΟ**. {120/3-4}.
ΦΑΞΟ = împreunez, "întregesc", vb. P.a. lat. *fascio, fasciare* "a lega împreună". Vezi şi **ΦΑΧΤΟ**, **ΟΝΦΑΞΟ** etc. {18/1}.
ΦΑ Σ = făcut, part. P.a. rom., lat. *facere*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {124/8}.
ΦΕΑ Σ ΟΕ = făcuţi, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**, **ΦΕΑΖΩΥ**. {84/8}.
ΦΕΑΖΩΥ = (îi) făcură, vb. Vezi **ΦΕΑ Σ ΟΕ**. {108/4}.
ΦΕΚΟΥΩ = a făcut-o, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {127/4}.
ΦΕΜ = face, sau făcu, a făcut. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {84/3}.
ΦΕΡ = fier, s. P.a. rom., lat. *ferrum*. Vezi şi **ΦΕΡΥΩ**, **ΦΙΕΡΟΜ**. {122/13}.
ΦΕΡΥΩ = din fier, "ferecate cu fier", adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΕΡ**. {9/sub fig.}.
ΦΕΡΟ = de fier, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΕΡ**. {92/5}.
ΦΕΡΩΑ = ferecate cu fier, adj. P.a. v. fr. *ferrés*. Vezi **ΦΕΡ**, **ΦΕΡΥΩ** etc. {13/2}.
ΦΕΤΗ = făcut/făcută, adj. P.a. rom., lat., v. fr. *fait/faite*. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {2/13}.
ΦΕΤΩ = a făcut, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΦΕΤΗ**. {128/10}.
ΦΕ Σ Ε = făcuţi, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΑΚΤΙΟ**. {25/11-12}.
ΦΙ[1] = fie, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, *fire* ("fieri") cf. [37]. Vezi şi **ΦΟ**, **ΦΟΕ**, **ΦΟΣΕ**, **ΦΟΣΟ**, **ΦV**, **ΦVΕ**, **ΦVΣΚΟ** etc. {18/2}.
ΦΙ[2] = fiii, s. P.a. rom., lat. *filius, filii*. Vezi **ΦΙΟ**, **ΦΙΛΟ ΦΗΟ**, **ΦΥΟ**, **ΦΥΛΟ**, **ΦΩΗΛΟ**, **ΦΥΛΗ** etc. {107/7}.
ΦΙ Ψ = fapte, faptele, s. P.a. lat. *facere*. Vezi şi **ΦΑΚΤΙΟ**. {92/3}.
ΦΙΕΡΟΜ = făurar, sau din fier, adj. P.a. rom., lat. *ferrum*. Vezi şi **ΦΕΡ**. {96/8}.
ΦΙΛΗΠΩV = marele/măritul Filip, posibilă referire la Filip al II-lea al Macedoniei. {7/11}.
ΦΙΟ = fiu, sau fii, sp. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ**[2]. {107/2}.
ΦΙΩ = **ΦΙΟ**. {2/4}.
ΦΙΛΟ = fiu, fiul, fiului, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦΙ**[2]. {18/7-8; 39/12; 69/7}.

ΦIPO = firul, s. P.a. rom., lat. *filum*. {107/7-8}.
ΦIΣE = se face, vb. P.a. rom., lat., fr. *faisait*. {6/8}.
ΦIVTE = alimentare, rezervor, poate butoi, s. P.a. v. fr. *fût* "butoi" < lat. *puteus* "puţ", sau *fustis* "toiag" [33]. {121/4}.
ΦH = fiii, s. Vezi **ΦI²**. {108/11}.
ΦHNΔO = fiind, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. Vezi **ΦI¹**. De observat dublarea vocalei lil, ca în româneşte. {79/3}.
ΦHO = fiii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦI²**. {35/2; 124/9}.
ΦHΩ = **ΦHO**. {7/4}.
ΦY = fiul, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦI²**. {12/9}.
ΦYΛH = fii, sau fini, s. P.a. rom., lat. *filius* sau *filiolus*. {7/4}.
ΦYΛO = filial, adj. P.a. rom., lat. {25/15}.
ΦYO = fii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦI²**. {2/2; 72/6}.
ΦYOΣKO = lui Fioscu, ipotetic toponim legat de un sat sau o "orăştioară" getă. Nume eventual conex cu latinul Fuscus. {18/10}.
ΦO¹ = fu, a/au fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. Vezi şi **ΦI¹**. {25/11; 80/10; 84/8; 106/6; 115/3; 124/8; 130/9}.
ΦΩ² = fostul, poate falsul, adj. P.a. lat. *falsus*, v. fr. *faux* < fals. {92/4}.
ΦOE = a fost, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. {69/10; 130/6}.
ΦΩXE = focului, s. Vezi **ΦOXIO**.{13/3; 15/9}.
ΦOXIO = focului, s. P.a. rom., lat. *focus*. Vezi **ΦΩXE**. {2/8}.
ΦΩHΛO = fiul, fiul mai mic, nepotul, sau finul, s. P.a. rom. lat. *filius, filiolus*. Vezi şi **ΦI²**. {62/6}.
ΦOY = fânului, s. P.a., cu extensie de sens, lat. *folia*. {127/2}.
ΦOM = fumul, s. P.a. rom., lat. *fumus*. Vezi şi **ΦVMIEO**. {96/7}.
ΦONнн = fac, vb. P.a. v. fr. *font*, lat. *facere*. Vezi şi **ΦAKTIO**. {11/4}.
ΦOPIEΩ = diaree, sau furie, s. P.a. rom., lat. *foria* "diaree", *furia* "furie". {76/2}.
ΦOPO = forumului, pieţei, s. P.a. lat. *forum*. {96/15}.
ΦOΣA = albie (de râu), canal, s. P.a. lat. *fossa* "şanţ, canal". {12/4-5}.
ΦOΣE = fuse, fusese, vb. P.a. rom., lat. *sum, fui, esse*. {65/7}.
ΦOΣO = era, vb. P.a. rom., lat. {106/3-4}.
ΦV = fu, a fost, vb. P.a. rom., lat. {76/2}.
ΦVE = au fost, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΦI¹**. {15/7; 76/8; 130/8}.
ΦVXIEO = împănat, adj. M.s. {123/13}.
ΦVMIEO = fumuri, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΦOM**. {130/5}.
ΦVΣKO = va fi, va/vor fi fost, vb. M.s. {22/2; 94/11; 121/6}.
ΦVΣKV = Cornelius Fuscus, general roman, prefect al pretoriului sub Domiţian. A condus în anul 87 e.n. o expediţie împotriva geto-dacilor lui Decebal şi a fost învins şi ucis [38]. {121/16 dr.}.

Γ

ΓΑΙV = câştigă, "ajunge la", vb. P.a. v. fr. *gaaigne, gaaing*, de origine germanică, v. ger. s. *weidanòn*. Vezi şi **ΓΕΝΙ**. {40/9}.
ΓΑΛΟ = galilor, s. Populaţie de origine celtică [38]. P.a. lat. *gallus, gallii*, presupus asimilat din frq. *walha* [33]. {9/2}.
ΓΑΛΩΕ = **ΓΑΛΟ**. {9/vert. dreapta lângă chenar}.
ΓΑΛΤΟ = cu găleata, instr. P.a. rom., lat. *galleta* [37]. {23/11}.
ΓΑΡΕΥ = găteală, s. M.s. Poate înrudit cu v. fr. *garnir* < frq. *warnjan* "a echipa", "a băga de seamă". {2/2}.
ΓΑ ⫩ ΙΣΤΕ = găseşte, vb. P.a. rom. ţinând seama de influenţa sl. *gasiti* "a stinge" cf. [37]. {40/6}.
ΓΑΤΟ =poarta, s. P.a. v. eng. *geat*, v. ger. s. *gat* "deschidere". Sistematic asociat cu **ΣΑΡ** şi **ΜΟ** sau **ΜΟΝ**. Vezi **ΣΑΡ-ΜΟΝ-ΓΑΤΟ** etc. {25/cart; 118/10}.
ΓΑΤΩ = **ΓΑΤΟ**. {42/cart.}.
ΓΑΘΟ = **ΓΑΤΟ**. {21/8}.
ΓΑΤΟΕ = a porţii, s. P.a. v. eng. Vezi **ΓΑΤΟ**. {25/4}.
ΓΕ = vesel, adj./adv. P.a. v. fr. *gai*, probabil < frq. *wàhi* "impetuos" [33]. {2/8}.
ΓΕ ✳ Ε = cu spatele, pe la spate, "pe ascuns", adv. M.s. Asociat sistematic cu **ΜΙΣΑ** sau **ΜΙΣΟ**. {2 ori în 28/text inciz.}.
ΓΕ ✳ Ο = **ΓΕ ✳ Ε**. {98/3}.
ΓΗ ✳ Ω = **ΓΕ ✳ Ε**. {28/text inciz.}.
ΓΕΛΕ = tunsului, s. P.a. rom. Vezi **ΓΕΛΙ**. {7/15}.
ΓΕΛΙ = tunşi, "tunşi de ramuri", adj. P.a. rom. a gelui "a netezi". Vezi şi **ΓΕΛΕ**. {7/7}.
ΓΕΝΙ = câştigat, part. P.a. v. fr. *gaaigne, gaaing* "câştig", de origine germanică. Vezi şi **ΓΑΙV**. {2/7}.
ΓΕΝΗΣΟ = născut/născută, adj/part. P.a. lat. *gigno,-is, genitum,-ere*. Vezi şi **ΓΕΝΩ**. {108/2}.
ΓΕΝΟ = născute "originare", adj. P.a. gr. *genos*, lat. *generare*. {35/12-13}.
ΓΕΟ = peşteră, s. M.s. {2/1; 111/9}.
ΓΕΟΤΟ = de capră, adj. P.a. v. eng. *gàt*, v. ger. s. *geiz* "capră". {42/7}.
ΓΕΡΟ = amenajat, adj. P.a. v. eng. *gearwe*, v. ger. s. *garuwi* "echipament". Vezi şi **⫩ ΙΕΡΟ**. {23/7}.
ΓΕΘΥV = pândesc sau veghează, vb. P.a. v. fr. sec. XI *guaitier* din frq. *wahtôn* = a veghea. Vezi **ΓΕΤΟ**. {8/4}.
ΓΕΤΟ, ΓΕΤΩ = pază "strajă", de/din paza, pazei, la păzit, "pândă", împrejmuire, s. P.a. v. fr. *guaitier* < frq. *wahtôn*. Vezi şi **ΓΕΘΥV, ΓΕΤΟΙ**. {7/8; 7/9; 23/2; 58/11; 76/4; 76/14; 91; 106/2; 106/8-9; 106/13; 107/4; 107/8-9; 108/1; 108/4; 115/5; 115/11; 123/1-2; 127/6; 127/9}.
ΓΕΘΩ = **ΓΕΤΟ**. {91; 108/11}.
ΓΕΤΟΙ = paza, pazelor, s. plural. P.a. v. fr. Vezi **ΓΕΤΟ**. {76/11; 115/6}.
ΓΕ ≤ ΟΜΙΤΟ = luat/luată, "stoarsă", part. M.s. Vezi şi următoarele două. {65/5}.
ΓΕΖΟΜΙΘΩ = **ΓΕ ≤ ΟΜΙΤΟ**. {52/8-9}.
ΓΕ ≤ ΟΜΙΤΟΕ = luaţi cu forţa, part. M.s. Vezi **ΓΕ ≤ ΟΜΙΤΟ**. {130/12}.
ΓΙΕΒΥ = dă, vb. P.a. v. eng. *giefan, gifan*, v. scan. *giva*, lat. *habere* cf. [106]. {23/1}.

ΓΙΛΑ = tinerii, s. P.a. eng. madiev. *gurle, girle* "tânăr de oricare sex". {28/4}.
ΓΙΣ = varsă, vb. P.a. v. ger. s. *giozan* "a turna". {35/12}.
ΓΙΑΟΚΟ = Ghiaoco, presupus nume al unui personaj neatestat istoric. {130/9}.
ΓΛΟΤΕ = glăsuieşte, strigă, "dă de veste", vb. P.a. gr. *glôtta* < *glossa* "limbă". De luat în seamă şi sl. *glutu* "a înghiţi". Vezi şi **ΓΛΟΤΕΛΟ, ΓΛΟΤΟ**. {84/7-8}.
ΓΛΩΤΕΛΩ = gâtlejul, s., gâtuit, part. P.a. gr., sl. Vezi **ΓΛΟΤΕ**. {28/text inciz.}, {79/3}.
ΓΛΩΘΕΛΟ = ΓΛΟΤΕΛΟ. {52/14-15}.
ΓΛΟΤΟ = prin glas, instr. P.a. gr., sl. Vezi **ΓΛΟΤΕ**. {42/2}.
ΓΟΙΤΕ ⊬ I = răgete, guiţeli, s. P.a. rom. "etimologie neprecizată" cf. [37]. {79/8}.
ΓΟΥΕΡΩ = Goiuero, ipotetic apelativ al unui personaj geto-dac. Neatestat istoric. {120/9}.
ΓΟΥΡΩΕ = Goiuroe, ipotetic nume de căpetenie geto-dacă. Neatestat istoric. {120/17}.
ΓΟΡΙΟ = din gură, instr. P.a. rom., lat. *gulla* "gât" [37]. {5/8-9; 11/6}.
ΓΡΑΒΕΩ = grabă, s. P.a. rom., bg. *grabja*. Ar fi de lămurit dacă *grabja* este propriu v. sl., sau dacă termenul a fost asimilat de bulgari la venirea lor pe teritoriul lor actual. {79/14}.
ΓΥΡΟ = din gură, instr. P.a. rom., lat. Vezi **ΓΟΡΙΟ**. {111/2}.
ΓΡΑΜΑ = de/pentru scoarţă, instr. P.a. lat. *gruma* "scoarţă". {13/13}.
ΓΡΥΠΕΟ = împreună, adj. P.a. germanicul *Kruppa*, ital. *gruppo* "nod, asamblare". {7/8}.

Ψ ; Ψ ; Ψ .

Ψ E¹ = ce, pron. neh. P.a. rom., lat. Probabil înscris, din eroare, în loc de **⊬ E**. Vezi **⊬ E¹**. {25/6}.

Ψ E² = Jiu, Jiul, de pe Jiu, hidronim. Vezi şi **Ψ IO, Ψ HE, Ψ YO, Ψ YV, Ψ O, Ψ OY, Ψ Y** etc. {84/3; 98/1; 118/2; 124/4; 124/7-8}.

Ψ EA = ia, vb. M.s. {119/11}.

Ψ EIO = cu lanurile, acasă, de acasă, adv. M.s. Dublul sens atribuit cuvântului **Ψ EIO**, care, ipotetic, ar fi exprimat în antichitatea autohtonă atât noţiunea de "acasă" cât şi cea de "pământ cultivat", ar fi explicabil la o populaţie de cultivatori sedentari care, în mod firesc, îşi au locuinţa acolo unde îşi au şi pământul lucrat. {40/6; 65/1}.

Ψ EIΩ = Ψ EIO. {79/4; 92/5}.

Ψ EY = se îndreaptă, vb. M.s. {96/6}.

Ψ EY Σ Ω = Gieiuzu, presupus nume de căpetenie geto-dacă, posibil la nivel de hiliarh. Neatestat istoric. {129/10}.

Ψ EYZO = Ψ EY Σ Ω. {120/11}.

Ψ ENIOKΛO = Genucla. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {1/6}.

Ψ ENY = neamul, s. P.a. răd. i-e. *gen-*, gr. *genos* "rasă". {94/5}.

Ψ ENO = generat, "creat", part. P.a. lat. *genus, generare*. {52/2}.

Ψ ENOIKΛOE = din Genucla. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {79/5}.

Ψ ENOYKΛΩ = la Genucla, al Genuclei. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {52/19; 120/6}.

Ψ ENOYKΛΩE = Ψ ENOYKΛΩ. {79/cart. centr.}.

Ψ ENOKΛO = Genuclei. Vezi **Ψ ENVKΛO**. {79/st. jos}.

Ψ **ENΩKΛO** = Genucla. Vezi Ψ **ENVKΛO**. {52/5-6}.
Ψ **ENVXΛO** = Genucla. Vezi Ψ **ENVKΛO**. {126/7}.
Ψ Ε ⊠ ≈ ϟ Χ = Genucla. Vezi Ψ **ENVKΛO**. {126/17}.
Ψ **ENVKΛO** = Genucla, opidum pe malul Dunării, menţionat de Dio Cassius, 51, 26, 5-6 cf. [38] de ex. Analiza textelor studiate aici, presupunând că ele ar fi corecte, ar situa Genucla în spaţiul dobrogean, fie pe Dunăre, undeva între Ostrov-Păcuiul lui Soare şi Hârşova de azi, fie lângă Agighiol, mai probabil la Babadag-Enisala – cf. şi **TO** ✳ **OAP**. {11/8}.
Ψ **ENVKΛΩ** = Genucla, Genuclei, în Genucla. Vezi Ψ **ENVKΛO**. {62/6; 122/9}.
Ψ Ε ⊠ ≈ ϟ Χ ( ) = Ψ **ENVKΛΩ**. {10/4}.
Ψ **ENVKΛOE** = Genuclei, din Genucla. Vezi Ψ **ENVKΛO**. {94/17-20}.
Ψ **ENVKΛΩE** = Ψ **ENVKΛOE**. {80/7-8}.
Ψ **EO**[1] = rege/domn, regat/domeniu, domeniilor, s. M.s. Vezi şi Ψ **EIO**. {15/10; 25/2; 25/9; 25/cart.; 35/2; 39/8; 84/7; 98/4; 130/10}.
Ψ **EΩ**[2] = din regatul/domeniul, în câmpurile, acasă, adv./adj. M.s. Vezi Ψ **EO**[1], şi Ψ **EIO**. {15/6; 79/10; 92/6; 92/7}.
Ψ **EO**[3] = pământului, câmpiei, s. P.a. gr. *gè* "pământ". {128/5}.
Ψ **EO**[4] = reşedinţa domnească, s. M.s. {13/1}.
Ψ **EOY** = Jiul Mare, hidronim. Prin asimilare Ψ **E** + sufixul augmentativ **OY**. Vezi Ψ **E**. {15/2-3; 35/11}.
Ψ **EΩN** = la pământ, pe pământurile, adj./adv. M.s. {28/text inciz.; 40/9}.
Ψ **EONO** = pământenilor, s. Vezi şi Ψ **EO**[3], Ψ **EON**. {98/2}.
Ψ Ε ⊂ ✲ = acţiunea, greutatea, s. M.s. Vezi Ψ **EPO**, Ψ Ε ⊂ ( ). {31/5}.
Ψ **ENOB** = cu jepi, înjepat, adj. P.a. rom. ienupăr, sau jep "arbust de munte", etimologie necunoscută [37]. {52/11-12}.
Ψ **EPO**[1] = pregăteşte, organizează, vb. P.a. v. eng. *gearwe* "echipament, îmbrăcăminte", gearu "pregătit, gata", v. ger. s. *garuwi* "echipament". Vezi şi **ΓEPO**, Ψ Ε ⊂ { } . {106/1}.
Ψ **EPΩ** = Ψ **EPO**. {15/12-13}.
Ψ **EPO**[2] = echipamentul, poate suita, s. Vezi Ψ **EPO**. {91}.
Ψ Ε ⊂ { } = Ψ **EPO**[2]. {129/fig.}.
Ψ **EPOTA** = anunţate, strigate, part. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *hirauz* "héraut" < frq. *heriwald*. {11/6}.
Ψ **EΣ** = gâşte, s. P.a. v. eng. *gòs*, v. ger. s. *gans, goose*. {130/9}.
Ψ **EΣO** = ies, vb. P.a. rom., lat. *exire*. {79/8}.
Ψ **ET** = getul/getului, geţilor, s. Vezi Ψ **ETO**. {42/cart.; 118/2; 118/5; 119/9-10}.
Ψ **ETA** = geţii. Vezi Ψ **ETO**. {52/1}.
Ψ **ETE** = geţi. Vezi Ψ **ETO**. {84/5}.
Ψ **EΘE** = Ψ **ETE**. {79/7}.
Ψ Ε ⊞ ⊔ ( ) = geţilor. Vezi Ψ **ETO**. {10/12}.
Ψ **ETYO** = geţilor. Vezi Ψ **ETO**. {12/2}.
Ψ **ETY( )** = Ψ **ETYO**. Vezi Ψ **ETO**. {72/1;72/13-14}.

Ψ Ε ⫫ ϒ Χ ( ) ⌣ = geţilor. Vezi Ψ **ETO**. {31/14}.
Ψ **ETO** = geţi, geţii, geţilor, get/getă, s./adj. Etnonim. Vezi Ψ **ET** etc. {12/8; 25/18; 35/5; 92/1; 120/3; 126/5; 129/5}.
Ψ **ETΩ** = Ψ **ETO**. {15/3; 15/4; 35/2; 35/8; 79/fig. st.; 80/5-6; 80/9; 119/3; 126/11-12}.
Ψ Ε ⫫ ( ) = Ψ **ETO**. {31/2}.
Ψ **EΘΩ** = Ψ **ETO**. {9/sub fig.; 39/5;52/17}.
Ψ **ETOVI** = al geţilor, s. Vezi Ψ **ETO**. {13/1}.
Ψ **EV** = împământeneşte, vb. M.s. Vezi Ψ **EO**³. {115/8}.
Ψ **E Σ I** = pândar, santinelă, pichet de pază, s. P.a. rom. şezi. Vezi şi Ψ **E Σ IAO**, Ψ **E Σ YA**, Ψ **Σ O**. {122/10}.
Ψ **E Σ IAO** = zăcând, vb. P.a. rom., v. fr. *gisant* < *gésir*, lat. *jacère*. Vezi şi Ψ **E Σ YA**, Ψ **Σ O**. {65/4}.
Ψ **E Σ YA** = întins pe catafalc, part. Vezi Ψ **E Σ I**. {130/6}.
Ψ **I** = Jiu, pe Jiu, Jiilor. Hidronim. Vezi Ψ **E**. {5/8; 39/10}.
Ψ **IEA** = pământurile, s. P.a. gr. *gè* "pământ". {126/14}.
Ψ **IEO** = la pământ, adv. P.a. gr. *gé* "pământ". Vezi Ψ **EΩN**. {25/7}.
Ψ **IΛ** = oilor, s. M.s. {106/1}.
Ψ **INO** = grâu/grâul, posibil grâne, s. M.s. {79/4; 84/6; 121/6-7; 124/6; 126/12}.
Ψ **IO** = pe Jiu, Jiului, s./adv. Vezi Ψ **E**. {40/4; 42/5}.
Ψ **IIIPO** = groază, frica nimicirii, s. M.s. Posibil şi "partizani ai celor de pe Jiu", prin analogie cu lat. *pro* "pentru" + Ψ **I** "de pe Jiu" sau "jieni". {62/4}.
Ψ **IΣΘA** = gătită, adj. P.a. rom., lat. *gustus*. {20/2-3}.
Ψ **HE** = pe Jiu, adv. Vezi Ψ **E**. {84/2}.
Ψ **Y** = pe Jiu. Vezi Ψ **HE**, Ψ **E**. {13/4}.
Ψ **YEΔH ⊬ E** = jude], judecată, "sacrificiu ritual", s. P.a. rom., lat. *judicatum*. {130/8}.
Ψ **YNO** = femeilor, s. P.a. gr. *gunè* "femeie". {121/2-3}.
Ψ **YO** = Jiu. Vezi Ψ **E**. {25/13}.
Ψ **YV** = a Jiului. Vezi Ψ **E**. {23/6}.
Ψ **ΛA** = oile, s. M.s. Vezi Ψ **IΛ**. {28/3-3bis}.
Ψ **OY** = al Marelui (prin sufixul **OY**) Jiu. Vezi Ψ **E**. {79/2}.
Ψ **Σ O** = zace, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi Ψ **E Σ IAO**. {69/11}.

X

XA = fost, part. M.s. {117/12-13 dr.}.
XABEN = au, vb. P.a. v. eng. *haban*, v. ger. s. *habèn*, lat. *habere* "a avea". {117/3 dr.}.
XAYΩ = Haiuo sau Chaiuo, ipotetic echivalent get al numelui latin Caius. Sensul, în context, ar putea fi cel de "pomul lui Caius..." care să fi dat actualul cais, pom fructifer. {128/4}.
XAΛH = hală, piaţă acoperită sau sală mare publică, s. P.a. frq. *halla* "piaţă acoperită" [90]. {25/10}.

XAMO = hamului, hamurilor, "obligaţiei", s. P.a. rom., lat. *hamaxo* "a înhăma", eng. med. *hame* "hulubi", mag. *hàm* [37]. Asemănarea cu maghiara cere investigaţii suplimentare. {84/4; 108/1}.
XATΩ = Hator, foarte vechea zeitate egipteană a iubirii şi fecundităţii. Confundată mai târziu cu Issis, sora şi soţia lui Osiris, divinitate egipteană supremă, zeu al "celuilalt pământ". În text **XATΩ** apare ca sora lui **≤ ΩNYO**, soarele, care, în Egipt, ar fi fost Ra. Necorespondenţa aceasta rămâne de lămurit. {2/3}.
XE = ce, cele ce, pron. P.a. rom., lat. *que*. Vezi şi **⊬ E¹**. {13/4; 124/6}.
XEΩ = de acesta, pron. P.a. rom., lat. *ecce illo*. Vezi şi **EO³**. {62/10-11}.
XEΘΩ = arşiţă, s. P.a. v. eng. *haetan, hàt* "a încălzi, cald". {108/6}.
XIΛIAPXI = hiliarhii, s. pl. Vezi **XIΛIAPXYO**. {84/8}.
XIΛIAPXYV = hiliarh al, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {6/11-12}.
XIΛIAPXYO = hiliarhul, "generalul", s. P.a. lat. *chiliarces* sau *chiliarcus* "comandant a 1000 de oameni. Cel mai mare demnitar persan după marele rege. {79/cart.}.
XIΛYAPXHOYΛ = mai marele hiliarhilor, s. De remarcat sufixul **-OYΛ**, presupus "amplificativ articulat". A se compara cu rom. căsoiul, de pildă. Vezi **XIΛIAPXYO**. {25/1}.
XHΛEAPXI = hiliarhi, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {120/1-2}.
XHΛEAPKY = hiliarh, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {62/3}.
XHΛYAPXIΩ = hiliarhului, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {79/14}.
XHΛYAPXHO = hiliarhi, s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {130/7}.
XHΩTA = înaltă, semeaţă, adj. P.a. v. fr. *hautain* < *haut*, lat. *altus*, h din fr. datorându-se unei influenţe germanice [90]. {127/8}.
XY = aci, pe loc, adv. P.a. rom., lat. hic. Vezi şi **⊬ Y**. {123/7}.
XYEΩ = huleli, s. P.a. rom. *a huli, huo!*, sl. *huliti*, v. fr. *huer*. {108/4-5}.
XYΛEΩ = pridvorul, s. M.s. Posibil înrudit cu **XAΛH**. Asemănător cu frq. *halla*. {92/13}.
XYΛIAPXYO = hiliarhul, "generalul", s. Vezi **XIΛIAPXYO**. {130/11}.
XYME = vine, vin, vb. P.a. v. eng. *cuman*, v. ger. s. *qeman* "a veni". {80/2}.
XO = aci, adv., de aci, prep. P.a. rom. *ho!* din limbajul ţărănesc tradiţional, lat. *huc*. {25/14; 35/11; 76/3; 107/4; 123/4; 124/1}.
XOY / XΩY = a/al lui, ăl/ăi care, pron. M.s. {22/6; 25/11; 79/3; 123/11}.
XOΠIO = speranţe, s. P.a. v. eng. *hopian* "a spera". Vezi şi următorul. {124/9}.
XOΠIV = speranţa, s. Vezi precedentul. {124/9}.
XOPGHA = horcăia, vb. P.a. rom. considerat onomatopeic [37]. {76/9}.
XPONI = pe/pentru hrană, s. P.a. rom., sl. *hrana*. {121/9}.
XTO = această, pron. M.s. {121/5}.

I ; ⊔ / H ; ϒ / Y ; ϒ ; ⊍.

I = i, pron. (în construcţii ca i-a, de pildă). P.a. rom., lat. *illi*. {115/4}.
IAΣOB = ieşirile, "zisele", s. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi şi **IE ⊬ , IEΣE, IEΣEPΩ, E ⊬ ETO**. {11/5-6}.

↑Σ() = **IAΣO**, iese, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **IAΣOB**. {72/8}.
IAV = ia, vb. P.a. rom., lat. levare [37]. Vezi şi **IAVA, YO, YOI** etc. {127/2}.
IAVA = ia sau a luat, vb. Vezi precedentul. {115/7}.
IBO = exerciţiu, antrenament, s. P.a. v. ger. s. *uoben* "a exersa, a lucra pământul, a venera", înrudit cu v. eng. *efnan* "a executa, a face", din i-e. op- "a executa, acţiune de cult", lat. *operari*, cf. [36]. {111/1}.
I ⊬ E = însuşi, propriu, pron./adj. M.s. Posibil înrudit cu lat. *ipse*. Vezi şi **I ⊬ EO, IX, IXE**. {22/5; 121/6}.
I ⊬ EO = ale lui, pron. P.a. lat. *ecce illo*, v. fr. *icelui*. Vezi şi **I ⊬ E**. {69/1}.
IΔI = în idee/gând, "cu intenţie", s. P.a. lat. *idea*. {2/4-5}.
IE ⊬ = iese, a ieşit, vb. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi **IAΣO**. {84/9}.
IEOΠA = iepe, s. P.a. rom., lat. *equa*. Vezi şi **EΠΩ**. {79/9}.
IEΣE = ieşire, s. P.a. rom., lat. *exire*. Vezi şi **IE ⊬** etc. {18/3}.
IEΣEPΩ = ieşirea, s. Vezi precedentul. De remarcat procedeul flexionar de substantivare a verbului **IEΣE**, foarte asemănător cu cel al românei contemporane. {79/5-6}.
IX = însuşi, îşi, pron. M.s. Vezi şi **I ⊬ E, IXE**. {23/5; 28/text inciz.}.
IXE = el însuşi, pron. P.a. v. eng. *ic*, v. ger. s. *ih*. Vezi şi **I ⊬ E, IX** etc. {76/3}.
II = a lor, pron. P.a. lat. *illi*. Vezi şi **H, HΩ** etc. {111/3; 111/7; 121/9}.
IYO = acelora care, pron. P.a. lat. *illo*. {123/2}.
IΛ = el, pron. P.a. rom., lat. *illu*, v. fr. *il* [33], [37]. Vezi şi **YEΛ**. {16/5}.
IΛEO = aceia ai lui, pron. P.a. lat. *ille*. {12/6}.
IΛEΩ = ăluia/ălora, pron. P.a. lat. Vezi precedentul. {12/11-12}.
IΛO = el, a lui, acela/acele, în acele, pron. P.a. rom., lat. *ille, illa*. Vezi şi precedentul. {2/5-6; 2/9; 118/5}.
IΛΩ = **IΛO**. {79/2}.
INΔYΞO = va îndemna la, vb. P.a. lat. *inducere*. {107/6}.
INOΔOYA = îndoituri, coturi, meandre, s. P.a. rom., lat. *in due* [37]. Vezi şi **YNΔOAVY**. {79/3}.
INOTV = înot, "pe apă", adv. P.a. rom., lat. *innota*. Vezi şi **ΩNAΣTYΩ**. {5/6}.
INTPVKVE = întrucât, "deoarece", conj. P.a. rom., lat. *intro* + *que*, [37]. {118/3-4}.
IO = aceia/acele, pe aceea, de ea, aceia care, pron. M.s. Posibil conect cu lat. *ille*. Vezi şi **I, II, IYO, IΛ, IΛEO, H, HΩ, YEΛ** etc. {5/8; 7/2-3; 11/4; 91; 107/6}.
IOΔΩY = iudaice, adj. P.a. lat. *judeus*. Vezi şi **YΔOY**. {2/14}.
IΠΣE = însăşi, adj. P.a. lat. *ipse*. {7/4}.
IPENTIA = au irumpt, au năvălit, vb. P.a. lat. *irrumpo*. {40/3-4}.
ÎPY = mânie, supărare, s. P.a. v. fr. *ire*, lat. *ira*. {72/3}.
IΣO = izmă, s. Sens atribuit în mod ipotetic, prin asemănarea cu rom. izmă, de etimologie necunoscută, cf. [37]. {42/4-5}.
IΣTPIANO = istrienilor, etnonim. P.a. rom., gr. *Istros*. {52/21}.
IΣTPHΩ = Istrul/Istrului, denumirea antică, de origine tracă, a Dunării inferioare [38]. Vezi şi **YΣΘPHV, HΣΘPYΩ**. {69/3; 129/3}.
IT = pentru ca, conj. P.a. lat. *ut*. {69/14}.
ITO = şi el, "la rândul său", adv. M.s. Posibil înrudit cu v. eng. *hè to* "şi el". {69/2}.

ITOE = hrănesc, "alimentează", vb. P.a. v. eng. *etan*, v. ger. s. *ezzan* "a mânca". {94/4}.
IVBIO = cu iubire, adv. P.a. rom., sl. *ljubiti*. Vezi şi **ΛVBYΩ**. {107/10}.
IVΛHAN = Iulianus, Tettius, general roman care, sub domnia lui Domiţian, a condus a doua campanie împotriva dacilor, învingându-l pe Decebal la Tapae, în 88 e.n., cf. Dio Cassius, 67, 10. {121/17 dr.}.
IVTE = iute, în grabă, rapid, adv. Vezi şi **YTO**. {72/5}.
IV⁓E = folos, s. Vezi **Y Σ A**. {72/10-11}.
I Σ = sunt, ar fi, vb. P.a. v. eng. *is*, v. ger. s. *ist* "este". {124/1}.
H = lui/lor, ălora, ale lui/sale, pron. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi şi **II** etc. {79/3; 96/6; 123/7}.
HΔE = ide, "mijloc de interval de timp", s. P.a. lat. *idus/eidus*. {127/1}.
HXΨOE = în trepte, sau tăiat/tăiate, adj. M.s. şi arheologice cf. [20]. {21/4; 5; 6;}.
HΛΩ = acele, pron. P.a. rom. ăle, lat. *ille*. Vezi şi **IΛO**. {2/11}.
INAVM = inofensivi, adj./adv. M.s. {84/8}.
HΩ = pe el/acela, din aceia, pron. P.a. rom., lat. {52/17; 62/6}.
HΣTPIEO = istrienilor sau Istriei, adj. Vezi **IΣTPHΩ**. {108/9}.
HΣΘPYΩ = în Istru, s./adv. Vezi **IΣTPHΩ**. {76/6}.
HΣΘPΩ = Istrului, de pe Istru, s. Vezi **IΣTPHΩ**. {52/1}.
⊔ = de ei, pron. Vezi **II**. {31/2}.
□ΠA = Iiuopa, ipotetic nume al unei aşezări gete neatestată istoric. Caracterelor anomale şi □ li s-au atribuit, ipotetic, valorile liiul şi lol. A se observa, oricât ar părea de surprinzător, asemănarea în acest caz dintre numele astfel rezultat şi cel al actualei localităţi *Jupa*, de lângă Caransebeş, cu puternicele ei ruine de castru roman. {14/5}.
YBEPΩ = iubitoare, adj. Vezi **IVBIO**. {13/1}.
YΔEΩ = juzii, s. P.a. lat. *judex*, rom. jude sau judec. {15/11-12}.
YΔOY = iudeu, adj. P.a. lat. *judeus*. Vezi şi **IOΔΩY**. {9/1}.
YEA Σ IΨH = acei iazigi, etnonim. Populaţie sarmatică învecinată cu geto-dacii în nord-vestul Transilvaniei. Cuvânt interpretabil ca un compus, **YE IA Σ IΨH**, cu elidarea i-ului intervocalic. Vezi şi **YEΨEΩ**, **YEΨEΛO**. {91}.
YEΨEΛO = în locul aceluia, adv. M.s. Posibil interpretabil în două cuvinte: fie **YE ΨEΛO**, fie **YEΨ EΛO**. {25/14}.
YE[1] = ăia, aceia din, pron. M.s. Vezi precedentul. {92/6}.
YE[2] = ia, luă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **YO**. {108/5}.
YEΛ = el, pron. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi şi **IΛ**. {127/2}.
YEO = tinerii, s. P.a. lat. *juvenis*, poate şi v. eng. *geoguth-geong* > eng. med. *youthe*. {79/5}.
YEΣTE = este, se află, vb. P.a. rom., lat. *est*. {21/jos}.
YΛEO = (cu) Iuliu, ipotetic nume al unui personaj neatestat istoric. {15/1}.
YΛO = sens nelămurit, posibil interpretabil ca Iulu, numele unui rege sau conducător bastarn, neatestat istoric. {25/cart.; 91}.
YΛΩ = **YΛO**. {15/7}.
YNΔOAVY = îndoiţi, nehotărâţi, "în dubiu", adj. P.a. rom., lat. *in* + *due*. Vezi şi **INΔOYA**. {84/3-4}.

YNEO = de iunie, ale lui iunie, numele lunii de vară considerat, în mod clasic, legat de numele primului consul roman, Junius Brutus, dar care s-ar putea să se fi bazat pe o tradiţie mai veche. {79/2}.
YO = ia/iau, au luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi şi **YOI**. {9/sub fig.}.
YΩ = **YO**. {52/18}.
Y( ) = ia, să ia, probabil "a vămui", vb. P. a rom., lat. Vezi **YO**, **YOI**. {72/4; 72/5}.
YOI = iau, vb. P.a. rom., lat. Vezi **YO**. {79/12}.
YOY = de veselire, de sărbătoare, adj. P.a. eng. med. *joy* < v. fr. *joie*, lat. *gaudia* [33], [59]. {2/15}.
YΩKΩY = jocuri, "împodobiri", s. P.a. rom., lat. *jocus*. {2/12}.
YPAΣE = Iurase, ipotetic nume de căpetenie getă, istoric neatestat. {52/17-18}.
YPE = lege, dreptate, s. P.a. lat. *jùs, juris* "lege". {35/4}.
YPIΩ = prin jurământ, instr. P.a. lat. *jurare*. {91}.
YΣ = comanda, s. P.a. lat. *jusso,-is,-ere* "a ordona", *jussio,-onis* "comandament". {120/5}.
YΣEΛE = obişnuiam, vb. P.a. lat. *usus*. Vezi şi **YΣHE**, **Y ≤ A**, **YΣO¹**. {128/2}.
YΣHE = obişnuia, vb. P.a. lat. Vezi **YΣEΛE**. {127/3}.
YΣO¹ = folosind, vb. P.a. lat. Vezi **YΣEΛE**. {111/13}.
YΣΘPHV = a Istrului, s. Vezi **ΙΣTPHΩ**. {76/14}.
YΣΘPYΩ = **YΣΘPHV**. {91}.
YTΩ = iute, rapid, adj./adv. P.a. rom., sl. *ljuta*. Vezi şi **YV ⊬ E**, **YVΘA**. {2/8-9}.
YTOPI = lăncierii, s. P. a v. fr. *joster* "a lupta de aproape, călare, cu lancea", lat. pop. *juxtare* < lat. *juxta*, lat. *jactare* "a arunca". {115/5}.
YVΘA = în grabă, la iuţeală, adv. P.a. rom., sl. Vezi **YTΩ**. {123/14}.
YV ⊬ E = iuţeală, s. Vezi **YTΩ**. {130/14}.
YΞO = nevastă, s. P.a. lat. *uxor* "nevastă legitimă". {107/1}.
Y ≤ A = foloseşte, vb. P.a. lat. *usare* < *usus, uti*. Vezi şi **YΣEΛE**. {62/7}.
YZO = folosească, vb. Vezi precedentul. {108/11}.

K ; ⊀ / ♉ / ♋

K = prescurtare pentru **KOTOΠOΛO**. {25/17; 58/6; 84/2; 84/fig.; 94/12; 121/16 st.; 121/17 dr.}.
KA = ca, conj. P.a. rom., lat. *quam* sau *qu(i)a*. Vezi şi **KO**. {106/10; 117/4 dr.}.
KA ⊬ EO = capturi, s. P.a. v. fr. *cachier* "a vâna", eng. med. *caccen*, lat. pop. **captiare* < lat. *captare*. {91}.
KAΔO = cade, vb. P.a. rom., lat. *cadere*. {111/8-9}.
KAETOE = cete, oaste, s. P.a. rom., sl. *četa*. {65/1}.
KAIOY = marele (prin sufixul augmentativ **OY**) Caius, referire la Caius Antonius Hibrida, consul roman în 63 î.e.n., înfrânt sub zidurile Histriei de grecii aliaţi cu geţii şi cu bastarnii [20], [38]. Vezi şi **KAYΩ**. {126/3}.

ΚΑΛΙΣΤΕΙΟ = Kalisteios, numele unui ipotetic medic grec ce ar fi practicat la curtea lui Cotiso. Neatestat istoric. {69/10}.
ΚΑΝΟΣ = câini/câinilor, s. P.a. rom., lat. *canes*. {22/7}.
ΚΑΠ = capul, s. P.a. rom., lat. *caput*. Vezi şi **ΚΑΠΙ, ΚΑΠΥΩ, ΚΑΠΟ, ΚΟΠΟ** etc. {65/5}.
ΚΑΠΕ = căpetenia, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {108/3}.
ΚΑΠ Ι = pe capul, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {119/8}.
ΚΑΠΥΩ = capătul, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {12/7}.
ΚΑΠΟ¹ = cap, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {22/6; 122/11}.
ΚΑΠΟ² = capătul "sfârşitul", s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {42/1}.
ΚΑΠΟ³ = căpetenie/căpetenii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΠ**. {11/11}.
ΚΑΡ = grija, "funcţie", "serviciu", s. P.a. v. eng. *caru*, v. ger. s. *kara*, lat. *garrire* cu sens primitiv "a discuta". {35/7}.
ΚΑΡΕ ⊬ Ε = căruţelor, s. P.a. rom., lat. *carrus*, ital. *carrozza*. Pe baza traducerii propuse aici rom. căruţă ar proveni ***direct*** din ipoteticul get **ΚΑΡΕ ⊬ Ε**. {122/3}.
ΚΑΡΗ = să care, vb. P.a. rom., lat. **carrare* [37]. {7/6}.
ΚΑΡΟ = drag/dragi, adj. P.a. lat. *carus* "scump, preţios". {22/7}.
ΚΑΡΠΟΔΩ = Carpodo, presupus nume al unui hiliarh get, contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. {62/9; 129/12}.
ΚΑΡΠΩΔΟ = ΚΑΡΠΟΔΩ. {120/14-15}.
ΚΑΡΣΕΟΥ = Marele (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) Carsium, presupusa denumire autohtonă a aşezării gete situată în antichitate pe teritoriul actualului oraş Hârşova. Atestată, e.g., de Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 5. {120/7}.
ΚΑΣΕ = case, s. P.a. rom., lat. *case*. {13/4}.
ΚΑΣΕΡΟ = caş/caşul, poate, în general, "brânză, s. P.a. rom., lat. *caseus*, v. eng. *cèse*, v. ger. s. *kàsi*. {28/5}.
ΚΑΤΑΛΙΩ = castelului, s. P.a. rom., lat. *castellum* "castel fortificat" < castrum "tabără", v. fr. *chastel*. Vezi şi **ΚΑΤΑΛΕΥΩ**. {80/1}.
ΚΑΤΕΛΕΥΩ = castelani, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {128/2}.
ΚΑΤΕΝΟΕ = lanţuri, s. P.a. lat. *catena* "lanţ". {130/12}.
ΚΑΤΥΡΕ = cătătoare, "observator", s. P.a. lat. **cautare*. Vezi şi **ΚΑ⊬V, ΚΑΤVΑΤΟ, ΚΕVΤVΡΟ**. {1/3}.
ΚΑ⊬V = caute, cerceteze, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {40/1}.
ΚΑΤVΑΤΟ = căutat, "îngrijit", part. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {69/10}.
ΚΕ = ce, care, pron. P.a. rom., lat. *qui* < *quid, que*. Vezi şi **⊬ Ε¹**. {22/2; 23/7-8; 115/6-7}.
ΚΕΛΟ = carele, pron. P.a. rom., lat. *qualis*, v. fr. *quel*. {28/text inciz.}.
ΚΕΠΡΗΤΙ = troznind, vb. P.a. lat. *crepitare*. {2/8}.
ΚΕVΤVΡΟ = de căutare, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΚΑΤΥΡΕ**. {122/5}.
ΚΙΜΑ = Chima, ipotetic toponim cu posibila semnificaţie "măgură". P.a. fr. *cime* < *cyme*, lat. *cyma* "vlăstar de varză", gr. *kyma* "ce e umflat". {23/5}.
ΚΙΝΩ = cine, ăluia care, pron. P.a. rom. cine, lat. *qui, quae, quod*. Vezi şi **⊬ ΙΝΙ**. {12/10}.
ΚΙΩ = cea, pron. P.a. rom. cea, presupus înrudit cu lat. *ecce illa* [37]. {12/4}.
ΚΙΡΙΝ( ) = slujitorul, "guvernatorul", s. P.a. lat. Vezi **ΚΥΡΕΝ**. {72/cartuş}.

KYOYA = chiuie, vb. P.a. rom. considerat onomatopeic [37]. {2/7-8}.
KYPEN = slujitorilor, s. P.a. lat. *curo, curare*. Vezi şi **KIPIN( )**. {14/2}.
KO[1] = ca, conj. P.a. rom., lat. *quam, qua*. Vezi şi **KA**. {28/4; 28/7; 42/jos; 123/7}.
KO[2] = care, pron. M.s. Vezi şi ⊬ **EPE**. {13/10; 15/6; 28/3}.
KΩ = **KO**[2]. {52/7}.
⌘ ( ) = **KO**[2]. {72/7}.
KO[3] = cu, prep. P.a. rom., lat. *cum*. Vezi şi **KV**. {5/4; 7/5; 7/8; 18/2; 35/1; 52/12-13; 76/2; 79/12; 106/6; 106/8; 108/3; 108/7; 115/1; 117/7 dr.; 120/5}.
⊬ {} = posibilă prescurtare pentru **KOTOΠΛO**. {12/15 st.}.
☌ - = posibilă prescurtare pentru ipoteticul **KOTOΠOΛĔE**, "reşedinţă a marelui preot" **(KOTOΠOΛO)**. {72/15}.
KOΛΩ = pasul, "trecătoarea", s. P.a. v. fr. *col* < lat. *collum* "gât". {129/3}.
KΩMANY ≤ EOY = Marele (prin sufixul **OY**) Comaniuzo, ipotetic nume de căpetenie din lumea geţilor. Istoric neatestat. {91}.
KOMATO = calificat, adj. M.s. Posibil cuvânt compus **KO + MATO** având sensul de *"cu stăpânire"* – subînţeles fiind: *"al unei meserii"*. Poate fi interpretat şi *"cu stăpân"*, în sensul apartenenţei la categoria socială a oamenilor care lucrau permanent pentru un stăpân, dar care îi şi proteja social-politic – foarte probabil într-un mod ce se asemăna cu sistemul clientelar în uz la Roma sau cel medieval definit prin *home ou vassal, lige*. Forma "comati" este atestată în scrierile antice, cf. [39] de ex., cu înţelesul de categorie de oameni liberi, de rând, din cadrul societăţii geto-dace, agricultori şi meşteşugari cf. [38], p. 180. {106/4-5}.
KOME = vine/vin, vb. P.a. v. eng. *cuman*, v. ger. s. *queman*. {84/6}.
KOMIEΩ ΔABO = Comidava, aşezare geto-dacică menţionată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, situată pe locurile actualului oraş Râşnov, jud. Braşov [38]. {120/17}.
KΩMΠE = câmpie, s. P.a. rom., lat. *campus* [37]. Vezi şi **KOMΠO**. {25/6}.
KOMΠE = câmpul, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {18/2}.
KOMΠONO = Câmpina sau Cumpăna, presupus toponim. M.s. {115/4}.
KOΠO = cap, căpetenii, în capătul, s./instr. P.a. rom., lat. *caput*. Vezi şi **KAΠ** etc. {1/7; 117/9 dr.; 119/23}.
KOΠONO = Căpâlna, la Căpâlna, a Căpâlnei, ipotetic nume get al aşezării întărite de pe Dealul Gărgălăului de lângă comuna Săsciori, jud. Alba, pe Valea Sebeşului. Sensul este atribuit, ipotetic, atât prin analogie cu actualul toponim românesc, cât şi ţinând seama de corespondenţele geografice oferite de informaţiile livrate de textele de pe plăcile nr. 21 şi 127. {23/4-5; 96/3-4; 118/9-10; 124/7}.
KOΠONΩ = **KOΠONO**. {127/2}.
KΩΠΩNO = **KOΠONO**. {21/5}.
KΩΠΩNΩ = **KOΠONO**. {28/3 inciz.}.
KOP = inima, inimii, s. P.a. lat. *cor*, v. fr. *coeur*. Vezi şi următoarele. {52/21}.
KOPIO = KOP. {69/13; 118/1}.
⊬ ( ) ⌒ ( ) = inimă, s. Vezi **KOP**. {10/6}.
KOPMYO = Cormiu, presupus nume al unui hiliarh get, neatestat istoric. {120/10; 129/9}.

ΚΟΡΩΛ = din ghirlande, "ciorchine", s. P.a. lat. *corolla*, "mică coroană" sau "ghirlandă". Vezi **ΚΩΡΩΛΑ**. {52/9}.
ΚΩΡΩΛΑ = coroană, s. Probabil, simbol de pace realizat din flori sau ramuri. A se compara cu figurile de victorii înaripate ce ţin în mână o coroană pe plăcile nr. 65 şi 98. P.a. lat. Vezi **ΚΟΡΩΛ**. {28/text inciz.}.
ΚΟΡΟΛΕΟΣΑΜ = cu duşmănie, adv./instr. sau certăreţi, adj. P.a. lat. *querella*, v. fr. *queréleur*. Vezi şi **ΚΟΡΟΛΥΟ**. {94/3}.
ΚΟΡΟΛΥΟ = pricină, ceartă, s. P.a. lat., v. fr. Vezi precedentul. {98/8-9}.
ΚΟΣΕΝΔΟ = Cosendo, ipotetic nume al unui personaj din lumea geto-dacă. Neatestat istoric. {40/1; 40/10}.

☿ **ΣΕΝΔ( ) = ΚΟΣΕΝΔΟ**. {72/2}.
ΚΟΣΩ = cauza, s. P.a. rom., lat. *causa*. A se compara cu **ΚΟ + ΣΑ**. {123/6}.
ΚΟΤΙ = scoase, desprinse, part. P.a. *excotere* "a scoate". {79/9}.
ΚΟΤΙ Σ ( )ΝΙΕ( ) = Cotiso sau Cotizo, numele unui stăpânitor geto-dac care a preluat puterea după Boerebista. Atestat de Florus [51], şi de Horaţiu – cf. [63], [22], [53], [38] – din scrierile cărora rezultă că el a atacat, pe timp de iarnă, de mai multe ori, teritoriile de la sud de Dunăre şi că l-a învins pe Crassus şi armata romană în 29 î.e.n. În ipoteza temeiniciei textelor prezentate aici, numele său ar trebui rectificat în Cotizoniu. Vezi şi următoarele. {72/cart.}.
ΚΟΤΙΣΟΝΙΟ = ΚΟΤΙ Σ ( )ΝΙΕ( ). {69/1; 69/7; 69/11}.

☿ **ΤΙ Σ ( )ΝΙ( ) = ΚΟΤΙ Σ ( )ΝΙ( )**. {72/11-12}.
ΚΟΤΟΠΟΛ = mare/marele preot, s. Ipotetică funcţie cu importante implicaţii în conducerea statului geto-dac, probabil similară cu cea de pontifex maximus la romani. M.s. Vezi şi **ΚΟΤΟΠΟΛΟ, ΚΩΤΟΠΩΛΙΩ, ΚΟΤΟΠΟΛV** etc. {124/14 st.}.
ΚΟΤΩΠΟΛΕΩ = mare preot, s. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {35/9-10}.
ΚΩΤΩΠΟΛΕΟΥ = măritul (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) mare preot. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {120/st. jos}.
ΚΩΤΟΠΩΛΙΩ = pentru sau faţă de marele preot. Vezi **ΚΟΤΟΠΟΛ**. {25/15-16}.
ΚΩΤΟΠΩΛΟ = ΚΟΤΟΠΟΛ. {92/8; 122/15}.
ΚΩΘΟΠΩΛΟ = ΚΟΤΟΠΟΛ. {52/19-20}.
ΚΟ ⫫ ΟΠΟΛΟ = ΚΟΤΟΠΟΛΟ. {117/14-16 st.}.
⫫ ( ) ⫫ ( ) ⊓ ⊃ χ ≈ = ΚΟΤΟΠΟΛΟ. {52/fig.}.
ΚΟΤΟΠΟΛV = ΚΟΤΟΠΟΛ. {119/1}.

⫫ ( ) ⫫ ⊓ ⊃ χ = ΚΟΤΟΠΟΛ. De remarcat grafia greşită, anume omiterea lui O după ⫫. {13/17}.
ΚΡΟΜΟΣ = înroşit, "însângerat", adj. P.a. gr. *khrôma* "culoare". {42/3}.
ΚV = cu, prep. P.a. rom., lat. *cum*. Vezi şi **ΚΟ**. {15/2; 76/6; 84/5; 115/5; 123/13; 128/9}.
ΚVΕ = care, pron. P.a. lat. *que*, v. fr. *qui*. Vezi şi **ΚΕΛΟ**. {94/3; 121/5; 123/3}.

ΛΑ = la, prep. P.a. rom., lat. *ille*. Vezi şi **ΛΕ, ΛΙΩ, ΛΟ, ΛΩ** etc. {9/sub fig.; 23/5; 23/6-7; 25/9; 40/1-2; 40/10; 91; 115/4; 115/8}.
)(✲ = **ΛΑ**. {31/6}.
ΛΑΙΓΟ = pat, s. P.a. gr. *lekhos*, lat. *lectus* "pat", v. eng. *lecgan*, v. ger. s. *liegen* "a fi culcat". Caracterul **Λ** este deformat în mod ilizibil pe fotografie. El a fost asimilat ca atare – în mod ipotetic – din motive de context. {69/11}.
ΛΑΣΕ = lasă/lăsa, vb. P.a. rom., lat. *laxare*. Vezi şi **ΛΕΣ, ΛΟΣΥ, ΛΩΣΟ, ΛΟ ≤ Ο** etc. {118/1}.
ΛΕ = la, prep. M.s. Vezi **ΛΑ**. {2/8}.
ΛΕΑΤV = compania, contingentul, "grup de oameni de acelaşi fel", s. P.a. rom. leat, sl. *lěato*. {115/6}.
ΛΕΝΘΟ = închiriat, arendat, "acordat", part. P.a. v. eng. *leanan* < *laen* "împrumut". Vezi şi **PENTEA**. {123/1}.
ΛΕΩ = luă, "promovează / ridică în rang", vb. P.a. rom., lat. *levare* "a ridica". Vezi şi **ΛΥΕΟ** etc. {120/1}.
ΛΕΟΥ = luaţi, "prizonieri", s. P.a. rom. a lua, luă, lat. *levare*. {25/12}.
ΛΕΡΥ = culcuşul, s. M.s. Posibil înrudit cu rom. *ler* din vechile colinde populare: "…leru-i ler…" în ipotetică semnificaţie ancestrală de *culcuşu-i culcuş* – expresie verbală similară cu: casa-i casă, masa-i masă. Vezi şi următorul. {7/6}.
ΛΕΡΥΩ = culcuş, adăpost, poate "stână". M.s. Vezi **ΛΕΡΥ**. {108/7}.
ΛΕΣ = îi lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {118/11}.
ΛΕΣΑ = să împletească, sau să lege, vb. M.s. Posibil înrudit cu v. fr. *laisse*, v. eng. *leshe*. {7/7}.
ΛΙΑΟ = culcat, adj. P.a. v. eng. *liegan* > eng. *to lie*, v. ger. s. *liegen* "a zace". Vezi şi **ΛΑΙΓΟ**. {76/10}.
ΛΙΝΑΤΟ = bandajează cu pânză de in, "oblojeşte", vb. P.a. rom. in, lat. *lineus/linum*, v. eng. *linen*, v. ger. s. *lin*. {42/2}.
ΛΙΩ = la, prep. P.a. rom., lat. *illo*. Vezi **ΛΑ**. {2/2}.
ΛΙΣΙΜΑΧΩΥ = marele (prin sufixul **-ΟΥ**) Lisimah, general al lui Alexandru cel Mare şi, după moartea acestuia, rege al Traciei începând din 306 până în 281. Calatienii s-au răsculat împotriva lui, ajutaţi fiind de geţi şi de sciţi, cf. [38]. Vezi şi **ΛΥΣΙΜΑΞΟ**. {91}.
ΛΙΣΥΜΑΚΥ = Lisimah. Vezi precedentul. {111/1}.
ΛΙΣΤΟ¹ = ascultarea, "supunerea", s. P.a. v. eng. *hlistan* "a asculta", lat. *lista*, de origine germanică, similar cu v. ger. s. *lìsta* "listă de înrolare sau de catalog". Vezi şi **ΛΙΣΤΟ²**. {6/6}.
ΛΙΣΤΟ² = înscrie, înrolează, ia în slujbă, vb. Vezi şi precedentul. {106/4}.
ΛΗ = să aşeze, sau să pregătească, vb. P.a. v. eng., v. ger., s. Vezi **ΛΙΑΟ** {7/7}.
ΛΗΑΣΩ = lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {108/6}.
ΛΗΑV = luaţi, "prizonieri", P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {15/7}.
ΛΥ = lui, pron. pers. P.a. rom., lat. *illu*. Vezi şi **ΛΟ¹, ΛΟΕ, ΛΩΙ, ΛΩΥΕ, ΛV, ΛVΕ**. {1/2}.
ΛΥΕΟ = au luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi şi **ΛΟΕΙ, ΛΟΥ, ΛΩΥΑΗΥ, ΛVΕΥ, ΛVΕΩ**. {92/5}.
ΛΥΕΩ = **ΛΥΕΟ**. {62/2}.

ΛΥΩ = aşezare, s. P.a. v. fr. *lieu, lieue*, cu sens indirect de "aşezare" [33]. {7/9}.
ΛΥΣΙΜΑΞΟ = de Lisimah. Vezi **ΛΙΣΙΜΑΚΥ**. {23/3-4}.
ΛΟ / ΛΩ¹ = la, prep. P.a. rom., lat. *ille* [37]. Rol de articol, ca în fr. *le/la* dacă precedat de **ΔΩΝ** de ex., vezi 80/4. Uneori, "lui", pron., vezi 80/10, 122/11, sau "a lui" dacă precedat de **ΔΟ**, vezi 111/10. Vezi şi **ΛΑ, ΛΕ**. {2/10; 7/6; 9/4; 12/7; 12/10; 13/4; 15/3; 15/4; 15/10; 21/ în 6 locuri; 25/3; 25/10; 35/3; 35/6; 35/7; 40/4; 40/5; 40/14; 40/14-15; 62/3; 65/4; 69/3; 69/8; 69/9; 76/2; 76/5; 79/5; 79/6; 79/9; 79/11; 80/1; 80/2; 80/4; 80/4; 80/8; 80/10; 84/3; 84/5; 84/7; 84/8; 91/în două locuri; 92/11; 92/12; 96/2; 96/3; 96/11; 108/4; 108/6; 111/10; 113/7-8; 117/ 15 dr.; 120/2; 120/6; 120/7; 120/8; 120/9; 120/10; 120/11; 120/12; 120/12; 120/15; 120/16; 120/16; 120/17; 120/18; 122/7; 122/8; 122/11; 126/7; 126/9; 126/10; 126/13; 128/1; 129/3; 129/4; 130/3; 130/10; 130/12; 130/14}.
Χ () = **ΛΟ¹**. {10/4; 10/6; 10/6-7}.
ΛΟ² = l-a, popular şi regional: *l-o*, pron. + vb. P.a. rom., lat., v.fr. {40/4; 40/11}.
ΛΟΑΣΩ = cite[te, "descifrează", vb. P.a. v. ger. s. *lèsan*, sens general de a asocia elemente disparate şi de a le atribui un sens, în particular "a citi". {2/11}.
ΛΟ ⊬ = locului, la faţa locului, adv. P.a. rom., lat. *locus, loci*. Vezi şi **ΛΟ ⊬ IV, ΛΩΓΟ, ΛΟΧVΛ**. {121/7}.
ΛΟ ⊬ IV = a locului, "locală", adj. Vezi **ΛΟ ⊬** . {111/10}.
ΛΟΕ¹ = lui, al, al lui/lor, pron., sau atribut de genitivare. P.a. rom., lat. *illui*. Vezi şi **ΛΥ**. {58/6; 84/ 5; 126/5; 128/4}.
ΛΩΕ¹ = **ΛΟΕ¹**. {76/8; 92/12; 120/3; 128/1}.
ΛΩΕ² = i-a luat, vb. P.a. rom., lat. *levare*. Vezi **ΛΥΕΩ**. {62/6}.
ΛΟΕΙ = luat, capturat, prins, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {65/7}.
ΛΟΕΣ = lăiate, "spălate", part. P.a. rom. la, lau, lat. *lavare* [37]. {130/8}.
Λ()ΓΥΙ = locului, locurilor, s. Vezi **ΛΟΓΟ**. {72/cart.}.
ΛΩΓΟ = locuri, s. P.a. rom., lat. *locus*. Vezi şi **ΛΟ ⊬** . {25/7}.
ΛΟΓΟΥ = marea (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) cuvântare, "alocuţiune", s. P.a. lat. *loqui* "a vorbi", gr. *logos*. {79/st. sub fig.}.
ΛΟΧVΛ = în locul, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΟ ⊬** . {124/4}
ΛΟΥ¹ = a luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {106/2}.
ΛΟΥ² = lui, al lui, sa, al, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi* [37]. {79/6; 108/1}.
ΛΩΥΑΗΥ = a luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΛΥΕΩ**. {2/6}.
ΛΩΥΕ = sa, lui, pron. pos. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi **ΛΥ**. {25/17; 79/st. sub fig.}.
ΛΟΡΩ¹ = Loru sau Loro, căpetenie tribală getă care stăpânea, probabil, Genucla şi teritoriile din vecinătatea ei. Contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. Vezi şi **ΛΩΡΟ, ΛΟΡV**. {79/14; 92/9}.
ΛΩΡΟ = **ΛΟΡΩ¹**. {79/12; 91; 122/8; 122/10}.
ΛΟΡΩ² = cuvinte, s. M.s. Contextul impunând un sens fără analog etimologic cunoscut, ridică întrebarea dacă nu cumva din greşeală s-a scris **P** în loc de **Γ**, caz în care cuvântul rezultat s-ar fi încadrat într-o etimologie legată prin sens de vorbire şi spirit. {2/14}.
ΛΟΡΟΥ = măritul (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) Loro. Vezi **ΛΟΡΟ**. {39/3}.
ΛΟΡV = Loru. Vezi **ΛΟΡΟ**. {122/7}.

ΛΟΣΕΗ = scânteile, s. M.s. Posibil înrudit cu v. ger. s. *lòsan* "acţiune de eliberare". Vezi şi **ΛΟΣΥ²**. {2/8}.
ΛΟΣΥ¹ = lasă, îl lasă, vb. P.a. rom., lat. *laxo*. Vezi **ΛΩΣΟ**, **ΛΟΡΟ**, **ΛΑΣΕ**, **ΛΕΣ** etc. {25/13}.
ΛΩΣΥ² = limbile (de foc), flăcările, s. P.a. eng. med. *lace* < v. fr. *laz*, lat. *laqueus* "cordon, şiret" [106]. {13/3; 15/9}.
ΛΟΣΟ = lasă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΑΣΕ**. {122/10}.
ΛΟ ≤ Ο = lasă, emite, vb. P.a. rom., lat. *laxare*, v. ger. s. *lòs*, toate cu sens de "a lăsa, a relaxa, a slăbi". Vezi **ΛΑΣΕ** şi **ΛΟΣΕΗ**. {96/7}.
ΛΥ = lui, pron. pos. sau atribut genitival. P.a. rom. Vezi **ΛΥ**. {12/8; 62/7; 80/7; 98/2; 118/6; 118/10; 122/6}.
ΛΥΒΥΩ = iubirii, s. P.a. rom., sl. *ljubiti*. Vezi şi **ΙΟΒΙΟ**. {128/5}.
ΛΥΕ = lui, al lui, pron. sau atribut al genitivului. P.a. rom. Vezi **ΛΥ**. {13/1; 15/6; 62/10; 62/13; 92/7; 94/4; 113/2; 130/11}.
ΛΥΕΥ = luat, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {130/9-10}.
ΛΥΕΩ = au luat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΛΥΕΩ**. {62/16}.
ΛΥΚΩ = astrul luminos, s. P.a. lat. *lux* "lumină, strălucire", v. eng. *lèoht*, v. ger. s. *lioht*. {127/1}.
ΛΥΡΕ = amăgeală, momeală, s. P.a. v. ger. s. *luoder*, eng. med. *lure*, fr. med. *loire*. {111/7-8}.
ΛΥΤΟ = lăută, s. P.a. rom., v. fr. *leüt* "luth", considerat de provenienţă arabă *al oûd, al-'ùd* [33], [90]. {115/2}.

Μ ; 𐤌 ; 𐤌𐤀

Μ· = prescurtare pentru **ΜΑΤΟ** "Stăpânitor". {40/1; 58/6; 84/1; 84/4; 84/fig.; 91/în 10 localizări; 92/2; 96/7; 120/4; 121/15 dr.; 124/13 st.}.
⌋~⌊ = **Μ·**. {39/16}.
ΜΑ¹ = marea, adj., mai marele/marii, s. M.s. Vezi şi 𐤌 𐤀 𐤄 𐤓 𐤄 , **ΜΑΕΡΟ**, **ΜΑΕΡΩ**, **ΜΑΙΡΕ**, **ΜΑΥΡΕ**, **ΜΑΥΕΡΩ**, **ΜΑΥΟ**, **ΜΑΡΑ**, **ΜΑΡΕΟ**, **ΜΑΡΙΟΕ**, **ΜΑΡΟ**, **ΜΑΡΩ**, **ΜΑΡΥΟ**. {12/3; 84/1; 84/1; 96/11}.
ΜΑ² = mai, adv. P.a. rom., lat. *magis*. Vezi şi precedentul. {115/1}.
𐤌𐤀 **Α** 𐤄 = marea, adj. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΜΑ¹**, **ΜΑΕΡΟ**. {72/7}.
𐤌 𐤀 𐤄 𐤓 𐤄 = marilor, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΜΑΕΡΟ**. {10/9-10}.
ΜΑΕΡΟ = marele, mari, marii, adj. P.a. rom., lat. *mas, maris*. Considerat ca aparţinând fondului autohton în [10], [11], [18], [91]. Vezi şi **ΜΑ¹**. {25/16; 52/15-16; 120/dr. jos}.
ΜΑΕΡΩ = **ΜΑΕΡΟ**. {92/8; 121/13}.
ΜΑΧΕ = mers/mersul, fac/dau (înapoi), vb. P.a. v. fr. *marchier* < frq. *markôn*, sau v. eng. *macian*, v. ger. s. *mahòn* "a pregăti, a face". {76/2; 76/8; 126/3}.
ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ = Macedonia sau macedonenii, ţinut şi neam din antichitatea balcanică. Vezi şi următoarele. {13/16-17}.
ΜΑΧΙΔΩΝΕΣΟ = macedoneanul, adj. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {79/cart. centr.}.
ΜΑΧΙΔΩΝΟΥ = Marea (prin sufixul **-ΟΥ**) Macedonie. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {91}.

ΜΑΧΗΔΩΝΙΟ = Macedoniei. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {7/3}.
ΜΑΧΗΔΟΝΥΕΩ = maćedoneană, adj. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {108/7-8}.
ΜΑΧΥΔΟΝΙΟ = din Macedonia. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {115/6}.
ΜΑΧΥΔΟΝΟΥ = în Marea (prin sufixul **-ΟΥ**) Macedonie. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {91}.
ΜΑΧΥΔΟΝVΟ = macedonenii. Vezi **ΜΑΧΕΔΩΝΙΕΩ**. {106/5}.
ΜΑΙΡΕ = marilor, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {11/10}.
ΜΑΥΡΕ = mărit/mărită, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {126/4}.
ΜΑΥΕΡΩ = mai marilor, s. P.a. rom., lat., celticul germanic *màr* "mare". Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {129/3}.
ΜΑΥΧΩ = mai marele, maiorul, s. P.a. lat. *major*. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {108/1}.
ΜΑΥΟ = mai mare/marele, "maior", posibil grad militar. P.a. lat. *major, majus*. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {111/3}.
ΜΑΛΗΟ = malurile, s. P.a. rom., lat. De remarcat pluralul, indicat prin dublarea i-ului. Atestat ca aparţinând fondului autohton în [10], [11], [18], [91]. {107/4}.
ΜΑΝΗΣΟ = Maniiso sau Maniuso, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. Poate, poreclă, Mâniosul. {120/12}.
ΜΑΝΥΣΩ = **ΜΑΝΗΣΟ**. {129/10}.
ΜΑΝΟ = mânaţi, adj. P.a. rom., lat. *minari* "a ameninţa". {62/4}.
ΜΑΡΑ = mare, adj. şi Marei, ipotetic nume feminin. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {21/8; 115/6}.
ΜΑΡΕΧΟ = se cufundă, vb. M.s. Poate înrudit cu lat. *mariscus* < *frq. *marisc*, ger. *mari* "mare sau lac" [33]. {96/9-10}.
ΜΑΡΕΟ = mare, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {123/14-15}.
ΜΑΡΙΚΟ = Maricăi, ipotetic nume propriu feminin get, posibil diminutiv din **ΜΑΡΑ**. {18/ 1-2}.
ΜΑΡΙΟΕ = marelui, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {127/5-6}.
ΜΑΡΙΣΥ = pe Mureş, hidronim, adv. Atestat ca hidronim, Marissus, de către Herodot, Strabon, Iordanes cf. [38]. Vezi şi **ΜΑΡΙΣΟ, ΜΑΡΟΣΥ**. {28/3 inciz.}.
ΜΑΡΙΣΟ = pe Mureş. Vezi **ΜΑΡΙΣΥ**. {69/14-15}.
ΜΑΡΥΩ = marelui, "măritul", "măreţul", adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {7/10-11}.
ΜΑΡΟ = mare, marele, marelui, mai marii, adj. P.a. rom., lat. Vezi **MA**[1], **MAEPO**. {92/5; 94/1; 111/6; 127/8-9}.
ΜΑΡΩ = **ΜΑΡΟ**. {13/2; 79/2}.
ΜΑΡΟΣΥ = pe Mureş. Vezi **ΜΑΡΙΣΥ**. {128/5}.
ΜΑΣΟ = bătută, adj. P.a. lat. pop. **mattea* < *matteola*, v. fr. *mace* "ciocan". {2/2}.
ΜΑΤΕΟ = stăpânirea/stăpânirile, s. M.s. Vezi **ΜΑΤΟ**. {13/9;121/1}.
ΜΑΤΕΩ = **ΜΑΤΕΟ**. {127/3}.
ΜΑΘΕΩ = **ΜΑΤΕΟ**. {127/3}.
ΜΑΤΙΧΟ = probabil diminutiv al lui **ΜΑΤΟ**, deci "mic stăpân". Vezi **ΜΑΤΟ**. {91}.
ΜΑΤΥΧ = **ΜΑΤΙΧΟ**. {91}.
ΜΑΤΥΧΟ = **ΜΑΤΙΧΟ**. {91 de 2 ori}.
ΜΑΤΥΧΩ = **ΜΑΤΙΧΟ**. {108/1}.
ΜΑΤΟ / ΜΑΤΩ = stăpân/stăpânul, stăpânitor/stăpânitorul, stăpânitorului, "domn, domnitor",

şi atunci când se referă la romani, "împărat". P.a. v. fr. *mater* "a supune, a stăpâni", poate şi "mat" din limbajul jocului de şah, care ar sugera o origine i-e. Vezi şi **MATEO** etc. {9/1; 12/1; 14/5; 15/1; 21/8; 25/12; 28/text inciz.; 39/14; 52/10; 58/2; 62/2; 76/11; 91/în 3 locuri; 94/7-8; 96/1; 96/5-6; 96/13; 123/1; 129/7}.

MAΘΩ = **MATO**. {52/3; 76/1; 79/st. fig.; 123/3; 123/7; 127/9}.

AT( ) = **MATO**. {72/13}.

= **MATO**. {52/fig.; 126/16}.

= **MATO**. {10/6; 13/jos dr.; 31/1; 31/11; 129/fig.}.

MATOPA = calificarea, priceperea, "stăpânirea unei meserii", s. P.a. rom. matur, lat. *maturus*. Vezi şi **MATO**. {106/6; 106/8; 106/13}.

V = **MATO**. {76/sig. st.; 76/sig. dr.}.

MEΔO = miezul, "mijlocul", adv. P.a. rom., lat. *medius*. Vezi şi **MEΣIO**, **MEΣYΩ**, **MEΣO**. {9/sub fig.}.

MEΓAI = cel mai mare, s./adj. P.a. gr. *megas*. Vezi şi **MEΓAO**, **MEΓAΛ**. {130/6}.

MEΓAΛ = foarte marele, adj. Vezi **MEΓAI**. {39/1}.

MEΓAO = cei mai mari, adj. P.a. gr. Vezi **MEΓAI**. {84/5}.

MEΓAΣΩ = măreţul, adj. Vezi **MEΓAI**. {91}.

MEH = de mai sau al lunii mai, adj. P.a. rom., lat. *maius*, de la zeiţa Maia, sl. *mai*. Vezi şi **MO²**. {79/1}.

MEΛE = amestecat, part. P.a. v. fr. *mesler*, lat. *miscere*. {13/4}.

ENI( )PE = aşezare întărită, s. P.a. v. fr. *manoir* < *maneir*, lat. *manère*. {72/4-5}.

MEPΨE = merge, se duce, vb. P.a. rom., lat. *mergere* "a se scufunda" [37]. Surprinde diferenţa de sens între ipoteticul get şi termenul latin etimologic conect, ca şi în cazul lui **MAXE**. Vezi şi **MEPY**. {106/9}.

MEPV = merse, a mers, vb. P.a. rom., lat. Vezi **MEPΨE**. {124/3}.

E = cuţit, s. sau "tăietor", adj. M.s. Posibil înrudit cu v. ger. s. *mezziras*. {31/7}.

MEΣIO = mijlocul, în mijlocul, s./adv. P.a. rom. miezul, lat. *medium, medius*. Vezi şi **MEΔO**. {11/1; 40/3; 106/7}.

MEΣYO = mijloc, s. P.a. rom., lat. Vezi **MEΔO**. {123/4}.

MEΣYΩ = **MEΣYO**. {9/3; 129/2}.

MEΣO = mijloc, la mijloc, s. P.a. rom., lat. Vezi **MEΔO**. {39/1; 127/9}.

MEΘE = să (se) întâlnească, vb. P.a. v. eng. *mètan*. {7/13}.

MEV( ) = alor mei, pron. Vezi şi **MYO**. {72/2}.

IE = mâne, "rămâne". M.s. Poate înrudit cu rom. a mânea, lat. *manere* [37]. {72/3}.

MIEΩY = mieii mari (prin sufixul **-OY**), s. P.a. rom. Vezi **MIΩPYE**. {108/5}.

MINEMA = cea mai mică, adj. P.a. lat. *minime, minimum*. {96/15}.

MINIE = turn de veghe, foişor, s. M.s. Posibil înrudit cu bretonul *min "vârf, colţ". {115/13}.

MIΩPYE = mioarele, s. P.a. rom. miel > miel+diminutiv, lat. *agnelus*, cf.[37]. {128/4}.

MIΣA = aşezată, adj. P.a. lat. *mittere*, lat. pop. *mettre*. Vezi şi următorul. {98/3}.

( ) = pus, aşezat, part. P.a. lat. Vezi precedentul. {10/5-6}.

MITA = înzestraţi, prevăzuţi, evaluaţi, adj. P.a. v. eng. *mètan* "întâlnire", arm. matčim "mă apropiu" [106]. {106/12-13}.

ΜΙΞΙΣ = să se amestece, vb. P.a. lat. *miscere*. {115/5}.
ΜΗΤΡΑ = a lui Mitra, theonim de origine iraniană cu un cult bogat atestat pe pământul Dobrogei [38]. {96/7}.

ΜΥ ⊬ ΗΩ = amestecate, răvăşite, adj. P.a. lat. *misceo, miscere*. {79/7}.
ΜΥΛΤΕΟ = Miulteu, numele unui ipotetic personaj get neatestat istoric. {130/1}.
ΜΥΟ¹ = meu, pron. pos. P.a. rom., lat. *meus*. {18/8}.
ΜΥΟ² = udă, aderă la, vb. P.a. lat. pop. **molliare*, v. fr. *moillier*, rom. a muia. {122/4}.
ΜΥΣΟ = aşezată, pusă, adj. Vezi şi **ΜΙΣΟ**. {7/9-10}.

ΜΥ Σ ΕΡΑΤΟ = închinaţi, adj. P.a. lat. *misereor, misereri*. {96/3}.
ΜΟ¹ = mai, mai târziu dacă e precedat de **ΖΙΟ**, adv. P.a. v. eng. *mà* "mai mare/mult/departe", v. ger. s. *mèr*, v. irl. *mòr* "mare". {96/12; 124/3; 126/13}.
ΜΟ² = luna mai, dacă e urmat de **Σ ΙΛΕΩ** (**ΜΟ Σ ΙΛΕΩ** "ziua/zilele de mai"). P.a. rom., lat. Vezi **ΜΕΗ**. {128/2}.
ΜΟ³ = probabilă formă prescurtată pentru **ΜΟΝ** "păzită, protejată". Vezi **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΩ**. M.s. {42/cart.}.
ΜΟΑΕ = muierea, s. P.a. rom., lat. *mulier*. Vezi şi **ΜVΥΕ**. {124/2}.
ΜΟΑΛΩΕΟΥ = foarte (prin sufixul **-ΟΥ**) moi, "largi" adj. P.a. rom., lat. *mollis*. Vezi şi **ΜΟΙ**, **ΜΩΙ** etc. {127/7}.
ΜΟΑΣΑ = moţul, vârful, s. P.a. rom. de etimologie necunoscută [37]. {1/4}.
𐌌 () ⊖ IY = mod, fel, s. P.a. lat. *modus*. {72/5-6}.
ΜΟΙ = moi, "mlădioase", adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**. {79/2}.
ΜΩΙ = moale, adv./adj., sau moaie, "submerjează", vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**, **ΜΟΥΑ**. {2/11; 79/6}.
ΜΟΥΑ = turnate sau forjate, adj. P.a. lat. pop.**moliare* "a înmuia". Vezi şi **ΜΩΙ**, **ΜΟΑΛΩΕΟΥ**. {2/3}.
ΜΟΥΝ = lune, pluralul de la lună, "astru sau corp ceresc", s. P.a. v. eng. *mòna*, v. ger. s. *màno*, gr. *mènè*. {8/3}.
ΜΟΛΕ = macină, vb. P.a. lat. *molere*. Evidenţa arheologică evocă râşniţe rotative de bună productivitate, cf. [27], p. 174. {117/1}.
ΜΟΛΕΟ = morilor, s./adj., element din sintagma **ΜΟΛΕΟ ΔΑΒΟ** "dava morilor". Vezi şi **ΜΟΛΕΟ**, **ΜΟΛΥΕΟ**. {120/8}.
ΜΩΛΙΣΕΗΟ = Moliseiu, numele unui ipotetic personaj get sau dac. Neatestat istoric. {58/14}.
ΜΟΛΗΣΕΙΟΣ = ΜΩΛΙΣΕΗΟ. {58/portr. dr.}.
ΜΟΛΥΟ = valul de apărare, s. P.a. lat. *moles* "grămadă mare". Vezi şi **ΜΟΛV**. {21/1}.
ΜΟΛV = valul de apărare, s. P.a. lat. Vezi precedentul. {11/10}.

ΜΟΝ = păzit, pază, adj./s. Sens atribuit prin corelare cu **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ** şi **V Σ ΙΣ**. Vezi analiza şi comentariile de la piesa nr. 122. {122/9}.
ΜΟΝ / ΜΩΝ / MVN = păzită, protejată, adj. M.s. Vezi **ΜΟ³** şi cuvintele considerate compuse **ΣΑΡΜΩΝΓΑΤΟΕ**, **ΣΑΡΜΟΝΓΑΤΟ**, **ΣΑΡΜVΝΓΑΤΟ**. {21/8; 25/4; 25/cart.; 118/10}.
ΜΟΝΔΑ = din lume, s./adv. P.a. lat. *mundus*. {76/13}.
ΜΟΝΓΑΙΩ = Mongaiu, numele unui ipotetic conducător get, contemporan cu Boerebista. Neatestat istoric. {120/16}.

ΜΟΝΓΑΥΩ = **ΜΟΝΓΑΙΩ**. {62/9}.
ΜΟΝΓΑΤΟ = poartă păzită, "protejată", s. M.s. Presupus compus al lui **ΓΑΤΟ**. Vezi **ΓΑΤΟ**. {35/78}.
ΜΟΝΤΩ = munte, s. P.a. rom., lat. *mons, montem*. Vezi şi **ΜΟΝΤΟΕ**. {52/12}.
ΜΟΝΤΟΕ = munteni, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {25/5}.
ΜΩΝΤVΕΟ = Montue, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. Posibilă poreclă de "Munteanul". {129/14}.
ΜΟΠΕ = movilă, măgură, s. M.s. Poate înrudit cu fr. *motte*, derivând dintr-un probabil prelatin mott(a) cf. [33]. Poate fi închipuit şi un ipotetic arhaic comun **mopta*. {122/10}.
ΜΟΡΟ = legate la chei/dig, adj. sau simplu chei/dig, s. P.a. v. eng. *moren*, v. ger. s. *meren, maren* "a lega la mal". {129/4}.
ΜΟΤΩΕ = cuvânt cu cuvânt, "literal", adv. P.a. lat. pop. *mottum*, v. fr. *mot*. {35/1}.
ΜΘ = prescurtare pentru **ΜΑΘΟ**. Vezi **ΜΑΤΟ**. {120/st. sus}.
ΜVΑΝΟ = Muano, ipotetic toponim. Neatestat istoric. {76/4}.
ΜVΕ ≤ Ι = muzelor, "zânelor", s. P.a. lat. *musa, musae*, gr. *mousa*. {128/5}.
ΜVΙ = catârilor, s. P.a. lat. *mulus*, v. fr. *mul* "catâr". {40/14}.
ΜVΥΕ = muierii, poate "nevastă", s. P.a. rom., lat. *mulier*. Vezi şi **ΜΟΑΕ**. {130/3-4}.
ΜVΚΡΝΥΝΟ = Mucrniuno, posibil toponim, sau asociaţie de prescurtări toponimice. M.s. {62/16}.
ΜVΛΘVΕ = multele, adj. P.a. rom., lat. *multus*. {76/7}.
ΜVΠΤΟ = Mupto, ipotetic toponim. Posibil conex cu **ΜΟΠΕ**. {76/3}.
ΜVΤΟ = pe tăcute, adv. P.a. rom., lat. *mutus*. {76/7}.

Ν; ⧅; ⧄

⧅ = prescurtare, în caracter preclasic, pentru **ΝΟΒΑΛΟ**. {129/fig.}.
ΝΑ = acum, adv. P.a. v. eng. *nù*, v. ger. s. *nù*. Vezi şi **ΝΑV**. {123/5}.
ΝΑΓΛΟ = cuie, poate cepuri, s. P.a. v. eng. *naegl*, v. ger. s. *nagal*. {117/6-7st.}.
ΝΑΛΥΤΑV = înalt/înaltă, adj. P.a. rom., lat. *in altum* [37]. Se referă la calităţi sau persoane, spre deosebire de **ΤΟΛΟ**, **ΤΑΛΗ** etc. care, cu acelaşi sens, se referă la lucruri. {106/4}.
ΝΑΠΟΕΟ = napoia, "înapoi de", poate şi "în aval de", adv. P.a. rom., lat. *in ad post*, cf. [37]. Termenul român ar fi mai uşor de explicat prin derivare din ipoteticul get decât din latină. Vezi şi **ΝΑΠΟΙΩ**, **ΝΟΠΟΕ**, **ΝΠΟΗ**, **ΟΝΑΠΟ**, **ΠΟΕ**[1]. {69/3-4}.
ΝΑΠΟΙΩ = înapoi, sau prin spate, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΑΠΟΕΟ**. {123/10}.
ΝΑΠΩΚΟΕ = Napoca, presupus nume antic al acutualului Cluj-Napoca. {120/16-17}.
ΝΑΤΗ = născut, part. P.a. lat. *nascere*. {35/14}.
ΝΑV = acum, adv. P.a. v. eng. Vezi şi **ΝΑ**. {40/5}.
ΝΕ = ne, noi, pe noi, pron. pers. P.a. rom., lat. *nos*. Vezi şi **ΝΕΗ**. {11/4; 124/8}.
ΝΕ ⊬ Ι = înecăcios/înecăcioasă, adj. P.a. rom., lat. *neco, necare* "a ucide, a distruge". De remarcat identitatea de sens cu rom. faţă de deosebirea cu lat. Vezi şi **ΝΕ ⊬ Ο**, **ΝΕ ⊬** . {130/5}.
ΝΕ ⊬ Ο = înecată, "alimentată cu apă", part./adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΕ ⊬ Ι**. {117/11-12st.}.

NEΨ = înecată, "sub apă", adv. P.a. rom., lat. Vezi şi **NEΨI**. {122/5}.
NEH = noi, pron. pers. P.a. rom., lat. *nos*. Vezi **NE**. {128/2}.
⊠ Ɛ ϒ = lângă, adv. P.a. v. eng. *nèah*, v. ger. s. *nàh*. {10/7}.
NEO = nou/noi, nouă, adj. Probabil la feminin. P.a. rom., gr. *neos*, lat. *novus*, v. eng. *nìwe*, v. ger. s. *niuwi*. Vezi şi **EV**, **NIO**, **NOBO**, **NOBV**, **NOE**, **NOIE**, **NΩEY**, **NVA**, **NVBOV**, **NVE**. {52/10}.
NEΩ = **NEO**. {2/1}.
NEΣI = nici unii, pron. M.s. Poate conex cu it. *nessuno* < lat. *nec unus*. {84/9}.
NEV = nou/nouă, noul, adj. probabil la masculin. P.a. rom., lat. etc. Vezi **NEΩ**. {118/5; 123/ 11}.
NEΣABIO = nisipuri, s. P.a. rom., bg. *nasip*. Vezi **NIΣABE**, **NIΣABΩE**, **NIΣIBE**. {106/2}.
NIΔO = cuibărit/cuibăriţi, part./adj. Sens probabil de cuibar, s., în locuţiuni ca: **ΦAKTIO ΣEY NIΔO ON**. P.a. lat. *nidus*, v. fr. *nid*. {106/7; 118/3}.
NIO = nouă, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {72/8; 123/9}.
NIΠPO = orice, pron. neh. P.a. fr. *n'importe*, presupus < lat. *importare* [33]. {118/1}.
NIΣABE = nisipurilor, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {76/4}.
NIΣABΩE = nisipurile, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {80/6}.
NIΣETΩ = Nisetului, ipotetic hidronim antic, posibil corespondent al Nistrului de azi. {15/14}.
NIΣIBE = nisipuri, s. P.a. rom., bg. Vezi **NEΣABIO**. {40/2}.
NHΠE = Nipe, ipotetic hidronim antic, eventual echivalent al actualului Râu Isker din Bulgaria. {35/12}.
NHTPΩ = tumult, învălmăşală, s. P.a. gr. *nitron*, lat. *nitrum* < hebraicul *noter, nitre, natron*, de la nater "a face efervescent". {25/3}.
NY = nou/nouă, adj., din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {25/2; 80/10; 126/1; 129/2}.
NYE = pe ale noastre, adv./adj. M.s. Vezi şi **NOSETO**. {128/8}.
NO¹ = de noi, ai noştri, al/alui nostru, pron. M.s. Posibil conex cu lat. *nobis*. Vezi şi **NE**. {5/7; 5/9; 108/3}.
NO² = nu, adv. P.a. rom., lat. *non*, v. eng. *nà*, v. ger. s. *ne*. {69/5; 124/1}.
NΩAIΩ = nouă, num. P.a. rom., lat. *novem*. Vezi şi **⊠ {} Ɛ**. {129/5}.
NΩBAΛEΩ = nobilii, s. P.a. lat. *nobilis* "nobil, vestit", poate şi "cavaler militar". Vezi **NOBAΛO**. {129/5}.
NOBAΛI = nobililor, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {79/10; 84/1}.
NOBAΛIE = nobilă, de nobilă, s./adj. probabil la feminin. Vezi **NOBAΛO**. {118/12}.
N()BAΛIE = **NOBAΛIE**. {113/7-8}.
NOBAΛIEA = nobila/nobilă, s./adj. probabil la feminin, cf. contextul. Vezi **NOBAΛO**. {122/1-2}.
NOBAΛIEO = nobilii, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {94/2}.
NOBAΛIO = nobilul/nobilii, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {118/8; 121/12}.
NOBAΛIΣA = cea mai nobilă, adj. P.a. lat. A se compara flexionarea, ca ipotetic superlativ feminin cu cea din latină. Vezi **NOBAΛO**. {11/5}.
NOBAΛHO = nobililor, s. P.a. lat. A se reţine dublarea i-ului pentru plural. Vezi **NOBAΛO**. {124/2}.

NOBAΛY = pe nobilul, s. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {25/12}.
NOBAΛYΩ = nobili, s./adj. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {126/11}.
NOBAΛO = nobilul, nobilului, "cavalerului", s./adj. P.a. lat. *nobilis* "nobil, vestit, de viţă aleasă". Vezi **NΩBAΛEΩ - NOBAΩΛΩ**. {12/1; 28/cart.; 96/13; 122/1; 130/6}.
NOBAΛΩ = de un nobil, s./adv. P.a. lat.Vezi **NOBAΛO**. {128/7}.
NOBAΩΛΩ = înobilaţi, adj./vb. P.a. lat. Vezi **NOBAΛO**. {28/1-2 inciz.}.
NOBYΔOYN = Noviodunum, numele unei aşezări de pe malul drept al Dunării, aproape de vărsare, menţionată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 10, 2. {120/10-11}.
NOBO = nouă, adj. P.a. rom., lat. *nova*. Vezi **NEΩ** şi următorul. {23/10}.
NOBV = nou, adj., probabil la masculin. P.a. rom., lat. Vezi **NEΩ** şi precedentul. {12/13-14}.
NOΔOY = marele (prin sufixul **-OY**) nod, miez, s. P.a. rom., lat. *nòdus*. {35/6}.
NOE[1] = nou/nouă, noi, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {69/4; 124/9; 124/11; 126/13}.
NOE[2] = turmă/turme, s. P.a. v. fr. *nue* "nor, pâlc", lat. pop. *nuba* < lat. *nubes*. {2/5; 15/8; 111/6}.
NOEV = din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {65/7}.
NOIE = noi, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {79/5}.
NΩEY = din nou, adv. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {80/9}.
NOXΘΩ = noapte, s. P.a. rom., gr. *nykt/nyx*, lat. *noct/nox* [37], v. eng. *niht*, v. ger. s. *naht*. Vezi şi **NOIXT**. {127/1}.
NOIXT = noapte, ai nopţii, s. Vezi **NOXΘΩ**. {8/2}.
NOY = o nouă, adj. P.a. rom., gr. etc. Vezi **NEΩ**. {2/10}.
NOΛVI = nimiceşte, vb. P.a. lat. *nullus* "nimic", bretonul *noueni, noui* "a extermina". {122/10}.
NOΠE = apus, s./adv. M.s. Posibil conex cu **NOXΘΩ**. Vezi şi **NOΠO**, **NOΠΩ**. {130/10}.
NOΠO = apus, adj. sau la apus, adv. M.s. Vezi **NOΠE**. {21/8; 128/8; 130/8}.
NOΠΩ = apusul, înoptarea, s. M.s. Vezi **NOΠE**. {2/8}.
NOΠOE = înapoi, adv. P.a. rom. napoi/înapoi care, ipotetic, ar proveni direct din **NOΠÒE** – astfel accentuat. O atare derivare pare mai firească decât cea din lat. *in ad post*, cf. [37]. {126/3}.
NOPA = nord, adj. M.s. Posibil conex cu gr. *nerteros*, v. eng. *north*, v. ger. s. *nord*. {12/4}.
NOΣETO = alor noştri, pron. P.a. rom., lat. *nostro*. Vezi şi **NYE**, **NΩΣETPIΩ**, **NOΣETPYO**, **NOΣETPΩ**, **NOΣTEO**, **NOΣTIO**, **NOΣTPEO**, **NOΣ⫛PI**, **NOΣΘE**. {115/3-4}.
NΩΣETPIΩ = noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {126/15}.
NOΣETPYΩ = noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {126/11}.
NΩΣEΘPO = dintre ai noştri, alor noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {120/4}.
NOΣETPΩ = **NΩΣEΘPO**. {129/5}.
NOΣΘE = ai noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {7/5}.
NOΣTEO = noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {5/1}.
NOΣTIO = noştri, dintre ai noştri, alor noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {5/10; 6/3; 11/5}.
NOΣTPEO = noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {111/5}.
NOΣ⫛PI = noştri, pron. P.a. rom., lat. Vezi **NOΣETO**. {11/2}.
NOTA = datoria, s. P.a. lat. nota "însemnare". {124/5}.
= nouă, num. P.a. rom., lat. *novem*. Vezi şi **NΩAIΩ**. {31/3}.

ΝΠΟΗ = înapoi, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΑΠΟΕΟ**. {124/5}.
NVA = noua/nouă, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΕΩ**. {7/6; 130/2}.
NVBY = noii, adj. P.a. rom., lat. Vezi şi următorul. {92/3}.
NVBOV = noul, adj. P.a. rom., lat. *novus, novellus*, v. fr. *novel, nouveau*. Vezi şi **ΝΕΩ**. {127/5}.
NVE = noi/noile, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΝΕΩ**. {13/12-13; 123/6}.
NVEΩ = noastre, pron. M.s. Vezi **ΝΟΣΕΤΟ**. {128/5}.
NVKO = nucul, s. P.a. rom., lat. *nux, nucis*. {40/12}.
NVMYA = numai, adv. P.a. rom., lat. *non magis* cf. [37]. {119/10}.

☒ ☙ ~ ϒ = cuvenite, de folosinţă, adj. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. *nuzzan*. {31/6}.

O; Ω; ( ) ; ⊂ ; {}

O[1] = a, vb. aux. P.a. rom., lat. *habere*, v. fr. *aveir*, fr. *ai, as, a*, [33],[37]. Regional, rom. o = "a", (o tăiat porcul, ursul l-o ucis). {1/1; 5/2; 13/4; 35/3; 76/4; 76/13; 79/1; 80/7; 80/10; 84/6; 107/5; 113/4; 117/12 dr.; 120/1; 124/8; 128/3}.
O/Ω[2] = o, art. neh. P.a. rom., lat. *una*. {1/3; 2/2; 2/10; 2/12; 7/1; 14/1; 15/14; 16/2; 20/3; 62/4; 79/12; 108/2; 108/7; 111/3; 117/8 st.;119/10; 119/11; 122/1; 122/5; 122/10}.
( ) = **O**[2]. {72/4}.
{} = un/o, art. neh. P.a. rom., lat. *una*. Vezi **O**[2]. {10/3}.

( ) ✡ = oii, oilor, s. P.a. rom., lat. pop. *ovicula* < *ovis*, v. fr. *oeille*. Vezi şi **OI**[1], **OY**[5]. {10/2}.

OAY = oile, s. P.a. rom., lat. Vezi ( ) ✡ . {13/7}.
OBAΔA = obada, s. P.a. rom., sl. *obedu*. {117/2 st.}.
OBIΩ = îndreaptă, piaptănă, vb. P.a. rom. oblu "drept", sl. *oblu*. {7/14-15}.
OBOΛIO = obole, s. P.a. gr. *obolos*, "monedă grecească antică valorând 1/6 dintr-o drahmă, adică 0,73 g argint" [38], lat. *obolus*. {121/9}.
O ⊬ EO = aceea, pron. P.a. rom., lat. *ecce illa*. Vezi şi **O ⊬ EOY**, **O ⊬ E**, **O ⊬ IE**, **OXEI**, **OIΛA**, **OH ⊬ EO**, **OY**[1], **OΛY**, **OΛO**, **OΛVI**, **OE ⊬** etc. {117/9-10}.
O ⊬ EOY = acelora, poate acelora mari dacă interpretăm **OY** ca sufix amplificativ. P.a. rom., lat. Vezi **O ⊬ EO**. {62/3}.

O ⊬ I = aici, adv. P.a. rom., v. fr. *ici*, lat. *ad hicce* [37]. Vezi şi **O ✳ YOΣ**, **O ⊬** , **OI ⊬** şi, antitetic, **OKOΛO**. {18/9}.

O ✳ YOΣ = acelora de aici, pron. pers. M.s. Vezi şi **O ⊬ I**. {1/7}.
OΔIEO = odaia, "locuinţa", s. P.a. rom., bg. *odaia*. Este greu de precizat în ce măsură bg. este corelată cu i-e. originară – fără îndoială prin componenta ei slavă. De aceea trebuie luată în seamă şi ipoteza ca termenul bulgar *odaia* să fi fost asimilat la venirea bulgarilor în Balcani. {122/8}.

OΔVEIΣOA = adusă, part./adj. P.a. rom., lat. *adducere*. {111/11-12}.
OE = oile, s. Vezi **O☼**, **OAY**, **OI**, **OY**. {108/7}.
OEΨ = (a) acelora, pron. M.s. Vezi **O⊬EO**. {121/4-5}.
OENH = vin, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi următorul. {126/1}.
OENO = venite, poate "înzestrate, cu zestre", adj. M.s. Vezi **ΩENH**. {11/8}.
OE = înalt/înalte, adj. P.a. v. ger. s. *hòh*, ger. med. s. *hoehe*, v. fr. *haut, halt* sub influenţa lat. *altus, alta* [33]. {65/2; 130/6}.
OETOEΣ = pregătite, gata de, adj. M.s. Poate conex cu v. fr. *prest*, lat. *praestus*. {130/8}.
OΨ = aci/de aci, adv. P.a. rom. aci. {119/10; 121/2}.
OΨE = acelora, pron. M.s. Vezi **O⊬EO**. {40/11; 121/10}.
OΨIE = acia, adv. P.a. rom. Vezi **OΨ**. {126/14}.
OXEI = acei, pron. P.a. rom. Vezi **O⊬EO**. {107/1-2}.
OXIO = ochi/ochiul "bucla", ochii. s. P.a. rom., lat. *oculus, oculi*. Vezi **OXYO**, **OY²**, **OY³**, **OYE**, **OYO**, **OKVE**, **OIX**. {40/13; 69/4}.
OXYO = **OXIO**. {20/1; 128/6}.
OXΠATO = ocupat, "mobilizat", part. P.a. rom., lat. *occupare*. {96/10}.
OI¹ = oi, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi ()☼. {111/7}.
OI² = ai, alor, pron. pos. P.a. rom. {35/5}.
()ϒ = **OI²**. {72/1}.
OI⊬ = aici, adv. P.a. rom., lat. Vezi **O⊬I** şi compară cu rom. aici/aci. {40/3}.
OIX = ochi, s. P.a. rom., lat. Vezi **OXIO**. {8/2}.
OIΛA = alea, pron. P.a. rom., lat. *illa*. Vezi **O⊬EO**, **OY¹**. {124/5}.
ΩIΣO = de asemenea, adv. M.s. Posibil conex cu v. eng. *ealswà*, ger. med. *alsô*. {79/1}.
OH⊬EO = pe aceia, pron. P.a. rom., lat. Vezi **O⊬EO**. {69/8-9}.
OY¹ = ăi/ăia/alea, pe ăia, ăia ai, pron. P.a. rom. Vezi **O⊬EO** şi **OIΛA**. {8/3; 25/6; 35/12; 79/12; 80/2}.
ΩY¹ = **OY¹**. {80/6}.
Ôϒ = îi, pron. pers. P.a. rom. {72/5}.
OY² = ochiul, "buclă, laţ", s. P.a. rom., v. fr. *ol, oil, ueil, oeil*. Vezi **OXIO**. {25/3; 25/cart.}.
OY³ = priveşte, vb. M.s. prin extensie de sens **OY²**. Vezi şi **OXIO**. {2/9}.
OY⁴ = am/are/au, vb. P.a. rom., lat. Vezi **A³**. {21/7; 35/14; 79/11}.
OY⁵ = oi/oile, s. Probabil în ortografiere arhaică. P.a. rom. Vezi ()☼. {2/5; 7/5}.
ΩY = **OY⁵**. {108/5-6; 108/9}.
{} **Y** = de ăia, pron./adv. P.a. rom., lat. *illi*. Vezi **OY¹**. {31/2}.
OYE = oilor, s. P. a rom., lat. Vezi **OY⁵** şi **OI¹**. {7/5}.
OYENO = până, prep. M.s. Posibil conex cu rom. până şi lat. *peane ad*. {80/6}.
OYKOYE = acolo unde, adv. M.s. {52/3}.
OYKPYΣA = scrise, adj. M.s. Poate fi interpretat şi ca **OY KPYΣA**, cu sensul "încrucişate/ împletite în ochiuri", sensul termenului al doilea fiind atribuit P.a. cu v. ger. s. *krùzi*, v. eng. *cross*, lat. *crux*. {2/13/14}.
OYNΓIΩ = ajunge, vb. P.a. rom., lat. *adjungere* "a alătura, a lipi". {127/7}.

OYO = ochiul, "sub ochi", s., sau "la vedere", adj. P. a rom., lat. Vezi **OXIO**. {117/11 dr.}.
OYΩ = **OIO**. {15/7}.

OKOΛΩ = acolo, adv. P.a. rom., lat. *eccum* (i)lloc [37]. Vezi, antitetic, **O ⊬ I**. {111/ 12-13}.
OKTABIO = Octavianus Augustus, fiu adoptiv şi succesor al lui Iulius Caesar. Contemporan cu Boerebista. P.a. lat. {91}.
OKVE = cu ochii, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi şi **OXIO**. {121/6}.

OΛY = ăla, acela, pron. pers. P.a. rom., lat. Vezi **OIΛA**, **O ⊬ EO**. {127/7}.

OΛO = ăla/aia, ălora, al ăluia, pron. P.a. rom., lat. Vezi **O ⊬ EO**, **OIΛA**, **OΛVI**. {7/6; 80/9; 96/4; 119/9; 122/11}.
OΛOE = oale, s. P.a. rom., lat. *olla, olle*. {130/2}.

OΛVI = ălui, ăluia, pron. pers. P.a. rom., lat. *illui*. Vezi **O ⊬ EO**, **OIΛA**, **OΛVI**. {130/9}.
OME = promit, prezic, vb. P.a. lat. *omen* "augur". {91; 92/3}.
ON/ΩN¹ = în, prep. P.a. rom., lat. *in*. {2/14; 5/3; 5/5; 6/3; 7/2; 7/4; 7/4-5; 9/3; 9/5; 11/1; 11/2; 11/6-7; 11/11; 12/7; 13/2-3; 13/7; 13/10; 15/2; 15/5; 15/12; 16/1; 20/3; 21/8; 25/6; 25/11; 25/12; 25/14; 2x25/17; 35/7; 40/2-3; 40/6; 52/4; 52/5; 52/13; 62/9; 62/11; 69/3; 69/4; 69/13; 76/2; 76/3; 76/14; 79/5; 79/9-10; 79/14; 80/6; 84/9; 92/2; 92/4; 92/9-10; 94/4; 96/3; 96/5; 96/6; 96/8; 96/15; 98/6; 106/9; 107/8; 108/9; 111/1; 111/6; 111/7; 115/3; 118/3; 118/6; 118/9; 119/7; 120/3; 2x120/4; 121/1; 121/7; 121/13; 122/3; 122/9; 123/6; 123/9; 124/9; 124/11; 126/8; 126/14; 2x127/2; 127/5; 127/9; 129/1; 129/2; 130/3; 130/4; 130/11-12}.
ON/ΩN² = un sau o, art. neh. P.a. rom., lat. *unus, una*. Vezi şi **O²**. {13/9; 79/6; 126/7}.
ON³ = pe, "despre", peste, asupra, prep. P.a. gr. *ana*, v. eng. *an*, on, v. ger. s. *ana*. {7/2; 69/11; 92/3; 120/3; 123/2; 124/12; 130/5}.

() ▨ = **ON¹**. {10/8; 126/17}.

{} ▨ = **ON¹**. {10/4; 10/13; 129/fig.}.
ÔN = în, prep. Vezi **ON¹**. {72/3; 72/7; 72/10; 72/14}.
ΩNAPM = (cheme) la arme, vb. P.a. rom., lat. *arma*. {15/9}.
ONAPMΩ = înarmează, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΩNAPM**. {13/7-8}.
ONAΣTYΩ = plutesc, înoată, vb. P.a. rom., lat. *innotare*. {9/2-3}.

ON ⊬ E = încă, adv. P.a. rom., lat. *unquam*. Vezi şi **ONXO**, **ONKA**, **ONKO**. {11/4; 80/1}.
ΩN ⊬ E = **ON ⊬ E**. {25/4; 126/12}.

ΩN ⊬ ENTHNEA ≤ O = încetineşte, vb. P.a. rom. şi, poate, lat. *in qu(i)etus* cf. [37].{25/2-3}.
ΩNΔEO = acolo unde, adv. P.a. rom., lat. *unde*. Vezi şi următorul. {129/4}.
ΩNΔΩ = unde, când, adv. P.a. rom., lat. *quando*. Vezi şi precedentul. {28/text inciz.; 35/4; 62/7}.
() **NEP** = onoare, s. P.a. v. fr. *honor* < lat. *hònòs, honoris*. {72/10}.
ONΦAΞYO = întâlnirea, târgul, s. P.a. lat. *in facia*. Interpretabil şi ca **ON ΦAΞYO** "în împreunare". Vezi **ON¹** şi **ΦAΞO**. {106/9-10}.

ONXO = încă, adv. P.a. rom., lat. *unquam* [37]. Vezi **ON ⊬ E**. {121/3}.

ONKA = încă, adv. P.a. rom., lat. Vezi **ON ⊬ E**. {40/12-13}.

ONKO = încă, "cu toate că", adv. P.a. rom., lat. Vezi **ON ⊬ E**. {35/6; 96/8; 106/3}.

ONO = grele, adj. P.a. lat. *onus, oneris* "sarcină, încărcătură, greutate". {130/7}.
ΩΝΣΕΘΥ = însetat, adj. P.a. rom., lat. *in sitis*. {76/1}.
ΟΝΣΟΝΤΑ = trimeşii, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *sendan* "a trimete". Vezi şi **ΟΝΣΟΝΤΙΩ**, **ΟΝΣΟΝΤΟ** etc. {28/text inciz.}.
ΟΝΣΟΝΤΙΟ = însoţitor, -oare / trimeşi, trimeasă, adj. sau part./se trimete, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΑ**. {122/2}.
ΩΝΣΟΝΤΙΩ = **ΟΝΣΟΝΤΙΟ**. {12/5; 126/4-5}.
ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ = împreună, întovărăşiţi, adv. P.a. rom., lat. *inter socii*. Vezi şi **ΟΝΣΟΝΤΙ ⊬ ΕΙΟ**, **ΟΝΣΘΙ ⊬ ΥΩ**, **ΟΝΣΟΤΙΣΟ**, **ΟΝΣΟΤΥ ⊬ ΕΙΟ**, **ΟΝΤΙΟΤΕΑ**, **ΟΝΤVΤVΑΤΩ**. {9/2}.
ΟΝΣΟΝΤΟ = trimes/trimise, part. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΑ**. {130/11}.
()ΝΣ⊃ΝΤ() = **ΟΝΣΟΝΤΟ**. {113/4-5}.
ΟΝΣΩΝΤΟ = **ΟΝΣΟΝΤΟ**. {91}.
ΟΝΣΟΤΙ ⊬ ΕΟ = însoţit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {94/1}.
ΟΝΣΟΘΙ ⊬ ΕΩ = **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {79/13-14}.
ΟΝΣΟΘΙ ⊬ ΥΩ = însoţit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {9/1}.
ΟΝΣΟΤΙΣΟ = însoţit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {25/1-2}.
ΟΝΣΟΤΥ ⊬ ΕΙΟ = însoţit, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {84/2}.
ΟΝΣΩΘΥ ⊬ ΕΟ = însoţit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {62/8}.
ΟΝΤΙΟΤΕΑ = însoţind, "care însoţeşte", vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**.{18/4-5}.
ΟΝΤΟΥ = intaliate, "înscrise", adj. P.a. lat. *in taliare*. Interpretabil şi ca **ΟΝ ΤΟΥ** "în tăietură". {2/11}.
ΟΝΤΩΥΡΝΑ = faţă, parte, s. P.a. rom. înturnare, lat. *in tornare*, cu extensia sensului. {2/10}.
ΟΝΤΟΥΡΝΙΕ-ΝΕ = întorsu/înapoiatu-ne(-a), vb. Vezi **ΟΝΤVΡΝΙΟ**. {120/1}.
ΟΝΤΩΡΕΣΙΑ = îngropare/înmormântare, s. P.a. v. fr. *eterrer*, lat. *in terra*. {107/2-3}.
ΟΝΤV = înspre, către, adv. P.a. v. eng. *on tò*, v. ger. s. *ana zuo* "înspre". {12/4}.
ΟΝΘVΛΝΕΩ = întâlnirea, cu sens de răscrucea, s. P.a. rom. întllnirea, sugerat ca posibil maghiar în [37]. {76/3}.
ΟΝΤVΡΝΙΟ = (se) înapoiază, vb. P.a. rom. înturna, lat. *in tornare*. Vezi şi **ΟΝΤVΡΝΙ ≤ Ο**, **ΩΝΤVΡΝΥΟ**, **ΟΝΤVΡΝΟ**. {69/1}.
ΟΝΤVΡΝΙ ≤ Ο = înapoiate, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΤVΡΝΙΟ**. {121/10}.
ΩΝΤVΡΝΥΟ = **ΟΝΤVΡΝΙΟ**. {122/2-3}.
ΟΝΤVΡΝΟ = înapoiază/se înapoiază, vb. Vezi **ΟΝΤVΡΝΙΟ**. {96/1; 98/1}.
ΟΝΤVΤVΑΤΩ = însoţit, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΟΝΣΟΝΤΥΕΩ**. {12/2}.
ΟΠΑΧΗΕΟ = întunecă, vb. P.a. lat. *opacus*. {7/11-12}.
ΩΠΑΧΟ = întunecat, adj. P.a. lat. Vezi **ΟΠΑΧΗΕΟ**. {108/8}.
ΩΠΑΗΧ = luminează, "menţine flacără de veghe". M.s. Probabil conex cu rom. opaiţ. {52/20-21}.
ΟΠΑΟ = îi opune, "îi ridică împotriva", vb. P.a. lat. *opponere*. Vezi **ΟΠΟ ≤ ΙΕ**. {84/4}.
ΟΠΕΡΥ = face, "taie", operează, vb. P.a. lat. *operari* "a efectua". {25/9}.
ΟΠΟ ≤ ΙΕ = împotrivă, cu opunere, adv. P.a. lat. Vezi **ΟΠΑΟ**. {84/6}.
ΟΠΡΟ = oprite, "păstrate", adj. P.a. rom., sl. *opрěti*. {121/12}.

OPENTE = îi sorteşte/i-a sortit, vb. P.a. rom. a ura, lat. *orare*. {122/6-7}.
OPOEΛIV = ascultare, s. P.a. v. fr. *oreille*, lat. *auricula*. Vezi şi **VKOTV**, cu acelaşi sens. {14/1}.
OPΩΛIΩ = Orolo sau Orolio, numele unui conducător get menţionat de Dio Cassius ca aliat al lui Augustus prin intermediul lui M. Licinus Crassus cf. [75], p. 43. Atestat – în forma Oroles – şi de Justinus şi de Trogus Pompeius [75]. Textul de pe placa nr. 62 sugerează că Oroles ar fi fost factorul principal în acţiunea de răsturnare a puterii lui Boerebista. Vezi şi **ΩPOΛHΩ, OPOΛO**. {129/8}.
OPΩΛΩ = OPΩΛIΩ. {91}.
ΩPOΛHΩ = OPΩΛIΩ. {62/8}.
ΩPOΛYEO = OPΩΛIΩ. {120/7}.
OPOΛO = OPΩΛIΩ. {106/1; 106/7; 115/1}.
OPVΣY = căpătată, întâmplată, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *oriri* "a ridica", v. eng. *àrìsan* > *arise* "a lua fiinţă". {42/5-6}.
OΣ = os, s. P.a. rom., lat. *os, ossis*. Vezi şi **OΣO**. {42/7; 124/8-9}.
OΣE = ar îndrăzni, vb. P.a. v. fr. *oser*, lat. pop. *ausare*. {123/2}.
OΣIΩ = la ospăţ, "la d-ale gurii", s./adv. M.s. Posibil conex cu **OΣYE** şi lat. *os, oris* "gură". {7/13}.
OΣYE = gură, vărsare (de râu), s. P.a. lat. *os, oris* "gură". {15/14}.
OΣO = aşa, de asemenea, şi ei, adv. Posibil conex cu rom. aşa, lat. *eccum sic* [37], v. eng. *eall swà* > *ealswà* "tot aşa" [106]. {119/5; 124/10}.
OΣOI = asaltează, sare pe, vb. P.a. v. fr. *assalir*, lat. pop. *assalire*. {39/7-8}.
OTE = scot/scoate, vb. P.a. v. fr. *oster*, lat. *obstare*. {115/13}.
ΩTEO = ambele, num. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. ***beide***, eng. med. *bote* "ambii/ambele". {80/5}.
O⫲O = grâne, în particular mei sau grâu. P.a. v. eng. *àte* > *oat* "cereală larg cultivată" (avena sativa) [106]. {117/1 st.}.
OTV = în jurul, adv. M.s. Posibil conex cu gr. *tornos*, lat. *tornus* "strung", v. fr. *entour*. {128/4}.
ΩVKO = stejari, s. P.a. v. eng. *àc* > *oak*, v. ger. s. *eih* > *Eiche*, poate şi gr. *aigilops* cf. [106]. {7/8}.
() ⁓ YΛYE = adăposteşte, vb. P.a. lat. *asylum*, v. fr. *asile*. {72/5}.
O ≤ OI = supun, aşează, vb. M.s. {79/15}.

Π; ⊓ ; ⚶

Π = prescurtare pentru **ΠIKO** "vârf, măgură". Vezi **TAΛIΠIKO**. {40/15; 126/17}.
ΠA = pe, prep. P.a. rom. Poate conex cu lat. *super, per*. Vezi şi **ΠA, ΠE, ΠI, ΠO, ΠV**. {2/11; 11/5}.
ΠA ⫠ E = (la) pace, s./adv. P.a. rom., lat. *pax, pacis*. Vezi şi **ΠA ⫠ EO, ΠA ⫠ IEO**. {107/6}.

ΠΑ ⊬ ΕΟ = pace/pacea, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ ⊬ Ε**. {22/5; 121/0; 121/5}.
ΠΑ ⊬ ΙΕΟ = păcii, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ ⊬ Ε**. {6/7}.
ΠΑΔΥΕΑ = pădurii, s. P.a. rom., lat. *padule* [37]. {127/6}.
ΠΑΓΥ = plătească, vb. P.a. v. fr. *paier* "a împăca", lat. *pacare* < *pax, pacis*. {123/10}.
ΠΑΛΟ = Palo, ipotetic nume de hiliarh get, istoric neatestat. {21/8}.
ΠΑΛΟΕ = **ΠΑΛΟ**. E-ul final constituie, probabil, flexionarea impusă de genitivul – i.e. *hiliarhului* – care precede. {120/18}.
ΠΑΝΟΝΕΟ = Panoniei, toponim antic. Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {120/13}.
ΠΑΝΟΝΙΕ = Panonie. Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {91}.
ΠΑΝΟΝΙΟ = Panonia, Panonie, numele antic al regiunii învecinate cu cursul mijlociu al Dunării, regiune devenită provincie romană, locuită de o populaţie celtică în nord şi ilirică în sud şi est [38]. {69/4}.
ΠΑΝΩΝΟ = Panonia, Vezi **ΠΑΝΟΝΙΟ**. {39/3-4}.
ΠΑΝΤ = alianţă, întovărăşire, s. M.s. {98/3}.
ΠΑΝΤΕ = însemne de protecţie, sau de împroprietărire, s. M.s. Vezi şi **ΠΑΝΤ, ΠΑΝΤΕΛΟ**. {96/2; 96/4-5; 92/2-3}.
ΠΑΝΤΕΛΟ = protector, aliat, tovarăş, prieten sau curtean, s. M.s. De corelat cu **ΠΑΝΤ, ΠΑΝΤΕ**. {65/3; 94/7; 112/2-3}.
ΠΑΡ ⊬ ΕΟ = a aşezat tabăra, vb. P.a. fr. med. *parquer* < v. fr. *parc*, lat. pop. *parricus* < *parra* "prăjină". Vezi şi **ΠΑΡ ⊬ Υ**. {84/6}.
ΠΑΡ ⊬ Υ = parcelelor, s. P.a. v. fr. *parcelle*, lat. *pars, parcella, particella*. Probabil conex cu **ΠΑΡ ⊬ ΕΟ**. {121/12}.
ΠΑΡΙΩ ≤ Ο = Pariozo, numele unui presupus hiliarh get, neatestat istoric. {120/15}.
ΠΑΡΥΩ ≤ Ω = **ΠΑΡΙΩ ≤ Ο**. {129/13}.
ΠΑΡΟ = parul/parului, s. P.a. rom., lat. *palus* "par, stllp". {28/cart.}.
ΠΑΡΩ = **ΠΑΡΟ**. {92/6}.
ΠΑ?ΤΑ = partea, s. P.a. rom., lat. *pars, partis*. {96/15}.
ΠΑΣΟ[1] = treacă, păşească, vb. P.a. lat. pop. *passare* < *passus* "pas", v. fr. *passer*. {40/6}.
ΠΑΣΩ[2] = pas, păşire, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi precedentul. {128/10}.
ΠΑΤΕΛΑ = jalba, solia, s. M.s. Posibil conex cu lat. *patens, patere* "a fi deschis, evident". {14/3}.
ΠΑΘΕΩ = pată, s. P.a. rom. pată de etimologie necunoscută [37]. {108/8}.
ΠΑΤΥ = cărări, poteci, s. P.a. v. eng. *paeth*, v. ger. s. *pfad* "potecă". {128/8}.
ΠΑΘΩ = patru, num. M.s. Probabil conex cu rom. patru, lat. *quatro*. Vezi **ΠΑΤΟΡ**. {9/sub fig.}.
ΠΑΤΟΡ = patru, num. P.a. rom., lat. *quatro*. Vezi şi precedentul. {130/2}.
ΠΑΤΡ = moştenitor, s. M.s. Probabil conex cu **ΠΑΤΡΙ**. {113/9; 124/3-4}.
ΠΑΤΡΙ = patrie/patriei, strămoşi/strămoşilor, moştenire, s. P.a. gr. *patrios* "de la tată", lat. *pater*. {39/4-5; 79/12; 80/10}.
☩ΑΤΡΙ = **ΠΑΤΡΙ**. {72/1; 72/6; 72/9}.
ΠΑΤΡΥ = **ΠΑΤΡΙ**. {15/15}.
ΠΑ ≤ = paza, s. P.a. rom., sl. Vezi **ΠΑ ≤ Υ**. {58/5}.

ΠΑ Σ Υ = păzeşte, vb. P.a. rom., sl. *paziti*. {20/2}.
ΠΕ = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {62/4; 62/6; 122/9-10}.
Π Ε = **ΠΕ**. {10/2}.
ΠΕΓΙΤΟΕ = picior, s. M.s. Posibil conex cu lat. *petiolus*, poate şi cu eng. med. *pegged toe* "deget de la picior". {69/8}.
ΠΕΛΙV = fel, s. P.a. rom., mag. *féle*. {107/8}.
ΠΕΛVΕ = Pelue, numele unui ipotetic hiliarh get, neatestat istoric. {129/15}.
ΠΕΝΤΟ = pârcălabi, M.s. Poate conex cu **ΠΑΝΤΕ** şi **ΠΑΝΤΕΛΟ**. {35/5-6}.
ΠΕΡ = printre, pentru, prep. P.a. lat. *per* "prin", v. fr. *por* "pentru". {106/5}.
ΠΕΡ ⊬ Ι = străpung, vb. P.a. v. fr. *percier*, lat. *pertusiare*. Vezi şi **ΠΕΡ ⊬ Υ**, **ΠΗΡ ⊬** . {40/10}.
ΠΕΡ ⊬ Υ = străpungă, vb. P. a lat., v. fr. Vezi **ΠΕΡ ⊬ Ι**. {126/9}.
ΠΕΡΕΣΗΟ = sanctuarului, s. M.s. posibil conex cu gr. *peristylon*, lat. *peristylum*. Vezi şi **ΠΕΡΙΟ, ΠΕΡVΕΟ**. {62/11}.
ΠΕΡΙΟ = sanctuar, s. M.s. Vezi **ΠΕΡΕΣΗΟ**. {40/6}.
ΠΕΡVΕΟ = sanctuarul, poate peristylul, s. M.s. Vezi **ΠΕΡΕΣΗΟ**. {21/6}.
ΠΕΡΟ = puterea, proprietatea, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *poeir* "a fi capabil", lat. *potere* "a fi puternic". {121/1; 121/7}.
ΠΕΣΕ = cântărire "control", s. P.a. v. fr. *peser*, lat. *pesare*. {15/3-4}.
ΠΕΤΙΡΑ = peţirea "cererea de acordare", s. P.a. rom., lat. *petere*. {115/3}.
ΠΕΤΟΣΙΟ = Petosio, numele prezumtiv al unui ipotetic personaj get, neatestat istoric. {5/11}.
ΠΕΤΟΣΩ = **ΠΕΤΟΣΙΟ**. {35/1}.
ΠΕΤΡΑ = pietrelor, s. P.a. rom., lat. *petra*. Vezi şi **ΠΗΟΤΡΑ**. {106/7}.
ΠΕΤΡΕΩ = pietrelor, s. Vezi **ΠΕΤΡΑ**. {13/11}.
ΠΕ Σ Η = cântărească, poate "a cumpăra, a tocmi", vb. P.a. lat. *pesare*, v. fr. *peser*. {39/4}.
ΠΙ = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {124/5}.
ΠΙΕΤΑΓΩΡVΟ = Pitagora, numele marelui filozof şi matematician grec care a trăit în sec. 6 î.e.n. Herodot îl menţionează ca fiu al lui Mnesarchus din Samos şi ca stăpân temporar al lui Zamolxes. Vezi şi **ΠVΕΤΑΓΟΡVΟ**. {2/6}.
ΠΙΛΩΝΗ = în/sub/din coloanele, s./adv. P.a. gr. *pylon*. {35/13}.
ΠΙΤΟ = pitiţi, adj./adv. P.a. rom., poate şi sl. *piticu*. {5/5; 6/2}.
ΠΗ = pios/pioasă, adj. P.a. lat. *pie* "pios, conform îndatoririlor fireşti". {2/4}.
ΠΗΟΤΡΑ = piatră, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΕΤΡΑ**. {2/10}.
ΠΗΡ ⊬ = străpunge, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΠΕΡ ⊬ Ι**. {126/13}.
ΠΥ = pe, prep. M.s. Vezi **ΠΟ**. {108/7}.
ΠVΕΤΑΓΟΡVΟ = Pitagora. Vezi **ΠΙΕΤΑΓΩΡVΟ**. {2/9}.
ΠVΟ = piuei, piuarii "cei de la piuă", P.a. rom., lat. *pilla*. {7/14}.
ΠΛΟΔΕ = copii, s. P.a. rom., sl. *plodu*. {121/3}.
ΠΛΩΚΑΡΟ = (a) pleca, vb. P.a. rom., lat. *plicare*. {35/3}.
ΠΝΑΤΑ = a se încăiera, a pedepsi, vb. P.a. lat. *pugnac-*, *pugnax* < *pugnare* "a lupta". {115/5-6}.
ΠΟ¹ = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {18/3; 39/12; 52/3; 69/13; 107/10; 119/6; 130/4}.
ΠΟ² = pus/pusă, punã, vb./part. P.a. rom., lat. *pono, ponere*. {35/4}.
⚶ ( ) = **ΠΟ²**. {72/11}.

ΠΟΕ¹ = înapoi, prep. P.a. rom., lat. *post*. {94/2; 121/9; 127/4}.
ΠΟΕ² = oale mari, chiupuri, s. P.a. v. fr. *pot*, provenit, probabil, dintr-un radical preceltic [33]. {13/14; 124/6}.
ΠΟΕ³ = pună, puie, vb. Vezi **ΠΟ², ΠΟΣ** etc. {13/3}.
( )ENO = poiană, s. P.a. rom., sanscr. *puana*. Vezi şi **ΠΩΥΕΝΙ**. {72/2}.
ΠΩΕΟ = apoi, adv. P.a. rom. Vezi şi **ΠΟΥ** etc. {13/6}.

Π( )Ε~( ) = puse, part. P.a. rom., lat. pop. *posum* (est). Vezi **ΠΟΣ, ΠΟΣΩ**. {31/4}.
ΠΩΕΣΤ = peste, asupra, prep., acord probabil la masculin. P.a. rom., lat. *pre super* cf. [37].

Vezi şi **ΠΟΕΣΤΑ, ΠΩΕΣΤΑ, Π( )Ε~Η( )** etc. {28/text inciz.}.
ΠΟΕΣΤΑ = peste, prep., acord probabil la femenin. P.a. rom. Vezi **ΠΩΕΣΤ**. {92/; 118/5; 119/4}.
ΠΩΕΣΤΑ = ΠΟΕΣΤΑ. {28/text inciz.}.
ΠΩΕΣΤΙ = peste, adv. Vezi **ΠΩΕΣΤ, ΠΟΕΣΤΑ**. {13/3}.

Π( )Ε~Η( ) = peste, prep. P.a. rom., poate lat. Vezi **ΠΟΕΣΤ**. {10/9}.
( )ΕΣΤ( ) = ΠΩΕΣΤ, ΠΟΕΣΤΑ. {72/1; 72/9-10}.
ΠΟΕΣΤΟ = ΠΩΕΣΤ, ΠΟΕΣΤΑ. {35/4-5}.
ΠΩΕΣΘΩ = ΠΩΕΣΤ, ΠΟΕΣΤΑ. {52/15}.

ΠΟΙΡΨΕΣΩ = purced, "pornesc", vb. P.a. rom. purced, lat. *procedo*. Vezi şi **ΠΟΥΡΨΕΔΟΥΕ, ΠΟΡΨΕΔΟ, ΠΟΡΨΕΣΥ, ΠΟΡΨΕΣΥΝΔΟ, ΠΥΡΨΕΔΕ, ΠΥΡΨΕΔΙΕΟ, ΠΥΡΨΕΔΩ, ΠΥΡΨΕΔΟΕ, ΠΥΡΨΕΝΔ, ΠΩΡΧΗΝΔΟ**. {79/11-12}.
ΠΟΙV = înapoi de, de după, prep. P.a. rom. apoi. Vezi **ΠΟΕ¹**. {76/4}.
ΠΟΥ = înapoi de, "dincolo", apoi, după ce, prep. P.a. rom. Vezi **ΠΟΙΩ**. {25/7; 39/1; 120/1}.
ΠΟΥΕ = apoi, înapoia, prin spate, adv. P.a. rom., lat. *post*. {52/5; 52/6; 52/10-11}.
ΠΩΥΕΝΙ = poieni, s. P.a. rom. Vezi **( )ENO**. {7/4}.
ΠΟΥΡΨΕΔΟΥΕ = purceadă "meargă" vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡΨΕΣΩ**. {9/4}.
ΠΩΚΟ = puţină, mică, adj. P.a. lat. *pauca*. {62/4-5}.
ΠΟΛΤΑ = totuşi, dar, conj. P.a. v. fr., an 1160, *portant,* "totuşi". {42/4}.
ΠΟΛΘΩ-ΔΑΒΟ = Polto-Dava, ipotetic nume de aşezare geto-dacă. Posibil conex cu Poltava, numele unui vechi oraş din Ucraina. Unii cercetători consideră că ar exista dovezi că, în antichitate, transhumanţa oierilor din spaţiul carpatic s-a extins până în Crimeea [99. A]. {120/14}.
ΠΩΜV = pomul/pomului, s. P.a. rom., lat. *pomus* "pom fructifer". {128/4}.
ΠΟΝΩ = până, conj. P.a. rom., lat. *paene-ad*. {108/5}.
ΠΟΝΤΑ = preoteasa "deţinătoarea relaţiilor cu zeii", s. M.s. Posibil conex cu lat. pontifex "preot". {98/4-5}.
ΠΟΡΨΕΔΟ = pornesc, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡΨΕΣΩ**. {62/9}.
ΠΟΡΨΕΣΥ = de pornire, "ducând", adj./vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡΨΕΣΩ**. {21/6}.
ΠΟΡΨΕΣΙΝΔΟ = mergând, "pornind", ducând spre, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡΨΕΣΩ**. {84/5}.
ΠΩΡΧΗΝΔΟ = pornind, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡΨΕΣΩ**. {7/2}.

ΠΟΡΙΡΕ = putrezească, vb. P.a. lat. *putrire*, v. fr. *purir*. {16/4}.
ΠΟΡΤΟ¹ = poartă, vb. P.a. rom., lat. *porto, portare*. {14/3;96/1;119/10}.
ΠΟΡΤΩ² = port, "loc de adăpostire şi comerţ naval", s. P.a. rom., lat. *portus*. Vezi şi **ΠΩΡΤVΕ**. {79/5}.
ΠΩΡΤVΕ = portul "tragerea la chei", s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΡΤΩ²**. {80/7}.
ΠΟΣ = pus/pusă, part. P.a. rom., lat. pop. *pono, posui, ponere*. Vezi **ΠΟΣΩ²**. {58/5; 117/13 dr.}.
ΠΟΣΕΡΑ = care va poseda, vb. P.a. lat. *possidere*. Vezi şi următoarele. {5/9-10}.
ΠΟΣΕΡΕΑ = posesiunile, stăpînirile, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {6/3}.
ΠΟΣΕΡΩ = stăpânirea, "puterea", s. P.a. rom., lat. *potere*. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {62/13}.
ΠΩΣΙΡΕ = stăpânirile, "posesiunile", s. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣΕΡΑ**. {126/14-15}.
ΠΟΣΟ¹ = poposeşte, vb. P.a. gr. *pausis*, lat. *pausa*. {40/2}.
ΠΟΣΩ² = puse, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΣ**. {123/14}.
ΠΩΘΥ = să poată, vb. P.a. rom., lat. *potere*. {7/10}.
ΠΟVΤ = puţ/puţul, "cisternă îngropată", s. P.a. rom., lat. *puteus*. {23/7}.
ΠΡΑΔΕΟΣ = prăzi, s. P.a. rom., lat. *praeda, praedare*. {69/1-2}.
ΠΡ ⊬ ΙΛΟ = urmăriţi, adj. M.s. {5/6}.
ΠΡΕΣΟ = prinşi, adj. P.a. rom., lat. *preheno, prehenere*, v. fr. *prindrai* (viitor). Vezi şi **ΠΡΙΝΔΕ, ΠΡΙΝΣΩ, ΠΡΥΝΣΟ**. {130/11}.
ΠΡΕΤΟ = a pregătit, vb. P.a. lat. *prestare* "a pune la dispoziţie, a procura". {107/3}.
ΠΡΙΝΔΕ = prind/prinde, vb. P.a. rom, lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {5/2; 25/11}.
ΠΡΙΝΣΩ = l-a prins, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {122/14}.
ΠΡΙΟ = cu excepţia, prep. M.s. {121/12}.
ΠΡΙΤΟΡΥ = fripturi, s. P.a. rom., lat. pop. *frictura*. {123/14}.
ΠΡΗ = înainte, de dinainte, prep./adv. P.a. lat. *praeo* "a merge înainte". {123/4}.
ΠΡΗΣΕΩ = capturi, sau, poate, "lucruri de preţ", s. P.a. fr. *prises* < v. fr. şi lat. *prendo/pressum* [33]. Vezi şi următorul. {76/7-8}.
ΠΡΗ ≤ V = capturate, adj. P.a. lat. *pressum*. Vezi **ΠΡΗΣΕΩ**. {12/3}.
ΠΡΥΝΣΩ = prins, part. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΡΕΣΟ**. {111/9}.
ΠΡΥΝ ≤ O = prânzul, "masa", s. P.a. rom., lat. *prandium*. {122/7-8}.
ΠΡΩ = pentru, prep. P.a. lat. *pro*. {58/4-5}.
ΠΡΩΠ ΙΕΟΕ = să apropie, vb. P.a. rom., lat. *apropiare*. Vezi şi **ΑΠΡΩΠΕΟ**. {123/5}.
ΠV¹ = pe, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΑ**. {12/6; 124/2; 128/5;}.
⊓ ∾ = **ΠV¹**. {10/3}.
ΠV² = pentru, "către", la faţă, prep. P.a. v. fr. *pour*, lat. *pòr* "în faţă". {113/1}.
ΠVΔ = pod, prin pod, s./adv. P.a. rom., sl. *podu*. Vezi şi **ΠVΔΟ**. {15/1}.
ΠVΔΟ = peste pod, "până", prep. M.s. {94/4}.
ΠVΡ ⊬ ΕΔΕ = purcede, "porneşte", vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ⊬ Ε ≤ Ω**. {40/14}.
ΠVΡ ⊬ ΕΔΙΕΟ = purced, "pornesc", vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ⊬ Ε ≤ Ω**. {9/2}.
ΠVΡ ⊬ ΕΔΩ = purcede, "porneşte", vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ⊬ Ε ≤ Ω**. {129/1}.
ΠVΡ ⊬ ΕΔΩΕ = **ΠVΡ ⊬ ΕΔΩ**. {126/9-10}.
ΠVΡ ⊬ ΕΝΔ = mergând, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΠΟΙΡ ⊬ Ε ≤ Ω**. {84/7}.

P; ⌐o

PABH = rabinul, "înţeleptul" s. P.a. ebraicul rabi. Flavius Josephuș aseamănă o anumită formă de călugărie a geţilor – denumind pe călugări **πλειϛτοι** – cu secta evreiască a esenienilor; cf. Flavius Josephus, *Antichităţi iudaice*, XVIII, 1, 5. {9/1}.
PA ⊬ E = aleargă, vb. P.a. v. eng. *raès*, v. nord. *ràs* "a se repezi". {40/5}.
PA ⊬ INO = motiv, pricină, s. P.a. lat. *ratio, rationis*, v. fr. *raison* "raţiune, motiv". {98/5-6}.
PAΔ = rad, vb. P.a. rom., lat. *rado, radere* "a netezi, a răzui". Vezi şi **PAΔE**, **PAΔEΩ**, **PAΔVE**. {11/3}.
PAΔA = port, radă, s. P.a. v. eng. *ràd* "a sta/a călări la ancoră" [106]. {52/4-5}.

⌐o ☼ ⌐o ☼ = luncă, s. M.s. Vezi **PAΔA**. {10/3}.
PAΔE = nivelează, vb. P.a. lat. Vezi **PAΔ**. {122/5}.
PAΔEΩ = terasă, s. P.a. lat. Vezi **PAΔ**. {62/4}.
PAΔ( )E = pe nivelarea/terasa, s./adv. P.a. lat. Vezi **PAΔ**. {72/9}.
PAΔΩY = Marele (prin sufixul **-OY**) Radu, nume prezumtiv al unui conducător tribal din lumea getă, neatestat istoric. P.a. rom. Vezi **PAΔV**. {108/5}.
PAΔV = Radu, presupus nume al unui personaj din lumea geţilor. P.a. rom. Vezi precedentul. {40/8-9}.
PAΔVE = îl/o terasează, vb. P.a. lat. Vezi **PAΔ**. {130/13}.
PAΦHO = trasate, zgâriate, adj. M.s. Posibil conex cu germanicul *raspòn* "a zgâria, a pili". {2/12}.
PAΓE = reavăn, proaspăt, adj. P.a. lat. *rhagas*/ruga "brăzdat, aspru". {7/6}.
PA ⊎ E = rag, vb. P.a. rom., lat. *ragere*. {79/7}.
PAXA = rana, s. M.s. Vezi şi **PANIOE**. {42/5}.
PAM = funia, rama, cadrul, traversa, s. M.s. Posibil conex cu francicul *hrama* "traversă", neer. med. *rame, raem* "cadru". Vezi şi următorul. {25/3}.
PAMΩ = funiei, cadrului, s. M.s. Vezi precedentul. {25/3; 25/cart.}.
PANIOE = rănit, adj. P.a. rom., sl. *rana*. Vezi şi **PAXA**. {69/8}.
PAΠTΩ = (îi) ajunge, "prinde (din urmă)", vb. P.a. lat. *raptus* < *rapere* "a apuca, a lua". {129/4}.
PAΣANAÎ = struguri, ciorchine, s. P.a. v. fr. *resin* < lat. pop. *racèmus*. Posibilă şi semnificaţia "cu răşină" P.a. lat. *resina*. {72/2}.
PAΣI = netezit, part. P.a. lat. *radere*. Vezi **PAΔ**. {40/11}.
PATI = zămisliţi, căpătaţi, legiuiţi, adj. M.s. Vezi şi următorul. {7/13-14}.
PATY = zămisliţi, căpătaţi, adj. M.s. Posibil conex cu v. ger. s. *ràtan* "a fi datorat, recomandat". {2/4}.
⌐o ☼ ⌇ Y ( ) = raţele s. P.a. rom., alb., s. cr. Considerat ca aparţinând fondului autohton [11], [19], [91]. {31/7}.
PEBI = poftit, îndrumat, part. M.s. Vezi şi **PEBO²**, **PEIBI** etc. {40/11}.
PEBO¹ = visează, vb. M.s. Posibil conex cu v. fr. *rever* < **esver* " a vagabonda" [33]. {12/3}.
PEBO² = poftealã, invitaţie, s. M.s. Vezi **PEBI**. {7/1}.

PE ⊬ ΕΓΟ = se retrage, "se lărgeşte", vb. P.a. lat. retego "a descoperi, a deschide". Vezi şi **PE ⊬ ΕΤΩ, PEXETE, PEXETO, PE ⊬ ITE, PEXIΘΩY**. {69/3}.

PE ⊬ EHOE = primeşte, vb. P.a. v. fr. *receivre*, lat. *recipere*. {84/1}.

PE ⊬ ΕΤΩ = larg/largă, îndepărtat/-ă, adj. P.a. lat. Vezi **PE ⊬ ΕΓΟ**. {129/3}.

PE ⊬ ITE = retraşi, refugiaţi, adj. P.a. lat. Vezi **PE ⊬ ΕΓΟ**. {72/6}.

PEΓE[1] = rege/regele, s. P.a. rom., lat. *rex, regis*. Vezi şi **PEYV, PEΓIO, PIΨ, PHΓOE, PEΩY, PEVNEPO**. {123/1}.

PEΓE[2] = imperiul, "influenţa, stăpânirea", s. P.a. lat. *regnum*. {76/6}.

PEΓIO = ale regelui, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΓE**[1]. {7/4}.

PEXETE = s-a retras, vb. P.a. lat. *recessus* "retras". Vezi **E ⊬ ΕΓΟ**. {76/12-13}.

PEXIΘΩY = mare/măreţ (prin sufixul augmentativ **-OY**) refugiu, s. P.a. lat. *recessus*, v. fr. *retraire*. Vezi **PE ⊬ ΕΓΟ**. {108/3}.

PEIBI = l-a poftit, vb. part. M.s. Vezi **PEBI**. {40/4}.

PEIO = rânduri, "măsuri, porţii", s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *raie* sau *roie* "rând". {12/12}.

PEYV = regelui, s. P.a. v. fr. *rei*, lat. *rex, regis*. Vezi **PEΓE**[1]. {94/3}.

PEKABO = se retrag, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {52/1}.

PEKAO = retraşi, adj. P.a. v. fr. *reculer*, lat. *re+culus*, sau *re+cadere*. Vezi şi **PEKABO, PEKAOE,** ⌒ Ε ⊬ ☼ ϒ ( ), **PIKAΩ, PEKAVE**. {40/2}.

PEKAOE = se retrag, "dau înapoi", vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **PEKAO**. {80/4-5}.

PEKAV = recunoscuţi, "constataţi", adj./part. M.s. Posibil conex cu v. fr. *reconnus* < lat. *recognoscere*. {106/5-6}.

PEKAVE = se retrage, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {92/6}.

⌒ Ε ⊬ Ε ϒ ( ) = s-au retras, se retrag, dau înapoi, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **PEKAO**. {10/1}.

PEKOEΣO = cerută, "necesară", adj. P.a. lat. pop. *requaestus* < *reqaere* "a cere". {106/6}.

PEMAPO = rămâne, vb. P.a. rom., lat. *remanere*. Vezi şi ⌒ Ε Ш Ε { } , **PΩYMO**. {12/9}.

⌒ Ε Ш Ε { } = rămân, au rămas, vb. P.a. rom., lat. Vezi **PEMAPO**. {10/2-3}.

PEN = în fugă, "în pas alergător", adv. P.a. v. eng. *rinnan*, v. ger. s. şi v. nord. *renna*. {111/2-3}.

PENH = în fugă, s./adv. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi precedentul. {7/2}.

PENTEA = au închiriat/cumpărat, vb. P.a. v. fr. *rente* < lat. pop. *rendita* "a face rentabil". {40/8}.

PEΩY = regiunea, ţinutul, s. P.a. lat. regio "direcţie, ţinut". {80/9}.

PEΠ = râpa, s. P.a. rom., lat. ripa. Vezi şi **PEΠO, PIEΠΩ, PIΠO, PYΠ, POΠO, POΠA**. {123/10}.

PEΠO = râpa/râpele, malurile, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {23/12; 40/7; 127/6}.

PEΠOΣ = odihneşte (imperativ), vb. P.a. rom., lat. *repausare*, v. fr. *repose!*. Vezi şi **PΩΠVΣ**. {107/1}.

PEΠVΣO = reaşezat, repus, part. P.a. rom., lat. *re+ponere*. {118/7}.

PEΣI = să răsucească, "să toarcă", vb. M.s. Posibil conex cu rom. a răsuci. {107/7}.

PETEPO = se retrage/retrag, vb. P.a. lat. *retrahere*, v. fr. *retirer*. {9/3; 25/2}.

PETEPΩ = PETEPO. {91}.
PETPE = retragerea "lăcaş retras", s. P.a. lat., v. fr. Vezi **PETEPO**. {72/7}.
PEV = reunit cu, în contact, adv. P.a. lat. re+unire, (de la unus).Vezi şi **PYΩNIPEΩ**. {80/2}.
PEVNEPO = ar domni, vb. P.a. v. fr. *régner, régnerait* (cond.), lat. *regnare*. Poate conex cu **PEΓE** prin eludarea/înlocuirea lui **Γ**. {118/4}.
PIAΩ = râu, s. P.a. rom., lat. *rivus*. Vezi şi **PIO**, **PHOY**, **PYO**, **PIEΩ**. {12/7}.
PIEΩ = râuri, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAO**. {7/5}.
PIEΠENT = cu remuşcări, spăsit, adj. P.a. v. fr. *repenti*, lat. pop. *repenitere*. {118/2}.
PIEΠΩ = râpe, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {123/6-7}.

⊸ Ш Ε ∼ () = înălţate, ridicate, adj. P.a. v. eng. şi v. ger. s. *risan* "a ridica". Vezi şi **PYΣYΩ**. {31/5}.
PIΓANIO = recâştigă, vb. P.a. v. fr. *regagner* de origine francă [33]. {118/2}.
PIΨ = rege, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΓE**. {94/14}.
PIKAΩ = dau înapoi, se retrag, vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **PEKAO**. {12/7}.
PINΩE = Rinoe, poate un toponim get, neatestat istoric. {9/4-5}.
PIO = râu, "rând", s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {13/10; 4/14}.
PIΩ = râuri, "panglici brodate", s. P.a. rom. A se compara cu exprimarea modernă referitoare la cămăşile "cu râuri". {128/3}.

⊸ Ш () = râului, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {10/3}.
PIOY = al marelui (prin sufixul **-OY**) râu, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {52/4}.
PIOMION = romanul, s. Etnonim cu care sunt caracterizaţi cetăţenii imperiului roman. P.a. rom., lat. *romanus*. Vezi şi: **PIOMIΩNO**, **PIOMYNO**, **PIOMYONO**, **PIOMYΩNO**, **PIOMVNO**, **PIOMVNOI**, **PIOMVNOΣV**, **PIOMVNV**, **PYOM**, **PYOMIΩNO**, **PYΩMIΩNV**, **PYOMY**, **PYΩMYONO**, **PYOMYΩNVΣΩ**, **PYΩMONV**, **PVMV**, **PVMVNΩ**, **PVMVNOΣ**, **PVMVNOΣO**, **PVMVNVE**. {118/2}.
PIOMIΩNO = romanii, s. Vezi **PIOMION**. {25/10}.
PIOMYNO = romanii, s. Vezi **PIOMION**. {84/4}.
PIOMYONO = romanilor, s. Vezi **PIOMION**. {121/1}.
PIOMYΩNO = romanii/romanilor, s. Vezi **PIOMION**. {25/4; 25/7}.
PIOMVNO = romanului/romanilor/la romani, s./adv. {113/5-6; 121/8; 121/11}.
PIOMVNOI = de romani, s./adv. Vezi **PIOMION**. {69/2}.
PIOMVNOΣV = roman, adj. Vezi **PIOMION**. {69/6}.
PIOMVNV ă romanii, s. Vezi **PIOMION**. {96/2}.
PIOMTO = reaşezat, "reabilitat", adj. M.s. {118/11}.
PIΠO = râpa, s. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {111/13}.
PIPE = râsul, s. P.a. lat *ridere*, v. fr. *rire*. {25/10}.
PIΣOΨE = dezbinaţi, nehotărâţi, adj. M.s. {11/4}.
PITO = obicei, "rit", s. P.a. lat. *ritus* "obicei sacru". {107/8}.
PITOPΩ = produsul, s. P.a. lat. *returo* "a umple". {7/5}.
PHA = canal (de aducţie), s. P.a. ger. *Rille* < franca veche de nord *rìth* "pârâu". {76/14}.
PHΓOE = regeşte, ca pe un rege, adv. P.a. lat. *regis*. Vezi **PEΓE**. {65/6}.

PHM = mărginaşii, s. P.a. v. eng. *rima*, v. nord. *rimi* "fâşie de pământ, hotar". {39/1}.
PHN = stuf, trestie, s. M.s. Vezi şi **PHNO**. {7/8-9}.
PHNO = trestie, s. M.s. Posibil conex cu gr. *rhinos*, care are însă alt sens. {2/12-13}.
PHOY = marele (prin sufixul **-OY**) râu, s. P.a. rom., lat. Vezi **PΊAΩ**. {25/7}.
PHΣYPE = răzor, s. P.a. rom., bul. *razor*. Vezi şi **POΣOPE, POΣΩPY**. {25/9}.
PH ≤ OE = risipiţi, adj. M.s. {25/4}.
PY = râu, s. Vezi **PIAΩ**. {9/sub fig.}.
PYEO = pe rlul, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {92/1}.
PYEOΔΩ = rodul, s. P.a. rom., sl. *rodu*. {128/4}.
PYME = spaţiu, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rum* "loc liber", lat. *rur, rus* cu acelaşi înţeles. Vezi şi **PVMV²**. {52/2}.
PYO = râu/râului, şir, înşiruire, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIAΩ**. {80/1; 92/5; 120/sus dr.}.
PYOM = prescurtare pentru **PIOMION** etc. {25/18}.
PYOMIΩNO = romanilor, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {25/1}.
PYΩMIΩNO = romani, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {129/1-2}.
PYOMY = la Roma, adv. P.a. rom., lat. Vezi şi **PIOMION**. {20/3}.
PYΩMYONO = cu romanii, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {126/6}.
PYOMYΩNV = romanii, s. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {129/6}.
PYΩMYONV = roman, adj. P.a. rom., lat. Vezi **PIOMION**. {126/4; 128/6}.
PYΩNIPEΩ = se reunesc, vb. P. a rom., lat. *re+unire*. Vezi şi **PEV**. {126/6-7}.
PYΠ = în râpă, s./adv. P.a. rom., lat. Vezi **PEΠ**. {76/2}.
PYΠINO = prin rupere, segmentare, crăpare, adv. P.a. rom., lat. *rumpere*. Vezi şi **POΠO²**. {2/13}.
PYΣIEO = răscoala/răscoalei, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rĕsan* "a ridica". Vezi şi **PYΣYΩ**. {124/6}.
PYΣYΩ = se răscoală, se revoltă, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **PYΣIEO**. {126/12}.
PO = prescurtare pentru **IOMYONO**. {2x121/dr. jos}.
PΩBIO = prădate, part. P.a. v. fr. *rober*, de origine germanică, v. ger. s. *roubòn* "a fura". {9/6}.
POΓ = rug, "jăratec", s. P.a. rom., lat. *rogus* "rug". {123/14}.
PΩΓE = rugă, de rugă, s./adj. P.a. rom., lat. *rogare*. Vezi şi **POΓIAO**.{108/10}.
POΓEY = rugat fiind, la cerere, adj./adv. P.a. rom., lat. *rogare*. Vezi şi **POΓIAO, PO Ψ EA, PO Ψ ATH**. {123/4}.
POΓIAO = roagă, vb. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {20/4}.
PO Ψ = ruga, s. Vezi **POΓEY**. {120/2}.
PO Ψ EA = rugători, "imploratori", adj. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {121/4}.
PO Ψ EATH = închinare, rugăciune de iertare, s. P.a. rom., lat. Vezi **POΓEY**. {84/3}.
PΩYMO = a rămâne, vb. P.a. rom., lat. *remanere*. Vezi şi **PEMAPO**. {25/11}.
POMEO = înapoiază, întorc, vb. M.s. Posibil conex cu lat. *re+movere* şi v. fr. sec 12, *ramener*. {69/9}.
PON = alergări, rânduri, "reprize", s. P.a. v. nord. *rinna, renna*, v. ger. s. *rinnan* "a alerga". {115/3}.
PΩΠA = râpă, val de pământ, val de apărare, s. Vezi **PEΠ**. {7/7}.

ΡΟΠΟ[1] = râpă, "mal", s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΕΠ**. {111/8}.
ΡΩΠΟ[2] = împărţite, rupte, adj. P.a. rom., lat. rumpere. Vezi şi **ΡΥΠΙΝΩ**. {2/14}.
ΡΟΠΩΥ = râpa mare (prin sufixul **-ΟΥ**), s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΟΠΟ**[1], **ΡΕΠ**. {13/7}.
ΡΟΠΤΟ = ropotele, s. P.a. rom. bul. *ropot*. {23/9}.
ΡΩΠΝΣ = să fie răpus, "să moară", să odihnească, vb. P.a. rom., lat. *repausare*. Vezi şi **ΡΕΠΟΣ** şi **ΣΟΡΟΠΝΣΟ**. {122/7}.
ΡΟΣΟΡΕ = răzorul, "hotarul", s. P.a. rom., bg. Vezi **ΡΗΣΥΡΕ**. {107/5-6}.
ΡΟΣΩΤΡΥ = răzor, s. M.s. Posibil "T" intercalat din eroare. Vezi **ΡΟΣΟΡΕ**. {128/3}.
ΡΩΘ = roata, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΡΟΤΩ**. {7/14}.
ΡΟΤΩ[1] = pe roate, adv. P.a. rom., lat. *rota*. {122/4}.
ΡΩΘΟ[2] = rotiri, cotituri, "serpentine (de drum)", s. M.s. Posibil conex cu rom. rotat. {127/8}.
ΡΟΤΟ[3] = rădăcini, s. P.a. v. eng. *ròt*, v. eng. *wyrt* "rădăcină", lat. *radix*. {5/2-3}.
ΡΟΤΟΙΠΑΝΟ = buzdugănari, "luptători cu buzduganele", s. M.s. Foarte probabil conex cu rom. toroipan "ciomag, măciucă, bâtă", de etimologie necunoscută [37]. Toroipan ar proveni, în această ipoteză, direct din baza getă, printr-o simplă metateză, fără modificare de sens. Vezi şi **ΡΟΤΟΠΑΝΟ**, **ΡΟΤΩΠΑΝΟ**. {28/2}.
ΡΟΤΟΠΑΝΟ = buzdugănarii/buzdugănarilor, s. M.s. Vezi **ΡΟΤΟΙΠΑΝΟ**. {94/11}.
ΡΟΤΩΠΑΝΟ = ΡΟΤΟΠΑΝΟ. {79/8}.
ΡΟΤΩΠΕΝΕΟ = al buzdugănarilor, s. M.s. Vezi **ΡΟΤΟΙΠΑΝΟ**. {120/st. sus}.
ΡVA = adăpost, "refugiu de odihnă", s. P.a. v. ger. s. *ruowa*, gr. *ἐρωή* "întrerupere din lucru". {76/10-11}.
ΡVΔΑΟ = cu sălbăticie, în mod crâncen, adv. P.a. lat. *rudis* "necioplit, incult, barbar". {111/5}.
ΡVΔΥΩ = rudă, s. P.a. rom., bg. *roda*. Vezi şi **ΡVΔΩ**. {128/9}.
ΡVΔΩ = rudei, s. P.a. rom., bg. Vezi **ΡVΔΥΩ**. {123/12}.
ΡVΜΗΕΟ = şerbii, ţăranii iobagi, s. P.a. rom. med. rumân "ţăran dependent de un stăpân feudal". Poate "partizanii romanilor". Vezi şi **ΡVΜVΝV**. {130/13}.
ΡVΜΥΝ = ΡVΜΗΕΟ. Sensul ipotetic rămâne, însă, incert. {11/3}.
ΡVΜΩΕ = vârât, băgat, part. Vezi **ΡVΜV**. {13/11}.
ΡVΜV = în spaţiul/locul/perioada, s. P.a. v. eng., v. ger. s. *rum* "loc liber", lat. *rur, rus*, cu acelaşi înţeles. {22/6; 127/1}.
ΡVΜVΝΟ = proromani/proromanilor, "daţi cu romanii, trecuţi de partea romanilor", s. M.s. {5/3-4; 65/4; 94/7}.
ΡVΜVΝΩ = ΡVΜVΝΟ. {28/text inciz.}.
ΡVΜVΝΟΣ = ΡVΜVΝΟ, la genitiv. {16/8}.
ΡVΜVΝV = ΡVΜVΝΟ. {6/2; 40/2; 40/10; 40/13; 130/11}.
ΡVΣΩ = Ruso, ipotetic toponim. În cazul în care autenticitatea textului ar fi confirmată, s-ar impune investigarea posibilei conexiuni etimologice între ipoteticul **ΡVΣΩ**, sugerat aici, şi actualul Ruse, numele localităţii bulgare situată pe Dunăre în dreptul oraşului Giurgiu. Dacă s-ar dovedi că numele dăinuie din vechime, sensul se încadrează în context. {126/10}.

Σ ; ⁓ ; ⁀ ; ⏣

Σ = prescurtare pentru **ΣΧΙΤΟ** sau **ΣΚΥΤ** "scit/scită, sciţi". {25/4; 25/cart.}.
ΣΑ[1] = sa, pron. pos. P.a. rom., lat. *sua*. Vezi şi **ΣΑV, ΣΕ, ΣΕΙΟ, ΣΕΥ, ΣΕV, ΣΧΩ, ΣΙΑ, ΣΙΕ, ΣΙΥ, ΣΙΟ**[1], **ΣΥΕ, ΣΥΕΑ, ΣΥΕΟ, ΣΥΟ, ΣΟΗ, ΣΟΥ, ΣΩΥΕ, ΣΟVΕ, ΣVΑ**. {12/3; 111/2}.
ΣΑ[2] = să, conj. P.a. rom., lat. *si*. Vezi şi **ΣΟ**[5]. {28/4; 111/4; 117/4 dr.}.
ΣΑΒΕΛΟ = război, s. M.s. Probabil conex cu rom. război şi cu lat. *bellum*. Vezi şi **≤ ΑΒΕΛΟ**. {84/9}.
ΣΑΒΕΛΩ = războiul, s. M.s. Vezi precedentul. {25/cart.}.
ΣΑ ⊬ ΕΑ = cât suliţa, adj. M.s. Vezi şi **ΣΑ ⊬ ΕΟ, ΣΑΕ ⊬ Ο**. Aceste trei forme ale unui acelaşi cuvânt sugerează flexionări care ar corespunde la trei sensuri distincte ale cuvântului. {79/4-5}.
ΣΑ ⊬ ΕΟ = suliţă, s. M.s. Vezi **ΣΑ ⊬ ΕΑ**. {69/8}.
ΣΑΕ = sare, sau trece, vb. P.a. rom., lat. *salire*. Vezi Õi **ΣΑΡ**[2]. {12/10}.
ΣΑΕ ⊬ Ο = suliţe, s. M.s. Vezi **ΣΑ ⊬ ΕΑ**. {69/14}.
ΣΑΓΑΝΟ = ziceri, "porunci", s. P.a. v. ger. s. *sagèn*, v. eng. *secgan* "a spune, a exprima". {65/2}.
ΣΑΚ = saci/sacii, s. P.a. lat. *saccus*, < gr. *sakhos* împrumutat dintr-un dialect preelenic din Cilicia [59]. {117/1}.
ΣΑΥΧ = păstrează în continuare, "protejează", vb. P.a. lat. *salus* "protejare, conservare". {120/13}.
ΣΑΛ ⊬ ΕΡΟ = purtătorul flamurei/drapelului, s. M.s. {94/11}.
ΣΑ ΜΥ Ψ ΕΤΟΥ ≤ Ο = ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤVΣΟ (evidentă eroare de scriere la capăt de rând). {25/17-18}.
ΣΑΠ = de/prin sapă, adj. P.a. rom., lat. *sappa*. Vezi şi **ΣΑΠΟ**. {117/10 st.}.
ΣΑΠΟ = săpate, "îngropate", adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑΠ**. {23/2-3}.
ΣΑΡ[1] = apa, posibil şi "izvor/izvorul", s. Sens de pârâu sau râu atunci când apare, ca prefix, într-un hidronim – ca în 21/3, 21/4, 117/1 – sau de apă din şanţul de apărare a unui loc întărit, când intră în formaţii ca **ΣΑΡ ΜΟ ΓΑΤΟ**. Vezi **ΣΑΡ ΔΑΒΟ, ΣΑΡ Ψ ΕΤΟ, ΣΑΡ ΜΟ ΓΑΤΟ, ΣΑΡ ΜΟΝ ΓΑΤΟ, ΣΑΡ ΜVΝ ΓΑΤΟ, ΣΑΡΥ**. {21/3; 21/4; 21/8; 25/4; 25/cart.; 42/cart.; 118/10; 120/18; 121/4}.
ΣΑΡ[2] = sar, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΣΑΕ**. {25/6}.
ΣΑΡΒΑ ⊬ ΕΡΟ = flamura, stindardul, s., sau "semnalat prin flamuri", vb. Vezi şi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {119/4}.
ΣΑΡΒΑ ⊬ ΕΡΩ = ΣΑΡΒΑ ⊬ ΕΡΟ. {80/3}.
ΣΑΡ ⊬ Ε = sarcină/însărcinările, s. P.a. rom., v. fr. *charge* "sarcină, încărcătură". {5/0; 120/ sus dr.}.
ΣΑΡ ⊬ ΕΡΥ = steaguri, s. M.s. {25/8; 25/10}.
ΣΑΡ ⊬ ΕΡΟ = steaguri sau ordine militară, s. M.s. {79/7; 79/9}.
ΣΑΡ ΔΑΒΟ = Apa Oraşului, sau a Orăştiei, hidronim antic legat, probabil, de ramura nordică a actualei Ape a Grădiştii. Vezi şi **ΣΑΡ**[1]. {21/3}.

ΣΑΡΨΕ⊬ΕΙΟ = tabără, aşezare întărită, s. M.s. Vezi şi **ΣΑΡΨΕ⊬ΙΟ**, **ΣΑΡΨΕ⊬Ο**. {94/5}.

ΣΑΡΨΕ⊬ΙΟ = tabere, aşezări întărite, s. M.s. Vezi **ΣΑΡΨΕ⊬ΕΙΟ**. {65/3}.

ΣΑΡΨΕ⊬Ο = aşezări întărite, s. M.s. Vezi **ΣΑΡΨΕ⊬ΕΙΟ**. {84/4}.

ΣΑΡΨΕΤΟ = Sargeţia, "Apa/Izvorul Geţilor", presupus hidronim antic ce ar fi indicat, foarte probabil, ramura sudică a actualei Ape a Grădiştii. Sargeţia este atestată de Dio Cassius, *Istoria Romana*, LXVIII, 14. Vezi şi **ΣΑΡ**[1]. {21/4}.

ΣΑΡΨΕ⫫Ο = ΣΑΡΨΕΤΟ. {117/1}.

ΣΑΡΥ ΑΠΙΕΟ = Izvorul/Săritura/Cascada Apelor, presupus toponim. Vezi **ΑΠΟ** şi **ΣΑΡ**[1], **ΣΑΡ**[2]. {120/15}.

ΣΑΡΜΑΤΗΟ = a sarmaţilor, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {120/14}.

ΣΑΡΜΑΤΟ = sarmat/sarmaţi/Sarmaţia, sarmatul, sarmaţilor, adj./s. Etnonim indicând un grup de popoare iraniene înrudite cu sciţii, grup situat, în sec. I î.e.n., la est de Nistru, cf. Strabon, *Geografia*, VII, 3, 17. Vezi şi **ΣΑΡΜΑΤΗΟ**, **ΣΑΡΜΑΘΩΙΙ**, **ΣΑΡΜΑΤΩ** etc. {40/4-5; 40/9; 91}.

ΣΑΡΜΑΤΩ = sarmaţi, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {79/13}.

ΣΑΡΜΑΤ⊃ = sarmaţilor, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {79/jos dr.}.

ΣΑΡΜΑ⫫Ο = sarmaţii, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {40/7}.

ΣΑΡΜΑΘΩ = sarmaţilor, s. Vezi **ΣΑΡΜΑΤΟ**. {9/1}.

ΣΑΡΜΑΘΩΙΙ = sarmaţii, s. Dublarea i-ului final ar putea constitui un indiciu de flexiune la plural articulat. {9/sub fig.}.

ΣΑΡΜΕΤΟ = a supus, vb. M.s. Posibil conex cu lat. *submittere*, v. fr. *suzmetre* [33], dar şi încadrabil în ipoteza în care **ΣΑΡ**, pe lângă sensul său obişnuit de "apă curgătoare", ar fi avut şi sensul de "flamură/steag", astfel încât **ΣΑΡ-ΜΕΤΟ** – pentru **ΜΕΤΟ** vezi **ΜΙΣΑ** – să fie interpretabil ca "a pus sub flamură/drapel". În acelaşi sens ne putem întreba dacă **ΣΑΡ-ΒΑ⊬ΕΡΟ** nu avea semnificaţia de *flamură-balaur*? Vezi şi **ΣΟΡΕΜΕΣΟ**, **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**, **ΣΟΡΟΜΕ⫫Ε**, **ΣΙΟΡΟΜΕΣΟ**, de asemenea şi **ΣΩΠΗΟ**, **ΣΩΠΥ**, **ΣΟΠΟΣΕΡΕ**. {119/1}.

ΣΑΡΜΨΙΤΙΟΣΑ = la Sarmigietuza, "la Sarmisegetuza regia", presupus toponim. Comparând cu celelalte înregistrări, s-ar putea ca lipsa lui I între **Μ** şi **Ψ** ar fi urmarea unei erori de scriere. Vezi **ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ**. {42/jos}.

ΣΑΡΜΙΕ = Sarmiei, presupus toponim. {108/11}.

ΣΑΡΜΙΨΕΤΑVΣΑ = Sarmigietuza, toponim. Vezi **ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ**. {16/4-5}.

ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ = *Sarmigietuza, la Sarmigietuza, al Sarmigietuzei*, presupus toponim. Ipotetic nume al centrului politic şi religios – puternic fortificat –, cetate de scaun din care se exercita puterea de stat încă de pe vremea lui Boerebista. Situat la 1200 m altitudine, pe o culme a Masivului Godeanu, în capătul de sus al Văii Grădiştii, cetatea este atestată de documentele antice, atât cele greceşti cât şi cele romane, sub denumirea de ***Sarmisegetuza***, cu diferenţe de grafie interpretabile în mod divers. Pentru detalii şi o ipotetică explicaţie a diferenţei dintre Sarmigietuzo/Sarmisegetuza, cf. cap. VI. 4, şi, în acest dicţionar, **ΣΑΡΜΙΨΙΤΙΟΣΑ** până la **ΣΑΡΜΥΨΕΤVΣΟ**. {69/9; 84/7; 119/7; 121/14}.

ΣAPMIΨETVΣO = **ΣAPMIΨETVΣO**. {84/sub fig. cetăţii}.
ΣAPMIΨETVΣO = Sarmigietuza, toponim. Vezi **ΣAPMIΨETVΣO**. {98/4}.
ΣAPMIΨEⲂVΣO = **ΣAPMIΨETVΣO**. {11/11-12}.
ΣAPMIΨETVϹO = **ΣAPMIΨETVΣO**. {6/4-5; 65/5; 96/12; 124/11-12}.
ΣAPMIΨETVϹΩ = Sarmigietuzei, toponim. Vezi **ΣAPMIΨETVΣO**. {28/text inciz.}.
ΣAPMIΨETVZΩ = Sarmigietuzei, toponim. Vezi **ΣAPMIΨETVΣO**. {92/10}.
ΣAPMIΨTOYΣO = al Sarmigetuzei, toponim. Vezi **ΣAPMIΨETVΣO**. {21/7}.
ΣAPMHΨETOYZO = **ΣAPMIΨTOYΣO**. {21/8}.
~☼⊸ⲘⲖΨⲂ≈↗ϒ() = **ΣAPMIΨETVΣO**. {10/13}.
~☼⊸ⲘⲖΨⲂ≈↗ϒ{} = **ΣAPMIΨETVΣO**. {129/fig.}.
~☼⊸ⲘⲖΨⲂ(≈)↗ϒϽ = **ΣAPMIΨETVΣO**.{12/13-15}.
ΣAPMIϹO = Sarmis, numele unui presupus rege trac, menţionat de Zamosius [107], ca rege al Tribalilor, posibil prin confuzie cu Syrmos, cf. [63], [82]. {58/4; 58/8-9}.
ΣAPMIZO = **ΣAPMIϹO**. {108/9-10}.
ΣAPMIϹ = **ΣAPMIϹO**. {58/portr.}.
ΣAPMHΨETOYZΩ = **ΣAPMIΨETVΣO**. {120/5}.
ΣAPMHΨETVϹO = **ΣAPMIΨETVΣO**. {62/12-13}.
ΣAPMHEΩ = Sarmiieu, presupus nume al unui personaj din lumea getă, istoric neatestat. {91}.
ΣAPMYΩ = lui Sarmiu. Vezi precedentul. {91}.
ΣAPMYΨETVZO = **ΣAPMIΨETVΣO**. {92/2}.
ΣAP-MO-ΓATΩ = prin ipotetză, poartă protejată cu şanţ sau dispozitiv cu apă, s. compus. M.s. Presupus element de construcţie get, bine cunoscut în evul mediu. Vezi elementele **ΣAP**, **MO/MON/ MVN** şi **ΓATO**. {42/cart.}.
ΣAP-MON-ΓATO = **ΣAP-MO-ΓATΩ**. {118/10}.
ΣAP-MON-ΓAΘO = **ΣAP-MO-ΓATΩ**. {21/8; 52/22-29}.
ΣAP-MON-ΓATOE = porţii apărate cu apă, s. Vezi **ΣAP-MO-ΓATΩ**. {25/4}.
ΣAP-MVN-ΓATO = **ΣAP-MO-ΓATΩ**. {25/cart.}.
ΣAPO = apa, "şanţul cu apă", s. M.s. Vezi **ΣAP**[1]. {76/14}.
ΣAT = de sate, adj. Vezi **ΣATO**[1]. {13/9-10}.
ΣATA = sută, num. P.a. rom. de etimologie necunoscută [37]. Vezi şi **ΣATΩ**[2]. {115/8}.
ΣATE = sute, num. Vezi **ΣATΩ**[2]. {52/17}.
ΣATO[1] = satului, s. P.a. rom. Vezi şi **ΣAT**. {18/8-9}.
ΣATΩ[2] = sută, num. P.a. rom. Vezi **ΣATA**. {122/8}.
ΣAV = său, pron. pos. P.a. rom., lat. *suus*. Vezi şi **ΣA**[1]. {40/2}.
ΣE = el/ei, cu ei, său/sa/săi, se, ce, care, pron. P.a. răd. i-e. *swe-,se-* "propriu unei persoane". Vezi **ΣA**[1]. {5/4; 9/sub fig.; 20/2; 28/cart.; 80/2; 80/6; 118/7}.
ΣEΔE = şed, vb. P.a. rom., lat. *sedere*. {108/8}.
ΣEΓPO = fierb / despart, vb. M.s. Posibil conex cu lat. *segrego* "a despărţi din turmă, a izola". {69/5}.

ΣEΨΕΣΘΩ = Segesta, oraş în Panonia Superioară, pe Sava, cf. Strabon, *Geografia*, IV, 6, 10; VII, 5, 2, Apian, *Istoria Romana*, 22, 62 şi 23, 67. {91}.
ΣEΨΕΣΤΟ = **ΣEΨΕΣΘΩ**. {120/18}.
ΣEΨO = oprit/rezolvat/stins este, vb. P.a. răd. i-e. *segh-* "a apuca, a ţine", lat. *sedeo* "a fi rezolvat". {98/8}.
ΣEΨΕΘA = săgeata, s. P.a. rom., lat. *sagita*. {42/6}.
ΣEIO = săi/sale, pron. pos. P.a. rom., lat. Vezi **ΣA**[1]. {12/4; 124/12}.
ΣEITO = alăturate, adj. P.a. v. eng. *sìde*, v. ger. s. *sìta* "parte, faţă". {117/5-6 st.}.
ΣEY = său/lui, pron. P.a. v. fr. *soi, sei*, lat. *se*. Vazi **ΣA**[1]. {118/3}.
ΣEMENYPΩ = seamănă/semănară, vb. P.a. rom., lat. *seminare*. {13/12}.
ΣEN = fără, prep. P.a. v. fr. *sans, seinz, senz, sens*, lat. ***sine***. {118/8}.
ΣENΔH = (le) trimite, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. *sendan*. {13/5}.
ΣENΔO = văzând/văzându-(ne), vb. P.a. v. eng. *sèon*, v. ger. s. *sehan* "a vedea". {11/3-4}.
ΣEΩ = pe ai săi, pron. P.a. rom., lat. **seus,* **sua* < *suus, sua* cf. [37]. {13/8}.
ΣEPAHHO = îmbrăţişând, strângând, vb. P.a. lat. *serrare* "a strânge". {40/13}.
ΣEPET = Siret, hidronim. Foarte probabil numele get al actualului Siret, atestat de izvoarele istorice sub forma Tiarantos, datorată lui Herodot [38]. Vezi şi **ΣEPΘO**. {128/6}.
ΣEPINA = strigat, "adus la cunoştinţă", part. M.s. Posibil conex cu gr. *seirèn* "sirenă". {42/2}.
ΣEPYO = se înşiră, defilează, vb. P.a. lat. *series* "rând, serie, succesiune". {9/sub fig.}.
ΣEPO = Sero, ipotetic nume de personaj neatestat istoric. Descifrare incertă. {84/fig.}.
ΣEPΘO = Siretul, hidronim. Vezi **ΣEPET**. {79/3}.
ΣEPVTO = stabilit, hotărât să fie, part. M.s. Posibil sens de "tors" sau "destin împletit de zei", în care caz ar fi posibilă o conexiune cu gr. *seryô/seira* "funie", lat. *serere, sertum* "a împleti". {22/2-3}.
ΣET = aşează, vb. P.a. v. eng. *settan*, v. ger. s. *sezzen* "a aşeza". Vezi şi **ΣETOI**, **≤ ETΩ**. {22/8}.
ΣETO = aşează/se aşează, vb. Vezi **ΣET**. {39/1}.
ΣEΘE = setea, "dorinţa", s. P.a.rom., lat. *sitis*. {79/10}.
ΣETI = şapte, numeral. P.a. rom., v. fr. *sept*, iniţial set [33], lat. *septem*. {8/3}.
ΣETH = **ΣETI**. {12/12}.
ΣETOI = aşează, stabileşte, vb. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΣET**. {121/8}.
ΣEV[1] = său, pron. pos. P.a. rom., lat. Vezi **ΣA**[1]. {119/8}.
ΣEV[2] = ţesuţi/întreţesuţi, adj. P.a. v. eng. *siwian*, v. ger. s. *siuwen*, lat. *suere* "a coase". {7/8}.
ΣE≤I = şaisprezece, num. P.a. v. fr. *seze*, lat. *sedecim*. {12/2}.
ΣXITO = sciţi, s./adj. Etnonim, nume al unei populaţii nomade de neam iranian, stabilită în sec. 8 î.e.n. în stepele nord-pontice [38]. Vezi şi **ΣXHΘΩ**, **ΣKYT**, **ΣKHTEO**, **ΣKYT**, **ΣKYTO**. {79/cart. dr. jos}.
ΣXITΩ = **ΣXITO**. {79/11}.
ΣXHΘΩ = sciţi, adj. Vezi **ΣXITO**. {79/13}.
ΣXΩ = sale, pron. pos. P.a. răd. i-e. *swe-/se-*, gr. *hos* "său". Vezi **ΣA**[1]. {25/6}.
ΣXVTOE = decorate, executate, part. M.s. Posibil conex cu lat. *executio* "a executa". Vezi şi **ΣKYTEΩ, ΣVTΩ**. {130/3}.

ΣΙ[1] = şi, conj. P.a. rom., lat. *sic* "astfel". Vezi şi **ΣΗ**[1]. {2/2; 39/11; 40/12; 92/2; 107/6-7; 111/8; 119/3; 122/8}.
ΣΙ[2] = dacă, conj. P.a. lat. *si* "dacă", v. fr. *si*. {118/5}.
ΣΙΑ = sa, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {121/8}.
ΣΙ ⊬ ΜΕΡΟ = cu coif, s./adj. P.a. v. fr. *cimier* "coif". {96/8}.
ΣΙΕ[1] = aşezat, (stând) pe loc, adv. M.s. Posibil conex cu răd. i-e. *sed-* "a fi aşezat". Vezi şi **ΣΙΕΑ**, **ΣΙΕΩ**, ⌿ ⊔ ≈. {12/8}.
ΣΙΕ[2] = său/sa, sie, pron. P.a. rom., lat. *sibi* [37]. Vezi şi **ΣΑ**[1]. {122/2}.
ΣΙΕΑ = aşezate, "clădite", part. M.s. Vezi **ΣΙΕ**[1]. {69/12}.
ΣΙΕΩ = aşezare, "locuinţă", s. M.s. Vezi precedentul şi **ΣΙΕ**[1]. {123/11}.
ΣΙΕΤΟ = pregătite, part. P.a. v. eng. *settan*, v. ger. s. *sezzen* "a aşeza cu un scop". {130/7}.
ΣΙΕΤΡΑ = de flamuri/pânze/fanioane, s. M.s. Posibil conex cu lat. *serta* "ghirlandă". Vezi şi **ΣΟΤΡΑ**. {111/1}.
ΣΙΓΩΒΗΩ = Sigobio, presupus nume al unui personaj antic, istoric neatestat. {91}.
ΣΗΓΩΒΙΟ = **ΣΙΓΩΒΗΩ**. {91}.
ΣΙ ⊬ ΙΔΟΝΟΕ = Sigidonoe, presupusă formă getă a numelui Singidunum, localitate situată la vărsarea Savei în Dunăre, pe locul actualului Belgrad. Atestată în *Istoria* lui Ptolemeu, în *Tabula Peutingeriana* (**Σιγγηδών , Σιγγιδοῦνον**). {120/11}.
ΣΙΧΤΩ = în şase, num. P.a. rom., lat. *six, sexto*. {25/6-7}.
ΣΙΥ = săi, ai săi, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {76/2; 107/6}.
≈ ϒ Ɛ = sacrifică, taie, vb. M.s. Poate conex cu v. fr. *seier, sier* "a tăia cu fierăstrăul". {31/6}.
ΣΙΛΕ = sila, obligaţia, s. P.a. rom., sl. *sila*. {106/2}.
ΣΙΝΔ = sunt, vb. aux. P.a. rom., lat. *sint*. Vezi şi **ΣΙΟ**[3], **ΣΟ**[3], **ΣΟΑ**, **ΣΩΕ**, **ΣΟΕΑ**, **ΣΟΕΣ**, **ΣΟΜΟ**, **ΣΟΝ**, **ΣΟΝΤΑ**[1], **ΣΟΝ ⊬⊬ ΙΟ**, **ΣΟΝΤΟ**[1], **ΣΡΑ**. {121/11-12}.
ΣΙΝΟΕ = Sinoe, presupus toponim antic. Vezi **ΣΟΕΝΟΕ**. {39/2}.
ΣΙΟ[1] = ştiut, part. P.a. rom., lat. *scio, scire*. Vezi şi **ΣΥΟΣΑ**. {107/7}.
ΣΙΟ[2] = sale, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {106/1}.
ΣΙΟ[3] = s-au, au fost, vor fi, vb. aux. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΙΝΔ**. {28/2; 121/9-10}.
ΣΙΟΡΟΜΕΤΟ = se supune, poate "se predă", vb. P.a. lat. *super+mettere* "a se aşeza deasupra". Vezi şi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {22/3-4}.
ΣΙΡΥΚΑ = scripcă, s. M.s. Posibil conex cu rom. scripcă, sl. *skripka*. {115/2}.
ΣΙΡΜΙΟ = Sirmium, numele unui oraş antic din Panonia Inferioară, situat pe actualul râu Sava. Menţionat de Ptolemeu, *Geografia*, şi Dio Cassius, *Istoria Romana*, LV, 29. {42/3}.
ΣΙΡΜΗΟΥ = la/în Marele (prin sufixul **-ΟΥ**) Sirmium, toponim. Vezi **ΣΙΡΜΙΟ**. {58/portret dr.}.
ΣΙΥΤΥΟ = ştiutului, vestitului, adj. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΙΟ**[1], **ΣΥΟΣΑ**. {8/1}.
ΣΗ[1] = şi, conj. P.a. rom., lat. sic [37]. Vezi **ΣΙ**[1]. {2/7; 2/14; 25/3; 84/2; 96/1; 124/4}.
ΣΗ[2] = şi(-a câştigat), pron. refl. P.a. rom., lat. *se*. {2/7}.
ΣΗΟ = alor săi/lor, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {2/5}.
ΣΥ = pe, prep. P.a. v. fr. *sur, sus*, lat. ***super***. Vezi şi sinonimul **ΠΑ**. {2/10}.
ΣΥΕ[1] = lui/lor, pron. P.a. lat. *sè*, v. fr. *soi, sei*. Vezi **ΣΑ**[1]. {121/1}.
ΣΥΕ[2] = seamăn, sau următor, s. M.s. Posibil conex cu v. fr. *(il) suit* "urmează", presupus < lat. pop. *sequit* [33]. {79/2}.

ΣΥΕ[3] = suie, vb. P.a. rom., lat. *subire* [33]. Vezi şi **ΣΥΟ**[1], **ΣΟΕ**[1]. {15/9; 117/14 dr.}.
ΣΥΕΑ = ale sale, pron. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΣΑ**[1], **ΣΥΕΟ**. Terminaţia în A ar putea indica un acord feminin (comp. **ΣΥΕΟ**). {76/8}.
ΣΥΕΟ = ai săi, pron. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **ΣΑ**[1], **ΣΥΕΟ**. Terminaţia în O ar putea indica un acord masculin (comp. **ΣΥΕΑ**). {25/5; 120/2}.
ΣΥΕΤΙ = şapte, num. P.a. v. fr. *set*, apoi *sept*, lat. *septem*. Vezi **ΣΕΤΗ**. {13/12}.
ΣΥΜΟ = adună, strânge, vb. P.a. lat. *sumo, sumere* "a lua, a capta". {23/8}.
ΣΥΝΓΗ = Siunghi, presupus toponim. Posibilă referire la aşezarea antică întărită de la Piatra Roşie, sau la antica Singidava, actuala Deva, cf. [38]. Posibil conex cu **ΣΟΝΓΕ**. {123/5-6}.
ΣΥΟ[1] = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ**[3]. {106/1}.
ΣΥΟ[2] = ai/alor săi/ei, sale, pron. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {107/7; 122/3}.
ΣΥΩ[3] = **ΣΥΟ**[2]. {62/1; 91}.
ΣΥΟΣΑ = ştiuta, "vestita", adj. P.a. rom., lat. *scire*. Vezi şi **ΣΙΟ**[1]. {1/6}.
ΣΥΡΕΙ = scoasă, ridicată, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *surgere* "a se duce drept în sus", v. fr. *sourdre* "a izvorî". {23/10}.
ΣΥΡΛΑΡΙ = chemare prin surle, s. P.a. rom., s. cr. *surla*, bg. *zurla*. Vezi şi **ΣΟΙΡΛΟΥ**. {84/3}.
ΣΥΡΜΥV = pe cei din Sirmium, s. Vezi **ΣΙΡΜΙΟ**. {8/5}.
ΣΥΡΟ = sur, adj., sau sire, titlu de nobleţe. P.a. rom., s. cr. bg. *sur*, sau v. fr. *sire*, lat. *senior*. {128/7}.
ΣΥΤΟ = împodobiţi, adj. P.a. eng. med. *suite* < v. fr. *suire* "a îmbrăca". Vezi şi **ΣΚΥΤΕΩ**. {128/3}.
ΣΚΑΔΥΝ = Scadiun, numele unei ipotetice personalităţi din antichitatea getă, poate un preot sau un învăţat local. Neatestat istoric. {1/2}.
ΣΚΥΤ = sciţi, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {42/cart.}.
ΣΚΥΤΕΟ[1] = scitice, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {2/11-12}.
ΣΚΥΤΕΩ[2] = acoperământ, s. M.s. Posibil conex cu lat. *scutum* şi cu **ΣΧVΤΟΕ**. {2/1}.
ΣΚΥΤΟ = scite, adj. Vezi **ΣΧΙΤΟ**. {1/5}.
ΣΚΟ = extrage, scoate, taie, vb. M.s. {28/text inciz.; 122/13}.
ΣΚΡΙΠΤΟ = scrisori, s. P.a. lat. *scripto* "a scrie ceva" [56]. {130/11}.
ΣΜ( ) ⊬ Ε = fumegă, poate afumă, usucă, vb. P.a. v. eng. *smoca*, v. ger. s. *smouch* "fum". {72/2}.
ΣΟ / ΣΩ[1] = sub, prep. P.a. rom., lat. *sub*, v. fr. *sos*. {2/4; 2/8; 2x2/9; 6/5; 6/6; 8/2; 13/11; 16/4; 15/3; 18/9; 22/5; 23/2; 25/13; 40/12; 52/2; 76/1; 72/7; 76/6; 76/10; 79/1; 79/6; 79/10; 84/3; 92/4; 108/6; 111/8; 120/2; 123/3; 123/7; 126/3; 126/7; 127/3-4; 130/7}.
∽ ( ) = ΣΟ[1]. {31/5}.
∽ {} = ΣΟ[1]. {10/10}.
ΣΟ / ΣΩ[2] = se, care se, pron. P.a. rom., lat. *se*, v. fr. *se*. {11/3; 20/4; 25/8; 69/1; 69/5; 69/9; 76/4; 79/11; 79/14; 80/4; 96/1; 121/8; 122/2; 126/4; 128/7; 128/9}.
ΣΟ / ΣΩ[3] = s-a/s-au/s-or, vb. P.a. rom. dialect. s-o/s-or. Vezi **ΣΑ**[3]. {5/6; 6/4; 22/4; 79/4; 115/1; 118/7; 118/9; 129/6}.
ΣΟ[4] = său/săi, sale/ale sale, sa, a sa, a lor, pron. pos. P.a. rom., lat. *suus, sua*. Vezi şi **ΣΑ**[1]. {2//11; 7/15; 12/9; 2x13/9; 22/7; 2x62/162/15; 62/16; 69/7; 76/7; 76/12; 96/2; 106/5; 107/2; 113/6; 123/1; 126/2; 126/3; 126/8; 127/3}.

ΣΟ^{5} = să, ca să, conj. P.a. rom., lat. *sic* [37]. Vezi şi **ΣΑ**^{2}. {6/2; 7/9; 9/4; 13/3; 15/9; 18/2; 39/4; 40/1; 40/6; 106/10-11; 115/2; 115/13; 122/7; 123/8; 123/10; 124/2; 127/7}.
ΣΟΑ = a/au fost, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi şi **ΣΑ**^{3}. {12/5; 28/3; 28/text inciz.; 130/3; 13012}.
ΣΟΒ = plângeri, s., plângând, vb. P. a eng. med. *sobben* "a ofta". {14/2; 121/4}.
ΣΟ ⊬ Ε = salcie, s. M.s. Posibil conex cu rom. salcie, lat. *salix*. Vezi şi **ΣΟ ⊬ Ι**. {79/6}.
ΣΟ ⊬ ΕΟ = tovarăşi, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟ ⊬ ΗΕ**. {120/2}.
ΣΟ ⊬ Ι = sălciile, s. M.s. Vezi **ΣΟ ⊬ Ε**. {129/3-4}.
ΣΟΕ^{1} = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ**^{3}. {52/11; 52/19; 123/9}.
ΣΩΕ^{1} = **ΣΟΕ**^{1}. {123/10-11}.
ΣΩΕ^{2} = este, sunt, să fie, vb. P.a. v. fr. *soit*, poate şi v. ger. s. *sei*. Vezi şi **ΣΑ**^{3}.{35/4; 52/16; 62/7; 62/14; 65/5; 69/7; 79/7; 79/9; 130/10}.
ΣΟΕΑ^{1} = să fie, vb. M.s. Vezi **ΣΑ**^{3}, **ΣΩΕ**^{2}. {124/10}.
ΣΩΕΑ^{2} = suie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΥΕ**, **ΣΩΕ**^{1}. {13/2}.
ΣΟΕ ⊬ ΗΕ = asociaţilor, aliaţilor, s. P.a. rom., lat. *socius, socii*. {129/2}.
ΣΟΕΝΟΕ = Sinoe, ipotetic toponim antic presupus a fi fost numele get al *golfului* care a dat naştere actualului Lac Sinoe. Lângă actualul sat Sinoe s-au găsit urmele unor aşezări antice atât autohtone cât şi greceşti şi romane [38]. Vezi şi **ΣΙΝΟΕ**. {94/13-14}.
ΣΟΕΠΡΕΝΩ = surprind, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΣΟΠΡΙΣΟ**. {92/7}.
ΣΟΕΠΡΥΝΟ = îl surprind, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi precedentul. {92/5-6}.
ΣΟΕΣ = este/sunt, se află, vb. P.a. lat., v. fr. Vezi **ΣΑ**^{3}. {84/3}.
ΣΟΦΕΙΟ = destul, suficient, adv. P.a. lat. *sufficiens/sufficere*, v. fr. *soufire*. {76/5}.
ΣΟΦΩΧΕ = înăbuşală, s. P.a. lat. *suffocare* "a sufoca", v. fr. *suffoquer* "a se înăbuşi". {80/4}.
ΣΟΦΤΑVΟ = la pândă, ascuns, adv./adj. M.s. {128/7-8}.
ΣΩΧΙΤΟ = dorinţe, lipsuri, s. M.s. posibil conex cu v. fr. *sohet* dintr-un presupus galo-roman *subtus-haitare* [33]. {108/9}.
ΣΟΙΡΛΟΥ = sună tare (prin sufixul **-ΟΥ**) din surlă, vb. P.a. rom., s. cr., bg. Vezi **ΣΥΡΛΑΡΙ**. {21/8}.
ΣΟΗ = alor săi, pron. P.a. rom., lat. *suus, sua*. Vezi **ΣΑ**^{1}. {84/6}.
ΣΟΥ = al său/a sa, săi, pe el însuşi, pron. P.a. rom., lat. *suus*. Vezi **ΣΑ**^{1}. {35/5; 62/5-6; 130/5; 130/9}.
ΣΩΥΕ = ai săi, pron. pos. P.a. rom., lat., poate v. ger. s. Vezi **ΣΑ**^{1}. {2/4}.
ΣΟΥΠΕΟ = a supuşeniei, s. M.s. Vezi **ΣΟΠΙΟ**^{2}. {35/8}.
ΣΟΥΘΟ = potrivit, cuvenit, adj. M.s. Posibil conex cu eng. med. *siut* "decorat" < v. fr. *suir* "a urma", presupus derivat din lat. pop. *sequitus* [106]. {91}.
ΣΟΚΡΟΣ = socrului, s. P.a. rom., lat. *socrus*. {18/5-6}.
ΣΟΛΕ = soarelui, "zeului soare", s. P.a. rom., lat. *sol, solis, solem*. {5/3; 11/2; 120/3}.
ΣΩΛΗΟ = suflet, "spirit", s. P.a. v. eng. *sàwol*, v. ger. s. *sèula* "suflet". {25/15}.
ΣΟΛΟ^{1} = singurul/singura, adj. P.a. lat. *solus*, v. fr. *sul, sol*. {98/5}.
ΣΟΛΩ^{2} = solul, patul râului, s. P.a. lat. *solum*. Firesc ar fi fost ca în limba română noţiunea de pământ să fie redată printr-un cuvânt care derivă direct din ipoteticul get **ΣΟΛΩ** şi din aproape omonimul latin *solum*. Că nu s-a întâmplat aşa s-ar putea datora omonimiei aproape perfectă dintre cuvântul get **ΣΟΛΕ** şi lat. *sòl, solis* "soare", care exprimau, ambele, o noţiune

atât de general fundamentală încât aceşti termeni nu au putut fi dislocaţi; în plus, şi cu **ΣΟΛΟ**[1] – omonimii care ar fi făcut ca, mai întâi la oraş, unde influenţa latinei trebuie că s-a făcut în primul rând simţită, termenul corespunzător noţiunii de soare pare să fi dislocat omonimul cu sens de sol, acesta fiind înlocuit prin lat. *pavimentum*, termen care, apoi, în mod impropriu, s-ar fi extins şi în mediul rural, intrând, în final, în folosinţă generală. {92/4-5}.
ΣΟΛVE = solul, al soliei, s. P.a. rom., sl. *sulu*. {94/7; 130/1}.
ΣΟΜΕΣΕ = chiamă, convoacă, vb. P.a. v. fr. *sommer* < lat. med. *summare* "înştiinţare cu obligativitate". {7/12-13}.
ΣΟΜΟ = sunt, vb. M.s. Vezi şi **ΣΑ**[3]. {28/4}.
ΣΟΝ = sunt/sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. *sont*. Vezi şi **ΣΑ**[3]. {69/12}.
ΣΟΝΓΕ = sânge, s. P.a. rom., lat. *sanguis*, v. fr. *sang*. Vezi şi următorul. {76/10}.
ΣΟΝΓΕΟ = sângele, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟΝΓΕ**. Aparentul sufix **-Ο-** pare să se încadreze în procedura de articulare. A se compara cu precedentul. {69/5-6}.
ΣΟΝΤΑ[1] = sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. În incidenţa 16/3 un eventual plural de reverenţă. Vezi şi **ΣΑ**[3]. {14/4; 16/3; 40/7}.
ΣΟΝΤΑ[2] = urma, s. P.a. v. fr. *sente* "potecă, urmă bătută". Vezi şi **ΣΩΝΤΟ**, **ΣΩΝΤΩ**, **ΣΟΝΤΩ**, **ΣΟΝ ꟾ Ο**, **ΣΩΝΘΗΕΟ**. {118/6}.
ΣΟΝ ꟾ = sînt/sunt, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi şi **ΣΑ**[3]. {11/6}.
ΣΟΝΘΗΕΟ = poteci, s. P.a. v. fr. *sentier*, posibil şi cu lat. *semitarius* [33]. Vezi şi **ΣΟΝΤΑ**[2]. {7/3}.
ΣΟΝΤΟ[1] = sunt, au fost, vb. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi şi **ΣΑ**[3]. {23/3; 28/1}.
ΣΩΝΤΟ[2] = urma, urmărirea, drumul/poteca, s. P.a. v. fr.Vezi şi **ΣΟΝΤΑ**[2]. {129/1}.
ΣΩΝΤΩ = **ΣΩΝΤΟ**[2]. {62/10; 126/10}.
ΣΟΝΤΩ = **ΣΩΝΤΟ**[2]. {122/3}.
ΣΟΝ ꟾ Ο = **ΣΩΝΤΟ**[2]. {40/14}.
ΣΩΠ = sub, prep. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΟ**[1], **ΣVΠ**. {80/1}.
ΣΟΠ = **ΣΩΠ**. {5/7-8}.
ΣΟΠΙΕ = în lungul, asupra a, prep. M.s. Posibil conex cu lat. *super*. {107/9}.
ΣΟΠΙΟ = supunerii, s. M.s. Vezi şi **ΣΩΠΗΟ**, **ΣΟΠΥ**, **ΣΟΠΟΣΕΡΕ**, **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {84/4}.
ΣΩΠΗΟ = supunerea, s. M.s. Vezi **ΣΟΠΙΟ**. {25/17}.
ΣΩΠΥ = supune, vb. M.s. Vezi **ΣΟΠΙΟ**. {126/14}.
ΣΩΠΟΡΥ = somnul, s. P.a. lat. *sopor, soporis* "somn". {13/5-6}.
ΣΟΠΟΣΕΡΕ = supuse, a supus, vb. P.a. rom., lat. *sub+ponere*. Vezi **ΣΟΠΙΟ**. {119/6}.
ΣΟΠΡΙΣΟ = surprind, vb. P.a. fr. v. *sorprendre*, lat. *super+prehendere*. [33]. {65/4}.
ΣΟΡΕ = sora, s. P.a. rom., lat. *soror*. Vezi **ΣΟVA**. {108/2}.
ΣΟΡΕΜΕΣΟ = supus, part. P.a. v. fr. *suzmetre* < lat. *submittere*, posibil şi *super+mittere* "a se pune deasupra". Vezi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {118/9}.
ΣΟΡΟΜΕΣΟ = supus, part. P.a. v. fr., lat. Vezi precedentul şi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {6/4}.
ΣΩΡΟΜΕΣΟ = **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**. {15/7-8}.
ΣΟΡΩΜΕΣΩ = **ΣΟΡΟΜΕΣΟ**. {62/5}.
ΣΟΡΟΜΕ ꟾ Ε = supun, predau, vb. P.a. v. fr., lat. Vezi **ΣΑΡΜΕΤΟ**. {11/9-10}.
ΣΟΡΟΠVΣΟ = răpus, part. P.a. rom., lat. *repausare*. Interpretabil şi ca **ΣΟ ΡΟΠVΣΟ**

"s-a/s-o răpus", formă încă în uz în limba populară ("*...toţi s-o răpus...*" cf. balada populară *Iovan Iorgovan*, versiunea Catană). Vezi **ΣO³** şi **PΩΠVΣ**. {69/7; 69/12}.
ΣOPΣO = atunci, adv. M.s. Posibil conex cu v. fr. *sore+ce*. {42/1-2}.
ΣOΣINTO = sosirea, s. P.a. rom., poate şi ngr. *sóso*. {28/cart.}.
ΣOΣTPAΓO = se retrage fără luptă, se sustrage, vb. P.a. v. fr. *soustraire*, lat. *sub-trahere*. {84/6-7}.
ΣOT = scoc, apeduct, "aducţie de apă", s. M.s. {5/4; 108/3; 117/15 dr.; 127/5}.
ΣOTI = scot, vb. P.a. rom., lat. *excottere*, v. fr. *sortir* de etimologie imprecisă [33]. {79/7}.
ΣOTIA = soţia, s. P.a. rom., lat. *socius*. Vezi şi **ΣOнн II**. {20/2}.
ΣOнн II = soţii, s. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΣOTIA**. Flexionarea în dublu i final sugerează un procedeu de plural articulat. {11/7-8}.
ΣOTI ⊬ O = însoţit, adj. P.a. rom., lat. *socius*. Vezi **ONΣOTI ⊬ EO, ΣOTIA**. {65/3}.
ΣOTO = lăsaţi-vă, curgeţi, vb. M.s. Probabil conex cu ipoteticul get **ΣOT** = scoc, "dispozitiv prin care curge ceva" [37]. {5/1-2}.
ΣOTPA = maramă, şal, năframă, s. M.s. Posibil conex cu lat. *serta/sertum* "ghirlandă", rom. şatră, s. cr., bg., mag. "cort". {20/3}.
ΣOV = sigur, adj. M.s. Posibil conex cu v. fr. *soür*, lat. *securus* < *sine cura* [33]. {106/7-8}.
ΣOVA = sora, s. P.a. rom., lat. *soror*. Vezi şi **ΣOPE**. {2/3-4}.
ΣOVE = săi, pron. P.a. rom., lat. *suus* < răd. i-e. *swe-, se-*. Vezi **ΣA¹**. {65/3}.
ΣOVΠATΩ = muiat, part. P.a. lat. pop. *suppa*, similar cu frq. *sùppa* < familia goticului *supôn* "a muia pâinea în supă" [33]. {129/6}.
ΣΠATO = spate, s. P.a. rom., lat. *spatha/spathae*. {76/5}.
ΣΠVE = spre, prep. P.a. rom., lat. *super*. {76/3}.
ΣPA = să fie, vb. P.a. v. fr. *sera*, lat. *essere* în interferenţă cu stare [90]. Vezi şi **ΣA³**. {42/jos}.

∼ ⊸ ϒ ⋕ ⊔ = Sriumi, ipotetic toponim, neatestat istoric. {10/1-2}.
ΣTA = sta, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΣTAΣE**. {15/4}.
⊥ A = stă, vb. P.a. rom., lat. Vezi şi **ΣTA, ΣTO**. {72/8}.
ΣTAΣE = stătuse, vb. P.a. rom., lat. *sto, stare*, răd. i-e. *sta-*, gr. *stasis* "pus/stând în picioare", gr. *statos* "oprit". Vezi şi **ΣTAΣO, ΣTATOE, ΣTO, ΣTOE, ΣTA, ⊥ YTY**. {118/7}.
ΣTAΣO = să stea, "aşezat, stabilit", vb./adj. P.a. rom., lat., gr. Vezi **ΣTAΣE**. {25/13}.
ΣTATOE = de statură, de stat, poate "rang", s. P.a. rom., lat., gr. Vezi şi **ΣTAΣE**. {130/6}.
ΣTAΞIPO = a înălţat, a pus să fluture, vb. M.s. {119/3-4}.
⊥ E ⊬ E = întemeiază, înfige, vb. P.a. v. eng. *stician*, v. ger. s. *sticken* "a fixa prin străpungere". {72/4}.
⊥ ϒ T ϒ = rămaşi, "staţi", adj. P.a. rom., lat. etc. Vezi **ΣTAΣE**. {72/6}.
ΣTOΠEΣTE = să stăvilească, vb. P.a. v. eng. *stopian*, v. ger. s. *stopfòn* "a opri", ambele provenite dintr-un cuvânt preistoric de origine vest-germanică cf. [106], conexe cu lat. pop. *stuppare* "a astupa cu câlţi". Vezi şi **ΣΘΩΠYTO**. {16/6-7}.
ΣTO = stau/staţi!, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΣTAΣE**. {5/5; 121/2; 130/7}.
ΣTOΠ = (să) oprească, vb. P.a. **ΣTOΠEΣTE**. {6/2}.
ΣΘΩΠYTO = stăvilită, part. P.a. v. eng., v. ger. s. Vezi **ΣTOΠEΣTE**. {62/15}.

ΣΘΡΑΤΟΥ = mare (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) drum pavat, s. P.a. lat. *stratura* "pavaj", strata "drum". {21/1, 2, 3, 4, 5, 6, 7}.
ΣΘΡΕΩ = Streiul, presupus hidronim antic, istoric neatestat. Asimilat, ipotetic, cu actualul râu Strei, care îşi are obârşia în Masivul Godeanu, nu departe de vestigiile puternicei cetăţi de scaun Sarmisegetuza Regia. Streiul culege apele ce curg la poalele cetăţii de pază a Băniţei, străbate Ţara Haţegului şi se varsă, în final, în Mureş. {123/4}.
ΣVA = la a sa, pron./adv. P.a. rom., lat. Vezi **ΣΑ**[1]. {123/11}.
ΣVΠ = sub, prep. P.a. rom., lat. *subtus*. Vezi **ΣΟ**[1]. {124/4}.
ΣVΠΤΕΟΣ = supuşii, s. P.a. rom., lat. *supponere*. Vezi şi **ΣΟΠΙΟ**[2], **ΣVΠ**, **ΣVΠΤΩΕ**. {124/12}.
ΣVΠΤΩΕ = supuşilor, s. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {129/2-3}.
ΣVΤΩ = împodobite, adj. P.a. eng. med. Vezi **ΣΧVΤΟΕ**. {9/sub fig.}.

T; Θ; ⊬; ⅂⅄⅂; ⅋⅂

-T- = prescurtare pentru **ΤΑΛΙ** sau **ΤΑΛΗ** = înalt. Vezi şi **ΤΑΛΗ, ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {62/16; 126/17}.
⊬ = **-T-**. {40/15}.
ΤΑΕ = taie, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {92/3}.
ΤΑΧΥΟ = să-l scufunde/îl cufundă, vb. P.a. v. ger. s. *tùhan* "a băga, a cufunda", > *tauchen*. Vezi şi **ΘΑV**. {76/6}.
ΤΑΧΟΥ = mare (prin sufixul augmentativ **-ΟΥ**) acoperiş, sau umbrar, s. P.a. v. eng. *teccan*, v. ger. s. *Dah*, *decchen*, lat. *tectum*, toate "a acoperi". Vezi şi **ΔΑΧΙΕΟ**. {2/9}.
ΤΑΥΕΟ = taie/tăie/a tăiat, vb. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {25/cart.}.
⊬**ΑΥΟΣ** = tăietură, şanţ, s. P.a. rom., lat. Vezi **ΤΑΕΥΕΟ**. {117/11 st.}.
ΤΑΛΕΠΙΧΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. P.a. v. eng., v. fr. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {130/13}.
ΤΑΛΙΠΙΚΟ = vârful înalt, din/de la vârful înalt, s.+adj., compus cu caracter toponimic. P.a. v. eng. *tall* "înalt" < răd. i-e. *tol-*, "a ridica", şi v. fr. *pic* < preromanul *pikk* şi răd. i-e. *pik-*, "soi de pasăre cu cioc ascuţit". Vezi şi **ΤΑΛΕΠΙΧΟ, ΤΑΛΙΠΥΚΟ, ΤΑΛΥΠΙΚΑ, ΤΑΛΥΠΙΚΟ, ΤΑΛΥΠΥΚΟ, ΤΑΛΠΙΚΟ, ΤΑΛΗΠΙ⊬Ε**. {84/9; 124/11}.
ΤΑΛΙΠΥΚΩ = **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {79/cart. centr.}.
ΤΑΛΗ = înaltă, înalţi, adj. P.a. răd. i-e. *tel-, tlo-, tla-*, "a ridica", probabil şi un v. eng. încă neidentificat care a dat eng. *tall* "înalt" [106]. {84/fig.; 107/2}.
ΤΑΛΗΠΙ⊬Ε = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {120/3}.
ΘΑΛΥΕΟ = astfel de, adv. P.a. lat. *talis*, v. fr. *tiel, tel*. Vezi şi **ΤΕΛV**. {79/8}.
ΤΑΛΥΠΙΚΑ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {115/7}.
ΤΑΛΥΠΙΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {121/10-11}.
ΘΑΛΥΠΙΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {21/7}.
ΘΑΛΥΠΙΚΩ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {52/18-19}.
ΤΑΛΥΠΥΚΩ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {62/12}.
ΤΑΛΟ = înaltului, adj. P.a. răd. i-e. Vezi **ΤΑΛΗ**. {115/13}.

ΤΑΛΟΥ = foarte (prin sufixul amplificativ **-ΟΥ**) înalte, adj. P.a. răd. i-e. Vezi precedentul. {2/11}.
ΤΑΛΠΥΚΟ = vârful înalt, s./adj. toponimic. Vezi **ΤΑΛΙΠΙΚΟ**. {96/15}.
ΤΑΛΥΕ = astfel de, sau acele. M.s. Poate înrudit cu v. fr. *tiel*, lat. *tàlis*. {92/3}.
ΤΑΜΑΙΧΟ = Tămaş, ipotetic toponim, sau denumire de facilitate pastorală. P.a. toponimelor rom. contemporane Tamaş, Tămaş. {108/6}.
ΤΑΜΑΡΟ = tupilaţi, pitiţi, ascunşi, adj. M.s. {111/5-6}.
ΤΑΝΑ = de/pentru argăsit, adj. P.a. v. fr. *tenner* "a obosi" şi *tan* "stejar", de origine galică. {123/8-9}.

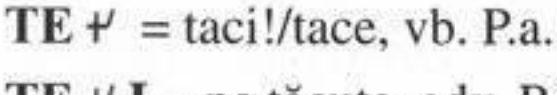 = panouri, s. M.s. Posibil conex cu lat. *tendere*, gr. *tenein*, ambele "a întinde". {31/4}.
ΤΑΝΤΗ = atîtea, adv. P.a. lat. *tantum*, v. fr. *tant*. {108/4}.
ΤΑΩΕΥΕΟ = taie/tăie, vb. P.a. rom., lat. *taliare*. Vezi şi **ΤΑΕ**, **ΤΑΥΕΟ**, ⊬ **ΑΥΟΣ**. {25/3}.
ΤΑΠΥ = se lovesc, vb. P.a. v. fr. *taper* "a lovi cu palma", conex cu germanicul *tappon* "labă". Vezi şi **ΤΑΠΩ**, **ΤΕΠΥΕ**. {25/4-5}.
ΤΑΠΩ = bătut (atins) cu palma, vb. Referire probabilă la un ritual de înobilare, de ridicare în rang, de investire ca sfetnic sau curtezan cu drept de acces în cetatea de scaun. P.a. v. fr., v. ger. Vezi precedentul. {112/1}.
ΤΑΡΟ = târăsc, vb. ref. P.a. rom., poate şi sl. *trěti*. {80/6}.
ΤΑΣΗΛΩΥ = Tasiilou, presupus toponim sau hidronim, considerat, ipotetic, ca posibilul nume antic al actualului Lac Taşaul din Dobrogea. Neatestat istoric. {12/8}.

ΤΑΘ = tot, adv. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi şi **ΤΟ**[1], ⊬ {} , **ΤΟΔΧΥ**, **ΘΩΣΕΩ**, **ΤΟΤΙ**, **ΤΩΘΗ**, **ΤΟΤΟ**, **ΤΥΤΑΣΟ**, **ΤΥΤΟΣΟ**. {127/7}.
ΘΑΥ = scufundate, adv. P.a. v. ger. s. Vezi **ΤΑΧΥΟ**. {76/8}.
ΤΕ ⊬ = taci!/tace, vb. P.a. rom., lat. *tacere*. Vezi şi **ΤΕ ⊬ Ι**. {107/1}.
ΤΕ ⊬ Ι = pe tăcute, adv. P.a. rom., lat. Vezi precedentul. {122/6}.
ΤΕΙΝΟ = în taină, adv. P.a. rom., sl. *tajna*. {111/13}.
ΤΕΗ = ai tăi, pron. P.a. rom., lat. *tuis*. {72/9}.
ΤΕΛ = ţel, ţintă, s. P.a. rom., v. ger. s. *Zil*, conex cu frq. *zilòn*, sl. *ţel*. {123/2}.
ΤΕΛΟΛΚΩ = Telolco, presupus toponim. Poate numele aşezării antice întărite din vecinătatea actualei localităţi Tilişca, jud. Sibiu. P.a. cu actualul toponim românesc. {35/1-2}.
ΤΕΛΥ = în acel, adj. P.a. v. fr. *tiel*, apoi *tel*, lat. *talis*. Vezi şi **ΤΑΛΥΕΟ**. {107/8}.
ΤΕΜΝΗ ≤ ΩΕ = temniţei, "coloniei de sclavi sau de prizonieri". P.a. rom., sl. *tĭmnĭça*. {25/16-17}.
ΤΕΠΥΕ = biciuind, bătând cu palma, vb. P.a. v. fr. *taper*. Vezi **ΤΑΠΥ**. {126/2}.
ΤΕΡΕ = pământul, s. P.a. lat. *terra*. Vezi şi **ΤΕΡΗ**, **ΤΕΡΩ**, ⊬ **ΕΡΟ**, **ΤΕΡΟ ≤** , ⊬ Ε ⊃ {} . {18/6}.
ΤΕΡΗ = ţării, s. P.a. rom., lat. *terra*. Vezi ⊬ **ΕΡΟ**. {25/10}.
ΤΕΡΩ = pământ, pământurile, prin extensie *ţara*, s. P.a. lat. *terra*. Vezi **ΤΕΡΕ**, ⊬ **ΕΡΟ**. {12/4}.

ΘEPO = TEPΩ. {7/6}.

ᚺEPO = fixează în pământ, poate *"prind în ţăruşi"*, vb. P.a. lat., rom. ţăruş, de etimologie necunoscută [37]. De gândit dacă rom. ţară nu provine din presupusul get **ᚺEPO**, *ţero*, "a marca o întindere de pământ cu ţăruşi de hotar", de unde, prin extensie, sensul de "posesiune, pământ stăpânit, proprietate asupra unui pământ marcat", > ţară. Vezi şi **TEPE**. {11/1}.
ΘEPΩPE = spaimei, teroarei, s. P.a. v. fr. *terreur*, lat. *terror*. {76/6}.

ᚺEᔕ{} = pământului, s. P.a. lat. Vezi **TEPE**. {31/5}.
TEPOΣ = pământurile, "moşiile", s. P.a. lat. Vezi **TEPE**. {121/11}.
TEΣIY = Tesiiu, presupus nume al unui conducător get, neatestat istoric. Posibil o transcriere în limba getă a gr. Theseos. Vezi şi **TEΣIEO**. {12/9-10}.
TETVΠᚠYO = căpos, încăpăţânat, s./adj. M.s. Posibil conex cu v. fr. *testu* "încăpăţânat", lat. *testa* "oală de lut". {128/9}.
TEV = călăuzit, antrenat, convins, atras, adj. P.a. v.eng. tèon "a trage, a lmpinge" Vezi **TO**[3], **ᚺO**. {122/1}.
TEΣIEO = Tezeu, nume de persoană. Vezi **TEΣY**. {126/7}.
TEΣOE = l-au preţuit, vb. M.s. Posibil conex cu gr. *thèsauros*. {65/6}.
ᚺIᚠ = (de) învăţat, "ţinut minte", poate "făcut", vb. P.a. v. eng. *taecan, tàcn* "semn", > eng. *teach* "a învăţa", răd. i-e. *tek-,tecs-* cu sens general "a fabrica". Vezi şi **TIᚠE, ΘIᚠEΩY**. {40/1}.
TIᚠE = creşte, dezvoltă, vb. P.a. v. eng. Vezi **ᚺIᚠ**. {79/1}.
ΘIᚠΩY = mult crescut (prin sufixare augmentativa), adj. P.a. răd.i-e. Vezi **ᚺIᚠ**. {79/4}.
TINIPY = l-a ţinut, vb. P.a. rom., lat. *tenere*. {107/10}.
TIΠ = vârful, ţuguiul, s. P.a. eng. med. *tip*, ger. s. med. *Zipf*, ambele "vârf". {35/11; 115/13}.
TIΣ[1] = tisa (arbore), s. P.a. rom. tisă, arbore din specia taxaceelor care, toamna, face fructe în formă de mici boabe roşii. {28/text inciz.}.
TIΣ[2] = Tisei, hidronim. Ipotetic, anticul nume get al râului care străbătea regiunile Panoniei, neatestat istoric sub această formă, ci ca Pathissus, cf., de ex. [20], p. 112, 239, 240, 279, 519. Vezi şi **TIΣEΩ**. {107/6}.
TIΣEΩ = pe Tisa, s. Presupus toponimic. Vezi **TIΣ**[2]. {126/2}.
THXO = Tiiho, presupus nume al unei ipotetice căpetenii geto-dace din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {25/12}.
θY[1] = până, prep. P.a. v. eng. *til* "până". {123/5}.
θY[2] = solid, strâns, adj. P.a. v. eng. *tòh*, v. ger. c. *zàhi* "rezizstent, solid". {7/8}.
TYᚠE = învăţat, vb. P.a. v. eng. etc. Vezi **ᚺIᚠ**, **TIᚠE**. {35/1}.
ᚺᛉ☑() = tonul, s. Peşte cu bot lung în formă de spadă semnalat cu habitat şi în Marea Neagră [73]. P.a. lat. *thynnus*, gr. *thynos*. {31/7-8}.
θYΩ = tău, sau ţeavă, s. P.a. rom. tău, sau v. fr. *tuyau*, considerat ca provenind din **thùta* "trompetă/ ţeavă". {123/9}.
TYPNAΘO = înapoiat, întors, adj. P.a. lat. *tornare*. Vezi şi **ONTVPNIO**. {14/1}.
ᚺΛO = străpunsă, part. M.s. Poate conex cu bret. *toull* "găurit, străpuns". {117/7 st.}.

TO[1] = toţi/toate, tot, toată, totul, tuturor, adj./pron. neh. P.a. rom., lat. *totus*. Vezi şi **TAΘ**. {6/1; 6/2; 7/13; 13/4; 15/8; 35/7; 39/2; 40/2; 76/8; 91; 92/3; 115/13; 120/4; 123/8}.
TO[2] = ca să, prep. P.a. v. eng. *tò*, v. ger. s. *zuo* " pentru ca". {15/12; 126/9}.
TΩ = **TO**[2]. {108/11}.
𐤕**O** = **TO**[2]. {31/3}.
TO[3] = (să) lege, "arvunească", poate şi "tragă" sau "toarcă", vb. M.s. Poate conex cu v. eng. *tawian* "a pregăti pentru utilizare", *tèon* "a trage", *tow* "tors". {106/11}.
𐤕**O** = **TO**[3]. {117/5 dr.}.
𐤕 {} = tot, "întregul", adj. P.a. v. fr. *tout*, rom., lat. Vezi **TAΘ**. {129/fig.}.
TOATE = toate, pron. P.a. rom., lat. *totus,-a,-um*. {91}.
TO 𐤓 **E** = tocmeală, învoială, garanţie, "acordare de drepturi", s. M.s. Posibil conex cu v. eng. *tàcn* "semn, dovadă, simbol". Vezi şi **TO** 𐤓 **EO**. {25/11}.
TO 𐤓 **EO** = învoieli, s. M.s. Vezi **TO** 𐤓 **E**. {25/11}.
TO 𐤓 **IMITO** = a tocmit, *"a potrivit"*, vb. P.a. rom., sl. *tukumiti*. {119/8}.
TO𐤇**OAP** = *Tocioar*, presupus hidronim, asimilat în această formă prin interpretarea caracterului anomal 𐤇 ca un 𐤓 înregistrat, din eroare, răsturnat. {80/8}.
TOΔXV = tot, "oricare, orice", pron. neh. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {119/9}.
TΩE = degete de picior, s. P.a. v. eng. *tà*, v. ger. s. *zèha*, ambele "deget de la picior". {35/13}.
TΩE 𐤓 = tocmesc "pregătesc", în limbaj marinăresc, "armează", vb. M.s. Probabil conex cu **TO** 𐤓 **E**, **TO** 𐤓 **IMITO**. {129/6}.
ΘΩXO = să ia, vb. P.a. v. eng. *takan*, v. nord. *taka*, "a lua". {123/2}.
TOΛE = tolos, "templu rotund", s. P.a. gr. *τωλως*. {5/3; 11/3; 120/3}.
TOΛO = înalte, adj. P.a. răd. i-e. Vezi **TAΛH**. {69/12}.
𐤕**OΠI** = crestele, vârful, s. P.a. v. eng. *top*, v. ger. s. *zopf* "vârf, parte superioară". {40/11}.
TΩΠITO = ascunse, part. M.s. Poate fi interpretat ca **TO ΠITO** "toţi pitiţi". Vezi **TO**[1] şi **ΠITO**. {9/5}.
TOΠO = mărturie, s.M.s. Vezi **TOΠOE**. {42/jos}.
TOΠOE = martori, s. M.s. Vezi **TOΠO**. {121/6}.
ΘOXPΩ = turla, turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {21/jos}.
TOPA = turn, turnul/turla, s. P.a. rom., lat. *turris*, v. fr. *tur*. Vezi **ΘOXPΩ**, 𐤕() ⌒ ☼, **TΩPE**, **TOPEO**, **TΩPY TOPO**, 𐤕**OPO**, **TVPNO**. {1/4-5}.
𐤕() ⌒ ☼ = **TOPA**. {10/7-8}.
TΩPE = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {62/7}.
TOPEΩ = cu turnuri, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {15/1}.
TOPY = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {127/4-5}.
TOPO = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {130/8}.
𐤕**OPO** = turnului, sau taurului, s. P.a. rom., lat., v. fr. ca la **TOPA**, sau lat. *taurus*, v. fr. *tor*. {40/4}.
TOPΣO = trupul, trupurile, s. P.a. lat. *tursus*, forma vorbită a lui thyrsus "tors, trup". Vezi şi **TOPΣOV**. {23/2; 130/6}.

TOPΣOV = trupurilor, s. P.a. lat. Vezi **TOPΣO**. {115/4}.
ΘOΣEΩ = toţi, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {62/1}.
ΗΩΣO = amăgit, încurcat, adj. P.a. v. eng. *tàcsan*, v. ger. s. *zęisan* "a rupe, a plictisi, a înfuria". {76/3}.
TOTI = toţi, toate, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {124/5}.
TΩΘH = **TOTI**. {21/7}.
TOTHΩ = toţi/toate, adj. Vezi **TAΘ**, **TOTI**. {13/6}.
TΩTO = tot/toate, adj. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TAΘ**. {9/6}.
TPAXHO = tracilor, s. Etnonim, cf. [98]. {58/10-11}.
ΘPAKO = tracii, s. Etnonim. Vezi precedentul. {91}.
TPAKIO = drumul, pe drumul, s. P.a. eng. med. *trak*, fr. med. *trac*, probabil de origine germanică *tracken, trecken* "a împinge, trage, târî". Vezi şi **TPAKIΩ**, **TPAKHO**, **TPAKYO**, **TPAKΩ**, **ΘPAKΩ**. {107/9}.
TPAKIΩ = **TPAKIO**. {7/1-2}.
TPAKHO = în drum, s. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {130/3}.
TPAKHΩ = drumul/drumului, s. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {123/2}.
TPAKYO = **TPAKHΩ**. {107/4}.
TPAKΩ = pe drumul, s./adv. P.a. eng., ger. s. Vezi **TPAKIO**. {122/2; 91}.
ΘPAKΩ = **TPAKΩ**. {127/6}.
TPAΣ = împuterniciţi (să fie), vb. M.s. Vezi **TPAΣO**. {35/5}.
TPAΣO / TPAΣΩ = împuternicire/împuternicirea, s., împuterniceşte, a/au împuternicit, este împuternicit, vb., împuterniciţi, adj. În general, "investire, înscăunare, atribuire solemnă de putere politico-administrativă. În cazul textului 69/13, "înfipt". M.s. Vezi şi **TPAΣ**,

, etc. {5/10; 6/10; 11/8; 25/14; 40/15; 65/7; 69/13; 79/cart. central; 92/9; 92/1; 196/13; 121/13; 122/15; 124/11; 129/7}.

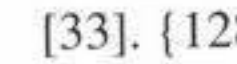 **PAΣ**( ) = **TPAΣO**. {72/14}.

( ) = **TPAΣO**. {126/15-16}.

{} = **TPAΣO**. {12/13 st.}.
TPE = pom, par, s. P.a. v. eng. *trèow*, v. nord. *trè* "pom". {22/8}.
TPEΣΩ = trage, vb. P.a. rom., lat. *tragere* < *trahere*. {128/2}.
TPIBΩX = lucrate, "montate, fecundate", part. P.a. v. ger. s. *trìban* "a influenţa, a acţiona cu ceva". {79/10}.
TPO = trei, num. P.a. rom., lat. *tres, tria*, v. eng. *thré, thréo* etc. Vezi şi **PI**. {130/10}.
PI = al treilea, adj. P.a. rom., lat. etc. Vezi **TPO**. {40/9}.
TPIO ≤ VNA = a da năvală, vb. M.s. Posibil conex cu rom. trăzni sau trozni. {111/4}.
TPYOTIPO = manevrează, "antrenează", vb. P.a. lat. *triturare* "a plămădi". {111/2}.
TPIΠAΛEΛE = trivâsle/trireme, s. M.s. Posibil compus **TPI** "trei" + **ΠAΛEΛE**, posibil conex cu v. eng. *padell* "padelă", de origine necunoscută. Vezi şi **TPIΠAΛETO**. {129/4; 129/6}.
TPIΠAΛETO = transportă cu trivâslele, vb. M.s. Vezi şi **TPIΠAΛEΛE**. {126/8}.
TPYBO = se găseşte, se află, vb. P.a. v. fr. *trouver* "a găsi", lat. *tropus* "figură stilistică" [33]. {128/7}.

ΘPOYΠEY = trofeu, posibil şi "răsplată", s. P.a. lat. Vezi ⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ ⊔ ≈. {91}.
TPOYΠEO = **ΘPOYΠEY**. {58/1}.
TPOYΠEΩ = **ΘPOYΠEY**. {91}.

⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ = trupa, "oştenii", s. P.a. lat. pop. *troppus*, v. fr. *troupe* "turmă". {129/dr. jos}.

⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ ⊔ ≈ = trofeu/trofeul, un trofeu, "monument de slăvire", s. P.a. lat. *tropaeum*. Vezi şi **TPVΠEV**, **TPVΠEYO** etc. {10/11}.
ΘPVΔ = munceşte, vb. P.a. rom. trudă, a trudi, sl. *trudu*. {39/9}.

TPVΠEIΩ = ⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ ⊔ ≈. {92/2}.

TPVΠEYO = ⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ ⊔ ≈. {96/7}.

TPVΠEV = ⫲ ⊸ {} ⊓ Ɛ ⊔ ≈. {92/4}.
TVAX = spre, prep. M.s. Posibil conex cu v. eng. *tòweard*, "spre". {96/6-7}.
TVAΣ = Tuas, presupus teonim (prin context), neatestat istoric. {12/6}.
TVEPΩ = Tuero, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {129/8}.
TVETI = omorât, "stricat", adj. P. a v. fr. *tuer*, iniţial "a stinge" < lat. *tùtàri*, ulterior cu o evoluţie complexă a sensului [33]. {126/12-13}.
TVHΩ = tuia, specie de arbore, s. P.a. gr. *thuia*, lat. *thya*. {13/13}.
TVΛBV = tulbure, adj. P.a. rom., lat. **tulbulus*. {115/8}.
TVΛY = juca, tulnici "chema din tulnic", vb. M.s. Posibil conex cu rom. *a tuli*, şi/sau cu *tulnic*, de etimologie necunoscută [37]. {128/3-4}.
TVMOTIΠO = Tumotip, presupus nume al unui ipotetic conducător get din vremea lui Boerebista. Neatestat istoric. {118/10-11}.
TVONO = tună, "blesteamă", vb. P.a. rom., lat. *tonare* "a tuna". {28/text inciz.}.
TVPYE = călătoreşte, sau pledează, "argumentează, vb. M.s. Posibil conex cu rom. a turui, "a vorbi abundent", şi "zgomotul căruţei în mers", ambele sensuri concordante cu contextul. {15/10}.
TVPYMEO = turmele, s. P.a. rom., lat. *turma*. {92/7}.
TVPNO = turnul, s. P.a. rom., lat., v. fr. Vezi **TOPA**. {80/1}.
TVPΩEΣO = Turoes, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get din timpul lui Boerebista. Neatestat istoric. {129/14}.
TVTAΣO = tuturor, adj. neh. P.a. lat. Vezi **TAΘ**, **TVTOΣO** etc. {22/7}.
TVTOΣO = **TUTAΣO**. Diferenţierea prin alternanţa **O/A** poate duce gândul la un eventual procedeu de acord masculin/feminin. {119/2}.

V; ≈ ; ⫲

-V- = un, una, o, art. neh./num. P.a. rom., lat. *unnus, una*, v. fr. *un*. {111/6; 115/7}.
VBA = mersul, înaintarea, s. M.s. {7/5}.
≈ Ɓ = struguri, s. P.a. lat. *uva*. {31/9}.

VΔV = udă, vb., probabil, cu sens de ritual. P.a. rom., lat. *udare*. {13/8}.
VEPIE = dă drept, vb. P.a. v. fr. *voirie* "jurisdicţie seniorială de drept comun" < v. fr. *voyer* "ofiţer de justiţie" [33]. {123/7}.
VXHPO = de ieşirea, s. P.a. rom., lat. *exhire*. Vezi şi **IE ⊬** etc. {127/8}.
VIBO = în stare, capabile, adj. M.s. Posibil conex cu lat. *habilis*, v. eng. *able*. {121/3}.
VIO = va, vb. aux. P.a. rom., lat. *vadit*. {118/1; 118/3}.
VYO = al ăluia, pron. M.s. Eventual conex cu lat. *hujus* sau *cujus*. {128/11}.
VKOTV = asculte, vb. P.a. v. fr. *escolter* > *écoute*, lat. *auscultare*. Vezi şi **OPOEΛIV** cu sens asemănător. {115/2}.
VKV = acolo unde, adv. M.s. {7/1}.
≈ ⊦ ≈ = VKV. {10/2}.
VKVENI = lui Okeanos, teonim. Numele unui zeu al apelor, particular Dunării de Jos, cf. Apolloniu Rhodiu şi Hesiod [35], p. 93. {76/7}.
VΛEHΩ = de ulei, s./adj. P.a. rom., lat. *oleum*, v. fr. *oile*, sl. *olej*. {12/14-15 dr.}.
ᘔ ᚷ ⊔ ⋛ ϒ ( ) = uliţa, calea, s. P.a. rom., sl. *ulica*. {31/8}.
VΛTPYO = minunate, superbe, adj. P.a. lat. *ultra*. {62/1}.
V ⋔ Ɛ H( ) = umili, adj. P.a. rom., lat. *humilis*. {72/6}.
VMO = Umo, ipotetic toponim, posibil echivalent al numeroaselor toponime actuale, Omul, La Om etc. {40/5-6}.
VN = un, art. neh./num. P.a. rom., lat. *unus, una*, v. fr. *un*, v. eng. *àn*, răd. i-e. *oin-*, "unire". {6/8; 62/3; 122/10}.
VNA = una, art. neh./num. P.a. lat. *una* etc. Vezi **VN**. {122/8}.
VNΔIV = unde, adv. P.a. rom., lat. *unda*. {13/3-4}.
VNΔΩ = VNΔIV. {127/3}.
VNΔOI = unde, adv. sau care, "(dintre) care", pron. P.a. rom., lat. {69/9}.
VNEPΩ = se unire/reunire, vb. P.a. rom., lat. *unire*, v. fr. *unir*. Vezi şi **VNYO**. {15/1}.
VNYO = să (se) unească, vb. P.a. rom., lat. *unio*. Vezi precedentul. {7/2; 23/6}.
VNΣEY = supraveghere, s. P.a. v. ger. s. Vezi **VNΣO**. {92/4}.
VNΣO = vadă de jur împrejur, vb. P.a. compusul german *um+sehen*, ultimul termen provenind din v. ger. s. *sehan*, similar v. eng. *sèon* "a vedea". Vezi şi **VNΣEY**. {115/13}.
VNTVKVE = şontâc, adj. M.s. Poate conex cu rom. şontâc şi mag. *sántica*. {76/9}.
VIIPITI = oprit, part. P.a. rom., sl. *oprìti*. {115/4-5}.
VΣA = întrebuinţare, s. P.a. lat. *usus,-i*. Vezi şi **VΣO** până la **V ≤ IΣ**. {118/8}.
VΣIA = uşa, s. P.a. rom., lat. *ustia*, v. fr. *eissue* < *issir*. Vezi şi **VΣIE, VΣYA**. {20/1}.
VΣIE = uşe, s. P.a. rom., lat. Vezi **VΣIA**. {15/3}.
VΣYA = VΣIA. {62/11}.
VΣO = folosire, s. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {20/3; 111/1}.
≈ ~ ( ) = folosind, vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {10/1; 31/8}.
≈ ~ {} = au folosit, vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {129/dr. jos}.
VT = albia, s. M.s. {23/6}.
V ≤ E = folosinţă/folosul "scopul", s. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {2x123/5}.

V ≤ IΩ = folosit/folosită, adj./vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {122/5}.
V ≤ IΣ = a folosit, "rămas" sau "stat". vb. P.a. lat. Vezi **VΣA**. {122/9}.

Ξ

ΞINΔYΩ = când, adv. P.a. rom., lat. *quando*. {2/3}.
ΞTAPETOΣ = Xtaretos, presupus nume al unui personaj geto-dac, neatestat istoric. {107/11}.

≤ ; Z; ⌐ ; Ϛ

≤ A = să, conj. P.a. rom., lat. *si* sau *se*. Vezi şi **ΣA²**. {7/1; 124/3}.
≤ ABEΛIEO = războiului, s. M.s. Vezi **≤ ABEΛO**. {9/sub fig.}.
≤ ABEΛIO = război, războiului, s. M.s. Vezi **≤ ABEΛO**. {42/1; 121/4}.
≤ ABEΛHO = **≤ ABEΛO**. {39/6-7; 120/1}.
≤ ABEΛO = război, războiul, războiului, s. M.s. Probabil conex cu rom. război şi cu lat. *bellum*. Vezi şi **≤ ABEΛIEO**, **≤ ABEΛIO**, **ΣABEΛO**, **≤ ABEΛΩ**, **ZABEΛO**, **≤ ABEΛΩY**, şi comentariile la textul nr. 13. {35/7; 115/10}.
≤ ABEΛΩ = **≤ ABEΛO**. {6/9-10; 25/18; 28/text inciz.; 80/3; 94/4; 96/10; 98/7-8; 122/6; 124/7; 126/5}.
ZABEΛO = **≤ ABEΛO**. {39/3}.
≤ ABEΛΩY = marele (prin sufixul amplificativ **-OY**) război, s. M.s. Vezi **≤ ABEΛO**. {15/2}.
≤ A-BΩΛY = Za, presupus nume de zeu cu semnificaţia eventuală de Zeus, asociat cu determinantul închipuit a fi *al somnului*, textual *"al Bolii"*, s. M.s. Diferenţa faţă de **≤ ABEΛO** pare greu de explicat printr-o simplă eroare de ortografiere. Pare mai plauzibil să se atribuie, ipotetic, semnificaţia *Zeus* lui **≤ A** şi *"somn"* sau *"boală"* lui **BΩΛY**, **BEΛO** păstrând sensul de *"război"*. Această din urmă presupunere este motivată de nevoia corelării semantice cu un anterior **ΔIO** = *zeu*, asociere frecvent observabilă de-a lungul textelor. {13/5}.
≤ A ⊬ IO = în zece, num./adj. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi şi **≤ E ⊬**, **ΔE Ψ²**. {115/3}.
≤ AHO = zi, s. P.a. rom., lat. *dies*. Vezi şi **≤ IEO**, **≤ IΛEΩ**, **≤ IO**, **≤ H**, **≤ HO**, **≤ YEOY**, **ΔI¹**, **≤ YEOY**. {84/3}.
≤ AMOΛXIOY = al marelui/măritului (prin sufixul augmentativ **-OY**) Zamolxis, numele unui get format sub influenţa directă a marelui filozof grec Pytagora, cf. [75], p. 84-85. Pare să fi fost divinizat după întoarcerea sa în ţara de baştină. Este atestat în izvoarele antice sub forme mai frecvent similare cu Zamolxis decât Zalmoxis. Pe această bază H. Daicoviciu analizează două posibilităţi etimologice de interpretare, cf. [27], p. 218-220. Formele flexionare, sau de grafiere, întâlnite în textele studiate aici sugerează că forma firească de înregistrare în limba română ar fi sau Zamolxiu, sau Zamolxe. Vezi şi **≤ AMOΛΣXO**, **≤ AMOΛΣΞOY**, **≤ AMOΛΞIY**, **≤ AMOΛΞΣY**. {117/7-8 dr.}.

Σ AMOΛΣXO = Zamolxe. Vezi **Σ AMOΛXIOY**. {130/4}.

Σ AMΩΛΣXOY = marele/marelui (prin sufixul **-OY**) Zamolxxe. Vezi **Σ AMOΛXIOY**. {15/12}.

Σ AMΩΛΣΞOY = **Σ AMΩΛΣXOY**. {2/1; 2/7}.

Σ AMOΛΞIY = lui Zamolxe. Vezi **Σ AMOΛXIOY**. {96/9}.

Σ AM(OΛ)ΞΩY = **Σ AMΩΛΣXOY**. {2/cart.}.

Σ AMOΛΞΣY = Zamolxe. Vezi **Σ AMOΛXIOY**. {1/1}.

Σ AMVEΛ = Zamuel, presupus nume al unui ipotetic personaj din lumea cu care erau în contact geto-dacii. Este asemănător ca formă cu cel al judecătorului care a uns pe primul rege judeu, cf. *Vechiul Testament*. {113/3}.

Σ ANIO = gust, s. M.s. {130/4}.

ZAΠYEΩ = Zapiu, presupus nume al unui ipotetic hiliarh get, istoric neatestat. {120/9}.

Σ AΠYO = Zapiu. Vezi **ZAΠYEΩ**. {62/8}.

Σ AΠYΩ = **Σ AΠYO**. {129/9}.

Σ AP = cu zară, "unsă cu zară" sau cu zer, s./adj. P.a. rom. zer, zară, de etimologie necunoscută [37]. {122/5}.

Σ APO = pârâu, s. M.s. Vezi **ΣAP**. {9/5-6}.

Σ E = se, pron. P.a. rom., lat. *se*. Vezi şi **ΣE**. {122/13}.

Σ EBEΛATO = răsculaţi, răzvrătiţi, adj. P.a. **Σ ABEΛO**, posibil chiar o formă flexionară a acestuia. {94/2-3}.

Σ E ⊬ = zece, num. P.a. rom., lat. *decem*. Vezi şi **Σ A ⊬ IO**. {79/9}.

Σ EH = zei/zeilor, s. P.a. rom., lat. *deus, dei*. Vezi şi **ΔIEO**. {2/6}.

ZEOMO = zeamă/zeama, s. P.a. rom., lat. *zema*. {52/8}.

Σ EPINΔ = zărind, vb. P.a. rom., sl. *zarja* "zare" [37]. Probabil conex cu **Σ EPOTA**. {111/3}.

Σ EPYEO = spice, grâne sau cereale, s. M.s. Poate conex cu lat. *cerealis* < Ceres, zeiţa culturilor. {79/1}.

Σ EPOTA = zărit, part. P.a. rom., sl. Vezi **Σ EPINΔ**. {5/8}.

Σ EΣA = zestrea, s. M.s. Eventual conex cu rom. zestre, lat. *dextre* "făgăduinţă solemnă". {18/1}.

Σ ETΩ = aşezare, s. P.a. v. eng. *settan/sittan*, v. ger. s. *sezzen* "a aşeza, a şedea". Vezi şi **ΣET**, ⌐ ⌊ ≈. {80/10}.

Σ I = zi/ziua, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {12/3; 128/5}.

Σ IAΔO = zidesc, vb., ziduri, zidiri, s. P.a. rom., sl. *zidu*. Vezi şi **Σ IΔOYE**, **Σ IAΔO**, **Σ IEAΔΩ**. {123/3; 127/9}.

Σ IΔO = zid/zidul, s. P.a. rom., sl. Vezi **Σ IAΔO**. {21/2}.

~ IΔ( ) = **Σ IΔO**. {72/12}.

Σ IΔOYE = ziduri, s. P.a. rom., sl. Vezi **Σ IAΔO**. {25/12}.

Σ IEAΔΩ = zidurile, s. P.a. rom., sl. Vezi **Σ IAΔO**. {127/4}.

Σ IEO = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {122/8}.

Σ IKO = expune, vb. M.s. Nu este exclus ca perechea zic/spun – redundantă ca sens în limba română – să fi rezultat din interacţiunea ipoteticului get **Σ IKO**, > rom. a zice, şi lat. *exponere* > rom. a spune, ambele căpătând, cu timpul, semnificaţia unică de "expunere prin grai". {25/10}.

Σ IΛEO = în zilele, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {128/3}.

Σ IO = zi/ziua, zilele, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {11/7; 40/4; 96/12}.
⸗ ( ) = Σ IO. {31/1}.
⸗ ⊔ ∾ = aşezat, adj. M.s. Probabil conex cu **ΣIE**[1]. {10/8}.
Σ H = zile, s. P.a. rom., lat. Dublarea i-ului ar putea indica o flexionare de plural. Vezi şi **Σ AHO**. {79/2}.
Σ HNO = zânele, s. P.a. rom., lat. *Diana*. {130/10}.
Σ HO = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {2/15}.
Σ YEOI = zile, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {128/8}.
Σ YEOY = ziua mare (prin sufixul augmentativ **-OY**), amiaza, s. P.a. rom., lat. Vezi **Σ AHO**. {7/12}.
Σ OA = zonă, s. P.a. lat. *zona*, gr. *zònà*. {39/2; 122/6}.
Σ OB = tributul, poate şi ostatec sau zălog, s. M.s. Vezi şi **Σ OBIO**. {15/6; 121/8}.
Σ OBIO = tributurile, s. M.s. Vezi şi **Σ OB**. {121/0}.
Σ OE = fu, a/au fost, vb. M.s. posibil conex cu lat. *sum, essere*. Vezi **ΣOE**. {9/5; 124/7}.
ZOEΩ = Zeus, teonim. P.a. gr. *ζευσ*, lat. *Jovis*. {35/3-4}.
ZΩEOY = al marelui (prin sufixul augmentativ **-OY**) Zeus, teonim. Vezi **ZOEΩ**. {35/13-14}.
Σ ΩHΞ = Zeus, teonim. Vezi **ZOEΩ**. {8/1-2}.
Σ OYPAΣIEO = ai lui Zurase sau Zorase, presupus nume al unui conducător get, poate cel menţionat de Dio Cassius sub forma Zyraxes [38]. Din textul plăcii nr. 62 pare să rezulte că Zurase ar fi fost fiul lui **ΔAΠΙ Ψ EΩ**, probabil Dapix în atestare clasică. Vezi şi **Σ ΩPAΣΩ**, **Σ VPAΣΩ** etc. {35/9}.
Σ OYPAΣIEΩ = Σ OYPAΣIEO. {79/11}.
ZOYPO-ΔABΩ = Ziridava, numele unei aşezări geto-dace menţionată de Ptolemeu, *Geografia*, III, 8, 4, localizată la Pecica [38]. {120/10}.
Σ OMY = distribuirea raţiilor, s. M.s. Posibil conex cu rom. a zămorî "a mânca sau a bea atât cât să-ţi ţii zilele", poate şi cu rom. zeamă, lat. *zema*. {121/6}.
Σ ΩNIEOY = marele (prin sufixul augmentativ **-OY**) soare, s. P.a. v. eng. *sunne*, v. ger. s. *sunna*, ambele cu sensul de *soare*. Vezi şi **Σ ΩNYO**. {79/1}.
Σ ΩNYO = soarelui, s. P.a. v. eng., v. ger.s. Vezi **Σ ΩNIEOY**. {2/4}.
ZOPAΣEOY = marelui/măritului (prin sufixul **-OY**) Zurase. Vezi **Σ OYPAΣIEO**. {120/8}.
Σ ΩPAΣΩ = lui Zurase. Vezi **Σ OYPAΣIEO**. {62/5}.
Σ ΩP Σ IE( ) = Zorzieu, presupus nume al unui ipotetic personaj din lumea geto-dacă. Neatestat istoric. {3/fig.}.
Σ OP Σ IEOY = Marele (prin sufixul **-OY**) Zorzieu. Vezi **Σ ΩP Σ IE( )**. {91}.
Σ ΩP Σ HE( ) = Σ ΩP Σ IE( ). {3/11}.
Σ OT = ţinte, cuie cu cap mare eventual decorat, sau caiele, s. M.s. {117/5 dr.}.
Σ ΩTO = caiele, s. M.s. Vezi **Σ OT**. {15/2}.
Σ VB = tribut, poate "drept de vămuire", s. Posibil echivalent al lui **Σ OB**. {72/5}.
Σ VPAΣΩ = Σ OYPAΣIEO. {129/8}.
Σ VPOBAΔO = surpată/surpate (genitiv), s. P.a. rom., lat. *subrupare*. {5/12}.
∼VPE( ) = Zureu, presupus nume al unui ipotetic personaj get sau dac, neatestat istoric. {72/8}.

V. ANALIZE DE TEXT ŞI CERCETAREA SUPORTULUI MATERIAL.

Criterii semiotice, comentarii, observaţii şi ipoteze despre proveniența şi sensul vestigiilor investigate

1. Generalităţi

În paginile precedente au fost prezentate de către autor – mai bine calificat în domeniul ştiinţelor exacte decât în cele umaniste – totalitatea informaţiilor pe care acesta le-a putut strânge în legătură cu un ansamblu de obiecte *caracterizabil pe baza unui specific istoric şi filologic unitar*. Este vorba de obiecte care, prin specificul lor, reprezintă o clasă de vestigii de mare interes tocmai prin faptul că e total lipsită de analog antic cunoscut. Această lipsă de gen proxim în spaţiul vestigiilor istorice de certă originalitate face ca, până acum, obiectele examinate în prezentul studiu să fie privite de specialişti ca *falsuri neîndoielnice,* şi, ca atare, să fie considerate că nu merită un efort de studiu mai aprofundat. Mai mult: că este un subiect ce **nu** trebuie studiat *şi nici făcut public* deoarece ar putea fi preluat ca material cultural dăunător.

Autorul nu şi-a putut însuşi acest punct de vedere. Principalele considerente care l-au motivat să publice prezentul studiu sunt:

a) Convingerea că o astfel de atitudine se situează în afara tendinţelor raţional-ştiinţifice care caracterizează cultura mondială a zilelor noastre. Calitatea şi amploarea ansamblului de vestigii aici semnalat şi posibilităţile interpretative ale semnificaţiei plăcilor studiate fac ca un asemenea ansamblu să nu poată fi considerat, **a priori**, nesemnificativ. El ar putea fi caracterizat astfel, în mod întemeiat, numai după o cercetare temeinică şi după o analiză ştiinţifică a legăturii cu realităţile istorice ale epocii din care *pare* a proveni. Prin urmare, fie că este un fals, o plăsmuire, fie că este un ansamblu antic original, faptul trebuie demonstrat.

b) Autorul nu poate accepta concluzia că întreg acest ansamblu de vestigii ar fi un fals *neîndoielnic*, complet *lipsit de orice valoare culturală*. Chiar în ipoteza în care s-ar dovedi că ansamblul ar fi un fals sau o plăsmuire modernă, el se arată a fi atât de rafinat cultural şi atât de larg documentat încât îngăduie presupunerea că a fost creaţia unui personaj de geniu. Voci singuratice au sugerat că un Nicolae Densuşianu sau, mai probabil, un Hasdeu – tată sau fiu – sau chiar unii învăţaţi din Şcoala Ardeleană (cf. [57]) s-ar fi angajat cândva în conceperea şi elaborarea unei opere de natura celei aici prezentate. Totuşi, o astfel de ipoteză nu este de admis, de n-ar fi decât faptul că este o blasfemie să se atribuie o astfel de intenţie unor intelectuali de valoarea celor amintiţi mai sus, cu toţii profund ataşaţi culturii şi tradiţiilor româneşti.

c) Ansamblul de obiecte-vestigii analizat aici, independent de suportul lor material, este purtătorul unui bogat **sistem**, aparent perfect *coerent*, de semne *inteligibile*. Ca atare, el obligă pe orice cercetător conştiincios să studieze nu numai materialitatea pieselor ansamblului, ci, îndeosebi, *semiotica* însemnărilor revelate de imaginile vestigiilor *cândva* existente, cât şi a acelora încă păstrate. Aceasta deoarece orice semn, prin însăşi definiţia lui, are semnificaţie proprie, *independent de proveniența sau de natura suportului material pe care a fost înscris*.

Acestea sunt motivele care au determinat pe autor ca, în cele ce urmează, să analizeze unele variante explicative, căutând argumentele care pot susţine ipoteza originii antice a *textelor*, dar şi contra-argumentele care se opun acestei opţiuni, fără a exclude posibilitatea ca, în privinţa suportului material, măcar o parte din obiectele prezentate să fie doar copii după originale antice sau, eventual, *chiar plăsmuiri târzii*.

2. Considerente referitoare la lipsa surselor care să certifice proveniența obiectelor studiate

Faptul cel mai defavorizant în studierea categoriei de obiecte prezentate în paginile precedente este totala obscuritate care învăluie nu numai originea lor *ca ansamblu unitar*, dar chiar şi provenienţa lor ca piese individuale. În mod surprinzător şi totodată nefiresc – dacă se ţine seama de amploarea şi aspectul unitar al acestui ansamblu de vestigii –, el apare brusc, şi aproape în totalitatea lui, la începutul secolului XX, la Muzeul Naţional de Arheologie (actualul Institut Vasile Pârvan). Dar, în mod cu totul ciudat, azi nu se mai află vreo urmă de înregistrare a sa în arhiva sau în inventarele institutului şi nici nu se mai poate identifica vreo notă de achiziţie, de transfer sau de donaţie către un alt destinatar. Nici în operele publicate de Nicolae Densuşianu, Grigore Tocilescu sau Vasile Pârvan, nici în corespondenţa şi notele de studiu rămase de la Gr. Tocilescu – consultate, în măsura posibilului, exhaustiv – nu s-au putut localiza referiri la vestigii de tipul acelora analizate în prezentul studiu. Faptul că un număr atât de mare de piese – aflate, la un moment dat, aproape toate în colecţiile unor muzee – nu au fost nici înregistrate, nici publicate, nici studiate de generaţii succesive de istorici de seamă, că nu au fost consemnate locurile sau împrejurările în care măcar unele dintre ele au fost găsite, poate constitui un indiciu că provenienţa acestor obiecte ar suferi de un viciu, poate cunoscut predecesorilor noştri, dar pe care aceştia nu au socotit de cuviinţă să ni-l transmită. Determinarea motivelor capabile să explice această tăcere rămâne o problemă deschisă asupra căreia se va reveni la finele studiului.

Dar chiar dacă bănuit – sau bănuibil – de un viciu originar, rămâne vie întrebarea: cum a fost posibil ca un ansamblu atât de unitar în concepţie şi de o intenţionalitate istorică ce depăşeşte cu mult plauzibilitatea simplului interes de fraudă să nu fi trezit interesul sau criticile istoricilor din perioada găsirii lui şi nici pe cea a cercetătorilor din zilele noastre. Acesta este un fapt cu atât mai inexplicabil cu cât se ştie, şi se ştia şi atunci, că un savant de talia lui Mommsen şi-a dat osteneala, în secolul trecut, să consemneze – în paginile 6*-12* din volumul III-1 al monumentalei sale opere, *Corpus Inscriptionum Latinarum* – existenţa a 73 de artefacte cu inscripţii latineşti, originare de pe teritoriul Daciei antice, cu toate că el le considera *falsuri certe*. Apreciind că aceste inscripţii ar putea fi, cândva, utile – ca mărturii capabile să lămurească eventuale probleme de istorie rămase neclare – el precizează, în măsura posibilului, la fiecare piesă în parte, locul unde a fost găsită, în ce colecţie se află, dacă este considerată originală sau falsă, adăugând şi propriile comentarii de specialitate.

3. Despre primele cercetări cunoscute

Din informaţiile cunoscute rezultă că primul gest de interes investigativ faţă de acest ansamblu de obiecte se datorează Mariei Golescu. Prin mijlocirea şi la cererea ei autorul a avut privilegiul ca, în anii 1944-1946, să fotografieze un mare număr din plăcile aflate în colecţia Muzeului Naţional de Arheologie de atunci.

În legătură cu ce se ştia în acel moment despre proveniența şi natura plăcilor, Maria Golescu, într-o scrisoare din 1985, comunica autorului următoarele: "*...Ion Nestor, atunci directorul Muzeului Naţional de Antichităţi, mi-a cerut să public mulţimea de plăci de plumb patinat în verde, aflate într-un coş în pivniţa muzeului, unele cu figuri de oameni şi cetăţi, altele numai cu acel scris enigmatic (pe unele se descifra «Sucidava») primite de Tocilescu de la «o doamnă din Bulgaria». Nestor spunea că numai prin publicare se putea lămuri o dată pentru totdeauna chestiunea falsurilor din Rusia meridională şi din Balcani, care se infiltrau până la noi. Ca «arheolog serios» nu se putea «compromite» cu asemenea ocupaţie, dar că un amator ca mine putea face un adevărat serviciu cercetării prezentând materialul...*" [56. A].

Indicaţia referitoare la faptul că Tocilescu ar fi primit din Bulgaria plăcile de plumb aflate, mai târziu, în dotarea Muzeului Naţional de Antichităţi, nu-şi găseşte însă nici o confirmare în documentele de evidenţă ale muzeului şi nici în publicaţiile din epocă sau în corespondenţa existentă în fondul Tocilescu de la Biblioteca Academiei Române. Nici în numeroasele publicaţii şi documente manuscrise ce pot fi consultate în legătură cu epoca în care a fost întemeiat Muzeul Naţional de Antichităţi în care a activat apoi Gr. Tocilescu, nu s-a găsit vreo referire la obiectele luate aici în discuţie.

Ansamblul acestor observaţii conduce la concluzia că plăcile ar fi fost studiate numai de Maria Golescu şi, înaintea ei, de un necunoscut. Acesta a însemnat cu cerneală pe unele dintre ele un număr de ordine şi a încercat, în câteva locuri, un test chimic ale cărui urme mai erau încă vizibile în anii 1945-1946 şi care se disting, slab însă, şi în fotografii. Nu există o evidenţă că vreuna dintre piesele aici amintite ar fi făcut, vreodată, obiectul unei comunicări în public, excepţie făcând analiza lui Mihai Gramatopol referitoare la placa nr. 110 din prezentul studiu, publicată în *Dacia Antiqua* [57].

4. Origine antică sau plăsmuire modernă?

Actul cultural, materializat prin textele şi imaginile de pe obiectele puse în discuţie, pare total anacronic în comparaţie cu ce se ştie azi despre societatea geto-dacă, din cercetările arheologice şi ceea ce se cunoaşte din izvoarele clasice. Această observaţie dă, firesţe, de gândit şi aparent motivează concluzia la care ajunge M. Gramatopol – singurul cercetător despre care se ştie că s-a plecat asupra uneia dintre piesele ansamblului prezentat aici. La capătul analizei sale referitoare la piesa nr. 110 , M. Gramatopol adoptă concluzia că această placă ar fi o plăsmuire din sec. 18 a unor eruditi transilvani ([57], p. 94-95). Aceştia, crezând că împăratul Austriei, Iosif al II-lea, ar fi dorit să sprijine populaţia românească din Transilvania, ar fi încercat să ticluiască o dovadă referitoare la vechimea strămoşilor noştri români în Ardeal. În această ipoteză însă ar fi fost de aşteptat ca placa să fie realizată în spiritul curentului latinist, deja puternic în Ardeal la acea epocă, spirit faţă de care placa studiată rămâne, în mod evident, cu totul străină, de n-ar fi decât grafia ei cu caractere greceşti.

Acest argument, precum şi altele – în dezacord cu concluzia domnului M. Gramatopol referitoare la semnificaţia vechimii pe care o indică stratul de litargă de pe plăci –, fac să nu poată fi acceptate, fără rezerve majore, concluziile domniei sale, în favoarea ipotezei că unele din plăci ar fi o plăsmuire, şi, cu atât mai puţin, extinderea acestui punct de vedere asupra întregului ansamblu.

Este greu de închipuit, şi cu atât mai greu de acceptat, că geto-dacii ar fi fost în stare să mânuiască scrisul cu siguranţa pe care o dovedesc textele înscrise pe plăcile prezentate în studiul de faţă, fără ca faptul să fie consemnat în scrierile antice. Deoarece izvoarele istorice nu consemnează nimic semnificativ în acest sens, se trage concluzia pripită că ne-am afla în faţa unui fals de mari proporţii.

Cu toate că acest punct de vedere pare, în foarte mare măsură, justificat, trebuie, totuşi, ţinut seama că el nu este atât de evident încât să excludă, în mod absolut, orice altă variantă explicativă, de n-ar fi decât aceea prin care se presupune, în mod ipotetic, că obiectele din categoria acelora analizate în prezentul studiu ar fi fost confecţionate şi utilizate ca arhivă administrativă sau sacră, şi eventual expuse – în folosul unui public iniţiat – într-un sanctuar politico-religios din antichitatea geto-dacă. Un sanctuar de presupus accesibil doar membrilor unei clase restrânse de preoţi, de căpetenii politice şi, poate, câtorva membri ai unei clase sociale privilegiate. Este perfect plauzibilă presupunerea că un astfel de sanctuar ar fi funcţionat în antichitatea transilvană între zidurile Sarmisegetuzei de Munte – cetate situată într-o zonă strict apărată, ascunsă între munţi şi, foarte probabil, inaccesibilă, dacă nu chiar cu desăvârşire interzisă străinilor. Astfel s-ar putea explica de ce taina acestor înregistrări nu a ajuns până în lumea scriitorilor antici, textele de pe plăcile de plumb apărând azi ca o surpriză imposibil de asimilat.

Totuşi, faptul că două plăci aflate în două colecţii diferite – placa prezentată la nr. 42 în cap. III. 2 – ar fi, aparent, identice – compararea lor în original nu a fost posibilă – constituie un argument greu în favoarea presupunerii că fie una dintre aceste plăci este o copie a celei *antice*, fie că ambele sunt falsuri moderne. Dar, în cazul în care plăcile identificate sub nr. 42, ar fi fost într-adevăr plăsmuite în dublu exemplar, se pune în mod firesc întrebarea: care ar fi putut fi motivul care l-ar fi determinat pe falsificator să dubleze falsul său, evident fiind că o astfel de dublare, dacă devenea cunoscută potenţialilor achizitori interesaţi, ar fi slăbit considerabil atractivitatea ofertei pe piaţa antichităţilor.

Pe de altă parte, ar fi nefiresc să nu fie luată în considerare şi ipoteza că cele două plăci ar fi fost confecţionate – *în antichitate* – într-un sanctuar de importanţă mai mică decât cel din Sarmisegetuza Regia – în două exemplare. În esenţă, ipoteza presupune că una din plăci ar fi fost păstrată în sanctuarul de origine, cealaltă fiind trimeasă sanctuarului din Sarmisegetuza Regia ca for sacru suprem. În favoarea acestei ipoteze pare să se claseze şi textul din ultimul rând de jos al plăcii, anume: **KO ΣPA ΣAPMΨITIOΣA TOΠO**. O formulă neîntâlnită pe vreun alt obiect din clasa studiată. Conform sistemului de decriptare adoptat, acest text ar avea semnificaţia: **ca să fie la Sarmgiitioza mărturie**. Interesant de observat, ca o curiozitate, poate fi şi faptul că cel care a materializat textul, fie el plăsmuitor modern, fie preot antic, a făcut o greşeală de "ortografiere" când a înregistrat un "i" după "gi", în loc să-l situeze înaintea acestuia.

5. Despre epoca în care s-ar fi elaborat plăsmuirea

În cazul în care se presupune că ansamblul de vestigii studiat este o plăsmuire de mare amploare, este firesc să se încerce delimitarea epocii în care această plăsmuire ar fi putut fi efectiv realizată. În acest sens se poate accepta cu mare probabilitate, ca limită superioară

plauzibilă a momentului de apariţie a acestei categorii de obiecte epoca anilor 60-70 ai secolului XIX. După această perioadă, lumea istoricilor români evoluase prea mult pentru ca falsuri precum cel presupus mai sus să mai poată avea credibilitate în faţa publicului şi, prin urmare, şi cumpărători, chiar dacă piesele ar fi fost oferite în exemplare izolate.

Referitor la cât de departe în urmă s-ar putea situa începuturile acestei categorii de obiecte-falsuri, considerate de autenticitate incertă, poate fi citată opinia domnului M. Gramatopol care, ipotetic, situează această limită [57], în timpul domniei împăratului Iosif al II-lea (1765-1790). Există însă motive să se considere că plăsmuirea unor piese din ansamblu ar fi putut începe mult mai devreme, chiar înainte de 1598. Un indiciu în acest sens este oferit de placa nr. 58 pe care se află figurat un portret cu, înscris lângă el, textul: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΡΜΙΖ . În text, *Sarmiz* ar fi numele unui rege trac, contemporan cu Boerebista – textul încadrat în cartuşul din stânga portretului consemnează acest fapt – sau de origine celtică. Această din urmă ipoteză este sugerată de pasărea cu aripile deschise de pe coiful presupusului rege (a se compara cu "Coiful de la Ciumeşti" [38]).

Izvoarele antice nu atestă însă nici un rege cu acest nume. În schimb, se ştie că au fost găsite în Transilvania, în diferite perioade, monede despre care se pretindea a fi fost antice purtând acelaşi tip de inscripţie. Astfel, Gr. Tocilescu semnalează în *Dacia înainte de Romani* [101, la p. 508], că în 1826 s-ar fi găsit la Turda, cf. [61], două monede de aur "*...cu inscripţia* **ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣ(S)Ι**..., *cum şi altele de care spune d. Neugebauer* (sic) [77] (vezi şi [76]), *că s-ar fi găsit la Grădiştea în Transilvania şi care au pe avers:* ***ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙ..ΕΩΣ*** *..., sau alt exemplar de argint .... având pe avers două capete, pe revers* **ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙ**...". Tocilescu consideră toate aceste monede falsuri moderne evidente, sprijinindu-se în această părere pe un articol al lui Arneth [5].

Este greu de înţeles de ce, în problema monedelor purtând inscripţia *Sarmis*, Tocilescu nu citează şi lucrarea lui Zamosius [107], tipărită în 1598, în care acesta semnala, la p. 18, prezenţa, în colecţiile din Transilvania acelor ani, a unor monede de argint purtând pe avers inscripţia, foarte ştearsă, **ΑΡΜΙΣΣΙΛΕ** pe care el o reconstituie în **ΣΑΡΜΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ**. Pe reversul acestor monede era reprezentat un mistreţ ţinînd o săgeată între colţi, emblemă fostă cândva a regilor Servianilor şi a Dardanilor – regi care au domnit în Macedonia vecină – mai spune autorul citat. Este interesant de semnalat că activitatea epigrafică a lui Zamozius a fost amănunţit analizată de I.I. Rusu (cf. [92]).

Şi Zamosius, şi Hene şi Neigebaur prezintă monedele amintite mai sus ca originale antice, emise în vremea unui rege geto-dac care ar fi fost întemeietorul capitalei "Sarmisegethuza", căreia i-ar fi dat numele său şi pe care Traian, după cucerirea Daciei, a păstrat-o şi ca urbe şi ca nume, transformând-o însă în colonie romană cu numele ei vechi, precedat de al său propriu. Toţi aceşti autori par însă să confunde pe presupusul rege Sarmis cu *Syrmos*, regele Tribalilor – cunoscut din scrierile lui Strabon, Plutarh şi Arian – personaj mult anterior lui Boerebista.

Din cele de mai sus rezultă că, atestate fiind în Transilvania, înainte de 1598, monede cu numele de Sarmis, este posibil ca placa de plumb purtând efigia cu exact acelaşi nume să fie şi ea un artefact din acea epocă. În acest caz însă ar trebui găsit un răspuns la întrebarea: de ce plăsmuitele plăci de plumb **nu** au atras, şi ele, atenţia istoricilor în aceeaşi măsură în care au făcut-o monedele? Aceasta cu atât mai mult cu cât primele erau artefacte mult mai elaborate decât ultimele.

Dacă întrebarea astfel pusă nu-şi găseşte un răspuns plauzibil, alternativa imediată ar fi să se admită că atât textele pe plumb cât şi monedele amintite ar fi de origine antică, evidenţele astfel stabilite coroborându-se între ele şi ducând la concluzia că a existat un basileu *Sarmis*, foarte probabil contemporan cu Boerebista, care ar fi domnit în părţile Banatului şi ale Haţegului apusean, numele lui fiind eventual înrudit într-un oarecare fel cu cel al aşezării de pe plaiul haţegan. În esenţă, o Sarmisegetuză preromană, neatestată direct şi explicit în Izvoare, dar plauzibilă, dacă nu chiar probabilă.

6. Analiza fizico-chimică a suportului material

Dubiul care planează asupra provenienţei şi naturii ansamblului a cărui semnificaţie istorică se încearcă aici a se desluşi ar putea fi risipit, măcar în parte, prin efectuarea unor analize fizico-chimice, moderne şi amănunţite, de material.

Majoritatea covârşitoare a obiectelor studiate fiind din plumb, s-ar impune ca, în primul rând, să se recurgă la analize complete de *compoziţie* şi de *structură* a plumbului din plăci, şi, totodată, a stratului de patină format în timp. Aceste analize ar urma să fie efectuate prin tehnici foarte moderne, de mare precizie, dar netraumatizante pentru vestigiile existente. Referitor la o astfel de acţiune, aplicată însă doar asupra unei singure plăci (i.e. placa nr. 131), M. Gramatopol [57] consemnează rezultatul unor analize ale plăcii legate de patină, analize din care desprinde însă concluzii ce apar ca *eronat fundamentate*. Trebuie însă consemnat că nici în cadrul prezentei cercetări nu s-a putut desprinde o concluzie clară din analizele nondestructive întreprinse privind determinarea spectrului impurităţilor din plumbul unora dintre plăcile studiate. Analizele sunt neconcludente pentru că, în perioada de elaborare a studiului, nu s-au putut procura piese *de referinţă cu certitudine* originale din antichitatea Haţegului getic.

Spre deosebire de rezultatele nesemnificative consemnate mai sus, analize nedistructive, efectuate asupra pieselor nr. 112, 132 şi 133, au dovedit că ele au fost confecţionate – prin turnare – din alamă cu numeroase impurităţi, în esenţă Fe, Sn, Pb, Si, Ca, Mn, Mg, Sb, Au, Bi, iar în cazul piesei nr. 112, *cu conţinut anomal de mare de argint*. Analizele au fost efectuate comparativ cu piese-test din alamă precis databilă. Detalierea analizelor şi comentarea rezultatelor au fost consemnate în partea de prezentare a pieselor amintite, în fapt, la cap. III. 2.

Concluzia de ansamblu, care pare că se impune în faza actuală a studiului este:

a) sau presupuşii falsificatori au dus atât de departe rafinamentul în execuţia falsului încât au elaborat aliaje speciale, îmbogăţite generos cu argint şi discret cu elementele comune, parazite, specifice tehnicilor metalurgice din antichite, sau

b) piesele sunt într-adevăr de origine antică, prezenţa argintului şi a celorlalte elemente amintite explicându-se prin condiţiile specifice de elaborare metalurgică, proprii antichităţii locale. Se cunoaşte că prezenţa argintului este, încă din preistorie, o componentă specifică a obiectelor confecţionate pe baza minereurilor de cupru din Transilvania [78], p. 77.

VI. FAPTE CARE SUGEREAZĂ AUTENTICITATEA CLASEI DE OBIECTE STUDIATE

1. Generalităţi

Concluziile la capitolul precedent conduc cercetarea desfăşurată în prezentul studiu, într-un impas dilematic, şi anume: pe de o parte, fără aparatură ştiinţifică modernă, capabilă să livreze date *precise* de analiză *cantitativă,* atât de material cât şi de structură, caracterul de autenticitate neîndoielnică sau de plăsmuire a pieselor puse aici în discuţie este foarte greu de dovedit. Pe de altă parte, dubiul care planează asupra originii autentic antice a ansamblului studiat împiedică angrenarea unor instituţii cu autoritate ştiinţifică – şi dotate cu mijloacele tehnice necesare – în acţiunea de cercetare şi clarificare a acestei probleme. În această situaţie, singura cale de continuare a studiului început pare a fi prelungirea străduniei de deslusire, din fotografiile şi piesele încă existente, a *sensului* şi a *motivaţiilor* care au stat la baza întocmirii, în fals sau în originalul antic, **doar a semnelor** de pe obiectele cândva existente, în fapt, ca un ansamblu. Şi asta sub condiţionarea imperativă ca însemnările şi ilustrările de pe obiecte să fie considerate ca *succesiune de semne* ***semnificative şi coerente*** *în cadrul unui* ***sistem logic coerent***.

Tot atât de importantă pare să fie şi investigarea motivelor care ar fi stat la baza execuţiei, în fals sau în original, a obiectelor mai sus prezentate.

Opinia astfel explicitată face ca în acest capitol – spre deosebire de cel precedent, în care au fost trecute în revistă particularităţile favorabile ipotezei falsului – să se încerce desprinderea, din mulţimea informaţiilor pe care le tezaurizează obiectele ansamblului studiat, a acelor indicii capabile să dovedească originea antică a artefactelor şi să clarifice modul de concepere şi realizare a lor în antichitatea autohtonă.

În rândurile care urmează sunt discutate câteva astfel de indicii, dintre care cele mai izbitoare par a fi cele legate de ilustrarea, asociată cu texte, a plăcii nr. 21.

2. Planul cetăţii "Sarmigitoiuzo" (placa nr. 21)

Placa reprezintă, în mod evident, planul unei cetăţi. Că planul înscris pe plumb se referă într-adevăr la cetatea "*Sarmiigitoiuzo*" rezultă din indicaţia scrisă pe cinci rânduri orizontale, trei deasupra figurii cetăţii, unul sub figurarea stâncilor pe care aceasta e zidită şi încă unul pe panourile zidului – text ce a fost descifrat, analizat, şi a cărui localizare este precizată pe figura principală a plăcii (cf. cap. III. 2).

Conturul aşezării este delimitat, schematic, prin linii drepte; linii care pot fi închipuite ca reprezentând drumurile de pază de lângă sau de pe creasta unor întărituri din pământ – înălţate, poate, între palisade – în aşa fel încât să apere structurile instituţionale situate în interiorul lor. Sunt clar indicate poziţiile porţilor păzite – a se observa figurile de oşteni de lângă ele – şi, fapt esenţial, sunt marcate capetele drumurilor de legătură către diferitele obiective mai însemnate din zona cetăţii.

Compararea schemei de pe placa de plumb cu realităţile din teren – reprezentate aici cu ajutorul unui plan modern al ruinelor cetăţii de la Grădiştea Muncelului (fig. VI. 2. reprodusă după [20]) – pune în evidenţă corespondenţe topografice şi toponimice surprinzătoare care cer în mod imperativ o explicaţie. Astfel, dacă în ambele reprezentări se ia ca referinţă poarta de apus a cetăţii – presupusă a fi cea reprezentată pe planul de plumb din stânga, jos (cf. Fig. Placa 21.) – se impun următoarele observaţii:

1. Indicaţiile de pe placa de plumb arată cetatea *"Sarmiigitoiuzo"* amplasată într-o zonă muntoasă împădurită. Pădurea, dacă se ia în seamă forma frunzelor din figurarea de pe placă – figurare mult mai puţin detaliată decât cea de pe Columna Traiană cf. [97. A] – pare să fie de foioase. Cetatea pare situată pe o înălţime stâncoasă, fiind asociată cu un mare zid de susţinere/terasare, şi, probabil, şi de apărare a cetăţii. Toate aceste elemente sunt conforme cu dispoziţia ruinelor, aşa cum se văd ele azi, şi cum rezultă din fig. VI. 2.

2. Textul şi schiţa de pe placa de plumb sugerează că accesul principal în cetate se făcea pe un drum ce ajungea la poarta de apus a cetăţii, continua prin cetate până la o altă poartă, cea de răsărit, de la care pornea un alt drum (indicat prin text pe placa de plumb la poziţia 21/6), care ducea la ceea ce pare a fi reprezentarea schematizată a unui ansamblu de temple şi sanctuare situat, aparent, în exteriorul cetăţii, la răsărit de ea. Această dispoziţie este uimitor de bine confirmată de vestigiile arheologice, atât prin amplasarea în raport cu

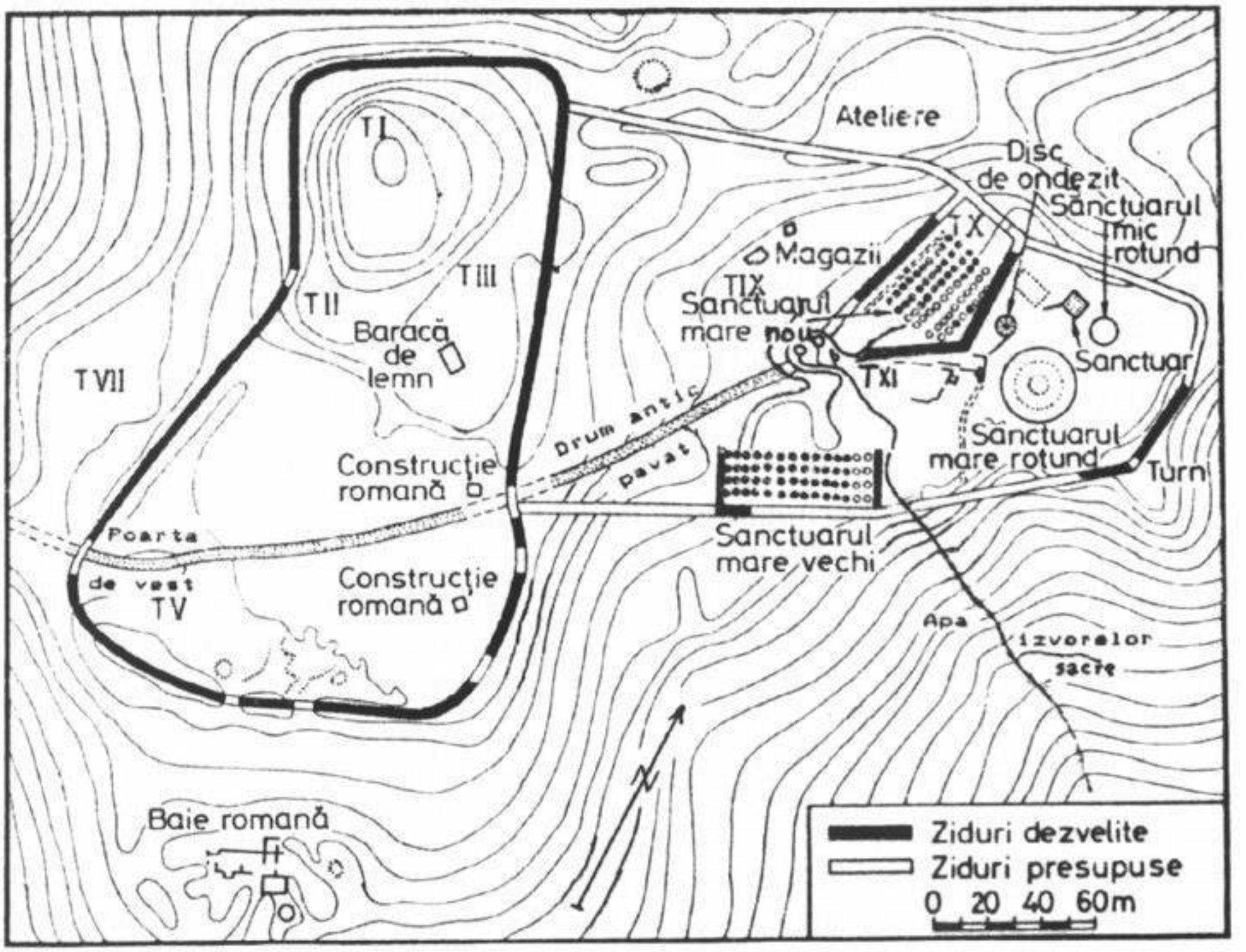

Fig. VI .2. Vestigii la Grădiştea Muncelului (apud [21. A])

"incinta militară" (cf, [20]), cât şi prin existenţa "marelui drum pavat" reprezentat pe placa de plumb şi, totodată, precizat şi în text ca fiind unul ce ducea spre sanctuare (cf. Placa nr. 21, poz. 6). Textul înscris în plumb lămureşte rolul pe care l-a avut acest drum în antichitate, rol care este confirmat, fără posibilitate de dubiu, de rezultatul cercetărilor arheologice.

3. Şi în cazul celorlalte drumuri identificabile pe planul înscris pe plumb este specificată, prin texte adiacente, destinaţia lor. Textele precizează obiectivul – presupusul obiectiv rezultat din analiza însemnelor de pe piesa nr. 21, cf. cap. III. 2 – către care drumurile duceau în antichitate. Şi aceste indicaţii corespund riguros cu realitatea geografică locală şi, totodată, şi cu sensul desluşit din vestigiile arheologice. Dacă se compară sensul şi dispoziţia elementelor-indiciu de pe placă cu configuraţia actuală a ruinelor şi a terenului înconjurător (fig. VI. 2), se constată că ele se află într-o surprinzătoare concordanţă cu realitatea arheologică. Astfel, forma cetăţii, redusă în esenţă la "incinta militară" [20], aşezarea sanctuarelor faţă de aceasta, accesul principal în cetate prin poarta de apus, orientarea întregului ansamblu zidit în raport cu *"SAR GIETO"*, presupus toponim geto-dac, omonim cu antic-atestatul râu *Sargetia* – asimilat cu ramura principală (sudică) a actualei Ape a Grădiştii – cât şi faţă de *"SAR DABO"*, presupus hidronim get, sensul numelui fiind evident **Apa Oraşului** toate se leagă în mod perfect coerent. Numele Apa Oraşului, folosit încă şi azi de localnicii din Valea Grădiştii este cunoscut ca atare din evul mediu. O atestă diploma acordată în 4 iulie 1486 de Ştefan Bàtori [23]. Apa cu acest nume ar fi eventual identificabilă cu unul dintre afluenţii din nord vest ai râului, acela care vine dinspre Feţele Albe [25].

Situarea tuturor acestor componente şi îmbinarea lor cu drumurile indicate care duc la valul de apărare a cetăţii (21/1), la zidul oraşului (21/2), la Căpâlna (21/5) – drum cuprins între cele două ape menţionate, deci, în mod necesar un drum de culme – corespund toate cu topografia reală a zonei în configuraţia cunoscută azi (vezi fig. VI. 2).

Există însă şi unele deosebiri. Astfel, nu e cunoscută vreo referinţă documentară sau vestigii arheologice referitoare la un drum antic, de culme, care ar fi legat Sarmisegetuza Regia de Căpâlna şi nici urmele atâtor porţi câte sunt indicate pe planul de plumb. De asemenea, din planul respectiv nu rezultă că sanctuarele ar fi fost cuprinse într-o incintă secundară, aşa cum rezultă din cercetările arheologice din ultimii ani, cf. [20]. Aceste neconcordanţe pot fi explicate prin aceea că centrul politico-religios de la Sarmisegetuza Regia ar fi avut, în epoca de început a domniei lui Boerebista, o structură de apărare mai simplă decât cea pe care a căpătat-o ulterior. Evidenţa arheologică o evocă însă pe aceasta din urmă.

Din planul schiţat pe plumb pare să rezulte că, pe vremea lui Boerebista, aria sacră încă nu era cuprinsă într-o incintă secundară şi că "incinta militară" nu era decât parţial apărată cu zid, după toate aparenţele spre sud şi, poate, spre apus, restul apărării părând să fi fost o structură de protecţie cu val de pământ şi drumuri de pază, structură în care erau cuprinse şase porţi construite defensiv şi păzite de oşteni, dacă ar fi să se dea crezare figurărilor de pe placa de plumb.

Presupunerea că informaţiile înscrise pe placă ar corespunde epocii lui Boerebista se bazează pe prezenţa numelui lui în textul din partea de jos a plăcii (21/8).

Ce concluzii pot fi deduse din analiza tuturor acestor informaţii oferite de placa nr. 21?

În primul rând trebuie ţinut seama de premisa că dacă se presupune că studiul se referă la o plăsmuire sau un fals, realizarea lui trebuie să se fi produs înainte de mijlocul

secolului nouăsprezece. Asta deoarece după acea perioadă un astfel de fals nu ar mai fi avut nici o şansă să se impună în lumea istoricilor şi nici în cea a colecţionarilor români, prea evoluate pentru a-l mai putea accepta ca autentic. Dar, dacă ar fi aşa, rămâne de neînţeles cum au putut nişte plăsmuitori fără sprijin temeinic – dovadă că nu au reuşit să-şi impună produsul în lumea ştiinţifică şi nici să-l valorifice într-un fel despre care să fi rămas vreo amintire – să capete cunoştinţe atât de aprofundate despre structura cetăţii de la Grădiştea Muncelului, încă ascunsă pe vremea aceea, precum cele dovedite de planul de pe placa de plumb. Săpături sistematice şi extinse la Sarmisegetuza de Munte au început de-abia în anul 1925 [100]. Până atunci nu se executaseră decât sondaje sporadice şi scormoneli de "braconaj" de către căutătorii de comori [49]. O sinteză din 1916, bazată pe rapoarte mai vechi ale unor funcţionari ai Fiscului Austriac, dovedeşte confuzia ce domnea la acea epocă în privinţa cunoştinţelor despre organizarea aşezării, atât ca formă cât şi ca dimensiune a incintei militare, şi cu atât mai mult a ansamblului fostei "aşezări de scaun". Se constată că aceste informaţii nu sunt cunoscute de autorul raportului sintetic, întrucât el se mulţumeşte să citeze pe Eder şi Neigebaur astfel: *"forma cetăţii nu poate să fie precizată din cauza făgetului secular iar zidurile numai în puţine locuri sunt aparente..."* [49]. În privinţa urmelor marelui sanctuar rotund, în acel moment, încă se mai credea că sunt rămăşiţele unui mare amfiteatru. În astfel de condiţiuni, cum ar fi putut un falsificator din secolul XVIII sau XIX intui în mod corect componenţa de ansamblu a cetăţii şi, mai ales, aşezarea exactă şi amploarea sanctuarelor? De ce ar fi indicat el un drum imaginar spre Căpâlna atunci când nici măcar azi evidenţa arheologică nu a sugerat ipoteza, şi cu atât mai puţin realitatea, unui astfel de drum? Mai straniu: atunci când încă nu exista nici o atestare pentru *Căpâlna* antică, importanţa fortificaţiilor de aici devenind evidentă de-abia după decopertarea cetăţii, în anul *1939* [69]. Este oare de crezut că, în condiţiile sec. XIX, un plăsmuitor putea intui existenţa, cândva, în antichitate, a unei legături organice între ruinele, încă nedezvelite, de la Sarmisegetuza Regia, pe de o parte, şi urmele – de nedesluşit atunci – de pe dealul Gărgălău de lângă satul Căpâlna, pe de alta? Mai mult chiar: să imagineze un toponim – **ΚΟΠΟΝΩ** – ca strămoş antic al actualului Căpâlna? Fără puternice dovezi suplimentare etichetarea planului cetăţii ca fals, ar fi ca un act absolut arbitrar.

3. Emblema Şarpelui Fantastic

Rămânând în domeniul elementelor iconografice, se observă pe plăcile nr. 117, 118 şi 119 o reprezentare neobişnuită, surprinzătoare. Este imaginea emblematică în formă de şarpe cu cap de mamifer şi cu coadă globulată – element aparent necunoscut în iconografia animalieră antică. Acest şarpe fantastic este încolăcit printre picioarele unui stativ care susţine, pe tăblia superioară, un cap de bovideu. Întreaga structură pare să fie figurarea simbolică, cu posibilă semnificaţie emblematică, a supremaţiei unei zeităţi sau a unui simbol gentilic, i. e. capul de bovideu – simbol specific geţilor "Sarmigetuzeeni", după cum pare să rezulte din iconografia multor plăci din ansamblul cercetat – deasupra unei alte zeităţi sau simbol gentilic – *şarpele cu cap de mamifer şi coadă globulată* – posibilă emblemă a geţilor dobrogeni, cu centrul politic la Genucla.

Surprinzătoare în imaginea unui asemenea animal fantastic este, desigur, asocierea unui cap de mamifer cu un trup de şarpe. Mult mai surprinzătoare încă se dovedeşte globularea extremităţii cozii acestui şarpe, fapt care ar fi rămas cu totul inexplicabil dacă n-ar fi fost analogia, de altfel evidentă, dintre structura fantastică de pe plăcile de plumb şi cea, tot atât de fantastică – dar mult mai detaliată şi, în consecinţă, mult mai precisă – a statuii "Şarpele Fantastic", din tezaurul de statui de cult îngropate, cândva, în vechiul Tomis şi regăsit în zilele noastre [13]. Comparaţia cu această statuie explică prezenţa globulării la vârful cozii şarpelui în reprezentarea de pe plăcile de plumb, "globulare" care redă astfel, schematic, smocul de păr observabil la capătul cozii şarpelui tomitan (fig. VI. 3). S-ar putea deduce că, la un moment dat, dacogeţii s-au organizat social-politic sub forma unui nucleu statal regional având reprezentat, *emblematic*, pe stindard, un gen foarte particular de "balaur". Emblemă tribală, figură mitică, sau, poate, zeitate gentilică reprezentativă, întruchipată de un *"Şarpe fantastic"* ce stă încolăcit pe stativul bănuit, acesta, că ar simboliza structura statală a *uniunii tribale* devenită, mai târziu, statul geto-dac centralizat. Această figură emblematică s-ar fi aflat şi la baza stindardului geto-dac vizibil pe Columna Traiană în scenele 21, 23, 41, 55, 57 şi 92 (apud Cichorius [16]). Atribuirea unui conţinut religios stindardului dac a fost sugerată de chiar Vasile Pârvan, care afirmă că acesta ar fi *"...singura reprezentare plastică cu caracter religios în La Théne-ul getic..... întruchipând fără îndoială o idee religioasă"* [84], p. 350, teză reluată mai recent de S. Sanie [95] (vezi şi [50]). Surprinzător şi inexplicabil este detaliul cozii globulate a şarpelui în iconografia plăcilor de plumb. Ce motiv ar fi putut determina un plăsmuitor din ultimele trei-patru secole să imagineze acest detaliu într-o perioadă când nu dispunea, drept element de inspiraţie, decât de stindardul dac, reprezentat aproape exclusiv pe Columna Traiană, stindard care nu sugerează însă nimic în acest sens? Abia descoperirea, în 1962, a tezaurului tomitan oferă un analog imaginilor de pe plăcile de plumb. Asemănarea dintre chipul figurat de statuia tomitană şi cel de pe plăcile de plumb se revelează a fi atât de izbitoare încât nu poate fi neglijată şi, cu atât mai puţin, negată. Ea nu poate fi, pe de altă parte, nici socotită ca întâmplătoare, deoarece probabilitatea ca doi creatori plastici să asocieze, în fantastic şi independent unul de altul, un cap de mamifer – oaie sau lup – cu un trup de şarpe şi, ***în plus***, şi cu o coadă de leu [13] sau de bovină, *este*

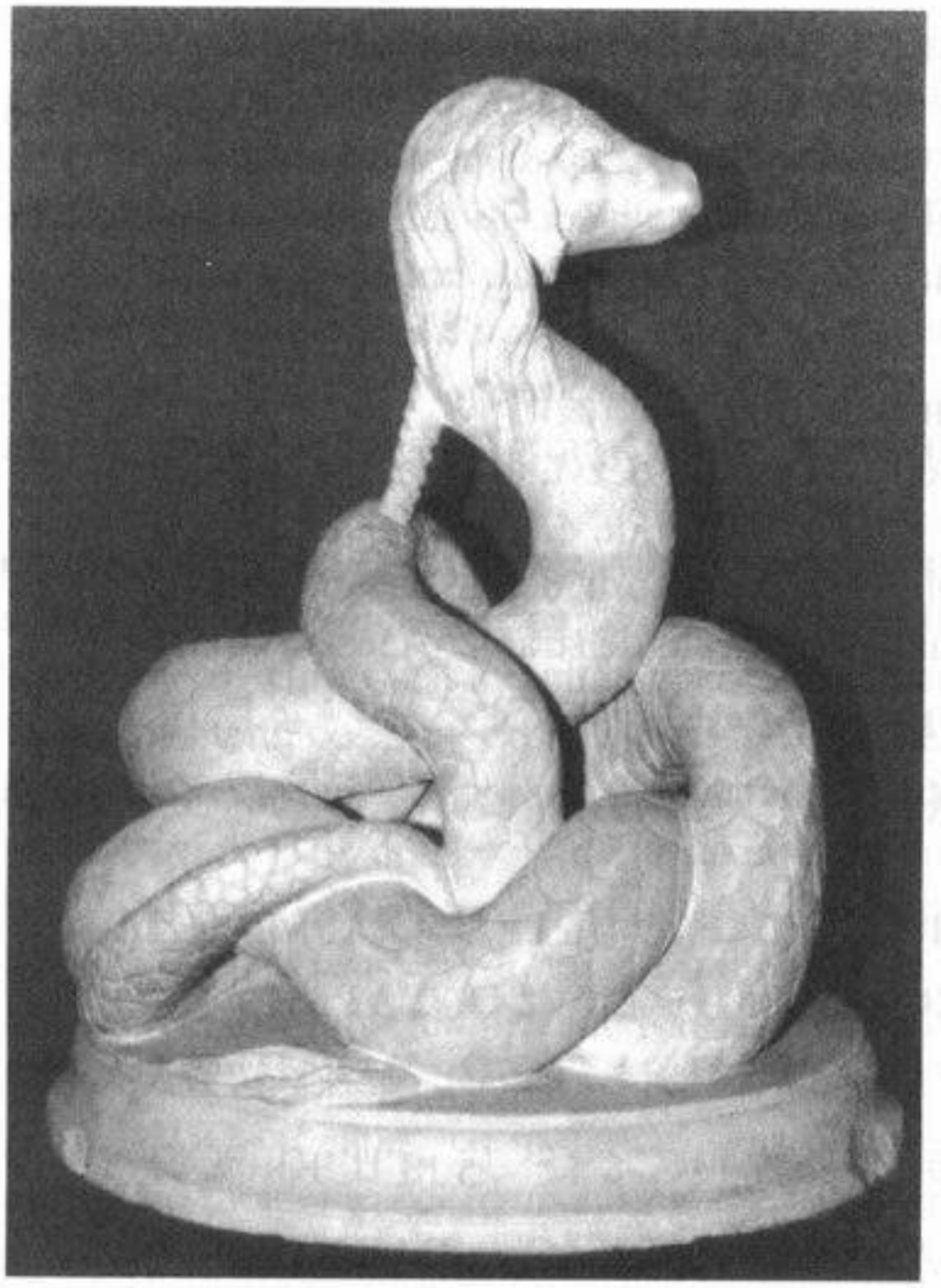

Fig. VI. 3. Şarpele "fantastic" tomitan (smocul cozii, vizibil, în stânga, pe postament)

infimă. În aceste condiţii se poate imagina fie că ambele efigii au fost concepute de un acelaşi plăsmuitor modern, fie că ambele artefacte sunt expresii ale unei concepţii politico-religioase antice. Dar statuia *"Şarpele Fantastic"* nu poate în nici un caz fi considerată ca o operă modernă, căci întreg tezaurul tomitan este cu certitudine antic, constatările stratigrafice din timpul săpăturilor dovedind că *"... groapa care adăpostea sculpturile fusese săpată înainte de construirea zidului antic care datează din secolul V-VI. Este sigur deci că statuile au fost îngropate în antichitate."* (citat din [13], p. 121).

De aici dilema: sau se admite faptul că un plăsmuitor modern ar fi imaginat, *fără model cunoscut*, o figură emblematică atât de stranie şi puţin plauzibilă ca cea a unui şarpe **dublu** hibridizat, sau se acceptă emblema şarpelui "fantastic" de pe plăcile de plumb ca o dovadă a autenticităţii textului şi a imaginilor de pe aceste plăci – plăcile însele, din punctul de vedere al materialului, putând fi eventuale copii după originale antice.

4. Asemănări şi anomalii de nume proprii

Ca şi iconografia, textele de pe plăcile de plumb dezvăluie, dacă sunt cercetate cu atenţia cuvenită, elemente care pot da de gândit. Astfel de elemente sunt anumite nume proprii de persoane şi de locuri. Din ansamblul de nume proprii identificate în textele cercetate se desprind două care surprind prin rezonanţa lor extrem de stranie. Acestea sunt:

A. **CIENEO: ⊬ENEY( ); ⊬ENEΩ; ⊬ENEOY;** ⊬ Ε ⊠ Ε ; ⊬ Ε ⊠ Ε {}; **⊬ENIΩ;** ⊬ Ε ⊠ ⊔ {}; **⊬ENIO;** ✳ ✕ ( ) ϒ ( ); **⊬ENY; ⊬ENYO,**

şi

B. **SARMIGIETUZO; ΣΑΡΜΨΙΤΙΟΣΑ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕΤΑVΣΑ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕ⫫VΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΙΨΕΤVΖΩ; ΣΑΡΜΙΨΤΟΥΣΟ;** ~ ✲ ⊸ ⫫ ⊔ Ψ ⫫ ≈ ↗ ϒ ( ); ~ ✲ ⊸ ⫫ ⊔ Ψ ⫫ ≈ ↗ ϒ {}; ~ ✲ ⊸ ⫫ ⊔ Ψ ⫫ (≈) ↗ ϒ ⊃; **ΣΑΡΜΗΨΕΤΟΥΖΩ; ΣΑΡΜΗ⊬ΕΤVΣΟ; ΣΑΡΜΥΨΕΤVΖΟ.**

Considerente legate de asemănarea de formă şi de structură, asociate cu asemănarea de sens – desluşit, ipotetic, din tălmăcirea textelor descifrate până acum – impun ipoteza că aceste două nume ar fi formele antice autohtone, presupuse *autentice*, ale clasic-atestatelor **Deceneu** – marele preot geto-dac din epoca lui Boerebista – şi **Sarmisegetuza** – numele prin care scriitorii antici desemnau centrul social-politic, şi, totodată, religios, al statului geţilor transilvani, sau, mai cuprinzător, al statului geto-dac.

Anomalia legată de cele două nume mai sus menţionate ridică, în mod firesc, întrebarea: ce interes ar fi avut eventualii făuritori de falsuri moderne – falsuri cu texte care în mod evident *pretind a fi antice* – să schimbe, în mod sistematic şi consecvent, pe toată lungimea textelor, structura a două nume din cele mai solid atestate în izvoarele istoriei neamului nostru? Puteau ei, oare, să-şi închipuie că un subterfugiu, de un rafinament atât de subtil ca acela al *deformării voite* a două din cele mai semnificative nume din istoria geţilor, ar putea conferi o mai mare credibilitate falsului lor?

Explicarea în acest fel a faptelor pare cu atât mai puţin verosimilă cu cât autorii erau falsificatori care, pe semne, n-au reuşit să-şi impună "opera" în circuitul public, în aşa fel încât să lase o urmă documentară a câtorva din nenumăratele produse încă existente – în fapt sau/şi în imagini. Este de presupus că, în mod firesc, ei ar fi avut toate motivele să evite introducerea oricărui element neverosimil sau surprinzător în creaţia lor. În mod logic, elementar, este mult mai firească presupunerea că ei s-ar fi străduit să respecte cât mai exact atestările din epocă.

În ipoteza contrară – anume aceea a autenticităţii antice a măcar înscrierilor de pe plăci – coruperile constatate la aceste două nume se explică fără dificultate, cu singura condiţie de a nu respinge, din principiu, posibilitatea ca *forma coruptă să fie cea din izvoarele clasice şi nu cea din textele analizate aici*.

În această ipoteză temerară, dar aparent inevitabilă, explicaţia faptului că numele *Deceneu* – ajuns până la noi prin textele lui Strabo şi ale lui Iordanes – ar fi o formă coruptă a numelui get originar *Cieneo* este deductibilă din chiar textul lui Strabo. Acesta înregistrează numele personajului sub forma **Δεκαίνεως** (cf. *Geografia*, VII, 3, 5; [65], vol. I, p. 230, r. 16), şi, în pasajul menţionat, el mai afirmă că geţii credeau că regele lor îşi formulează ordinele după sfatul zeilor, sfat tălmăcit de un om care avea menirea să sfătuiască pe rege, şi pe acest om *îl numeau **zeu***..., iar în vremea lui Boerebista această onoare a revenit lui "Dekaeneos" (loc. cit.). Rezultă din acestea că, pe limba lor, geţii s-ar fi referit la CIENEO, în mod sistematic, prin expresia **DEO/DIEO CIENEO**, expresie pe care negustorii sau călătorii greci, care nu înţelegeau decât imperfect limba localnicilor, ar fi putut-o interpreta nu ca o grupare de două cuvinte, ci ca un nume unic, şi l-ar fi transmis ca atare altora care, neputând înregistra în scris fonemul lcil, l-ar fi consemnat prin |**καί**|, rezultând **Δεκαίνεος** [98]. În acelaşi sens, şi tot atât de important de observat este faptul că Iordanes transcrie numele personajului amintit sub forma *Dicineus* (*Getica*, [65], vol. II, p. 418, r. 9).

Este important de luat în seamă faptul că formele flexionate **DEO**, **DIEO**, **DIO**, **DIE**, **DIUO** etc. apar, cu ipoteticul sens de *zeu*, de 29 de ori în textele turnate în plumb, număr de incidenţe *coerente* suficient de mare pentru a conferi presupusului nume astfel interpretat un caracter de cvasi-certitudine.

În privinţa celui de al doilea nume pus în discuţie, *Sarmisegetuza*, el este atestat în izvoarele antice în primul rând la Ptolemeu, *Geografia* III, 8, 4 ([65], vol. I, p. 544, r. 32-33), sub forma **Σαρμιζεγέθουσα βασίλειον**. Numele, în forma citată, a fost cules de Ptolemeu nu prin informare directă – Ptolemeu a fost doar tangenţial contemporan cu puterea politică centralizată getă – ci prin informare din izvoare mai vechi, – cf. [38] la "Ptolemaios" – informare foarte probabil bazată, şi ea, pe elemente orale culese de la negustorii sau călătorii greci, veniţi cândva în contact cu geţii din regiunile carpato-pontice, şi retransmise *oral*. Asta face ca atât ortografierea numelui cât şi localizarea aşezării pe care acesta o indica să nu poată fi considerate ca transcriind în mod riguros şi sigur numele autohton.

Toponimul *Sarmisegetuza* se mai află menţionat şi în opera lui Dio Cassius, care, în *Istoria Romana* LXVIII, 9, 5 ([65], p. 688, r. 11), relatează că Traian, la terminarea primului său război în Dacia (anul 102), dispune ca o legiune romană să rămână de pază în **"Ζερμιζεγεθούση"**. Dar, după cum observă H. Daicoviciu [30], aşezarea care a purtat în antichitate acest nume nu corespundea cu capitala reală a lui Decebal, dovadă că istoricul

antic se referă la aceasta din urmă o dată prin **Δακῶν βασιλείοις**, *"scaunul domniei dace"* [39], LXVIII, 8, r. 25-26, ([65], p. 668), şi o a doua oară prin **βασιλείον αὐτου**, *"scaunul domniei sale"*, (LXVIII, 14, r. 31, [65], p. 668).

Aceeaşi părere o exprimă şi W. Schindler [96], considerând că Sarmisegetuza Ulpia Traiană, cucerită în primul război daco-roman, era complet diferită de Cetatea de Scaun de la Grădiştea Muncelului, cucerită în cel de al doilea război al lui Traian. În sprijinul părerii astfel exprimate Schindler citează pe Cichorius care, şi el, pe baza studiului reliefurilor de pe Coloana Traiană, trage concluzia că Sarmisegetuza lui Decebal din primul război este diferită de "Cetatea lui de Scaun", cucerită în războiul al II-lea (cf. [16], zweiter Textband, p. 350-361).

Devine astfel evident că, încă din antichitate, s-a putut produce o confuzie între numele autohton al unei importante aşezări gete din şesul haţegan, "Sarmiseghetuza" (**Ζερμιζεγετουση** [39]), – localitate care, împreună cu numele ei autohton, au constituit temelia capitalei coloniei *"Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetvsa"*, după cum atestă nenumărate inscripţii descoperite pe fostul ei teritoriu [74], vol. III-1, [107], p. 16-17 – şi ***"Sarmigietvza"*** (**ΣΑΡΜΙ Ψ ΕΤV Σ O**), ipoteticul nume autohton al marii cetăţi geto-dace de la Grădiştea Muncelului, de fapt, adevăratul "scaun al domniei dace" la care s-a referit Dio Cassius fără a-i indica numele, şi Ptolemeu, care, în mod probabil eronat, o denumeşte **Σαρμιζεγετουσα βασιλειον**, înşelat fiind, el sau sursele lui de informare, de asemănarea fonetică a celor două toponime, aproape identice în formă, dar fiind, probabil, total diferite ca semnificaţie geografică.

Nu este de neglijat nici ipoteza ca geto-dacii din timpul lui Decebal, ca urmare a caracterului pronunţat sacru al centrului lor statal din capătul superior al Văii Grădiştii, l-ar fi ţinut, pe cât posibil, ascuns de străini şi, la încheierea păcii din 102, să fi chiar favorizat confuzia de nume menţionată mai sus. Prin asta ei ar fi înşelat pe romani asupra importanţei victoriei lor din acea fază a războiului, îngăduind astfel un răgaz de mare ajutor pentru reorganizarea forţelor de apărare.

Concluzia firească la cele de mai sus nu poate a fi alta decât că folosirea – în mod sistematic, în toate textele de pe plăcile de plumb – a două forme anomale, în esenţă *"Cieneo"* şi *"Sarmigietvzo"*, constituie, în mod strict obiectiv, o foarte puternică mărturie în favoarea *autenticităţii conţinutului epigrafic al acestor texte*, şi a suportului lor material.

Mai merită să fie amintite, chiar dacă acest fapt nu contribuie la reducerea dilemei autentic/fals a pieselor studiate, acele nume proprii care prezintă surprinzătoare asemănări cu unele de uz curent azi. În această categorie pot fi incluse:

a. *Presupuse toponime*:

ΚΟΠΟΝΩ, ΚΩΠΩΝΟ, ΚΩΠΩΝΩ, comparabile cu actualul Căpâlna (jud. Alba).

PVΣΩ / Ruse, Bulgaria.

ΟΠΑ, descifrat ca **"ΠVOPA"**, / *Jupa* (jud. Caraş-Severin).

ΤΑΣΗΛΩV / (Lacul) *Taşaul* (jud. Constanţa).

ΤΕΛΟΛΚΩ / *Tilişca* (jud. Sibiu)

b. *Presupuse nume de persoane*:

MAPA (incert) / *Mara*.

MAPIKO / *Marica*.

PAΔV / *Radu*.

ΡΑΔΩΥ / *Marele* (prin sufixul OY) *Radu*, la care se pot adăuga:

ΑΡΙΣΘΩΤΙΕΟ, ΚΑΛΙΣΤΕΙΟ, ΞΤΑΡΕΤΟΣ, care, fără a avea similare în tradiţia românească, au o structură perfect acceptabilă în limba greacă.

Asemănările astfel constatate sunt doar indicative, ele neavând, la nivelul actual al cercetării, putere de dovadă în problema continuităţii toponimice sau onomastice.

5. Indicii materiale (forme, urme de folosire, număr)

Textele şi iconografia de pe obiectele ansamblului luat în studiu sunt atât de bogat variate încât un studiu de primă abordare, ca cel de faţă, nu poate avea alt caracter decât cel de eseu. Categoria indiciilor şi a dovezilor posibil semnificative pentru determinarea originii sau a provenienţei obiectelor aici studiate se arată a fi atât de largă încât doar câteva dintre ele vor fi amintite aici.

La o simplă privire de ansamblu asupra pieselor anterior prezentate se constată neaşteptat de extinsa varietate de forme şi de metode de exprimare – atât în forma suporturilor cât şi în cea de ilustrare şi de scriere – încât poate uimi, eventual chiar fascina, pe un cercetător atras de subiect. Varietatea de forme a plăcilor, multiplicitatea imaginativă a detaliilor ilustrative, folosirea a cel puţin trei sisteme de scriere – unul dintre ele exprimat cu caractere grafice profund anomale, liniare sau ornate şi imbricate în mod complex, totul însă *în cadrul unei concepţii evident unitare* – fac ca ipoteza falsului să fie greu de suţinut. Pare foarte puţin plauzibilă ipoteza unui falsificator capabil să controleze atât de strict unitatea de concepţie şi de realizare a unui număr atât de mare de obiecte, elaborate doar în scop de fraudă istorică. Şi asta chiar în cazul în care ar fi dispus de numeroşi colaboratori, lucru imprudent şi, în consecinţă, puţin probabil. Pare la fel de puţin plauzibil ca el să-şi fi risipit efortul creând o gamă atât de largă de forme, dimensiuni şi detalii ilustrative, de scrieri profund diferenţiate şi asta pe un numar atât de mare de artefacte ca cel constatat în fapt dar, aparent, nevalorificat în nici un fel.

De fapt, sunt identificabile în ansamblul studiat plăci şi piese rotunde (nr. 39, 112 şi 113), plăci pătrate sau aproape pătrate (nr. 1, 4, 23, 108, 117, 122), dreptunghiulare, variat dimensionate şi cu colţurile în unghi drept (nr. 7, 17, 21, 65, 67, 69, 91, 114, 121), cu colţurile rotunjite (nr. 5, 10, 14, 15, 107, 108, 110, 122), sau indentate pentru prindere cu cuie colţar (nr. 1, 6, 8, 18, 28, 118, 121), cu marginile rotunjite (nr. 4), cu marginile laterale prevăzute cu lăcaşuri de prindere – cu două (nr. 14, 16, 20, 42, 119), cu patru (nr. 11, 19, 40, 117), cu şase (nr. 109) lăcaşuri – sau cu găuri de prindere în cuie cu floare – cu o singură gaură (nr. 22, 98), cu două găuri rotunde (nr. 106), sau ovale la partea superioară (nr. 5), cu două găuri pătrat-prismatice laterale (nr. 4), cu patru găuri rotunde în colţuri (nr. 23) – şi, în sfârşit, o placă (nr. 52) ruptă, aparent accidental, după un contur foarte "zdrenţuit".

Cât de plauzibilă poate fi presupunerea că un falsificator modern ar fi făcut un atât de mare efort de diversificare în elaborarea unui fals, fără temei şi fără urmări cunoscute? Aparent, doar o singură presupunere s-ar dovedi capabilă să explice un astfel de efort: şi anume, că falsificatorul conta să plaseze întregul lui bloc de produse ca o colecţie unitară. Dar, în acest caz, dimensiunile colecţiei nu se pretau decât la dotarea unui muzeu, lucru greu de realizat în cazul culturii noastre naţionale în secolul XIX, de neimaginat în secolul XX.

Observaţiile anterioare se dovedesc interpretabile în mod foarte diferit în cazul în care se admite posibila origine antică a ansamblului de piese analizat aici. În acest caz, diversificarea menţionată ar fi absolut firească, ea reflectând doar varietatea de idei în conceperea şi realizarea obiectelor de către creatorii diferiţi, poate chiar mai mulţi şi din mai multe generaţii.

Un alt indiciu care merită să fie atent luat în seamă este acela al semnelor lăsate pe plăci de elementele de prindere cu care acestea au fost fixate, – "afişate", s-ar spune azi, – într-un tip de construcţie încă imposibil de precizat. Astfel, pe plăcile nr. 16, 23, 42, 109, 118, poate şi 40 şi 98, se observă semne tipice de prindere cu cuie cu cap rotund sau colţar. Observarea acestor amprente conduce la întrebarea: este de crezut că un falsificator ar fi dus rafinamentul în elaborarea falsului până la simularea prinderii în cuie a pieselor produse? Sau chiar la afişarea lor undeva, probabil la vedere, pentru ca, apoi, să le preia dacă se ivea o ocazie de valorificare a lor? În acest caz, ultima operaţie, nu chiar uşoară, ar fi trebuit să lase, şi ea, imprimate pe plăci, urmele de sprijin ale instrumentului de extracţie a elementelor de prindere. Nu se disting însă urme de acest fel, fapt care poate pune în dubiu valoarea ipotezei făcute. În schimb, presupunând că plăcile, în antichitate, ar fi fost prinse pe structuri din lemn, că ele ar fi scăpat de distrugere directă – fiind prinse, fără a fi sfărâmate, sub ruine – că până la redescoperirea lor, după secole, structurile din lemn ar fi avut timpul să putrezească eliberând astfel, în mod natural, elementele de prindere, lipsa unor urme de extracţie ar fi în firea lucrurilor.

În sfârşit, un ultim fapt care pune pe gânduri este, pe de o parte, cantitatea materialului găsit – de ordinul a cel puţin 2-300 kg de plumb – iar, pe de altă parte, gradul foarte înalt de complexitate şi de rafinament în execuţie, de erudiţie în conceperea textelor, a reprezentărilor figurative şi în elaborarea aliajelor (cf. celor consemnate referitor la piesa nr. 112, cap. III. 2, de pildă). Toate aceste constatări conduc la o întrebare legitimă: este firesc ca un om singur, sau asociat unui grup de plăsmuitori, înzestrat fiind cu toate aceste calităţi şi abilităţi, să-şi canalizeze energiile în elaborarea unui fals uriaş, cerând ani de muncă, în loc să-şi orienteze talentul şi cunoştinţele, constructiv şi fără risc, în cadrul unor activităţi de specialitate cinstite? O întrebare care, în lipsa unor informaţii convingător doveditoare în acest sens, rămâne deschisă până când noi evidenţe istorice sau arheologice vor oferi un răspuns credibil sau cert.

VII. PROBLEME DE LIMBĂ

1. Observaţii introductive

Cel mai de preţ vestigiu pe care îl lasă o civilizaţie antică este, fără îndoială, consemnarea, prin scriere, a limbii şi a gândirii din vremea sa. Pe astfel de vestigii se clădeşte istoria.

Au fost analizate şi comentate mai sus (cap. II. 1) modurile de scriere înregistrate pe obiectele aici preluate în studiu. În cele ce urmează *se va îndrăzni* consemnarea câtorva considerente generale legate de limba desluşită, ipotetic, din textele turnate în plumb, aşa cum apare ea, în mod încă neconfirmat, din segmentarea şi interpretarea propuse de autor.

O primă trăsătură esenţială a limbii revelată de texte, presupusă a fi cea a geţilor transilvani, foarte probabil şi a dacilor din ambele părţi ale Carpaţiilor, este marea ei asemănare lexicală nu numai cu româna – fapt absolut firesc dacă se ţine seama de ascendenţa genetică dintre română şi limba geto-dacă – dar *şi cu latina*. Or această din urmă asemănare apare ca absolut surprinzătoare în lumina opiniilor curente privind fondul autohton al limbii române. Opinii care, toate, se întemeiază pe *presupunerea apriorică* a diferenţierii *cvasi-absolute* între latină şi geto-dacă. Această opinie, general acceptată azi de mai toţi filologii şi istoricii consacraţi, a fost, din câte se ştie, iniţiată de B.P. Hasdeu.

2. Informaţii culese din lucrările clasicilor

Asemănarea dintre *baza* limbii române şi latină a fost admisă ca o realitate istorică de unii cercetători din trecut. Astfel, în mod surprinzător, prima afirmaţie consemnată în acest sens se datorează consulului francez în Moldova, contele d'Hauterive care, în *Memoriul asupra vechii şi actualei stări a Moldovei* [60], scrie, în 1787, între altele: *"Limba latinească în adevăr se trage din acest grai, iar celelalte limbi şi mai ales cea moldovenească sunt însuşi acest grai..."* ([60], p. 255-257).

La puţin timp după d'Hauterive, şi foarte probabil independent de el, Petru Maior, în *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, afirma: *"De aciia, măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fica limbei lătineşti, adecă ceii corecte, totuşi de vom vrea a grăi oblu, limba românească e mama limbei ceii lătineşti."* (citat după [70]), adăugând comentariul: *"Nice să nu te scăndălisească aceaia, că limba românească e spinoasă şi apusă prelângă limba cea lătinească. Că au nu din spini se naşte rujă preafrumoasă?"*, pasaj redat atât pentru conţinutul de fond, cât şi pentru farmecul candorii sale.

Mai aproape de noi, Nicolae Densuşianu a susţinut cu îndârjire un punct de vedere similar care, de altfel, are şi azi adepţi convinşi (cf. [15], de ex.). Densuşianu citează în acest sens ([35], p. 1065-1069), câţiva autori antici: pe Titus Livius – care consemnează că latina putea fi înţeleasă, fără traducere, de anumiţi traci [68] –, pe Dio Cassius – care relatează că unii barbari vorbeau o limbă destul de înrudită cu latina pentru ca aceasta să fie înţeleasă, tot fără traducere, în senatul roman [39] – şi pe Ovidiu, care scria (*Triste*, V, 7, 55): *"Nu mă*

îndoiesc că s-au furişat şi în această carte (în sens de scrisoare), *nu puţine cuvinte barbare"*. Afirmaţia poetului are sens numai dacă eventualele cuvinte la care se referea aveau o formă şi un sens foarte asemănătoare cu cele ale corespondentelor latine. Altfel cum s-ar fi putut "furişa" cuvinte "barbare" într-o scrisoare redactată de poet cu neîndoielnica intenţie de a fi formulată în limba latină *cultă*. Dacă intenţia ar fi fost alta, includerea în textul scrisorii a frazei citate nu ar fi avut nici un sens.

În acelaşi mod sunt interpretabile şi scrierile lui Horaţiu, care îi include pe daci în rândul populaţiilor care vorbeau *o limbă barbară latină* (cf. [35], p. 1064).

În entuziasmul său "autohtonist-latin", N. Densuşianu foloseşte însă şi un pasaj din Velleius Paterculus (*Historia* II, 110), pe care îl citează în sprijinul tezei amintite mai sus, dar pe care îl traduce în mod greşit (cf. [35], p. 1069, asociat cu [82], de ex.).

3. Referitor la fondul autohton al limbii române

În contradicţie cu aceste mărturii clasice, majoritatea absolută a cercetătorilor moderni care au căutat să determine fondul autohton al limbii române şi-au bazat deducţiile pe premisa că limba primitivă ce s-a aflat la baza românei *ar fi fost* ***total*** *diferită de latină*. În consecinţă, ei procedează prin *eliminarea* din lexicul comparat a tot ce poate fi explicat prin provenienţă din orice altă sursă cunoscută, *latina* ***inclusă***, şi compararea cuvintelor rămase cu cuvinte omoloage, *triate în acelaşi fel*, din albaneză, *numai din albaneză*, deoarece, teoretic, influenţa reciprocă dintre albaneză şi română este socotită neglijabilă.

Părerea aceasta a fost iniţiată, în secolul trecut, de B.P. Hasdeu. La ea s-au raliat mai toţi filologii contemporani.

În modul ştiinţific de gândire practicat în zilele noastre, acest criteriu apare ca mult prea restrictiv pentru a permite fundamentarea unor concluzii generale, solid întemeiate, de n-ar fi decât pentru că atât latina cât şi albaneza veche (sau ilira) şi geto-daca, toate trei *fără îndoială posibilă* sunt limbi indoeuropene îndeaproape înrudite [96. A]. Ca urmare a acestui fapt, ele trebuie să fi avut *un important fond lexical etimologic comun*. În consecinţă, pare greu de acceptat procedeul bazat pe eliminarea, *în mod aprioric*, doar din motive teoretice limitate şi după principii foarte particulare, a întregului fond astfel definit.

Totuşi, aşa se procedează în mai toate cercetările moderne, ca exemplu de metodă de lucru proprie acestui mod de gândire putând fi citată metodica preconizată de Gr. Brâncuş [11], p. 11: *"Orice cuvânt românesc presupus a proveni din substrat (prin* eliminarea posibilităţilor de a avea o altă origine: *latină, slavă, greacă etc.), trebuie căutat înainte de toate în albaneză, aceasta fiind* singura metodă prin care se poate spune ceva sigur în legătură cu originea preromană." (s.a.). Metodică şi concluzie ştiinţific întemeiate pentru determinarea *autohtonelor* ***certe*** ale limbii române, dar care, dacă e presupusă ca fiind exhaustivă în aflarea fondului autohton, păcătuieşte grav prin eliminarea unui poate imens fond geto-dac autohton preroman, eventual îndeaproape *înrudit, sau chiar comun, cu baza autohtonă a latinei*.

Astfel, neglijarea – cu atât mai mult negarea – fondului lexical *comun latinei şi bazelor pre-latine ale românei* şi albanezei este o absolutizare imprudentă, capabilă să vicieze iremediabil delimitarea fondului autohton real al românei. Asta deoarece, spus încă o dată, toate aceste trei limbi sunt, aproape în mod cert, derivate apropiate dintr-o ramură indo-europeană *comună*.

4. Observaţii statistice asupra lexicului din textele analizate

Dacă se continuă cercetarea în cadrul ipotezei că textele studiate ar fi de origine antică, analiza statistică a frecvenţelor de apariţie în texte şi în dicţionar a cuvintelor presupuse gete, etimologic-concordante cu diferite limbi din vechime, valorile constatate ar putea arunca oarecare lumină asupra problemei enunţate anterior (par. VII. 3). În scopul determinării acestor valori, cuvintele înregistrate în dicţionar au fost distribuite, pe baza criteriului de asemănare – atât ca formă cât şi ca sens atribuit – în trei grupe specifice: **a**) asemenea unor cuvinte din limbile *română, latină, vechea engleză, vechea germană de sus şi slava veche*, **b**) asemănătoare cu unele din "diverse limbi" (*greaca, vechea franceză, sârbo-croata, bulgara* etc.), şi **c**) cuvinte neîncadrabile în categoriile precedente, al căror sens a fost determinat numai pe bază de "motivaţie semantică" i.e. de context.

Frecvenţele relative de apariţie în *lexic* a cuvintelor aparţinând grupurilor de înrudire etimologică astfel delimitate, sau, mai pe scurt, "frecvenţele lexicale relative", au fost determinate cu relaţia clasică: $\mathbf{f}_i = \mathbf{N}_i/\mathbf{N}_L$, în care indicele i identifică grupul de apartenenţă etimologică considerat (rom., lat., m.s. etc.), $\mathbf{N}_i$ numărul de cuvinte (în forme flexionate) *din categoria considerată*, cuprinse în dicţionar, şi $\mathbf{N}_L$ numărul *total* de cuvinte (în forme flexionate) înregistrate în dicţionar.

Rezultă pentru $\mathbf{N}_L$ valoarea 2263, şi, pentru frecvenţele lexicale relative, valorile: $\mathbf{f}_{rom.} = 38\%$; $\mathbf{f}_{lat.} = 48\%$; $\mathbf{f}_{v.eng.} = 6\%$; $\mathbf{f}_{v.ger.s.} = 6\%$; $\mathbf{f}_{sl.} = 2{,}5\%$; $\mathbf{f}_{d.l.} = 14\%$; $\mathbf{f}_{m.s.} = 18\%$.

Ca urmare a faptului că multe din cuvintele presupuse gete înregistrate în dicţionar au corespondente etimologice *în mai multe limbi*, suma frecvenţelor lexicale redate mai sus este mai mare decât 1. Gradul de suprapunere astfel constatat este de aproximativ 33%. Atât acest procent cât şi frecvenţele relative înregistrate trebuie privite ***ca rezultatul unor aproximări de primă evaluare***, deoarece încadrările etimologice admise, prin însăşi natura problemei studiate, sunt rezultatul unui procedeu de tatonare fără precedent referenţial.

Eventuala înrudire a limbii textelor cu limbile antice aici luate în considerare şi cu româna în particular, poate fi pus în evidenţă, în mod mai semnificativ decât prin valorile frecvenţelor lexicale relative *de dicţionar*, prin frecvenţele *de utilizare*, în esenţă, prin *frecvenţa cu care ele apar în ansamblul textelor studiate*. Frecvenţele relative astfel definite vor fi evaluate prin valorile unui nou indicator: $\varphi_i = \mathbf{v}_i/\mathbf{N}_c$, în care v_i reprezintă numărul de apariţii – *nu în dicţionar, ci în ansamblul textelor studiate* – a cuvintelor identificate ca având analog într-un grup lingvistic dat, iar N_c reprezintă *numărul total de cuvinte care alcătuiesc ansamblul textelor*.

Procedând în acest fel, N_c înregistrează valoarea 3556, în timp ce valorile frecvenţelor relative ***de utilizare*** rezultă ca fiind: $\varphi_{rom.} = 47\%$; $\varphi_{lat.} = 56\%$; $\varphi_{v.eng.} = 5{,}5\%$; $\varphi_{v.ger.s.} = 5{,}4\%$; $\varphi_{sl.} = 1{,}8\%$; $\varphi_{d.l.} = 15\%$; $\varphi_{m.s.} = 19\%$, cu un grad de suprapunere de 50 %.

Valorilor indicatorilor de frecvenţă lexicală f_i şi de frecvenţă de utilizare φ_i , puse în evidenţă de prelucrarea statistică aici redată, li se acordă semnificaţie de *simplă experimentare*. Ele sugerează totuşi că s-ar putea ca înrudirea dintre limba "getă" şi cea latină să fi fost mult mai strânsă (48-56 %), decât ar fi între "getă" şi descendenta ei directă, româna actuală (cca. 38-47 %). Acest fapt, presupus acum încă în mod ipotetic, ar fi explicabil, chiar firesc, dacă se admite că limba getă şi cea latină ar fi evoluat, ambele, cândva, *direct* dintr-un trunchi indoeuropean *comun (doar?) lor*. Trunchi presupus *clar diferenţiat – în*

momentul separării getei de latină – de cel originar, i.e. de bază. În aceste condiţii, înrudirea dintre geto-daci şi latini, consideraţi în cadrul marii familii a popoarelor Europei preistorice, ar putea apare ca mult mai strânsă în trecut decât admit, azi, marea majoritate a cercetătorilor specializaţi (pentru bibliografia de domeniu cf., d. ex. [15], p. 26 ş.u.). Doar puţini cercetători contemporani se situează în afara acestei din urmă concepţii, un exemplu fiind V. Cărăbiş [15].

Valorile **f**i şi **φ**i constatate sugerează posibilitatea unei a doua înrudiri lingvistice deloc neglijabilă. Ar fi, în esenţă, înrudirea dintre limba textelor aici studiate şi vechile limbi germanice. O înrudire ce apare, în mod surprinzător, mult mai strânsă decât cea cu slava veche. Constatarea lingvistică punctuală că "soarele" ar fi fost desemnat în presupusa limbă getă la fel ca în vechea germană, în esenţă prin două cuvinte practic identice, sugerează, pe de o parte, că între geto-daci şi popoarele germanice ar fi existat, la origine, o înrudire directă, şi, pe de alta, că influenţa latinei asupra getei a fost, după cucerirea romană, extrem de puternică, presupusă dovadă fiind faptul că ar fi reuşit să disloce un cuvânt autohton desemnând *soarele*, desigur un cuvânt de bază în limba unui popor compus majoritar din agricultori şi crescători de vite.

Un fapt de limbă neaşteptat, care vine în contradicţie cu valorile surprinzător de mari constatate la indicatorii **f**rom. şi **φ**rom., fapt care ar putea da naştere la dubii asupra valabilităţii ipotezelor de lucru adoptate şi asupra dicţionarului de ipotetice cuvinte gete propus aici, este proporţia extrem de redusă de corelări între lexicul textelor presupuse gete, identificat ipotetic mai sus, şi listele de cuvinte considerate autohtone în lucrările de specialitate ([10], [11], [17], [18], [19], [58], [91], [103]). Singurele cuvinte din fondul autohton, recunoscut ca plauzibil în lucrările citate mai sus, care îşi găsesc echivalent în dicţionarul propus în prezenta lucrare sunt, după concepţia lui I.I. Rusu (cf. [91]), *baciu, ciut, mal, mare, ţăruş, zară, zăr, zestre*, la care Vraciu [103] şi Coteanu [18] adaugă *bară* – dar cu alt sens decât cel rezultat din tălmăcirea textelor aici propusă – iar Cârstoiu [17], sugerează şi *deal*. Acestea reprezintă un procent de doar 5,3 %, respectiv 6,6 % din totalul cuvintelor recunoscute de Rusu ([91], p. 242), ca aparţinând *cu certitudine* fondului autohton. După Gr. Brâncuş [11], corespondenţa cu fondul de cuvinte cert autohtone s-ar reduce la *baciu, ciut, mal, mare, zară*, adică la 5,7% din acest fond, cu observaţia interesantă că toate corespondenţele se situează, în acest caz, în cadrul fondului cert, fără interferenţe în fondul probabil.

Faptele astfel constate s-ar putea explica, în mică măsură, prin aceea că *limba de cronică oficială* trebuie să fi fost sensibil diferită de *limba vorbită în popor*, şi că, totodată, limba română trebuie că a luat naştere, *nemijlocit*, din cea de a doua.

Infinit mai important pentru explicarea constatării de mai sus este însă faptul că toate lucrările citate care încearcă să pună în evidenţă fondul de bază al limbii române *se bazează, sistematic, pe o metodică de eliminare* din presupusul fond autohton *a tuturor cuvintelor derivabile direct din latină*, ceea ce duce *la mascarea acelei părţi din fondul autohton care ar cuprinde cuvintele autohtone (geto-dace), comune sau asemănătoare cu unele din latină.* Rezultă de aci că o concluzie negativă clădită pe sărăcia de corespondenţe de tipul menţionat mai sus este, în mod evident, nesemnificativă, câtă vreme are ca premisă tocmai eliminarea cuvintelor derivate din latină.

5. Indicii care sugerează posibiliatea conturării unor reguli flexionare

Ca încheiere la acest capitol se supun analizei unele forme lexicale care ar putea fi interpretate ca posibile procedee flexionare.

O primă regulă care poate fi identificată – ilustrată fiind printr-un număr mare de cazuri observate – este cea de utilizare a unui sufix **-OY** (-oiu), eventual interpretabil ca augmentativ. În acest sens, poate fi luat drept argument existenţa unui procedeu analog în limba română de azi, în care augmentarea se realizează, la unele cuvinte, prin sufixul -oi, ca, de pildă: casă/căsoi sau căsoiul, carte/cărţoi, ladă/ lădoi, pisic/pisoi etc. În textele gete găsim: **AN / ANOY**; **ANTONHO / ANTΩNHEOY**; **BAPO / BAPOY**; **ⱶ ENEΩ / ⱶ ENEOY**; **ⱷ E / ⱷ OY** (desluşire incertă); **ⱶ ETVEΘAOY**; **ΔAⱷY ⱷ IEΩ / ΔAⱷY ⱷ EOY**; **ΕΣΙΟ** sau **ΕΣΥ / ΕΣΟΥ**; **XIΛIAPXYO / XIΛYAPXHOY**; **YΩKΩY**; **KAYO / KAIOY**; **ΛOΓOY**; **PIAΩ / PHOY**; **ΣΘPATOY**; **TAXYO / TAXOY**; **Ƨ AMOΛΣXO / Ƨ AMOΛΣΞOY**; **Ƨ ONYO / Ƨ ONIEOY** în aplicaţie substantivală, **BOΣOY**; **MOAΛΩEOY**; **TAΛO / TAΛOY**; **TI ⱶ E / TI ⱶ EOY** în aplicaţie presupusă adjectivală şi, poate, şi **AMOY**; **ΔENOY**; **ΣOIPΛOY** în aplicaţie presupusă verbală.

Perechi ca **XIΛIAPXIOY / XIΛIAPXOYΛ**, sau **KOTOΠOΛ / KOTOΠOΛV** sugerează prezenţa unui component **-Λ** sau **-V** (=lul), amintind sistemul de articulare, la masculin singular, din limba română. O analogie cu procedeul românesc de formare a pluralului constituie adăugarea unui i final, sau dublarea unuia existent în interiorul cuvântului, ca în **AN /ANOI**; **ΓETO / ΓETOI**; **ΣOTIA / ΣOTII**; **ΣO ⱶ E / ΣO ⱶ I**; **ΣOY / ΣOH** etc.

Se mai poate imagina că procedeul de acord în gen al adjectivelor ar fi fost, în limba textelor pe plumb, destul de apropiat de cel omolog din limba română, realizându-se prin prezenţa unui |A| fie intercalat, fie în finală de cuvânt, exemple în acest sens fiind: **NOBAΛEO / NOBAΛEA**; **ΠOEΣT / ΠOEΣTA**; **TVTOΣO / TVTAΣO**.

Fără analog în limba română ar fi presupusul procedeu de substantivare a verbelor prin adăugarea unui sufix **-INΔO** sau **-INTO**, ca în **ΔORINΔO** (= dorinţa), **ΣOΣINTO** (= sosirea), poate şi **ΔVNΔV** (= dare sau darea, i.e. de la *a da*). Se pot observa în textele studiate şi forme izolate – poate de gerunziu – ca: **APE Ƨ ANΔO**, **ΠVP ⱶ ENΔ**, **ΠΩPXINΔO**, **ΣENΔO** care prezintă o asemănare izbitoare, ca procedeu flexionar, atât cu latina cât şi cu româna.

În sfârşit, trebuie remarcată, ca o posibilă particularitate a sistemului lingvistic descris, foarte marea frecvenţă de apariţie a cuvintelor cu terminaţie vocalică, în particular în **-O**, observaţie mai uşor explicabilă prin presupunerea ei ca particularitate a sistemului flexionar decât altfel. Din dicţionarul stabilit rezultă că terminaţia **-O** acoperă cam 38 % din întreg spectrul de finale, frecvenţa generală a terminaţiilor vocalice fiind evidentă la 87 % din totalul cuvintelor. De aici s-ar putea încerca concluzia: **1**) că flexiunile s-ar fi realizat, în limba textelor pe plumb, prin utilizarea unor afixe vocalice (sau cu terminaţie vocalică), şi **2**) că este imaginabil că sufixul **-O** ar fi cumulat mai multe funcţiuni gramaticale.

Decriptarea – sau tălmăcirea - textelor mai sus prelucrate sugerează că între limba getă şi cea latină ar fi existat o corespondenţă etimologică de o neaşteptată amploare. O presupunere care, sub rezerva confirmării ei prin studii ulterioare, va impune reaşezarea pe baze cu totul noi a întregii problematici a substratului autohton al limbii române. Prin urmare,

în cazul în care textele mai sus prezentate vor fi acceptate ca originale antice, reaşezarea întregii problematici şi structuri a fondului autohton pe noua bază astfel revelată va fi, evident, obligatorie. În cazul în care însă textele ar dovedite ca fiind plăsmuire sau fals, simplul fapt că cineva ***a putut*** imagina, oricând ar fi fost asta în cursul istoriei, un substrat autohton atât de plauzibil ca cel pus în evidenţă în paginile precedente ar trebui să dea de gândit, impunând, ca urmare a acestei constatări, o reabordare *într-o optică semnificativ mai largă* a problemei întregului fond autohton al limbii române. Mai precis exprimat: ar trebui să conducă la reconsiderarea premisei, admisă azi în mod implicit în foarte multe studii specializate, că *baza limbii române – la nivelul primului mileniu î.e.n. – ar fi fost complet disjunctă de cea a limbii latine*.

VIII. INDICII ŞI IPOTEZE REFERITOARE LA MODUL ÎN CARE AR FI FOST EXECUTATE PIESELE DIN FONDUL STUDIAT

O observaţie absolut generală – care se extinde asupra totalităţii obiectelor aici studiate – este aceea că atât textele cât şi figurile înregistrate sunt înscrise *în relief convex relativ înalt*. Or, dacă vestigii antice cu texte şi figuri înregistrate în relief *adâncit*, pe materiale de uz curent în vechime, nu miră pe nimeni, descoperirea unor figurări şi caractere de scriere **în relief relativ înalt**, deasupra planului de fond al vestigiilor, negreşit că surprinde. Şi asta indiferent dacă sunt considerate ca artefacte moderne, sau sunt acceptate ca piese autentic antice. Oricum privită, o astfel de formă de scriere se revelă profund anomală şi, ca atare, oricare ar fi perioada în care a fost concepută, realizarea practică trebuie că s-a bazat pe o anume metodă de turnare în forme neconvenţionale. O presupunere care generează întrebarea: *ce fel de forme?*

Fig. VIII. 1. Mulaj, detaliu

Cercetarea imaginilor fotografice şi a obiectelor din categoria acelora mai sus studiate, încă accesibile azi, sugerează că marea majoritate a pieselor luate în studiu au fost confecţionate folosind o aceeaşi tehnologie. Excepţie fac doar patru dintre piesele prezentate, anume cele cu nr. 112, 113, 132 şi 133. Acestea din urmă par să fi fost obţinute prin turnare în forme închise, din nisip sau pământ, o tehnologie folosită încă din primele momente ale istoriei. Toate celelalte piese – nenumăratele plăci cu contururi şi dimensiuni bogat diferenţiate – par să fi fost obţinute prin turnare de plumb topit în forme joase, întinse, larg deschise, pe fundul cărora ar fi fost imprimat, în negativ, cu poansoane de literă şi de

figuri, textele şi imaginile observabile pe plăci. Aceste forme, ca dispozitive de turnare, nu puteau însă fi din argilă sau dintr-un material plastic asemănător deoarece, în acest caz, procedeul amintit ar fi condus, *în mod obligator*, la apariţia unor ridicături de la refularea materialului pe marginea semnelor imprimate. Faptul că pe plăci nicăieri nu se observă ca poansonul să fi ridicat, la periferia lui, un strat de material excedentar, refulat pe fondul spaţiilor dintre semnele înregistrate anterior (fig. VIII. 1. Mulaj, detaliu), este un indiciu că forma în cauză nu era din material lutos sau alt material asemănător. O ipoteză plauzibilă ar fi aceea că forma era constituită dintr-o folie metalică subţire, modelată cu poansoane adecvate, folia fiind, în timpul formării ei, întinsă pe un suport din material cu o bună plasticitate, în sensul cedării sale în adâncime, fără refulări laterale (cf. [57. 1], planşa 3. e, şi [79]).

În acest sens pledează o serie de detalii observabile atât pe imaginile unora dintre piese, cât şi direct, pe plăcile încă existente în fonduri muzeale. Aşa, de pildă, chenarul de margine a multor plăci, precum şi relieful anumitor figuri, sugerează clar că detaliile în cauză au fost obţinute cu ajutorul unor poansoane sau matriţe adecvat individualizate. Piesa nr. 65, de ex., sugerează acest mod de execuţie pentru rândul de oşteni aliniaţi în partea din stânga jos a plăcii. Figurările oştenilor sunt, aparent, riguros identice, încadrându-se fiecare în urma dreptunghiulară, slab marcată, lăsată de marginea poansonului cu care s-a făcut imprimarea.

În acelaşi sens pledează şi unele particularitaţi observabile în relieful altor piese, cum ar fi, la piesa nr. 12, suprapunerea marginii cartuşului cu cap de bovideu peste marginea cartuşului mare, central. Sau, la piesa nr. 42, suprapunerea aproape tangenţială a amprentei din stânga peste marginea cartuşului central. Astfel de suprapuneri ar fi greu de explicat prin orice alt procedeu de execuţie decât cel amintit.

În mod similar, este greu de imaginat cum ar putea fi explicat altfel aspectul "bulinelor" de pe placa nr. 110, îndeosebi cele din marginile stângă şi dreaptă ale cartuşului central, relieful bulinelor pătrunzând vizibil până în câmpul acestuia fără însă a-i şterge complet conturul.

Tot în acest sens pledează şi observaţiile-comentarii de la prezentarea plăcii nr. 8 (vezi cap. III. 2), precum şi liniile transversale, slab marcate, observabile cam la mijlocul înălţimii celor două "obeliscuri" de pe piesa nr. 127. Urmele sugerează că relieful acestor două figuri a fost obţinut cu ajutorul a două jumătăţi de poansoane folosite, poate, concomitent la modelarea foliei.

În privinţa textelor este plauzibilă presupunerea că ele au fost executate prin acelaşi procedeu, fie cu poansoane de literă întreagă, fie cu scule potrivite formării literelor din elemente liniare imprimate succesiv, rezultatul de ansamblu fiind modelarea foliei, prin refulare, în geometrie *"negativată"*, astfel că textul apare pe faţa cealaltă în pozitiv.

Faptul că, de cele mai multe ori, caracterele de text apar într-un relief surprinzător de înalt şi cu conturul foarte precis delimitat (cf. Fig. VIII. 1.), sugerează că, dacă turnarea s-a făcut într-adevăr în folie, aceasta trebuie să fi fost dintr-un material extrem de ductil, şi, totodată, suficient de subţire. Ţinând seama de limitele tehnologice din antichitate, pot fi luate în seamă ca material al foliei doar argintul şi aurul, dacă erau suficient de pure. Este greu de spus dacă, în antichitate, argintul putea fi purificat în suficientă măsură ca să asigure

ductilitatea cerută pentru prelucrarea foliei la grosimi adecvate refulării caracterelor de scriere la înălţimea şi precizia constatate. A. Bögözi (cf. [47], p. 97) consemnează că în importanta cantitate de resturi de plumb găsite în ruinele marelui sanctuar rotund de la Sarmisegetuza Muncelului se afla şi o oarecare cantitate de argint, fapt care sugerează că acesta era folosit sistematic, de locuitorii cetăţii. Dar, cu toată prezenţa argintului astfel confirmată, explicabilă în oricare alt fel, ipoteza foliei din argint de înaltă puritate pare puţin probabilă.

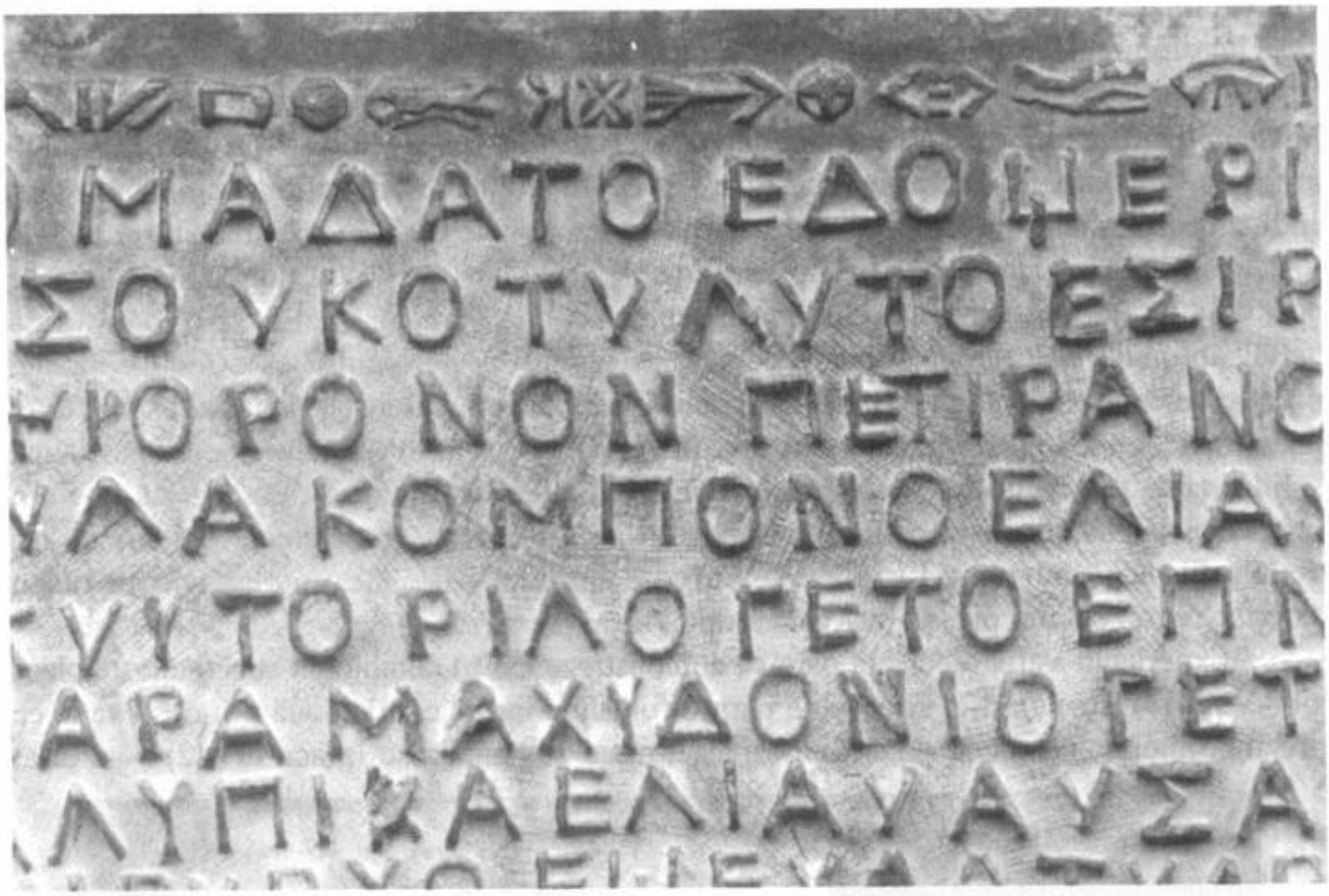

Fig. VIII. 2. Urmele de textură de pe fondul textului

Real-plauzibilă pare ipoteza utilizării foliei din aur pur, cu grosimea cuprinsă între 0,1 şi 0,3 mm – o evaluare mai exactă a grosimii cerute rămâne condiţionată de efectuarea unor experimente privind formarea reliefului unor porţiuni din text care imită identic anumite spaţii de pe plăcile studiate. Ipoteza sugerată pare plauzibilă din următoarele motive: **a**) ductilitatea aurului pur este mai mare decât a oricărui alt metal; **b**) aurul, în antichitatea clasică a geto-dacilor, nu era sensibil mai preţios decât argintul (cf. [93]); **c**) apele din vecinătea cetăţii de deasupra Văii Grădiştii cărau *aur foarte pur* (cf. [47]); **d**) faţa finisată în aur a plăcilor nu s-ar fi ternisat, în timp, oricare ar fi fost condiţiile de expunere.

În ipoteza folosirii foliei de aur la elaborarea plăcilor, textele şi figurile urmau, conform celor expuse mai sus, să fie formate pe folie în negativ. Este de imaginat că folia era prelucrată, prin refulare, sprijinită fiind pe un suport plan dintr-un material cu plasticitate adecvată – confecţionat din lemn moale, cu textură fină şi uniformă, tei, plută, paltin, de pildă – textele şi ilustraţiile fiind adâncite în simetrie stângă. Foliilor astfel obţinute li s-ar

fi răsfrânt marginile spre în sus, tot prin batere pe contrapiese din lemn sau metal, în aşa fel încât, în final, să se obţină nişte gondole joase, cu marginile ornate, în care s-ar fi turnat, după aşezarea lor pe un pat stabilizator, imaginabil din nisip fin care să le îmbrace şi lateral, plumbul topit. În acest mod s-ar fi obţinut, după solidificarea plumbului, plăci rigide decorate în pozitiv şi placate cu aur. Plăcile ar fi putut fi fixate apoi pe pereţi sau pe elemente de construcţie de pe edificii publice sau în sanctuar.

O altă observaţie capabilă să contribuie la înţelegerea modului în care au fost confecţionate textele şi imaginile de pe plăcile de plumb sunt urmele texturate care se discern pe suprafaţă, faţă de fondul înscrierilor (fig. VIII. 2).

La prima vedere, această texturare se aseamănă cu fibrajul vizibil pe suprafeţele tăiate în lemn de un anumit soi. Această constatare îngăduie sugestia că formele de turnare ar fi putut fi confecţionate prin poansonare direct în lemn, ales şi secţionat corespunzător. În intenţia verificării acestei ipoteze, au fost confecţionate două mici mulaje din lemn de tei – *secţionat perpendicular pe direcţia de creştere a fibrelor* – poansonându-se apoi pe această suprafaţă câteva caractere de scriere şi o efigie monetară antică. Apoi, în forma astfel obţinută, s-a turnat plumb. A fost ales lemnul de tei pentru că e relativ moale, practic perfect plastic pentru imprimări nu exagerat de adânci, perpendicular pe fibre, prezentând totodată şi o textură extrem de fină şi izotropă într-o atare secţiune. După solidificarea plumbului, cele două piese obţinute au putut fi extrase fără dificultate din formele de lemn, iar acestea au rămas nedeteriorate aşa încât, tot în ele, a fost turnată o a doua şarjă de plumb topit. Rezultatul este redat în figura VIII. 3, exemplarele marcate cu asterisc reprezentând piesele celei de a doua turnări.

Experienţa astfel efectuată pare să demonstreze că: **a**) tehnologia sugerată este plauzibilă, şi, **b**) formele astfel concepute permit folosirea lor măcar de două ori, observaţie ce prezintă interes, deoarece două dintre piesele mai sus analizate (placa nr. 42) s-au aflat

Fig. VIII. 3. Turnări experimentale

Fig. VIII. 4. Posibilă solidificare dendritică

concomitent în două fonduri de colecţie diferite. Comparând forma semnelor şi a caracterelor de scriere astfel obţinute cu cele de pe vestigiile studiate, se constată că acestea din urmă au muchiile mai precis conturate, cea ce sugerează că ele ar fi fost totuşi obţinute în mod mai rafinat, i.e. cu folie intemediară din aur.

În final, este util de consemnat că urmele de fibraj observabile îndeosebi spre centrul unora dintre plăci (fig. VIII. 1 şi VIII. 2) apar, la o mărire mai mare (fig. VIII. 4), ca fiind, foarte probabil, forme de cristalizare dendritică ce are loc în mod firesc la o solidificare relativ înceată.

Concluzia generală care se desprinde din analiza referitoare la modalitea prin care ar fi fost confecţionate vestigiile turnate în plumb este aceea că aflarea adevărului în această problemă cere o studiere mult mai aprofundată decât cea prezentată în rândurile precedente.

IX. IPOTEZE REFERITOARE LA EVENTUALA UTILIZARE A PLĂCILOR ÎN ANTICHITATE ŞI A MODULUI ÎN CARE ELE AR FI DĂINUIT

Atât tematica textelor cât şi unele particularităţi de formulare conduc gândul către presupunerea că plăcile – după conceperea mesajului ideatic şi fixarea lui pe suportul de plumb printr-o tehnologie extrem de rafinată, executată, pe semne, de personalul unui centru politico-religios puternic – ar fi fost expuse pe pereţii interiori sau exteriori ai unor edificii social-administrative sau/şi de cult. Aceasta cu scopul comunicării către un public mai larg sau mai restrâns a unor dispoziţii civice, legi, sau a unor evenimente istorice socotite memorabile. Consemnările astfel realizate acoperă un spectru tematic larg, din care se desprind clar următoarele categorii:

– evenimente sociale importante, unele chiar de istorie a formaţiunii statale gete cu centrul în *"Sarmigietuza"* (plăcile nr. 2, 10, 11, 12, 15, 22, 23, 28, 31, 39, 52, 58, 62, 65, 69, 72, 80, 84, 92, 96, 111, 118, 122, 126, 129);

– proclamaţii sau condiţii de pace (piesele nr. 5, 6, 121, 129);

– dispoziţii legale (piesele nr. 35);

– fapte de vieţuire a nobililor (piesele nr. 14, 40, 76, 94, 98, 119, 123, 124, 127);

– un raport de administrare militară – cu listă de avansaţi în grad (piesa nr. 120);

– prezentarea unui ansamblu de portrete de căpetenii cu, înscrisă alături, legenda de identificare a personajului reprezentat (piesa nr. 91);

– consemnări de genul "fapt divers", dar de însemnătate socială locală, (piesele nr. 1, 9, 16, 18, 20, 42, 79, 106, 107, 115, 117, 130) sau de viaţă pastorală transhumantă (piesele nr. 7, 108);

– planul cetăţii de scaun, cu indicarea drumurilor şi cu precizarea obiectivelor către care aceste drumuri duceau (placa nr. 21).

Se poate presupune că plăcile cu texte şi imagini urmau să fie prinse, pe măsură ce erau confecţionate, deci în ordine cronologică, pe pereţii sau coloanele unor edificii oficiale, constituindu-se astfel într-o cronică la vedere pentru un public destul de larg.

Afişarea în acest fel, în antichitatea getă, a unor legi sau dispoziţii civice nu ar fi fost fără precedent. Sunt cunoscute câteva situaţii similare în antichitate. Unul, de o amploare impresionantă, este acela al aşa numitelor bronzuri de la Osuna, anticul Urso. În fapt, este o expunere a unor plăci de bronz pe care a fost gravat textul legii *"Lex Coloniae Genetivae Juliae"* (cf. CIL, II supl. nr. 5439, apud [71]), care, înşirate pe zid, acopereau o fâşie de peste 13 m lungime. Alt caz cunoscut este acela al *Senatus Consultum*, trimes autorităţilor din "ager Teuranus", înscris pe o placă de bronz în vederea fixării ei într-un loc în care publicul să poată consulta în voie textul legii (Giraud, *Textes de droit romain*, Paris, 1937, apud [71]).

În rândurile care urmează sunt sugerate câteva ipoteze – *accentuat neconvenţionale* – privind modul în care aceste plăci de plumb ar fi putut fi folosite în vechime.

O primă ipoteză ar fi că plăcile erau "afişate" fie în sala subterană a unui sanctuar – restaurarea ipotetică propusă de I.H. Crişan pentru sanctuarul vechi (I, II), din incinta sacră a Sarmisegetuzei Regia (cf. [21], p. 176-187 şi [20], p. 416-423, fig. 22 şi 23), îngăduind o astfel de ipoteză – fie pe un perete din bârne de lemn, care ar fi legat între ei stâlpii inelului median al sanctuarului mare rotund, cel identificat prin VI, din aceeaşi incintă (cf. [21], p. 200-208 şi [2]).

Prima presupunere este luată în consideraţie pentru că ea ar putea explica modul în care au putut dăinui aceste plăci, în pofida faptului cunoscut că edificiile din cetatea Sarmisegetuza Regia au fost incendiate de chiar apărătorii ei (cf. [105], p. 207), fiind apoi supuse jafului şi demantelării, inevitabile după o cucerire militară. Presupunerea de mai sus este întărită de următorul fapt arheologic, menţionat de I.H. Crişan: *"La nivelul sanctuarului I nu s-au constatat urme de incendiu"* ([21], p. 184). Astfel, în ipoteza în care plăcile s-ar fi aflat într-o încăpere subterană, ele ar fi putut scăpa, apărate fiind atât de incendiu cât şi de distrugerile şi prădăciunile de după cucerirea cetăţii. Rămase acolo, se poate presupune că ele au fost descoperite de-abia în secolul al XVIII-lea, de către căutătorii de comori stârniţi de găsirea marelui tezaur de monede de aur din vecinătatea imediată a fostei cetăţi , acestea fiind apoi puse – discret, pentru a eluda rigorile fiscului – pe piaţa amatorilor de antichităţi. Menţiunea făcută de S. Jakó despre *"peştera (lui David Albu), plină de comori"* cât şi aceea că au fost văzute *"nişte vechituri într-o ascunzătoare şi multe figuri, un câine ce părea dulău cu gura deschisă"* ([66], p. 107-108), vin în sprijinul ipotezei că încăperea subterană ar fi putut să nu se surpe complet în timpul cuceririi cetăţii, ea dăinuind de-a lungul veacurilor ca o hrubă cu vestigii încă identificabile la sfârşitul secolului al XVIII-lea.

Cea de-a doua presupunere este sugerată de constatări făcute în trecut, la faţa locului, de către specialişti ai administraţiei austro-ungare. Astfel, I. Ferenczi aminteşte că: *"unul din specialiştii fiscului austriac, Fr. Pribila, afirmă că la 1804 între nişte dărâmături de pe dealul cetăţii principale de la Grădiştea de Munte, s-ar fi găsit o cantitate uriaşă de 1400-1700 kg plumb..."* (citat apud [47], p. 97), iar inspectorul austro-ungar de mine A. Bögözi menţionează în raportul care semnalează descoperirea, în primii ani ai secolului trecut, în ceea ce pare să fi fost ruinele sanctuarului mare rotund din incinta sacră a Sarmisegetuzei de Munte, a unor *"bulgări de plumb şi vase şi creuzete de topit minereu"* (cf. [46], p. 305). Tot Ferenczi mai precizează ([27], p. 97): *"Anton Bögözi raportează că această cantitate de plumb (1400-1700 kg galenă, Bleiglanz), se găsea amestecată şi cu o oarecare cantitate de argint şi că a fost aflată în clădirea socotită atunci «amfiteatru» sau magazie"* (cf. G. Finály, în Archeologische Erteilungen, XXXVI, 1916, p. 15-16, apud [47]).

Presupunând că sanctuarul mare rotund ar fi fost un edificiu din lemn cu un perete cilindric de 20 m diametru (cf. [2]), – perete pe care multe plăci din acest ansamblu de vestigii ar fi putut fi înşirate, eventual în spirală – nu este de neînchipuit ca, la o eventuală incendiere din timpul asaltului şi cuceririi cetăţii, acestea să se fi topit, plumbul lichid strângându-se în adânciturile de la temelie sau din vecinătatea construcţiei, unde a fost observat, după milenii, de Pribila.

Perseverând în avansarea unor ipoteze temerare, se poate închipui că sanctuarul mare rotund ar fi fost folosit, în antichitate, ca un templu al *"curgerii timpului"*, pe pereţii lui

fiind expusă "cronica" neamului get *"sarmigetuzo*-ean", adică Sarmisegetuzean; templu în care preoţii acelor vremuri – acei *"boiciero"* atât de des amintiţi în textele prezentate – ar fi elaborat plăcile în chiar sala centrală a templului, sau, poate,. în încăperea interioară a sanctuarului. O presupunere care ar explica vestigiile găsite în acest loc – instrumente de topit şi de prelucrat metale [46]. Plăcile astfel elaborate, odată finisate, ar fi fost fixate pe perete, spre exterior, pe măsura desăvârşirii lor, deci în succesiune cronologică. Nu este exclus ca ele să fi fost înşirate în spirală. Astfel expuse, ele puteau fi contemplate, sau consultate pe îndelete, de pe foarte probabila prispă creată de spaţiul aflat între peretele astfel imaginat şi rândul de stâlpi exteriori, cu rol de element de susţinere a unei balustrade, destinată să delimiteze zona sacră (cf. [21], p. 200-208, [2], [55], [3]).

În cazul în care dublul rând de stâlpi exteriori ar fi avut într-adevăr rol de element calendaristic, sanctuarul astfel structurat ar fi îndeplinit perfect rolul de templu de cinstire a timpului universal, posibil analog conceptual al lui Chronos, din mitologia greacă, timpul trecut fiind evocat de şirul de plăci de plumb cu folie de aur, iar cel viitor – evidenţiabil pe baza unei metodici previzionale sprijinită pe reperele ciclice ale stâlpilor ce susţineau dublul inel exterior, cu funcţie calendaristică legată de anul tropic cf. [3].

Ipoteza "cronicii" pe plăci de plumb, presupuse placate cu aur, înşirate în spirală pe exteriorul edificiului rotund al templului astfel închipuit este sugerată de două lucrări ale lui E. Poenaru [86] şi [87], care, citând pe Carcopino [14], constată că *nu este cunoscut nici un model de inspiraţie clasică pentru Coloana lui Traian*, fiind însă posibil ca un astfel de model să fi existat în lumea geto-dacilor şi să fi fost preluat de la ei de către romani şi folosit ulterior de Apolodor din Damasc pentru decorarea coloanei din Forul Traian. O coloană care, se ştie, era destinată iniţial slujirii unui cu totul alt ţel (cf. [105] de ex.).

Imaginea edificiului ipotetic, cu rândurile lui de plăci strălucitoare, poate chiar placate cu aur – plăci înşirate în brâuri sau în spirală continuă – ar putea pune pe gânduri nu numai pe un visător, dar şi – ce bine ar fi să fie aşa – pe un foarte serios arheolog sau istoric.

În încheierea acestui paragraf cu *ipotetice interpretări şi presupuse momente din istoria Daciei*, mai poate fi sugerată încă una, poate prea îndrăzneaţă şi ea.

În cadrul prezentării plăcii nr. 28, pe care se află înscrise în paralel două texte, unul obţinut din turnare, cel oficial desigur, şi unul incizat, dăltuit printre rândurile primului (cap. III. 2), s-a menţionat că al doilea text trebuie să fi fost dăltuit după moartea lui Decebal, deci după incendierea sanctuarelor şi cucerirea cetăţii. Tonul de puternică angajare afectivă faţă de Decebal a autorului acestui al doilea text sugerează că, după înfrângerea lui Decebal, nu toţi preoţii specializaţi în confecţionarea plăcilor ar fi fost răpuşi, sau dislocaţi din sanctuar. Aparent, cel puţin unul dintre ei ar fi supravieţuit dezastrului general şi ar fi găsit modalitatea să pătrundă până la încăperea subterană în care se mai aflau depozitate un număr de plăci intacte, sacre în ochii lui. Ataşat memoriei lui Decebal, dar nemaiavând acces la facilităţile din atelierul de elaborare a plăcilor după metoda tradiţională, pare verosimil ca el să se fi hotărât să *incizeze*, pe unele dintre aceste plăci, texte adăugate neconvenţional. În particular, e posibil ca el să fi incizat, pe chiar piesa cu *versiunea oficială* a înfrângerii lui Decebal, textul – atât de sugestiv şi de emoţionant – care poate fi citit, azi, pe placa nr. 28.

Preoţii-autori ai textelor turnate sau incizate vor fi trăit şi vor fi murit după cum le-o fi fost destinul iar plăcile de ei întocmite or fi rămas în ascunzătoarea lor până le-a găsit cineva. Mai departe, se mai poate îndrăzni o ultimă ipoteză explicativă, şi ea intens avântată. Ca urmare a slabei afinităţi reciproce a aurului cu plumbul *la temperatura, relativ joasă, de topire a acestuia din urmă – "there is no solid solubility of Au and Pb between 200 and 50°C*, cf. [72. A] şi [59. A] – folia de aur ce ar fi îmbrăcat faţa decorată a plăcilor a putut fi uşor desprinsă de masa de plumb, aurul fiind astfel recuperat şi eventual valorificat ca metal preţios. Acest lucru s-ar fi putut produce tot atât de bine în antichitate, în folosul romanilor învingători, cât şi prin secolele XVIII-XIX, în acest din urmă caz mai mult sau mai puţin pe ascuns, în scop venal. S-ar putea explica astfel de ce plăcile de plumb au ajuns într-o colecţie oarecare *fără a fi înregistrate în inventare*, în fapt, din teama de a nu fi dată în vileag absenţa foliei de aur, de existenţa căreia numai un grup restrâns de persoane ar fi avut, eventual, cunoştinţă.

Se pot imagina foarte multe ipoteze explicative, justificate deocamdată doar de dorinţa elucidării unui foarte important fond de piese din care cele prezentate mai sus în imagini fotografice constituie doar o mică parte. Piese care, cândva existând în fapt, şi nu numai în imagini, constiuiau *o realitate materială de o amploare imposibil de tăgăduit* care cere, în mod stringent, o cercetare ştiinţifică, o explicaţie şi un răspuns: fie prin atribuirea – în parte sau în întregul a acestui fond – unui statut de gigantic şi *genial* fals, fie acceptându-l şi luându-l în consideraţie ca pe o încă inexplicabilă reapariţie a unui tezaur antic original de o inestimabilă valoare culturală.

Ca pledant în cauza *"texte pe plumb, plăsmuire sau operă antică autentică?"*, autorul speră că îi este îngăduit să creadă în puterea mântuitoare a încheierii, cândva tradiţională, *dixi et salvavi animam meam.*

X. EXPLICAŢIE FINALĂ

Autorului i s-a părut mai firesc ca rândurile explicative care urmează să fie incluse în încheierea volumului – moment în care este de presupus că eventualul cititor a luat cunoştinţă de materialul pus în discuţie – decât să fie inserate în prefaţă, ca avertisment explicativ sau de intenţie pentru un material pe care cititorul încă nu l-a parcurs.

În intenţie, lucrarea de faţă trebuie percepută ca o dublă provocare adresată acelor persoane din publicul mediu sau înalt cultivat care se preocupă de trecutul neamului nostru. Ea este, în primul rând, o **provocare la ieşirea din indiferenţa** – de cel puţin un secol – manifestată faţă de existenţa *de netăgăduit* a unei categorii de vestigii, *prea* numeroase, *prea* specific unitare şi *prea* complexe pentru a putea fi socotite un banal "fals artizanal" conceput doar în scop venal. Vestigiile purtătoare de texte au o semnificaţie potenţială deosebit de importantă pentru a îngădui – fără a păcătui faţă de exigenţele culturii mondiale contemporane – ignorarea tuturor acestor indicatori, doveditori ai unui act de cultură cu totul ieşit din comun.

În al doilea rând, este o **provocare la contestarea ipotezelor de lucru şi a decriptărilor** propuse de autor. Dar contestarea este *condiţionată* de **obligaţia** de a propune, în schimb, soluţii raţionale şi mai riguros ştiinţific fundamentate, mai temeinic încadrate în regulile de bază ale epigrafiei şi ale filologiei în general, ale etimologiei în particular.

Decriptările – adeseori riscante – propuse de autor sunt prezentate explicit în speranţa că ele vor determina pe cercetătorii istoriei vechi să le confere, cândva, măcar valoarea de *"felix culpa"* asemănătoare aceleia a abatelui Kircher (decriptarea fantezistă a hieroglifelor egiptene), o "culpă" care a avut meritul să amorseze vocaţia lui Champolion pentru egiptologie [44. a].

În ansamblu, lucrarea se vrea o provocare şi un îmbold la ieşirea din atitudinea indiferentă faţă de complexe fapte de cultură – considerate de către autor ca fiind autentice – care fac obiectul volumului de faţă. Faptele sunt, indiscutabil, reale – dovadă existenţa, la un moment dat, a marelui număr de artefacte semnalate în prezentul studiu. De asemenea, sunt fapte prea complexe pentru a putea fi ignorate, în mod simplist, pe baza părerii preconcepute că ar reprezenta doar un fals *fără importanţă*.

Chiar dacă posibilitatea falsului nu poate fi exclusă, întreg ansamblul nu poate fi considerat ca un *fals* ***fără importanţă***. În orice caz, *falsul însuşi ar trebui demonstrat* şi, mai ales, explicat prin metode specifice paleografiei, heraldicii şi lingvisticii comparate. În al doilea rând, chiar dacă se admite că este doar o vulgară operă plăsmuită, ansamblul de vestigii prezentat dovedeşte atâta rafinament şi erudiţie complexă încât lămurirea originii ei devine, datorită chiar acestor particularităţi, un fenomen cultural important, impunând – din decenţă intelectuală – o investigaţie istorică, epigrafică şi lingvistică serioasă.

XI. ÎNCHEIERE

Titlul acestui ultim capitol nu-l va mira pe cititorul care s-a familiarizat cu subiectul din paginile precedente şi a făcut efortul de a recepta descrierea şi deslușirea unui obiect de studiu încă în mare parte învăluit în mister. Nu-l va mira deoarece aici, prin revelarea şi evaluarea unor noi informaţii, se dezleagă o parte din necunoscutele rămase nelămurite pe parcursul prezentării vestigiilor şi a analizării sensului lor. Fapt care face ca acest ultim capitol să capete chiar structura unui autentic *epilog*.

O primă lămurire s-a ivit din întâmplare. Cu puţină vreme înainte de a fi dat la tipar prezentul studiu au fost regăsite – în depozitele Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan" – o parte din plăcile prezentate în paginile precedente. În fapt, este vorba de plăcile nr. 2, 7, 10, 11, 15, 18, 35, 39, 52, 62, 72, 76, 79, 84, 91, 92, 107, 109, 114, 117, 119, 121, 126, 127, 128, 129 şi, în plus, de o placă necunoscută până acum – în consecinţă încă nestudiată – reprodusă pe pagina următoare.

Prin aceasta, vestigiile cercetate până acum doar după imagini devin, dintr-o dată, *palpabile*. Oricine le poate verifica existenţa materială, aspectul, natura, dimensiunile, greutatea, starea în care se află şi... se poate convinge în mod nemijlocit de imensa virtuozitate cerută pentru elaborarea lor. O reală şi de netăgăduit virtuozitate, un volum de muncă imens şi o abilitate tehnologică atât de ample fac ca ipoteza plăsmuirii unui fals istoric, şi asta doar cu un presupus scop de câştig material, să devină total neplauzibilă.

În al doilea rând, prin regăsirea unei părţi din ansamblul plăcilor de plumb, analizată mai sus, planul de investigare şi analiză se despică. Atâta timp cât cercetarea se apleca

XI. CONCLUZION

The title of this last chapter will not surprise the reader who understood that the subject of the preceding pages was an effort to describe and explain an object of study largely enveloped in the unknown and in mystery. It will not surprise him because at this point, by revealing and assessing some new information, a part of the unknown that was left unexplained during the description of the vestiges looked at and the analysis of their meaning is resolved. Thus, this final chapter will acquire the structure of an authentic *epilog*.

An initial explanation came about by accident. A little while before the present study was sent to the printer, a part of the plates described in the preceding pages was found in the archives of the "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology in Bucharest. The plates, in fact, are identified as Nos. 2, 7, 10, 11, 15, 18, 35, 39, 52, 62, 72, 76, 84, 91, 92, 107, 109, 114, 117, 119, 121, 126, 127, 128, and 129 of the right away presented study. In addition, there is also a plate unknown until now, and therefore not studied, which is reproduced on page 219.

As a result, the remains investigated yet only through photographs become, all at once, *palpable*. Anyone can verify their real material existence, their very configuration, shape, nature, dimensions, weight, and... convince himself of the immense virtuosity asked for their achievement. The real and undeniable virtuosity shown throughout a mass of work and the abundant technological ability are such that the hypothesis of an intended historic forgery, allegedly only for material gain, becomes completely implausible.

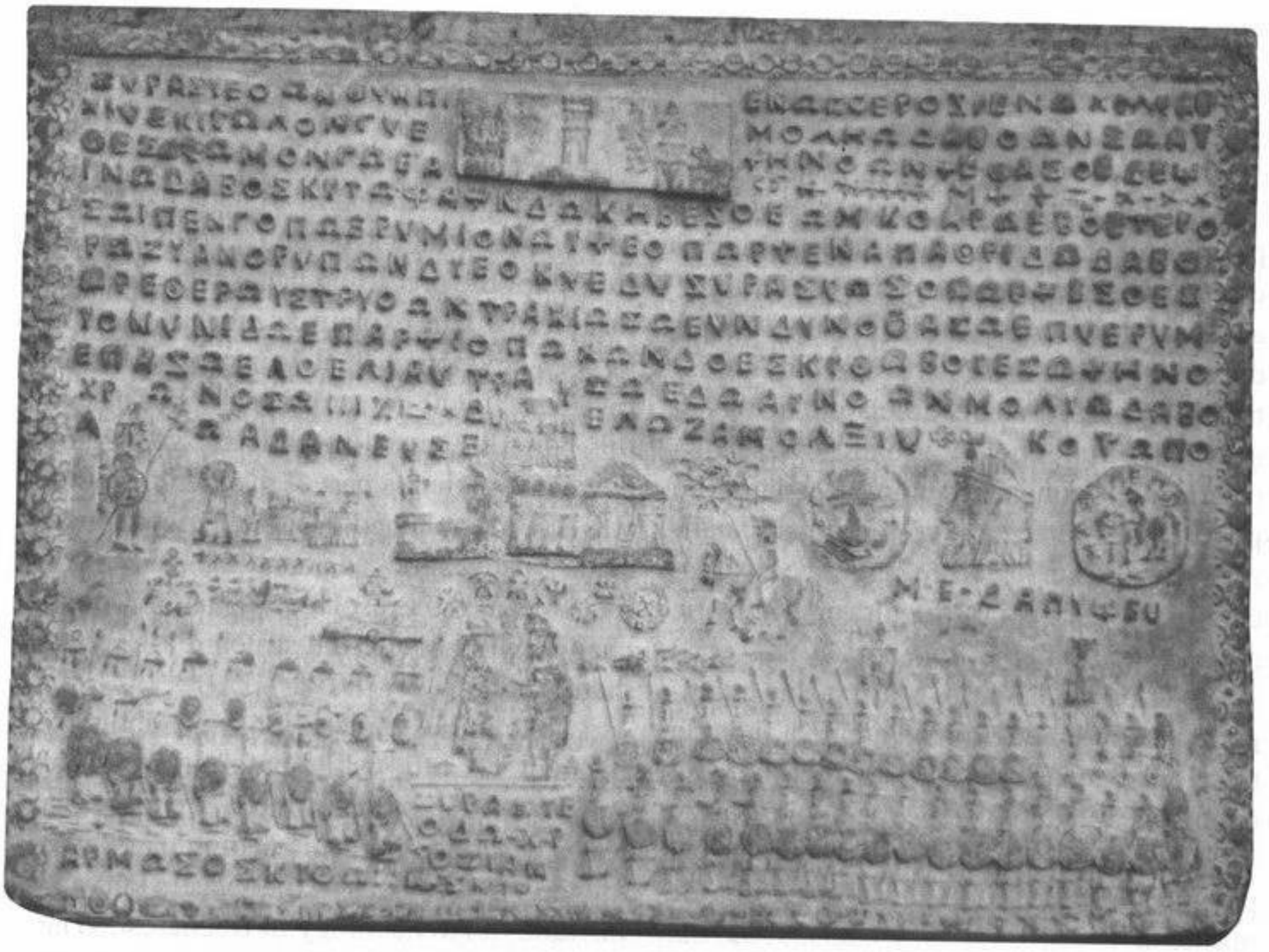

doar asupra unor imagini desprinse de suportul lor material original, caracterul studiului se menţinea în domeniul strict al semioticii. În esenţă, el rămânea limitat la interpretarea unor imagini şi desluşirea sensului unor semne de scriere asociabile, *prin ipoteză*, cu o presupusă limbă vorbită cândva.

Acum însă, când o parte din *suportul material* al vestigiilor – analizate anterior doar din punctul de vedere al semioticii – a fost regăsit, studiul poate fi completat prin investigaţii specifice *de material*; prin investigaţii specializate al căror rezultat va sprijini – poate chiar confirma – fie convingerea anumitor istorici şi filologi că ansamblul este o plăsmuire târzie, fie ipoteza autorului că piesele, studiate până acum doar după imagine, sunt *efectiv* originale antice. Şi în consecinţă că înregistrările de pe ele, studiate

In the second place, by the partial recovery of some of the lead-plates mentioned above, the investigative analysis may be split into two components. As long as the study concerned only photographs separated from their original material foundation, the character of the study remained in the narrow realm of semiotics. In essence, it remained limited to the only interpretation of some photographs and to looking for an explanation of the meaning of some signs of writing that could be linked, *hypothetically*, to a language allegedly spoken at some past date.

Now, however, when a part of the *material basis* of the objects – studied earlier only semiotically – has been found, the study can be completed by specific means of *material*-investigation. The result of these specialized investigations will support – and

anterior numai din punctul de vedere al sensului exprimat prin semne, ar fi texte antice originale. Descifrarea propusă de autor nu are altă pretenţie decât aceea de simplă amorsă pentru demararea unui studiu de specialitate multidisciplinar urmând a fi întreprins în următorii ani.

Legat de această a doua posibilitate, apărută pe neaşteptate, autorul a avut dublul noroc să fie sprijinit în eforturile sale, în mod constant şi necondiţionat, de Dr. Alexandru Suceveanu, directorul adjunct al Institutului de Arheologie "Vasile Pârvan", şi, în plus, să beneficieze de sprijinul generos şi dedicat al domnului inginer Constantin George din Canada. Acest dublu ajutor a făcut posibilă efectuarea unor analize cantitative asupra plumbului de la una dintre plăci. Analizele au foste efectuate, comparativ, pe două eşantioane preluate, unul de pe o latură a plăcii nr. 23 (cap. III. 2 şi figura de mai sus), celălalt dintr-un fragment de scoabă de plumb preluată din zidul Cetăţii Sarmi-segetuza de la Grădiştea Muncelului. Trebuie specificat că acest fragment a fost utilizat ca piesă-test de *origine antică, atestată arheologic*.

Analizele au fost conduse de Dr. Peter Northover, din cadrul secţiei *Materials*

eventually even confirm – either the conviction of certain historians and philologists that the collection is a semi-modern creation, or the supposition of the author that the pieces, studied heretofore only in photographs, are *in fact* of ancient origin. As a consequence, the recordings on them, previously studied only from the point of view of semiotic organization, might be surprising original antique texts, the meaning of which – offered by the author without any claim except that of launching a thorough specialized study – awaits final establishment by specialists.

In connection with the second possibility, which arose unexpectedly, the author had the good fortune to be constantly and unconditionally supported in his efforts by Dr. Alexandru Suceveanu, the deputy director of the "Vasile Parvan" Institute of Archaeology, and in addition to benefit from the generous and dedicated support of the engineer, Mr. Constantin George, from Canada. This joint assistance made possible a quantitative analysis of the lead plates. The analyses were done comparatively on two samples, one taken from the side of plate No. 23 (cap. III. 2 and the figure on this page), and the other from a fragment of a lead clamp taken from the wall of the Sarmisegetuza Fortress at Gradiştea Muncelului, a fragment used as a test piece *of antique origin* ***archaeologically*** *attested*.

The analyses were carried out by Dr. Peter Northover of the Materials Science-Based Archaeology Group, Department of Materials, which specializes in the characterization of ancient metals.

The fragment of the clamp was entrusted to Dr. Alexandru Suceveanu, who wrote the preface to this study, by Professor Dr. Ion Glodariu of the Babeş-Bolyai University in Cluj. Since the reference piece – that is, the clamp recovered from the ruins of the

Science-Based Archeology Group, Department of Materials, University of Oxford, specializată în datarea vestigiilor arheologice.

Fragmentul de scoabă a fost încredinţat domnului Dr. Alexandru Suceveanu, care şi prefaţează prezentul studiu, de către profesorul Dr. Ion Glodariu de la Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj. Piesa de referinţă – i.e. scoaba recuperată din ruinele zidului antic al cetăţii "Sarmisegetuza Regia" astfel atestată – face ca **originea antică a piesei-martor să nu poată fi pusă la îndoială**.

Concluzia grupului de specialişti de la Oxford, referitoare la rezultatele analizelor efectuate *până acum* este că ambele eşantioane de plumb conţin **aceleaşi** impurităţi, adică *cupru, antimoniu, cositor, argint* şi *bismut*. Particularizat pe specimene, eşantionul din scoabă conţine în jur de 0,65% cositor şi 0,6% argint iar cel preluat din placă aproape 3,35% cositor şi 0,29% argint, cu observaţia doctorului Northover că, *"în general, plumbul din epoca romană este mult mai sărac în argint, cu toate că nu întotdeauna, în timp ce toate celelalte elemente precum cuprul, cositorul şi antimoniul sunt, de obicei, prezente"*. În mod particular, proporţia de antimoniu ***atât în scoabă cât şi în placă***, este mai mare decât cea constatată în mod uzual la specimenele din plumbul de origine romană. Dar, precizează Dr. Peter Northofer în raportul final, *"Totuşi, antimoniul a fost găsit şi în eşantionul-martor menţionat a proveni dintr-un context dacic din Sarmisegetuza, astfel încât, în mod efectiv, autenticitatea plăcii depinde de siguranţa acestui context"*.

Încercând, în final, o evaluare strict obiectivă a celor expuse mai sus se va observa că:

a) analizele de material dovedesc că spectrul de impurităţi ale plumbului, atât cel din scoabă cât şi cel din placă, este, practic, acelaşi,

ancient wall of the fortress "Sarmisegetuza Regia" – is in this way unambiguously attested *by academic executives*, **the antique origin of the control piece cannot be doubted**.

The conclusion of the specialists at Oxford with reference to the results of the analyses completed *thus far* is that both samples contain the *same* impurities, that is, *copper, antimony, tin, silver,* and *bismuth*. Taking the samples separately, the sample from the clamp contained about 0.6% tin and 0.6% silver, while the sample from the plate contained about 3.3% tin and 0.29% silver. In this connection, Dr. Northover, in a preliminary report, observed that *"in general, lead from the Roman period is much poorer in silver, although not always, while all the other elements, such as copper, tin, and antimony, are usually present."* Specifically, the proportion of antimony **both in the clamp and in the plate** is greater than the proportion usually found in samples of copper of Roman origin. Quoting from the final report the conclusion is: *"However, antimony was also seen in the comparison sample reported from a Dcian context in Sarmisegetusa, and effectively the authenticity of the plaque depends on the security of that context."*

Finally, in an attempt to assess objectively the matters set forth above, it will be observed that:

a) analysis of the material proves that the spectrum of impurities of the lead, both in the clamp and in the plate, are, in practical terms, the same;

b) the spectrum of impurities thus established is similar to that found in remains of Roman origin and different from that found in the lead of the modern period;

c) the antique nature of the fragment of the clamp may not be challenged.

b) spectrul de impurităţi astfel determinat este similar cu cel constatat la vestigii de origine romană şi diferit de cel al plumbului din epocă modernă,

c) natura antică a fragmentului de scoabă este incontestabilă.

De aici concluzia inevitabilă: *natura antică a măcar unora dintre piesele ansamblului prezentat în studiu poate fi considerată ca dovedită pentru toţi cei ce nu vor să imagineze că eventualii plăsmuitori ar fi elaborat* ***mai mult de o jumătate de tonă*** *de plumb astfel aliat încât să imite, în mod convingător, plumburile specifice antichităţii.* Singura reţinere încă permisă este de a nu exclude posibilitatea apariţiei unor eventuale noi elemente de informaţie care să readucă în cauză nevoia unor noi investigaţii explicative. Totodată, este evident, şi dreptul cititorului de a reevalua, de pe o altă bază justificativă, interpretarea semnelor de pe plăci oferită de autor.

Hence, the inevitable conclusion: *the antique nature of at least a part of the pieces in the collection described in this study may be considered as proven by al those who do not want to imagine suspected forgerers to have elaborate more than half a ton of ancient imitating lead.* The only reservation allowed is not to exclude the possibility that new elements of information may appear which would bring about the need for more extended explanatory investigations. And also, of course, *the right of the reader to contest and reevaluate the author's translations and conclusions*, replacing them with ones resulting from a different point of view logically motivated.

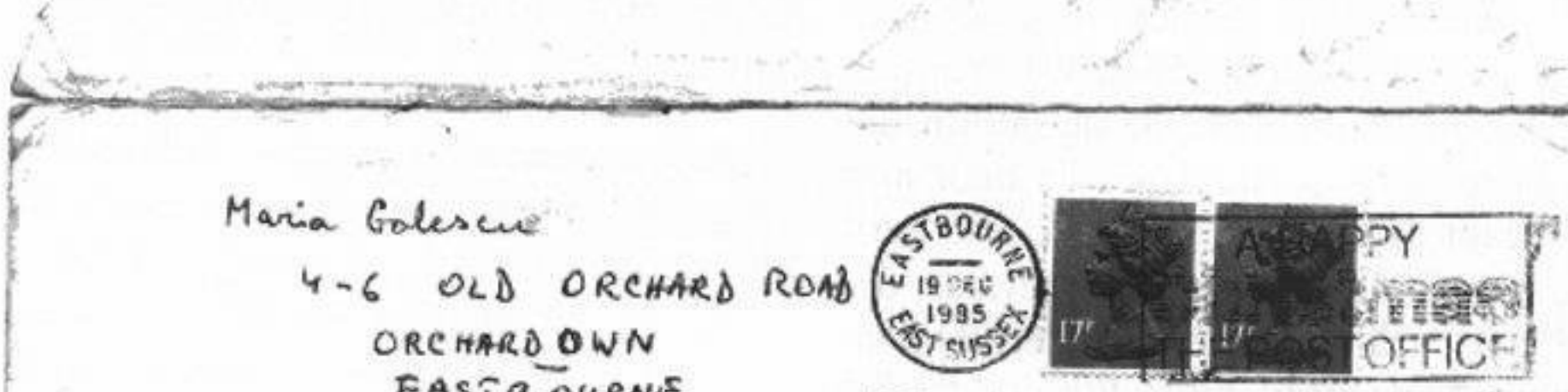

Plicul scrisorii adresate de Maria Golescu familiei Dan Romalo

Întâlniri cu Adrian Hanüs

11 1111 În Ministerul Cultelor și al Educației m'a convocat A. Hanüs ca să-mi arate o placă de lut ars, un relief reprezentând pe Sf. Gheorghe călare găsită prin împrejurimile Comanei - cu propunerea de a mi-o prime la dispoziția pentru publicare, ce am și făcut în Studiul intitulat "Icoane de lut" apărut în Buletinul Muzeului Militar -- Adrian era colecționar și de antichități, deci în legătură cu diferiți comercianți. Mi-a arătat într'o zi colecția lui de așa zise "statuete și plăci Dacice", de unii numite scitice, pe care el le considera - cu convingere aparentă, dar poate nu fără un dubiu intrinsec? - autentice, bazat desigur pe afirmări ale unor savanți străini care cercetaseră o polemică cu cei care le declarau falsuri. Un specialist ungur dăduse lui A. Sân Georgiu o monetă de aur brâncovenească pară în tabinetul unui cap bărbos de bronz purtând pilos.

Interesul meu a fost trezit de Eliza Brătianu care poseda și dăduse un

"cap de Dac" similar, alături de o placă ale
marmeră înfățișând un fel de zeiță în costum
elenic, ținând câte un șarpe în fiecare mână,
fondul fiind ocupat de litere care păreau grecești,
și pe care mi-o dăruise. Nici prof. Vasile Grecu
nici Eu nu găsisem vreun sens inscripției.
Într'o revistă arheologică germană, un specialist
din Magdeburg (nu-mi amintesc numele dar)
publica o statuetă a Cybelei așezată pe tron între
lei cu paterâ în mână, cu o inscripție pe care în
articolul său autorul o dădea a fi "nedesci-
fratul soris Trac". Când Vasile Grecu a exa-
minat placa mea, mi-a arătat de fotografii ale
unor obiecte asemănătoare primite - fiind la
Chișinău - cu litere asemănătoare incizate pe
fond. După câteva zile mi-a trimes acele fotografii
care au dispărut la bombardarea casei noastre
din București, Rotunjimea reliefelor nu arăta
vreo urmă de daltă, dovedind mai degrabă o
tratare cu acizi, iar în costum de ghicea ceva
suspect aparent chiar mie, unei profane.
Printr'o curioasă coincidență, Ion Nestor,
atunci directorul Muzeului Național de Anti-
chități, mi-a cerut să public mulțimea de
plăci de plumb patinate în verde, aflate într'un
coș în pivnița muzeului, unele cu figuri de oameni
și cetăți, altele numai cu acel șeris enigmatic
(pe unele însă la descifra 'Sucidava') primite
de Tocilescu de la "o doamnă din Bulgaria".

Nastor Ipinca că numai prin publicarea de
putea lămuri odată pentru totdeauna chesti-
unea falsurilor din Rusia meridională și
din Balcani, care se infiltrau până la noi.
Ca "arheolog serios" nu se putea "compromite"
cu absurdă ocupație, dar că un amator
ca mine puteam face un adevărat serviciu
cercetării prezentând materialul — de altfel,
tot așa procedase în cazul icoanelor de teracotă
mai mult fragmentate, care se găseau atât la
la muzeul de antichități cât și la acel de etnografie,
fiind medievale și, pentru dânsul lipsite de interes,
figurând totuși în "inventar". La publicarea în
Revista Fundațiilor Regale — recunoscând că
deveniseam o specialistă în materie!
Din cercetări, găsisem că în revista arheologică
rusească și germană, directorul depozitelor al
Muzeului de Antichități din Odesa, Von Stern,
angajase polemica tocmai că identificase
individul care executa și exporta obiecte simi-
lare: mici basoreliefuri și plăci, tăblițe de marmură
sau bronz, cu anacronic amestec de motive cla-
sice și inscripții inspirate parțial de fragmentele
culese din ruinele de la Olbia și Chersonesul
Tracic. În muzeul Odesei din timpul răz-
boiului, directorul temporar — atunci când
mă aflam acolo trimisă de Crucea Roșie
mi-a scos dinaintea o sută trei statuete care

așteptau soluționarea definitivă a controversei.
Din cauza evenimentelor - fotografierea plăcilor datorată lui Jean Romalo, totul a rămas baltă - M'am silit acum, să pun pe hârtie ca-mi amintesc de toată chestiunea și ce cred eu anumit despre aceste plăci.

O foarte întinsă folosire a plumbului în magie e atestată din antichitate și până în zilele noastre. Figuri umane, simboluri, formule magice, inscripții, alfabete necunoscute, gravate pe piatră sau metal, își aveau un rol apotropaic sau vrăjitoresc. Acele "defixionum tabellae" ale Romanilor puteau fi blesteme, copiate și re-copiate chiar de creștini - uneori precedate de câte o cruce - erau folosite și împotriva celor care mutau pietre de hotar. Am avea aci originea și motivul depozitului primit de Vasilescu din Bulgaria: prorocițele lor dintr'un atelier tardiv - postilă clandestină care aprovizionau pe cei care invocau fertilitatea ogoarelor sau inviolabilitatea hotarelor proprietății, așa cum se întâmpla până mai deunăzi și la Roșii, sau câte o monedă în vadrila rurale pe la colțurile proprietății, E posibil ca și icoanele de tesacră, aduse din peleriuage Orientale, din "kafaalâc", copiate de ceramidari, binecuvântate de moaște în această manieră protectoare.

9/ În orice caz e usor de imaginat ce izvor de câștig reprezintă exploatarea acestei superstiții. Îmi amintesc că pe una din plăci era reprezentat în relief șleahtă un bursuc bărbătesc cu plete pe umăr, ținând în brațe un miel; indicație prea clară ca să fie admis păstoritul de dincolo de munți pe vremea transhumanței, sau cerere de a dobândi doi miei de la o oaie? Vechi inscripții cimentate, cu litere liptită, ne având deoarte puterea descifrării acest.

Pentru a-i da patina, îi se spune că marmora se pune într-o baie de urină sau în cenușa fumegândă; că Michelangelo în Timoteo își îngroapă un cuțitoi în pământ acid pentru a-l trece drept antic; spălată într-o soluție de arămă, fier sau sulfat de fier, se obține același efect, iar spălată cu sulfat de fier patinată atât de adâncă în marmură încât au putut fi răzuite chiar laboranții. Doi falsificatori englezi, Billie și Charlie, fabricau în epoca victoriană mici obiecte de pământ în stil clasic, le îngropau, iar dându-le apoi ca vechi le vindeau drept autentice turiștilor nebănuitori. Cum, sub numele de billies și charlies sunt pomeniți de cumpărătorii avertizați, fapt este că muzeele ca Victoria și Albert, Metropolitan, cumpără încă, cu ființă rece falsuri geniale, trecându-le drept "exemplare". —

— — — — — — 1971

In Fabulous Frauds, de Lawrence Jaffe apare pomenită de un Schapsella Hochman "negustor român de grâne ucrainene din orașul Ostohakov" care se prezentase la Israël Rotchamorsky, fabricantul faimoasei tiare a lui

Saita Pharnes a exploată cu Timp ale
muzeul Luvrului drept doiție în Rusia
meridională, pentru a-i da o comandă.

M'am gândit că te-ar interesa
acest pasaj din vechi amintiri pe
care nu le-am notat, numai pentru
mine, în ce chemasem "Repertor",
culegere începută și abandonată, dar
la care am revenit acum când caut
să mă scap de "hârtiile" —

Lui Jean în
amintirea lecturilor
de o dercuca limbajul
placilor de plumb,
Mag.

XII. REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

[1] ALEXANDRESCU, Petre, "Une nouvelle synthèse de l'histoire de la Dobroudja à l'époque préromaine", Editions de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, Bucarest, 1968. În: *Revue Roumaine d'histoire*, tome VII, nr. 2, (1968).

[2] ANTONESCU, Dinu, "Le calendrier de Grădiştea Muncelului". Une nouvelle hypothèse de correction". În: *Thraco-Dacica*, tom. II, 1981, Editura Academiei R.S.R.

[3] ANTONESCU, Dinu, "Originea sanctuarelor geto-dace". În: *Studii şi Cercetări de Istorie Veche*, A, vol. 33, 1982, nr. 2, pp. 165-181.

[4] APIANUS ALEXANDRINUS, *Războaiele civile*, II, 51.

[5] ARNETH, "Fortsetzung der archäologischen Analekten von Herrn Regierungsrath Arneth. Die Münzen mit ΣΑΡΜΙΣ Bezeichnet". În: *Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe* der K.K. Akademie, VI Band, IV Heft, 1851, pp. 307-309.

[5.A] BABEŞ, Mircea, "Necropola daco-romană de la Enisala". În: *Studii şi cercetări de istorie veche*, 1971, nr. 1, pp. 18-45.

[6] BODOR, A., "Structura societătii geto-dacice". În: *Studii Dacice*, sub redacţia lui H. Daicoviciu. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

[7] BODOR, A., "Cu privire la χαπνοβάται şi la πολισται la daci". În: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai*, series Historia, fasc. 1, 1965, pp. 7-18.

[8] BOLOMEI, A., "Inventory of the animal bones from an early iron grave". În: *Thraco-Dacia. Recueil d'études à l'occasion du II-eme congrès de thracologie*, Bucarest, 4-10 Sept. 1976. Editura Academiei R.S.R., 1976.

[9] BRÂNCUŞ, Gr., "Poziţia cuvintelor din substrat în ansamblul lexicului românesc". În: *Limba Română*, nr. 5, 1980, pp. 457-460.

[10] Idem, *Relaţii lingvistice româno-albaneze. Vocabular autohton comun.* (Rezumatul tezei de doctorat), Bucureşti, 1968.

[11] Idem, *Vocabularul autohton al limbii române*. Editura Ştiintifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.

[12] BUCUR, Corneliu, "Systhèmes énergétiques traditionnels dans la civilisation millénaire des roumains. Ancienneté, continuité, spécificité". În: *Proceedings of the 16th international congres of the history of sciences*. Bucarest, Romania. August 26-September 3, 1981.

[13] CANARACHE, V., ARICESCU, A., BARBU, V., RADULESCU, A., *Tezaurul de sculpturi de la Tomis*. Editura Şiinţifică, Bucureşti, 1963.

[14] CARCOPINO, J., *La vie cotidienne à Rome à l'apogé de l'empire*. Apud [56].

[15] CĂRABIŞ, V., "Despre «pierderea» limbii dacilor". În: *Noi Tracii*, nr. 98-105, 1983.

[16] CICHORIUS, Conrad, *Die Reliefs der Trajanssäule*, Berlin, 1896.

[17] CÎRSTOIU, I., *Teze şi ipoteze lingvistice*, Editura Litera, Bucureşti, 1981.

[18] COTEANU, Ion, (red. resp.). *Istoria limbii române*, vol. II, Editura Academiei R.S.R.. Bucureşti, 1969.

[19] Idem, *Originile limbii române*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.

[20] CRIŞAN, I.H., *Burebista şi epoca sa*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977.

[21] Idem, *Spiritualitatea Geto-Dacilor*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1986.

[21.A] Idem. *Itinerare arheologice transilvănene*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1982.

[22] DAICOVICIU, Const., (red. resp.). *Istoria României*, Editura Academiei R.S.R., 1960.

[23] DAICOVICIU, C. şi FERENCZI, Al., *Aşezările dacice din Munţii Orăştiei*, partea a IIa. Studiu bibliografic asupra aşezărilor, pp. 95-98. Bucureşti, 1951.

[24] Idem, partea I.
[25] DAICOVICIU, C., şi colab, "Şantierul arheologic dacic din Munţii Orăştiei jud. Hunedoara (1960-1966)". În: *Materiale şi Cercetări Arheologice 1973*, Bucureşti, pp. 61-86.
[26] DAICOVICIU, Hadrian, *Dacii*, Editura enciclopedică română, Bucureşti, 1972.
[27] Idem, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.
[28] Idem, "Societatea dacică în epoca statului". În: *Studii Dacice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.
[29] Idem, *Portrete dacice*. Editura militară, Bucureşti, 1984.
[30] Idem, "Cassius Dio şi Sarmisegetuza". În: *In memoriam Constantini Daicoviciu*, pp.111-116.
[31] DAICOVICIU, H., FERENCZI, Şt. şi GLODARIU, I., *Cetăţi şi aşezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989, pp.124-125.
[32] DAICOVICIU, H., FERENCZI, Şt. şi GLODARIU, I., *Cetăţi şi aşezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică.
[33] DAUZAT, A. şi colab., *Nouveau dictionnaire étymologique et historique*, Librairie Larousse, Paris, 1964.
[34] DECRETUL DIONYSOPOLITAN ÎN CINSTEA LUI ACORNION. În: *Inscriptiones graecae in Bulgaria reperte*, Sofia, 1970, vol. 1, nr. 13.
[35] DENSUŞIANU, Nicolae, *Dacia preistorică*, Institutul de arte grafice Carol Göbel s.a., Bucureşti, 1913.
[36] DER GROSSE DUDEN, in 10 Bänder, vol. 7, Etimologie, Bibliographisches Institut, Zurich, Duden Verlag, Manheim, Wien, 1958-71.
[37] DICŢIONARUL EXPLICATIV AL LIMBII ROMÂNE, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1975.
[38] *Dicţionar de istorie veche a României*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1976.
[39] DIO, Cassius C., *Istoria Romana*, lib. LXVIII, c. 8 şi 9.
[40] DOBLHOFER, E., *Le déchifrement des écritures*, Editions Arthaud, 1959.
[41] DONOIU, I., *Monede daco-getice şi efigii romane*, Editura militară, Bucureşti, 1980.
[42] DUMITRESCU, Vladimir, *Arta preistorică în România*, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1974.
[43] DUMITRESCU, Vladimir, "New discoveries at Gumelnitza". În: *Archeology*, vol. 19, nr. 3, iunie 1966, pp.162-172.
[44] DURANT, Will, *Histoire de la Civilisation*, Payot, Paris, 1937, vol. I, p. 311: *"Si l'écrit était une lettre, elle était séchée avec de la poudre, puis enfermée dans une enveloppe d'argile marquée du sceau cylindrique de l'expéditeur"*.
[44.A] ECO, Umberto, "Pe urmele limbii perfecte în cultura europeană", Discursul de inaugurare la Chaire Européenne 1992-93, Collége de France (2 Oct.1992). Apud: *Paradigma*, anul 2, nr.1, 2, 3, pp.16-14.
[45] ELIADE, Mircea, *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Payot, Paris, 1970.
[46] FERENCZI, Istvan, "Premisele naturale ale metalurgiei fierului în munţii Orăştiei". În: *Studii şi comunicări de etnografie-istorie*, Caransebeş, vol. II, 1977, pp. 299-309.
[47] Idem, "Importanţa unor metale neferoase şi a unor minerale în procesul de formare a puterii dacice în Munţii Sebeşului". În: *Sargeţia*, XIV, 1979, pp. 93-101.
[48] Idem, "Contribuţii la soluţionarea problemei formării oraşului la Daci". În: *Studii Dacice*, Cluj-Napoca, 1981.
[41.A] FERERO, G., *Grandeur et décadance de Rome*, Vol. V, Librairie Plon, Paris, 1912.
[49] FINALY, G., *Archeologische Erteilungen*, XXXVI, 1916, pp. 15-16.
[50] FLORESCU, Radu, *Dicţionar enciclopedic de artă veche a României*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1980, articolele *"dracon"* şi *"şarpele"*.
[51] FLORUS, *Epitome*, II, 28, 18.

[52] FRANGA, L., *Recenzie* la I.I. Rusu, "Etnogeneza Românilor. Fondul autohton traco-dacic şi componenta latino-romanică", Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1981.
[53] GANDEWA, Ruska, "Occidit Daci Cotisonis agmen", (Hor. C., III, 8,18). În: *Actes du IIe Congrès International de Thracologie*, Bucarest, 4-10 sept. 1976, vol.II, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1980.
[54] GLODARIU, I. şi IAROSSLAVSCHI, E., *Civilizaţia fierului la daci*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
[55] GLODARIU, I., "L'origine de la conception architectonique des sanctuaires daces circulaires". În: *Thraco-Dacia. Requeil d'études à l'occasion du IIe Congrès International de Thracologie*, (Bucarest, 4-10 sept., 1976), Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1976, pp. 249-258.
[56] GOELZER, H., *Le latin en poche, dictionnaire latin-français*, Librairie Garniers Frères, Paris, 1928.
[56.A] Datorită realului interes pe care îl prezintă relatările Mariei Golescu pentru înţelegerea ambianţei în cadrul căreia se desfăşurau cercetările istorice în acele vremuri, scrisoarea este reprodusă integral, în facsimile, la finele acestui volum.
[57] GRAMATOPOL, M., *Dacia Antiqua*, Editura Albatros, Bucureşti, 1982.
[57.A] Idem. *Artă şi arheologie dacă şi romană*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1982.
[58] GRAUR, Al., *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Editura Academiei R.S.R., 1954.
[59] Idem, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978.
[59.A] HANSEN, M., *Constitution of binary alloys*, Mac Graw Hill Book Co., New York, Toronto, London, 1958.
[60] HAUTERIVE, (Le comte Alexandre, Maurice d'), *Mémoire sur l'état ancien et actuel de la Moldavie* présenté à S.A.S. le Prince Alexandre Ypsilanti, Hospodar régnant en 1787, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1902.
[61] HENE, Franz, Xavier, *Beiträge zur dacischen Geschichte*, Hermanstadt, 1851.
[62] HERM, Gerhard, *Die Kelten*, Rowolt Taschenbuch Verlag Gmbh., Reinbek bei Hamburg, 1977.
[63] HORAŢIU, *Ode*, III, 8, 17-18 şi 29.
[63.A] HUSZTI, András, *O és úji Dácìa*, 1791.
[64] ILIESCU, Gabriel, "Zeii dacilor pe efigii monetare". În: *Magazin istoric*, nr. 4, 1981, pp.43-45.
[65] IZVOARE privind istoria României, vol. I, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1964.
[66] JAKO, S., *In Acta Musei Napocensis*, III, 1966, apud [31].
[67] KRAMER, S. N., *L'histoire commence à Sumer*, Arthaud, 1957.
[68] LIVIUS, Titus, *Historia Romana*, I, XXXII, 92.
[68.A] LUPU, Nicolae, "Două morminte dacice descoperite la Tilişca (jud. Sibiu)". În: *Traco-Dacia*, tomul II, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1981.
[69] MACREA, M. şi BERCIU, I., "La citadelle dacique de Căpâlna". În: *Dacia*, revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle série, Vol. IX, 1965, pp. 201-232.
[70] MAIOR, Petru, *Istoria pentru începutul Românilor în Dacia*, Editura Albatros, 1972, vol. II, p. 57 (p. 316 în ed. I).
[71] MALLON, Jean, *De l'écriture*, Editions du Centre National de Recherche Scientifique, Paris, 1982.
[72] MARTIALIS, *Epigrame*, V, 3, 1-6 şi IX, 35, 5. Trad. T. Măinescu, Bucureşti, Editura pentru Literatură Universală, 1961.
[72.A] METALS HANDBOOK, p. 1173. Edited by Taylor Lyman, Published by: The American Society for Metals, Cleveland, 1948.

[73] MIC DICŢIONAR ENCICLOPEDIC, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972.
[74] MOMSEN, Theodorus, ed., *Corpus Inscriptiones Latinarum*, Berolini apud Reimerum, 1873.
[74.A] MORINTZ, Sebastian, "Quelques problèmes concernant la période ancienne du Hallstatt au Bas Danube à la lumière des fouilles de Babadag". În: *Dacia N.S.*, 1964, pp. 101-118.
[75] MUŞAT, Mircea, *Foreign sources and testimonies about the forbears of the romanian people*, Editura Academiei R.S.R. Bucureşti, 1980.
[76] NEIGEBAUR, Dr. J.F., *Dacien. Aus den Ueberresten des klaschischen Altertums mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen*, Kronstadt, 1851.
[77] NEUIGEBAUER, *Bulletino dell'Instituto di Corespondenza Arheologica per l'anno 1848*, p. 50, Apud Gr. Tocilescu [100].
[78] NICULESCU, Otin, *Contribuţiuni la metalurgia antică a cuprului în teritoriile locuite azi de români*, Bucureşti, 1913.
[79] OPPERMANN, Manfred, *Tracii între arcul carpatic şi Marea Egee*, Editura militară, Bucureşti, 1988.
[80] OWEN, E.A. and ROBERTS, O., *Journal of Institute of Metals*, 71, 1945, apud HANSEN, Binary Alloys.
[81] PARDO, Jesus, *Întinderea poporului român conform datelor oficiale ungare, cehoslovace, yugoslave şi române*, Ed. Taurus, Madrid, 1988. Apud TEACI, [99.A].
[82] PATERCULUS, Velleius, *Historia*, II, 110. Traduction par P.Hainsselin et H.Watelet, Paris, Librairie Garniers Frères, 1932.
[83] PAULYS, *Real-Encyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, Herausgegeben von Georg Wissowa, Stuttgart, 1923.
[84] PÂRVAN, Vasile, *Getica*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982.
[84A] Idem, *Dacia. Civilizaţiile antice din Ţarile Carpato-Danubiene*, Editura Gramar, Bucureşti, 2002.
[85] PIPIDI, D.M., *Din istoria Dobrogei*, vol. I, p. 282. Apud [20].
[86] POENARU, E., *La colona di Traiano e di Decebal*, Ed. Nagard, 1983.
[87] Idem, "Le modèle de la colone de Trajan. Influences possibles". În: *Noi Tracii*, nr. 108-109, pp. 12-15 şi 9-14.
[88] PREDA, Constantin, *Monedele geto-dacilor*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1973.
[89] RĂDULESCU, A., BĂRBULESCU, M. şi GEORGESCU, V., "Interferenţe între civilizaţiile geto-dacă şi greacă în Dobrogea. «Oraşul» din teritoriul rural al Calatisului". În: *Magazin Istoric*, nr. 4 (169), 1981, pp. 41-42.
[90] ROBERT, Paul, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, S.N.L., 1968.
[90.A] ENĂCHIUC, Viorica, *Rohonczi Codex*, Alcor Edimpex SRL, Bucureşti, 2002.
[91] RUSU, I.I., *Etnogeneza Românilor*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1981.
[92] Idem, "Contribuţia lui Zamozius la epigrafia Daciei". În: *Acta Musei Napocensis*, 1966, pp. 437-450.
[93] RUSU, M., "Consideraţii asupra metalurgiei aurului din Transilvania în Bronz D şi Hallstadt A". În: *Acta Musei Napocensis*, IX, 1972, pp. 29-64.
[94] SAKELARAKIS, Ianis şi colab., "Drame of death in a minoan temple". În: *National Geographic*, Febr., 1981, pp. 205-222.
[95] SANIE, Silviu, "Din istoria religiei geto-dacice II". În: *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie A. D. Xenopol*, 1987, p. 117-.
[96] SCHINDLER, Wolfgang, "Die Königstadt der Daker". În: *Klio*, Beitrage zur Alten Geschichte, vol. 59 (1977), nr. 1, pp. 195-212.
[96.A] SLUŞANSCHI, Dan, "Limba Daco-Geţilor în cadrul indo-european". În: *Limba Română*, 1981, nr. 3, pp. 297-300.

[97] SPEIDEL, M., P., "Ranistorum, ultimul punct de sprijin al lui Decebal". În: *Journal of Roman Studies*, London, vol. LX (1970), pp. 142-153, şi *Acta Musei Napocensis*, Cluj, vol. VII, pp. 510-515.
[97A] STOICULESCU, Cristian D., "Trajan's column documentary value from a forestry viewpoint" (part I). În: *DACIA NS.*, XXIX, nr. 1-2 (1985), pp. 81-96.
[98] STRABON, *Geografia*. În: [65], vol. I, pp. 237-239.
[99] SUETONIU, LXIII, 4.
[99.A] TALOŞ, Ion, *Gândirea Magico-Religioasă la Români. Dicţionar*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2001.
[99.B] TEACI, D., "Asupra spaţiului agricol locuit de Români în Europa", Comunicare la Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Ştiinţe şi Arte, Chişinău, 1993.
[100] TEODORESCU, D. M., "Cetăţile antice din Munţii Hunedoarei". În: *Publicaţiile Comisiunii Monumentelor Istorice*, secţiunea pentru Transilvania, II, Cluj, 1923.
[101] TOCILESCU, Grigore, *Dacia înainte de romani*, Tipografia Academiei Române, Bucureşti, 1880.
[102] VENTRIS, M. şi CHADWICK, J., *Documents in mycenean Greek*, Cambridge University Press, 1959.
[103] VRACIU, A., *Limba daco-geţilor*, Editura Facla, Timişoara, 1980.
[104] VULPE, Radu, "Getul Burebista, conducător al întregului neam geto-dac". În: *Muzeul din Piteşti, studii şi comunicări.* Istorie, ştiinţele naturii, Piteşti, 1968, pp. 33-54. [105] Idem. *Columna lui Traian*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1988, p. 207.
[105.A] Idem. "Rapoarte de săpături. Babadag". În: *Studii şi cercetări de istorie veche*, 1955, nr. 3-4,

POSTFAŢĂ

Râmnicu Vâlcea, 11 iulie 2003

Stimate Domnule Dan Romalo,

În urmă cu câţiva ani, aţi avut bunăvoinţa să-mi comunicaţi interesul dvs. pentru ansamblul de inscripţii şi imagini criptice pe plăci de plumb – originale sau reproduceri fotografice – păstrate la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, piese cărora v-aţi consacrat din tinereţe erudiţia şi eforturile. Rezultatele cercetărilor dvs. le-aţi prezentat în cartea *Cronică apocrifă pe plăci de plumb?* care apare acum în ediţie definitivată. Am parcurs cu atenţie lucrarea şi sunt convins că cititorii ei, specialişti sau amatori cultivaţi vor preţui după cuviinţă iniţiativa dvs. de a atrage atenţia asupra acestor piese enigmatice, chiar dacă nu vor împărtăşi integral soluţiile şi ipotezele dvs. Dvs. vă datorez tot ce ştiu despre inscripţiile de la Muzeu. Deşi, prin activitatea mea la Asociaţia Internaţională de Studii Sud-Est Europene, apoi la Institutul cu acelaşi profil al Academiei Române am fost ani de-a rândul în vecinătatea pieselor studiate de dvs., mărturisesc că ele mi-au rămas cu totul necunoscute până acum. Iar când mi-aţi comunicat ipotezele la care aţi ajuns, sunt sigur că nu v-aţi aşteptat din partea mea la confirmări pe care pregătirea şi preocupările mele nu mi le îngăduiau.

M-am limitat, aşadar, să vă încurajez demersurile, animate de pasiunea dvs. sinceră pentru mai buna cunoaştere a înaintaşilor noştri şi de convingerea că cercetarea oricăror relicve ale trecutului este o datorie sacră a ştiinţei. V-am îndemnat să faceţi neîntârziat publice misterioasele texte şi imagini care, indiferent de natura lor – originale sau falsuri – au dreptul la atenţia şi verdictul autorizat al savanţilor. Repet, chiar falsurile se cuvin studiate, pentru că furnizează informaţii utile despre motivaţiile, împrejurările, data, autorii şi procedeele confecţionării lor (dovadă studiile actuale privitoare la falsurile monetare). Ignorarea aprioricâ a pieselor suspecte întemeiată pe prejudecăţi sau teama de discreditare nu se justifică. Pe bună dreptate îi amintiţi pe Mommsen care a editat în CIL şi inscripţii false, şi pe Ion Nestor care îi recomanda Mariei Golescu publicarea pieselor în discuţie de la MNA, deşi le considera neautentice.

După apariţia *Cronicei apocrife* aşteptaţi, desigur, stimate domnule Dan Romalo, reacţiile specialiştilor care sunt obligaţi să se pronunţe cu privire la tezele dvs, dar şi ale altor cititori, ca mine, mânaţi de simplă curiozitate şi de simpatie pentru eforturile pe care le-aţi depus. Asemenea reacţii vă vor ajuta să vă definiţi etapele ulterioare ale cercetării. Etape obligatorii, deoarece chiar dvs. apreciaţi rezultatele de până acum drept provizorii. Nădăjduiesc că prudenţa judecăţilor dvs. şi modestia cu care le prezentaţi vor fi apreciate de specialişti.

Constatând rezerva lor de a se angaja în cercetări complexe şi puţin promiţătoare, v-aţi asumat rezolvarea unui proiect ştiinţific uriaş şi foarte îndrăzneţ. Ştiţi mai bine ca mine că

fazele descifrării unor scrieri necunoscute, ca şi ale decriptării textelor plauzibil transliterate sunt numeroase, şi că reuşita acestor întreprinderi nu este mai niciodată rezervată unui singur cercetător. Exemplele celebre amintite de dvs. (p. IV) sunt concludente. Paşii către soluţia finală, unanim acceptată, sunt separaţi de intervale variabile de rezerve, respingeri, contraargumente sau chiar de abandonare a investigaţiei şi lăsare a cazului aparent insolubil în negura uitării.

Dintre aceste eventualităţi cea mai gravă – şi reprobabilă metodologic – este, fără îndoială, ultima, pentru că nici o ipoteză nu trebuie părăsită decât cu convingătoare argumente privind nevalabilitea ei.

Vă aflaţi acum într-un asemenea interval, pe care nu-l puteţi depăşi, în opinia mea, decât prin continuarea cercetărilor atât în ce priveşte *datarea* pieselor studiate, cât şi *interpretarea* semnelor de pe plăci.

Rezervaţi relativ puţin spaţiu clarificărilor atât de importante expuse la p. 263-267. Regăsirea a 26 de plăci originale vă oferea şansa de a amplifica studierea şi descrierea lor cu tot ce permite în plus examinarea suportului material al textelor şi imaginilor, nu doar a reproducerilor lor, ca în cazul plăcilor dispărute. Rezultatele analizelor întreprinse de grupul de la Oxford meritau, de asemenea, o prezentare mai largă şi un alt loc în planul lucrării (la începutul ei), deoarece ele contribuie la argumentarea vechimii pieselor. Nu se înţelege rezerva dvs de la p. 267 ("natura antică a măcar unora dintre piesele ansamblului… trebuie admisă ca fiind dovedită"). Cât priveşte interpretarea semnelor de pe plăci, cred că, la fel ca predecesorii dvs. care au studiat asemenea texte, apelul la ajutorul filologilor (în cazul de faţă la specialişti în problemele limbii geto-dacice) este indispensabil. Dacă aceşti specialişti nu se vor implica spontan în analiza ipotezelor pe care le propuneţi, rămâne de reflectat asupra celor mai potrivite căi de a-i invita la discuţia senină şi constructivă pe care o doriţi şi la care aveţi dreptul.

Dvs. aţi făcut primul pas obligatoriu, acela de a publica piesele cercetate, privite pe nedrept cu o rezervă nejustificată, care a dus treptat la risipirea lor parţială. Pe bună dreptate puteţi spune acum: *Dixi et salvavi…* . Vă felicit pentru opera dvs. şi mă asociez aprecierii prietenului şi colegului meu Dr. Alexandru Suceveanu că aţi adus astfel un mare serviciu culturii româneşti. Nu am căderea să mă pronunţ asupra amplelor consideraţii de istorie a scrisului, filologie etc. pe care le faceţi în studiul dvs, dar convins de seriozitatea, onestitatea şi prudenţa cu care v-aţi condus cercetările, vă rog să primiţi, stimate Domnule Dan Romalo, expresia înaltei mele preţuiri.

Virgil Lăudea

ADDENDA: STUDIU ISTORIC ŞI FILOLOGIC

Cuvânt de prevenire

Cunoaşterea se dobândeşte, pasiunea pentru aflarea adevărului – nu. Cu ea te naşti. De aceea bibliotecile sunt pline de multe cărţi goale, scrise de academicieni şi profesori doctori, cărţi fără viaţă, scrise din vanitate. Şi tot de aceea, autorii acestor cărţi privesc cu dispreţ sau, în cel mai bun caz, cu indiferenţă, pe cei ce caută. Sunt mulţi cei care, la adăpostul titlurilor lor, nu fac altceva decât să reproducă ce au spus alţii, să citeze, să invoce autoritatea cutărui maestru şi să nu se îndoiască de nimic. Despre cartea d-lui Dan Romalo se poate spune că este o carte vie, pe care o răsfoieşti iar şi iar, o iei cu tine în tren, o deschizi oriunde la întâmplare şi te minunezi: ce lucru mai e şi ăsta? O arhivă de texte pe plumb, considerate, aproape în unanimitate, falsuri, de către cei ce şi-au făcut opera din citate. Timp de o sută de ani, nimeni nu a scris un rând despre existenţa acestei arhive din plăci de plumb. Nimeni nu le-a cercetat. Nu au fost niciodată înregistrate. Nu există absolut nici un document cu privire la ele. Au dispărut. Au reapărut, împuţinate. Şi nici astăzi nu beneficiază de un număr de inventar.

Plecând de la ipoteza că sunt falsuri, constatăm următorul lucru: o minte absolut genială (sau poate două ori mai multe), a creat o arhivă uriaşă de texte cu intenţia de a atribui dacilor o tradiţie scrisă şi o istorie. Acea minte a inventat o limbă la o vreme când generarea unei limbi artificiale cu aspect de limbă vie trebuie să fi fost o întreprindere vrednică de Premiul Academiei. Acei care susţin că limba din tăbliţe este un *charabia*, o simplă aiureală,

ADDENDA: HISTORICAL AND PHILOLOGICAL STUDY

Forewarning Word

Knowledge is acquired, passion to find out truth is definitely not. One is born with it. That is why libraries are stuffed with so many empty books, written by academicians and doctor professors, books which are lifeless, written out of vanity. And for the selfsame reason those who seek are looked down by the authors of these books, with contempt, at the best with indifference. Many are those who, sheltered by their titles, do nothing else but repeat things said by others, quote, invoke the authority of one magister or another and never doubt anything. About Mr. Dan Romalo's book one can say that it is a living book, which one opens, again and again, one takes along on the train, one opens at random and marvels: "what is this, after all?" An archive of texts on lead, almost unanimously considered to be fakes by those who accomplished their oeuvre out of quotations. For one century, no one wrote a single line about the existence of this archive of leaden plates. No one investigated them. They were never recorded. There does not exist any document with regard to them. They disappeared. Then they reappeared fewer in number. And they do not have an inventory number to this day.

Setting out from the hypothesis that they are fakes, here is what we find out. A mind of undisputed genius (or perhaps two or even more) created a huge archive of texts, with the intention to ascribe a written tradition and a history to the Dacians. That mind invented a language at a time when the creation of an artificial language, with the aspect of a living language, must have been a venture deserving the Academy Prize. Those who maintain that the language from the tablets is a *charabia*,

cu siguranţă nu au studiat-o îndeajuns. Variaţia, consecvenţa, distribuţia contextuală, modul de adaptare a împrumuturilor, diferenţierea diatopică, diacronică şi chiar dialectală, folosirea unor tipuri diferite ale alfabetului grecesc în funcţie de loc şi de epocă, sunt câteva elemente care ne demonstrează că autorul acestei limbi a fost un lingvist excepţional. O limbă genială, construită cândva pe la mijlocul sec. 19 – iată un subiect de cercetare pasionant, vrednic de o academie şi de un institut de lingvistică, iată un reper de maximă importanţă în istoria lingvisticii. Fie şi doar din acest motiv, cartea d-lui Dan Romalo, care a salvat de la pieire sigură aceste texte, este una dintre cele mai valoroase, din câte s-au publicat vreodată, cel puţin pentru lingvistica românească.

Ce mai putem spune despre "falsificator"? Că avea cunoştinţe ca nimeni altul la vremea aceea. Că citise nu doar pe clascii Strabo, Dio Cassius, Ptolemeu, ci şi obscuri cărturari din veacurile de mijloc, precum iezuitul Philippe Briet. Că era familiarizat cu hărţile cartografului Ortelius, trăitor în sec. 16. Dar, mai presus de toate, că a avut o minte sclipitoare şi o intuiţie remarcabilă: a presupus că prima capitală a getului Burebista s-a aflat în afara arcului carpatic, că Oroles al lui Trogus Pompeius era unul şi acelaşi cu Rholes al lui Dio Cassius, că bastarnii erau germanici. Contribuţii de o valoare inegalabilă, dacă stăm să ne gândim că unii istorici ai noştri au ajuns la aceste concluzii doar în vremea din urmă.

Cât priveşte iconografia, cu sutele de reprezentări mărunte, cu cetăţi, armate, zei, temple, căpetenii, simboluri, toate distribuite coerent şi consecvent în funcţie de epocă şi regiune, arheologul Silviu Teodor a demonstrat că "falsificatorul" nu ar fi putut face această muncă fără să aibă la dispoziţie un calculator: nu exsită

mere nonsense, most certainly did not study it thoroughly enough. The variety, consistency, contextual distribution, the way of adapting loan words, the diatonic, diachronic and even dialectal differenciation, the use of different types of the Greek alphabet, in relation to place and epoch, are but a few elements demonstrating that the author of this language was an outstanding linguist. A language of genius, created about the middle of the 19th century - here is a captivating subject for research, worthy of an academy or an institute of linguistics, here is a landmark of major importance in the history of linguistics. For this reason alone, the book of Mr. Dan Romalo, who rescued these texts from disappearance, is one of the most valuable ones, ever to be published, at least as far as Romanian linguistic science is concerned.

What else can be said about the "faker"? That he had a command of extensive knowledge, on account of which his position was beyond compare at the time? That he had read not only the classics Strabo, Dio Cassius, Ptolemy but also some little known scholars from the Middle Ages, such as the Jesuit Philippe Briet. That he was familiar with the maps of cartographer Ortelius, who lived in the 16th century. But above all, that he had a brilliant mind and a remarkable intuition. Thus he assumed that the first capital of the Getan Burebista was located outside the Carpathian arch, that Oroles of Trogus Pompeius was one and the same man with Rholes of Dio Cassius, that the Bastarns were Germanic. These are contributions of a matchless value, if one takes into consideration the fact that some of our historians reached these conclusions quite recently.

As far as iconography is concerned, with hundreds of tiny representations of fortresses, armies, deities, temples, rulers, symbols, all coherently and consistently distributed, in relation to the epoch, and region, archaeologist Silviu Teodor demonstrated that the faker could have accomplished this work, only with a com-

inconsecvenţe, nu există contradicţii. Admiţând că totuşi a existat cineva care a putut face această muncă, proiectând pe hârtie, supraveghind foarte atent distribuţia imaginilor şi coroborându-le cu textele, iată, avem încă un motiv de serioasă cercetare a acestui subiect. Istoria noastră a avut o minte excepţională, anonimă, ignorată până acum, care merită toată atenţia.

Cât timp îi va fi luat efortul creării unei limbi cu sute de cuvinte şi a unei iconografii cu sute de imagini? Cât timp îi va fi luat compunerea textelor şi ilustrarea lor? Cât timp îi va fi luat realizarea zecilor sau chiar sutelor de matriţe, atât de migălos făurite încât nu poţi să nu crezi că a fost mâna unui bijutier? Cât timp din viaţă i-au luat toate acestea? Câţi bani l-au costat? Şi pentru ce? Pentru a abandona întrega arhivă, proaspăt turnată, alcătuită din cel puţin 200 de piese, într-un beci, unde uitată ar fi fost pe vecie dacă nu ar fi existat Dan Romalo? întrebări fără răspuns. Nimeni nu poate găsi o explicaţie logică. "Falsificatorul" ar fi putut susţine că dacii scriau, inventând două, trei, cinci, zece piese, dar nu avea nevoie de două sute. Putea demonstra că dacii erau un neam aparte, superior, punându-i să se închine unui singur zeu, care, evident, să se cheme Zamolxe; dar nu e aşa: tăbliţele abundă în divinităţi ale păcii, războiului, cerului, morţilor... Le putea atribui o democraţie perfectă, în care ţăranul să-şi are ogorul şi femeia să-şi ţină la sân copilul; dar nu, nici măcar un singur om de rând nu apare reprezentat în plăci: doar căpetenii, nobili şi preoţi. Putea să le atribuie o istorie fabuloasă, în care Burebista îl învinge pe Cezar şi Decebal pe Traian; dar nu, Burebista e înlăturat prin complotul condus de Oroles iar Traian nu apare menţionat, informaţiile oprindu-se la

puter. There are no inconsistencies, no contradictions. Admitting nevertheless that there existed someone who was able to accomplish this work, designing on paper, superintending very carefully the distribution of the images and corroborating them with the texts, here is a further reason for a thorough research of this subject. Our history had an exceptional mind, anonymous, ignored so far, deserving utmost attention.

How much time did the effort of creating a language, with hundreds of words and an iconography with hundreds of images, take him? How much time did the composition of the texts and their illustration take him? How much time did the completion of the dozens and even hundreds of molds – minutely wrought with a jeweller's expert hand – take him? How much from his life time did all these take him? How much did they cost him? And what for? To abandon the entire, freshly cast archive, consisting of at least 200 specimens, in a cellar, where it would have stayed, forgotten for ever, if Dan Romalo had not existed? These are questions which remained unanswered. No one can find a logical explanation. The "faker" could have maintained that the Dacians wrote by making up two, three, five, ten specimens. There was no need for two hundred. He could have demonstrated that the Dacians were a special superior race by making them worship a single god, obviously named Zamolxe. But things are quite different. The tablets are teeming with deities of peace, war, heaven, death... He could have ascribed to them a perfect democracy, where man tilled his land and woman fondly cradled her infant at her breast. But no, not even one common man is represented in the tablets but only rulers, noblemen and priests. He could have ascribed to them a fabulous history in which Burebista vanquishes Caesar and Decebal defeats Trajan. But no, Burebista falls a prey to the plot led by Oroles while Trajan is not mentioned at all, information ending with Domitianus. He could have

Domiţian. Putea să lea atribuie o limbă în mod manifest asemănătoare cu româna, sau cu latina, sau cu slava, sau, mai ales, cu ceea ce considerăm noi a fi substrat dacic, pentru a demonstra ceva logic şi corent, dar nu, limba aceasta din tăbliţe nici măcar nu are trăsături indo-europene. Are influenţe clare din limbi indo-europene, are cuvinte comune cu latina şi cu limbile germanice, dar rămâne o limbă enigmatică, o creaţie care nu dovedeşte nimic.

Punând cap la cap toate acestea, putem creiona portretul-robot al prezumtivului "falsificator": un om genial (un "Leonardo da Vinci", cum l-a numit dna prof. Zoe Petre), extraordinar de citit, deţinând cunoştinţe de istorie şi lingvistică pe care nimeni la vremea aceea nu le poseda la noi în ţară, bogat, încât să-şi permită să nu facă nimic altceva timp mulţi ani de zile, cât va fi durat elaborarea arhivei, şi încât să poată plăti o întreagă echipă de colaboratori şi, desigur, puţin nebun. Căci numai un nebun putea crea ceva atât de lipsit de logică, de sens şi, mai ales, de finalitate. Cine a fost acesta? Hasdeu? în nici un caz. Hasdeu nu ar fi avut nici timpul, nici banii necesari pentru ca arhiva să fie gata în ultimul sfert de veac 19. Şi chiar dacă le-ar fi avut, nici una din ideile lui nu se oglindeşte în această plăsmuire, nu regăsim nicăieri dacica lui indo-europeană de tip satem. Să fi fost Nicolae Densuşianu? Absurd. Densuşianu era atât de sărac, încât nu a putut să-şi publice "Dacia Preistorică", apărută postum prin contribuţia ministrului învăţământului de atunci; în plus, lucru esenţial, el nu era lingvist. Atunci? A existat în realitate un asemenea personaj?

Iată, aşadar, întrebările la care trebuie să răspundă cei care se încrâncenează în a afirma că aceste texte sunt *absolut sigur* nişte falsuri: cine este autorul lor? cu ce mijloace au fost realizate? Şi, înainte de

ascribed to them a language manifestly similar to Romanian or Latin or with Slavic, or especially to that which we consider as the Dacian substratum in order to demonstrate something logical and coherent. But oh, no! This language from the tablets does not even have Indo-European traits. It shows clear influences from Indo-European languages, it has words in common with Latin and the Germanic languages, but it remains an enigmatic language, a creation which does not demonstrate anything.

Putting all these elements together we are in a position to sketch the virtual portrait of the alleged "faker": a man of genius (a "Leonardo Da Vinci" as he was surnamed by professor Zoe Petre), extraordinarily well-read, ranging over a knowledge of history and linguistics, which no one possessed in this country, at the time; rich so as to be able to do nothing else for years on end, except accomplish this archive, and pay an entire team of assistants and, of course, a little bit insane. Because only an insane person could have created something so utterly devoid of logic, motive and especially finality. Who was this man? Hasdeu? Definitely not. Hasdeu would not have had either the time or the money needed, for this archive to be ready by the beginning of the last quarter of the 19th century. And even if he had ranged over all these facilities none of his ideas is reflected in this contrivance. We do not find anywhere his Indo-European Dacian language of the satem type. Could it have been Nicolae Densuşianu? That's outright absurd. Densuşianu was so poor that he was not able to publish his "Prehistoric Dacia", brought out posthumously, through the contribution of the minister of education of the time. Moreover, an essential point, he was no linguist. Then, who else? Did such a character actually exist?

So here are the questions, which should be answered by those who obstinately persist in stating that these texts are *most certainly* fakes. Who is their author? What were the means they

toate, în ce scop? Până astăzi nimeni nu a dat răspuns la aceste întrebări, ceea ce înseamnă că ne aflăm în faţa unei mari enigme, şi că nimic nu este *absolut sigur*. Ceea ce înseamnă că lucrarea de faţă era absolut necesară şi, dacă cei ce erau datori să o elaboreze nu au făcut-o, astăzi trebuie cu toţii să-i aducă mulţumiri lui Dan Romalo.

Cei ce scriu cărţi goale au, desigur, orgoliul atotcunoscătorilor. Pentru ei este *absolut sigur*, şi vai de cei ce se îndoiesc vreo clipă. Dan Romalo are modestia adevăratului căutător de adevăr, iar cartea de faţă este o carte vie, pentru că din ea pot lua naştere alte câteva zeci de cărţi. Asta pentru că autorul recunoaşte, cu înţelepciune, că *nimic nu e sigur*. Pot fi falsuri, aşa e! Dar dacă nu e aşa? Dacă sunt autentice? Dacă există o şansă de 1% ca aceste texte să fie autentice, trebuie să ne cutremurăm cu toţii la gândul că, dacă n-ar fi fost dl Dan Romalo, am fi îngropat o parte inestimabilă a istoriei noastre şi a umanităţii. Şi atâta vreme cât *nimeni* până în momentul de faţă nu a reuşit să demonstreze că aceste înscrisuri sunt plăsmuiri, lingviştii şi istoricii trebuie să-şi regândească atitudinea. Argumente precum forma *Comidava* din tăbliţe (în realitate *Comieodabo*), cunoscută la Ptolemeu, în loc de *Cumidava*, atestată epigrafic, demonstrază ignoranţa şi reaua credinţă a celor ce-şi spun "savanţi". De ce ar fi trebui un *dac*, care scria în limba lui, să folosească o formă atestată într-o inscripţie *latină*, scrisă de un *roman*? Mai mult, a afirma, sub acoperirea titlului de academician, în faţa telespectatorilor, că e vorba de un fals absolut banal, care putea fi realizat de oricine cunoştea puţină greacă şi latină, fără a prezenta o singură imagine, reprezintă o încercare deplorabilă de inducere în eroare.

Disputa iscată de publicarea cărţii d-lui

were accomplished with? And first and foremost, to what end? So far no one gave a reply to these questions, which means that we are faced with a huge enigma, and that nothing is *most certain*. Which means, that the present work was absolutely necessary and as those who had the duty to draw it up did not do so, at present all those in question should express their gratitude to Dan Romalo.

Of course, those who write empty books have the pride of the omniscient. To them it is *most certain* and woe to those who have doubts for a moment. Dan Romalo has the modesty of the genuine seeker for truth and the present book is a living book, because dozens of other books can come into being starting from it. Because the author admits, most wisely that *nothing is most certain*. They might be fakes, indeed! But what if they are not? What if they are genuine? If there is but one per cent of a chance for these texts to be genuine, then we ought to shudder at the mere thought that if it had not been for Dan Romalo we would have buried an invaluable part of our history and of that of mankind. And in so far as *nobody* has succeeded in demonstrating that these texts are contrivances, linguists and historians are supposed to revise their attitude. Arguments such as the *Comidava* form, from the tablets (actually *Comieodabo*), known from Ptolemy instead of *Cumidava*, attested epigraphically, demonstrate the ignorance and ill – will of those calling themselves "scholars". Why should a *Dacian*, writing in *his* own language, have used a form, attested in a *Latin* inscription, written by a *Roman*? Moreover, to state behind the shield of the academician title, in front of television viewers that it is an absolutely, banal fake, which could have been accomplished by anyone who knew some Greek and Latin, without presenting a single image, represents a lamentable attempt to mislead. The dispute triggered off by the publication of Mr. Dan Romalo's book will not be concluded and is not to be concluded before one of the parts

Dan Romalo nu se va încheia şi nu are voie să se încheie decât în momentul în care una din părţi va aduce argumente absolut incontestabile. Cei ce susţin că sunt falsuri, au datoria de a demonstra acest lucru cu argumente, pentru că ei sunt acuzatorii în acest proces. Dan Romalo pleacă de la prezumţia de nevinovăţie şi aşteaptă dovezile acuzării.

Prima ediţie a acestei cărţi a fost publicată în 70 de exemplare, pe cheltuiala autorului, după ce mulţi au fost istoricii şi lingviştii care au refuzat să-i dea girul. Reeditarea lucrării de către editura Alcor Edimpex, prin grija şi pasiunea inimoaselor doamne Corina Firuţă şi Cori Simona Ion, reprezintă un eveniment excepţional, care va aduce multă lumină şi bucurie în sufletul celor ce căută adevărul şi, sperăm, multe nopţi nedormite celor ce fug de el.

Studiul istoric şi filologic anexat acestei cărţi reprezintă un omagiu adus familiei Romalo, care, cu o generozitate peste fire, mi-a dăruit această poveste.

Cărţile de plumb

Informaţiile cu privire la aceste plăci sunt puţine, dar preţioase. Cele mai multe trimit spre Sinaia, care pare să fie locul de proveniență al pieselor. Conform spuselor primarilor oraşului Sinaia din primele decenii ale sec.al XIX-lea, plăcile de plumb reprezintă copii făcute la fabrica de cuie din Sinaia, în preajma anului 1875, din ordinul regelui Carol I, după nişte piese originale din aur[1]. Legendele locului spun că, la săparea fundaţiei Castelului Peleş în Poiana Văcăriei, s-ar fi descoperit un mare tezaur de piese din aur, între care şi un număr mare de tăbliţe inscripţionate în relief. Din păcate, doar tradiţia orală mai vorbeşte astăzi de aceste plăci – nici o informaţie sigură nu certifică existenţa lor.

brings up some quite undisputable arguments. Those who maintain that the tablets are fakes have the duty to demonstrate this by means of arguments as they are the accusers in this case. Dan Romalo who is setting out from "the benefit of the doubt" is looking forward to the evidence of the accusation.

The first edition of this book was brought out in 70 copies, at the expense of the author, after many historians and linguists refused to grant him their endorsement. The republishing of this work by the Alcor Edimpex Publishing House, by the care and devotion of the generous Mesdames Corina Firuţă and Cori Simona Ion, is an exceptional event, which will bring much light and joy to the souls of the seekers for truth and, we do hope, many sleepless nights to those who are shunning it.

The historical and philological study appended to this book, represents a homage to the Romalo family, who bestowed on me this story, with uncommon generosity.

The Leaden Books

Information about these plates are few but valuable. Most of them point at Sinaia, which seems the place of origin of these specimens. According to the mayors of Sinaia, from the first decades of the 20th century, the leaden plates are copies cast at the nailery from Sinaia, around 1875, to the order of king Carol I, from some gold originals[1]. Local legends mention that the digging works for the foundation of the Peleş Castle unearthed a huge gold treasure, which also included a large number of tablets bearing inscriptions in relief. Unfortunately it is only oral tradition which still refers to these plates. There is no positive piece of information to certify their existence.

The hypothesis of the copying of some gold originals in lead is worth taking into account. The leaden specimens do not show the traces of corrosion, one would expect after 2000 years lying buried under the ground, in a wet area

Ipoteza copierii unor originale din aur, în plumb, este vrednică de luat în seamă. Piesele de plumb nu au urmele de coroziune la care ne-am fi aşteptat după 2000 de ani de zăcut în pământ, într-o zonă umedă cum este cea din ţara noastră. Mai mult, analizele efectuate la Insitutul de Fizică şi Inginerie Nucleară de către dr. Bogdan Constantinescu, în iunie 2003, pe mostre extrase din toate cele 35 de piese rămase, au demonstrat fără putinţă de tăgadă că plumbul este modern – reţeta tipică plumbului tipografic de sec. XIX, în compoziţia căruia se adăuga staniu. Iată un fragment din raportul d-lui dr. Constantinescu, din data de 11 mai 2004: "Probele se încadrează în trei tipuri: 96% Pb, 4% Sn; 97% Pb, 1.5% Sn, 1.5% Sb, ambele tipuri sunt gen aliaj tipografic; 98% Pb, 1.2% Sn, 0.8% Zn care pare tot tipografic, cu zinc din minereul original. Urmele sunt total nerelevante (fier, cupru mai ales). Deci Pb e clar aliaj modern, posibil secolul XIX". S-au făcut comparaţii şi cu o medalie de plumb din vremea lui Cuza, a cărei compoziţie este aproape identică cu cea a plăcilor. De asemenea, s-a analizat şi o scoabă de plumb dacic extrasă din zidurile cetăţii Sarmizegetusa Regia şi trimisă la Oxford de dl prof. Ioan Glodariu. Piesa avea în compoziţie argint, fier şi alte impurităţi. Spre deosebire de aceasta, plăcile în discuţie sunt alcătuite din plumb foarte pur. Rezultatele analizelor întreprinse de dr. Constantinescu par să fie în contradicţie cu cele obţinute la Oxford pe piesa 23. Echipa britanică susţine că piesa 23, comparată cu o altă scoabă de plumb dacic trimisă de prof. Glodariu, ar putea fi autentică, deoarece conţine impurităţi asemănătoare cu cele din scoabă. Totuşi, ei admit că este vorba de plumb refolosit, retopit, amestecat cu un procent mare de staniu (3,4 %), cu stibiu (0,61%),

such as the one from this country. Moreover the tests, made at the Institute of Physics and Nuclear Engineering, by Dr. Bogdan Constantinescu in June 2003, on samples taken from all the 35 specimens, which were handed down to us, demonstrated-free from any possible doubt-that the lead is modern-the typical recipe of 19th century typographic lead, in whose composition stanium was added. Here is a fragment from Dr. Constantinescu's report, dating from May 11, 2004: "The tests reveal three types: 96% Pb, 4% Sn; 97% Pb, 1.5% Sn, 1.5% Sb, both types are a kind of typographic alloy; 98% Pb, 1.2% Sn, 0.8% Zn, which also seems typographic, with zinc from the original ore. The traces are entirely irrelevant (iron, copper, especially). Consequently Pb is clearly a modern alloy, possibly from the 19th century." Comparisons were also made with a leaden medal from Cuza's time, whose composition is almost identical with those of the plates. A clamp, made of Dacian lead, was likewise tested. It had been extracted from the walls from Sarmizegetusa Regia and offered by Prof. Ioan Glodariu. Its composition revealed silver, iron as well as other impurities. In contradistinction to the clamp, the tablets in question are made of highly pure lead. The results of the tests undertaken by Dr. Constantinescu appear to contradict those obtained at Oxford on specimen 23. The British team maintains that specimen 23, as compared to another clamp of Dacian lead, sent by professor Glodariu, might be genuine, as it contains impurities similar to those from the first clamp. They nevertheless assume that it is most likely the case of reused, remelt lead mixed with a high percentage of stanium (3.4%), with stibium (0.6%), likewise containig low percentages of silver (0.29%) and copper (0.24%). The presence of stanium and especially of antimonium would plead in favour of the recent character of the specimen. At the Institute of Physics and Nuclear Engineering the surface tests gave the same result: impurities

conţinând şi procente mici de argint (0,29%) şi cupru (0,24%). Prezenţa staniului şi, mai ales a antimoniului, ar pleda pentru caracterul recent al piesei. La IFIN, analizele de suprafaţă au dat acelaşi rezultat: impurităţi, care pot proveni din contaminarea cu o matriţă de bronz sau cu alte piese cu care tăbliţele au stat în contact; însă compoziţia din interiorul piesei seamănă foarte mult cu cea a celorlalte piese – plumb cu staniu. Interesant este faptul că plumbul folosit la cele 35 de piese este de trei categorii, în funcţie de compoziţie. Aceste categorii nu corespund cu o eventuală clasificare bazată pe semnele de pe plăci, fapt care demonstrează că ordinea turnării pieselor a fost absolut întâmplătoare.

Surpriza a venit în urma analizei compoziţiei medalionului de bronz (nr. 112) din colecţia Romalo. Acesta are pe avers un portret al lui Burebista, care se regăseşte şi pe plăcile nr. 39 şi 95, iar pe revers simbolul bovideu-şarpe, de asemenea prezent, sub diferite reprezentări, pe plăcile de plumb. Compoziţia acestei piese, analizată la IFIN, se dovedeşte a fi foarte complexă, vădind o metalurgie arhaică. Pe lângă Cu, Sn, Zn,

which might originate in the contamination with a bronze mold or with other objects the tablets had come in contact with. But the composition from the inside of the specimen is very much alike that of the other specimens-lead with stanium. The fact is interesting that the lead used in the 35 specimens falls into three categories, in terms of composition, categories which do not correspond at all, with a possible classification, based on the symbols on the plates, a fact which demonstrates that the order of the casting of the specimens was quite accidental.

The big surprise came after the test of the composition of the bronze medallion (nr. 112) from the Romalo collection. It has on the obverse a portrait of Burebista, which is also to be found on plates 39 and 95, while on the reverse the bovoid-serpent symbol, likewise present under different representations, on the leaden plates. The composition of this specimen, tested at the Institute of Physics and Nuclear Engineering, appears very complex, evincing an archaic metallurgy. Besides Cu, Sn, Zn, Pb, the iron-nickel combination focussed the attention of the expert-physicist, who states that ferronickel ores were to be found in big quantities, south of the Urals and were exploited by the Scythians too. Conse-

Fig.1. Comparaţie între portretul de pe medalionul 112 şi cel de pe placa 39
Fig.1. Comparison between the portrait on medallion 112 with the one from plate 39.

Pb, combinaţia fier-nichel a atras atenţia specialitului fizician, care susţine că zăcăminte de fero-nichel se găsesc în număr mare în sudul Uralilor şi erau exploatate şi de sciţi. Prin urmare o cale de investigaţie ne-ar trimite spre atelierele greceşti nord-pontice (Olbia, Chersones etc), care aveau tehnologie bună şi au funcţionat fără întrerupere din secolele III-IV î. Chr până în sec. II-III d. Chr. Zăcăminte de nichel există şi în Macedonia, dar moderne. Dr. Constantinescu conchide că această piesă este autentică sau cel puţin extrem de veche: este practic imposibil de imitat sau de falsificat o astfel de compoziţie.

quently an investigation path would conduct one to the northern-Pontic Greek workshops (Olbia, Chersoneș etc), which ranged over a high technology and were operational continually beginning with the 3rd-4th centuries B.C. and down to the 2nd-3rd centuries A.D. There exist nickel ores in Macedonia too, but they are modern. Dr. Constantinescu draws the conclusion that this specimen is genuine or at least extremely old, as such a composition is practically impossible to be imitated, to be faked.

The comparison with the chemical structure of a bronze coin from Histria and with that of one from Ephesus demonstrated that all these ancient specimens have many impurities in their composition. On the other hand

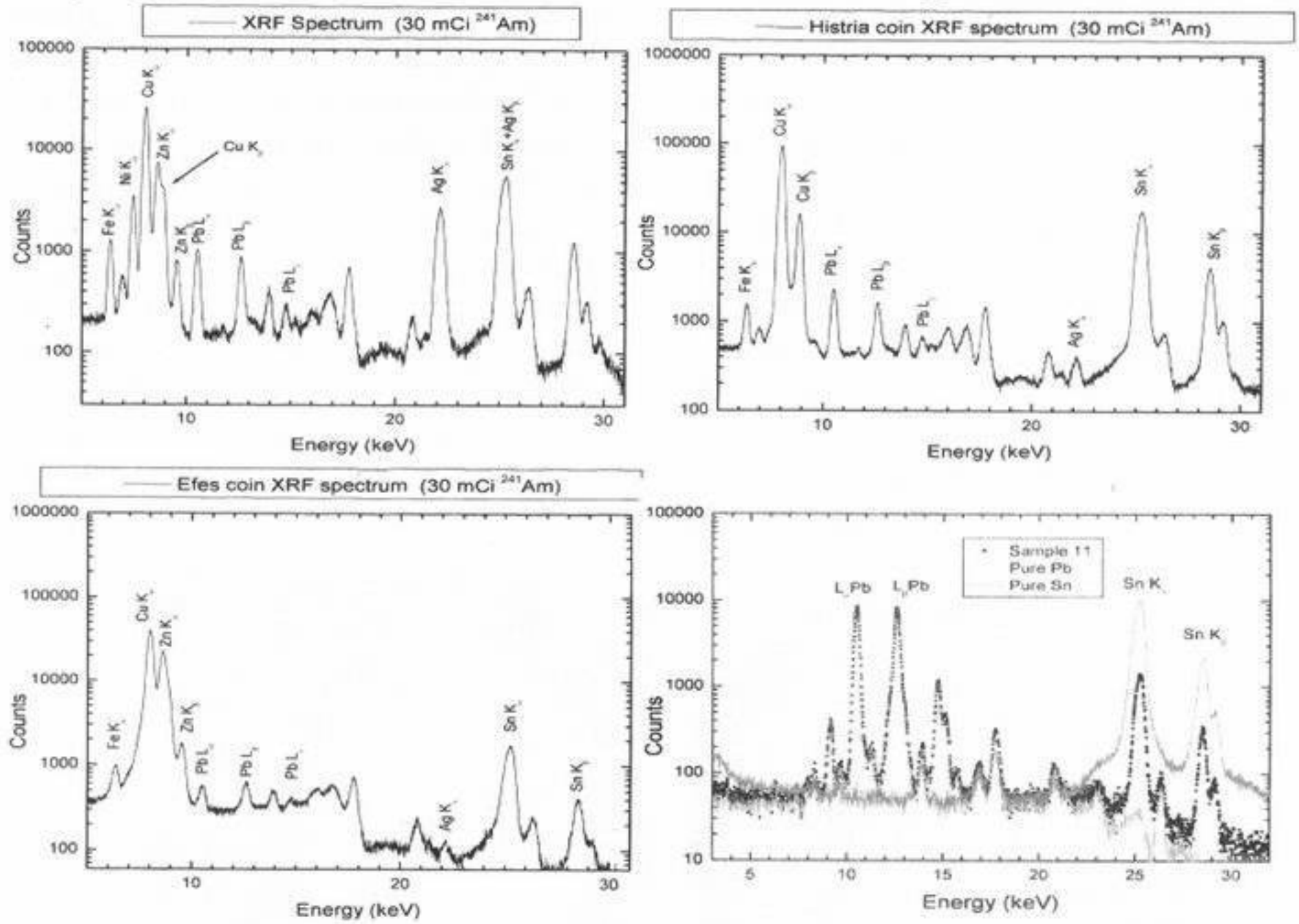

Fig. 2. Stânga sus – compoziţia chimică a medalionului din colecţia Romalo; dreapta sus – monedă de la Histria; stânga jos – monedă din Efes; dreapta jos – compoziţia uneia dintre plăcile de plumb. Se observă cantitatea foarte mică de impurităţi în acest grafic, spre deosebire de celelalte trei.

Fig. 2. Left, top – the chemical composition of the medallion from the Romalo collection; right, top – coin from Histria; left, bottom – coin from Ephesus; right, bottom – the composition of one of leaden plates. In this diagram can be noticed the very small quantity of impurities, in contradistinction to the other three.

Comparaţia între structura chimică a unei monede de bronz de la Histria şi a uneia de la Efes a arătat că toate aceste piese antice au în compoziţie multe impurităţi. în schimb, piesele de plumb analizate prezintă un grad mare de puritate (v. fig. 2). Rezultă din această comparaţie că, pe de o parte, există o piesă cu portretul lui Burebista, cu mari şanse de a fi autentică, iar pe de alta, dacă plăcile de plumb sunt falsuri, falsificatorul trebuie să fi avut la dispoziţie acest medalion, pentru a reproduce portretul.

Ipoteza susţinută de Romalo, a turnării plumbului în foi subţiri de aur, în care ar fi imprimate prin poansonare textul şi imaginile, este dificil de admis. Dacă plumbul a fost turnat în matriţe de aur, ar fi trebuit să existe urme din acest metal la suprafaţa pieselor, or, aceste urme nu au fost găsite. Procentul de 0,01% aur indicat de măsurătorile de la Oxford pentru piesa 23 nu este relevant pentru a admite contaminarea cu o matriţă de aur; alte elemente, precum siliciul – 1,26%, apar în proporţii mult mai mari. Acelaşi procent neglijabil – 0,01% s-a găsit şi pentru cobalt, nichel, zinc, aluminiu, mangan.

Ultimul martor al plăcilor care au existat la Sinaia, Diana Istrate, fiica inginerului Vasile Al. Ionescu, îşi mai aduce aminte de piesele pe care le avea tatăl său şi de faptul că toate au dispărut înainte de moartea lui, în anii 80. Cei care l-au cunoscut pe inginerul Ionescu şi au aflat unele lucruri de la el, nu mai trăiesc nici ei: Iordache Moldoveanu şi Augustin Deac. Cel dintâi[2] spune că ing. Ionescu i-ar fi dat nişte plăci profesorului Nicolăescu-Plopşor. Din comunicarea *Enigma plăcuţelor cu scris dacic de la Sinaia*, ţinută de A. Deac la al III-lea congres de Dacologie, în 2003, aflăm că inginerul Ionescu văzuse câteva zeci de astfel de plăci, şi că o placă de

the leaden specimens, which were tested, show a great extent of purity (see fig. 2). It results herefrom, that, on the one hand there exists a specimen with Burebista's portrait, with big chances to be genuine and on the other one, if the leaden plates are fakes, the faker must have had this medallion at his disposal, to reproduce the portrait.

The hypothesis of the casting of the lead in thin gold sheets, on which the text and the pictures were supposed to be imprinted by stamping, maintained by Romalo is hardly acceptable. If the lead had been cast into gold molds then traces of this metal would exist on the surface of the specimens. But such traces were not detected. The percentage of 0.01% gold indicated by the measurements from Oxford for specimen 23 is not relevant for admitting the contamination with a gold mold, other elements, such as silicon-1.26%, appear in higher proportions. The same negligible percentage-0.01% was also found for cobalt, nickel, zinc, aluminium, manganese.

The last witness of the specimens, which had existed in Sinaia, Diana Istrate, the daughter of engineer Vasile Al. Ionescu, still remembers the specimens, which her father had, as well as the fact that these specimens disappeared, prior to his death, in the Eightees. The persons who knew engineer Ionescu and got some pieces of information from him, are also dead: Iordache Moldoveanu and Augustin Deac. The first[2], the former mentions that engineer Ionescu had given some plates to professor Nicolăescu Plopşor. From the dissertation *The Enigma of the Tablets with Dacian Writing from Sinaia*, delivered by A. Deac at the 3rd Congress of Dacology, in 2003, we learn that engineer Ionescu had seen several dozens from these plates and that one plate was in professor D.M. Pippidi's possession. At present there exist only two plates at the Museum of the Sinaia Monastery, which are not exhibited, both included into the present volume. The attempt to find out their history

plumb ajunsese la profesorul D.M. Pippidi. Astăzi mai există două plăci la Muzeul Mănăstirii Sinaia, neexpuse, ambele incluse în acest volum. Incercarea de a afla istoria lor a eşuat – nimeni în Mănăstire nu-şi aminteşte de unde provin, iar inventarele Mănăstirii nu pomenesc nimic cu privire la aceste piese.

Un alt martor, de data aceasta al poveştii de la Bucureşti, este arheologul Victor Boronenanţ, de la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan". Domnia sa îşi aminteşte că, prin anii 60, istoricul Dinu C. Rosetti a ţinut o conferinţă cu privire la aceste piese. Rosetti susţinea că cel puţin o parte din aceste plăci de plumb puteau fi autentice, întrucât unele semne reprezentate pe ele se regăseau pe unele piese descoperite în situl getic de la Popeşti. De asemenea, unele simboluri asemănătoare par să existe pe biserica de la Cetăţeni. El a prezentat cca 12 piese din cele peste o sută câte existau la acea vreme.

Tipurile de scriere

Clasificarea generală în alfabet clasic, preclasic şi arhaic, propusă de Dan Romalo, poate fi dusă mai departe. Astfel, cel mai simplu tip de scriere, tipul A (Helis1), îl reprezintă alfabetul grec ionian, prezent exclusiv pe tăbliţele care par să fi fost scrise la Helis, în perioada de dinaintea lui Burebista (ex. placa nr. 2). Acesta include semnele *omega* şi *eta*, folosite în alfabetul ionian pentru notarea vocalelor *o* lung şi *e* lung. În mod evident, limba tăbliţelor nu făcea distincţia de cantitate (nu avea vocale lungi şi scurte), astfel încât *omega* şi *omicron* sunt folosite aleatoriu. *Eta* are valoarea [i] şi este, de asemenea, folosit fără o regulă anume, în distribuţie liberă cu *iota*. Acest alfabet a cunoscut mai multe variante grafice – cel mai remarcabil fiind stilul rombic din plăcile 19, 67 şi 109.

failed. No one from the monastery remembers where they had come from and the inventories of the monastery do not mention anything about these specimens.

Another witness, this time of the story from Bucharest, is archaeologist Victor Boronenanþ, from the "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology. He remembers that during the Sixties, historian Dinu C. Rosetti had delivered a lecture regarding these specimens. Rosetti maintained that at least part of these tablets could be genuine, as some symbols represented on them, were present on some items, discovered on the Getic site from Popeşti. Some similar symbols appear to exist on the church from Cetãţeni. He presented about 12 specimens from the more that one hundred which existed at the time.

The Types of Writing

The general classification into classic, preclassic and archaic alphabet proposed by Dan Romalo, can be continued. Thus the simplest type of writing, the A type (Helis 1) is represented by the Ionian Greek alphabet, present exclusively on the tablets, which appear to have been written al Helis, in the period prior to Burebista (for example plate nr. 2). It includes the characters *omega* and *eta*, used in the Ionian alphabet, in order to render the vowels long *o* and long *e*. It is obvious that the language of the tablets made no distinction of quantity (it did not have long and short vowels), so that *omega* and *omicron* are used in an aleatory manner. *Eta* has the [i] value and is likewise used without obeying a strict rule, in free distribution with *iota*. This alphabet witnessed several graphic variants – the most remarkable one being the rhombic style from plates 19, 67 and 109. Likewise noticeable is the mirror writing of the Z character, perhaps in an attempt to render a specific sound of this language nonexistent in Greek. This graphic rendition is also to be found in the name of the Getic chieftain Zalomodegicos, recorded in the

Se remarcă, de asemenea, desenarea în oglindă a semnului Z, poate din încercarea de a reda un sunet specific acestei limbi, inexistent în greacă. Acest mod de grafiere se găseşte şi în numele căpeteniei gete Zalomodegikos, pomenit în Stela Solilor, descoperită la Histria în 1959. D.M. Pippidi a descris şi analizat această piesă, dar nu a pomenit nimic în legătură cu această stranie redare a literei Z^3. Ea nu se regăseşte în alte cuvinte greceşti din inscripţiile de la Histria sau din alte cetăţi pontice.

Al doilea tip de scriere, tipul B (Burebista), este un tip derivat din cel anterior şi apare în timpul lui Burebista. Se caracterizează prin prezenţa unor semne aparte, care notează, foarte probabil, palatalele [ci] şi [gi], la care se adaugă semnul V cu valoarea [u], la fel ca în alfabetul latin (v. d. ex. placa nr. 39). Prezenţa celor două semne, existente şi în alfabetul chirilic, a grăbit aplicarea rapidă şi definitivă a etichetei de "fals" de către specialişti. Lucrurile nu sunt însă atât de simple: alfabetul chirilic a fost creat în sec. 9, la sudul Dunării, dar ambele semne existau deja în scrierile neolitice. Nu putem şti exact de unde a fost luat semnul pentru [ce] de către Chiril şi Metodie, iar în ce priveşte semnul pentru [ge], acesta există astăzi doar în alfabetul sârb modern iar originea lui e controversată: unii slavişti susţin că sârbii l-au împrumutat de la români, care îl foloseau în textele româneşti de sec. 16, scrise în alfabet chirilic, alţii susţin că noi l-am luat de la sârbi, deşi sârbii l-au folosit cu această valoare abia începând cu sec. 17[4]. Pe de altă parte, e greu de imaginat că un "falsificator" atât de genial şi de erudit ar fi făcut o gafă atât de mare – să folosească semne dintr-un alfabet inventat după dispariţia dacilor din istorie. Acest tip de scriere pare să fi apărut la Genucla, prima capitală a lui Burebista, de unde s-a

Stele of the Messengers, discovered at Histria in 1959. D.M. Pippidi describes and analyses this specimen but he does not mention anything, regarding this strange rendition of letter Z^3. It is not to be found in other words, Greek ones, from the inscriptions at Histria, or other pontic cities.

The second type of writing, the B type (Burebista) is a type of writing deriving from the previous one, which appeared in the period of Burebista. It is characterized by the presence of some special symbols, which most likely render the palatal ci [tsi] and gi [dzi], and the V character, with the value of [u], the same as in the Latin alphabet (see for example plate nr. 39). The presence of the two symbols, existing in the Cyrillic alphabet too, hastened the fast and final application of the label "fake", by specialists. However things are not as simple as that. The Cyrillic alphabet was created in the 9th century, south of the Danube, but the two symbols existed as early as the Neolithic writings. We do not know exactly wherefrom Cyril and Methodius took the symbol for ce [ctse]. As for the symbol for ge [dze] it exists, at present, only in the modern Serbian alphabet, while its origin is disputed. Some Slavicists maintain that the Serbians took it from the Romanians, who used it in 16th century Romanian texts written in Cyrillic alphabet, while others maintain that we took it from the Serbians, in spite of the fact that the Serbians came to use it with this value only beginning with the 17th century[4]. On the other hand, it is hard to imagine that a faker, endowed with such a high genius and erudition, should have committed such a gross blunder to make use of symbols from an alphabet created after the Dacians' disappearance from history. This type of writing is likely to have appeared in Genucla, the first capital of Burebista, wherefrom it also spread to Helis, where it replaced the old A type, and to *Moleodabo*, the other big Getic city from the Dobruja. Moreover, Burebista took along this writing to

răspândit şi la Helis, unde înlătură vechiul tip de scriere A, şi la *Moleodabo*, cealaltă mare cetate getică din Dobrogea. De asemenea, Burebista ia cu el această scriere la Sarmigetuza, unde înlocuieşte o scriere cursivă mai veche (placa nr. 90).

Tipul C (Ceneu/Helis 2) este o scriere cursivă probabil foarte veche, care include şi semnele speciale existente în tipul B (plăcile nr. 10 şi 31). Valoarea unora dintre semne este dedusă din context, întrucât ele nu par a avea corespondenţe în alte alfabete cunoscute (de exemplu *alfa* - redat printr-un cerc cu 6 "picioare", *tau* - prin trei haste verticale tăiate de una orizontală – acesta din urmă este un semn care se găseşte şi în alfabetele sud-semitice cu valoare fonologică asemănătoare etc.). Această scriere cursivă a coexistat, la Helis, cu scrierea A, cum o demonstrează plăcile nr. 76 şi 123, în care scrierea cursivă apare doar în peceţi. Ultimul rege al Helisului înainte de Burebista a fost chiar Ceneu, cum rezultă din pecetea plăcii nr. 7. Nu e de mirare că Ceneu a luat cu el scrierea de la Helis şi, cele mai multe plăci scrise în vremea lui Burebista în B, sunt semnate de Ceneu în tipul C (nr. 12, 13, 39 şi altele).

Tipul D (Decebal) derivă dintr-o scriere grecească occidentală, care nu folosea *omega* şi *eta* (d. ex. Plăcile nr. 94, 119, 121 şi altele). Un tip asemănător este folosit de Cotizo (nr. 69), în paralel cu o scriere cursivă F (nr. 70, 113), şi de Oroles, care renunţă la scrierea lui Burebista după moartea acestuia şi adoptă tipul occidental (Helis 3: 106, 115). Dacă a existat un "falsificator", întreaga distribuţie a tipurilor de scriere este foarte ingenios gândită: cei din Dobrogea folosesc cu precădere tipul oriental, împrumutat cu siguranţă de la coloniştii vecini; scrierea lui Burebista se răspândeşte o dată cu creşterea puterii lui, şi se restrânge după moartea sa; iar tocmai

Sarmizegetusa, where the latter replaced an older cursive writing (plate nr. 90).

The C type (Ceneu/Helis 2) is a cursive writing, probably very ancient which also includes the special symbols existing in type B (plates nr. 10 and 31). The value of some of the symbols is inferred from the context, as they do not appear to have counterparts in other known alphabets (for instance *alpha* rendered by a circle with 6 "legs", *tau* by three vertical "hastas" crossed by a horizontal one-the latter is a sign which is also to be found in south-Semitic alphabets, with a similar phonological value etc). This cursive writing coexisted, at Helis, with writing A as testified to by plates nr. 76 and 123, in which the cursive writing appears only in the seals. The last king of Helis, before Burebista, was Ceneu, as it results from the seal of plate nr. 7. It is not at all astonishing that Ceneu took along the writing from Helis and that the bulk of the plates, written during Burebista's reign, in B are signed by Ceneu in type C (nr. 12, 13, 39 as well as others).

The D type (Decebal) derives from a western Greek writing which did not use *omega* and *eta* (for example nr. 94, 119, 121 as well as others). A similar type is used by Cotizo (nr. 69) in parallel with a cursive writing F (nr. 70, 113) as well as by Oroles, who gave up Burebista's writing, after the latter's death and adopted the western type (Helis 3: 106, 115). If a faker did exist, then the entire distribution of the types of writing was very resourcefully devised. The Dobrujans preeminently used the eastern type most likely taken over from the neighbouring colonists; Burebista's writing spread simultaneously with the increase of his power and narrowed down after his death; precisely those who had close contacts with the Romans used the western type, from which the Latin alphabet likewise derived through Etruscan intermediary: Decebal, Cotizo and Oroles (=Roles) the latter declared *amicus populi Romani* by Octavian. Of course, the question arises to what extent someone could have known

cei care aveau contacte strânse cu romanii folosesc tipul occidental, acelaşi din care a derivat şi alfabetul latin, prin intermediar etrusc: Decebal, Cotizo şi Oroles (=Roles), acesta din urmă declarat *amicus populi Romani* de către Octavian. Desigur, se pune întrebarea: în ce măsură putea cunoaşte cineva scrierile greceşti locale la mijlocul sec. 19, când dialectologia greacă încă era departe de a se fi constituit în ştiinţă.

În fine, un număr mare de scrieri cursive de origine necunoscută se regăsesc fie singure, fie în paralel cu alte scrieri. De remarcat că pe frontoanele templelor apare o scriere anume, necunoscută, şi că, adesea, numele zeilor sunt grafiate cu caractere arhaice. E posibil ca unele dintre aceste scrieri să fie silabice – de pildă în piesa nr. 1 există trei rînduri de semne dintre care nici unul nu se repetă, situaţie imposibilă pentru un alfabet cu număr limitat de semne. În unele plăci se pot identifica semne ce se regăsesc în diverse scrieri vechi: în piesa nr. 8 Romalo acordă valoarea [s] unui semn asemănător cu Y.

Acelaşi semn, cu aceeaşi valoare (dar silabică), se găseşte şi în silabarul cipriot. Mulţimea monogramelor şi a scrierilor imbricate demonstrază că se practica o scriere cursivă cu tradiţie îndelungată, având cu siguranţă alte suporturi decât metalul (posibil lut, lemn etc.). Tehnica imbricării probabil este de influenţă străină; alfabetul grec obişnuit ajunge să înlocuiască aceste scrieri greu lizibile, astfel încât dacii înşişi simţeau nevoia să-şi "traducă" propriile texte mai vechi, cum demonstrează placa 116, unde logogramele din primele trei rânduri sunt în mod evident redate alfabetic în rândurile următoare.

Cum se inventează o limbă

Secolul 20 a fost secolul limbilor construite (numite în engleză *conlangs*).

the local Greek writings around the middle of the 19th century, when Greek dialectology was still far from being a science.

Finally, a large number of cursive writings of unknown origin are to be found, either individually or in parallel with other writings. It should be noticed that on the pediments of the temples appears a certain unknown writing and the names of the gods are rendered in archaic characters. Some of these writings might be syllabic – for instance in specimen nr.1 there are three lines of signs, none of which being repeated, an impossible situation for an alphabet with a limited number of signs. In some plates there can be identified symbols which are to be found in different old writings: in specimen nr. 8 Romalo grants the value of an [s] to a sign similar to Y.

The same sign, with the same value (but syllabic) is also to be found in the Cypriote syllabary. The multitude of monograms and of imbricated writings demonstrates that cursive writing with a long-standing tradition had been practised, most certainly on other media than metal (possibly clay, wood etc.). The imbrication technique is probably of foreign influence; the ordinary Greek alphabet came to replace these writings which were legible with difficulty, so that the Dacians too felt the necessity to "translate" their older sacred texts, as testified to by plate 116, where the logograms from the first three lines are evidently rendered alphabetically in the next lines.

How to Invent a Language

The 20th century was the century of artificial languages (called *conlangs*). From the *Quenya* language, one from the dozens of invented languages by J.R.R. Tolkien in "Master of the Rings", considered the most beautiful artificial language, down to that of the Klingonians in "Star Trek", invented by Marc Okrand, the artificial languages have turned into a real fashion. But besides these, the so-

De la limba *Quenya*, una din zecile de limbi inventate de J.R.R. Tolkien în "*Stăpânul Inelelor*", considerată cea mai frumoasă limbă construită, la cea a klingonienilor din "*Star Trek*", inventată de Marc Okrand, limbile ficţionale au devenit o adevărată modă. Dar, în afară de acestea, au luat avânt şi aşa-numitele "euroclone", precum *Interlingua, Glossa* ori *Esperanto* şi limbile internaţionale bazate pe engleză – *New English, Basic English, Essential World English.* Un loc aparte în peisajul limbilor construite îl ocupă experimentele diacronice de genul: cum ar fi arătat poloneza dacă ar fi fost limbă romanică (experimentul *Wenedyk*); cum ar fi arătat indo-europeana dacă legile lui Grimm n-ar fi existat sau cum ar fi evoluat gotica (limba *Gotish*, în viziunea lui D.E. Perrotin). A fost creată o limbă *Hatti,* descendentă imaginară a grupului indo-european *centum*, şi chiar o limbă *Adelică*, imaginată ca descendentă a Proto-Indo-Europenei de către S.A. Maclagan. E drept, nu se cunosc cazuri moderne de limbi "falsificate", inventate cu scopul de a le da drept reale. Singurul caz serios cunoscut, celebru în lumea criptografilor, este cel al limbii manuscrisului Voinych, dar manuscrisul este datat cu multă precizie în sec. 16 şi a fost scris undeva în Italia. Textul, care acoperă peste 240 de pagini, a rămas nedescifrat până astăzi, după mai mult de un secol de încercări. Limba acestui manuscris putea fi o limbă artificială, creată de un alchimist, însă cheia pare imposibil de găsit.

Din această perspectivă, ipoteza inventării unei limbi dacice coerente în sec. 19 ridică probleme extrem de dificile. Construirea unei limbi presupune cunoştinţe foarte temeinice în domeniul lingvistic, o coordonare precisă (pe care numai un computer o poate face fără nici o greşeală), respectarea unor reguli de

called "Euroclones" boomed, such as *Interlingua, Glossa* or *Esperanto* as well as the international languages, based on English – *New English, Basic English, Essential World English.* A special place in the landscape of artificial languages is taken by diachronic experiments of the kind: what Polish would have been like if it had been a Romance language (the *Wenedyk* experiment), what Indo-European would have been like if Grimm's laws had not existed, or the way Gothic would have developed (the *Gotish* language in D.E. Perrotin's outlook). A *Hatti* language was created, an imaginary descendent of the *centum* Indo-European group and even an *Adelic* language, imagined as a descendent of Proto-Indo-European by S.A. Maclagan. It is true that no modern cases of "faked" languages invented, with a view to present them as real ones, are known. The only serious case, famous in the world of cryptographs, is that of the language of the Voinych manuscript, but the manuscript is dated with great accuracy in the 16th century and was written somewhere in Italy. The text, which covers 240 pages, remained undecoded to this day, after more than a century's long attempts. The language of this manuscript might be an artificial language, created by an alchemist but the key appears impossible to be found.

From this angle, the hypothesis of the invention of a coherent Dacian language, in the 19th century, raises extremely difficult problems. The construction of a language implies a very thorough knowledge in the linguistic field, an accurate coordination (which only a computer can achieve faultlessly), the observance of some rules of contextual frequency, variation and conditioning etc. The language of the leaden tablets is far from revealing the aspect of an artificial language.

The first thing one can state about this language is that it does not seem a standardized language but one teeming with an enormous number of variants – graphic or phonetical – so that there is almost not a single word, hav-

frecvenţă, variaţie şi condiţionare contextuală etc. Limba tăbliţelor de plumb nu are nici pe departe aspectul unei limbi artificiale. Primul lucru care se poate spune despre această limbă este că nu pare a fi o limbă standardizată, ci una plină de enorm de multe variante – grafice sau fonetice – aşa încât aproape nu există un singur cuvânt care să aibă o formă unică în toate plăcile. Numele lui Burebista e scris în vreo 20 de feluri, cel al cetăţii Genucla la fel (a se consulta dicţionarul întocmit de Romalo), numele romanilor este "stâlcit", de asemenea, în nenumărate feluri. Un "falsificator" nu ar fi putut să imagineze atât de multă variaţie mai ales că toate aceste variante sunt distribuite cu o anumită logică, nu întâmplător: în vremea lui Burebista circulă unele forme, în vremea lui Decebal altele, etc. Există chiar unele trăsături "dialectale", care diferenţiază limba dacilor de cea a geţilor, în special în redarea consoanei finale *o*, care adesea e înlocuită de *u* sau chiar *a*. În ce priveşte condiţionarea contextuală, se poate observa cu uşurinţă că anumite cuvinte apar doar în anumite contexte, aşa cum anumite semne apar doar în anumite combinaţii – încă un semn că limba nu a fost generată la întâmplare.

E greu de crezut că cineva a putut inventa o limbă plauzibilă, în acele vremuri. Singurul care ar fi avut cunoştinţele necesare şi ar fi putut încerca o asemenea nebunie ar fi fost Hasdeu, însă cu riscul unor inconsecvenţe, obligatorii în absenţa unei coordonări perfecte a miilor de unităţi lingvistice.

Apărarea lui Hasdeu

Numele lui Hasdeu a fost cel mai adesea invocat în legătură cu aceste piese. Se ştie că nu exista altcineva, la vremea respectivă, care să posede un orizont

ing a unique form in all the plates. The name of Burebista is written in about 20 ways, the one of the Genucla fortress equally so (see the dictionary drawn up by Romalo), the name of the Romans is also distorted in countless ways. A faker could not have imagined such a great variety, the more so as these variants are distributed with a certain logic, not accidentally: In Burebista's epoch there circulated some forms while during that of Decebal different ones etc. There exist even certain "dialectal" traits which differenciate the language of the Dacians from that of the Getae, especially in the rendition of the final vowel *o*, which is frequently replaced by *u* or even *a*. As to contextual conditioning, one can easily notice that certain words appear only within certain contexts, just as certain symbols appear only in certain combinations – a further argument in favour of the idea that the language was not generated at random.

It is hard to believe that someone was able to invent a plausible language in those times. The only one who ranged over the necessary knowledge and might have attempted such an insane venture would have been Hasdeu, however at the risk of some inconsistencies, unavoidable in the absence of a perfect coordination of the thousands of linguistic units.

The Defence of Hasdeu

The name of Hasdeu was most frequently brought up, in conjunction with these plates. It is a well-known fact that at the time there was no one else ranging over the linguistic horizon required by such a venture. Moreover Hasdeu was keenly concerned with the Dacian substratum and had a vast knowledge of history. If we consider the fact that he had been accused of having made some fakes (medieval documents which he published but which no one had ever seen in the original), the conjectures might be partially justified.

What would a Dacian language, invented

lingvistic suficient pentru o astfel de lucrare. În plus, Hasdeu era preocupat intens de substratul dacic şi avea cunoştinţe vaste de istorie. Dacă mai adăugăm faptul că el a mai fost acuzat de unele falsuri (documente medievale pe care le-a publicat, dar pe care nimeni nu le-a văzut vreodată în original), bănuielile ar fi oarecum întemeiate.

Cum ar fi trebuit să arate o limbă dacică inventată de Hasdeu? În primul rând, ar fi trebuit să fie transpusă într-unul din cele două alfabete dacice pe care le postula marele lingvist. Mai întâi, Hasdeu a

by Hasdeu, have been like? In the first place it would have necessarily been transposed into one of the two Dacian alphabets postulated by the great linguist. Initially Hasdeu assumed that Deceneu had brought a writing from Egypt, where he had presumably spent some time, according to Iordanes.

Subsequently, when he discovered an alphabet used by the Szeklers in the 13th century, he assumed that the latter must have derived from Deceneu's Dacian alphabet. But the plates are mostly written in the ordinary Greek alphabet, also mottled with "Cyrillic" characters.

Secondly it would have positively reflected

Fig. 3. Stânga: Alfabetul "dacic" al lui Hasdeu, din care ar fi descins alfabetul secuilor
Dreapta: Monogramele din câte două sonuri, aduse de Lakatos
Fig. 3. Hasdeu's "Dacian" alphabet, from which the Szeklers' alphabet presumably derived.

presupus că Deceneu ar fi adus o scriere din Egipt, unde, conform lui Iordanes, ar fi petrecut ceva timp. Apoi, descoperind un alfabet folosit de secui în sec. XIII, Hasdeu a presupus că acesta trebuie să descindă din alfabetul dacic al lui Deceneu. Totuşi, plăcile sunt scrise în mare parte în banalul alfabet grecesc, împestriţat şi cu semne "chirilice".

În al doilea rând, ar fi trebuit să oglindească ideile despre substrat ale lui Hasdeu. Dar – surpriză – limba tăbliţelor

Hasdeu's conceptions on the substratum. But – surprise –the language of the tablets does not reflect the phenomena generally ascribed to the substratum in Romanian, such as the Genitive-Dative syncretism, the postposition of the article, the neuter gender and neither does it include words attributed to the substratum (only 2-3 such words are identifiable and moreover not for a certainty). What would Hasdeu have intended to demonstrate if he had invented a Dacian language?

Would he have tried to make it similar to

nu reflectă fenomenele atribuite îndeobşte substratului în română, precum sincretismul genitiv-dativ, postpunerea articolului, genul neutru, şi nici nu conţine cuvinte atribuite substratului (se pot identifica, dar nu cu toată certitudinea, doar două-trei astfel de cuvinte). Ce ar fi vrut să demonsteze Hasdeu dacă ar fi inventat o limbă dacă? Ar fi încercat să o facă asemănătoare cu slava? Exclus, pentru că el, basarabean de origine, nu era filoslav, deşi era un mare specialist în limbi slave. Ar fi putut să o facă să semene cu latina, aşa cum mai târziu avea să susţină Nicolae Densuşianu, în *Dacia Preistorică*. Dar asemănarea cu latina se rezumă la unele cuvinte – e drept, destul de numeroase – dar nu şi la alte sectoare ale limbii. Lucru straniu, căci pentru un atât de bun cunoscător al limbii latine cum era Hasdeu nu ar fi fost dificil să imagineze o limbă asemănătoare cu latina. Ce altceva ar fi vrut să mai demonstreze? Că limba dacă este, de fapt, limba pelasgă, preino-europeană? Hasdeu nu şi-a imaginat niciodată că limba dacă este o limbă neindo-europeană. El compara adesea rămăşiţele substratului dac cu sanscrita, vechea persă, limbile baltice, slave, celtice etc., convins fiind de înrudirea cu toate acestea. Nici măcar un rând din scrierile lui Hasdeu cu privire la substrat nu ne îndreptăţeşte să îl considerăm pe el creatorul limbii tăbliţelor de plumb.

Şi, nu în ultimul rând, era necesar un volum de muncă imens, mulţi colaboratori şi mulţi bani. Ori, dacă la 1875 plăcile erau deja atestate, Hasdeu iese din calcul pentru că era prea tânăr şi sărac la acea vreme. La ritmul de muncă pe care îl avea, el nu ar fi putut realiza acest ansamblu de piese decât după moartea fiicei sale Iulia, când a renunţat treptat la orice activitate ştiinţifică şi s-a cufundat în spiritism. Dar la vremea respectivă plăcile existau deja

Slavic? It is out of the question as he was of Bessarabian extraction and consequently not a philo-Slav. He might ḥave made it similar to Latin, the way in which later Nicolae Densuşianu stated in *Prehistorical Dacia*. However the similarity with Latin confines itself to certain words – truly indeed rather numerous – and does not cover other sections of the language, a strange fact, because to such an expert connoisseur of Latin as Hasdeu was, it would not have been difficult to imagine a language resembling Latin. What else could he have demonstrated? That the Dacian language is actually pre-Indo-European Pelasgian? Hasdeu never did imagine that Dacian is a non-Indo-European language. He frequently compared the remnants of the substratum with Sanskrit, Old Persian, the Baltic, Slavic, Celtic languages etc., being convinced about the kinship with them. Not even a single line from Hasdeu's writings, dealing with the substratum, does justify one to consider him the creator of the language of the tablets.

And last but not least, such an undertaking would have required a huge volume of work, many assistants and a large amount of money. Or, as the plates were attested as early as 1875, Hasdeu is out of the question because he was much too young and poor at the time. At his working rate, he would have been able to achieve this complex set of plates, only after the death of his daughter Iulia, when he had gradually given up any kind of scientific work and was absorbed in spiritism. But by that time the plates already existed, and moreover it would be absurd to think that Hasdeu had given up a capital work such as Etymologicum Magnum Romaniae, in order to devote himself to the creation of a fake which neither he nor anyone else would turn to account.

And yet, what Language is it?

From the very beginning one can state that this language does not appear having an Indo-

şi este absurd să credem că Hasdeu a renunţat la o lucrare capitală precum *Etymologicum Magnum Romaniae* pentru a se dedica unui fals pe care nu-l va valorifica niciodată nici el, nici altcineva.

Şi totuşi, ce limbă este aceasta?

Din capul locului se poate afirma că această limbă nu pare să aibă caracter indo-european: nu există desinenţe (sau sunt extrem de rare, şi, în aceste cazuri, dubioase), aşa încât nu se face distincţie de gen (*a* final se confundă cu *o* final), număr, caz sau persoană; raporturile morfologice şi sintactice sunt exprimate prin cuvinte auxiliare şi prin topică: *Dapigieo mato dou Genouklo* "Dapyx rege al Genuclei"; *Oktabio lo Segesto* "Octavianus la Segestica"; *do Tanathyo on Bononio* "de la Tanatis la Bononia"; *Boerebiseto on Sarmigetouzo* "Burebista în Sarmizegetusa"; *on kopono dou Zabelo* "în templul lui Zabelo". Structura rădăcinilor este în mod evident CV-CV[5] (*ro-to-pa-no, da-ci-ba-lo, be-zi-no, za-be-lo*), cu silabe deschise, în vreme ce structura indo-europeană este CVC[6]/ desinenţă; nucleul lexical fundamental nu îşi găseşte corespondenţe în plan indo-european (*mato* "rege", *kotopolo* "preot", *kopono* "templu", *talipiko* "cetate", *dabo* "neam"); cuvintele indo-europene de bază lipsesc din textele tăbliţelor (termeni pentru "a muri", "neam", "frate" etc.). E adevărat, există o influenţă indo-europeană clară, dar aceasta nu a reuşit să schimbe aspectul esenţial al limbii (cuvinte precum *dio* "zeu", *on* "în", *patrido* "părintesc"). La aceasta se adaugă o puternică influenţă grecească asupra limbii tăbliţelor din Dobrogea (şi, cum era şi firesc, mai slabă asupra celor din vremea lui Decebal, de la Sarmigetuza; ex.: *basileo, hiliarho, chrono, gramatieo,*

European character: there are no inflections (or they are extremely rare, and in the latter case dubious) so that there is no distinction of gender (final *a* is apt to be mixed up with final *o*), number, case or person, the morphological and syntactic relations being expressed by means of auxiliary words and by means of the order of the words in the sentence: *Dapigieo mato dou Genouklo* "Dapyx king of Genucla"; *Oktabio lo Segesto* "Oktavianus at Segestica"; *do Tanathyo on Bononio* "from Tanatis to Bononia"; *Boerebiseto on Sarmigetouzo* "Burebista in Sarmizegetusa"; *on kopono dou Zabelo* "in the temple of Zabelo". The structure of the roots is obviously CV-CV[5] (*ro-to-pa-no, da-ci-ba-lo, be-zi-no, za-be-lo*), with open syllables while the Indo-European one is CVC[6]/inflection; the basic word nucleus has no counterpart on the Indo-European plane (*mato* "king", *kotopolo* "priest", *kopono* "temple", *talipiko* "fortress", *dabo* "race"); the basic Indo-European words are absent from the texts of the tablets (terms for "to die", "race", "brother" etc). Truly indeed, there exists a clear Indo-European influence but the latter did not succeed in changing the essential aspect of the language (words such as *dio* "god", *on* "in", *patrido* "paternal". Moreover there is a strong Greek influence in the language from the tablets from the Dobruja (and as but natural in those from the time of Decebal, from Sarmizegetusa; for ex. *basileo, hiliarho, chrono, gramatieo, falangeo, adelfo, anepsios*) and a large number of Latin words (more numerous in those of more recent date) some of them loans, others probably having a common origin with those from Latin.

It is very important to emphasize the way in which the loan words were adapted.

In view of the law of the open syllable, which seems to define the phonological structure of this language, the Greek and Latin words, which mostly ended in a consonant, had to be adjusted either by the elimination of the final consonant or by the addition of a vowel:

falangeo, adelfo, anepsios), precum şi un număr mare de cuvinte latineşti (mai numeroase în cele de dată mai recentă), unele fiind împrumuturi, altele având probabil o origine comună cu cele din latină.

Foarte important de subliniat este felul în care cuvintele împrumutate sunt adaptate. Dată fiind legea silabei deschise, care pare să definească structura fonologică a acestei limbi, cuvintele greceşti şi latineşti, care mai totdeauna se terminau în consoană, trebuiau ajustate fie prin eliminarea consoanei finale, fie prin adaugarea unei vocale: *chiliarcho, basileo, chrono, adelpho, falangeo, Lokolo, Caio, Fusko, Adaneu* şi *chronoso, megaso, rumunuso, Adaneuse.* Primul procedeu este folosit în Linearul B micenian, care nota un dialect grecesc, dar, fiind silabar, era impropriu notării unei limbi indo-europene; înainte de a fi folosit pentru greacă, acesta notase, de bună seamă, o limbă neindo-europeană cu silabe deschise, asemenea limbii din tăbliţe. Cel de-al doilea procedeu este folosit în silabarul cipriot, care de asemenea, înainte de a nota limba greacă, a notat o limbă necunoscută cu aceeaşi structură silabică deschisă. E inutil să reamintim că ambele silabare au fost descifrate la mijlocul secolului 20.

Deci aspectul general este acela al unei limbi izolante, fără desinenţe, cu silabe deschise. Stratul indo-european aşezat ulterior peste acest nucleu nu pare să-i fi influenţat prea mult structura. Este limba dacă o limbă preindo-europeană, asemenea limbii basce? Cum se explică absenţa cuvintelor şi fenomenelor atribuite substratului limbii române?

O primă explicaţie a oferit-o chiar Romalo: este posibil ca această limbă să fi fost o limbă sacră, foarte veche, ştiută doar de preoţi şi de nobili, în vreme ce poporul de rând vorbea o limbă indo-europeană, care constituie substratul

chiliarcho, basileo, chrono, adelpho, falangeo, Lokolo, Caio, Fusko, Adaneu and *chronoso, megaso, rumunuso, Adaneuse*. The first procedure is used in the B Mycaenaean Liner, which recorded a Greek dialect but being syllabary it was inadequate to record an Indo-European language. Before being used for Greek it had certainly been used for recording a non-Indo-European language, with open syllables, similar to the language from the tablets. The second procedure is used in the Cypriote syllabary, which also, prior to recording Greek, must have recorded an unknown language, with the same open syllabic structure. It is needless to mention that both syllabaries were deciphered about the middle of the 20th century.

Consequently, the general aspect is that of an isolant language, without inflections, with open syllables. Did the Indo-European layer, which subsequently settled over this nucleus, hardly influence its structure? Is the Dacian language a pre-Indo-European language, such as Basque? How can the absence of the words and phenomena ascribed to the substratum of the Romanian language be accounted for? An initial explanation was provided by Romalo. It is possible that this language was an ancient, sacred language, known only by the priests and noblemen, while the common people spoke an Indo-European language, the one which constitutes the substratum of the Romanian language. The second hypothesis, more plausible but rather more shocking, is that the language of the tablets is, pure and simple, the Dacian language and as this language is pre-Indo-European, the substratum of Romanian is non-Indo-European. This hypothesis is more plausible because the texts include truly Romanian words, considered of Latin, Slavic or of other origins or of unknown etymology, words which could not have been handed down to Romanian, if this language had not been spoken by the entire people. The strangest thing noticeable is the presence, in very large numbers, of

limbii române. A doua ipoteză, mai plauzibilă, dar mai şocantă, este aceea că limba tăbliţelor este pur şi simplu limba dacă, iar această limbă este pre-indo-europeană – deci substratul limbii române este neindo-european. Această ipoteză este mai plauzibilă deoarece textele conţin cuvinte pur româneşti, considerate de origine latină, slavă, de alte origini sau cu etimologie necunoscută, cuvinte care nu s-ar fi putut transmite limbii române dacă această limbă nu ar fi fost vorbită de popor. Cel mai straniu lucru de remarcat este prezenţa în număr foarte mare a unor cuvinte asemănătoare cu unele cuvinte din limba latină: vor fi fost acestea împrumuturi timpurii din latină sau aveau o origine comună în cele două limbi? Cuvinte precum *paceo* "pace", *armoso* "armată", *purcedeo* "a pleca, a porni" şi multe altele dau un caracter straniu acestei limbi. Presupunerea foarte îndrăzneaţă a lui Romalo cu privire la o înrudire strânsă dintre latină şi dacă – lucru care ar explica romanizarea rapidă – trebuie cântărită cu multă grijă. Asemănările cu latina se opresc la lexic, care se ştie că este segmentul cel mai mobil, mai supus schimbărilor, dar cele două limbi sunt foarte diferite tipologic şi probabil neînrudite genetic.

Stranie este, totuşi, asemănarea cu româna, în special în marcarea unui "gen personal": complementul direct nume de persoană precedat de *poe* "pe": *Zurasieo ontumpieno poe Rosieno chiliarchiu skito* "Zyraxes îl întâmpină (?) pe Rosieno hiliarhul scit"; numele de persoană în genitiv precedat de *lue* "lui": *Mukrinino uioso lue Kutezonio anepsios luie Dapiegio* "Mukrinino fiul lui Cotizo, vărul lui Dapyx".

Secvenţele identificabile

Primul pas făcut de Romalo în decriptarea textelor a constat în identificarea unor

some words resembling words from Latin. Could they have been early loans from Latin or did they have a common origin in both languages? Words such as *paceo*, "peace", *armoso* "army", *purcedeo* "to leave, to set out" and many others lend a strange character to this language. The bold assumption made by Romalo, with regard to a close kinship between Latin and Dacian – which would account for the fast Romanization – should be considered very carefully. The similarities with Latin are restricted to the vocabulary, which is obviously known as the most mobile segment, subject to changes. But the two languages are very different in terms of typology and probably unrelated genetically.

Most strange nevertheless is the similarity with Romanian, in particular in the rendition of a "personal gender": the direct object name of person preceded by *poe*, "pe" (*on* in English): *Zurasieo ontumpieno poe Rosieno chiliarchiu skito* "Zyraxes welcomes (poe) Rasieno, the Scythian chiliarch"; the name of a person in the genitive preceded by *lue* "lui" (**of** in English) *Mukrinino uioso lue Kutezonio anepsios luie Dapiegio* "Mukrinino, son of Cotizo, consin of Dapyx".

The Identifiable Sequences

The first step taken by Romalo to decrypt the texts consisted in the identification of some sequences that were foolproof in their delimitation. These are the proper nouns-toponyms, anthroponyms, theonyms, ethnonyms. As the texts are written mostly in *scriptio continua* (except some later texts, particularly those from Decebal, see for ex. nr. 5, 16) the identification of these sequences resulted in "throwing light" on the text, to a great extent and in identifying other sequences.

Toponyms

The place-names – both Dacian and foreign – identified by Romalo are: *Arrubium,*

secvenţe sigure şi delimitarea lor. Acestea sunt numele proprii – toponime, antroponime, teonime, etnonime. Cum textele sunt scrise în cea mai mare parte în *scriptio continua* (excepţie fac unele texte târzii, în special cele de la Decebal, v. d. ex. nr. 5, 16), identificarea acestor secvenţe a dus la "luminarea" în mare măsură a textului şi la identificarea altor secvenţe.

Toponimele

Numele de locuri – dacice dar şi străine – identificate de Romalo sunt: *Arrubium, Dinogetia, Genucla, Carsium, Cumidava, Napoca, Sargetia, Sarmizegetusa, Segesta, Sirmium, Ziridava.* La acestea se adaugă *Căpâlna*, identificată în secvenţa *copono*, foarte frecventă în texte, dar care, prin apariţia sa şi în textele ce provin din Dobrogea, ar trebui să aibă totuşi valoarea unui substantiv comun; sau, dacă este într-adevăr un toponim, *Copono*=Căpâlna, aşezare de pe valea Sebeşului, trebuie să fi avut o semnificaţie aparte chiar pentru geţii dobrogeni. Formele sub care apar aceste nume sunt uşor diferite de cele atestate în izvoare. *Ainrubio* (toponim de origine probabil celtică), consemnat *Arrubium* în izvoarele latineşti, cu un grup consonantic genuin *nr*, pe care latina, deoarece nu-l suporta, l-a asimilat la *rr* (cf. lat. *irrigere < in-rigere, corrumpere < con-rumpere*). *Comieodabo* este mai aproape de *Comidava* lui Ptolemeu decât de *cumidavensium* dintr-o inscripţie recentă - lucru firesc dacă ne gândim că acea inscripţie era scrisă în latină, de un roman, care percepea altfel sunetele din limba băştinaşilor. Că în limba tăbliţelor vocala *o* nota un sunet închis, mai aproape de *u*, o demonstrează şi antroponimul *Locolo* pentru *Luculus* şi redarea frecventă prin *o* a desinenţei *-us* din latină: *Fontio* pentru *Fonteius*, *Antonio* pentru *Antonius* etc.

Dinogetia, Genucla, Carsium, Cumidava, Napoca, Sargetia, Sarmizegetusa, Segesta, Sirmium, Ziridava. Căpâlna should be added to this enumeration. Identified in the *copono* sequence, very frequent in texts, but which on account of its appearance in the texts coming from the Dobruja too, should rather have the value of a common noun. However if it is really a toponym, then *Copono*=Căpâlna, a place from the valley of the Sebeş, must have had a special significance for the Dobrujan Getae too. The forms in which these names appear are slightly different from those attested by the sources. *Ainrubio* (a toponym probably of Celtic origin), recorded as Arrubium in the Latin sources, with a genuine consonantal group *nr*, which Latin, on account of the fact that it could not accept, assimilated it to *rr*, (compare Lat. *irrigere < in-rigere, corrumpere < con-rumpere*). *Comiedabo* is closer to Ptolemy's *Comidava* than *cumidavensium* from a relatively recent inscription, which is but natural if we consider that the inscription was written in Latin, by a Roman, who heard differently the sounds from the language of the natives. The fact that in the language of the tablets the *o* vowel rendered a close sound, standing nearer to *u* is likewise demonstrated by the anthroponym *Locolo* for *Luculus* and by the frequent rendition through *o* of the *-us* inflection from Latin: *Fontio* for *Fonteius*, *Antonio* for *Antonius* etc.

It seems that Genucla was the most important city after Sarmizegetusa and Burebista's first capital. A large number of plates probably come from there.

A few more toponyms can be added, resulting from a segmentation or interpretation, differing from that applied by Romalo: *Tanato* and *Bononio* from text 123, most likely corresponding to the fortresses *Tanatis* and *Bononia*, on the Danube, the former attested in Ptolemy and Procopius, the latter better known, localized in the vicinity of Vidin of today. In the same text (r. 5 - 6) can be identified the topo-

Genucla este, se pare, cea mai importantă cetate după Sarmizegetusa şi prima capitală a lui Burebista. De aici pare să provină un număr mare de plăci.

La aceste toponime se mai pot adăuga alte câteva, rezultate dintr-o segmentare sau interpretare diferită de cea aplicată de Romalo. *Tanato* şi *Bononio* în textul 123, corespunzânde, foarte probabil, cetăţilor *Tanatis* şi *Bononia* de pe Dunăre, prima atestată la Ptolemeu şi Procopiu, cea de-a doua, mai bine cunoscută, localizată lângă actualul oraş Vidin. În acelaşi text (r. 5-6) se poate identifica toponimul *Singidunum* (Belgrad), aflat în aceeaşi regiune, dar şi alte cuvinte precum *Istreo, Mesio, Dardanieo*, semn că acţiunea se petrece undeva în Moesia, în sudul Dunării şi are legătură cu neamul dardanilor. *Ramidava*, atestată la Ptolemeu, poate fi identificată sub *Ramodabo*, din placa 25 şi *Ramieodabi* din placa nr. 3.

Foarte interesant este toponimul *Tulbiaco* din tăbliţa 115, fără îndoială acelaşi cu *Tolbiacum*, localizat pe Rin, în apropiere de Bonn. Numele apare în *Geografia* lui Ptolemeu, la Tacitus[7] şi la alţii şi aparţine spaţiului germanic. În textul din tăbliţă însă, apare însoţit de cuvântul *bastarnio*, lucru firesc, pe de o parte, deoarece se ştie că Oroles, despre care se vorbeşte în text, s-a luptat cu bastarnii (conform lui Dio Cassius şi Trogus Pompeius) dar, pe de altă parte, faptul este surprinzător, deoarece proveniența germanică a bastarnilor este o certitudine de dată recentă, furnizată de cercetările arheologice ale ultimelor decenii. Izvoarele antice îi consideră pe bastarni celţi (sau chiar geţi!), cu excepţia lui Strabo, care afirmă că sunt "oarecum" de acelaşi neam cu germanicii; publicarea în 1905 a unei inscripţii în care era pomenit un *Bastarnus Germanicianus* nu a ajutat la lămurirea provenienței acestui

nym *Singidunum* (Belgrade), located in the same region, but also other words, such as *Istreo, Mesio, Dardanieo*, a clue that the action took place somewhere in Moesia, south of the Danube, and was connected with the Dardani. *Ramidava*, attested by Ptolemy, can be identified with *Ramodabo*, from plate 25 and *Ramieodabi* from plate nr.3.

Very interesting is the toponym *Tulbiaco*, from plate 115, undoubtedly the same with *Tolbiacum*, localized on the Rhine, close to Bonn. The name appears in Ptolemy's *Geography*, to Tacitus[7] and to others and belongs to the Germanic space. But in the text from the tablets it is accompanied by the word *bastarnio*, which is quite natural on the one hand because it is known that Oroles, present in the text, fought against the Bastarns (according to Dio Cassius and Trogus Pompeius) but on the other one rather surprising, because the Germanic origin of the Bastarns became a certitude recently, based on the archaeological research works carried through during the past few decades. The ancient sources considered the Bastarns as Celts (or even Getae) except Strabo who asserted that they belonged someway to the same race with the Germans.

The publication in 1905 of an inscription mentioning a certain *Bastarnus Germanicianus* did not contribute to the elucidation of the origin of this ethnic group, so that while Xenopol did not even mention them, Iorga[8] considered them positively to be Celts, while Pârvan[9] referred to some Celto-Bastarns and to Celto-Germanic Bastarns. Consequently, if a faker really existed he was a visionary of genius.

Another identifiable toponym is *Helis*, recorded in the tablets as *Elia*. The latter's presence in the same context with king *Dromichaetes* and his frequent portrayal in seals, confirms the value ascribed to this word. It seems that a large part of these tablets come from Helis, actually the oldest ones from the entire set, the bulk prior to Burebista, As previously mentioned the oldest types of writings

grup etnic, astfel că, în vreme ce Xenopol nici nu-i pomeneşte, Iorga[8] îi socoteşte sigur celţi, iar Pârvan[9] vorbeşte de celto-bastarni şi de bastarni celto-germani. Prin urmare, dacă a existat un "falsificator", acesta a fost un vizionar genial.

Un alt toponim identificabil este *Helis*, înregistrat în tăbliţe sub forma *Elia*. Prezenţa acestuia în acelaşi context cu numele regelui *Dromichete* şi, adesea, figurat în peceţi, confirmă valoarea atribuită acestui cuvânt. Se pare că o mare parte din tăbliţe provine de la Helis, în fapt tocmai cele mai vechi din întregul ansamblu, majoritatea anterioare lui Burebista. Cum s-a văzut mai sus, cele mai vechi tipuri de scriere sunt cele de la Helis. Numele lui Dromichete este pomenit în zece izvoare, însă cel al cetăţii Helis apare doar la Diodor Siculus (21, 12). Timp de un secol s-au făcut numeroase încercări de localizare a acestei cetăţi. "Traseul" parcurs de Helis este foarte complex. A fost localizat mai întâi între Prut şi Nistru, deoarece s-a dedus din textul lui Strabo că Lisimach a trecut Dunărea la nord, în sudul Basarabiei[10]; apoi în câmpia munteană, la Piscul Crăsani, însă fără să se elucideze traseul parcurs de armata lui Lysimah. Ipoteza pare absurdă întrucât ar fi fost mai simplu pentru diadohul macedonean să treacă Dunărea direct în Câmpia Munteană, pe la Sucidava sau prin alt vad[11]. Conform interpretării lui Pârvan: "*Strabon (p. 305) spune clar că în regiunea dintre Dunăre, Marea Neagră şi Nistru, adică Moldova de miazăzi, acolo unde grecii aşează acel pustiu getic prin care a trecut Dareios împotriva scythilor, făcând pod peste Dunăre mai jos de insula Peuce, acolo a trecut şi Lysimachos împotriva geţilor*"[12]. Interpretarea este total eronată – Strabo nu spune nicăieri că Lysimach ar fi trecut Dunărea. După Daicoviciu, care conjecturează un text al

are those from Helis. The name of Dromichaetes is mentioned in dozens of sources, but that of the city of Helis appears only in Diodorus Siculus, 21, 12. For a century, numerous attempts to localize this city were made. The "itinerary" covered by Helis is rather complex. First between the Prut and Dniester, as it was inferred from Strabo's text that Lysimachos had crossed the Danube northwardly, to the south of Bessarabia[10]. Then in the Wallachian Plain, at Piscul Crăsani, however without elucidating the itinerary covered by the army of Lysimachos, which is absurd, as it would have been very simple to the Macedonian diadochos to cross the Danube directly to the Wallachian Plain or at Sucidava, or else through another ford[11]. According to Pârvan's interpretation: "Strabo, p. 305, says clearly that in the area enclosed by the Danube, the Black Sea and the Dniester, that is to say in south Bessarabia, where the Greeks locate that "Getic desert", which had been crossed by Darius against the Scythians, bridging the Danube with boats, below the Peuce island, «that is where Lysimachos marched against the Getae»"[12]. The interpretation is entirely incorrect. Strabo does not mention anywhere the fact that Lysimachos crossed the Danube. Subsequently Helis "reached" the Argeş river, according to Daicoviciu, who conjectures a text by Polybius, in which Dromichaetes was considered king of the Odryssians – according to him *Odryson=Ordeson* – and declares Dromichaetes "king of those from the Argeş", considering that Helis and Argedava[13] were one and the same place. But Suidas[14] and Diodorus Siculus[15], as well as Plutarch[16], considered Dromichaetes king of the Odrysians and one cannot accuse them all of having made an error by referring "to those from the Argeş river" and not to the Odryssians. We find an additional confirmation in Trogus Pompeius, who calls Dromichaetes *rex Thracum* – "king of the Thracians"[17]. Some authors saw an etymological connection between Helis and Helibakia,

lui Polybios, în care Dromichete era numit rege al odrisilor, Helis "a ajuns" pe Argeş. După el, *Odryson=Ordeson* şi îl declară pe Dromichaetes "rege al celor de pe Argeş", considerand că Helis si Argedava[13] sunt aceeaşi cetate. Totuşi, şi Suidas[14] şi Diodorus Siculus[15] şi Plutarh[16] îl socoteau pe Dromichete rege al odrisilor, şi nu pot fi acuzaţi cu toţii că au greşit când se refereau la argeşeni, nu la odrizi. O confirmare în plus găsim la Trogus Pompeius, care îl numeşte pe Dromichete rex Thracum "rege al tracilor"[17]. Unii au văzut o legătură etimologică între Helis şi Helibakia, vechiul nume al Ialomiţei[18], alţii au plasat cetatea pe Siret, gândind că *Helis* înseamnă "(Cetatea) Soarelui" şi, cum *Piroboridava* trebuie să însemne "Cetatea Focului", au identificat Helis cu Poiana (jud. Galaţi)[19]. Alţii au localizat-o în NE Bulgariei[20].

Toată această "plimbare" a plecat de la interpretarea greşită a textului din Strabon, care spune că la fel a păţit şi Lysimah, adică nu numai că s-a pus în primejdie, la fel ca Darius, dar chiar a fost prins, de Dromichete. Şi cam atât. Nimic despre trecerea Dunării, eveniment important la acea vreme, care nu avea cum să scape tuturor celor zece povestitori; nimic despre promenada absurdă a oştirii lui Lysimah prin sudul Molodvei şi prin Muntenia. Mai mult, dacă e să lăsăm deoparte fantezia şi să dăm, totuşi, crezare surselor, Lysimah a fost prins "în Pont", cum clar glăsuieşte Trogus Pompeius.

Dacă Helis se afla în "pustiul getic" sau mai la nord, de ce s-ar fi ambiţionat Lysimah să cucerească acele teritorii, când se ştie că ţelul lui era să transforme Dunărea în graniţă? Dromichete era rege al tracilor, mai precis al odrisilor. Ca urmare, el trebuie să fi avut în stăpânire nu numai teritoriul din sudul Dobrogei, ci şi teritorii pe ambele maluri ale Dunării,

the old name of the Ialomiţa river[18], others located the fortress on the Siret river, thinking that *Helis* means "The Fortress of the Sun", and as *Piroboridava* is supposed to mean "The Fortress of Fire", they identified Helis with Poiana (Galaţi county)[19]. Other historians moved it to the north-east of Bulgaria[20].

This whole "promenade" set out from the wrong interpretation of Strabo's text, narrating that Lysimachos had an identical experience and namely that he not only exposed himself to danger, just as Darius had done, and was captured by Dromichaetes. And that was about all. He provides no information about the crossing of the Danube, a major event at the time, which could not be ignored by all ten narrators, nothing about the absurd promenade of the army of Lysimachos, in south Moldavia and in Wallachia. Even more, if we give free vent to imagination and credit to the sources, Lysimachos was captured "in Pont", Trogus Pompeius clearly stated.

If Helis lied in the "Getic desert", or north of it, then why was Lysimachos firmly bent on conquering those territories when he was known to intend to turn the Danube into a frontier? Dromichaetes was king of the Thracians, more precisely of the Odryssians. Consequently he must have ruled over the territory expanding south of the Danube but also over territories from both banks of the Danube, a fact which results from the text of Pausanias.

In plate nr. 120 are enumerated the chiliarchs of Burebista together with the fortresses they controlled. Orolio, one of the three major chiliarchs (together with Dapygeo and Zoraseo) was master over *Elia Carseu*: perhaps a fortress with a double name – an earlier one and a later one, perhaps two fortresses, one on the left bank the other on the right bank of the Danube[21]. Imagining this location, the faker demonstrates that: he interpreted *correctly* Strabo: he understood that the army of Lysimachos did not cross the Danube and that the battle was fought on the right bank of the

fapt care rezultă din textul lui Pausanias.

În placa nr. 120, sunt enumeraţi hiliarhii lui Burebista împreună cu cetăţile pe care le stăpâneau. Orolio, unul dintre cei trei hiliarhi principali (alături de Dapygeo şi Zoraseo), este stăpân la *Elia Carseur.* poate cetate cu nume dublu – unul mai vechi, altul mai nou, poate două cetăţi, una pe malul stâng, alta pe malul drept al Dunării[21]. Imaginând acest amplasament, "falsificatorul" demonstrează că: 1) l-a interpretat corect pe Strabon: el a priceput că armata lui Lysimach nu a trecut Dunărea şi că lupta s-a dat în dreapta Dunării; putem deduce cel mult că Helis era în stânga Dunării, dar numai Lysimach a fost dus acolo, după ce a fost prins, nu întreaga sa armată; 2) a respectat textul lui Trogus Pompeius-Iustinus, care spune că Lysimach a fost prins şi eliberat *in Ponto*, şi nu undeva în câmpie, în Basarabia sau în Muntenia; 3) a respectat textele lui Suidas, Diodorus Siculus, Polybios, care îl consideră rege al odrisilor şi Trogus Pompeius, care il considera rege trac: dacă lupta s-a dat undeva în centrul Dobrogei, stăpânirea sa şi asupra sudului Dobrogei este foarte plauzibilă; 4) a intuit o legătură etimologică între Helis şi Helibakia (Ialomiţa), care se varsă în Dunăre exact la Carsium şi 5) capătă sens textul lui Pausanias, care spune că diadohul i-a cedat lui Dromichete cetăţile de dincolo de Istru, probabil de la Carsium spre sud, cum presupunea Pârvan. Puse cap la cap, informaţiile din cei 10 autori nu îngăduie o amplasare mai potrivită decât cea imaginată de "autorul" textelor apocrife. Toţi cei care au plasat Helis în Moldova sau în Muntenia au ignorat, pe de o parte, atributul de rege odris al lui Dromichete, pe de alta, absenţa oricărei informaţii cu privire la trecerea întregii armatei macedonene în stânga Dunării. Iată încă o intuiţie genială a "falsificatorului"

Danube, we can infer at the most that Helis stood on the left bank of the Danube, and only Lysimachos was taken there, after his capture, not his entire army; 2) he observed the text of Trogus Pompeius-Justinus, mentioning the fact that Lysimachos was captured and freed *in Ponto*, and not somewhere on a plain, in Bessarabia or Wallachia; 3) he observed the texts of Suidas, Diodorus Siculus, Polybius and Trogus Pompeius, he considered him – the first three authors, as king of the Odryssians, as the last Thracian king: if the battle was waged somewhere in the center of the Dobruja, his rule over south-Dobruja too, is very plausible; 4) he intuited an etymological relation between Helis and Helibakia (= Ialomiţa), which flows into the Danube exactly at Carsium; 5) the text of Pausanias makes sense, when stating that the diadochos yielded to Dromichaetes the fortresses located beyond the Danube, probably from Carsium, southwards, as assumed by Pârvan. Put together, the pieces of information provided by the 10 authors enable a most adequate location, as imagined by the "author" of the apocryphal texts. Those who placed Helis in Moldavia or Wallachia, ignored on the one hand the attribute of Odryssian king of Dromichaetes, and on the other one the absence of any piece of information, regarding the crossing of the Danube, by the entire Macedonian army, to the left bank of the river. Here is another intuition of genius of the faker or else an additional proof of the authenticity of the texts.

Quite remarkable is also the presence of the toponym *Moleodabo*, the seat of the Getic chieftain *Zurazieo*, which is not in concordance with the text of Dio Cassius, the latter considering him king in Genucla[22].

However the text in question is rather unclear: Crassus, called upon for assistance by Roles in 28 or 27 B.C., captures the major rival of the Getic chieftain, Dapyx, but the name of the fortress ruled by the latter is omitted. Then he destroys the Genucla fortress, which

sau încă o dovadă a autenticităţii textelor.

Remarcabilă este şi prezenţa toponimului *Moleodabo*, sediul căpeteniei gete *Zurazieo*, în totală neconcordanţă cu textul lui Dio Cassius, care îl considera pe acesta rege la Genucla[22]. Totuşi, textul cu pricina este destul de neclar: Crassus, chemat în ajutor de Roles în anul 28 sau 27 î. Chr., îl prinde pe principalul rival al căpeteniei gete, Dapyx, dar textul nu ne spune care era cetatea pe care o stăpânea acesta. Apoi distruge cetatea Genucla care, după Cassius, ar fi fost sediul lui Zyraxes. în textul de pe tăbliţe. Genucla este sediul lui Dapyx iar distrugerea ei de către Crassus este astfel justificată. Zyraxes este aliatul lui Dapyx şi scapă fugind la sciţi, cu care se afla în bune relaţii. Crassus găseşte la Genucla steagurile capturate de geţi de la Antonius Hibrida. Ce căutau aceste steaguri tocmai la Genucla? Conform tăbliţelor, în primii ani de domnie Burebista a stăpânit Genucla, abia apoi mutându-şi centrul la Sarmizegetusa. Pare surprinzătoare plasarea lui Burebista în Dobrogea, dar nu trebuie să uităm că tocmai aceasta este soluţia propusă de unii cercetători pentru justificarea unor informaţii din izvoare[23]: Burebista era de neam *get* nu *dac* – conform lui Strabo, care făcea o distincţie riguroasă între cele două ramuri; primele acţiuni ale lui Burebista sunt îndreptate către cetăţile greceşti de pe malul mării – fapt greu de justificat pentru un dinast cu centrul în munţi; imperativul distrugerii viilor vizează în mod sigur o zonă subcarpatică, nu una montană; în fine, săpăturile din Munţii Orăştiei demonstrază că sistemul de fortificaţii nu este anterior lui Burebista, deci înainte de a realiza aceste lucrări, regele avea, probabil, un alt sediu. Iată deci că plasarea primei capitale la Genucla corespunde indicaţiilor indirecte din izvoare, iar depozitarea steagurilor

according to Cassius was the seat of Zyraxes. In the tablets, Genucla is the seat of Dapyx while its destruction is justified as explained in the following lines. Zyraxes was the ally of Dapyx and finds his escape by running to the Scythians, with whom he was on good terms. Crassus finds in Genucla the banners captured by the Getae from Antonius Hibrida. How did these banners come precisely to Genucla? According to the tablets, during the first years of his reign, Burebista ruled from his seat in Genucla. Subsequently he moved his center to Sarmizegetusa. Burebista's presence in the Dobruja seems surprising indeed, but we should bear in mind that precisely this is the solution proposed by certain researchers to justify some pieces of information from the sources[23]: Burebista was *Getan* not *Dacian*, according to Strabo, who made a clear distinction between the two branches. Burebista's first actions were directed against the Greek fortresses from the seacoast a fact rather hard to be accounted for, in the case of a dynast with a center in the mountains; the imperative of the destruction of the vineyards most certainly indicates a sub-Carpathian area rather than a mountainous one; finally the diggings from the Orăştie Mountains demonstrate that the fortification system is not prior to Burebista. Consequently before achieving these works, the king must have had another seat. So the location of the first capital in Genucla corresponds to the indirect hints from the sources, while the depositing of the banners, captured from the Romans, in the capital appears quite natural. As to the punishment of Hibrida in 59, though the sources do not specify the name of the leader of the Geto-Greco-Bastarnian coalition, Pârvan[24] wondered if the latter had not been Burebista, as he had come to power around the year 82[25]. D.M. Pippidi and R. Vulpe gave a positive reply (see Romalo) and the tablets offer the same solution, according to tablet 25.

Reverting to *Moleodabo*, the similarity with

capturate de la romani în capitală este firească. Cât despre pedepsirea lui Hibrida în anul 59, deşi izvoarele nu ne spun de către cine a fost condusă coaliţia geto-greco-bastarnă, Pârvan[24] se întreba dacă nu cumva a fost Burebista, ştiut fiind că el a ajuns la putere în preajma anului 82[25]. D.M. Pippidi şi R. Vulpe răspund pozitiv (v. Romalo p. 45) şi iată că tăbliţele oferă aceeaşi soluţie, cf. tăbliţei 25.

Revenind la *Moleodabo*, este evidentă asemănarea cu *Moldova*. Regatul lui Zyraxes pare să fi fost undeva în nordul Dobrogei–sudul Moldovei, lucru confirmat şi de relaţiile sale cu sciţii. Prezenţa acestui toponim în textul de pe tăbliţe ar putea părea anacronică, servind drept argument celor care susţin că ar fi vorba de un fals patriotic, intrucât Hasdeu era moldovean. Totuşi, această atestare nu este singulară: între numele tracice identificate pe peceţile bizantine de plumb din sec. VI, I. Barnea găseşte şi numele lui *Moldozos*[26]. De altfel, *Moldava* are structura tipică a unui toponim dacic compus cu *dava*. Trecerea *a>o* nu este izolată, ea se regăseşte în unele hidronime dacice (*Marisos>Mureş, Alutus>Olt* etc.) şi a primit mai multe explicaţii (influenţă slavă sau o modificare produsă în faza târzie a substratului). Desigur, supravieţuirea unui astfel de toponim, presupunând continuitate în memoria băştinaşilor, pare uimitoare, dar există şi alte toponime care au supravieţuit, chiar dacă au suferit transformări fonetice (d.ex. *Carsium>Hârşova*).

Numele cetăţii *Sarmizegetusa* apare notat consecvent ca *Sarmigetuzo*, fără silaba *se*. Faptul este destul de ciudat, deoarece numele noii capitale fondate de Traian este foarte bine atestat în inscripţii şi s-a impus ca atare: *Sarmizegetusa*. E adevărat, numele vechii cetăţi dacice nu e atestat decât la Ptolemeu, la două secole după dispariţia sa de pe hărţi, cu acelaşi

Moldavia is striking. The kingdom of Zyraxes appears to have been located somewhere north of the Dobruja-south of Moldavia, a fact also demonstrated by his relations with the Scythians. The presence of this toponym in the tablets might appear anachronic and might serve for an argument to those maintainig the idea of a patriotic fake. Moreover Hasdeu was a Moldavian. Nevertheless this attestation is not singular. From the Thracian names identified on the Byzantine leaden seals from the 6th century. I. Barnea also found the name of *Moldozos*[26].

As a matter of fact Moldava (Moldavia) has the typical structure of a Dacian toponym composed with *dava*. The *a* > *o* transition is not isolated, it is to be found in some Dacian hydronyms: *Marisos* > *Mureş*, *Alutus* > *Olt* etc. and it was given several explanations (Slavic influence or a change occuring in the late stage of the substratum). Of course, the survival of such a toponym, implying continuity in the memory of the natives, seems astonishing. But there are also other toponyms which survived, even if they underwent phonetic changes, (for ex. *Carsium* > *Hârşova*)

The name of the fortress city of *Sarmizegetusa* appears consistently written as *Sarmigetuso*, without the "*se*" syllable. The fact is rather strange, because the name of the new capital, founded by Trajan, is very clearly attested in the inscriptions and asserted itself as such: *Sarmizegetusa*. Truly indeed the name of the old Dacian fortress is attested solely by Ptolemy, two centuries after its disappearance from the maps, with the same name as that of the new Roman capital. Strabo, partially a contemporary of Burebista, who knew about the existence of a sacred mountain of the Dacians, did not mention Dacian Sarmizegetusa at all. The existence of two neighboring fortresses with names that differ so little, as assumed by Romalo, seems rather unlikely. However it is hard to believe that the Romans misunderstood the name of the old fortress and perpetuated

nume ca şi cel al noii capitale romane. Strabon, parţial contemporan cu Burebista, care ştie despre un munte sfânt al dacilor, nu pomeneşte nimic de Sarmizegetusa dacică. Pare greu de crezut să fi existat două cetăţi apropiate, cu nume atât de puţin diferenţiate, cum presupune Romalo, dar pare la fel de greu de crezut că romanii au înţeles greşit numele vechii cetăţi şi au perpetuat greşeala. Totuşi, o a treia soluţie nu se întrevede. A susţine că un eventual "falsificator" a vrut să facă variaţii, modificând tocmai numele celui mai cunoscut toponim, este de-a dreptul absurd. Foarte interesante sunt informaţiile furnizate de cărturarul iezuit Philippe Briet, care, în lucrarea sa *Parallela geographiae veteris et novae*, publicată în 1675, în harta pe care o dedică Daciei, notează în dreptul capitalei dacice *Zarmigethusa*. Coincidenţa e mare, mai ales că, în textul care enumeră principalele toponime dacice, spune: *Sarmizogetusa seu Zarmigethusa*, de unde deducem că geograful a avut mai multe izvoare. De altfel, şi în hărţile lui Ortelius, întocmite un secol înainte de Briet, capitala se numeşte *Sarmizgetusa*, cu o vocală omisă. Nu putem şti ce izvoare – pierdute astăzi – au folosit cărturarii medievali din Occident.

the error. However a third solution is not at hand. To maintain that a possible faker wanted to introduce some variation, changing precisely the name of the best known toponym appears outright absurd. Very interesting are the pieces of information provided by the Jesuit scholar Philippe Briet, who in his work *Parallela geographiae veteris et novae*, brought out in 1675, in the map devoted to Dacia, noted under the Dacian capital *Zarmigethusa*. The coincidence is big, the more so as in the text, while enumerating the major Dacian toponyms, he wrote *Sarmizogetusa* or *Zarmigethusa*, wherefrom we conclude that the geographer had several sources. Moreover, in the maps of Ortelius, drawn up a century before Briet, the name of the capital appears as *Sarmizgetusa*, with a vowel omitted. We cannot know what sources – lost at present – had been used by the medieval scholars from the West.

Fig. 4. Fragment din harta lui Briet (1665), în care apare toponimul *Sarmigethusa*
Fig.4. Fragment from the map of Briet (1665) where the toponym *Sarmigethusa* appears.

Anthroponyms

The Dacians had only one name and the rendition of the names of some Roman characters faced them with some difficulties as the Romans used the *tria nomina* system borrowed from the Etruscans.

Thus Caius Antonius Hybrida became *Caio Antonio*, or just *Antonio* while Fonteius Agrippa was transcribed as *Fontio Di Agrpa*

Antroponimele

Dacii aveau un singur nume şi redarea numelor unor personaje romane le ridică unele dificultăţi, deoarece romanii utilizau sistemul *tria nomina*, împrumutat de la etrusci. Astfel, Caius Antonius Hybrida este *Caio Antonio*, sau pur şi simplu *Antonio*, dar Fonteius Agrippa este *Fontio Di Agrpa* (cu omiterea lui *i*, v. placa nr. 11). Ce reprezenta acel *di*?

Cele mai multe antroponime dacice cunoscute din izvoare apar şi pe plăci. Romalo îi identifică pe *Dromichete, Burebista, Deceneu, Vezina, Diegis, Dapyx, Zyraxes, Oroles.*

Numele care atrage atenţia în cea mai mare măsură este cel al lui Deceneu, redat cu consecvenţă în texte, *Ceneo.* Că este vorba de unul şi acelaşi personaj nu încape îndoială, deoarece numele este întotdeauna însoţit de cuvântul *cotopolo* "preot" sau de sintagma *megaso cotopolo* "mare preot". De asemenea, Ceneu apare aproape întotdeauna însoţit de Burebista şi este reprezentat numai în picioare, cu faţa (v. d. ex. 39), spre deosebire de căpetenii, care sunt reprezentate în portret lateral. În afară de Ceneu, doar divinităţile mai sunt reprezentate cu faţa – convenţie bine cunoscută în antichitate. Rezultă de aici că Ceneu era, într-adevăr, considerat aproape un zeu, aşa cum spune Strabo[27]. E posibil, aşa cum presupune Romalo, ca De-Ceneu (Dio Ceneo) să fi însemnat "zeul/divinul Ceneu", formulă pe care geţii ar fi folosit-o în mod curent, preluată ca un singur cuvânt de către străini (p. 206). Pe de altă parte, ne putem gândi la

(with the omission of the *i*, see plate nr. 11). What does this *di* stand for?

The majority of the Dacian anthroponyms, known from the historical sources, appear in the plates too. Romalo identifies *Dromichaetes, Burebista, Deceneu, Vezina, Diegis, Dapyx, Zyraxes, Oroles.*

The name which focuses particular attention, is that of Deceneu, consistently rendered as *Ceneo*. It goes without saying that it is one and the same person, because the name is always accompanied by the word *cotopolo* "priest" or by the syntagm *megaso cotopolo*, "high priest". Moreover Ceneu appears more often than not accompanied by Burebista and is represented in standing position showing the face (see for ex. plate nr. 39) in contradistinction to the rulers who appear in side view portrait. Except Ceneu only the deities are represented showing the face – a well-known convention in Ancient Times. Herefrom it results that Ceneu must have been considered almost a god, as Strabo[27] narrated. It is possible, as supposed by Romalo, that De-Ceneu (Dio Ceneo) should mean "god/ the divine Ceneu", an appellation which the Getae were supposed to have currently used, interpreted as a single word by foreigners (see p. 206). On the other hand, one might consider the possibility of a wrong lection from Strabo's manuscripts, where the name of *Kaineos* was supposedly preceded by the Greek particle *de* or something else of the kind. In this case, the wrong lection must have been made very early, indeed, as in the text of Iordanes, whose source had been Strabo, we come across the form *Dicineus*[28]. This variant of interpretation is suggested by the text of Philippe Briet, who

Vſus eſt autem operâ Ceneï , cuiuſdam Ægyptij præſtigiatoris, qui & pro Deo tansumnon habitus eſt. Bœrebiſtâ autem in ſeditione cæſo, diſtrahi cœperunt Daci; quare cùm antea ducenta

Fig. 5. Fragment din lucrarea lui Briet, în care apare numele lui Deceneu sub forma *Ceneus*.
Fig. 5. Fragment from Briet's work in which the name of Deceneu appears under the form of *Ceneus*.

posibilitatea unei lecţiuni greşite în manuscrisele lui Strabo, unde numele *Kaineos* să fi fost precedat de particula grecească *de*, sau altă situaţie de acest gen. În acest caz, lecţiunea trebuie să se fi făcut foarte timpuriu, pentru că la Iordanes, care îl are pe Strabo ca izvor, întâlnim forma *Dicineus*[28]. Această variantă de interpretare este sugerată de textul aceluiaşi Philippe Briet, care, vorbind de domnia lui Burebista, susţine că acesta a fost ajutat în lucrarea sa de *Ceneu*. De unde ştia geograful francez această formă? Textul cu pricina seamănă mult cu textul lui Strabo, însă e foarte probabil ca Briet să nu fi folosit originalul grec, ci traducerea în latină a lui Xylander, făcută cu un secol mai înainte. Textul său este identic cu cel al lui Xylander, editat de Muller şi Dubner în 1885, însă în această ediţie nu apare forma *Ceneus*, ci *Deceneus*. O investigare a manuscriselor lui Xylander ar aduce lumină asupra acestei probleme. Desigur, cei mai sceptici vor spune că "falsificatorul" l-a citit pe Briet, dar ne întrebăm atunci de ce a preferat o formă atestată o singură dată, care putea fi o greşeală de copist, celor atât de bine cunoscute şi răspândite din Strabo şi Iordanes.

O altă situaţie interesantă o prezintă numele *Oroles*, notat sub forma *Orolio*. La Trogus Pompeius[29] este atestat un *Oroles*, căpetenie getă care se luptă cu bastarnii. Episodul se petrece în timpul unui rege numit *Rubobostes*, sub conducerea căruia puterea dacilor a crescut foarte mult. Cei mai mulţi l-au plasat pe acest Oroles în sec. III î. Chr., ghidându-se după contextul în care apare fragmentul la Trogus. Totuşi, după alţii, fragmentul cu pricina ar constitui o digresiune şi Rubobostes ar trebui identitificat cu Burebista, sub conducerea căruia a existat, într-adevăr, cea mai mare creştere a puterii dacilor, iar Oroles trebuie identificat cu Roles. Acesta

while referring to the reign of Burebista, maintained that the latter was assisted by *Ceneu* in his great achievement. Where did the French geographer know this form from? The text in question resembles very much Strabo's; nevertheless Briet most likely did not use the Greek original but Xylander's Latin translation made one century before him. His text is identical with that of Xylander, brought out by Muller and Dubner in 1885, however in this edition, the form *Ceneus* is replaced by *Deceneus*. A thorough research of Xylander's manuscripts would elucidate this problem. Of course, sceptics would opine that the faker had read Briet. But then the question arises why he preferred a form attested only once, which could have been a copyist's error, to the well-known and widely spread ones from Strabo and Jordanes.

Another interesting situation arises from the name of *Oroles*, written as *Orolio*. In Trogus Pompeius[29], a certain *Oroles* is attested. He was a Getic chieftain who fought against the Bastarns. The episode takes place during the reign of a king named *Rubobostes*, under whose rule the Dacians' power had grown very much. Most historians placed Oroles in the 3rd century B.C. prompted by the context in which the fragment appears in the work of Trogus. However, according to other opinions, the fragment in question is a digression. Rubobostes should be identified with Burebista, under whose rule the Dacians' power reached its culmination, while Oroles must be identified with Roles, who appears, with Dio Cassius[30], as one of the minor kings, in the Dobruja ruling over a formation torn off the broken-up kingdom of Burebista, after the latter's death. We know from Dio Cassius that this Roles also fought the Bastarns, his name being extremely similar to that of Oroles – consequently we find much too many coincidences! In the tablets the name of the Dobrujan dynast is Oroles. So if we assumed the existence of a faker, the latter interpreted Trogus Pompeius exactly as professor Mircea Babeş did, who put the equal-

apare la Dio Cassius[30] ca unul dintre regişorii care stăpânesc în Dobrogea o formaţiune desprinsă din regatul destrămat al lui Burebista, după moartea acestuia. Ştim de la Dio Cassius că şi acest Roles s-a luptat cu bastarnii, iar numele este extrem de asemănător! Deci prea multe coincidenţe. În tăbliţe dinastul dobrogean este numit Orole; deci, dacă am presupune existenţa unui "falsificator", acesta l-a interpretat pe Trogus Pompeius la fel cum a făcut-o, de pildă, prof. Mircea Babeş, care pune semnul egal între cei doi adversari ai bastarnilor[31]. De remarcat şi detaliul că pe căciula lui Orolio se află reprezentată o pasăre de pradă. Aceasta poate fi în concordanţă cu numele său, care ar putea însemna "Vulturul", prin comparaţie cu slavul *oril* - "vultur".

Numele lui Burebista este redat ca *Boerebiseto* (şi o singură dată ca *Bourebiseto*), formă atestată şi la Strabo. Philippe Briet foloseşte şi el această grafie. La Strabo numele regelui get este atestat de cinci ori, de trei ori cu *oe*, de două ori cu *y* (*Byrebista*). Această inconsecvenţă probează existenţa unui sunet necunoscut grecilor, pe care aceştia nu ştiau cum să-l noteze, neavând un semn specific în alfabet. Ar putea fi vorba de o vocală apropiată de [î]. Cele două epigrafe în care apare numele lui Burebista (decretul în cinstea lui Acornion, descoperit la Dionysopolis - Balcic[32], şi o inscripţie din Mesembria - Nesebăr[33]) folosesc cea de-a doua formă, cu Y. O situaţie oarecum asemănătoare o prezintă numele regelui trac *Rhoemetalces*, numit *Rimitalces* în unele inscripţii: pare să fie vorba de aceeaşi oscilaţie, probabil acelaşi sunet intermediar, necunoscut grecilor.

Rămâne neidentificat de către Romalo numele lui Duras, prezent în mai multe texte sub forma *Duro*. Interesant de remarcat este faptul că Duras este

ity sign between the two antagonists of the Bastarns[31]. One should point out the fact that on the fur-cap of Oṛolio appears the representation of a bird of prey. This can be in concordance with his name, which might have the meaning of "Eagle", when comparing it with the Slavic *oril*, eagle.

Burebista's name is written *Boerebiseto* (and only once *Bourebiseto*), a form attested by Strabo too. Philippe Briet also uses this rendition. With Strabo the name of the king of the Getae is attested five times, three times with *oe* and twice with *y* (*Byrebista*). This inconsistency points to the existence of a sound unknown to the Greeks, which the latter did not know how to write, as there is no specific symbol for it in the Greek alphabet. It might be a vowel sound close to the Romanian [î], rendered by the symbol [y], in international phonetic transcription. In the two epigraphs in which Burebista's name appears (the decree in honour of Acornion, discovered in Dionysopolis-Balcic[32] and an inscription from Mesembria-Nesebar[33]) the second variant, with Y, is used. A somewhat similar situation appears in the rendition of the name of the Thracian king *Rhoemetalces*, named *Rimitalces* in some inscriptions. The same fluctuation seems to appear in the attempt to render the same intermediary sound, unknown to the Greeks.

Unidentified by Romalo is the name of Duras, present in several tablets as *Duro*. Worth noticing is the fact that Duras is always named *basileus*, the Greek term being used, while the other kings are named *mato*, a positively Dacian word. But Duras is not the only "basileus" - there are a few more kings with this epithet. Unfortunately a possible semantic difference between the two terms is hardly identifiable. Likewise in connection with Duras we should point out the fact that he is always named a *Getan*, while Decebal is the first and last king from the tablets, named *Dacian*. As a matter of fact, his name in the tablets is *Dacibalo*, with a clear reference to the ethnonym *Dacians*.

întotdeauna numit *basileo*, cu termenul grecesc, în vreme ce alţi regi sunt numiţi *mato*, cu un cuvânt cu siguranţă dacic. însă Duras nu este singurul "basileu" – mai există câţiva cu acest atribut. Din păcate este foarte greu de identificat o eventuală diferenţă semantică între cei doi termeni. Tot în legătură cu Duras este de remarcat că este numit întotdeauna *get*, iar Decebal este primul şi singurul rege din textele de pe tăbliţe numit *dac*. Mai exact, numele lui este *Dacibalo*, cu trimitere clară spre etnonimul *daci*.

În afară de căpeteniile cunoscute din izvoare, cele două genealogii (91 – de la Helis şi 58 – de la Sarmizegetusa) şi alte plăci ne furnizează un număr foarte mare de nume şi portrete de căpetenii gete neatestate în alte surse. Merită menţionate câteva nume: *Comaniseo*, căpetenie de la Helis, al cărui nume se leagă în mod limpede de unul dintre cele două toponime Comana – unul în Cappadocia, altul în regatul Pontului; *Bersoe*, al cărui nume trimite spre numele românesc *Bârzu*, de origine probabil preromană; *Carpodo*, care ar putea însemna "carpicul"; *Apodomeio, Dyramonos, Pozomenos, Teozoreno*, toate cu rezonanţe greceşti;

Între personajele romane din tăbliţe se remarcă *Fonteius Agripa, Luculus, Caius Antonius Hibrida, Fuscus, Tettius Iulianus, Domitianus, Octavianus.*

Teonimele şi panteonul getic

Un loc aparte îl ocupă teonimele, cele mai multe greu de identificat. Zamolxe este întotdeauna redat sub forma *Zamolxio*, aşa cum apare la Strabo şi cum este cunoscut şi de Briet. Zamolxe nu pare să fie zeul suprem pe care îl ştim de la Herodot. El apare mai ales ca reper cronologic (anul cutare de la Zamolxe – tipar asemănător cu cel introdus ulterior, în sec. IV d. Chr. de către călugărul Dionisie Exiguul pentru

In addition to the rulers known from the sources, the two genealogies (91– from Helis and 58 – from Sarmizegetusa), a very large number of names and portraits of Getic rulers, which are not attested in other sources, are provided by the tablets. A few names deserve to be mentioned: *Comaniseo*, a ruler from Helis, whose name is obviously linked to the one from the two toponyms Comana – one in Cappadocia and the other in the kingdom of Pont; *Bersoe*, whose name reminds one of the Romanian name Bârzu, probably of pre-Roman origin; *Carpodo*, which might mean "the Charpian"; *Apodomeio*, *Dyramonos*, *Pozomenos*, *Teozoreno* – all with a Greek resonance.

From the Roman characters in the tablets we notice *Fonteius Agrippa*, *Luculus*, *Caius Antonius Hibrida*, *Fuscus*, *Tettius Iulianus*, *Domitianus*, *Octavianus*.

Theonyms and the Getic Pantheon

A special place is taken by the theonyms, most of them hard to be identified. Zamolxe is always rendered in the form *Zamolxio*, as he appears in Strabo and as known by Briet too. Zamolxe does not seem to be the greatest of the gods, as known from Herodotus. He appears rather as a chronological landmark (the year X after Zamolxe, a pattern similar to the one subsequently introduced, in the 4 th century A.D. by monk Dionysius the Exiguus for the Christian era). In the text from plate nr. 2, Zamolxe is associated with Pythagoras, but also with Abaris, an association which we find in Plato. Zamolxe is represented in a side-view portrait, the way mortals are, not showing the face, the way the gods are represented; on his brow appears an equilateral triangle, the symbol of divine perfection (see nr. 2 and nr. 116). It is interesting to note that after Herodotus, most pieces of information on Zamolxe are only take-overs and that Zamolxe gradually disappeared from the sources. His identification with Cronos, in certain later sources, might be a reminiscence of his role of a chronologi-

Fig. 6. Detaliu din placa nr. 2, cu portretul lui Zamolxe
Fig. 6. Detail from plate nr. 2, Zamolxe

Fig.7. Una dintre reprezentările lui Zabelio, zeul războiului (detaliu placa nr. 115)
Fig.7. One of his representations, with the portrait of Zabelio, the god of war (detail, plate nr. 115)

era creştină). în textul din placa nr. 2, Zamolxe este asociat cu Pitagora, dar şi cu Abaris, asociere pe care o găsim la Platon. Zamolxe este reprezentat în portret din profil, asemenea muritorilor, nu cu faţa, precum zeii; el are pe frunte un triunghi echilateral, simbol al perfecţiunii divine (v. nr. 2 şi nr. 116). Interesant de remarcat că, după Herodot, cele mai multe informaţii despre Zamolxe reprezintă doar preluări iar cu timpul Zamolxe dispare din izvoare. Identificarea lui cu Cronos în unele surse târzii poate fi o reminiscenţă a funcţiei sale de reper cronologic.

În epoca romană dacii sunt văzuţi în primul rând ca închinători la un zeu al războiului, echivalat cu Marte[34]. Din plăci reiese clar că cel mai invocat zeu este *Zabelio*, un zeu al războiului; el are mai multe reprezentări, în funcţie de epocă: în plăcile care par a fi mai timpurii este reprezentat asemenea unui luptător înarmat, iar în perioada mai târzie, mai ales începând cu Duras, predomină o reprezentare ianiformă.

cal landmark. In the Roman epoch the Dacians are viewed as worshippers of a god of war, equated with Mars[34]. The tablets clearly reveal the fact that the most frequently invoked deity is a god of war, *Zabelio*, who has several representations, depending on the period they were made. In the earlier plates he is portrayed as an armed warrior. Later on, especially beginning with Duras, a Janus – faced representation comes to prevail.

Most likely numerous theonyms lie concealed in the texts of the tablets but they are hard to be identified, as they are not attested in other sources. There exists most certainly an earthly deity, whose attributes are the serpent and the owl, represented as such in the tablets of Decebal, frequently hallmarked with the initials M.T. In the text the name of *Gezomito* appears to correspond to him. But there also exists a heavenly deity, bearing the moon and the sun on his chest – a representation which reminds one of Mithras – and sometimes with a star above his head, at other ones with a flash of lightning forked in seven (nr. 52). The names of the gods are often recorded

Fig. 8. Divinitate telurică, având ca simboluri şarpele şi bufniţa (114)
Fig. 8. Earthly deity with its symbols – the serpent and the owl (nr. 114)

Fig. 9. Divinitate celestă, cu soarele şi luna pe piept (96)
Fig. 9. Heavenly deity, with the sun and the moon on the chest (nr. 96)

Probabil că multe teonime se ascund în textele tăbliţelor, dar sunt greu de identificat, deoarece nu le avem atestate în alte izvoare. Există cu siguranţă o divinitate telurică, ale cărei atribute sunt şarpele şi bufniţa, reprezentată în plăcile lui Decebal şi adesea marcată cu iniţialele MT; în text pare să-i corespundă numele *Gezomito*. Dar există şi o divinitate celestă, purtând pe piept luna şi soarele – reprezentare ce aminteşte de Mitra – uneori cu o stea deasupra capului, alteori cu un fulger despicat în şapte (nr. 52). Adesea numele zeilor sunt notate cu scrieri arhaice – reprezentând secvenţe obscure, nedescifrabile, în interiorului unui text scris în alfabet grecesc.

Cea mai frecventă şi mai interesantă figură este însă cea a unui personaj scheletic, ce pare să iasă dintr-un mormânt, învelit într-un giulgiu care îi dă aspectul unei mumii. Personajul pare să se sprijine în două toiege. În dreapta lui, cel mai adesea se află un sacrificator de porc, cu cuţitul ridicat deasupra animalului. Toate aceste aspecte par să indice o divinitate a

in archaic writings, representing obscure, undecipherable sequences inside a text written in Greek alphabet.

But the most frequent and interesting character is that of a skeleton – like figure, who appears to arise from a grave, wrapped in a shroud, which lends him the appearance of a mummy. The character seems to lean for support on two staffs. To his right we see most frequently the pig sacrificer, with the knife raised above the animal. All these elements seem to point to a deity of the dead, of the nether world but maybe even of immortality, a deity who dies and resurrects. As a matter of fact, the representation brings him close to Osiris, who after a three years' long stay in the world of the dead comes back to life, very weakened, hardly standing on his feet.

The general conclusion is that the Getae and the Dacians were polytheists. But we do not know precisely the name of their supreme god. Zamolxe was a prophet and legislator probably raised to the rank of a god by the Getae but without being a member of the nucleus of the pantheon.

Fig. 10. Zeul morţilor şi sacrificatorul de porc
Fig. 10. The god of the dead and the pig sacrificer

Fig. 11. Zeul morţilor ieşind dintr-un cavou sau templu (133)
Fig. 11. The god of the dead coming out of a burial vault or a temple

morţilor, a lumii subpământene, dar poate şi a nemuririi, o divinitate care moare şi reînvie. De altfel, reprezentarea îl apropie mult de Osiris, care, după trei ani de stat în lumea morţilor revine la viaţă foarte slăbit, neputând să se ţină pe picioare.

Concluzia generală care se desprinde este aceea că geţii şi dacii erau politeişti – fără să putem şti precis care este zeul lor suprem. Zamolxe a fost un profet şi un legislator, probabil ridicat la rang de zeu de către geţi, dar fără să facă parte efectiv din nucleul panteonului.

Etnonimele. Geţii şi dacii

Există un mare număr de etnonime în texte, însă, în mod cu totul surprinzător, nu putem ştii cum îi numeau geţii pe greci, pentru că numele acestora nu a fost încă identificat: probabil erau denumiţi cu un cuvânt autohton. Sciţii, sarmaţii, bastarnii, iazigii, galii, boii, dalmaţii, panonii, dardanii, albanii, macedonenii şi alte neamuri populează textele din tăbliţe.

Ethnonyms. The Getae and the Dacians

A large number of ethnonyms can be found in the texts. But quite surprisingly we do not know what the Getae called the Greeks, as the latter's name was not yet identified. They were most likely referred to, by means of an authochtonous word. The texts from the tablets are teeming with Scythians, Sarmatians, Bastarns, Jazyges, Gauls, Boii, Dalmatians, Pannonians, Dardani, Albans, Macedonians as well as by other peoples. The name of the Romans seems to have raised difficulties in its rendition because the stressed *an* sequence could not be assimilated by the local speakers. Thus instead of *romano* we find *rumuno* or *riomiono*. But of the greatest interest appear the names of the *Dacians* and of the Getae. It is easily noticeable that only those from Decebal's tablets are Dacians, the rest are all Getae. Burebista was Getan, as Strabo also maintained. His first capital was in Genucla, werefrom he moved to Sarmizegetusa. Even Duras, the predecessor of Decebal was Getan, wherefrom it results that the Dacians, led by

Numele romanilor pare să prezinte dificultăţi de redare, deoarece secvenţa *an* accentuată nu putea fi asimilată de vorbitori, aşa că, în loc de *romano*, avem *rumuno* sau *riomiono*. Cel mai mare interes îl reprezintă însă numele dacilor şi cel al geţilor. Se observă cu uşurinţă că *daci* sunt numiţi doar cei din plăcuţele care se referă la Decebal, toţi ceilalţi fiind geţi: Burebista este get, aşa cum spunea şi Strabo – el are prima capitală la Genucla, de unde se mută la Sarmizegetusa; chiar şi Duras, predecesorul lui Decebal, este get, de unde rezultă că dacii, conduşi de *Dacibalo*, sunt o ramură a geţilor care a devenit cunoscută prin ridicarea căpeteniei lor şi prin opera sa de unificare a triburilor. Geţii pomenesc extrem de rar de daci, şi o fac sub numele *dahieo*, de unde putem deduce că erau foarte puţin cunoscuţi înainte de Decebal. Trebuie să recunoaştem că, dacă a existat un "flasificator", acesta a fost extrem de ingenios şi de inteligent când a gândit această distribuţie. Mai mult, Decebal nu numai că îşi impune etnonimul propriu, înlăturându-l pe cel al geţilor, ci vine cu o tradiţie destul de diferită – alte reprezentări, alte divinităţi, alt tip de scriere. Aerul general pe care îl degajă plăcile referitoare la Decebal este unul de mai mare sobrietate, în vreme ce plăcile cu Burebista prezintă influenţe orientale puternice şi un marcat cult al regelui. în ciuda faptului că singurul portret cunoscut astăzi este cel al lui Decebal, de pe Columna lui Traian, tocmai Decebal este lipsit de reprezentări portretistice în tăbliţe – lucru foarte straniu penrtu un fals; în schimb, avem zeci de portrete ale altor regi. Decebal este reprezentat întotdeauna întreg, pe tron sau călare, fără să i se distingă trăsăturile chipului. O trăsătură interesantă a portre-telor regilor geţi o reprezintă căciula sau casca, ornamentată întotdeauna cu un animal.

Dacibalo, are a branch of the Getae, who became known through the ascent of their ruler and his great achievement in unifying the tribes. The Getae mention very rarely the Dacians and when doing so they call them *dahieo*, wherefrom we infer that they were rather little known before Decebal. We have to admit that if a faker really existed, then he must have been extremely resourceful and intelligent, when devising this distribution.

Moreover, besides enforcing his own ethnonym, substituting it for that of the Getae, Decebal brought along a rather different tradition – other representations, other deities, another type of writing. The common trait, revealed by the tablets of Decebal, is one of great austerity and sobriety, while the plates of Burebista show strong eastern influences, a well-marked cult of the king. In spite of the fact that the only portrait known today is that of Decebal, from Trajan's Column, it is precisely Decebal who is deprived of portrayals in the tablets – a very strange situation for a fake. In exchange there are dozens of portraits of other kings. Decebal is always represented full-length, either on the throne or on horseback; but the features of his face cannot be clearly distinguished. An interesting detail of the portraits of the kings of the Getae is represented by the fur-cap or helmet, always decorated with an animal. Burebista wears on his helmet the representation of a bovidean, similarly to the priests, named *boicero*. In his later portraits a serpent is added at the base of his neck. As a matter of fact, his name *Boerobiseto* might suggest an etymological connection with the name of this animal.

Other rulers wear representations of birds, griffins, snakes or horses – according to a custom, which might have something in common with that of the Celts. These insignia must have had a magical-religious character. Why the Dacians from Trajan's Column have no such insignia on their heads? Because the habit, in question, was Getic not Dacian. Neither in the

Burebista poartă pe cască reprezentarea unui bovideu, asemenea preoţilor numiţi *boicero*; în reprezentările mai târzii, i se adaugă şi un şarpe la baza gâtului. De altfel, numele său, *Boerobiseto,* ar putea sugera o legătură etimologică cu acest animal. Alte căpetenii au reprezentate păsări, grifoni, şerpi sau cai pe cap, obicei care ar putea avea ceva în comun cu cel al celţilor. Aceste însemne vor fi avut, cu siguranţă, un caracter magico-religios. De ce dacii de pe columna lui Traian nu au astfel de însemne pe cap? Pentru că obiceiul cu pricina era getic, nu dacic. Nici în imaginile de pe tăbliţe, Decebal nu poartă nici un fel de însemn pe cap. Singurii care mai păstrază acest obicei în vremea lui Decebal sunt preoţii *boicero*, (v. placa nr. 65).

Alte cuvinte cu sens sigur

În afara numelor proprii, există câteva cuvinte al căror sens este destul de sigur. Romalo vorbeşte de "motivaţie semantică" când sensul acestora este dedus din context. Pentru *mato* Romalo atribuie sensul de "stăpân, stăpânitor", dar e destul de probabil ca sensul să fie chiar acela de "rege", deoarece *mato* este atributul atât al lui Burebista, cât şi al lui Decebal. E drept, el apare şi în compania unor nume de căpetenii obscure, dar nu este exclus ca aceste căpetenii să se fi autointitulat "regi". *Cotopolo* este atributul aproape permanent al lui Ceneu, dar şi al lui Diegis şi al lui Vezina – deci, cu mare probabilitate, are sensul de "preot", atribuit de Romalo. *Talipico* apare scris sub cetatea *Sarmigetuzo,* în placa 21, dar apare şi sub reprezentarea cetăţii Genucla, în placa nr. 79 – de unde sensul de "cetate" (Romalo traduce "vârf înalt"), spre deosebire de *dabo*, care înseamnă foarte probabil "neam", "trib" sau chiar "ţară, teritoriu". *Dabo* (=dava) apare mult mai frecvent

tablets does Decebal wear such insignia, on his head. Only the priests (*boicero*, see plate nr. 65) continued this tradition in Decebal's time.

Other Words whose Meaning is Certain

Besides proper nouns, there are several words whose meaning is quite certain. Romalo mentions "semantic motivation", when their meaning is inferred from the context. Romalo attributes to *mato* the meaning of "master, ruler", but it is rather probable that its meaning was that of "king", because *mato* is the attribute of both – Burebista and Decebal. Truly indeed, it also appears in association with the names of some obscure chieftains, however it is not out of the question that these chieftains self-entitled themselves "kings". *Cotopolo* is the almost permanent attribute of Ceneu but also of Diegis and Vezina – so that most likely it had the meaning of "priest", attributed by Romalo. *Talipico* is written under the fortified city of *Sarmigetuzo*, in plate 21, but also under the representation of the fortified city of Genucla, in plate 79 – hence the meaning of "fortress" (Romalo translates it by "high peak"), while *dabo* most probably means "people", "tribe" or even "country", "territory". *Dabo* (=dava) appears much more frequently alone and less in toponyms, and represents the element over which reigned the rulers from the tablets (for ex., *Boerebiseto mato dabo getio* - plate nr. 12).

The Segmentation of the Texts and the Etymological Method

The most difficult stage of decryptment begins actually after the identifiable sequences have been removed and the rest of the text is left. The etymological method, applied by Romalo, implies the comparison of certain sequences from texts, with words from known languages, especially from the latter's early stages. The results of any researcher are conditioned by his linguistic horizon. Setting out

singur decât în toponime şi reprezintă elementul peste care stăpânesc căpeteniile din tăbliţe, d. ex. *Boeribiseto mato dabo getio* (placa nr. 12).

Segmentarea textelor şi metoda etimologică

Cea mai dificilă etapă a decriptării începe abia după ce secvenţele identificabile au fost date la o parte şi rămâne restul textului. Metoda etimologică aplicată de Romalo presupune compararea unor secvenţe din texte cu cuvinte din limbi cunoscute, în special din etapele vechi ale limbilor respective. Rezultatele oricărui cercetător sunt condiţionate de orizontul său lingvistic: plecând de la premiza că limba tăbliţelor, în interpretarea lui Romalo, are aspect indo-european şi considerând în plus ca limba indo-europeana stă la baza limbii române, textul de pe plăcuţe capătă în măsură destul de mare, aspect latinesc şi românesc. Un bun cunoscător de turcă ar fi putut identifica, cu siguranţă, unele cuvinte turceşti, aşa cum un cunoscător priceput al limbilor baltice ar fi găsit cuvinte baltice. Pericolul multiplelor interpretări ale acestor texte în *scriptio continua* provine şi de la segmentarea în bucăţi mici: cu cât cuvântul este mai scurt, cu atât el poate însemna mai multe lucruri şi i se pot găsi corespondente în mai multe limbi. Cred că este necesară o abordare mult mai strictă, mai ştiinţifică, fără nici o prejudecată: să luăm în calcul toate variantele posibile, să nu plecăm de la ideea că această limbă este obligatoriu indo-europeană şi, deci, înrudită cu majoritatea limbilor vechi ale Europei şi cu descendenţii ei, şi să acordăm o mai mare credibilitate ştiinţei lingvistice şi legilor fonetice. Sugestia autorului către cititori, de a aborda semnele de pe plăci ca pe "un ansamblu

from the premise that the language of the tablets, in Romalo's interpretation, has an Indo-European aspect and moreover considering that Indo-European lies at the foundations of the Romanian language, the text from the plates acquires, to a rather great extent, a Latin and Romanian aspect. An expert in Turkish might have identified, quite certainly, some Turkish words, just as a skilled connoisseur of Baltic languages would have discerned Baltic words. The danger of the multiple interpretations of these texts in *scriptio continua* also arises from the segmentation in small parts. The shorter a word is the larger is the number of its meanings and counterparts thereof are apt to be found in a multitude of languages. I think that a stricter more scientific approach, without any preconceived idea, is required. One should take into account all possible variants, and not set out from the idea that this language is positively Indo-European and consequently related with the majority of the ancient languages of Europe and their descendents. Likewise one ought to grant higher credibility to linguistic science and to the phonetical laws. The author's suggestion made to the readers, and namely to approach the symbols from the tablets as "a set of crossword-puzzle themes within reach of any cultivated normal speaker of the Romanian language" appears to ignore the necessity of a rigorous background in this field. But it is equally true that this less strict method, applied by Romalo, is the only one which yielded results thanks to the consistency it was applied with (the same segment always received the same meaning).

From the application of the etymological method, an unsafe method inasmuch the non-Indo-European languages and *all* the Indo-European languages, in their early stage, are ignored there being solely taken into account Latin and certain modern languages, even while making some references to their earlier stages (Old English, Old German etc.), resulted several words with the same meaning. The possibility

de teme rebusistice la îndemâna oricărui vorbitor de limba română, normal cultivat", pare să ignore necesitatea unei pregătiri riguroase în domeniu.

Dar, e la fel de adevărat că această metodă mai puţin strictă aplicată de Romalo este singura care a dat rezultate, datorită consecvenţei cu care a fost aplicată (întotdeauna acelaşi segment a primit acelaşi sens).

Aplicând metoda etimologică, o metodă nesigură atâta timp cât nu sunt luate în considerare şi limbi neindo-europene şi *toate* limbile indo-europene, în stadiul lor vechi, ci se apelează doar la latină şi la unele limbi moderne, chiar dacă se fac trimiteri şi la fazele lor mai vechi (engleza veche, germanica etc.), au rezultat mai multe cuvinte cu acelaşi sens. Posibilitatea unor sinonimii nu este exclusă în unele cazuri, dar nu şi pentru cuvinte esenţiale ale vocabularului, precum "acum" *acho, aku, na, nau*; "soţie" *sotia, yxo*; "gură" *osye, guro*; "înalt" *enalitho, chiota.* În plus, Romalo admite variaţii fonetice foarte mari, greu de acceptat, chiar şi pentru o limbă nenormată, sau pentru dialecte: "noapte" *nopo* şi *noicht, nochtho*; "ochi" *ochio, okve, oyo*; "este" *yeste, e, esto, eso, ezo, ezoe*; "apă" *aeo, aepo, eou, ako, apo*; "dusă" *dufio, dusa*, "dat" *dato, doa*; "zeu" *dieo, zei*; "zi" *zi, zaio*; "făcut" *fakto, feazoe, feti*; "zece" *degi, zacio* etc.

Trebuie să admitem că o parte din decriptările lui Romalo necesită a fi revizuite şi chiar regândite, că trebuie aplicată o perspectivă mai largă şi o metodă mai strictă. Dar, în acelaşi timp, trebuie să admitem că cealaltă parte, cu siguranţă valabilă, reprezintă un bun câştigat prin munca de decenii a unui singur om, efort ce echivalează cu cel al unei echipe întregi de cercetători.

of some synonymies is not excluded in some cases but not for essential words of the vocabulary, such as "acum" (now): *acho, aleu, na, nau*; "soþie" (wife): *sotia, yxo*; "gurã" (mouth): *osye, guro*; "înalt" (tall): *enalitho, chiota.*

Moreover Romalo accepts very big phonetical variations, which are hardly acceptable even for a language, lacking norms, or for dialects: "noapte" (night): *nopo* and *noicht, nochtho*; "ochi" (eye): *ochio, okye, oyo*; "este" (is): *yeste, e, esto, eso, ezo, ezoe*; "apã" (water): *aeo, aepo, eou, ako, apo*; "dusã" (carried away): *dufio, dusa*; "dat" (given): *dato, doa*; "zeu" (god): *dieo, zei*; "zi" (day): *zi, zaio*; "fãcut" (made): *fakto, feazoe, feti*; "zece" (ten): *dagi, zacio* etc.

We must admit that part of Romalo's decryptments ought to be revised, even reconsidered, that a more comprehensive outlook and a stricter method should be applied. But at the same time we have to admit that the rest, most certainly valid, represents a definite gain earned through the several decades' long effort made by one person alone, which is tantamount to that of a whole team.

The Illustration

Though the language of the tablets is unknown, we are entitled to assert that the major part of the specimens include two codes in parallel – a linguistic one and an imagistic one, because logically, the text represents an explanation of the images or the other way round, the images are representations of the ideas from the text. If we accept this approach then the chances are big for the texts to reveal their content. As a matter of fact we are faced with two media explaining each other. Romalo did not always apply this approach, so that some of his interpretations given to the texts are not in concordance with the images. For example, setting out from the interpretation of the word *rumuno* as "pro-Romans" and not "Romans", as it were but natural, in specimen nr. 65, it is

Ilustraţia

Deşi limba tăbliţelor este necunoscută, putem afirma că cele mai multe piese conţin două coduri în paralel – unul lingvistic şi unul imagistic, deoarece, în mod logic, textul reprezintă o explicaţie a imaginilor, sau, invers, imaginile sunt reprezentări ale ideilor din text. Dacă admitem această abordare, şansele ca textele să îşi dezvăluie conţinutul sunt mari, întrucât avem, de fapt, două limbaje care se explică unul pe celălalt. Romalo nu a aplicat de fiecare dată această abordare, aşa încât unele dintre interpretările date textelor nu sunt în concordanţă cu imaginile. De pildă, plecând de la interpretarea cuvântului *rumuno* drept "pro-romani", şi nu "romani", cum ar fi firesc (în piesa 65), Romalo consideră că Decebal este surprins de pro-romani, care l-au trădat (e vorba în primul rând de Vezina şi de Diegis) şi îi iau capul. Totuşi, din reprezentare se vede clar că Decebal, reprezentat călare, se întoarce victorios dintr-o luptă cu romanii, purtând un *signum* capturat de la duşmani. El este întâmpinat de preoţi la intrarea în Sarmizegetusa. Cei consideraţi pro-romani, sunt de fapt prizonieri romani, păziţi din spate de soldaţi daci. În faţa prizonierilor se întinde un râu, destul de clar reprezentat, pe malurile căreia se află preoţii. în text este pomenit râul Sargeţia, care ştim că era apa sacră a dacilor. Uciderea lui Decebal în acest moment nu concordă cu celelalte izvoare. De asemenea, în piesa 94, în interpretarea lui Romalo Diegis şi Vezina sunt consideraţi trădători şi sunt chemaţi la judecată de către Decebal, care ar fi fost mare preot în vremea lui Diurpaneus. Dar din ilustraţie rezultă cu totul altceva: cele două căpetenii par să se întoarcă victorioase dintr-o luptă cu romanii, de la care au capturat două steaguri. Decebal, împreună

considered that Decebal was caught unawares by the pro-Romans, who betrayed him (reference is made especially to Vezina and Diegis) and his head was cut off. But in the representation one can clearly see Decebal, on horseback, returning victoriously from a battle with the Romans, wearing a *signum* captured from the enemy. He is greeted by the priests at the entrance of Sarmizegetusa. Those considered to be pro-Romans are actually Roman prisoners, guarded from behind by some Dacian soldiers. In the text mention is made of the Sargeþia river, which as known was the holy water of the Dacians. Decebal's murder at this moment is in disaccord with the other sources. In plate nr. 94, Diegis and Vezina are considered traitors, in Romalo's interpretation, and summoned to justice by Decebal, assumed to have been high priest at the time of Diurpaneus. However something quite different results from the illustration. The two chieftains seem to have returned victoriously from a battle fought against the Romans, having captured two banners from the latter. Decebal, together with the priests, greets the two victors with wreaths. The figure, sitting on the throne, is Decebal, of course, as indicated by the initial D. The ascription of this initial to Diurpaneus, made by Romalo, is not endorsed by the text, where the name of this king does not appear. Moreover on both sides of the figure, sitting on the throne, is written *Mato Dacibalo*, which means "King Decebal".

In general the representations are rather clumsy, in consonance with the "barbarian" art of the time. There are no episodes in movement, no battle scenes-much too complex-but only static scenes. The main contingents of the infantry are the archers, the lancers (named salcero[35]) and the mace bearers (named rotopano[36]). There are also representations of the cavalry. We have to point out the fact, that in contradistinction to Trajan's Column where the number of noblemen (*pileati*) is scarce, as compared to that of ordinary people (*comati*),

cu preoţii, îi întâmpină pe cei victorioşi cu cununi. Personajul de pe tron este, de bună seamă, Decebal, după iniţiala D. Atribuirea acestei iniţiale lui Diurpaneus nu este susţinută de text, unde numele acestui rege nu apare. Mai mult, chiar de o parte şi de alta a personajului aşezat pe tron este scris *Mato Dacibalo*, însemnând "Regele Decebal".

În general, reprezentările sunt stângace, conforme cu arta "barbară" a vremii. Nu există episoade în mişcare, scene de luptă prea complexe, ci doar scene statice. Principalele contingente ale infanteriei sunt arcaşii, suliţarii (numiţi *salcero*[35]) şi buzdugănarii (numiţi *rotopano*[36]). Există şi reprezentări ale cavaleriei. Trebuie spus că, spre deosebire de Columna lui Traian, unde numărul nobililor (*pileati*) este foarte mic în comparaţiei cu cel al oamneilor de rând (*comati*), în tăbliţe nu există nici măcar o singură reprezentare de *comatus*, toţi cei figuraţi aparţinând păturilor superioare. Nu se pot identifica ţărani, femei sau copii, nu există scene din viaţa de zi cu zi. E greu de crezut că un fals patriotic produs la sfârşitul secolul 19 ar fi exclus orice reprezentare a omului simplu şi s-ar fi limitat la doar la oligarhie, la nobili şi preoţi.

Reprezentările arhitecturale de pe plăci nu sunt întru nimic anacronice. Templele

in the tablets there is not even one single representation of a *comatus*, all the figures belonging to the upper classes. One cannot discern peasants, women or children, there are no scenes from everyday life. It is hard to believe that a patriotic fake, produced at the end of the 19th century, would wholly exclude any representation of the ordinary man and would come down to an oligarchy, to noblemen and priests.

The architectural representations from the plates are in no way anachronic. The temples are of Greek inspiration, some of them in tetrastyle, as they were actually reconstructed, according to archaeological diggings. They are roofed-some have gable roofs and bear inscriptions on the pediment. Representations of statues can also be found. The most detailed representation of a temple is to be found in plate nr. 52, right above. It is a tetrastyle temple, with two statues on each side of the rows of exterior columns. The architrave is extremely broad and the entrance is on the western side, through an arcade, on a monumental stairway. The stairs ascend to the right, where the stairway bending and a platform, wherefrom a gallery begins, are clearly discernible. The temple, as one can easily notice, had two levels, the stairway leading directly to the second one, located somewhere equidistantly between the ground and the roof. On the eastern side is clearly represented a tower. Author I.H. Crişan[37], reconstructs the great limestone tem-

Fig. 12. Detaliu din placa nr. 52
Fig. 12. Detail from plate nr. 52

sunt de inspiraţie grecească, unele tetrastile, aşa cum de fapt au şi fost reconstituite în urma săpăturilor arheologice. Unele au acoperiş în două ape şi inscripţii pe fronton. Există şi reprezentări de statui. Cea mai detaliată reprezentare a unui templu se găseşte în placa nr. 52 dreapta sus. Este vorba de un templu tetrastil, cu două statui de a parte şi de alta a şirurilor exterioare de coloane. Arhitrava este extrem de largă, iar intrarea se face prin partea vestică, printr-o arcadă, pe o scară monumentală. Treptele urcă spre dreapta, unde se vede clar întorsătura de scară şi o platformă, de unde porneşte o galerie. Se observă cu uşurinţă că templul avea două nivele, scara ducând direct către cel de-al doilea, situat undeva la distanţă egală între sol şi acoperiş. În partea estică este figurat clar un turn. I.H. Crişan[37] reconstituie marele templu de calcar de la Grădiştea Muncelului, construit în vremea lui Burebista. În mod surprinzător, acesta corespunde cu templul reprezentat pe placa 52. Templul a fost dezvelit în anii 1951-1958 şi are patru şiruri de plinte – dovadă că era tetrastil. Pe latura de est s-a constat existenţa unui turn. Pe latura de sud se pare că a existat o scară monumentală de piatră, lată de 2,55 m, din care s-au mai păstrat 10 trepte, care se termină în partea stângă a frontonului. Intrarea este prin stânga, la fel ca şi la alte construcţii sacre de la Sarmizegetusa. "*Existenţa a două ziduri nu prea groase care flanchează scara pe ambele laturi mă face să presupun că ea ar fi putut fi acoperită*", spune autorul la pagina 178. Mai departe, I.H. Crişan constată că plintele erau aşezate direct pe sol, iar pardoseala lipseşte, lucru foarte straniu pentru un edificiu atât de impozant. O altă ciudăţenie o reprezintă existenţa unei platforme mult înălţate deasupra solului şi îngrijit lucrate, care era deci vizibilă:

ple from Grădiştea Muncelului, built during Burebista's reign, which strikingly resembles the temple represented in plate 52. The temple was unearthed over 1951-1958 and has four rows of plinths, an evidence that it was tetrastyle. On the eastern side the existence of a tower was discovered. On the southern side there apparently existed a monumental stone stairway, 2.55 m in breadth, 10 steps having been preserved thereof, which ends on the left side of the pediment. The entrance is on the left, the same as with the other sacred constructions from Sarmizegetusa. "*The existence of two walls, which are not very thick, flanking the stairway on both sides, makes me assume that it might have been roofed*", the author points out on page 178. Further, the author states that the plinths were emplaced directly on the ground as no floor existed, which is quite strange for such a stately edifice. Another curious element is represented by the existence of an elaborately wrought platform, rising high above the ground, which was consequently visible. "*The wall from the southern side, rather curiously ends westwards (in the direction of the slope) in a platform with four sides (...) having the breadth of the wall which closes the southern side, with all the four sides elaborately wrought from big limestone blocks and rising much higher than the level of the sanctuary.*" What was the role played by this platform? Does it account for the absence of the floor in one way or another? Now here comes the author's reply. "*The rectangular platform, where the southern wall ends, had all its four sides, elaborately wrought (...) which makes one admit that (...) it was visible. Unto these comes the monumental stairway, wrought of limestone slabs, from the exterior side of the same wall. It, most certainly, led to the level of this platform. The platform in question most likely represented a stairway bending. All these at a considerably higher level than that of the ground, respectively of the plinths. Here is the evidence pointing to the fact that it was an*

"*Zidul de pe latura de sud, în chip cu totul ciudat, se termină spre vest (spre pantă) într-o platformă cu patru laturi (...) de lăţimea zidului ce închide latura de sud, având toate cele patru feţe frumos lucrate din blocuri mari de clacar şi fiind cu mult mai ridicată decât nivelul sanctuarului*". Ce rol avea acestă platformă? Explică ea în vreun fel absenţa pardoselii? Iată răspunsul autorului: "*Platforma dreptunghiulară în care se termină zidul de sud avea toate cele patru feţe îngrijit lucrate (...), ceea ce ne obligă să admitem că (...) era vizibilă. La cele spuse vine să se adauge scara monumentală lucrată din lespezi de calcar, de pe faţa exterioară a aceluiaşi zid. Ea urca, cu siguranţă, până la nivelul acestei platforme. Nimic mai firesc decât ca platforma respectivă să reprezinte o întoarcere de scară. Toate acestea la un nivel mult mai înalt decât cel al solului, respectiv al plintelor. Iată dovada că avem de-a face cu un edificiu pe două nivele.*"

Am insistat asupra acestei descrieri deoarece oricine priveşte templul din placa nr. 52 trebuie să admită că asemănările cu marele templu de calcar al lui Burebista sunt izbitoare.

Dar cea mai spectaculoasă reprezentare este cea a cetăţii de la Sarmizegetusa. Deşi se ştie că în incinta civilă arheologii nu au găsit nimic care să sugereze o construcţie

edifice with two levels". I insisted on this description because anyone who examines the temple from plate nr. 52, has to admit the fact that the resemblance with Burebista's great limestone temple is striking.

However the most spectacular representation is that of the fortified city of Sarmizegetusa. Although it is known that in the civil precincts the archaeologists found nothing apt to suggest a building of considerable size, but only the traces of some wooden cabins, a capital must have existed somewhere. It is absurd to assume that Burebista and later on, Decebal did not have a capital city. The plan of the fortified city, rendered in plate nr. 21 (which could represent the inaugural moment of the compound from Sarmizegetusa during Burebista's reign) and commented at length, by Romalo presents a stately building, which seems made of wood. It is provided with four towers at the corners and in the center with a structure, which looks like a dwelling-tower. The precincts are represented by lines suggesting the walls and the gates (more numerous than those discovered, but as known, the walls were pulled down and built anew) are sliding, most likely handled by means of pulleys. We find the same representation under Decebal's reign, but nearby the old building stands a new one, erected in a different style, which suggests clearly an expansion of the precincts. Between the two buildings a line is discernible, which might represent the old bailey from

Fig. 13. În stânga: vechea cetate a lui Burebista; în dreapta: clădirea nouă construită de Decebal (detaliu placa nr. 84)

Fig. 13. Left: the old fortified city of Burebista; right: the new building erected by Decebal (detail from plate nr. 84).

de proporţii, ci doar urmele unor barăci de lemn, o capitală trebuia să existe undeva. E absurd să presupunem că Burebista şi, apoi Decebal, nu au avut o cetate. Planul cetăţii redat pe placa 21 (care poate reprezenta momentul inaugural al complexului de la Sarmizegetusa în vremea lui Burebista) şi comentat în detaliu de Romalo înfăţişează o clădire impozantă ce pare a fi de lemn. Ea are patru turnuri la colţuri şi în centru o structură asemănătoare unui turn-locuinţă. Incinta este reprezentată prin linii care sugerează zidurile, iar porţile (mai numeroase decât s-au descoperit dar ştim că zidurile au fost doborâte şi refăcute) sunt glisante, manipulate probabil cu scripeţi. Aceeaşi reprezentare o găsim şi în vremea lui Decebal, însă, alături de vechea clădire, există o clădire nouă, construită în alt stil, care sugerează clar o lărgire a incintei. Între cele două clădiri se vede o linie care ar putea reprezenta vechiul zid din vremea lui Burebista sau pur şi simplu un drum. Interesantă în acest sens este interpretarea pe care o dă Ion Horaţiu Crişan utilităţii zidului de vest al incintei de la Grădişte: după el, acest zid nu era un zid propriu-zis de apărare, deoarece structura sa era diferită de a celorlalte ziduri – mai puţin solidă. Zidul de vest trebuie să fi fost un zid interior, iar adevăratul zid exterior apăra incinta sacră, care, chiar dacă va fi fost iniţial *extra muros*, a fost ulterior protejată cu ajutorul acestui zid.

Mai trebuie remarcat că, deşi plăcile provin din zone şi epoci diferite, se constată o anumită unitate stilistică, explicabilă probabil printr-o îndelungată tradiţie.

Aurora Peţan
Cercetător Principal
Institutul de Lingvistică
"Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti

Burebista's days or merely a road. In this respect, the interpretation, provided by Ion Horaţiu Crişan, to the role of this western wall from the precincts at Grădişte is interesting. According to him it was not an actual defence-wall, as its structure differed from that of the other walls being less solid. The western wall must have been an interior wall while the actual exterior wall protected the sacred precincts. Even if the latter might have been located initially *extra muros*, they were subsequently protected by this wall.

It should be pointed out that in spite of the fact that the plates come from different areas and epochs, they show a certain stylistic unity most likely accountable for by a long-standing tradition.

Aurora Peţan
Senior Researcher
"Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Institute of Linguistics, Bucharest

NOTE

[1] Iordache Moldoveanu şi Bălaş Moldoveanu, *Dacii vorbesc*, Editura Semne, Bucureşti, 1999, p. 134.

[2] *Op. cit.*, pp. 134-135.

[3] *Inscripţiile din Scythia Minor*, Bucureşti, 1983, vol. I, nr. 8.

[4] Cf. I. Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic, în textele române din veacul XVI şi XVII în legătură cu monumentele paleo-, sârbo-, bulgaro-, ruso- şi româno-slave*, Bucureşti, 1904; Ion Gheţie, Al. Mareş, *De când se scrie româneşte*, Bucureşti, 2001.

[5] consoană-vocală-consoană-vocală.

[6] consoană-vocală-consoană.

[7] *Hist.* IV, 79.

[8] *Istoria românilor*, Bucureşti, 1988, vol. I[1], p. 264.

[9] *Getica*, Bucureşti, 1926, 67.

[10] G. Kazarow, *Beitrage zur Kulturgeschichte der Thraker*, Sarajevo, 1916, p. 33.

[11] V. Pârvan , *Getica*, p. 65.

[12] *Op. cit.* p. 57

[13] C. Daicoviciu, *Ţara lui Dromichaetes (Lectio in Polyb. fragm. 102)*, în "Emlékkönyv Kelemen Lajos", Tudomány Konyvkiadó Koloszvár, 1957, pp. 179-182.

[14] I, 167.

[15] XXI, 12, 2-4, 6.

[16] *Demetrios* 39.

[17] XVI, 1, 19.

[18] H. Mihăescu, în Theophylact Simocatta, *Istorie bizantină*, traducere şi comentarii H. Mihăescu, Bucureşti, 1985, p. 128, n. 24.

[19] Mihăilescu Bîrliba, *Dacia Răsăriteană în sec. VI-I î.e.n. Economie şi monedă*, Iaşi, 1990, p. 14, şi C. Preda, în *Enciclopedia Arheologiei şi istoriei vechi a României*, Bucureşti, 1996, vol. II, s.v. *Helis*.

[20] N. Ursulescu, *Une hypothèse concernant la localisation du puvoir du Dromichaites et du son conflit avec le roi Lysimachos*, în "Bulletin de thracologie. Recherches paléo-balkanique et carpato-pontiques", Mangalia, III, 1996, pp. 191-193.

[21] Săpăturile de la Carsium nu au scos la iveală urmele unei cetăţi dacice, cf. C. Preda (coord.), *Enciclopedia Arheologiei şi istoriei vechi a României*, Bucureşti, 1994, vol. I, s.v.*Carsium*. E totuşi greu de admis identitatea Helis-Carsium, mai degrabă e vorba de două cetăţi apropiate, ambele sub stăpânirea lui Oroles.

[22] LI, 26, 5.

[23] Radu Vulpe, *Getul Burebista*, în "Studii şi comunicări", Piteşti, 1968.

[24] *Getica*, 78.

[25] Cf. Iordanes, *Getica*, XI, 67.

[26] Ioan Barnea, *Sigilii bizantine din colectia MIRSR*, în "Studii şi cercetări de numismatică", 1984, I, p. 97.

[27] VII, 3, 11.

[28] *Getica*, pp. 67, 69-71.

[29] Trogus Pompeius – Iustinus XXXII, 3, 16.

[30] Dio Cassius LI, 24, 6-7; 26, 1

[31] Mircea Petrescu-Dâmboviţa, Al. Vulpe (coord.), *Istoria României,* Bucureşti, 2001, vol. I, p. 506.

[32] G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, I, Sofia, 1956, nr. 13.

[33] Idem, *op. cit.,* nr. 323.

[34] Vergiliu, *Eneida*, III, 35; Ovidiu, *Triste*, V, 2, 69; V, 3, 21-22; Iordanes, *Getica*, 39, 40.

[35] Etimologia rom. *suliţă* din slavă ar trebui reconsiderată; mai mult, derivatul rom. *suliţar* pare să corespundă perfect celui dacic *salcero*. Trecerea *a>o* este un fenomen frecvent în faza târzie a substratului, cf. *Maris>Mureş* etc.

[36] Asemănarea cu cuvântul românesc *toroipan* "buzdugan" este evidentă, aşa încât presupunerea lui Romalo că *toroipan* provine din dacicul *rotopano* prin metateză este demnă de luat în seamă. Deşi forma fără metateză nu e atestată în română, în toponimie există urme ale existenţei sale: este vorba de satul *Rotopăneşti*, din judeţul Suceava.

[35] The etymology of the Romanian word *suliţă* (lance), from Slavic, ought to be reconsidered. Moreover its derivative *suliţar* (lancer) seems to correspond perfectly to the Dacian one *salcero*. The *a>o* transition is a frequent phenomenon in the late stage of the substratum. Compare *Maris>Mureş* etc.

[36] The similarity with the Romanian word *toroipan* (mace) is obvious. So that Romalo's assumption that *toroipan* comes from the Dacian *rotopano*, through metathesis is worth being taken into consideration. Though the form without metathesis is not attested in Romanian, in toponymy there are traces of its existence: the *Rotopăneşti villa*ge, from Suceava county.

[37] *Spiritualitatea geto-dacilor,* Bucureşti, 1986, p. 176 şi urm.

ÎN LOC DE EPILOG: COMOARA SARGEŢIEI

Când flamurile Romei întunecau cerul şi Marele Preot rostea ultimele incantaţii, comoara dacilor – memoria lor, istoria lor, trecutul şi zeii lor – îşi pregătea sălaşul de nemurire departe de ochii duşmanului. Dar unde să fie ascunsă? Atâtea râuri învolburate ar fi putut să o adăpostească în albia lor, dar pentru asta ar fi trebuit să-şi modifice cursul. E atât de uşor să mergi mereu pe acelaşi drum, bine cunoscut, familiar, care ţi inspiră siguranţă şi eternitate. Cum să-ţi schimbi cursul? Asta e o nebunie! Nu ştii ce te aşteaptă, unde ai să ajungi, ce vor spune celelalte râuri! Mai bine te agăţi de tot ce-ţi iese în cale şi nu te laşi dus într-o direcţie necunoscută pentru nici o comoară din lumea asta! – şuşoteau râurile.

Sargeţia era un râu mic, care curgea prin preajma cetăţii. Trudise vreme îndelungată să-şi sape albia în stâncă. Strop cu strop, val cu val, mângâind ţărmul, îmblânzindu-l. Nu prin forţă, ci prin perseverenţă şi înţelepciune. Apoi au venit unii şi au zis: e malul prea strâmb; e vadul prea adânc; e albia prea pietroasă; nu e bine. şi au plecat aşa cum au venit, şi lumea i-a uitat, căci ei n-aveau ochi să vadă. Sargeţia a acceptat să-şi schimbe cursul pentru a proteja comoara.

Şi a venit o zi în care dacii au încetat să mai fie duşmăniţi – doar câţiva potrivnici, şi aceia înfricoşaţi – şi râul cel harnic şi protector a scos comoara la lumină şi a redat-o lumii. şi au venit din nou unii şi au clătinat din cap spunând: noi nu avem asemenea comori, aceasta nu e comoara

EPILOGUE: THE TREASURE OF THE SARGEŢIA RIVER

When the banners of Rome darkened the sky and the High Priest uttered his last incantations, the treasure of the Dacians – their memory, their history, their past and their gods – was preparing its hiding-place, far from the enemy's eye. But where should it be concealed? A great many tumultuous rivers might have sheltered it in their beds but in order to be able to, they ought to have changed their course. How easy it is to wend one's way always on the same, well-known, familiar path, which gives one the sense of safety and eternity! Why should one change one's course? This would be sheer insanity! You can never know what is lying in wait for you, where you will end up, what the other rivers are going to say! You'd better cling to anything coming your way and refuse being carried to an unknown direction. Not for all the treasures of the wide world! – the rivers kept murmuring.

The Sargeþia was a small river flowing nearby the fortress city. It had toiled, for times immemorial, to dig its bed into the hard rock. Drop by drop, ripple by ripple, caressing the riverside, taming it. Not by force but by dint of perseverance and wisdom. Then some people came and said: "the bank was too crooked; the ford much too deep; the bed much too rocky; it's no good!". And they left just as they had come and people forgot all about them, because they had no eyes to see. The Sargeþia river had accepted to change its course, in order to be able to protect the treasure.

And the day came when the Dacians were no longer shown enmity. There were merely a few antagonists left, who moreover were frightened. And the diligent and protecting river brought the treasure to light and gave it back to the world. And once again some people

noastră – or fi uitat-o egiptenii pe aici, or fi pierdut-o sumerienii, dar nu, a noastră nu este. Şi au plecat cum au venit şi lumea i-a uitat, căci ei nu aveau ochi să vadă. Iar râul curgea înţelept şi liniştit. El ştia că are o comoară care este în continuare în siguranţă, deoarece nu pot să o vadă sau să o recunoască decât cei care au înţeles lucrarea apei: drumul cel veşnic bătut şi bine cunoscut ne dă doar *iluzia* eternităţii. Adevărata nemurire o dobândesc cei care au curajul să sape albii noi, să deschidă drumuri neumblate – să experimenteze, să caute, să înveţe. Iar cei care stau pe mal şi critică lucrarea apei nu vor avea niciodată ochi să vadă comoara.

Cât despre trădătorul Bicilis – el a existat cu adevărat, dar a fost anume lăsat de către Decebal să arate un loc unde era doar o mică parte din comoară, căci încă nu venise vremea. Şi cei care au găsit-o, au trăit vreme îndelungată cu iluzia că au aflat totul, că au luat totul. Iar acum, când adevărata comoară străluceşte, ei clatină din cap şi spun: noi ştim totul despre daci – aceasta nu e comoara lor, este o plăsmuire. Dar râul cel înţelept ştie – doar i-a spus Marele Preot – că se apropie vremea. Vor veni corăbieri de peste mări şi ţări să vadă comoara şi să se minuneze. Mulţi vor fi aceia ce vor voi să ştie cine a fost neamul acesta al dacilor şi nu vor putea afla fără să străbată drumul cel nou. şi atunci râul va şti că apele sale nu au săpat în zadar în stâncă şi nu au îmblânzit ţărmul în zadar.

Aurora Peţan

came, who shook their heads and said: "we do not have such treasures; this is not our treasure, perhaps the Egyptians left it here or the Summerians just lost, it. But it isn't ours, oh no!". And they left, just as they had come, and people forgot all about them, because they had no eyes to see. And the river continued to flow wisely and calmly. It knew that the treasure was safely concealed because it can be seen or recognized only by those who have understood the work accomplished by the water. The eternally trodden and well-known path gives one only the *illusion* of eternity. True immortality is reached only by those having the courage to dig new river–beds, to open untrodden paths – to experiment, to search, to learn. While those standing on the riverside, criticizing the work accomplished by the water, will never have the eyes to see the treasure.

As for the traitor Bicilis – he had really existed. But he was deliberately left by Decebal to show a place, where only a small portion of the treasure was hidden. Because the right time had not yet come. And those who found it, lived for a long time with the illusion that they had learnt everything, that they had taken everything. And now, when the real treasure is glittering they shake their heads and say: "We do know everything about the Dacians. This is not their treasure, it is a contrivance." But the wise river knows - as the High Priest had told it – that the time is drawing near. Seamen will come from the other end of the world to see the treasure and marvel at it. Countless will be the number of those, keenly wishing to find out who the Dacians really were. And they will not be able to learn it, unless they choose the new path. And that will be the time when the river feels that its waters did not dig into the hard rock in vain and did not tame the riverside in vain.

Aurora Peţan

CUPRINS

Prefaţă, de dr. Alexandru Suceveanu 5
Preambul (versiune română şi engleză)..... 8
Aspectul existenţial al demersului 19
Lista abrevierilor şi a simbolurilor utilizate 24

I. DESPRE VESTIGII ŞI ÎNSEMNĂRI FĂRĂ ANALOG CUNOSCUT
1. Introducere 25
2. Delimitarea obiectului de studiu 26
3. Despre provenienţa obiectelor luate în studiu 27

II. INVESTIGAREA NATURII TEXTELOR. CRITERII LINGVISTICE DE PRELUCRARE
1. Identificarea sistemelor de scriere 29
2. Precizarea metodei de decodare/traducere a textelor 39

III. VESTIGII FOTOGRAFIATE, TRANSLITERĂRI DE TEXTE, TRADUCERI PROPUSE, COMENTARII
1. Precizări preliminare 43
2. Piesele ansamblului (cu versiune engleză a transcrierilor)..... 44

IV. DICŢIONAR
1. Explicitări referitoare la modul de înregistrare în dicţionar 180
2. Caracterele asimilate şi succesiunea alfabetică adoptată 180
3. Elemente de dicţionar 181

V. ANALIZE DE TEXT ŞI CERCETAREA SUPORTULUI MATERIAL
Criterii semiotice, comentarii, observaţii şi ipoteze despre provenienţa şi sensul vestigiilor investigate
1. Generalităţi 257
2. Considerente referitoare la lipsa surselor care să certifice provenienţa obiectelor studiate 258
3. Despre primele cercetări cunoscute 258
4. Origine antică sau plăsmuire modernă? 259
5. Despre epoca în care s-ar fi elaborat plăsmuirea 260
6. Analiza fizico-chimică a suportului material 262

VI. FAPTE CARE SUGEREAZĂ AUTENTICITATEA CLASEI DE OBIECTE STUDIATE
1. Generalităţi 263
2. Planul cetăţii "Sarmigitoiuzo" (placa nr. 21) 263
3. Emblema Şarpelui Fantastic 266
4. Asemănări şi anomalii de nume proprii 268
5. Indicii materiale (forme, urme de folosire, număr) 271

VII. PROBLEME DE LIMBĂ
1. Observaţii introductive 273
2. Informaţii culese din lucrările clasicilor 273
3. Referitor la fondul autohton al limbii române 274
4. Observaţii statistice asupra lexicului textelor 275
5. Indicii ce sugerează posibilitatea conturării unor reguli flexionare 277

VIII. INDICII ŞI IPOTEZE REFERITOARE LA MODUL ÎN CARE AR FI FOST EXECUTATE PIESELE DIN FONDUL STUDIAT 279

IX. IPOTEZE REFERITOARE LA EVENTUALA UTILIZARE A PLĂCILOR ÎN ANTICHITATE ŞI A MODULUI ÎN CARE ELE AR FI DĂINUIT 284

X. EXPLICAŢIE FINALĂ 288

XI. ÎNCHEIERE (versiune romană şi engleză) 289
Plicul şi scrisoarea adresată de Maria Golescu familiei Dan Romalo 294

XII. REFERINŢE BIBLIOGRAFICE 301

POSTFAŢĂ de Academician Virgil Cândea 306

ADDENDA: STUDIU ISTORIC ŞI FILOLOGIC de Aurora Peţan
(versiune română şi engleză)..... 308

ÎN LOC DE EPILOG: COMOARA SARGEŢIEI de Aurora Peţan
(versiune română şi engleză)..... 355

CONTENTS

Preface by Dr. Alexandru Suceveanu 5
Prologue (Romanian and English version) 8
The existential aspect of the aproach 19
List of abbreviations and symbols 24

I. REMAINS AND SIGN WITHOUT KNOWN ANALOGS
1. Introduction 25
2. The purpose of the study 26
3. The provenance of the objects studied 27

II. INVESTIGATION OF THE NATURE OF THE TEXTS. LINGUISTIC CRITERIATO WORK OUT
1. Identification of writing systems 29
2. Explanation of the method of decoding/translating the texts 39

III. PHOTOGRAPHED REMAINS, TRANSLITERATION OF TEXTS, SUGGESTED TRANSLATIONS, COMMENTS
1. Preliminary explanations 43
2. Pieces of the collection (with English version of transcriptions) 44

IV. DICTIONARY
1. Explanations of the method of recording in the dictionary 180
2. Comprehensible characters and the alphabetic sequence adopted 180
3. Elements of the dictionary 181

V. ANALYSIS OF THE TEXTS AND INVESTIGATION OF THE MATERIAL BASE
Semiotic criteria, comments, observations and hypotheses concerning the meaning and provenance of the investigated remains
1. General remarks 257
2. Hypotheses about the absence of sources proving the provenance of the objects studied 258
3. Concerning the first known investigations 258
4. Ancient origin or modern forgery? 259
5. Concerning the period when the forgery might have been conceived 260
6. Physical-chemical analysis of the material 262

VI. FACTS WHICH SUGGEST THE AUTHENTICITY OF THE CLASS OF OBJECTS STUDIED
1. General remarks 263
2. Plan of the "Sarmigitoiuzo" fortress (plate No. 21) 263
3. The Fantastic Snake's emblem 266
4. Similarities and anomalies of proper names 268
5. Material indicators (form, traces to pursue, number) 271

VII. PROBLEMS OF LANGUAGE
1. Introductory observations 273
2. Information gathered from the works of classical authors 273
3. Concerning the indigenous basis of the Romanian language 274
4. Statistical observations concerning the vocabulary of the texts 275
5. Indications pointing to the possibility of outlining some inflectional rules.... 277

VIII. INDICATIONS AND HYPOTHESES REGARDING THE MANNER IN WHICH THE PIECES FROM THE HERE STUDIED COLLECTION MIGHT HAVE BEEN MADE 279

IX. HYPOTHESES RELATED TO POSSIBLE USE OF THE PLATES IN ANCIENT TIMES AND THE MANNER IN WHICH THEY MIGHT HAVE ENDURED 284

X. FINAL EXPLANATIONS 288

XI. CONCLUSION (Romanian and English version)..... 289
The letter addressed by Maria Golescu to the Dan Romalo Family.....294

XII. BIBLIOGRAPHIC REFERENCES 301

A CONCLUDING PAGE by academician Virgil Cândea 306

ADDENDA: STUDIU ISTORIC ŞI FILOLOGIC by Aurora Peţan (Romanian and English version)..... 308

EPILOGUE: THE TREASURE OF THE SARGEŢIA RIVER
by Aurora Petan (Romanian and English version) 355

9 789738 160200